

„Ty bestya! Ty kamelo!”

AGRESJA JĘZYKOWA W POLSZCZYŹNIE ŚLĄSKIEJ
(1845-1938)

ARCHIWUM PAŃSTWOWE W OPOLU

OPERA EXTRAORDINARIA

pod redakcją naukową
Mirosława Lenarta

Tom VI

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

Mirosław Lenart (przewodniczący)

Aleksandra Starczewska-Wojnar (sekretarz)

Tomasz Ciesielski

Tomasz Heller

Małgorzata Iżykowska

Sławomir Marchel

Henryk Niestrój

Maria Osika

Justyna Sowińska

„Ty bestya! Ty kamelo!”

AGRESJA JĘZYKOWA W POLSZCZYŹNIE ŚLĄSKIEJ (1845-1938)

Wypisy źródłowe z akt sądów rozjemczych powiatu strzeleckiego
przechowywanych w Archiwum Państwowym w Opolu

Małgorzata Iżykowska
Aleksandra Starczewska-Wojnar

Słownik opracowała
Małgorzata Iżykowska

ARCHIWUM PAŃSTWOWE W OPOLU

OPOLE 2015

RECENZENT
dr hab. Lidia Przymuszała

PROJEKT OKŁADKI
Mirosław Słomski

Copyright © 2015 Archiwum Państwowe w Opolu

ARCHIWUM PAŃSTWOWE W OPOLU

PUBLIKACJA ZOSTAŁA SFINANSOWANA
PRZEZ NACZELNĄ DYREKCJĘ ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH

NACZELNA DYREKCJA
ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH

ISBN 978-83-940452-1-0
ISBN 978-83-64806-59-9

PROJEKT TYPOGRAFICZNY I SKŁAD:

Drukarnia Sady
Krapkowice

OBJĘTOŚĆ: 22,5 ark. druk.

DODRUK: 300 egz.

Druk i oprawa:
Drukarnia Sady

Spis treści

Wstęp	7
<i>Dzieje instytucji rozjemcy w powiecie strzeleckim w XIX wieku na podstawie zbiorów Archiwum Państwowego w Opolu</i> (Aleksandra Starczewska-Wojnar)	9
<i>„Nieprzyjemne wyrazy publicznie czynił”. Agresja językowa w dialekcie śląskim w XIX i XX w.</i> (Małgorzata Iżykowska)	35
<i>Słownik śląskich wyzwisk, obelg i wypowiedzeń obraźliwych</i>	61
Zasady redakcyjne	63
Słownik	71
Wykaz protokołów zamieszczonych na płycie CD	347
Wykaz polskich i niemieckich nazw miejscowości powiatu strzeleckiego występujących w publikacji	349
Bibliografia	353

Wstęp

„A nam się zdawało, że to jest cechą naszych czasów! Sądzimy, że to dawniejszy język był kulturalny, elegancki, a nasze młodsze pokolenia go szpecą wulgaryzmami i odzierają z piękna. A tak było już 100 lat temu!” – pisze Irena Bajerowa na podstawie obserwacji roczników „Poradnika Językowego” z lat 1901-1905¹. To często występujące dziś złudzenie można zakwestionować śledząc dawne teksty, przechowywane w zasobach archiwalnych. Zarówno wulgaryzmy, jak i przejawy agresji językowej były obecne w życiu społecznym także w minionych stuleciach.

Niniejsza publikacja gromadzi wybór cytatów z protokołów sądu rozjemczego, instytucji działającej w Prusach przez niemal cały wiek XIX aż do lat II wojny światowej. Protokoły sądowe są dokumentem znacznej liczby spraw o obrazę, których powodem były obelżywe wypowiedzi podsądnych. Zasady procesowe wymagały, aby owe wypowiedzi przytoczone zostały *in extenso*, dlatego w protokołach znajdujemy szeroki wybór silnie nacechowanych emocjonalnie fragmentów kłótni, jakie odbyły się w miejscowościach powiatu strzeleckiego przed stu, a nawet ponad stu pięćdziesięciu laty. Ten fascynujący zapis autentycznych zdarzeń z „przestrzeni komunikacji negatywnej”² daje szansę obserwowania różnorodnych wypowiedzeń obraźliwych, silnie osadzonych w ówczesnej kulturze, obyczajowości i historii. Żywimy nadzieję, że w przedstawionym materiale językowym znajdą potrzebną dokumentację badacze przeszłości dialektu śląskiego; sądzimy, że zainteresują się nim także przedstawiciele innych dyscyplin nauki: historii, archiwistyki, kulturoznawstwa, folklorystyki, antropologii. Pracę naszą kierujemy też do wszystkich miłośników gwar śląskich, którzy, doceniając wartość tradycyjnej mowy ludu, chętnie zapewne sięgną do jej przeszłości w poszukiwaniu źródeł obecnych, sobie znanych zjawisk językowych. Pragniemy dodać, że występujące w materiale sformułowania i wyrazy obelżywe są niejednokrotnie wulgarne, a to wskazuje, że nie jest on przeznaczony dla młodzieży szkolnej. Jednak nawet z owej kłopotliwej, niecenzuralnej zawartości protokołów sądowych można wyciągnąć wniosek pozytywny: akty agresji językowej podlegały sankcjom prawnym, wyzwały więc działanie procedury sądowej, były społecznie napiętnowane i karane, co stanowiło przestrożę dla ewentualnych przyszłych

¹ I. Bajerowa, *Trwałość i ewolucja pewnych zjawisk językowych z perspektywy początku i końca XX wieku (na materiale z 5 pierwszych roczników „Poradnika Językowego” 1901-1905)*, [w:] *Język narzędziem myślenia i działania. Materiały z konferencji zorganizowanej z okazji 100-lecia „Poradnika Językowego”* (Warszawa, 10-11 maja 2001 r.), pod red. W. Gruszczyńskiego, Warszawa 2002, s. 43.

² M. Sarnowski, *Przestrzeń komunikacji negatywnej w języku polskim i rosyjskim. Kłótnia jako specyficzna sytuacja komunikacji werbalnej*, Wrocław 1999.

sprawców. Innymi słowy, należało – i nadal należy – trzymać język na wodzy.

W toku dyskusji nad sposobem podania tekstów protokołów sądów rozjemczych Czytelnikom pojawiła się idea słownika, jako formy bardzo dziś popularnej i chętnie wykorzystywanej zwłaszcza przez miłośników gwar³, a przy tym dającej możliwość przedstawienia leksyki i frazeologii obraźliwej w całej jej różnorodności. Słownik nasz zawiera jedynie obszerny wybór cytatów z protokołów sądów rozjemczych, ponieważ kompletne przedstawienie ich zawartości wymagałoby znacznie więcej czasu i środków finansowych, niż było nam dane. Nie wykluczamy jednak, że w przyszłości podejmiemy ten temat raz jeszcze, aby dopełnić to, czego w tej publikacji zmieścić się nie udało.

Zawartość pracy obejmuje część teoretyczną, zbudowaną z dwóch rozdziałów; mieści się w niej praca Aleksandry Starczewskiej-Wojnar, poświęcona dziejom instytucji sądu rozjemczego na tle historii pruskiego prawodawstwa, a także historii praktycznego funkcjonowania rozjemców w powiecie strzeleckim w miejscowościach i w latach, z których pochodzą zgromadzone teksty. Opracowanie Małgorzaty Iżykowskiej analizuje zawartość słownika jako zbioru wyrażen agresywnych, silnie nacechowanych emocjonalnie. Część dokumentacyjną stanowi słownik, zaopatrzony w zbiór zasad redakcyjnych. Na załączonej do książki płycie CD znajduje się także wybór zeskanowanych protokołów z różnych sądów rozjemczych. Publikację zamyka wykaz źródeł oraz wskazówki bibliograficzne, przeznaczone dla czytelnika zainteresowanego pogłębieniem wiedzy. Zamieszczamy także wykaz polskich i niemieckich nazw miejscowości dla poprawnej ich identyfikacji.

Mamy nadzieję, że lektura naszego słownika przyniesie owoce nie tylko w postaci rozrywki, którą niewątpliwie zapewnią zgromadzone tu teksty. Uważamy jednak, że dają one podstawę także do interesujących spostrzeżeń z dziedziny historii, językoznawstwa, dziejów kultury i obyczaju. Nade wszystko zaś są świadectwem tego, że językiem codziennej komunikacji we wsiach górnośląskich w XIX, a nawet jeszcze w pierwszych dziesięcioleciach XX wieku był język polski.

³ Od lat 90. ubiegłego stulecia ukazało się na rynku wydawniczym kilkadziesiąt słowników i słowniczków gwarowych różnej objętości i wartości dokumentacyjnej, które cieszą się niesłabnącym powodzeniem u czytelników. Biorąc pod uwagę tylko gwary Śląska, wymienić można kilka najbardziej znanych: B. Cząstka-Szymon, J. Ludwig, H. Synowiec, *Mały słownik gwary Górnego Śląska*, cz. 1, Katowice 1999; A. Czajkowski, J. Czajkowska, A. Klukowski, D. Klukowska, *Słownik gwary śląskiej*, Katowice 1996; B. Podgórska, A. Podgórski, *Słownik gwar śląskich*, Katowice 2008; *Słownik gwarowy Śląska Cieszyńskiego*, pod red. J. Wronicz, Wiśła-Ustroń 1999, także wyd. II z roku 2010. Dodać należy, że również w Internecie funkcjonują liczne słowniki i słownicзки gwarowe, często wzbogacane przez czytelników.

Aleksandra Starczewska-Wojnar
Archiwum Państwowe w Opolu

Dzieje instytucji rozjemcy w powiecie strzeleckim w XIX wieku na podstawie zbiorów Archiwum Państwowego w Opolu

Bogactwo materiałów archiwalnych przechowywanych w zasobie Archiwum Państwowego w Opolu pozwala na odkrywanie wciąż nowych elementów historii regionu.

Podstawą niniejszej publikacji są akta rozjemców z powiatu strzeleckiego, które posłużyły jako korpus tekstów do analizy językoznawczej poloników tam zgromadzonych. To interesujące źródło dotychczas nie stanowiło przedmiotu badań, zarówno ze strony językoznawców, jak i historyków-regionalistów. Protokoły ilustrują życie codzienne mieszkańców ziemi strzeleckiej. Są materiałem ukazującym konflikty sąsiedzkie, spory o miedzę i pomówienia. Stanowią potwierdzenie dla porozumień w sprawie spłaty długu oraz umów zawieranych pomiędzy zleceniodawcami a zleceniobiorcami.

Księgi protokołów rozjemców powiatu strzeleckiego stanowią część zespołów archiwalnych Sądu Obwodowego w Strzelcach Opolskich oraz Sądu Obwodowego w Leśnicy, przechowywanych w Archiwum Państwowym w Opolu. Materiały archiwalne zostały przekazane do opolskiego archiwum z właściwych terytorialnie sądów rejonowych już w pierwszym dziesięcioleciu po drugiej wojnie światowej. W 1954 roku rozpoczęto przyjmowanie wtóropisów akt stanu cywilnego z sądów województwa opolskiego. Wraz z nimi do archiwów trafiały też akta sądowe¹. Kolejne przyjęcie akt sądowych zostało odnotowane w 1970 roku, gdy do archiwum trafiło prawie 70 metrów bieżących akt sądów obwodowych: Sądu Obwodowego w Strzelcach Opolskich, Leśnicy, Opolu, Ujeździe, Krapkowicach i Pawłowiczkach². Po przyjęciu akt i ich uporządkowaniu część materiałów została zakwalifikowana do brakowania. W zespole Sądu Obwodowego w Strzelcach Opolskich wybrakowano 5460 jednostek archiwalnych, wśród których znalazły się: akta gruntowe, sprawy ułaskawień, aresztu sądowego, pracowników sądu, obrotu ziemią, jeżeli nie dotyczyły konkretnych kontraktów, oraz rejestry podatkowe. W aktach Sądu Obwodowego w Leśnicy natomiast brakowaniu uległo 3586 poszytów z grupy akt generalnych dotyczących przepisów regulujących działanie sądu. Z akt normatywnych wybrakowano sprawy ułaskawień, aresztu sądowego, pracowników

¹ Archiwum Państwowe w Opolu [dalej APOp], zespół nr 350: Archiwum Państwowe w Opolu, sygn. 137, bp., Księga nabytków Archiwum Państwowego w Opolu za rok 1955, nr 152, Księga nabytków Archiwum Państwowego w Opolu za rok 1958, nr 342.

² APOp, zespół nr 350, sygn. 450, bp., Księga nabytków Archiwum Państwowego w Opolu za rok 1970, nr 730 i 732.

sądu oraz sprawy obrotu³. Protokoły rozjemców zachowano w całości, ze względu na występujący w aktach język polski, świadczący o polskości regionu.

Ciekawe, że choć akta wymiaru sprawiedliwości z powiatu strzeleckiego zachowały się cząstkowo i w porównaniu z materiałami z innych powiatów Rejencji Opolskiej są zbiorem niewielkim, jednak posiadają najbardziej reprezentatywny dla całego powiatu zbiór ksiąg rozjemczych. Badany materiał źródłowy obejmuje 59 ksiąg protokolarnych prowadzonych przez sędziów polubownych powiatu strzeleckiego. Posiadamy księgi z następujących miejscowości:

- Adamowice, o sygn. 773, 448, 449 i 450, prowadzone dla miejscowości Adamowice, Nowa Wieś⁴, Szczepanek i Podborzany, z lat 1852-1928⁵;
- Dzewkowice, o sygn. 777, prowadzone dla miejscowości Mokre Łany i Dzewkowice, z lat 1922-1931;
- Izbicko, o sygn. 985, 986, 987 i 981, prowadzone dla miejscowości Izbicko, Grabów, Otmice, Henryków, Daniec, Haleńsko, Ligota Samborowa, Utrata, Krośnica, z lat 1852-1879 i 1913-1934;
- Jemielnica, o sygn. 770 i 1001, prowadzone dla miejscowości Jemielnica, Gąsiorowice i Wierchlesie, z lat 1853-1860;
- Kadłub, o sygn. 995 i 996, prowadzone dla miejscowości Kadłub, Osiek i Carlsthal⁶, z lat 1836-1852, 1863-1887;
- Kalinów, o sygn. 447, prowadzone dla miejscowości Kalinów i Kalinowice, z lat 1879-1919;
- Kamień Śląski, o sygn. 980, prowadzone dla Kamienia Śląskiego, Kamionki i Góraźdzy, z lat 1882-1941;
- Kielcza, o sygn. 984 i 983, prowadzone dla miejscowości Kielcza i Borowiany, z lat 1863-1901;
- Kolonowskie, o sygn. 974, 973, 971, 972 i 970, prowadzone dla miejscowości Kolonowskie, Haraszowskie, Będowskie oraz Kolejka, z lat 1843-1856, 1863-1879, 1901-1934;
- Krośnica, o sygn. 994, 993 i 1005, prowadzone dla miejscowości Krośnica i Borycz, z lat 1852-1864 i 1877-1894;
- Łaziska, o sygn. 988, prowadzone dla miejscowości Łaziska, Barut, Piotrówka, z lat 1871-1887;
- Poznowice, o sygn. 982, prowadzone tylko dla miejscowości Poznowice od 1865 roku, z lat 1865-1885;
- Płużnica Wielka, o sygn. 1002, prowadzone dla miejscowości Błotnica Strzelecka, Płużnica Wielka i Nogawczyce, z lat 1868-1886;

³ Ibidem, sygn. 450, bp., Wnioski na brakowanie akt, rok 1973, sygn. 525.

⁴ Adamowice oraz Nowa Wieś w XIX wieku były samodzielnymi osadami, dzisiaj stanowią część Strzelec Opolskich. Nazwy miejscowości w języku polskim tłumaczone zostały w oparciu o opracowanie: M. Choroś, Ł. Jarczak, S. Sochacka, *Słownik nazw miejscowych Górnego Śląska polsko-niemiecki i niemiecko-polski*, Opole-Kluczbork 1996.

⁵ Wszystkie wymienione niżej księgi znajdują się w zespole nr 62: Sąd Obwodowy w Strzelcach Opolskich [dalej SOS], z wyjątkiem ksiąg z Wysokiej, które stanowią część zespołu nr 59: Sąd Obwodowy w Leśnicy [dalej SOL].

⁶ Kolonia założona obok Osieka w 1824 roku.

- Rozmierka, o sygn. 1003, prowadzona tylko dla miejscowości Rozmierka, z lat 1857-1887;
- Rozmierz, o sygn. 1031 i 1004, prowadzone tylko dla miejscowości Rozmierz, z lat 1886-1932;
- Roźniatów, o sygn. 772, prowadzona tylko dla miejscowości Roźniatów, z lat 1884-1911;
- Spórok, o sygn. 968, prowadzona tylko dla Spóroka, z lat 1866-1879;
- Staniszcze Małe, o sygn. 999, 998, 1000 i 997, prowadzone tylko dla Staniszcza Małych, z lat 1859-1925;
- Staniszcze Wielkie, o sygn. 969 i 975, prowadzone dla miejscowości Staniszcze Wielkie, Staniszcze Małe, Myślina, Spórok (od roku 1859 Spórok i Staniszcze Małe tworzyły samodzielne okręgi rozjemcze), z lat 1858-1868, 1929-1939;
- Strzelce Opolskie I, o sygn. 962, 963 i 967, z lat 1835-1853, 1878-1941;
- Strzelce Opolskie II, o sygn. 961, 964, 966 i 965, z lat 1887-1922, 1928-1933;
- Suche Łany, o sygn. 990, 989 i 991, prowadzone dla miejscowości Suche Łany, Dolna, Czarnosin i Olszowa, z lat 1852-1858, 1867-1882 i 1901-1931;
- Szymiszów, o sygn. 992, dla miejscowości Szymiszów, Sucha i Roźniatów z lat 1872-1908;
- Wysoka, o sygn. 1130, 1131 i 1132⁷, dla miejscowości Wysoka, Kolonia Wysoka, Kadłubiec, Ligota Górna, Ligota Dolna i kolonia Ligota Dolna, Niwki, Kalinów, Kalinowice, z lat 1835-1885;
- Zawadzkie, o sygn. 977, 979 i 978, dla miejscowości Zawadzkie, z lat 1880-1935;
- Żędowice, o sygn. 774, 771 i 976, dla miejscowości Żędowice, Zulkau, Bemowskie, z lat 1852-1880.

Aby przedstawić funkcję, jaką pełnili rozjemcy, warto pokrótce zarysować system prawny, jaki obowiązywał w państwie pruskim na początku XIX wieku, kiedy to wprowadzono do wymiaru sprawiedliwości instytucję sędziego polubownego. Druga połowa XVIII wieku oraz wiek XIX to czas postępujących reform w systemie prawnym Prus. Kamieniem milowym w tworzeniu państwa prawa było wydanie Pruskiego Powszechnego Prawa Krajowego (*Allgemeines Landrecht für die preussischen Staaten*) w 1794 roku⁸ oraz Powszechnej Ordynacji Sądowej (*Allgemeine Gerichtsordnung*) w roku 1795.

Stworzono trzy instancje sądowe. Sądy wyższe o statusie prowincjonalnych kolegiów sądowych pełniły rolę drugiej i trzeciej instancji. Najniższą instancją tworzyły sądy patrymonialne (*Patrimonialgerichte*) i miejskie (*Stadtgerichte*) oraz justytariaty domen (*Justitzämter*) działające pod ścisłą kontrolą państwa⁹. To właśnie w nich zapadały

⁷ APOp, SOL.

⁸ Kodyfikacja objęła prawo prywatne, prawo rodzinne, stanowe oraz kodeks karny. Szerzej w: *Prusy w okresie monarchii absolutnej (1701-1806)*, red. B. Wachowiak, oprac. Zygmunt Szultka, Poznań 2010, s. 711; T. Maciejewski, *Historia powszechna ustroju i prawa*, Warszawa 1999, s. 797.

⁹ P. Gut, *Organizacja sądownictwa w pruskiej prowincji Pomorze w latach 1806/1808-1848/1849*, Szczecin 2002, s. 36.

wyroki w sprawach spornych ogółu ludności. W powiecie strzeleckim były to Sąd Miejski w Strzelcach Opolskich (*Stadt Gericht Gross Streblitz*), Sąd Miejski w Leśnicy (*Stadt Gericht Leschnitz*) oraz Sąd Miejski w Ujeździe (*Stadt Gericht zu Ujest*), które obejmowały swoim zasięgiem teren miasta wraz z jego okręgiem (tzw. *Weichbild*), oraz sądy patrymonialne właścicieli ziemskich, np. sąd patrymonialny hrabiego Andreea Renarda (*Gericht der Herrschaft Gross Streblitz Graf Andreas von Renard*).

Wydanie ordynacji o miastach (*Städteordnung*) z 19 listopada 1808 roku spowodowało zmiany w systemie prawnym, na podstawie których oddzielono kompetencje sądownicze od administracji, wyłączając sądownictwo na terenie miast z administracji miejskiej¹⁰. Dostosowano właściwość terytorialną sądów do podziału administracji państwa. Dotychczasowy ustrój miast został zlikwidowany w 1809 roku, a miasta, otrzymując szerokie uprawnienia do wewnętrznych spraw miejskich, utraciły jednocześnie wcześniejsze uprawnienia sądownicze¹¹. Zniesiono sądownictwo miejskie tworząc królewskie sądy miejskie. I tak w Strzelcach Opolskich utworzono Królewski Sąd Miejski w Strzelcach Opolskich i Leśnicy (*Königliche Stadtgericht Gross Streblitz und Leschnitz*). Rozstrzygano w nim sprawy z miejscowości Strzelce Opolskie, Leśnica, Podborzany¹². Dla samego miasta Ujazd powstał natomiast Królewski Sąd Miejski w Ujeździe (*Königliche Stadtgericht Ujest*)¹³. W Leśnicy i Strzelcach Opolskich sprawy karne rozpatrywane były przed sądami patrymonialnymi (*Patrimonial Gericht der Herrschaft Gross Streblitz*), natomiast sprawy cywilne leżały w kompetencjach sądu miejskiego¹⁴. W Ujeździe jurysdykcja kryminalna należała do *Dominium Schloss Ujest*, a cywilna podzielona była pomiędzy Królewski Sąd Miejski i Sąd Patrymonialny (*Patrimonial Gericht*)¹⁵, przy czym władze państwowe dążyły do przejścia całej jurysdykcji sądowej nad ludnością. Ostatecznie w roku 1845 Królewski Sąd Miejski i Ziemski w Strzelcach Opolskich (*Königliche Land und Stadt Gericht in Gross Streblitz*) rozszerzył swoje kompetencje i rozpatrywał już zarówno sprawy cywilne, jak i karne, natomiast sądy w Ujeździe miały kompetencje mieszane¹⁶.

¹⁰ W wyniku ogłoszenia ustawy o miastach (*Städteordnung*) z dnia 19.11.1808 r., okólnik tzw. *Ober Amts Regierung in Breslau*, 19.08.1809 r. w oparciu o w/w ustawę o miastach. Więcej o reformie Steina i Hardenberga w: Stein. *Die späten Jahre des preussischen Reformers 1815 – 1831*, hrsg. von Heinz Duchhardt, Berlin 2007; I. Mieck, *Die verschlungenen Wege der Städtereform in Preußen (1806-1856)* [w:] *Gemeingeist und Bürgersinn: die preussischen Reformen*, hrsg. von Bernd Sösemann, Berlin 1993, Beiheft 2, s. 53-83.

¹¹ S. Salmonowicz, *Prusy. Dzieje państwa i społeczeństwa*, Warszawa 2004, s. 246.

¹² A. Gläser, *Gerichts-Topographie von Oberschlesien oder spezielle Zusammenstellung sammtlicher in dem Departament des Königlichen Preussischen Ober-Landes-Gerichts von Oberschlesien zu Ratibor befindlichen Untergerichte, mit Bezeichnung ihres Jurisdictions-Umfanges nach Ortschaften, Possessionen, und Seelenzahl, Namen und Wohnort Richter nebst einem vollständigen Register und einer Darstellung der Gerichtsverfassung*, Ratibor 1831, s. 228.

¹³ *Ibidem*, s. 238.

¹⁴ G. Knie, *Alphabetisch, statistisch, topografisch Übersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Provinz Schlesien*, Breslau 1830, s. 958.

¹⁵ *Ibidem*, s. 1035.

¹⁶ *Idem*, *Alphabetisch, statistisch, topografisch Übersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Provinz Schlesien*, Breslau 1845, s. 854, 934, 942.

Oprócz wspomnianych wyżej sądów na terenie powiatu działały następujące urzędy sądowe:

1. Parafialny Urząd Sądowy w Adamowicach (*Das pfarrtheiliche Gerichts-Amt Adamowitz*) dla miejscowości Adamowice¹⁷;
2. Urząd Sądowy Władztwa Błotnica Strzelecka (*Gerichts-Amt der Herrschaft Blottnitz*) dla miejscowości Błotnica Strzelecka, Centawa, Warmuntowice, Sieronowice, Nogawczyce, Balcarzowice, Płużnica Wielka, Grzeboszowice¹⁸;
3. Urząd Sądowy w Zdieszowicach (*Gerichts-Amt Dzieszowitz*) dla miejscowości Zdieszowice¹⁹;
4. Urząd Sądowy w Ligocie Dolnej (*Gerichts-Amt Nieder Ellguth*) dla miejscowości Ligota Dolna²⁰;
5. Królewski Justytariat w Jemielnicy (*Königliche Justitz-Amt Himmelwitz*) dla miejscowości Jemielnica, Gąsiorowice, Roźniatów, Niwki, Januszkowice oraz z powiatu kozielskiego wsi Rokicie i Raszowa²¹;
6. Urząd Sądowy w Jaryszowie (*Gerichts-Amt Jarischau*) dla miejscowości Jaryszów²²;
7. Urząd Sądowy w Kalinowie (*Gerichts-Amt Kalinow*) dla miejscowości Kalinów²³;
8. Urząd Sądowy w Kalinowicach (*Gerichts-Amt Kalinowitz*) dla miejscowości Kalinowice²⁴;
9. Urząd Sądowy Parafii w Leśnicy (*Gerichts-Amt der Pfarrthei Leschnitz*) dla miejscowości Krasowa i parafii w Leśnicy²⁵;
10. Urząd Sądowy Wolnego Wójtostwa w Leśnicy (*Gerichts-Amt der Frei-Vogtei Leschnitz*) dla Wolnego Wójtostwa w Leśnicy oraz Ligoty²⁶;
11. Urząd Sądowy w Obrowcu (*Gerichts-Amt Oberwitz*) dla miejscowości Obrowiec²⁷;
12. Otmęt, Kadłubiec, Odrowąż i Malnia²⁸;
13. Urząd Sądowy w Rozwadzy (*Gerichts-Amt Roswadze*) dla miejscowości Rozwadza²⁹;
14. Urząd Sądowy w Zakrzowie (*Gerichts-Amt Sackrau*) dla miejscowości Zakrzów i Dąbrówka³⁰;
15. Urząd Sądowy Władztwa w Szymiszowie (*Gerichts-Amt Herrschaft Schimischow*)

¹⁷ A. Gläser, op. cit., s. 16.

¹⁸ Ibidem, s. 38.

¹⁹ Ibidem, s. 60.

²⁰ Ibidem, s. 62.

²¹ Ibidem, s. 86.

²² Ibidem, s. 90.

²³ Ibidem, s. 92.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Ibidem, s. 126.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem, s. 162.

²⁸ Ibidem, s. 172.

²⁹ Ibidem, s. 206.

³⁰ Ibidem, s. 212.

- dla miejscowości Szymiszów, Rozmierz i Rozmierka, Sucha, Grodzisko, Kadłub, Osiek, Krośnica, Borycz³¹;
16. Urząd Sądowy Władztwa Kamień Śląski i Izbicko (*Gerichts-Amt der Herrschaft Gross Stein und Stubendorf*) dla miejscowości Kamień Śląski, Kamionek, Izbicko, Ligota Czamborowa, Utrata, Kolonia Henryków, Kolonia Haleńsko, Siedlec, Poznowice, Sprzęcice, Chorula, Suchodaniec, Otmice, Grabów³²;
  17. Urząd Sądowy Władztwa Strzelce Opolskie (*Gerichts Amt der Herrschaft Gross Strehlitz*) dla Bendowic³³, kolonii hutniczej Bemowskie, poza tym dla miejscowości Borowiany, Brzezina, Bzinica, Kolonowskie, Haraszowskie, Kowalowskie, Renardzka Huta, Rogolowiec, Fosowskie, Carlsthal, Spórok, Czarnosin, Dolna, Dziewkowice, Kielcza, Księża Wieś, Łaziska, Kalinów, Kolejka, Myśliń, Mokre Łany, Olszowa, Popice³⁴, Zalesie Śląskie, Sieroniuwice, Staniszcze Wielkie, Staniszcze Małe, Strzelce Opolskie Zamek, Suche Łany³⁵, Wierchlesie, Żędowice, kolonia hutnicza Świerkle³⁶ i Filipolis³⁷, Zulkau, Nowa Wieś, Szczepanek³⁸;
  18. Urząd Sądowy Władztwa Ujazd (*Gerichts-Amt der Herrschaft Ujest*): Zamek Ujazd, Stary Ujazd, Kopanina, Klucz, Zimna Wódka, Budzek und Carolinenhof, Niezdrowice, folwark Goy und Lalock³⁹;
  19. Urząd Sądowy w Wysokiej (*Gerichts-Amt Wysoka*) dla miejscowości Wysoka Górna, Wysoka Dolna, Kolonia Wysoka, Ligota Górna, Kadłubiec⁴⁰;
  20. Urząd Sądowy Władztwa Żyrowa (*Gerichts-Amt der Herrschaft Zyrowa*) dla miejscowości: Żyrowa, Góra Świętej Anny, Gogolin, Jasiona, Krępna, Oleszka, Poręba⁴¹.

Na początku XIX wieku zawile procedury i wysokie koszty sądowe wobec znacznego zubożenia społeczeństwa stały się impulsem do poszukiwania nowych rozwiązań prawnych. Dla mediacji w sprawach mniejszej wagi utworzono instytucję rozjemcy, która niezależnie od kolejnych reform systemu sądowego utrzymana została

³¹ Ibidem, s. 212-215.

³² Ibidem, s. 224-227.

³³ Dzisiaj dzielnica Kolonowskiego.

³⁴ Dzisiaj przysiółek Zalesia Śląskiego.

³⁵ Dziś część Strzelce Opolskich.

³⁶ Dzisiaj część Zawadzkiego.

³⁷ Osiedla robotnicze powstałe w XVIII wieku na terenie dzisiejszego Zawadzkiego.

³⁸ A. Gläser, op. cit, s. 228-231.

³⁹ Ibidem, s. 240.

⁴⁰ Ibidem, s. 246.

⁴¹ Ibidem, s. 254.

aż do 1945 roku⁴². W 1827 roku wprowadzono urząd rozjemcy w czterech rejencjach pruskich na Pomorzu: gdańskiej, gąbińskiej, królewieckiej i kwidzyńskiej. Rozjemcy zaczęli wykonywać swoje obowiązki 1 października 1828 roku po oficjalnym ogłoszeniu instrukcji władz lokalnych⁴³.

Prowincja śląska musiała czekać jeszcze 4 lata na możliwość wprowadzenia tego rozwiązania do obiegu prawnego. Na prośbę stanów prowincjonalnych Śląska 14 sierpnia 1832 roku król Fryderyk Wilhelm III wydał rozkaz gabinetowy o rozszerzeniu instytucji rozjemcy na Śląsk, Brandenburgię i Saksonię. 26 września 1832 roku minister spraw wewnętrznych wraz z ministrem sprawiedliwości wydali zarządzenie o wprowadzeniu nowych rozwiązań w wyżej wymienionych prowincjach⁴⁴.

W powiecie strzeleckim rozjemcy zaczęli pełnić funkcję dopiero od listopada 1835 roku. Wyższy Sąd Krajowy w Raciborzu ogłaszał listy rozjemców dla kolejnych powiatów w swojej jurysdykcji od lipca 1835 roku. Rozjemcy w powiecie prudnickim zostali wybrani 14 lipca 1835 roku⁴⁵. Kolejni rozjemcy powołani zostali 18 lipca 1835 roku w powiecie bytomskim⁴⁶. Lista z powiatu kluczborskiego została ogłoszona w marcu i sierpniu 1835 roku⁴⁷. 25 września ogłoszono komunikat o wyborze rozjemców w powiecie lublinieckim⁴⁸, a 29 września w powiecie pszczyńskim⁴⁹. Kolejnym funkcjonującym w systemie polubownym był powiat kozielski od 9 października 1835 roku⁵⁰, a po nim powiat głubczycki, dla którego wykazy rozjemców ogłoszono 13 października⁵¹. Dopiero 30 października 1835 roku opublikowano listę z powiatu

⁴² Pierwsze zmiany w systemie prawnym wprowadzono rozporządzeniem króla pruskiego Fryderyka Wilhelma IV z dnia 2.01.1849 r. (*Verordnung über die Aufhebung der Privatgerichtsbarkeit und des eximirten Gerichtsstandes, sowie über die anderweitige Organisation der Gerichte. Vom 2. Januar 1849, Preussische Gesetz Sammlug Nr 1, 1849 r.*), którym zniesiono całkowicie jurysdykcję prywatną i sądownictwo dla osób uprzywilejowanych. W Strzelcach Opolskich powołano wówczas Sąd Powiatowy (*Kreis Gericht*) dla powiatu strzeleckiego i miast Leśnicy, Strzelec Opolskich i Ujazdu. Sesje wyjazdowe sądu odbywały się w Gogolinie, Leśnicy i w Zawadzkiem. W Ujeździe powołano delegaturę sądu w Strzelcach Opolskich – Komisję Sądową (*Kreis Gerichts Commission*). Komisja ta rozpatrywała sprawy drobne, tzw. *Bagatell Sachen*. Kolejna reforma sądownictwa miała miejsce w 1877 roku, kiedy ustawą o ustroju sądownictwa z 27 stycznia 1877 roku powołano sądy obwodowe (*Gerichtsvorfassungsgesetz. Vom 27 Januar 1877, Reichsgesetzblatt, Nr 4 (1877), s. 41*). Sądy obwodowe w Strzelcach Opolskich (*Amtsgericht Gross Strehlitz*) i Ujeździe (*Amtsgericht Ujest*) rozpoczęły działalność z dniem 1.10.1879 roku, obejmując swoim zasięgiem miejscowości ustalone w zarządzeniu króla pruskiego Wilhelma z dnia 26 lipca 1878 roku (*Verordnung, betreffend die Errichtung der Amtsgerichte. Vom 26 Juli 1878, Gesetz Sammlung No 25 (1878), s. 275*) oraz 5 lipca 1879 roku (*Verordnung, betreffend die Bildung der Amtsgerichtsbezirke. Vom 5 Juli 1879, Gesetz Sammlung No 30 (1879), s. 467*). Z dniem 21 września 1882 roku rozpoczął działalność Sąd Obwodowy w Leśnicy (*Amtsgericht Leschnitz*) obejmując zakresem swoich kompetencji: okręg miasta Leśnica i okręgi urzędowe Wolnego Wójtostwa w Leśnicy, Wysokiej, Zyrowej i Zdziyszowic (*Verordnung, betreffend die Errichtung von Amtsgerichten in Jiddichow und Leschnitz. Vom 21 September 1882, Gesetz Sammlung No 30 (1882), s. 347*).

⁴³ P. Gut, op. cit., s. 172.

⁴⁴ *Verordnung wegen Einführung der Schiedsmänner, [w:] Amtsblatt der Königlichen Regierung zu Oppeln (dalej ARO), Extraordinaire Beilage zum Amtsblatt Stück V pro 1833, s. 1-11.*

⁴⁵ ARO, Stück XXXII, 11 August 1835, s. 157.

⁴⁶ ARO, Stück XXXII, 11 August 1835, s. 161.

⁴⁷ ARO, Stück XV, 14 April 1835, s. 78; ARO, Stück XXXIV, 25 August 1835, s. 174.

⁴⁸ Ibidem, s. 223.

⁴⁹ ARO, Stück XLII, 20 October 1835, s. 220.

⁵⁰ Ibidem, s. 256.

⁵¹ ARO, Stück XLIV, 3 November 1835, s. 252.

strzeleckiego⁵². W latach 30-tych XIX wieku na terenie powiatu strzeleckiego obejmującego 3 miasta, 88 wsi i 19 kolonii zamieszkiwało 31 696 osób⁵³. Na terenie tym utworzono 33 okręgi, dla których powołano następujących rozjemców:

1. Aptekarz Haak – miasto Strzelce Opolskie;
2. Burmistrz Schiwlinzky – miasto Ujazd;
3. Kupiec Georg Kowallick – miasto Leśnica⁵⁴;
4. Skarbnik kasy miejskiej⁵⁵ Opolka ze Strzelce Opolskich – Adamowice, Carlsthal, Podborzany, Czarnocin, Dolna, Olszowa;
5. Skarbnik Neumann z Centawy – Centawa, Błotnica Strzelecka, Płużnica Wielka;
6. Urzędnik Horsella z Warmuntowic – Warmuntowice, Balcarzowice, Grzeboszowice, Sieronowice, Nogowczyce;
7. Urzędnik Schidilnysky z Zamku Ujazd – Ujazd Zamek, Stary Ujazd, Kopanina, Niezdrowice, Goy et Lalok, Zimna Wódka, Klucz;
8. Nauczyciel Blana z Wysokiej – Wysoka, Kolonia Wysoka, Kadłubiec, Ligota Górna, Ligota Dolna, Kolonia Ligota Dolna, Niwki, Kalinów, Kalinowice;
9. Zarządca Hofrichter z Suchych Łanów – Suche Łany, Nowa Wieś;
10. Kancelarzista May⁵⁶ ze Strzelce Opolskich – Dziewkowice, Szczepanek;
11. Nauczyciel Scharf z Jemielnicy – Jemielnica, Gąsiorowice, Łaziska, Wierchlesie, Piotrówka, Barut;
12. Pisarz z huty Wader z Żędowic – Żędowice, Zulkau, Bemowskie;
13. Zarządca Kleinert – Kielcza, Borowiany;
14. Nauczyciel Prudlo z Kolonowskiego – Kolonowskie, Kowolowska, Renardzka Huta, Fosowskie, Rogolowiec, Bziniczka, Haraszowskie, Bendowice, Heine;
15. Nadleśniczy Prättsch ze Staniszc Wielkich – Staniszcze Wielkie, Staniszcze Małe, Sporók, Myślina;
16. Inspektor gospodarczy Beyer z Izbicka – Izbicko, Grabów, Otmice, Ligota Czamborowa, Henryków, Daniec, Haleńsko, Utrata, Krośnica, Borycz;
17. Administrator huty Mierswa – Kadłub;
18. Nauczyciel Stosch – Grodzisko;
19. Urzędnik Hübner – Rozmierz;
20. Nauczyciel Ehring – Rozmierka;
21. Urzędnik Augustini z Rozmierki – Osiek;

⁵² ARO, Stück XLVII, 24 November 1835, s. 254.

⁵³ A. Gläser, op. cit., s. 7 i 14.

⁵⁴ Wybory w Leśnicy odbyły się 15 marca 1833 roku. Miasto liczyło wówczas 1022 mieszkańców, z których deputowani wytypowali sześciu kandydatów. Byli to: kupiec Georg Kowallick, *Rathmann* Friedrich Bandtke, *Rathmann* Paul Długosch, *Bezirksvorsteher* Mathias Hantke, *Fieber* Andreas Thielmann, *Rathmann*, mistrz stolarski Ferdinand Fiedler. Spośród kandydatów tych wybrano na rozjemcę 48-letniego Georga Kowallika (zespół nr 17: Akta miasta Leśnicy, sygn. 1211, bp.). W materiale źródłowym zespołu Akta miasta Leśnicy o sygn. 1212 znajdują się dokumenty sprawozdawcze rozjemców z Leśnicy.

⁵⁵ Funkcję Cammerera przetłumaczono w oparciu o: A. Brückner, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 1989, s. 215.

⁵⁶ Kancelarzyście Mayowi ze Strzelce Opolskich w 1836 roku rozszerzono okręg o Mokre Łany i Brzezinę (ARO, Stück XXIV, 14 Juni 1836, s. 142).

22. Nauczyciel Kowallick z Góry św. Anny – Góra św. Anny, Poręba;
23. Urzędnik Czczetky z Szymiszowa – Szymiszów, Sucha;
24. Komisarz policji z Leśnicy Kowallick – Wolne Wójtostwo Leśnica, Księża Wieś, Krasowa, Zdziesszowice;
25. Urzędnik Woitek⁵⁷ z Siedlca – Siedlec, Poznowice, Sprzęcice;
26. Nauczyciel Scholz z Kamienia Śląskiego – Kamień Śląski, Kamionek;
27. Depozytariusz Gerlach – Rozwadza;
28. Hrabia von Strachwitz – Chorula;
29. Nauczyciel Gottschalk z Otmętu – Otmęt, Karłubiec, Malnia, Odrowąż, Góraźdże;
30. Inspektor gospodarczy Plaschke z Zakrzowa – Zakrzów, Dąbrówka, Obrowiec;
31. Nauczyciel Herrmann – Gogolin;
32. Nauczyciel Lehnard z Jesiony – Jesiona, Żyrowa, Oleszka;
33. Nauczyciel Bauch z Rozwadzy – Krępna.

Z pierwotnego składu pierwszych powołanych rozjemców zaledwie kilku rozstrzygało dłużej niż jedną kadencję: Burmistrz Schiwlinzky w Ujeździe prawdopodobnie do 1851 roku, gdy na rozjemcę wybrano burmistrza Wollnego⁵⁸. W 1852 roku Kleinerta z Kielczy zastępuje nauczyciel Gaida, a Hofrichtera w Suchych Łanach rejestrator Szesny⁵⁹. Nauczyciel Jakub Blana rozstrzyga w Wysokiej aż do 1866 roku⁶⁰. Księgi protokolarne w Jemielnicy prowadzone są przez nauczyciela Scharffa aż do 1874 roku⁶¹.

W 1852 roku powiat strzelecki podzielono na 35 okręgów rozjemczych⁶².

1. Miasto Strzelce Opolskie⁶³;
2. Adamowice, Nowa Wieś, Szczepanek i Podborzany;
3. Suche Łany i Strzelce Opolskie Zamek;
4. Mokre Łany, Brzezina i Dziewkowice;
5. Błotnica Strzelecka, Centawa, Płużnica Wielka, Nogowczyce;
6. Warmuntowice, Balcarzowice, Sieronowice, Grzeboszowice;
7. Jaryszów;

⁵⁷ W 1838 roku rozstrzyga już w Kamieniu Śląskim i Kamionku (ARO, Stück XXIX, 17 Juli 1838, s. 175). W roku 1842 zaprzysiężony został dla Zakrzowa i Dąbrówki (ARO, Stück 24, 14ten Juni 1842, s. 129).

⁵⁸ ARO, Stück 46, 18ten November 1851, s. 338.

⁵⁹ ARO, Stück 32, 12ten August 1852, s. 230.

⁶⁰ Nauczyciel Blana z Wysokiej został powołany 30 października 1835 roku (ARO, Stück XLVII, 24 October 1835, s. 254). Urzęduje do 1866 roku, gdy zastępuje go nauczyciel Eduard Heisig z Wysokiej (ARO, Stück 16, 20 April 1866, s. 110).

⁶¹ W grudniu 1853 nauczyciel Scharff został zaprzysiężony jako rozjemca w Jemielnicy (SOS, sygn. 770, karta tytułowa). Wymieniony we wrześniu 1871 roku jako nauczyciel z Jemielnicy (ARO, Stück 42, 20 October 1871, s. 224). Ponownie zaprzysiężony we wrześniu 1874 roku jako Thomas Scharff, nauczyciel w Jemielnicy.

⁶² *Nachweisung der zum Bezirk der Regierung zu Oppeln und zum Departament des Appelations Gerichts zu Ratibor gehörigen, zu gegenseitiger Vertretung der Schiedsmänn bestimmten Schiedsmanns-Bezirke, Extraordinaire Beilage zum Amtsblatt der Königlichen Regierung zu Oppeln*, Stück 51, 23sten December 1852, s. 343.

⁶³ W 1870 roku został podzielony na dwa okręgi. Strzelce Opolskie 2 wpisano jako okręg nr 45. Zazwyczaj rozjemca ze Strzelc rozstrzygał też w okręgu nr 2 w Adamowicach (ARO, Stück nr 4, 28 Januar 1870, s. 23).

8. Ujazd Zamek, Kopanina, Niezdrowice, Goy und Lalok, Zimna Wódka, Klucz⁶⁴;
9. Ujazd;
10. Zalesie Śląskie i Popice;
11. Dolna, Czarnocin i Olszowa;
12. Miasto Leśnica;
13. Księża Wieś, Wolne Wójtostwo Leśnica, Rozwadza;
14. Zdieszowice i Krasowa;
15. Góra Świętej Anny i Poręba;
16. Wysoka, Kolonia Wysoka, Kadłubiec, Ligota Górna, Niwki, wieś i kolonia Ligota Dolna, Kalinów i Kalinowice⁶⁵;
17. Jesiona, Żyrowa, Oleszka i Krępna⁶⁶;
18. Gogolin;
19. Otmęt, Karłubiec, Malnia i Odrowąż;
20. Obrowiec, Zakrzów i Dąbrówka;
21. Górażdże i Chorula;
22. Kamień Śląski i Kamionek⁶⁷;
23. Siedlec, Poznowice⁶⁸ i Sprzęcice;
24. Szymiszów, Sucha⁶⁹;
25. Rożniatów;
26. Izbicko, Grabów, Otmice, Henryków, Daniec, Haleńsko, Ligota Czamborowa, Utrata⁷⁰;
27. Krośnica i Borycz;
28. Kadłub, Osiek i Carlsthal;
29. Rozmierz i Grodzisko⁷¹;
30. Rozmierka;
31. Jemielnica, Gąsiorowice, Wierchlesie, Łaziska, Barut i Piotrówka;
32. Kolonowskie, Bendowice, Haraszowska i Kolejka;
33. Staniszcze Wielkie, Staniszcze Małe, Myśliń i Spórok;
34. Żędowice z Zulkau, Bemowskie;
35. Kielcza i Borowiany.

⁶⁴ W 1859 roku z miejscowości Klucz, Zimna Wódka i Olszowa utworzono nowy okręg rozjemczy (ARO, Stück 11, 17 März 1859, s. 64).

⁶⁵ Kalinów i Kalinowice w 1866 roku zostały wyodrębnione jako nowy okręg rozjemczy (ARO, Stück 15, 13 April 1866, s. 99).

⁶⁶ W 1859 roku miejscowość Krempa została wydzielona jako odrębny okręg rozjemczy (ARO, Stück 6, 10 Februar 1859, s. 31).

⁶⁷ W 1869 roku dołączono miejscowość Górażdże z okręgu 21 (ARO, Stück 42, 15. October 1869, s. 232).

⁶⁸ W 1865 roku Poznowice zostały wyodrębnione jako osobny okręg (ARO, Stück 39, 29 September 1865, s. 297).

⁶⁹ Sucha w 1870 roku została przydzielona do okręgu nr 29 w Rozmierzy (ARO, Stück 27, 8 Juli 1870, s. 139).

⁷⁰ Od 1869 roku okręg związany z Nakłem, zawierający miejscowości Izbicko, Grabów, Otmice, Henryków i Utrata (ARO, Stück 3, 15 Januar 1869, s. 8).

⁷¹ Grodzisko zostało wydzielone w 1865 roku jako odrębny okręg.

W 1863 roku opublikowano zaktualizowane wykazy okręgów rozjemczych⁷². Kolejna zmiana okręgów nastąpiła w roku 1871⁷³.

Sędziowie mieli prowadzić mediacje w sprawach dobrowolnie im przedstawionych przez strony konfliktu, a których rozstrzygnięcie miało moc wyroku sądowego. W miastach każdemu rozjemcy podlegało 2000 mieszkańców, natomiast na terenach wiejskich rozjemcy mieli być powoływani dla każdej wsi, pod warunkiem, że liczba podlegających każdemu z nich osób nie przekraczała 2000. Na terenach wiejskich dopuszczano okręgi łączące wsie o mniejszej liczbie podległych mieszkańców⁷⁴.

Rozjemcy w miastach wybierani byli przez mieszkańców uprawnionych do wyboru deputowanych miejskich. Na wsiach wybierali ich lokalni właściciele majątków ziemskich i reprezentanci gmin posiadający własność gruntową. Wybory w miastach organizowane były przez magistrat, natomiast na wsi przez landrata. W przypadku braku jednomyślności wśród wyborców, decydowała większość głosów⁷⁵.

Urządник musiał mieć ukończone 24 lata, posiadać samodzielność w czynnościach prawnych, dobrą opinię, umiejętność pisemnego protokołowania mediacji i zaufanie społeczne. Nie musiał znać przepisów prawnych. Posada rozjemcy była funkcją społeczną⁷⁶. Kadencja rozjemcy trwała 3 lata z możliwością ponownego wyboru. Kolejnej nominacji rozjemca nie miał jednak obowiązku przyjąć⁷⁷. Wybór zatwierdzany był przez Wyższy Sąd Krajowy (*Ober Landes Gericht*), przed którym też sędzia rozjemczy składał przysięgę. Zobowiązywał się wówczas, że będzie działał w myśl obowiązujących przepisów prawnych, a obowiązki sędziego będzie wypełniał zgodnie ze swoją wiedzą i sumieniem⁷⁸. Listy rozjemców zaprzysiężonych przed sądem publikowane były w gazecie urzędowej Rejencji Opolskiej, *Amtsblatt der Königlichen Regierung zu Oppeln*, w latach 1832-1879⁷⁹. Rozjemcy po zaprzysiężeniu pobierali pieczęcie urzędowe i księgi protokolarne od władz policyjnych, czyli magistratu w mieście i landrata na terenach wiejskich. Po zakończeniu sprawowania funkcji mieli obowiązek zdać pieczęć i księgi protokolarne wydającym je władzom. Oprócz ksiąg protokołów rozjemcy przechowywali pisemne skargi, które do nich wpływały, w osobnym zbiorze – teczce spraw, która musiała posiadać wykaz spraw

⁷² Extraordinaire Beilage zum Amtsblatt der Königlichen Regierung zu Oppeln, Stück 26, ARO, Stück 26, 25 Juni 1863, s. 25.

⁷³ Extra Beilage zum Amtsblatt der Königlichen Regierung zu Oppeln, ARO, Stück 51, 1871, s. 1-26.

⁷⁴ *Verordnung wegen Einführung der Schiedsmänner*, op. cit., (§ 2, 3), s. 2.

⁷⁵ Ibidem (§ 6), s. 3.

⁷⁶ Ibidem (§ 5 i 10), s. 3 i 4.

⁷⁷ Ibidem (§ 8), s. 4.

⁷⁸ Ibidem (§ 9), s. 4; Zgodnie Powszechnym Prawem Krajowym (*Allgemeines Landrecht*, Teil II, Titel 10 § 3) oraz rozporządzeniem z 1799 roku do pełnienia obowiązków urzędowych niezbędna była uroczysta formuła przysięgi, w tym wprowadzenie elementu powołania się na własne sumienie i wiarę w Boga. Od kandydata wymagało się wierności i gorliwości. Rzetelność w wykonywaniu obowiązków wobec króla tożsama była z właściwą postawą moralną winną wobec Boga; zob: *Verordnung wegen zweckmäßiger Einrichtung der Eydleistungen*, Berlin 1799, wydano drukiem Münster 1805. Więcej o symbolach, w tym przysiędze w pruskiej administracji, w: S. Haas, *Die Kultur der Verwaltung. Die Umsetzung der preußischen Reformen 1800-1848*, Frankfurt-New York 2005, s.314.

⁷⁹ W 1879 roku wraz z powstaniem sądów obwodowych zaprzestano ogłaszania list rozjemczych na łamach informatora.

w niej zawartych i odnośniki do spraw w księdze protokołów⁸⁰.

Do rozjemcy należało się umówić na termin. W umówionym terminie obie strony miały się dobrowolnie zgłosić, aby rozstrzygnąć spór. Praktyka wskazuje jednak, że zdarzało się, iż zainteresowana rozstrzygnięciem sporu strona zgłaszała się sama. Spisywano wtedy również protokół. W Krośnicy w 1884 roku jedną z takich spraw była skarga wycuźnika Andreea Waclawczyka: „Przed podpisaniem Schiedsmannem skarżył 20 tm. Wycuźnik Andreas Waclawczyk z Kroschnicy naprzeciw Hałupnika Josefa Hermasch tez z Kroschnitz – ze 10 i 11 tego miesiąca na Łące przed ludźmi mówił, że on (skarżyciel) słupy z pańskiej łąki wzion. Do ugody był na dziś termin obsztalowany. Na termin się stawił skarżyciel. Obskarżony się wcale niestawił”⁸¹. Rozjemca rozstrzygał w sprawach, w których obie strony sporu były pełnoletnie⁸². Niepełnoletni stawał się na rozprawę najczęściej z ojcem, który go reprezentował. Przykład takiego protokołu znajdujemy w zapisach z 1884 roku, gdzie 21-letni Joseph Grzyszek z Krośnicy reprezentowany jest przez ojca Franza Gondro⁸³.

Odmierna była sytuacja kobiet zamężnych, które do procesu w sprawie ugody mogły stawiać się wyłącznie w towarzystwie swojego męża. Prawo to nie dotyczyło kobiet stanu wolnego⁸⁴. Przepis bezpośrednio nawiązywał do prawa krajowego, które ustalało patriarchalny model relacji społecznych i podporządkowywało kobiety mężczyznom. Kobieta, która wchodziła w związek małżeński, przechodziła z władzy ojca pod władzę męża i w sądzie była reprezentowana przez męża. W badanym materiale źródłowym odnajdujemy protokoły z rozpraw, na które stawały się pary małżeńskie: W grudniu 1878 roku „hałupczniczka Maria Bienias w przystępstwie jego męża Philippa Bienias w Krośnicy skarżył 20 tego miesiąca naprzeciw tej zagrodniczki Marceli Gordzielik, że ją winuje że w Strzelcach 18 tM [tego miesiąca] onej 8 TW [twardych talarów] pieniędzy ukradła. Do ugody był termin i do terminu skarżycielka z jej mężem na dziś obstalowana. Obskarżona tesz z jejem mężem na dziś obstalowana. Obie części się stawiły w dobrej dyspozycji i zgoda była polubowna. Po ustnych wymowach była zgoda polubowna i na ostatku się obie części pogodziły”⁸⁵. W innej sprawie: „Ta komornica Florentina Bregula skarży w przystępstwie jejego męża...”⁸⁶. Niestawienie się małżonka skutkowało niemożliwością rozstrzygnięcia sprawy: „Skarżyciel się stawił – oskarżona tysz, ale jej mąż niedostawił się. Zgoda się niestała. Koszta sprawy ponosi skarżyciel”⁸⁷.

⁸⁰ *Instruction für die Schiedsmänner in den Provinzen Preußen, Schlesien, Brandenburg, Sachsen und Pommern, Extraordinaire Beilage zum XXXV. Stück des Amtsblattes 1841* (§ 1 i 2, 4), s. 1. O przechowywaniu protokołów też w: *Aufbewahrung der Protokollbücher abgegangener Schiedsmänner, der Acten abgebende Notarien und der Duplicate der Kirchenbücher*, ARO, Stück 44, 29sten October 1839, s. 245.

⁸¹ APOp, SOS, sygn. 1005, s. 111.

⁸² *Verordnung wegen Einführung...* (§ 12), s. 5. Wyjątki od tej zasady omówiono w § 12 Instrukcji. *Instruktion...* (§ 12), s. 5.

⁸³ APOp, SOS, sygn. 1005, s. 115.

⁸⁴ *Instruction...* (§ 12), s. 6.

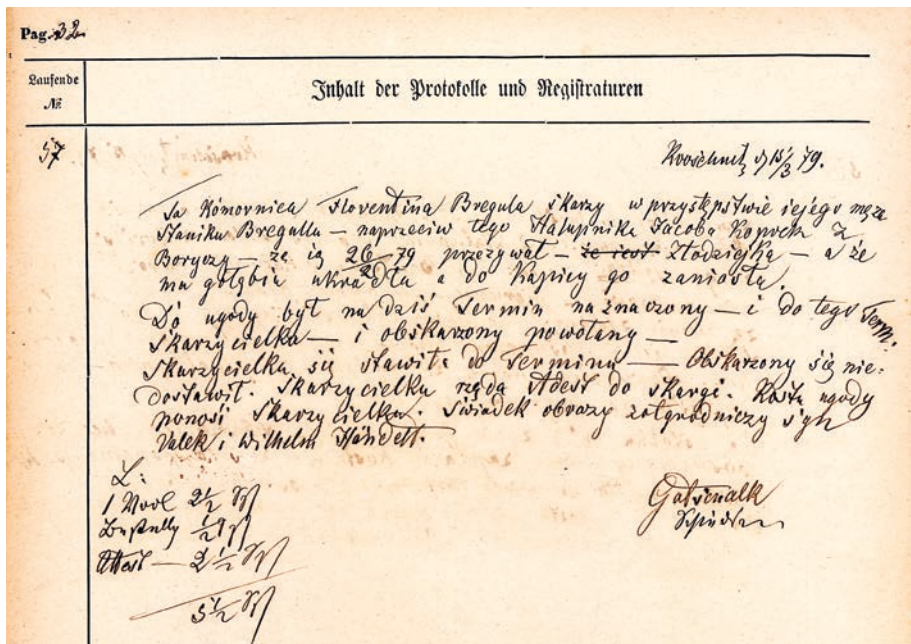
⁸⁵ APOp, SOS, sygn. 1005, s. 28.

⁸⁶ *Ibidem*, s. 32.

⁸⁷ *Ibidem*, s. 37.

Laufrunde Nr.	Inhalt der Protokolle und Registraturen	Pag. Nr.
177.	<p style="text-align: right;">Krosznitz, d. 29/11 84.</p> <p>Jan halupniczy syn Joseph Grzyzek / z Krosznitz, 21 lat stary i jego bratem Franz Gombro ten z Krosznitz i ten halupnik Thomas Halupczok - 25 lat stary z mokrągi Sinea - stawili się przed nadmianom Schiedlmanem bez powołania - i rzekli o sprawie ugody.</p> <p>10-go listopada 1884 był Joseph Grzyzek w Sinea w Raczmie - tam też był Obkarzony Thomas halupczok. Halupczok przysłał Skarżyciela Joseph Grzyzek rękę i obrodcę go. Kwuli tego Grzyzek obkarzył Halupczoka do sądu w Oppolu.</p> <p>Dziś stawili się Obkarzony halupczok do obkarzo Skarżyciela i rzęda zgody. Skarżyciel Joseph Grzyzek chce się zgodzić kiedy Obkarzony o niego wyłożony Koszt za drogi i utraty w tej sprawie. Koszt sądu okupny 15 Marków zapłaci. Obkarzony Thomas Halupczok to trzyma za wiele. Na ostatku się pogodzili obie części tak ze Obkarzony mu zapłaci:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 3 Marki do ubogiej Kaszy szkolnej tu w Krosznitz 2. Skarżycielowi mu Koszt sądu i wszystkie inne wydatki do Kupy 8 Marków <p>Skarżyciel się obowiązał skargę wziąć naradzić pogodzili się obie części - i przerytano ugody i podpisano. Obkarzony w terminie Skarżycielowi rzędanie wyszkie zapłaci.</p>	
	<p>Antonella Krosznitz Krosznitz, d. 29. 11. 84.</p>	<p>Joseph Grzyzek, Thomas Halupczok za świadków Frank Gombro, Valentin Felice</p>

Niepełnoletni Joseph Grzyzek z Krosznicy stawia się u rozjemcy ze swoim ojcem, APOp, SOS, sygn. 1005, s.115

Komornica Florentina Bregula stawia się u rozjemcy wraz ze swoim mężem, APOp, SOS, sygn. 1005, s. 37

Rozjemca rozsądzał tam, gdzie nie było konieczności zastosowania norm prawnych. Jako przykład podano w zarządzeniu skargi całych gmin czy postępowań spadkowych, które winny być kierowane do właściwego sędziego. Z postępowania ugodowego wyjęto sprawy małżeńskie, upadłościowe, przymusowe sprzedaże, sprawy wekslowe, opiekuńcze, uznanie niepoczytalności, a także sprawy pojednawcze i o obelgę, gdzie należało sprawcę ukarać⁸⁸.

U rozjemcy omawiane były między innymi szkody wyrządzone na osobie i na mieniu wymagające zadośćuczynienia, na przykład zwrotu kosztów na leczenie osób, którym wyrządzono krzywdę, nawet niechcący: W sierpniu 1854 roku Antoni Kolonko „na swoim polu lucerną zasianem mnóstwo bydła natrafił, a pastuchy przy nim będące zganiał, tak mogło się stać, że żona skarżącego między nimi była, a że on na miejscu stróża polnego nie miał sam z konia owo bydło zganiać musiał, przy której przyleżyłości żonę skarżyciela niechcący swoim karwaczem uderzyć mógł (...) Skarżyciel (...) rości tylko prawo dla swojej osoby mianowicie: za lykowanie żony jego przez matkę babiącą (akuszerkę), a dla zapłacenia używanych lyków, jako też za nagrodę zmudy swojej i kosztów, które przez chorobliwość żony jego powstały, ilość cyniocą 7 ½ talara”⁸⁹. Sprawa szkody na mieniu to przykładowo skarga dziewczki Józefy Kałuży z Łazisk, skarżącej kolonistę Karola Sterzyka z Piotrówki o zapłatę za zniszczoną skrzynię,

⁸⁸ Verordnung wegen Einführung..., (§ 13), s. 5.

⁸⁹ APOp, SOS, sygn. 770, s. 46.

którą pijany Karol rozbił cztery tygodnie wcześniej⁹⁰. Często przed rozjemcą trafiały sprawy o długi. Taki sposób na odzyskanie należności szczególnie preferował Dawid Roth, kupiec z Bendowic⁹¹. On również u rozjemcy zawierał z mieszkańcami umowy na usługi, np. wykonanie cegieł⁹² czy robót ciesielskich⁹³. Wieśniacy zawierali też przed rozjemcą inne porozumienia, jak umowy sprzedaży, na przykład zboża do zasiewu⁹⁴. Można było też zawrzeć ugodę w sprawie już orzeczonej przed sądem powiatowym. Strony ustalały sposób zapłaty przed rozjemcą i zawierały porozumienie⁹⁵. Pojawiały się też sprawy o należne wycużnikom świadczenia⁹⁶ oraz zapłatę za służbę. Przykładem jest tu sprawa dziewczki Ewy Kokott z Krzyżowej, która pozywa chałupnika Bartka Dryję o zapłatę pensji („myta”) i obiecanego odzienia („obleczenia”)⁹⁷.

Przy ustalaniu wysokości zapłaty za wyrządzoną krzywdę rozjemca brał pod uwagę zamożność oskarżonego. W sprawie kolonisty Christiana Viertela z Piotrówki przeciwko parobkowi Janowi Chleboschowi o potrącenie na drodze przez konie 10-letniej córki Viertela, ze względu na ubóstwo parobka pomimo oczywistej winy wymierzono karę w wysokości jedynie 1 talara. Karę zapłacił, potrącając ją z pensji, pracodawca oskarżonego, kupiec Jonas Goldstein⁹⁸. Sędzia polubowny mógł zrezygnować z rozstrzygnięcia sporu, jeżeli nie posiadał wystarczającej wiedzy prawnej do jego rozstrzygnięcia⁹⁹.

Rozjemca miał prawo wyznaczyć grzywnę płaconą na kasę dla biednych (*Armen Casse*), kasę szkolną (*Schul Casse*) lub kościół (*Kirchen Aerarium*)¹⁰⁰. Czasami przyjmowało to postać konkretnego zakupu dla ubogich, np. w Kolonowskim robotnik Stefan Jokiel za wyzywanie innego robotnika w hucie miał zakupić dla jednego z ubogich dzieci książkę za 5 czeskich¹⁰¹.

Sprawy były protokołowane w księdze z ponumerowanymi stronami. Protokół z postępowania musiał być powoli i wyraźnie przeczytany i podpisany przez strony porozumienia. Protokół musiał zawierać

1. miejsce i datę,
2. nazwanie stron i ich legitymacji,
3. przedmiot sporu,
4. propozycję możliwości rozwiązania sporu i zadośćuczynienia,
5. czas na wypełnienie podjętego zobowiązania,

⁹⁰ Ibidem, s. 111.

⁹¹ Ibidem, sygn. 971, s. 40, 41, 42, 43.

⁹² Ibidem, s. 160.

⁹³ Ibidem, s. 185.

⁹⁴ Ibidem, s. 116.

⁹⁵ Ibidem, s. 190, 191.

⁹⁶ Ibidem, s. 104, 110.

⁹⁷ APOp, SOS, sygn. 973, s. 211.

⁹⁸ Ibidem, s. 245.

⁹⁹ *Instruction...* (§ 8), s. 4.

¹⁰⁰ *Verordnung wegen Einführung...* (§ 14), s. 5.

¹⁰¹ APOp, SOS, sygn. 973, s. 295.

979
 Dzielano w Celonawickij 13 Rudnia 1851
 Dzielaj stowili się znani i przy dobrem rozumie.
 1. dziewczka Ewa Kokot z Krzyżowej doliny iak skary-
 cielka z Ciem, swem, Johannes Kokot
 2. Halapnik Bartek Doyia z Bentawic iak oskarzony.
 Pierwsza skaryta ze jej gospodarz myła ralszajego nie
 chował, także i obliczajego obliczenia, a przed galami
 ja der przyczynny wygnat. Oskarzony zapłacił razax
 15 Gr: ralszajego, myła i 15 Gr: za odnienie z tom
 pomiarkawaniem, ze jej ja do stary, nie przyczynnie
 ponicawax niepostusane była, a ni za rawnosć chie za-
 płaci. Skarycielka przystąpiła z Ciem temu wygo-
 wiedzeniu. Przeczytano przyzwolono i podpisano.
 ++ Ewa Kokot
 ++ Johannes Kokot
 (Summarij)
 (18) Działano w Celonawickij 13 Rudnia 1851
 Bartek Doyia
 M. K.

Roszczenie o zapłatę Ewy Kokott z Krzyżowej, APOp, SOS, sygn. 973, s. 211

6. zapiskę, że protokół przeczytano, potwierdzono i podpisano¹⁰².

Osoby niepiśmienne podpisywały protokół krzyżykami, w obecności świadka, który też im protokół czytał¹⁰³. W Płużnicy jako świadek niepiśmiennego zagrodnika Rzepki został powołany nauczyciel: „Dla Rzepki był tutejszy nauczyciel pan Roter jak przystępca przyzwany”¹⁰⁴.

Na żądanie stron z przeprowadzonego postępowania ugodowego wydawany był protokół opatrzony pieczęcią i podpisem rozjemcy¹⁰⁵. Ilość wydanych zaświadczeń zwiększyła się znacznie od roku 1852, kiedy również ilość spraw rozpatrywanych

¹⁰² Verordnung wegen Einführung... (§ 18 i 19), s. 6.

¹⁰³ Instruktion... (§ 13), s. 6.

¹⁰⁴ APOp, SOS, sygn. 1002, s. 51.

¹⁰⁵ Verordnung wegen Einführung... (§ 26), s. 7.

506

Spisano w Sobnowskiej 15 Listopada 1856.

Dziś stawili się mian i do rozstrzygnięcia w polskiej sprawie zwanej:

1. były robotnik Thomas Böhm jako skarżyciel z Sobnowskiej
2. były robotnik Stephan Jokieli jako obrońca z Sobnowskiej

Oni ugodzili się kwuli rozmaitych porzeczeń obrazających klamr oskarżony skarżycielowi w hacie gdy kelarsz Arzaskit ma ten sposób, że winojca Jokieli się obowiązują i za 5 zł: książkę, jednemu z ubogich dzieci Kupic, a 2 zł: 6 per: Korbów zapłacać. Rozczytano porzeczeństwo i podpisano. Himmel
 w imieniu Jokieli ++ Książki Leopolda Polke
 Thomas Böhm

Das ist gelüfft worden und Offentlich Anzu, unspätere inf. auf meinem Buchstand
 Jokieli

Grzywna na rzecz ubogich dzieci zasądzona Stefanowi Jokielowi, APOp, SOS, sygn. 973, s. 295

przez rozjemców się podwoiła. Związane to było z poszerzeniem katalogu spraw rozpatrywanych przez sędziów polubownych, do którego dołączono sprawy o obrazę i złe traktowanie¹⁰⁶. Sprawy rozpatrywane dotychczas w sądach drogą procesu cywilnego najpierw trafiać miały do polubownego rozstrzygnięcia, a w przypadku jego braku kierowane być miały do sądów powiatowych. Warunkiem jednakże przyjęcia sprawy w sądzie było uzyskanie zaświadczenia, tak zwanego „atestu”, o próbie mediacji podjętej u rozjemcy, która zakończyła się niepowodzeniem¹⁰⁷. Protokoły z wydaniem atestu kończyły się formułą słowną opisującą tę sytuację: „Po ustnych wymówkach była zgoda próbowana, ale podaremnie – zgoda się nie zrobiła. Skarżyciel żąda attest do skargi i ponosi koszta ugody”¹⁰⁸.

W aktach zachowało się wiele protokołów ze spraw, które nie zakończyły się ugodą. W Krośnicy na przykład po spisaniu ugody oskarżyciel wycofał się z wcześniejszych ustaleń, co zaprotokołował rozjemca Gottschalk: „Po ukończonej ugodzie, a była to ugoda przez Schiedsmanna przeczytana – dopiero potem powiedział skarżyciel, że te 2,5 Marki dla siebie rządu, a nie do ubogiej kasy i poszedł do dom ztem dodatkiem,

¹⁰⁶ Nachweisung der zum Bezirk der Regierung zu Oppeln und zum Departament des Appellations Gerichts zu Ratibor gehörigen, zu gegenseitiger Vertretung der Schiedsmännr bestimmten Schiedsmanns-Bezirke, op. cit.

¹⁰⁷ Gesetz über die Einführung des Strafgesetzbuchs für die Preussischen Staaten. Vom 14. April 1851, Gesetz Sammlung für die Königlichen Preussischen Staaten, Nr 10, 1851 rok, s. 98, Artikel XVIII.

¹⁰⁸ APOp, SOS, sygn. 1005, s. 26.

że on na tem ugodym nieprzystawa¹⁰⁹.

Decyzja skarżącego o skierowaniu sprawy do sądu powiatowego bywała wyartykułowana już na etapie spisania protokołu. Przykładem tego jest protokół z Kolonowskiego z 1856 roku, w którym „skarżycielka żądała zaświadczenia pisownego, aby prawa u Królewskiego Sądu szukać mogła”¹¹⁰.

W powiecie strzeleckim na obszarach wiejskich polski często był językiem codziennym¹¹¹. Władze rejencji powoływały więc też do pełnienia urzędów osoby znające ten język, mogące skutecznie komunikować się w terenie¹¹². Jeżeli uczestnicy postępowania nie znali niemieckiego, spisać protokół mógł wyłącznie rozjemca mówiący w języku, w którym zeznawały strony. W przypadku omawianego powiatu strzeleckiego chodziło wyłącznie o język polski. Jeżeli rozjemca nim nie władał, sprawę musiał przekazać do sędziego¹¹³. Liczba protokołów spisanych po polsku w badanym materiale świadczy o biegłości rozjemców w tym języku. Zjawisko to dotyczy jednak tylko terenów wiejskich. W mieście Strzelce Opolskie ludność posługiwała się językiem niemieckim. Rozjemcy spisując polskie protokoły zaznaczali to dodatkowo w tekście. W protokołach rozjemcy Lipki z Kolonowskiego pojawiają się zamiennie formuły: „Dzisiaj stawili się znani i do rozkładu w polskiej mowie zdadni”, „stawili się dzisiaj znani, przy dobrem rozumie, oba polacy”¹¹⁴.

W protokołach spisywanych przez nauczyciela Scharffa w Jemielnicy pojawia się formuła potwierdzająca spisanie protokołu w języku polskim. Brzmiała ona następująco: „W ten sposób stała się ugoda między niemi. Żądają dwojakiego wygotowania tego protokołu. Więcej nie było dopisania, a ten protokół był przez sędziego polubownego w polszczyźnie w zwyż spisany, przetłumaczony, przyjęty i oświadczony podpisem”¹¹⁵ lub „Na ten sposób ukończyła się ugoda, obskarżony odbiera koszta: był Protokół skarżycielami w polszczyźnie spisany przez sędziego polubownego, który zbiegły tego języka, w przytomności świadka przeczytany, od

¹⁰⁹ Ibidem, s. 25.

¹¹⁰ APOp, SOS, sygn. 973, s. 200.

¹¹¹ Szacuje się, że na początku XIX wieku na Śląsku udział ludności posługującej się językiem polskim mógł wynosić co najmniej 72% udziału ludności, w tym 90% ludności polskojęzycznej zamieszkiwało powiaty strzelecki, bydowski, oleski i rybnicki; zob: *Historia Górnego Śląska. Polityka, gospodarka i kultura europejskiego regionu*, pod. red. J. Bahleke D. Gawreckiego i R. Kaczmarka, Gliwice 2011, s. 183.

¹¹² Zasady te oprócz rozjemców dotyczyły także akuszerki czy medyków. Przykładowo jedno z ogłoszeń z 1835 roku brzmiało: „W szkole tutejszej akuszerskiej, pierwszego Września albo Septembra bieżącego roku, zacznie się nauka, w języku polskim dana, dla niewiast tych, które się tey stuce akuszerskiej poświęcać zamyslaią. Osoby te, które od amtow Landratowskich na tą naukę obrane zostały, i których zdadność od Fisikow cyrkulowych, zaswiadczona iest, aż do pierwszego Septbr. B.r. tu do Opolą się udac, i po przybyciu u drugiego nauciciela tego Instytutu Chirurga cyrkulowego Reymana się meldować powinny”. Opole, d. 13 Lipca 1835 NO 82. Bekanntmachung, betreffend den mit dem 1 sten September d. J. angefangenden Unterricht im hiesigen Hebammen-Institut (ARO, Stück XXX, 28sten Juli 1835, s. 151). Przy poszukiwaniu nowego lekarza w powiecie strzeleckim w 1859 roku wymogiem niezbędnym u kandydata była znajomość języka polskiego (ARO, Stück 4, 27 Januar 1859, s. 24). Urzędy z powodów praktycznych musiały porozumiewać się z obywatelem w języku polskim, stąd też np. Dziennik urzędowy rejencji – Amtsblatt der Königlichen Regierung Oppeln wydawany był w latach 1816-1833 dwujęzycznie.

¹¹³ *Instruktion...* (§ 14), s. 6.

¹¹⁴ APOp, SOS, sygn. 973, s. 282.

¹¹⁵ Ibidem, sygn. 770, s. 33.

niego przyjęty i od obuch następnie podpisany¹¹⁶, lub „Protokół był przez wyz. spisany, polskie protokoll partą od sędziego polubownego, który po polsku mówić i pisać umie, a to na przysięgę swojej służby oświadcza, przetłumaczona, zezwolona i podpisana¹¹⁷. Rozjemca Lipka też oświadcza: „Podpisany sędzia polubny zna po polsku mówić i pisać, co on na przysięgę urzędową zapewnia¹¹⁸. Rozjemca Golly z Płużnicy Wielkiej od osób mówiących po polsku, które zgadzały się na spisanie protokołu w języku niemieckim, wymagał podpisania formuły „Nie żądamy spisania pobocznego polskiego protokołu¹¹⁹. Osoby, dla których spisywał protokół po polsku, określał następująco: „wszyscy tylko polskiej mowy, a polskiego pisania ćwiczni¹²⁰.”

W XX wieku ze względu na postępujące niemiecczenie śląskich wsi nie spotykamy już protokołów spisanych w języku polskim, jednak w materiale cały czas cytowane są przekleństwa i obelgi wypowiedane w języku polskim, używanym nadal w życiu codziennym. Na przykład w Kolonowskiem, pomimo spisywania protokołów w 1904 roku wyłącznie po niemiecku, przekleństwa w sprawach o zniesławienie pojawiają się w oryginale: „Kurwa schlamowo”, „Kura zip, zip¹²¹”, „Niedorostku¹²².”

Zawód nauczyciela najlepiej odpowiadał pełnieniu funkcji rozjemcy, ze względu na umiejętność sporządzania logicznie brzmiących protokołów, znajomość miejscowej ludności i warunków lokalnych. Najczęściej więc wybierano ich na rozjemców. W lipcu 1838 roku na 13 rozjemców wybranych w okręgu Wyższego Sądu Krajowego w Raciborzu 12 było nauczycielami, a tylko jeden urzędnikiem¹²³. Podobnie było w powiecie strzeleckim. Tu proporcja nauczycieli wobec przedstawicieli innych zawodów przeważała na korzyść tych pierwszych. Jedynie na omówionej wcześniej pierwszej liście z 1835 roku było stosunkowo więcej urzędników. Wyjątek dotyczy również wyboru w miastach Leśnicy, Strzelcach Opolskich i Ujeździe, gdzie rozstrzygają burmistrzowie, kupcy i rajcowie. Na wsiach strzeleckich rozjemcy to w większości nauczyciele. Wybór ten jest logiczny, zwłaszcza w odniesieniu do ich znajomości języka polskiego w mowie i piśmie. Od 1842 roku nauka w szkołach wiejskich odbywała się w języku ojczystym i w czterech niższych klasach język polski stał się językiem nauczania¹²⁴. Nauczyciele na rozjemców wybierani są wielokrotnie, po każdych kolejnych 3 latach urzędowania. Zakończenie sprawowania przez nich funkcji związane bywa z przeniesieniem służbowym do szkoły w innej miejscowości. Tu zdarzają się sytuacje, że po przeniesieniu nauczyciel zostaje rozjemcą w miejscowości, do której został przeniesiony. Przykładem jest nauczyciel

¹¹⁶ Ibidem, s. 47.

¹¹⁷ Ibidem, s. 117.

¹¹⁸ APOp, SOS, sygn. 973, s. 296.

¹¹⁹ Ibidem, sygn. 1002, s. 4.

¹²⁰ Ibidem, s. 6.

¹²¹ APOp, sygn. 972, s. 79.

¹²² Ibidem, s. 71.

¹²³ ARO, Stück XXIX, 17 Juli 1838, s. 175.

¹²⁴ *Historia Górnego Śląska*, op. cit., s. 183.

Frank. Swoją pracę jako rozjemca rozpoczyna w 1854 roku w Księżej Wsi. Od roku 1860 do 1876 pracując w Zalesiu rozstrzyga dla Zalesia i Popic¹²⁵. Nauczyciel Josef Böhm w Krempie wybierany jest na rozjemcę od roku 1867 do 1876¹²⁶. Joseph Cibis, nauczyciel z Adamowic¹²⁷, zatrudniony w szkole w Adamowicach od 1 stycznia 1868 do 16 grudnia 1881 roku¹²⁸, zostaje rozjemcą 5 lat po zatrudnieniu w Adamowicach i funkcję rozjemcy sprawuje aż do kolejnego przeniesienia służbowego. Inny z nauczycieli, Joseph Golly z Centawy, później pracujący w Płużnicy, rozstrzyga od 1858 do 1886 roku w jednym okręgu rozjemczym¹²⁹. Rekordzistą w pełnieniu funkcji jest nauczyciel Gottschalk. W 1852 roku rozpoczyna pracę rozjemcy w Krośnicy. Od 1860 roku pełni też funkcję w Księżej Wsi i Wolnym Wójtostwie Leśnica¹³⁰. Ostatnie zaprzysiężenia Gottschalka odnajdujemy jeszcze w 1877 roku, a księgę protokołów prowadzi do roku 1894.

Praca rozjemców przebiegała pod nadzorem sędziów właściwych terytorialnie sądów. Potwierdzenia z przeprowadzonych kontroli odnajdujemy w księgach rozjemcy ze Strzelec Opolskich – Alfonsa Adaschkiewicza¹³¹.

Zgodnie z zarządzeniem z 26 września 1832 roku i instrukcją z 8 lutego 1833 sędziowie składali sprawozdania, na podstawie których Wyższy Sąd Krajowy prowadził statystyki. Na koniec każdego roku należało składać sprawozdanie landratowi lub władzom policyjnym w mieście. Te z kolei wysyłały sprawozdanie do Wyższego Sądu Krajowego, który ogłaszał zbiorcze zestawienie w dzienniku urzędowym¹³². Wzory formularzy sprawozdawczych oraz wskazówki usprawniające pracę sędziów polubownych ukazały się w instrukcji dla rozjemców z 1841 roku¹³³.

Sprawozdania roczne składać mieli rozjemcy do właściwych terytorialnie starostw powiatowych w pierwszym tygodniu roku następującego po roku sprawozdawczym. Starostowie z kolei mieli obowiązek przekazania ich do Wyższego Sądu Krajowego do

¹²⁵ ARO, Stück 33, 17ten August 1854, s. 213, ARO, Stück 8, 23 Februar 1860, s. 70, ARO, Stück 29, 16 Juli 1869, s. 152, ARO, Stück 42, 17 October 1873, s. 241, ARO, Stück 41, 13 October 1876, s. 273.

¹²⁶ ARO, Stück 9, 1 März 1867, s. 64, ARO, Stück 7, 18 Februar 1870, s. 36, ARO, Stück 33, 15 August 1873, s. 183, ARO, Stück 29, 21 Juli 1876, s. 198.

¹²⁷ Powołany we wrześniu 1873 roku, ARO, Stück 42, 17 October 1873, s. 242, ponownie wybrany w lipcu 1876 roku (ARO, Stück 33, 18 August 1876, s. 226).

¹²⁸ Ustalono na podstawie kwestionariuszy służbowych nauczycieli, (APOp, zespół nr 1191: Rejencja Opolska, sygn. 94611, bp.).

¹²⁹ Powołany w sierpniu 1858 roku (ARO, Stück 37, 16 September 1858, s. 268). Do 1859 roku pracował jako asystent nauczyciela, od 1859 roku nauczyciel w Centawie (ARO, Stück 3, 20. Januar 1859, s. 14), w 1873 roku wymieniony jako nauczyciel z Płużnicy (ARO, Stück 33, 15 August 1873, s. 183), wymieniony w lipcu 1876 roku, (ARO, Stück 33, 18 August 1876, s. 224).

¹³⁰ Prawdopodobnie tożsamy z powołanym na rozjemcę w 1838 roku w Chorulli nauczycielem Gottschalkiem, ARO, Stück XXIX, 17 Juli 1838, s. 175, w 1858 roku rozstrzygnął aż 103 sprawy (ARO, Stück 18, 5 Mai 1859, s. 121), nauczyciel Gottschalk z Księżej Wsi rozstrzygał od lutego 1860 r. w Księżej Wsi i Wolnym Wójtostwie Leśnica (ARO, Stück 11, 15 März 1860, s. 82), w Krośnicy zaprzysiężony w czerwcu 1852 roku, (ARO, Stück 32, 12 August 1852, s. 230), kolejny raz powołany we wrześniu 1870 roku (ARO, Stück 41, 14 October 1870, s. 222), ponownie wymieniony w grudniu 1873 roku (ARO, Stück 4, 23 Januar 1874, s. 26), kolejny raz zaprzysiężony w lutym 1877 roku (ARO, Stück 11, 16 März 1877, s. 89).

¹³¹ APOp, SOS, sygn. 967, s. 418.

¹³² *Verordnung wegen Einführung...* (§ 34), s. 8.

¹³³ *Instruktion für Schiedsmänner*, op. cit.

końca stycznia. Unikanie obowiązku sprawozdawczego groziło karą porządkową¹³⁴. W 1838 roku doprecyzowano, jakie dane powinny znaleźć się w sprawozdaniach, i podzielono sprawozdania na przekazywane z okręgów miejskich do magistratu oraz ze wsi przekazywane do starostw. W sprawozdaniach znaleźć się miały informacje:

- ile spraw skierowano do rozstrzygnięcia,
- ile z nich rozstrzygnięto poprzez ugody,
- dla ilu nie udało się uzyskać ugody,
- ile przekazano sędziemu,
- ile spraw pozostało nierozstrzygniętych przed końcem roku¹³⁵.

Poniższa tabela ilustruje, w jak dynamiczny sposób rozwijała się lokalna sieć rozjemców i jak w kolejnych latach po wprowadzeniu urzędu zwiększała się liczba mediacji. Ukazuje skuteczność nowego postępowania, choć można by założyć, że przy braku rozjemcy te drobne sprawy i tak nie trafiłyby do sądów. Rozjemcy z powiatu strzeleckiego rozpatrywali po kilkanaście spraw rocznie, choć zdarzali się i rozjemcy podejmujący się mediacji dużo częściej. W podawanych do publicznej wiadomości komunikatach Wyższego Sądu Krajowego w Raciborzu, wśród skutecznych sędziów rozpatrujących ponad 100 spraw rocznie podano rozjemcę Scholza ze Strzelca Opolskich. Mediował on z powodzeniem w 135 sprawach w 1845 roku¹³⁶. Dużym zaufaniem społecznym cieszyli się rozjemcy w Kolonowskim. W kolejnych latach to właśnie oni stawiani są za przykład w oficjalnych komunikatach. Dużym zaangażowaniem wykazał się tu rozjemca Obst z Kolonowskiego w roku 1853 i 1854, kiedy to rozstrzygnął odpowiednio 168 i 145 spraw¹³⁷. Nauczyciel J. Lipka z Kolonowskiego¹³⁸ w 1857 roku rozstrzygnął 125 spraw¹³⁹. W księgach protokołów Lipki znajduje się aż 546 spraw z lat 1854-1856¹⁴⁰. Wysoki wskaźnik mediacji (161 i 103 sprawy) osiągnął i kolejny rozjemca w Kolonowskim – nauczyciel Cajetan Wischowsky w 1860 i 1861 roku¹⁴¹.

Podane jednak oficjalne zestawienia dotyczyły spraw, w których udało się znaleźć konsensus. Z analizy zachowanych ksiąg rozjemczych wynika, że do rozjemców strzeleckich trafiało nawet dwukrotnie więcej spraw, które jednak kończyły się tylko wydaniem atestu. Podwojenie liczby przeprowadzonych mediacji w 1852 roku zwią-

¹³⁴ *Bekanntmachung wegen Einreichung der Nachweisungen der von den Schiedsmänner zu Stande gebrachten Vergleiche*, ARO, Stück XXIX, 21 Juli 1835, s. 145. W 1836 roku karę pieniężną ustalono w wysokości 2 talarów, Nro 157, Die Schiedsmänner betreffend (ARO, Stück XLVII, 22 November 1836, s. 262).

¹³⁵ *Wegen Einreichung der jährlichen Nachweisungen der Schiedsmännern*, ARO, Stück XLVII, 20 November 1838, s. 280.

¹³⁶ *Die Wirksamkeit der Schiedsmänner im Jahre 1845*, ARO, Stück 10, 20ten März 1846, s. 49.

¹³⁷ ARO, Stück 11, 16ten März 1854, s. 73, ARO, Stück 17, 26sten April 1855, s. 126.

¹³⁸ Powołany w kwietniu 1854 roku; ARO, Stück 15, 13ten April 1854, s. 104.

¹³⁹ ARO, Stück 14, 8 April 1858, s. 81.

¹⁴⁰ APOp, SOS, sygn. 973.

¹⁴¹ Wcześniej rozstrzygał w Myślinie, gdzie pracował jako nauczyciel: w 1857 roku aż 104 sprawy (ARO, Stück 14, 8 April 1858, s. 81), przeniesiony na stanowisko nauczyciela w Kolonowskim w 1859 roku (ARO, Stück 1, 6 Januar 1859, s. 6). Od kwietnia 1859 roku jako rozjemca w Kolonowskim (ARO, Stück 19, 12 Mai 1859, s. 126), ponownie wymieniony na listach rozjemców w Kolonowskim w 1873 roku (ARO, Stück 43, 24 October 1873, s. 248). Kolejny raz wybrany w październiku 1876 roku (ARO, Stück 45, 10 November 1876, s. 292; ARO, Stück 26, 20 Juni 1861, s. 128; ARO, Stück 14, 3 April 1862, s. 61).

zane z nowelizacją kodeksu karnego, opisane wyżej, występuje zarówno w powiecie strzeleckim, jak i na obszarze całej Rejencji Opolskiej. W kolejnych latach zmienia się też na niekorzyść proporcja spraw rozstrzygniętych do spraw skierowanych do właściwych kompetencyjnie sądów. Liczba rozjemców Rejencji Opolskiej wzrastała wraz z liczbą ludności od 538 sędziów polubownych dla 900 tys. osób w 1835 roku, aż po 965 rozjemców w roku 1879 w Rejencji zamieszkałej przez ponad 1 milion 300 tysięcy osób.

Tab. 1. Liczba rozstrzyganych spraw w okręgu Wyższego Sądu Krajowego w Raciborzu, w tym w powiecie strzeleckim¹⁴²

Rok	Liczba rozjemców	Liczba spraw	Liczba polubownych rozstrzygnięć	Liczba sporów, w których nie udało się uzyskać ugody	Liczba spraw przekazanych do sądów	Liczba spraw nierozstrzygniętych na koniec roku	Liczba rozjemców w powiecie strzeleckim /liczba prowadzonych mediacji
1835 ¹⁴³	538	5229	4650	599			
1835, 1836, 1837 ¹⁴⁴			25387	3386			
1837 ¹⁴⁵	608		9955	1374			
1838 ¹⁴⁶	625		11929	269			33/495
1839 ¹⁴⁷	614	11876	10116	289	1380	91	32/537
1840 ¹⁴⁸	619	13733	12349	231	1132	112	32/599
1841 ¹⁴⁹	615	11923	10317	514	1014	78	34/414
1843 ¹⁵⁰	617	11481	10075	343	944	119	26/369
1845 ¹⁵¹	626	15722	14009	687	1055	161	26/551
1848 ¹⁵²	591	11695	10273	282	1080	60	23/165
1849 ¹⁵³	620	9629	8398	226	889	116	22/105
1850 ¹⁵⁴	649	10856	9498	428	790	140	26/237
1851 ¹⁵⁵	673	16808	13991	741	1943	133	17/455
1852 ¹⁵⁶	700	31390	24255	1746	5200	189	32/1102
1853 ¹⁵⁷	708	33641	24640	1958	6914	129	31/1465
1854 ¹⁵⁸	722	33280	24128	1874	7138	140	33/1236
1855 ¹⁵⁹	732	35334	25454	2513	7148	219	33/1293
1856 ¹⁶⁰	729	33810	23395	2282	8020	113	32/1004
1857 ¹⁶¹	729	34113	22075	2736	9169	133	32/1039

¹⁴² Przeanalizowano dane z lat 1835-1878 dostępne w dzienniku urzędowym Rejencji Opolskiej. Od roku 1879 zaprzestano publikowania sprawozdań.

Rok	Liczba rozjemców	Liczba spraw	Liczba poglobownych rozstrzygnięć	Liczba sporów, w których nie udało się uzyskać ugody	Liczba spraw przekazanych do sądów	Liczba spraw nierozstrzygniętych na koniec roku	Liczba rozjemców w powiecie strzeleckim /liczba prowadzonych mediacji
1858 ¹⁶²	750	35767	21799	3530	10334	104	33/1087
1859 ¹⁶³	757	34893	21020	3539	10214	120	36/1114
1860 ¹⁶⁴	766	30727	18173	3324	9119	111	35/1082
1861 ¹⁶⁵	770	28199	16800	2993	8300	106	35/708
1862 ¹⁶⁶	777	27754	15307	3456	8898	93	39/685
1863 ¹⁶⁷	796	29895	15543	4111	10149	92	37/735
1864 ¹⁶⁸	801	29329	15028	4023	10176	102	37/619
1865 ¹⁶⁹	808	29240	14671	4171	10314	84	37/519
1866 ¹⁷⁰	800	26843	13043	3933	9770	97	41/585
1867 ¹⁷¹	829	26133	12365	4020	9680	68	40/655
1868 ¹⁷²	832	28211	12602	4238	11253	118	41/532
1869 ¹⁷³	845	29137	12658	4664	11757	58	43/567
1870 ¹⁷⁴	844	23930	10175	4007	9670	78	44/520
1871 ¹⁷⁵	872	23237	9775	3699	9723	40	46/491

¹⁴³ *Die Wirksamkeit von der Schiedsmänner betreffend*, *Amtsblatt der Königlichen Regierung zu Oppeln*, XXIX, 19 Juli 1836, s. 170.

¹⁴⁴ *Die Wirksamkeit von der Schiedsmänner betreffend*, ARO, XXXIII, 14 August 1838, s. 196.

¹⁴⁵ *Ibidem*.

¹⁴⁶ *Die Wirksamkeit von der Schiedsmänner betreffend*, ARO, Stück 18, 30 April 1839, s. 114.

¹⁴⁷ *Die Wirksamkeit von der Schiedsmänner im Departament des Oberlandes Gerichts von Oberschlesien betreffend*, ARO, Stück 15, 14 April 1840, s. 80.

¹⁴⁸ *Die Wirksamkeit von der Schiedsmänner betreffend*, ARO, Stück XV, 15 April 1841, s. 77.

¹⁴⁹ *Betr. Die Wirksamkeit von der Schiedsmänner*, ARO, Stück XXIII, 7 Juni 1842, s. 121.

¹⁵⁰ *Die Wirksamkeit der Schiedsmänner im Jahre 1843 betreffend*, ARO, Stück 12, 19ten März 1844, s. 70.

¹⁵¹ *Die Wirksamkeit der Schiedsmänner im Jahre 1845*, ARO, Stück 10, 20ten März 1846, s. 49.

¹⁵² *Die Wirksamkeit der Schiedsmänner im Jahre 1848*, ARO, Stück 27 März 1849, s. 77.

¹⁵³ *Die Wirksamkeit der Schiedsmänner im Jahre 1849*, ARO, Stück 13, 26sten Mai 1850, s. 85.

¹⁵⁴ *Die Wirksamkeit der Schiedsmänner im Jahre 1850*, ARO, Stück 14, 8ten April 1851, s. 87.

¹⁵⁵ *Die Wirksamkeit der Schiedsmänner*, ARO, Stück 13, 1sten April 1852, s. 89.

¹⁵⁶ ARO, Stück 23, 9ten Juni 1853, s. 153.

¹⁵⁷ ARO, Stück 11, 16ten März 1854, s. 73.

¹⁵⁸ ARO, Stück 17, 26sten April 1855, s. 126.

¹⁵⁹ ARO, Stück 16, 17 April 1856, s. 103.

¹⁶⁰ ARO, Stück 16, 16 April 1857, s. 125.

¹⁶¹ ARO, Stück 14, 8 April 1858, s. 80.

¹⁶² ARO, Stück 18, 5 Mai 1859, s. 120.

¹⁶³ ARO, Stück 14, 5 April 1860, s. 102.

¹⁶⁴ ARO, Stück 26, 20 Juni 1861, s. 127.

¹⁶⁵ ARO, Stück 14, 3 April 1862, s. 60.

¹⁶⁶ ARO, Stück 15, 9 April 1863, s. 72.

¹⁶⁷ ARO, Stück 12, 24 März 1864, s. 74.

¹⁶⁸ ARO, Stück 14, 7 April 1865, s. 109.

¹⁶⁹ ARO, Stück 16, 20 April 1866, s. 108.

¹⁷⁰ ARO, Stück 19, 10 Mai 1867, s. 130.

¹⁷¹ ARO, Stück 13, 27 März 1868, s. 70.

Rok	Liczba rozjemców	Liczba spraw	Liczba polubownych rozstrzygnięć	Liczba sporów, w których nie udało się uzyskać ugody	Liczba spraw przekazanych do sądów	Liczba spraw nierozstrzygniętych na koniec roku	Liczba rozjemców w powiecie strzeleckim /liczba prowadzonych mediacji
1872 ¹⁷⁶	861	28748	11431	4403	12857	57	46/574
1873 ¹⁷⁷	922	29094	11310	4629	13034	121	48/610
1874 ¹⁷⁸	935	27817	10989	4996	11717	115	47/566
1875 ¹⁷⁹	941	26462	10658	4568	11157	79	47/518
1876 ¹⁸⁰	956	26531	10700	4579	11138	114	48/637
1877 ¹⁸¹	961	26751	10744	4572	11327	108	48/513
1878 ¹⁸²	965	26302	10920	4423	10879	80	49/490

Stały udział rozjemców w systemie prawnym zobrazowany w powyższej tabeli pokazuje, jak istotną rolę odegrali sędziowie polubowni w społeczeństwie. Liczba mediacji rośnie od początku istnienia instytucji, a podwaja się w roku 1852, wraz z wprowadzeniem spraw o obrazę do katalogu spraw rozstrzyganych przez sąd rozjemczy. Sytuacja ta utrzymuje się w powiecie strzeleckim przez kolejnych 9 lat, po czym liczba mediacji stopniowo spada aż do roku 1871, po którym znów odnotowujemy powolny wzrost. Niewykluczone, że przyczyną takiego stanu rzeczy były czasy wojenne oraz zmiany zachodzące w samym państwie niemieckim.

Przedstawiony zarys dziejów instytucji nie wyczerpuje tematu pod względem prawnym, nie pokazując przemian w funkcjonowaniu urzędu w wieku XX, ponieważ nowelizacje te zasadniczo nie wpłynęły na rodzaj spraw, jakie pojawiły się w protokołach na omawianym terenie. Jednak materiał archiwalny, wytworzony w ciągu dziesięcioleci działalności przez instytucję rozjemcy w powiecie strzeleckim, okazał się niezwykle bogaty i różnorodny, dlatego mógł posłużyć jako materiał źródłowy dla badań nad funkcjonowaniem polszczyzny w codziennej komunikacji ludności wiejskiej w minionych stuleciach.

¹⁷² ARO, Stück 14, 2 April 1869, s. 83.

¹⁷³ ARO, Stück 18, 6 Mai 1870, s. 92.

¹⁷⁴ ARO, Stück 18, 5 Mai 1871, s. 94.

¹⁷⁵ ARO, Stück 20, 17 Mai 1872, s. 103.

¹⁷⁶ ARO, Stück 18, 2 Mai 1873, s. 86.

¹⁷⁷ *ExtraBeilage zum Amtsblatt der Königlichen Regierung zu Oppeln*, Stück 18, 1 Mai 1874, s. 158.

¹⁷⁸ ARO, Stück 17, 23 April 1875, s. 106.

¹⁷⁹ ARO, Stück 14, 7 April 1876, s. 84.

¹⁸⁰ ARO, Stück 16, 20 April 1877, s. 126.

¹⁸¹ ARO, Stück 15, 12 April 1878, s. 77.

¹⁸² ARO, Stück 15, 11 April 1879, s. 101.

Małgorzata Iżykowska
Archiwum Państwowe w Opolu

„Nieprzyjemne wyrazy publicznie czynił”. Agresja językowa w dialekcie śląskim w XIX i XX w.

Używanie w życiu publicznym określeń związanych z prokreacją, genitaliami, sferą seksu i wydalaniem nie jest społecznie akceptowane, stanowi tabu językowe¹. Mimo to te właśnie obszary znaczeniowe są najczęściej przywoływane w sytuacji napięcia emocjonalnego, w odruchowym często, niekontrolowanym użyciu mowy o charakterze ekspresywnym. Jednostki leksykalne, które pozwalają mówiącemu ujawnić swoje emocje wobec kogoś lub czegoś, to przekleństwa i wulgaryzmy². Wyrazy i konstrukcje obraźliwe w języku polskim mają już bogatą literaturę przedmiotu³ oraz kilka propozycji typologii⁴.

W obrębie polskiej leksyki ekspresywnej wyznaczyć można wiele adresatywnych form nominalnych o różnym nacechowaniu: od pieszczotliwych lub żartobliwych po wulgarne i obelżywe⁵. Należą do nich m.in. wyzwiska, obelgi i pogróżki⁶. Zachowania językowe tego rodzaju są uważane za naganne, stanowią bowiem wyraz agresji werbalnej wobec odbiorcy, deprecjonują wartość człowieka. Jednak zasady obowiązujące w języku ogólnym nie mogą być mechanicznie przenoszone w obszar dialektów. Nacechowanie poszczególnych leksemów, związków wyrazowych czy frazeologizmów, występujących w polszczyźnie ogólnej, różni się nieraz znacznie od nacechowania tych samych elementów w rozmaitych gwarach. Jak zauważa Artur

¹ A. Dąbrowska, *Eufemizmy współczesnego języka polskiego*, Wrocław 1994, s. 14-32.

² M. Grochowski, *Słownik polskich przekleństw i wulgaryzmów*, Warszawa 2002, s. 13-15.

³ Zob. np.: M. Grochowski, op. cit.; R. Grzegorzczkowska, *Obelga jako akt mowy*, „Poradnik Językowy” 1991, nr 5-6, s. 193-200; eadem, *Struktura semantyczna wyrażen ekspresywnych*, [w:] *Z zagadnień słownictwa współczesnego języka polskiego*, pod red. M. Szymczaka, Wrocław 1978, s. 117-123; I. Kamińska-Szmaj, *Agresja językowa w życiu publicznym. Leksykon inwektyw politycznych (1918-2000)*, Wrocław 2007; J. Kaś, *Kulturowy stereotyp mężczyzny i kobiety w środowisku wiejskim (na materiale gwar orawskich)*, [w:] *Język a Kultura*, t. 9: *Pleć w języku i kulturze*, pod red. J. Anusiewicz i K. Handke, Wrocław 1994, s. 119-130; M. Majewska, *Akty deprecjonujące siebie i innych. Studium pragmatyngwistyczne*, Kraków 2005; K. Ożóg, *O współczesnych polskich wyrazach obraźliwych*, „Język Polski” 1981, nr 3-5, s. 179-187; M. Sarnowski, *Przestrzeń komunikacji negatywnej w języku polskim i rosyjskim. Kłótnia jako specyficzna forma komunikacji werbalnej*, Wrocław 1999.

⁴ S. Gajda, *Agresja językowa w stosunkach międzyludzkich*, [w:] *Język narzędziem myślenia i działania*, pod red. W. Gruszczyńskiego, Warszawa 2002, s. 59-66; P. Lewiński, *O wyrazach ogólnie obelżywych*, [w:] *Język a Kultura*, t. 17: *Życzliwość i agresja w języku i kulturze*, pod red. A. Dąbrowskiej i A. Nowakowskiej, Wrocław 2005, s. 101-111; M. Peisert, *Formy i funkcje agresji werbalnej*, Wrocław 2004; R. Tokarski, *Językowy obraz świata w metaforach potocznych*, [w:] *Językowy obraz świata*, pod red. J. Bartmińskiego, Lublin 1990, s. 65-81.

⁵ E. Tomiczek, *System adresatywny współczesnego języka polskiego i niemieckiego. Socjolingwistyczne studium konfrontatywne*, Wrocław 1983.

⁶ A. Jasik, *Wyzwiska, obelgi, pogróżki w gwarze uczniowskiej*, [w:] *Język a Kultura*, t. 17: *Życzliwość i agresja w języku i kulturze*, pod red. A. Dąbrowskiej i A. Nowakowskiej, Wrocław 2005, s. 261-262.

Czesak: „Przyjmując bowiem ludowy punkt widzenia i system wartości, słowa tego typu (przekleństwo i wulgaryzm) nie deprecjonują nadawcy, będąc w świadomości użytkowników żartobliwymi eufemizмами, a nie wulgaryzmami”⁷. Jednocześnie jednak zdajemy sobie sprawę, że życie wspólnoty wiejskiej niejednokrotnie daje okazję do prawdziwych międzyludzkich konfliktów, w których „atak słowny może poprzedzać atak fizyczny, ale może go też zastępować, być jego substytutem. Wydaje się, że w tradycyjnej, ale także we współczesnej społeczności wiejskiej agresja częściej przejawia się atakiem fizycznym niż werbalnym, a przynajmniej proporcje są chyba inne”⁸.

Celem niniejszego opracowania jest ukazanie śląskiej gwarowej leksyki ekspresywnej, czyli obelg, wyzwisk i pogroźek, w kontekście społecznego funkcjonowania wspólnot wiejskich na Śląsku na przestrzeni lat 1850-1940. Materiał egzemplifikacyjny zebrano ekscerpując go z przechowywanych w zbiorach Archiwum Państwowego w Opolu (APOP) ksiąg protokołów sądu rozjemczego, funkcjonującego od poł. XIX w. aż do lat II wojny światowej. O dziejach tej instytucji, jej kompetencjach i sposobach działania pisze w swoim opracowaniu Aleksandra Starczewska-Wojnar; tu zaznaczyć trzeba jedynie, że przedstawiony w słowniku materiał językowy pochodzi wyłącznie z miejscowości leżących w powiecie strzeleckim. Ten zbiór protokołów jest bowiem wystarczająco obszerny (59 ksiąg) i dobrze zachowany, aby służyć podobnym celom badawczym. Dokładny wykaz przebadanych źródeł oraz ich sygnatury archiwalne znajdują się w części pt. *Zasady redakcyjne*.

Protokoły sądu rozjemczego wydają się doskonałym źródłem wiarygodnego materiału językowego. Instytucja sądu i jej powaga, jej niewątpliwie ważne znaczenie oraz zaufanie, jakim cieszy się w społeczeństwie, są podstawą szczególnej odpowiedzialności za słowo. Zarówno znieważony, jak i znieważający starają się wystąpić w obliczu sądu jako osoby odpowiedzialne i prawdomówne. Dlatego zanotowane w protokołach wypowiedzenia obraźliwe są przypuszczalnie tak bliskie rzeczywistości, jak to możliwe, biorąc pod uwagę ograniczenia ludzkiej pamięci, rolę emocji i upływu czasu.

Ważną i często podkreślaną w badanych tekstach okolicznością jest publiczny charakter znieważania. Na ogół nie mamy tu do czynienia ze spotkaniem w cztery oczy, które zaowocowało gwałtownym sporem i kłótnią pełną wyzwisk. Bolesne dla osoby obrażonej jest właśnie agresywne zachowanie słowne interlokutora w obliczu innych osób, świadków i słuchaczy⁹.

Sąd rozjemczy stanowił nadrzędną instancję wobec stron konfliktu w takim rozumieniu, jakie proponuje M. Peisert: „Rozwiązanie konfliktu, rozstrzygnięcie, czy doszło do aktu znieważenia w sensie prawnym, wymaga dodatkowej instancji, czyli

⁷ Cyt. za: B. Taras, *Przekleństwa i wulgaryzmy w języku mieszkańców wsi rzeszowskiej*, [w:] *Język a Kultura*, t. 17: *Życzliwość i agresja w języku i kulturze*, pod red. A. Dąbrowskiej i A. Nowakowskiej, Wrocław 2005, s. 305.

⁸ A. Czesak, *Czy gwarowe wyzwiska są wyrazem agresji?*, [w:] *Język a Kultura*, t. 17: *Życzliwość i agresja...*, s. 284.

⁹ Świadczy o tym dobitnie cytat zamieszczony w tytule niniejszego opracowania, który zaczerpnięty został z protokołu sądu rozjemczego w Jemielnicy: *Po przedstawieniu skargi nie mógł obskarżony odmówić, że naprzeciw Skarżycielom nieprzyjemne wyrazy publicznie czynił... Jem 770, 187-188 (1856)*. Same owe „nieprzyjemne wyrazy” nie zostały w protokole zamieszczone.

arbitra pod postacią np. sądu, często też niezbędne jest świadectwo obserwatorów konfliktu. Arbitr, wymierzając skonkretyzowaną karę realną (fizyczną, materialną lub obie łącznie) lub symboliczną (chrześcijańska pokuta i zadośćuczynienie, publiczne przeprosiny, odwołanie, odszczerkanie zniewagi), próbuje przywrócić pierwotny status znieważonej osobie w jego własnym mniemaniu i opinii otoczenia. Konflikt językowy jest więc rodzajem konkurencji między *n a d a w c ą i o d b i o r c ą*, którzy są świadomi sprzeczności swoich pozycji, a każdy z nich chciałby zająć taką, która nie daje się pogodzić z życzeniem interlokutora¹⁰.

W protokołach sądów rozjemczych powiatu strzeleckiego występują niewątpliwe świadectwa takich działań sądu jako arbitra w sporze. Każdy protokół spełnia pewne wymagania formalne, które co prawda ograniczają możliwości swobodnego kreowania tekstu, jednak dają jednocześnie podstawę do dokonywania porównań. Przedstawiana sądowi sprawa jest więc opisywana w podobny sposób: zawiera datę, kiedy odbywa się spotkanie osób zainteresowanych, wymienieni są z imienia i nazwiska uczestnicy procesu wraz ze wskazaniem ich ról (w protokołach polskich: *skarżyciel/skarżycielka i oskarżony/oskarżona*, często także *poręcznik* – ‘pełnomocnik’), czasem podaje się także wiek lub łączące ich relacje. Następnie przedstawiona zostaje konkretna sprawa, dotycząca zwykle niespłaconych należności, długów wynikających z podziału rodzinnego majątku, szkód w polu i w gospodarstwie, pobić, kradzieży i wreszcie – obrazy. Protokoły są świadectwem tego, że podczas procesu wypowiadają się obie strony konfliktu i przedstawiają swoje racje. Wreszcie następuje wyrok, wedle którego strona winna wnosi zwykle pewną opłatę na zadośćuczynienie osobie pokrzywdzonej, dla wyrównania jej poniesionych strat i wynagrodzenia okresu niezdolności do pracy albo kosztów leczenia, oraz ustalana jest wysokość opłaty sądowej, którą zwykle ponosi *oskarżony*. W sprawach o obrazę pieniądze, które ma obowiązek uiścić strona ukarana, przeznacza się często na cele społeczne: na kasę dla ubogich, na podręczniki dla dziatwy szkolnej, na potrzeby miejscowej parafii. Czasem zasądzany jest obowiązek umieszczenia przez winowającą oficjalnych przeprosin na łamach gazet, przy czym najczęściej wymienianym w tym przypadku tytułem jest „Katolik”. W czasie I wojny światowej zaś opłata karna przeznaczana jest często na potrzeby szpitali dla żołnierzy. Zamknięcie protokołu wymaga podpisów wszystkich zainteresowanych, a w przypadku osób niepiśmiennych – potwierdzenia przez *poręcznika* faktu postawienia przez nie pod protokołem trzech krzyżyków.

Jak wynika z tego przeglądu, sprawy o obrazę stanowią tylko część materiału zgromadzonego w księgach protokołów sądów rozjemczych. Mimo to zawarte w nich wyzwicka, obelgi i inne wypowiedzenia obraźliwe okazały się zbiorem tak obszernym, że przekroczył on znacznie nasze oczekiwania. Dlatego szybko okazało się, że dążenie do kompletności w przedstawieniu zgromadzonego materiału grozi niepowodzeniem całego przedsięwzięcia, przerasta bowiem znacznie nasze możliwości czasowe i finansowe. Zdecydowano więc, że konieczne jest dokonanie

¹⁰ M. Peisert, *Formy i funkcje agresji werbalnej. Próba typologii*, Wrocław 2004, s. 14.

pewnego wyboru. O kryteriach tego wyboru i towarzyszących mu rozterkach piszę obszerniej w *Zasadach redakcyjnych*. Tu zaś powracam teraz do samych tekstów i do ich analizy z punktu widzenia badań językowych nad agresją werbalną.

Pragnę skupić się na funkcji wyrazów, wyrażeni i zwrotów o charakterze ekspresywnym, występujących w cytatach z protokołów sądu rozjemczego, jako na czynniku oddającym realia językowego funkcjonowania mieszkańców wsi śląskiej w minionych dwóch stuleciach. Interesującą kwestią wydaje mi się również rozważenie tezy Artura Czesaka o niekoniecznie deprecjonującej funkcji wypowiedzeń agresywnych w gwarach, o ich nadrzędnej roli wychowawczej¹¹. Analiza badanego materiału językowego zasadza się na obserwacji przynależności danych jednostek do któregoś z pól semantycznych polskiej leksyki znieważającej, wyznaczonych przez Marię Peisert:

1. Sfera *sacrum* i *profanum*, do której należą bluźnierstwa, blasfemie, złorzeczenia oraz „przywoływanie diabła”;
2. Skatologia – użycie słownictwa związanego ze sferą wydalania i wydzielania;
3. Prokreacja i seksualność człowieka;
4. Świat przyrody – negatywne wartościowanie człowieka przez porównanie do świata zwierząt i roślin;
5. Ułomności ciała i ducha;
6. Obce pochodzenie;
7. Pochodzenie społeczne;
8. Religia i wyznawany światopogląd¹².

Jak dowodzi materiał zgromadzony w naszym słowniku, wszystkie wymienione pola są w nim reprezentowane, różne jest jednak nasilenie odwołań do każdego z nich. Podobnie z różnym nasileniem reprezentowane są w nim poszczególne rodzaje słownictwa znieważającego, które zresztą, jak dowodzi M. Peisert, nie mają wyrazistych granic i są często pojęciami definiującymi się wzajemnie. Autorka wymienia: bluźnierstwo, obelgę, inwektywę, przekleństwo, złorzeczenie, drwinę, kpinę, kalumnię, potwarz, oszczerstwo i plotkę, zaznaczając, że ich definicje słownikowe nie są szczególnie użyteczne do ich uporządkowania¹³. W polskiej literaturze językoznawczej poświęcono już wiele uwagi inwektywie i obeldze¹⁴, jednak w przypadku konkretnych działań językowych ich klasyfikacja okazuje się nadal niezwykle trudna.

Aby ustalić pewien porządek opracowania zgromadzonego materiału, przyjmuję

¹¹ A. Czesak, *Czy gwarowe wyzwiska są wyrazem agresji?*, [w:] *Język a Kultura*, t. 17: *Życzliwość i agresja...*, s. 284.

¹² M. Peisert, *Leksyka wartościująca w konfliktowych strategiach komunikacyjnych*, [w:] *Język a Kultura*, t. 17: *Życzliwość i agresja...*, s. 293-294; eadem, *Formy i funkcje...*, s. 47-110.

¹³ M. Peisert, *Formy i funkcje...*, s. 35-37.

¹⁴ R. Grzegorzczkova, *Obelga jako akt mowy*, „Poradnik Językowy” 1991, nr 5-6, s. 193-200; K. Pisarkowa, *Hasło honor jako przedmiot analizy pragmatycznojęzykowej*, „Polonica” 1978, t. IV, s. 117-135; T. Stępień, *O inwektywie*, [w:] *Język a Kultura*, t. 13: *Językowy obraz świata i kultura*, pod red. A. Dąbrowskiej i J. Anusiewicza, Wrocław 2000, s. 311-325.

za Anną Jasik następujące definicje badanych typów wypowiedzi:

Obelga to obraźliwy zwrot do kogoś, przyrównujący / zestawiający kogoś z czymś ocenianym negatywnie; jednostka leksykalno-frazeologiczna silnie nacechowana emocjonalnie.

Pogróżka jest zwykle dwuczłonową konstrukcją składniową, mającą na celu spowodowanie, by adresat pogróżki zrobił to, na co wskazuje nadawca. Drugi człon pogróżki zaczynający się od *bo* stanowi właściwą groźbę, określa konsekwencje niezgody interlokutora na postawione mu warunki.

Wyzwisko to obraźliwy epitet nacechowany emocjonanie, skierowany w stronę interlokutora, występujący zazwyczaj w formie mianownika lub wołacza, często poprzedzony wzmacniającym siłą wyrażenia zaimkiem *ty*¹⁵.

Zebrany materiał obejmuje jednostki różnorodne, nie zawsze dające się łatwo zaklasyfikować. Nierzadko w obrębie jednego monologu zapisanego w protokole sądowym mieści się kilka różnych typów wypowiedzi, odwołujących się do wielu pól semantycznych, jak w poniższym przykładzie, gdzie obiektem aktu agresji słownej są przynajmniej dwie osoby: *Tyś jest smarkaty przedemnie. Tyś smarkaty koń przedemnie. Wy kłacy, coście są wart, wyście gównu mieli przed tem, niż was szwager z bogacił. Ty rabczyku, bo ludzi na drógach strzelasz; Dzisz pieronie sakramencki; Co ten był wart, to był taki zwiędłoch* ♂→♂ *StaM* 998, 167 (1884)¹⁶. Monolog zawiera szereg wyzwisk: *ty rabczyku* ('zbojniku, rabusiu')¹⁷, *pieronie sakramencki*, *wy kłacy*, *zwiędłoch*, wśród których za najbardziej poniżające uchodzą te, które przywołują negatywne skojarzenia ze światem zwierzęcym: *smarkaty koń*. Przykładem szeregu pogróżek jest z kolei tekst: *Ty gisdzie, ty żadniku, ty pieronie, ty mie se będziesz pamiętał, jak ja cię dopadnę; Ty smarkulo gisdawo, jak nie będziesz gęby trzymać, to ci po tym pysku wywałę* ♂→♀ *Kal* 447, 78 (1890). Pogróżki, jak widać, mogą mieć postać mniej lub bardziej konkretną, od niejasnej: *ty mie se będziesz pamiętał* po wyrażającą realną groźbę: *to ci po tym pysku wywałę*. Wreszcie obelga w rozumieniu definicyjnym pojawia się np. w cytacie: *Pierony przekłete ogniste, żaden niema taki pysk, jak Notzoniowe dzieci, One mają pyski jak szczury, choćby małpy* ♂→[dzieci] *SuE* 991, 227 (1928) lub w odosobnionym przykładzie znanego na Śląsku powiedzenia¹⁸: *T<en> wasz wąs a moje gównu to jest jedno* ♂→♂ *Kol* 973, 212 (1855).

Obelga w przebadanych tekstach protokołów sądowych występuje stosunkowo

¹⁵ A. Jasik, *Wyzwiska, obelgi, pogróżki w gwarze uczniowskiej*, [w:] *Język a Kultura*, t. 17: *Życzliwość i agresja...*, s. 261-262.

¹⁶ Po cytacie następuje symboliczne przedstawienie uczestników danego aktu komunikacji: zarówno obrażającym, jak i obrażanym jest w tym przypadku mężczyzna; dalej znajduje się skrót nazwy miejscowości, z której pochodzi księga protokołów, oraz sygnatura archiwalna tej księgi, po przecinku zaś numer strony, z której zaczerpnięto cyt. Na końcu w nawiasie umieszczono rok, w którym opisana sprawa miała miejsce.

¹⁷ Z niem. Raubschütz, por. hasło *robszyk, ropsik* w: S. Koszyk, *Wyzwiska, przezwiska i dosadne wyrażenia opolan*, [w:] „Kwartalnik Opolski” 1956, nr 1, s. 116-117.

¹⁸ Por. np. powiedzenia: *Chalupa bez płota, a baba bez chłopca, to jedno!*, w: J. Ondrusz, *Przysłowia i przymówiska ludowe ze Śląska Cieszyńskiego*, Wrocław 1960, s. 29; *Ranny deszcz, a babski płacz – to jedno; Ranny deszcz, a babski taniec – to jedno*, w: S. Wallis, *Przysłowia i „pogodki” ludowe na Górnym Śląsku*, z przedmową S. Bąka, Wrocław 1960, s. 104.

rzadko. Różnego typu zwroty o charakterze porównania czy zestawienia niosą silny negatywny ładunek emocjonalny, wystarczający, aby wypowiedź była obraźliwa. Porównanie człowieka lub części jego ciała do ekskrementów jest z pewnością jedną z bardziej dotkliwych i przykrych wypowiedzi obelżywych. Przytoczony wyżej przykład: *T<en> wasz wás a moje gowno to jest jedno* ♂→♂ *Kol 973, 212 (1855)* stanowił wypowiedź zaskarżoną do sądu rozjemczego, musiał być więc dla odbiorcy wyjątkowo nieprzyjemny. Ciekawy jest jednak kontekst tego zdarzenia, podany w protokole, który tym razem pisany był w całości po polsku: *Pierwszy podał, że mu ostatni na wzgardę i wysmiewisko z zamiarem przy wyplacie od wożenia węglów powiedział: t<en> wasz wás a moje gowno to jest jedno. Oskarżony wypowiedział: Jest prawie, co zaskarżono, ale ja to z tej przyczyny powiedziałem, ponieważ on mnie też o mycye mnie to samo przeciepował. Zaczepka wyszła zatem od oskarżyciela, a to uruchomiło naturalny odruch obronny u interlokutora. Jednak sprawa znalazła się w sądzie za sprawą tego, który pierwszy dopuścił się zniewagi.*

Innym przykładem obelgi tego typu jest zdanie kierowane do kobiety: *Ty djabło smarkulo, pysk sobie umej, bo masz czarny jak gnojowa, a potem zemną rządź* ♂→♀ *SuŁ 991, 101 (1916)*. Trzeba jednak przyznać, że wśród zebranych obelg tak brutalne porównania zdarzają się rzadko. Wydaje się, że dużą rolę odgrywa w nich specyficzne, dość niewybredne poczucie humoru ludu śląskiego. Nawiązywanie w rozmowie do ekskrementów, wydalania i związanych z nimi części ciała uchodzi przecież za charakterystyczne dla osobowości niedojrzałych, głównie dla dzieci w wieku przedszkolnym.

Dużo częściej wyrażenia porównawcze koncentrują się na świecie zwierząt, np.:

- młody mężczyzna ma nogi jak słoń: *tyń przekłęty szkut, bo ma nożyska jak elefant, bestya* ♂→♂ *Ad 449, 212 (1878)*;
- ktoś nie radzi sobie ze spłatą długu: *ty się stom hypotekum cofosz jak rak ze rzicom!* ♀→♀ *Kiel 983, 65 (1884)*;
- kobieta ma zbyt dużo dzieci, co ma świadczyć o jej nieumiarkowanym temperamencie seksualnym: *(Dzieci) już przedtym ma jak świnią prosiąt, a jeszcze nie jest kontent na swoich chłopie, bo cie trzeba do caitungów postawić!* ♀→♀ *Ad 449, 251 (1881)*; *czarownicą, suką, bo masz dziecków jak psów* ♀→♀ *Kad 996, 18 (1865)*. Notabene, wielodzietność bywała przedmiotem wypowiedzi obelżywych także innego rodzaju: *Tys jest takół krolica, bo się każdy miesiąc okocisz, a już moź dzieci jak szmeru* ♀→♀ *Stam 997, 67 (1902)*.

Porównanie osoby ludzkiej do zwierzęcia, zwłaszcza zwierzęcia gospodarskiego, uchodzi w naszej kulturze za obraźliwe¹⁹: *że buczał jak byk* ♂→♂ *Żęd 976, 255 (1874)*; *tak chodzisz jak stara krowa obecztańa* ♀→♀ *Zarw 977, 85 (1881)*; *ty klaczo, bo mosz zamska [zębska] jak klacza* ♀→♀ *Łaz 988, 328 (1891)*. Wśród nich świnią to chyba

¹⁹ Z. Kempf, *Wyrazy „gorsze” dotyczące zwierząt*, „Język Polski” 1985, nr 2-3, s. 125-144.

zwierzę najbardziej obciążone negatywnymi konotacjami²⁰. Poza wspomnianą wcześniej, wartościowaną negatywnie dzietnością, stereotypowe postrzeganie świni jako zwierzęcia skłonnego do brudzenia się, taplania się w błocie, jest podstawą następującego porównania: *chodzisz między ludźmi jak świnia* ♀→♂ *Pluż* 1002, 97 (1872). Świnia jest także uważana za zwierzę brzydkie, więc za obraźliwe uchodzi wypowiedzenie: *ty mał pysk iak swięgnia [świnia]* ♀→♂ *Izb* 986, 222 (1864); *ta baba, ta ma pysk jak świnia* ♂→♀ *Zaw* 977, 97 (1882).

Dość bogato reprezentowany wśród obelg jest także pies. Człowiek może *żyć jak pies* lub *zdechnąć jak pies*: *Ten stary pierun stą starą czotrną Kasią siedzi i żyje jak Pies* ♂→♂♀ *Kros* 1005, 74 (1881); *tak zdechniesz, iak ten pies* ♂→♂ *Łaz* 988, 334 (1891); *Ci prawie tak przyjdzie, jak twojemu ojcu, bo ty zdechniesz jak pies*; *ty dioble* ♂→♂ *Roz* 1031, 48 (1887); *Twój ojciec jak pies pod kołem zdechł* ♂→♂ *StaM* 998, 240 (1887). Można także krzyczeć na kogoś, znieważać go, co wyraża się w zwrocie: *ty tak bantujesz na niego, jak naściekłego psa* ♂→♂ *Żęd* 774, 241 (1859).

Obelgę stanowi również porównanie do osoby ludzkiej wartościowanej negatywnie: *tak jak złodziej lotoż* ♀♀→♀ *Kiel* 983 31, (1882). Szczególnie ciekawy wydaje się cytat poświęcony *leberantom w Polsce*: *wy lunty, leberancie*; *bo już tak robią, jak leberancie w polsce, wy lunty dioble, bo nieporadzicie koszule sprawić* ♂→♂ *Żęd* 771, 207 (1863); wyraz *leberant* interpretuję jako zniekształconą wersję *rebelianta*²¹, choć nie wykluczam także możliwości, że mówiący ma na myśli *liberala*. Niestety, kontekst wypowiedzi nie jest jasny i niewiele tu pomaga.

Dużo mniej liczne w zebranych materiale są obelgi przywołujące zależności etniczne: *cygani leprzy poradzą robić jak ja* ♂→♂ *Kal* 447, 91 (1892). Przykład ten podkreśla domniemane lenistwo Cyganów. Tego typu porównania oparte są zazwyczaj na mocno zakorzenionych stereotypach, przekazywanych z pokolenia na pokolenie, i jednocześnie same te stereotypy utrwalają.

Pogróżka jest w badanych tekstach nieco liczniej reprezentowana. Wydaje się, że posłużenie się pogróżką wymaga wyższego stopnia napięcia emocjonalnego u osoby mówiącej, niż dość spontanicznie formułowane wyzwisko. Jak pisze Anna Jasik, „pogróżki sterują ludzkimi zachowaniami, towarzyszą negatywnemu podnieceniu emocjonalnemu (stanom gniewu), stanowią dobitny przykład wyrażenia wolicjonalnych”²². Zgodnie z podaną wyżej myślą Artura Czesaka, pogróżka może poprzedzać faktyczny akt agresji, może jednak również być od niego niezależna. W przedstawionych tu przykładach, jak świadczą protokoły sądu rozjemczego, agresywne działania napastników skończyły się na pogróżkach: *Na pierwszej lepszej drodze zabiję go, jak go dopadnę* ♂→♂ *Łaz* 988, 67 (1873); *Czekaj, ty diable, jak cię*

²⁰ M. Peisert, *Sus domesticus – zwierzę, którego nazwy używać nie wypada*, [w:] *Opozycja homo – animal w języku i kulturze*, pod red. A. Dąbrowskiej, Wrocław 2003, s. 149-155.

²¹ Do takiej interpretacji skłaniają materiały do hasła REBELIANT znajdujące się w kartotece do *Słownika gwar śląskich* w Instytucie Śląskim w Opolu; zob. *Słownik gwar śląskich*, pod red. B. Wyderki, t. 1-13, Opole 2000-2012 i nadal.

²² A. Jasik, op. cit., s. 262.

dopadnę, to cię na pierwszej lepszej drodze roztrzasnę ♂→♂ *Płuz* 1002, 236 (1877); *jak ją dopadnę, to jej wszystkie kudły ze łba obtargą a zabije* ♀→♀ *Płuz* 1002, 242-243 (1877); *A jag cziń [cię] w placzu [placu] dopadniemy, to czi [ci] tele napierymy, wiele do cziebie wlezie* ♂→♂ *Rożn* 772, 58 (1901).

W wielu przykładach pogrózki groźba jest sformułowana niejasno: *Jeno sobie daj pozór, bo jak ja ciebie raz kędy dopadnę, to mnie sobie ty będziesz pamiętał* ♂→♂ *Płuz* 1002, 140 (1874); nie wiadomo, na czym miałyby polegać owo „pamiętanie” kogoś. Jest to niezobowiązująca obietnica dokonania aktu agresji w odpowiednim czasie. Jednak, jak wynika z tekstu protokołu, na tym skończyła się na razie wszelka działalność odwetowa, pogrózka pozostała bez pokrycia, nie była zatem wstępem do aktu agresji fizycznej.

Akt agresji słownej może też wystąpić równocześnie z agresją fizyczną: *pierońsko kurwo, waku, przekłeto bestijo, bo bych ja ci twój wak rozkopał bótem, chycił ją, rznął ją o ziemię i przycis w piersi, z głowy i chustę i czepiec serwoł i potargoł* ♂→♀ *Kad* 996, 123 (1871). Zwykle pogrózka zawiera jednak zapowiedź znacznie okrutniejszego postępowania, niż to ma miejsce w rzeczywistości. Oto przykład, w którym rozżłoszczona kobieta grozi drugiej, ciężarnej: *Ty smarkulo, ty mnie maż gówno do rozkazu, ty kurwo, chodzisz z wielkim brzuchym, boś się zaś z kurwiła, bo się każdy dzień kurwisz. Jak niewyleziesz z tej sieni, to cię tym nożym przebiję, ty gizdzie* ♀→♀ *Łaz* 988, 373 (1894). Zapowiedź taka była wystarczającym powodem, aby sprawa znalazła swój finał w sądzie rozjemczym.

Pośród wszystkich przebadanych fragmentów tekstów najobfitszą egzemplifikację znalazły wyzwiska. Stanowią one zdecydowaną większość zawartości słownika. Co więcej, zwykle występują one w większych grupach, seriami, często wzbogacone deprecjonującymi określeniami: *Ty przekłety osle, ty trąba, ty mamlasie, ty pieroński wole, bo ty nienotlerzysz między nols* ♂→♂ *Kiel* 983, 100 (1887); *Ty kurwiożu stary, bo bieresz po 30 Marek za kurestwo! Ty złodzieju, Ty bestyjo, Ty wypolaczu, Ty ślimotku!* ♂→♂ *Łaz* 988, 294 (1887). Oto najbogatszy w wyzwiska cytat notowany w naszym słowniku: *ty motyko, ty waku, ty kurwo, ty łacie, ty chwancie, ty nic, ty wiertelu, ty kulasie, wy mrzygłody, ty szlondro, ty damo, ty krowa, bo się wczora góniła* ♀→♀ *Kad* 996, 132 (1871). Niewątpliwie świadczy on o wysokim stopniu napięcia emocjonalnego u mówiącego, o takim poziomie agresji, który uniemożliwia wszelkie „liczenie się ze słowami”.

Pod względem semantycznym są one także najbardziej różnorodne, dużo bardziej, niż przytaczane wcześniej obelgi i pogrózki. Zgromadzone tu wyzwiska można zakwalifikować do następujących pól:

1. Sfera *sacrum* i *profanum*

To niezbyt często reprezentowana w tekstach kategoria, być może dlatego, że objęta religijnym tabu. Posyłanie kogoś do diabła było i jest nadal w społecznościach wiejskich uważane za przekleństwo dużego kalibru, trudne do wybaczenia. Jednak w sytuacji silnego zdenerwowania, spowodowanego np. czymś karygodnym czy

bezczelnym postępowaniem, zdarzają się np. tak sformułowane wyzwiska: *ty zły duchu, brakło ci maćkow, bo się zaś Jozefa na Piskorzu uległa kwuli Ciebie, tam cało familio narzeka na Ciebie* ♀→♀ *Izb* 987, 122 (1870); *Ci prawie tak przyjdzie, jak twojemu ojcu, bo ty zdechniesz jak pies; ty dioble* ♂→♂ *Roz* 1031, 48 (1887); *te diolbty czorne, te gisdys, te bestie Nowotkowe, te mi wszystkich Gowiedz pozabijajon, w szora [wczora] jedna, dzisaj drugon Kaczkań* ♀→♀ *Rożn* 772, 68 (1903).

Dużo obficie reprezentowane są przymiotniki *diabli* i (znacznie rzadziej) *diabelski*, jako określenia przydawane do innych wyzwisk. Być może większa częstość ich występowania spowodowana jest tym, że użycie przymiotnika w odczuciu mówiącego nieco oddala, łagodzi niebezpieczeństwo przywołania piekielnych sił, *ty diable* bowiem nazywa wprost, *ty diabelski* np. *złodzieju* – metaforyzuje. Wybrane przykłady ukazują niemal nieograniczony potencjał tych określeń, łączonych swobodnie z wyzwiskami różnego rodzaju, kierowanymi do mężczyzn i kobiet: *Ty diabla tytlo* ♂→♀ *Ad* 449, 224 (1879); *ty diobli fainioszku* ♂→♀ *Kad* 996, 1 (1863); *ten diabelski garbocz, rolą mi wydar; diabli garbocz* ♀→♂ *Kad* 996, 77 (1869); *Ty djoblo motyko* ♀→♀ *KŚl* 980, 354 (1934); *Ty złodzieju diobli* ♂→♂ *Łaz* 988, 157 (1876); *Ty diobli mandrella* ♂→♂ *Płuż* 1002, 247 (1877). Silniej nacechowaną emocjonalnie odmianą tego określenia jest *stodiabelski*: *ty przekłety czarachu stodiobelsky* ♂→♀ *Izb* 987, 205 (1872); *Ten stodiobelski wysuszonic* ♀→♂ *Łaz* 988, 26 (1872); *ty przekłeta, stodiobelska bestijo* ♂→♀ *Kad* 996, 141 (1871); *ti stodiobelsko motiko* ♀→♀, *ty stodiobelski Szochu uisi [szczochu tysy]* ♀→♀ *Łaz* 988, 315 (1890).

Tylko jeden natomiast cytat zawiera imię *Jezus*, zdrobnięte dla podkreślenia jego charakteru metaforycznego, użyte w funkcji wyzwiska: *To jest Jezusek, na mnie przysiągał, żem drzewo wzion z lasa, a jo go nie wzion* ♂→♂ *Roz* 1031, 160 (1901). Złamanie religijnego tabu związanego z imieniem boskim musiało jednak należeć do niezmiernie rzadkich przypadków, skoro w całym ogromnym materiale, obejmującym chronologicznie niemal stulecie, taki przykład pojawił się tylko raz. Złamanie tabu religijnego może polegać także na użyciu formuły modlitewnej w zupełnie nieodpowiednim kontekście, jak w przykładzie: *W imię Ojca i Syna i Ducha św. Chwała Panu Bogu, iżech już te kurwiestwo z domu pozbyła* ♀→♀ *StaM* 998, 292-293 (1889). Jak się zdaje, był to również przypadek odosobniony.

Do tej samej grupy semantycznej należy również przymiotnik *sakramencki*, niezbyt często w badanych tekstach używany, bo także objęty społecznym tabu: *ty sakramencka bestya* ♂→♂ *Ad* 449, 187 (1877); *Dzisz, pieronie sakramencki* ♂→♂ *StaM* 998, 167 (1884). Pojawiają się za to jego zniekształcone, eufemistyczne wersje, jak *lagramencki*, *pramanski*, *saframanski*, *sapramencki* czy *wramancki*: *nazywał sapramentschkę kląkrę* ♂→♂ *Kol* 971, 179 (1868); *Pierońsko lagramentzko Pierono!* ♂→♀ *KŚl* 980, 349 (1933); *saframanski świniorzu* ♂→♂ *Płuż* 1002, 15 (1869); *Ssapramancko motyko* ♂→♀ *Płuż* 1002, 63 (1871); *ty wramancki ciarachu* ♂♀→♀ *Żęd* 976, 239 (1873).

Wyraźnie ironiczną wymowę ma użycie przymiotników *święta* i *rozańcowa* oraz rzeczownika *świętozka* w następujących cytatach: *ty masz przepuchłą motykę; ty gidzie; ty świniu; ty świętozka; ty rozańcowa; bo cię tę lep straszne [straszne]* ♂→♀

Rozm 1003, 164 (1866); Ty larwo przekłeta, ty różancowa, bo do rożanca należysz, a diabel ci u nóg wisi, ty święta, bo się znikim niemożesz zgodzić ♀→♀ Ad 449, 231 (1879). Przytaczam te przykłady w całości, aby lepiej zobrazować warunki, w których padły znieważające słowa. Wydaje się, że w przekonaniu mówiącego osoba odbiorcy jest nieszczerą, przesadnie manifestuje swoją religijność, podczas gdy wyznawane zasady nie skłaniają jej do dobrego postępowania.

2. Skatologia – to użycie słownictwa związanego ze sferą wydalania i wydzielenia.

W badanym materiale, jak się wydaje, ten obszar jest dość bogato reprezentowany, być może dlatego, że deprecjonowanie osoby za pomocą „produktów ludzkiego ciała” jest bardzo starą, zakorzoną w naszej kulturze praktyką²³. Językowym substytutem obrzucania kogoś ekskrementami czy opluwania go jest użycie wobec niego słów znieważających, pochodzących z tego właśnie obszaru semantycznego.

Niezwykle obraźliwie musiało brzmieć natępujące oświadczenie: *Ty gidzie smarkaty, coś ty to jest? Ja jest gospodarz, a tyś jest gowno, bo cię ani wgmynie niehcą przyjąć. Tyś jest ciela a osieł przedemnie ♂→♂ StaM 998, 358 (1891).* Równie silnie nacechowane było zapewne słowo *gówniarz*, tym bardziej że użyto go w stosunku do kobiety: *ty kurwo, dziuboku, gówniorzu ♀→♀ Żęd 771, 65 (1860).* Niestety, nie wiadomo w tym przypadku nic o wieku osób biorących udział w procesie sądowym, można by bowiem domniemywać, że adresatka tej wypowiedzi była znacznie młodsza od nadawczyni. Być może jednak wyzwisko to oznaczało wtedy jedynie osobę budzącą wstręt z jakiegoś powodu, nie zaś osobę zbyt młodą.

Podobny kłopot występuje w odniesieniu do rodziny wyrazów *smark*, *smarkacz*, *smarkaty* i *smarkula*. Każdy z tych leksemów (z wyjątkiem pierwszego) jest w słowniku dobrze reprezentowany, ale tylko w nielicznych przypadkach można się domyślać, czy uobecniają one człowieka budzącego obrzydzenie, ponieważ nie panuje nad wydzielinami z nosa²⁴, czy też człowieka zbyt młodego, by traktować go poważnie. Przypuszczalnie oba te znaczenia współhistnieją w każdym z podanych przykładów. *Smark* pojawia się tylko raz: *gidzie; smarku ♀→♂ Ad 449, 152 (1875)*, *smarkacz* – ma 26 potwierdzeń, z których wybrano tu dla ilustracji zaledwie kilka: *ty złodzieju, ty gałganie, ty smarkoczu, duźniku ♂→♂ Ad 449, 39 (1865); smarkocz, zasraniec ♀→♂ Izb 987, 156 (1871); pieruński smarkoczu ♂→♂ Kal 447, 47 (1883).* Te, które wskazywałyby na znaczenie *smarkacza* jako ‘osoby młodej’, brzmią następująco: *ty smarkoczu, ty sobie chyć taką rownioczkę jak es ty jest, a mie ty dej pokoj ♀→♂; Ty bestyo przekłeto, bo ty z chłopę wnocy leżysz a doż mu 6 albo siedem razy bez noc – a mie się nie doż poszkubnąć ♂→♀ Kal 447, 89 (1892); onego Franciska Szymoś wczoraj w wieczór następującymi słowami przeżywała: „Ty smarkoczu, gąsiono” i co Kieryska słyszata: „gidzie”; [...] skarżyciela tylko „smarkoczu” przeżywała, nigdy „gąsiono” albo téż i „gidzie” ♀→♂,*

²³ M. Peisert, *Formy i funkcje...*, s. 72.

²⁴ Funkcjonowały na Śląsku powiedzenia: *Prędzej ze smarkaczem pojesz, niż z głupim pomówisz, Ze smarkatym się nie najesz, z głupim nie dorządzisz* w: S. Wallis, op. cit., s. 101 i 131; ich treść sugeruje, że *smarkacz* i *smarkaty* oznaczają raczej człowieka wywołującego uczucie obrzydzenia niż młodego.

ponieważ onę skarżyciel też przezywał „bestyjo przeklęto” i „stara baba” ♂→♀ Kiel 984, 252 (1880). W pierwszym przypadku kobieta przezywająca napastnika *smarkaczem* radzi mu, żeby zwrócił się z zalotami do osoby równej mu wiekiem, w drugim zaś – wyzwisko to pojawia się w reakcji na nazwanie kobiety *starą babą*.

Żeńska odmiana *smarkacza* to *smarkula*, co warto podkreślić, ponieważ w większości przypadków śląskie wyzwiska rodzaju męskiego obywają się bez postaci żeńskiej; *gidem* czy *piorunem* nazywa się zarówno mężczyzn, jak i kobiety. *Smarkulą* określa się osobę uważaną za złą, głupią, budzącą wstręt, także zbyt młodą: *Ty smarkulo gisdawo, jak nie będziesz geby trzymać, to ci po tym pysku wywalę* ♂→♀ Kal 447, 78 (1890); *ząbulo und smarkulo* ♀→♀ Kol 973, 146 (1855); *Ty jasny pierunie, Ty smarkulo! Ty tu nie masz nic do rozkazu. Jak cię liznę w pysk, to się ziemi chycisz. Ty sobie gąsionę przedemną utrzyj!* ♀→♀ Łaz 988, 255 (1884); *eine smurkulla, głupia baba* ♂→♀ Żęd 771, 263 (1865).

Wreszcie przymiotnik *smarkaty*, często wchodzący w zestawienia z różnymi wyzwiskami, ma w słowniku 20 potwierdzeń. Szczególnie często występuje jako określenie wyzwiska *koń*, co wskazywałoby, że rzeczywiście niesie znaczenie ‘człowieka zbyt młodego’ (wyrośnięty, wysoki jak koń, ale „smarkaty” w sensie powagi i kompetencji)²⁵: *ty złodzieju, smarkaty koniu, głombiu, wole, osle* ♂→♂ Kad 996, 4 (1864); *Ty smarkaty koniu, jak to jedziesz?* ♂→♂ Kiel 983, 27 (1882); *Ty smarkaty koniu! Ty masz taki żółty włos i gąsionę; my Ci ją utrzymy! Twoję gorzałkę nalej mi sam do rzeci!* ♂→♂ Łaz 988, 196 (1877). Obok powyższych, znajdziemy też cytaty, w których pojawia się *smarkaty byk*, *smarkaty pies*, *smarkaty stoń*, *smarkata bestia*, *smarkata baba*, *smarkaty uczeń*, *smarkaty zasraniec* i in.

Do pola semantycznego wydalania należy także czasownik *srać* (‘wypróżnić się’) i jego derywaty: *nasrać*, *posrać się*, *przesrać*, *sracz*, *sroch*, *usraniec*, *usrany*, *wysrać*, *zasraniec*, *zasrany*, *zesraniec*, *zesrany*. Samo bogactwo derywacji świadczy o dużej popularności tego wyrazu w śląskiej leksyce obraźliwej. W funkcji wyzwiska występują wszystkie rzeczowniki z tej rodziny: *sroczem*, *głębem*, *cyganem* ♂→♂ Żęd 771, 259 (1864); *Ty krzywdziotłzu, srochu!* ♂→♂ Łaz 988, 231 (1880); *motyko, smarkaczu, usrańcu* ♂→♀ Kiel 984, 100 (1871); *smarkocz, zasraniec* ♀→♂ Izb 987, 156 (1871); *Ty zasrańcu smarkaty, ty młody pragliwcu* ♂→♂ StaM 998, 65 (1876); *zasrancem; zasraniec oder smarkocz* ♂→♂ Żęd 771, 241 (1864); *Ty podciepie, ty sesrańcu, ty niedołungo, wy gizdy* ♀→♀ KŚl 980, 348 (1933). Jak się wydaje, mamy tu znów do czynienia zarówno ze znaczeniem ‘człowiek wywołujący uczucie obrzydzenia’, jak i z podkreśleniem niedojrzałości osoby.

W przypadku leksemów, których podstawą jest czasownik *szczuć* (‘oddawać mocz’): *obeszczaniec*, *szczoch*, *uszczaniec* można chyba zaryzykować tezę, że dwa z nich, *obeszczaniec* i *szczoch*, niosą znaczenie młodości wyzywanego. Cytaty wydobyte z protokołów brzmią w tym wypadku następująco: *ty utrżpiotańcu, obejszańcu* ♀→♀ Zaw 979, 198 (1897); *Szoch [szczoch], Gnojek* ♂→♂ Kiel 984, 220 (1879); *ti stodiobelsko*

²⁵ Nb. słownik Lindego notuje wyrażenie *smarkaty koń* w znaczeniu ‘koń chory na nosaciznę’.

motiko, ti drabino, nie mozes to ich genschi pasz ♀→♀, *ty stodiobelski Szochu uisi [szczochu tysy]* ♀→♀ Łaz 988, 315 (1890); *Ty wrzożu, ty śochu, ty giżdzie, ty złodziejko; boś mi talarek porwała* ♀→♀ Płuz 1002, 162 (1875); *diable czioch, owada zielono [diabli szczoch, owada zielono]* ♂→♂ Roz 1031, 193 (1906); *te śziochu sesrane [ty szczochu zesrane]*, *Kurwo* ♂♀→♀ StOp 967, 375 (1933). Tymczasem wyzwisko *uszczeniec* było wyraźnie kierowane do człowieka w starszym wieku: *Ty stary uścańcu* ♂→♂, *Ja mu prawie dobrze powiedział, bo nie jeno pojścany, ale i usrany* ♂→♂ StaM 998, 300 (1889). Trudno jednak wyrokować w tej sprawie na podstawie pojedynczego przykładu.

Niezależnie od kwestii wieku osoby, silnie obraźliwa wymowa wyzwisk, które odnoszą się do nazw wydaliny, nie ulega wątpliwości.

3. Prokreacja i seksualność człowieka

Wyzwiska z tego pola semantycznego są w badanych tekstach bogato reprezentowane, choć na sferę seksualności nałożone było w społecznościach śląskich silne tabu, które powodowało, że dowolne związane z nią określenie nie było przeznaczone dla uszu szanującego się człowieka. Oznaczające osoby nadaktywne seksualnie nazwy: *jajon* dla mężczyzny czy *jachraniec* dla kobiety nie są w zebranych materiale zbyt liczne. Ale już leksemy nazywające ‘kobietę lekkich obyczajów’ mają niezmiernie obfitą dokumentację.

Określenie *kurwa* czy *motyka* było niesłychanie mocną zniewagą, wymagało zdecydowanego działania przeciwko agresorowi, dlatego oba te wyrazy pojawiają się w protokołach sądowych nader często, w przeróżnych kontekstach. Oczywiście, przede wszystkim zarzucano tak nazwanym kobietom niemoralne prowadzenie się: *Adamskowe kurwy, motyki, bo się kurwicie z pacholami, gidy, świnię [Julie und Valeria Adamski]* ♀→♀♀ Ad 449, 194 (1877); *Ty koltonie, ty kurwo, bo między stodołami cię towarzyszy na trómach rozwolali* ♀→♀ Ad 449, 219 (1878); *dziecie ją, szmata, kurwa, bo ci mularze przyjechali, to ona tesz przyszła, po [bo] by nie miała się z kim jachracz, ta motyka* ♀→♀ Iz 987, 202 (1872). Można jednak znaleźć również wiele dowodów na to, że zniewagę taką stosowano wobec kobiet oskarżanych o różne inne przewinienia, na przykład kradzież, lenistwo, a nawet niewłaściwe wychowywanie dzieci: *przekłeta kurwo jałowa, masz wszystkie spodnice kradzone* ♀→♀ Ad 449, 176 (1876); *Kowoliczko, wasz synek nam króliki zabił a do izby wrzucił, wy złodzieje; ty kurwo, motyko, giżdzie* ♀→♀ Ad 449, 264 (1881); *kurwo, ja mam dziecko, a ty mosz gównno, bo ci zdychają od głodu* ♂→♀ Kad 996, 182 (1872); *ona jest taki proznak, taki lygor, bo jak ja do roboty idę, to ona przed sienią leży albo siedzi, a jak nie, to w stodole [...] Cożeś Ty za gospodyni, kiedy żniwo było, a Tyś przed sienią leżała albo w stodole; Kurwa* ♂→♀ Kiel 983, 38-39 (1882).

Rodzina wyrazów spokrewnionych jest niemal równie liczna, jak w poprzednim przypadku: *kurestwo, kurewski, kurwiarski, kurwiarz, kurwić się, kurwiectwo, kurwiestwo, kurwisko*. Wyzwisko *kurwiarz* oznacza mężczyznę, który nawiązuje pozamażeńskie kontakty seksualne i którego oskarża się w związku z tym – słusznie lub nie – o nadmierny temperament w tej dziedzinie: *przeżywał kurwiarz, ize ma dwie kurwy* ♂→♂ Rozm 1003, 307 (1887); *ty pieroński kurwiotzu, tys jest Kurwiotz,*

bo masz trzy Żony ♂→♂ Rożn 772, 50 (1898); Kurwiarz, który w nocy lata, aby mu się dziewczki rozdzierały ♂→♂ Spo 968, 47 (1867). Nierzadko jednak jest to zniewaga dotycząca zupełnie innych spraw, czasem po prostu jest jedną z serii inwektyw, które rzuca się na mężczyznę bez względu na jego faktyczną postawę moralną: ty kurwiożu, jajca ci przy samej rzici uciąć, ty złodzieju ♂→♂ Kad 996, 80 (1869); kurwiorzu, gałganie, nicpotoku, smyku ♀→♂ Kad 996, 135 (1871); Ty kurwiorzu, boś już łotysioł od tego kurwiectwa; iże jaki wzici, taki wlebie, takół bestyjoł, złodziej, szubert, pieron ♂→♂ Kiel 983, 123 (1888). Znalazło się także jedno potwierdzenie na funkcjonowanie nacechowanego zgrubienia kurwisko: kaczmarek Karlina jest kurwa, kurwisko, dłużnik, musiała przez dług z karczmy uciec ♂♀→♀ StaM 998, 30 (1874). Wszystkie przykłady z tej rodziny otrzymały w opisie słownikowym kwalifikator *wulg.*

Równie hańbiące dla kobiety, choć nieodczuwane jako wulgarne, jest wyzwisko *motyka*. Liczba zawierających je cytatów z protokołów sądu rozjemczego jest niemal równie wielka, jak w przypadku *kurwy*. *Motyka* to jednak leksem o dwóch znaczeniach: oznacza zarówno kobietę, która źle się prowadzi, jak i część ciała, definiowaną jako ‘pudendum muliebre’. Dlatego nieraz w tym samym cytacie znajdują się obok siebie wyrazy w obu znaczeniach: idź, ty motyko, ty maż grziby w twojej motyce ♂→♀ Ad 450, 52 (1894); Ty motyko! Jaka stara, taka młoda; Bo się wszędzie rozdzieracie z temi motykami, jachrzecie się, a potem na mojego syna składacie! ♀→♀ Łaz 988, 248 (1883); Ty motyko, weś a wytrzij sobie tę motykę ♂→♀ Płuż 1002, 138 (1874); ty motyko, bo cie się ta motyka rozdziera ♂→♀ StaM 1000, 156 (1896). Słownik zawiera ponadto inne nazwy „wstydlivych” części ciała, czasem przenoszone metaforycznie na osoby i używane w funkcji wyzwisk: *ciul* oraz jego derywaty *ciulek* i *ciuloń*, *ogon*, *picza*, *pitka*, *wak* i *waka*. Dwie ostatnie pochodzą od łac. *vagina* i były niegdyś bardzo popularne, o czym świadczy dość bogaty zasób przykładów: ty kurwa! waku ozkołatany! przekłeto zowito ♀→♀ Kiel 983, 63 (1884); Ty waku gizdawcy przepukły, bo Ci inaczej niepowię, jeno kurwo Tomkowa, boś mnie 5 razy na siebie w ciągała ♂→♀ StaM 998, 115 (1879).

Ciekawą metamorfozę przeszedł w gwarach śląskich leksem *dama*. W języku ogólnym jest to nazwa kobiety wytwornej i szanowanej, tymczasem w protokołach sądów rozjemczych często pojawia się w roli wyzwiska, w kontekstach – wydawałoby się – całkowicie dla siebie nieodpowiednich: czarownicą, suką, bo masz dziecków jak psów, damą ♀→♀ Kad 996, 18 (1865); ty kurwo wojańska, damo, psiurska kurwo, [p. 24] waku, motyko ♂→♀ Kad 996, 23–24 (1865); ty szlondro, ty damo, ty krowa, bo się wczora góniła ♀→♀ Kad 996, 132 (1871); Paskudniku, ty giżdzie, niema damy takej na calem Kadlubie jak tys jest, kurwo ♀→♀ Kad 996, 197 (1873); Ty kurwo, tyś z Jendryskiem miała dwoje dzieci; ty Damo, ty darmodaiko, ty motyko, ty waku ♀→♀ Rozm 1003, 130 (1864); ty kurwo, damo, motyko, smyku ♀→♀ Żęd 771, 25 (1859). Być może wyraz *dama* pojawił się w mowie ludu od początku umiejscowiony w pewnym negatywnym kontekście, np. czyjaś *dama* w znaczeniu ‘kochanka’, czy też pojmowany był jako nazwa osoby niezdolnej do pracy fizycznej, a więc – z punktu widzenia mieszkańców wsi – nieużytecznej i leniwej. W badanych przez nas tekstach bardzo często pojawia się zestawienie wyzwisk: *ty kurwo*, *ty damo*, które interpretujemy

wobec tego jako ciąg bliskoznaczników. *Dama* figuruje więc w słowniku jako ‘*kobieta lekkich obyczajów*’, obok wcześniej wymienionych, a ponadto obok leksemów: *dziewa*, *dziewka*, *flapa*, *foca*, *gonica*, *jachraniec*, *peda*, *szmata* itp.

W tym samym znaczeniu spotyka się czasem w protokołach złożenie *darmodajka*: *darmodaika* ♀→♀ *Izb* 987, 80 (1869); *Ty kurwo, tyś z Jendryskiem miała dwoje dzieci; ty Damo, ty darmodaiko, ty motyko, ty waku* ♀→♀ *Rozm* 1003, 130 (1864). Zwracamy na nie uwagę, ponieważ to jeden z nielicznych przykładów formacji złożonych w naszym słowniku, obok *czudzołożnicy*, mającej zapewne rodowód biblijny.

Kobieta niezamężna mająca nieślubne dziecko to na Śląsku *zawita* lub *zawitka*; nazwy te są dobrze identyfikowane po dziś dzień, mimo iż właściwie zanikła już ich hańbiąca wymowa. Jednak w przeszłości odczuwano je jako wyzwiska i zwracano się ze skargą do sądu rozjemczego, gdy ktoś ich użył wobec kobiety: *du Hure, Moteka u. Sowita* ♂→♀ *Jem* 1001, 72 (1933); *ty kurwa! waku ozkołatany! przekłeto zowito* ♀→♀ *Kiel* 983, 63 (1884); *zawitki; [p. 129] Ty pedo wyjachrano! Kurwo, skurwiołaś się? Matka się skurwioła, a tyś się tych skurwioła. Peda, gdieś twego podciepa straciola?* ♀→♀♀ *Dziew* 777, 128-129 (1927); *Sowitka* ♂→♀ *Kol* 970, 14 (1905).

Konsekwencją „niemoralnego prowadzenia się” matki jest także odium spadające na dzieci nieślubne²⁶. Teksty protokołów zawierają dość liczne obraźliwe określenia takich osób: *bękart*, *najduch*, *pociepek*, *podciep*, *podciepek*. Wyzwiska te niekoniecznie są kierowane do dzieci pozamażeńskich, co dowodzi, że mają one niemal wyłącznie funkcję ekspresywną: *Ty podciepie, ty sesrańcu, ty niedołungo, wy gizdy* ♀→♀ *KŚl* 980, 348 (1933); *ty kurwo, nie masz dzieci, tylko podciepy, na drodześ jy nasbierała, ty nie masz poczciewego chłopca* ♀→♀ *Żęd* 976, 71 (1867).

4. Świat przyrody – negatywne wartościowanie człowieka przez porównanie do świata zwierząt i roślin

Ogólną nazwą zwierzęcia, zwłaszcza dużego i groźnego, jest zapożyczenie *bestia*. Także w jej ludowej realizacji fonetycznej, jako *bestyja*, służy w tekstach obelżywych do wyrażania negatywnego nastawienia emocjonalnego, podobnie jak liczne inne nazwy zwierząt, np. *osioł*, *świnia*, *wół*. Jak wynika z przykładów przytoczonych niżej, wyzwisko to stosuje się zarówno wobec mężczyzn, jak i wobec kobiet: *Ty bestia, ty pierunie, ty mnie nie masz nic do rozkazu* ♂→♂ *Poz* 982, 12 (1866); *czekaj, ty Bestia, teraz ci zapłacę* ♂→♂ *Rozm* 1003, 111 (1862); *Ty czarna bestyo, ty czarna cygano, ty czarna wrono* ♀→♀ *Roz* 1031, 69 (1891); *ty kurwo, damo, motyko, smyku, ty rubo bestyo* ♀→♀ *Żęd* 771, 25 (1859).

Nazwy konkretnych gatunków zwierząt w funkcji wyzwiska pojawiają się w badanych tekstach z różną częstotliwością. Jednym z najliczniej reprezentowanych wyzwisk dotyczących mężczyzny jest niewątpliwie *byk*. Na podstawie dokumentacji zawartej w słowniku wydaje się, że nazwanie mężczyzny *bykiem* musiało być od-

²⁶ Kwestia nieprawego pochodzenia miała w przeszłości ogromne znaczenie i bolesne konsekwencje; pisze o tym M. Peisert w *Formy i funkcje...*, s. 77-79.

czuwane jako obraźliwe głównie dlatego, że oznaczało człowieka nadaktywnego seksualnie: *Góny, góny, byku, ty chęgszcie, kurwiorzu, tyś moja kobieta po górze gónioł* ♂→♂ *Ad* 450, 93-94 (1901); *Ty byku, Ty kurwiorzu, Tyś moję córkę skurwił!* ♀→♂ *Łaz* 988, 125 (1875). Inne przykłady wskazują jednak raczej, że jest to wyzwisko niekoniecznie związane ze sferą seksualności: *Ty byku, Ty kiendrozie, Ty złodzieju, bo Twoje dzieci cukrowki ukradły!* ♀→♂ *Łaz* 988, 179 (1876); *Ty smarkaty byku! Ty nogoniu! Ty chlubniku! Ciebie musi pierun wziąć!* ♂→♂ *Łaz* 988, 257 (1884); *rysawy byk, rysawy pioron* ♂→♂ *Spo* 968, 5 (1866); *ty byku, mrzygodzie* ♀→♂ *Spo* 968, 116 (1871); *ty byku, ty rabisiu, wy złodzieje* ♀→♂♀ *Spo* 968, 159 (1874); *Ty pieroński demokracie, ty byku, tu wszotżu, ty lompie, gidzie* ♂→♂ *StaM* 997, 73 (1902); *Ty ruski byku, ty głupio świniu, wżić mnie catuj* ♂→♂ *StaM* 998, 63 (1876). Być może kryje ono w sobie także znaczenie ‘mężczyzna leniwy, nieużyteczny’, jednak w zebranych materiale brak wystarczających na to dowodów.

Drugim pod względem częstości występowania wyzwiszkiem z tej grupy, stosowanym wobec mężczyzny, jest *kiernoz*, czyli ‘samiec świni’: *te przekłete byki, kiędrozy Steierskie, bestie, pierony przekłete, ja im te polrzity wytrzęsę* ♂→♂ *Kad* 996, 39 (1866); *ty byku stary, kiędrozie siwy, słomaś mi ukroł* ♂→♂ *Kad* 996, 191 (1872); *Tyn kędroz się nie mógł na tej starej obyżć, aż ta (Jozefa Ibrom) z tego cherestu przyszła* ♀→♂♀ *Kiel* 983, 48-49 (1883); *Ty złodzieju, bośmi wszystkie deski z góry pokradł, ty zbojniku, bo mnie chcesz zabić; ty giżdzie; ty kiędrozie, ty byku* ♀→♂ *Pluż* 1002, 243-244 (1877); *Ty byku, ty kindrozie, jajoniu, ciuloniu* ♀→♂ *StaM* 998, 175 (1884). Znaczenie ‘samiec świni’ przeniesione na człowieka sugeruje ten sam typ znieważania, co w przypadku *byka*: *kiernoz* jest nadpobudliwy seksualnie, dlatego budzi niechęć otoczenia. Ponadto świnią, jak już wcześniej wspomniano, jest w naszej kulturze zwierzęciem najbardziej obciążonym negatywnymi konotacjami.

Inne zwierzęta mają może w zebranych materiale mniej obfitą dokumentację, jednak występuje w nim tak wiele różnorodnych gatunków, że sama długość ich listy świadczy o ważności tego pola semantycznego w śląskiej leksyce obraźliwej: *bocian, cielę, dudek, gid i gizd* (z**h**. ‘robactwo’), *gnida, jałowica, jelen, kalęba* (‘stara krowa’), *kamela, kłacza, kocur, koń, kopruch* (‘komar’), *kot, koza, krowa, królik, kura, liszka* (‘lis’), *maciora, małpa, małpica, marcha* (‘stary koń’), *osa, osioł, prosię, robak, ropucha, saron* (‘samiec sarny’), *słoń, sowa, suka, szpak, szwab* (‘karaluch’), *ślimak, wielbłąd, wieprz, wół, wrona, żaba*, nie licząc nawet licznych derywatów rzeczownikowych, jak np. *cieluch, gizdula, królicza, psiara, psiarek, psiarcz, wszarcz, zajęcula*, czy przymiotników utworzonych od poszczególnych nazw zwierząt.

Kilku słów komentarza wymagają, jak się wydaje, leksemy *gid* i *gizd*. Są one (zwłaszcza *gizd*) do dzisiaj używane na Śląsku w funkcji wyzwiszka, jednak ich rozumienie uległo zmianie tak gruntownej, że współczesny użytkownik gwar śląskich nie zdaje sobie sprawy z ich pierwotnego, deprecjonującego osobę ludzką sensu. *Gizd* i *giżdziourz* występują w znanym opracowaniu S. Koszyka w znaczeniu ‘człowieka nieporządnego’. Określenie *kobieta zagizdzona* (‘zarażona chorobą weneryczną’)

jest, jak mówi autor, „straszną obrazą, poniżającą kobietę”²⁷. Tymczasem *gid* i *gizd* oznaczały pierwotnie ‘robactwo’, a więc coś budzącego odrazę. Człowiek postępujący niemoralnie był więc metaforycznie nazywany *gizdem*. W ciągu minionych stuleci wyzwisko to zdobyło wielką popularność. W zebranych przez nas materiałach roi się od cytatów zawierających oba te wyrazy, dlatego hasła *gid* i *gizd* należą do najobszerniejszych w całym słowniku. Ich użycie w seriach inwektyw obrazują następujące przykłady: *ty paskudniku, gidzie, swinio* ♂→♀ *Ad 449, 263 (1881)*; *ty łacie, paskudniku, żadniku, strzępoku, gidem, pierónem, bestiją, nie jesteś godna stanąć gdzie insza* ♂→♀ *Kad 996, 8 (1864)*; *Jakiś długi, takiś głupi – ty gidzie smrodlawi* ♀→♂ *Kal 447, 84 (1891)*; *Wy bluźnierzy, wy hacwoty, wy krziwdziorzce mojej proce, bo ją całą zima żrecie, wy gidy* ♂→♂♀ *Kiel 983, 57 (1884)*; *Ty niezdar, byłeś na skardze na mojego chłopca, ty gysdzie, ty żadniku* ♀→♂ *Kal 447, 67 (1888)*; *Ty lumpie, ty giśdzie, ty żadniku, ty wszaużu, boś się zaszała za granicę gónić, bo cię nie ma kto przejechać w domu, toś zaleciała na granicę, coby cię tam kto przejechał* ♀→♀ *Kal 447, 81 (1890)*; *kurwą, wyjachrańcę i gizdem* ♀→♀ *Kal 447, 123 (1895)*; *Nie ma na całej Nowy wsi gizdów, jak młodzi i starzy. Jak młodzi gizdzi, tak starzy gizdzi! Ci paskudnicy!* ♀→♂ *Kiel 983, 30 (1882)*. Jak widać, w powyższych użyciach *gid* i *gizd* oznacza człowieka pozbawionego wartości, o najgorszych cechach, budzącego wstręt. Zwykle określany jest tak ktoś, kto sprawia kłopoty, źle się sprawuje, naraża innych na szkody i straty. Wyzwiskom tym towarzyszy czasem wzmacniająca, silnie nacechowana emocjonalnie przydawka: *ożarty, paskudny, przekłety, smarkaty, smrodlawy, śmierdzący* itp.

Świat roślinny prawie nie znajduje odzwierciedlenia w zbiorze wyzwisk. Pojedyncze leksemy, jak *głęb* (‘człowiek głupi’) czy *kapuściarz* (‘człowiek żywiący się głównie kapustą’, ewentualnie też ‘złodziej kradnący kapustę z pól’) pojawiają się zupełnie wyjątkowo.

5. Ułomności ciała i ducha

Widoczne kalectwa niezwykle utrudniały w środowisku wiejskim uzyskanie statusu osoby wartościowej i pożytecznej. Jednocześnie stanowiły najbardziej oczywistą, rzucającą się w oczy cechę charakterystyczną człowieka, stąd dość liczne w języku polskim nazwiska, przezwiska i przydomki o ujemnej konotacji wartościującej²⁸ typu *Kulas, Krzywoń*.

W naszym materiale dość dobrze poświadczone są leksemy dotyczące wad postawy, jak *garbacz, krzywak, krzywaka, krzyważniak, puklerz*, oraz te dotyczące niesprawności nóg: *kulas, kulawiec, kulawina, kulosz*. Pierwszy z nich, *garbacz*, oznaczający człowieka o pochylonej sylwetce, mającego zgarbione plecy, występuje w następujących kontekstach: *ty garboczu, ty kiołbasorzu, tyś mógł za kiołbasy sobie gruntu kupić* ♂→♂ *Kad 996, 77 (1869)*; *ten diabelski garbocz, rolę mi wydar; diabli garbocz* ♀→♂ *Kad 996, 77 (1869)*; *pieronski garboczu* ♂♀→♂, *ty ślypołku* ♂♀→♀ *Kal*

²⁷ S. Koszyk, *Wyzwiska, przewziska i dosadne wyrażenia opolan*, „Kwartalnik Opolski” 1956, nr 1, s. 110.

²⁸ M. Peisert, *Leksyka wartościująca...*, s. 294.

447, 163 (1902); *Ty przekłety garboczu, bo mi każdą noc przidziesz na plac drzewo kraść* ♀→♂ Kiel 983, 92 (1886); *Czarownico, Garboczu* ♀→♀, *Czarownico, Garboczu, Motyko, Waku* ♂→♀ *Kroś* 1005, 208 (1892); *Ten stodiabelski garbocz, cały gmin zaprzedał [p. 115] a przeto dostał gruntu nając* ♂→♂ *Pluż* 1002, 114–115 (1873). Jak widać, wyzwisko używane było zarówno w stosunku do mężczyzn, jak i do kobiet, i „wzbogacano” je nieraz wzmacniającymi przydawkami. Nieco inną wymowę mają *krzywak*, *krzywaka* i *krzyważniak*, które obrazują raczej innego rodzaju zniekształcenia sylwetki: *krziwokiem u. szpotłokiem* ♂→♀ *Kad* 996, 35 (1866); *Ta krzywaka pokręcona* ♂♀→♀ *SuŁ* 991, 5 (1901); *Ten szpotłok, krzyważniok, ten charanza* ♂→♂ *Stam* 1000, 110 (1894). Pojedyncze potwierdzenia znajdują nie do końca jasne słowa *pokręconiec* i *przerwaniec*: *Ten stodiabelski wysuszoniec, ten sakramencki pokręconiec* ♀→♂ *Łaz* 988, 26 (1872); *Ta kulawo marcha, ten żebrak; pierónski żebroku* ♂→♂, *pzerwańczu, harażłoku* ♀→♂ *Kad* 996, 179 (1872). Wreszcie nazwy związane z niesprawnością nóg odnoszą się do pozbawionego płynności sposobu chodzenia: *Kulosie; przekłeto bestyjo, bo ja Cię zniszczę* ♂→♂ *Kiel* 983, 40 (1882); *lump, gałgan, kulawiec; to jak to, ale kurzęta dowić a jeść* ♀→♀ *Ad* 449, 257 (1881); *Ten kulawiec, ciarach; Ten stodiabelski wysuszoniec, ten sakramencki pokręconiec* ♀→♂, *Ta przekłeto motyka, kiedyby jej to ta drugo! noga spuchła* ♀→♀ *Łaz* 988, 26 (1872); *posądzala, że kurę Lubojańskiemu zabiela i Strupiokiem i Kulawiną przeżywała* ♀→♀ *Kol* 971, 169 (1868); *der Kulosch, der Spottlok* ♀→♂ *Jem* 1001, 158 (1937); *dostałaś, ty gischdzie; tyn śmierdziuch, ten kulosz, ta motycka, ta kurwa schmierdzonca* ♀→♀ *StOp* 963, 121 (1882). Jak zwraca uwagę M. Peisert, „wśród mieszkańców wsi siła i sprawność fizyczna człowieka jest ważniejsza od sprawności intelektualnej”²⁹, dlatego widoczne deformacje ciała wartościowane były negatywnie.

Wyzwiska tworzone również w oparciu o inne widoczne cechy wyglądu osoby, nawet jeśli nie były to w sensie ścisłym ułomności. Jeśli ktoś był nieco tęższy czy szczuplejszy niż ogół miejscowej społeczności, czy też różnił się od przeciętnej niższym lub wyższym wzrostem, obdarzany był odpowiednim przezwiskiem o ujemnej konotacji. Człowieka tęgiego nazywano powszechnie *bachorzem*, *bachraczem*, *basakiem* lub *brzuchaczem*, kobietę tęgą – *maśnicą*, chudego zaś – w zależności od płci – *chuderlakiem*, *chudyką*, *kostorzem*, *sucharą*, *sucharakiem*, *suchletą*, *suchytą*, *wysuszońcem*. Człowiek niskiego wzrostu mógł być nazwany *knypciem*. Każda z tych nazw mogła zostać w sprzyjających warunkach użyta w tekście obraźliwym, gdy zamierzeniem mówiącego było urażenie odbiorcy, uderzenie w jego „słaby punkt”: *trómba, bachorzu* ♂→♂ *Kad* 996, 129 (1871); *Ty kłaku, ty luncie, ty bachorzu, ty rubischu, ty strzędzie* ♂→♂ *Kroś* 1005, 177 (1890); *Ty motyko ruba, ty bachroczu, boś sobie dupę odparzyła* ♀→♀ *Ad* 450, 92 (1901); *Tyn przekłety basok, gównu mu dam za żyto i t. d.* ♀→♂ *Ad* 449, 252 (1881); *Ty jasny piorunie, chudyko, złodzieju mojej prace* ♂→♀ *Pluż* 1002, 175–176 (1876); *ty chudyko, bo jużes sucho, a jeszcze uschniesz, bo jak się nawrócę, to ci kopacką wybije* ♀→♀ *Żęd* 774, 277 (1859). Człowiek mający wole

²⁹ M. Peisert, *Formy i funkcje...*, s. 99.

(np. na skutek choroby) nazywany był *gardlaczem* lub *gardlarzem* i nazwa ta stawała się w sytuacji konfliktowej wyzwiskiem: *Ty garlauczu, pierunie, jęczmionki z gorys pobrała* ♂→♀ Poz 982, 48 (1866); *ty złodzieju, bosmi gnoj, kartofle, mąkę pokradł; ty soroniu* ♂→♂, *ty garloczu, ty złodzieju* ♀→♂ Ptuż 1002, 146 (1874); *Ten przekłety husyt, pierunski garlausz, ta baba* ♂→♀ Poz 982, 47 (1866). Ktoś, kto nosił okulary, otrzymywał przezwisko *brelonia*: *ty wyiachrana motyka, brelonie, wakiem, czarownicą, strachem, cyganem* ♀→♀ Kad 996, 20 (1865); *ty breloniu, ja ciebie muszę zastrzelić, zniszczyć na dobrze* ♂→♂ Kad 996, 23-24 (1865). Mężczyzna o obfitym zarostie zostawał *brodalą*, *wąsalą*: *złodzieję, brodalą wąsalą, kłakę, gałganę, ty pojedziesz żebrać i.t.d. nazwał* ♂→♂ Kol 971, 209 (1869). Każda charakterystyczna cecha wyglądu, od koloru włosów (*ryszak*) po rozmiar stóp (*sztapa*), mogła posłużyć do stworzenia wyzwiska.

Niedostatki mowy, wrodzone lub spowodowane różnymi schorzeniami, odzwierciedla niewątpliwie nazwa *bełkot*, być może także *gęgnot*: *Głupi, gałgon, bełkot* ♂→♂ Ptuż 1002, 42 (1871); *tu pieruński bełgocie* ♂→♂ Żęd 771, 272 (1865); *Ty motyko wyjebana, ty kurwo, ty gangnocie, ty wargoczcu* ♀→♀ Zaw 977, 63 (1881). Nawet słabość zdrowia, skłonność do zachorowań wyrażają pewne charakterystyczne inwektywy: *charażlak*, *charęza* (powiązane etymologicznie z *chory*), *charkot* zaś to człowiek często kaszlący.

Głupota jako cecha osób podkreślana jest określeniami o charakterze ironicznym, jak np. *mądrala*, głupi człowiek to także *buła*, *cymbał* lub *tuleja*. Typowe zastosowania znajdują tu również określenia zwierzęce, stereotypowo powiązane z cechą głupoty: *osioł*, *wół*. Niekoniecznie głupotą, lecz raczej gapiostwem, powolnością reakcji i brakiem sprytu warunkowane są wyzwiska: *ciapa*, *cupak*, *mamlas*, *niedotęga*, *niezdara*, *trąba*, *trąbak*. Nieznany poza Śląskiem *mamlas* oznacza człowieka gapowatego, powolnie myślącego, niedojdę, niezgułę. S. Koszyk za J. Karłowiczem wywodzi to wyzwisko od *mamlić* 'bełkotać'³⁰. Trzeba przyznać, że wyzwisk takich jest stosunkowo niewiele, może dlatego, że każde inne wyzwisko może być zaopatrzone w przydawkę *głupi*. W badanych tekstach roi się od wyrażen takich jak: *głupia baba*, *głupia bestia*, *głupi mrzygłód*, *głupi pies*, *głupi piorun*, *głupi trąba* itd.

Na Śląsku, gdzie tradycyjnie podstawową cechą decydującą o wartości człowieka jest jego pracowitość³¹, nie mogło zabraknąć wyzwisk odnoszących się do lenistwa. Obrażliwe określenie *zgnitek* oznacza osobę „gnijącą” w łóżku, śpiącą, podczas gdy inni pracują. Wyzwisko to nawiązuje do gnicia, psucia się. Nie dziwi zatem, że w potocznej frazeologii lenistwo zdaje się wydzielać niemiły zapach (*śmierdzący len*). Lenistwo jest traktowane jako cecha szczególnie deprecjonująca człowieka. Niechęć do pracy, do wysiłku na pracowitym Śląsku jest wadą nie do wybaczenia. Nawet zupełnie usprawiedliwione zmęczenie człowieka ciężko pracującego fizycznie nie jest żadną ochroną przed lekceważącymi wyzwiskami: *bumler*, *bumlerz*, *gnojek*, *legar*, *nicpoń*, *nicpotak*, *nicpotem*, *próżniak*. Przykład *legar* opatrzonej jest w tekście

³⁰ S. Koszyk, op. cit., s. 114.

³¹ Zob. L. Prymuszała, *Śląski etos pracy a jego obraz w języku*, [w:] *Wartości w języku i kulturze*, t. 8, pod red. J. Adamowskiego, M. Wójcickiej, Lublin 2015, s. 245-260.

długim wywodem, który warto przytoczyć dla zilustrowania zjawiska: *Ty myśliż iżeś Ty to bardzo dobrze trefił? Bo choć ona dostała te 600 albo nie, ta jest jedno, bo ona jest taki proznak, taki lygor, bo jak ja do roboty idę, to ona przed sienią leży albo siedzi, a jak nie, to w stodole; Bo jak Ciebie rzna [uderzę]; Wy fajnice z Boru! A Ty czarownica Borowski! Ty fajnica z Boru, chociaż dostałaś 600, to je Ty za 1 ½ roku przesroż! Cożeś Ty za gospodyni, kiedy żniwo było, a Tyś przed sienią leżała albo w stodole; Kurwa ♂→♀ Kiel 983, 38-39 (1882). Podobnie interesujące przykłady znajdują się pod hasłem próżniak: *Drzymałowe pokolonie to są proznocy a nic potem gospodarze i żyrocy! A ten, co tu robił, co jest w Ameryce? ♀→♂ Łaz 988, 289 (1887); złodzieju; nicpotok; prosnok; nic nie robi, tylko po świecie ieszdzi, a ludzi szydzi; ukradł mi 10 miechów kartofli, kury i kaczkę; i po drórze ludzi okrada ♀→♂ Rozm 1003, 290 (1884); Ty proznoku, za darmo bierzesz pieniądze od gminu, ciebie z nowej wsi wygnali ♂→♂ SuŁ 991, 22 (1903). Znaczenie lenistwa tkwi również w nazwach typu *ciartach, lump, smyk, wędrus*, oznaczających ludzi włóczących się bez celu, unikających pracy. Szczególnie leksem *smyk* ma w słowniku bogatą dokumentację.**

Jeszcze w XIX wieku na Śląsku skala pijaństwa wśród ludu wiejskiego była przerażająca, ale dzięki zaangażowaniu księży Kościoła katolickiego energicznie zwalczano tę plagę³². Mimo to bywało ono przyczyną nieszczęścia całych rodzin. Pijaństwo uchodzi za niewybaczalną słabość charakteru, osobistą wadę osoby, dlatego należy włączyć je do tej kategorii semantycznej. Brak przyzwolenia społecznego na pijaństwo wyraża się na gruncie języka w tym, że wszystkie wyzwiska dotyczące alkoholików są silnie nacechowane negatywnie: *gorzała, lulerz, ożarciuch, ożeryja, ożralec, żeracz*. Umieszczone w autentycznym kontekście dają pojęcie o tym, jak głęboko degradującą wadą jest pijaństwo: *Ty gizdzie, staro! świni, łozarciuchu; Tyś ugiena żyć pod same parze i pokazałaś ją dziotłsze szkolnej ♂→♀ Ad 450, 51 (1893); Habor i głupi ożarciuchu ♂→♂ Kroś 1005, 146 (1886); Ty stara siwa marcha, stara czarownica, to mnie sam wdupę pocatuj, gizdzie, łozarciuchu łozarty, co chwila ożarta, jachrałaś się zmlodu w Kalinowcu ♀→♀ SuŁ 991, 164 (1925).*

Wadą charakteru jest również skłonność do kradzieży, dlatego najbardziej oczywistym wyzwiskiem pod adresem każdego, kto przywłaszcza sobie cokolwiek, jest jednoznaczne *złodziej*: *ty złodzieju, ty żebroku, ty świniorzu, bo z ciebie u Szrajera płaszcz zrywali ♂→♂ Ad 449, 18 (1864); złodzieju, lichwiorzu, boście się już dość mojej pracy nażarli ♂→♂ Ad 449, 186 (1877); bestyo przekłeta, ty złodzieju, bo ty jeno kradniesz ludziom te pieniądze, ty musisz być zabity ♂→♂ Ad 449, 195 (1878); Ty przekłety gidzie, złodzieju, boś kury pożeżyroł i kokoty ♂→♀ Ad 449, 209 (1878); Tyn to może powiedzieć, żem zająca zastrzelił, taki karlus, co Malejczyzny 17 miechów żyta ukradł, tyn złodziej ♂→♂ Ad 449, 217 (1878); wy złodzieju, boście mojemu chtopu markę ukradli Ad 449, 247 (1880); ty sciero, ty murzynie, złodzieju, boś nam okno wytrzasł i 10 talarów ukradł, ty zboniku, boś pańskiego kowola zabił ♂→♂ Izb 987, 269 (1876);*

³² J. Mandziuk, *Historia Kościoła katolickiego na Śląsku. Czasy nowożytny. Tom 3, część 2 (1845-1887)*, Warszawa 2008, s. 404-406.

ty pieroński złodzieju, boś mi karminę z chlywa z futtrował ♂→♂ *Kad* 996, 6 (1864). Jak widać z powyższych przykładów, wyzwisko to należy się każdemu, kto zabiera cudzą rzecz, niezależnie od jej wielkości czy wartości. Złodziejem jest więc ten, kto kradnie, ale również ten, kto *bierze, jest na czymś, chodzi na coś, habi, lata po coś, nosi, wozi, znosi* – słowem, wykrada, zwłaszcza nocą, rośliny uprawne z cudzych pól i łąk, ziemniaki, zboże, siano, karmę dla zwierząt, drewno z lasu itp.: *obmarwiał, mówiąc, że mu – J. Mallikowi – na jego najęte pole chodzi, największe krze kartofli wyrzywa a kartofle z tychże bierze; gdy go – tego dziada – raz dopadnie, to mu nogi potrząska* ♂→♂ *StaM* 1000, 29 (1892). Ze względu na wysoką liczebność owych eufemistycznych nazw czasownikowych można wysunąć przypuszczenie, że działalność taka była na śląskiej wsi dość powszechna, a wiele plonów znikało z pól pod osłoną nocy.

Sporo leksemów w słowniku jest definiowanych za pomocą ogólnego określenia ‘człowiek bezwartościowy’. Należą do nich: *chachar, charboł, chwant, drach, gałgan, huncwot, klunkier, kłak, lump, strzep, strzepak, zwiędłoch* i in. Leksem *chachar*, oznaczający prymarnie ‘człowieka pozbawionego zasad moralnych, łotra’, a ponadto ‘awanturnika’, ‘pijaka’, ‘nędzarza’ i ‘oberwańca’³³ jest jednym z najbardziej obraźliwych wyzwisk na Śląsku. Oznaczał pierwotnie ‘włóczęgę, powsinogę’, w takim też znaczeniu jest on notowany u J. Karłowicza³⁴, S. Koszyk zaś definiuje go jako ‘człowieka bezwartościowego, łajdaka’³⁵. Zgromadzone tu teksty dowodzą, że wyzwisko to było stosowane zarówno w odniesieniu do mężczyzn, jak i do kobiet: *Ty chacharze, złodzieju, gałganie, boście na Petergrätzu kolonią przesrali, a przyszlście na Pustkowie, aby zaś to przesrać* ♀→♂ *Ad* 449, 268 (1881); *Hachar; parszywa gęba* ♀→♀ *Ad* 450, 185 (1921); *Hahor i głupi ożarciuchu* ♂→♂ *Kroś* 1005, 146 (1886); *Hahary mają Długów do 100 diotłbów* ♀→♂♀ *Kroś* 1005, 243 (1894); *Pierońsko lagramentzko Pierono! Du Hachar!* ♂→♀ *KŚI* 980, 349 (1933); *to są hacharzi, co po drogach biją* ♂→♂ *Żęd* 976, 361 (1879).

Równie bogatą dokumentację ma w słowniku leksem *lump*, jak się wydaje, jedno z częściej używanych wyzwisk o różnorodnym zastosowaniu. Jego użyteczność w rozmaitych sytuacjach obrazują wybrane z protokołów cytaty: *Ty łapie opolski, ja jeszcze u żadnego nie był kartofli rzyzczać ani chleba, jak ty. Ty sobie ani na płat nieporadzisz zarobić, tylko ci król musi dać* ♂→♂ *Ad* 450, 65 (1897); *Ty lumpie, gałganie, coś przyniosł, guwno es przyniosł* ♂♀→♂ *Izb* 987, 240 (1874); *Ty smarkata babo, ty pieronie, ty bestya, ty cygano, ty lumpie* ♂→♀ *Kal* 447, 27 (1881); *Przekłety łapie, tys tych pieniędzy nie oddał, ty nie będziesz długo we służbie, ty musisz iść fört ze służby – ja ci to zrobię* ♂→♂ *Kal* 447, 53 (1885); *Ty lumpie, ty giśdzie, ty żadniku, ty wszaużu, bo się zaszła za granicę gónić, bo cię nie ma kto przejechać w doma, toś zaleciała na granicę, coby cię tam kto przejechał* ♀→♀ *Kal* 447, 81 (1890). Jak wynika z podanych cytatów, wyzwiskiem *lump* obdarzane bywają także kobiety.

Do tej grupy zaliczam także wyzwisko *łach*, pełne pogardy określenie ‘*obdartusa*,

³³ *Słownik gwar śląskich*, pod red. B. Wyderki, t. 4, Opole 2004.

³⁴ J. Karłowicz, *Słownik gwar polskich*, t. 1-6, Kraków 1900-1907.

³⁵ S. Koszyk, op. cit., s. 108.

oberwańca, ale i człowieka pozbawionego wszelkiej wartości³⁶: *ty smyku, gałganie, tachu, loncie a złodzieju* ♂→♂ *Kad* 996, 36 (1866); *kuaku, tachu* ♂→♂ *Kros* 994, 208 (1857); *Stary kłaku, tachu, swiniorzu! Szkoda iżęście są szoltyssem!* ♂→♂ *Łaz* 988, 211 (1879). Nie jest ono jednak używane często, być może z powodu silnej, degradującej osobę ludzką wymowy.

Popularną nazwą człowieka, który kłamie, oszukuje innych, jest *cygan*: *przekłęty cygan, złodziej, kwóli niego straciłem 20 talarów* ♂♀→♂ *Roz* 1031, 53 (1889); *Ty cymbale; ty pieronie przekłety; Ty cyganie; boś ty i Olschowsky mnieście ocyganili; wy bestyie, ia was obuch zabiję; bo cię tem Kielischkiem zabiję; choćby 10 lat miał przyiść na festung; bo iak ci dam wypysk, to cię diabli wezmą* ♂→♂ *Rozm* 1003, 159 (1866). Wyrażenie *przekłęty cygan* oznacza więc *przekłęty oszust* i wcale nie odnosi się do narodowości, tylko do sfery wad charakteru.

6. Obce pochodzenie

Opozycja swój-obcy jest w śląskich społecznościach wiejskich, dość zamkniętych i z natury nieco ksenofobicznych³⁷, bardzo ważną cechą kategoryzującą ludzi. Oczywiście, zawsze *swój* oznacza lepszy, *obcy* jest gorszy, niegodny zaufania. Ludźmi w tym sensie *obcymi* byli przedstawiciele innych narodowości, przede wszystkim Żydzi i Cyganie. W stosunku do osób narodowości żydowskiej już samo wyrażenie *ty Żydzie* traktowano jako wyzwisko. Czasem wzbogacano je jeszcze o przydawkę, jak w poniższych cytatach: *Ty złodzieju, ty żydzie, bo cię zabić muszę* ♂→♂ *Stam* 997, 5 (1899); *by cie tu pierony zatrzaśły, parchu, śmierdzący żydzie* ♀→♂ *Żęd* 976, 10 (1866); *ty pierunski żydzie, ty cyganie* ♂→♂ *Żęd* 976, 16 (1866); *ty przekłety żydzie, tys nie jest wort między katolików przyiść, ty gidzie* ♂→♂ *Żęd* 976, 43 (1866). Wyraźnie nacechowane negatywnie są też derywaty od *Żyd*. Nazwy kobiet narodowości żydowskiej brzmią następująco: *żydawa, żydowa* i *żydula*. Przymiotnik *żydowski* zaś postawiony obok dowolnego wyzwiska ma funkcję wzmacniającą zniewagę: *Ty przekłetoł kurwo żydowskoł* ♀♀→♀ *Kiel* 983, 93 (1886); *Ty przekłetoł kudłatoł bestyio; boć joł przeca Katolik, nie takol przekłetoł kudłatoł żydowskoł bestyjoł* ♂→♀, *Wyście nasze kapy ukradli; to mogę nie raz, ale sto razy powiedzieć* ♂→♂♀ *Łaz* 988, 24 (1872); *ty żydowska kurwa, ty farska kurwa, ty masz kurewskie dzieci, tys bratowe pieniądze przeżarla* ♂→♀ *Rozm* 1003, 221 (1869).

Podobnie traktowano nazwę *Cygan*, w odniesieniu do osób narodowości romskiej, jako nacechowaną pejoratywnie. Jak w języku ogólnym, tak i w dialekcie śląskim funkcjonuje leksem *cyganić* *‘kłamać, oszukiwać kogoś’*, a zestawienie znaczeń *cygan* – *cyganić* zgodne jest z ludową, stereotypową wizją świata. Dodać należy, że w przeważającej większości wypadków *cyganem* nie jest człowiek należący do tej grupy etnicznej, ale każdy, kto okazuje się oszustem, naciągaczem, jak w przykładach zaprezentowanych w punkcie 5. Nazwa *cygan* jest w słowniku bardzo dobrze udokumentowana, podobnie

³⁶ Ibidem, s. 113; Koszyk określa to przezwisko jako obelżywe.

³⁷ Zob. np. J. Tambor, *Mowa Górnoszlązaków oraz ich świadomość językowa i etniczna*, Katowice 2006, s. 259.

jak jej żeńska postać *cygana*. Dwa cytaty zawierają pochodny czasownik *cyganić*: *gesagt, że każdego cyganię, żadnemu nie zapłacę, a tak co raz to inszego furmana mam* ♀→♂ *Ad* 449, 125 (1872); *On maz [sic] tak jak tak <y>gani, ten Pieron* ♂→♂ *StOp* 965, 67 (1910). Jeden tylko przykład odnosi się do substancywizowanego *cygaństwa*: *Ta kula wo marcha, ten żebrak; Ty nie żyjesz, jeno z cygaństwa; ty cygano* ♀→♂♀ *Pluż* 1002, 215 (1877).

Opisywany tu okres historyczny w dziejach Śląska zaznaczył się dramatyczną często konfrontacją postaw i identyfikacji narodowej. Poczucie przynależności do polskiej lub niemieckiej nacji stawało się czynnikiem powodującym podziały nie tylko w społeczeństwie, ale nawet w rodzinach. Nie mogło więc w tym okresie zabraknąć wyzwisk opartych na tym właśnie kryterium. Obrażliwe stało się samo użycie nazw *Niemka* (brak potwierdzeń dla *Niemca*), *Polak*, *Polka*, zwłaszcza w odpowiednio nasyconych ekspresywizmami kontekstach: *ty diobli fainioszku, ty przekłeta niemko, ty przekłeta gburko, ty dziuboku, szramoku, tzosty nie jest taka kobieta, jak insza* ♂→♀ *Kad* 996, 1 (1863); *niemiecko! kurwa, głupioł miemka, złodzieju, iże mnie musi zabić, jak mnie dopadnie* ♂♀→♀ *StaM* 997, 74 (1902); *ty złodzieju; ty hondswocie; tys więkšzy złodziej iak ia; ty śmierdzący przekłety poloku; boś ty wszędzie krałł, gdzieś był* ♂→♂ *Rozm* 1003, 160 (1866); *ty złodzieju; tys wszędzie krałł i w Łankach; ty Polaku; boś ty owies krałł i u Herlitzza przedawał; boś ty i twoje przyiacielstwo nic nie iest iak same złodziejstwo* ♂→♂ *Rozm* 1003, 161 (1866); *ty złodzieju, marcho, polko, chudyko, pragliwczce i bogaczu* ♀→♀ *Ad* 449, 63 (1867); *Ty pierońsko polko Stanclorawa* ♂→♀ *StaM* 998, 41 (1874). Jeden cytat potwierdza istnienie nacechowanego derywatu *polucha*: *ty bestyo, motyko, polucho, smyku* ♂♀→♀; *ty wielko pani* ♀→♀ *Żęd* 774, 223 (1858). Spośród zaś fragmentów zawierających przymiotnik *polski* wart przytoczenia wydaje się ten, który zanotowano w Strzelcach Opolskich w roku 1937: *Polsku Krulewno; te Gizdzieje [ty giździe?]* ♀→♀ *StOp* 967, 428 (1937).

Na tym nie kończy się lista wyzwisk opartych na opozycji swój-obcy. Znajdziemy w słowniku leksemy: *cesarak, kresiak, murzyn*. Istnieje także wartościowane negatywnie określenie *cudzy*: *cudzy Bumler; i ciebie diabli weźmną, a my tu zostaniemy* ♂→♂ *Rozm* 1003, 220 (1869). Wyrazy te i towarzyszące im konteksty wyrażają lekceważenie i niechęć do podejmowania kontaktu.

7. Pochodzenie społeczne

Wydaje się, że do wyzwisk związanych z przynależnością osoby do warstwy społecznej można zakwalifikować jedynie pojedyncze przykłady: *dama, dziad, hrabia, jegomość, żebrak*. O losach leksemy *dama* w gwarach śląskich była już mowa w punkcie 3. Zarówno *hrabia*, jak i *jegomość* mają wyraźne zabarwienie ironiczne, ujawniające się w kontekście: *du Hrabio, du Schweinhund (Gizd)* ♀→♂ *KŚl* 980, 145 (1909); *Ty przekłety jegomościu, ty myślisz, że masz Inspektorowę pejtkę a pańską kurwę, to myślisz, iżeś to jest co lepszego – jak inszy* ♂→♂ *Kal* 447, 61 (1887). Podobnie ironiczne jest określenie kobiety *wielką panią*, co pewnie oznacza, że jest osobą o nazbyt wysokim poczuciu własnej wartości: *ty bestyo, motyko, polucho, smyku* ♂♀→♀; *ty wielko pani*

♀→♀ *Żęd* 774, 223 (1858).

Na drugim biegunie wyznaczonym przez kryterium pochodzenia społecznego znajdują się jedynie *dziad* i *żebrak*. Zarówno *dziad*, jak i *żebrak* były to osoby nieproduktywne, żyjące z łaski innych, dlatego nie cieszyły się szacunkiem otoczenia. Wydaje się, że w społeczności wiejskiej była to najniższa możliwa kategoria ludzi. *Dziad* mógł oznaczać także człowieka wiekowego: *stary Dziadze* ♂→♂ *Kol* 972, 22 (1901), jednak, jak się zdaje, w większości przypadków wiek osoby wyzywanej nie miał znaczenia: *Te gidy, te bestyje, te dziady, ta młotyka*, ♀→♂♀ *Kiel* 983, 48-49 (1883); *Ty śmierdzący tysy dziadzie, pocs tu tego szandary przywiódl* ♀→♂ *StAM* 1000, 48 (1893). *Żebrak* z kolei oznacza na Śląsku nie tylko człowieka proszącego o wsparcie i utrzymującego się z czyichś datków, ale też człowieka kalekiego. Wyzwisko obejmuje więc czasem oba te znaczenia: *ty żebraku kulaawy, ciebie muszy twoja Żona żywicz* ♂→♂ *Rożn* 772, 64 (1902). Jest to szczególnie dobrze widoczne w przypadku cytatów, z których wynika, że *żebrakami* są nazywane dzieci: *Ta kurwa, nie ma żadnego dziecka, jeno samy żebraki wygnity ślepy* ♀→♀, *Ta motyka* ♀→♀ *Poz* 982, 31 (1866); *Ty złodzieju gminski, boś siągi pokradł. Ty cyganie, ty garboczu, dzieci masz żebrakami. Ty nie poradzisz nic robić, jeno Josefie ciula do zici wrzić* ♂→♂ *StAM* 998, 49 (1875).

8. Religia i wyznawany światopogląd

O obliczu religijnym opisywanej społeczności świadczą nieliczne, ale ciekawe wyzwiska zgromadzone w naszym słowniku. Hasło *katolik* nigdy nie pojawia się jako wyzwisko, czasem tylko służy jako wyrzut uczyniony komuś, kto zachowuje się niegodnie: *Ty świno – tyś nie jest katolik, bo ty siadasz u Pieszczana przy kwarcie, tys iest falszywy człowiek, tys iest taki urzędowi, ale ia by cię nauczył, tys nie iest wart, i że cię ziemia nosić* ♂→♂ *Rozm* 1003, 214 (1869); *Ty katolik dobry, rożańcowy, falszywieś przysięgał* ♂→♂ *StAM* 1000, 35 (1893). Poza tym występuje niemal wyłącznie w takich kontekstach, które przeciwstawiają religię katolicką innym: *Ty przekłetoł kudłatoł bestyo; boć joł przeca Katolik, nie takoł przekłetoł kudłatoł żydowskoł bestyjoł* ♂→♀, *Wyście nasze kapy ukradli; to mogę nie raz, ale sto razy powiedzieć* ♂→♂♀ *Łaz* 988, 24 (1872); *ty przekłety żydzie, tys nie jest wort między katolików przysić, ty gidzie* ♂→♂ *Żęd* 976, 43 (1866); *coś ty jest, zydawa taka, na bok, żydowo, od katolika, na bok od moich dzieci, jakech była w sklepie, toch ci po pysku mogła wytrząskać* ♀→♀ *Żęd* 976, 49 (1867).

Wszelkie innowierstwo jest wartościowane negatywnie do tego stopnia, że w świadomości mówiącego nawet nie zasługuje na własną nazwę. Ewangelików nazywa się więc *lutrami* lub *luterakami*, a nawet *husytami*. Wypowiedzi zawierające te nazwy są przepelnione agresją: *Ty lutrze, ty cieluchu, ty motyko, bo cie się ta motyka rozdziera, ty wszorzcu, ty dobrodzieński kłaku, wzić mie cają [całuj]* ♂→♂♀ *StAM* 1000, 156 (1896); *ty rysoku, ty skropoczu czarny, ty rysawy śmierdzący lutrze, ty kurwo, ty husycie, ty parszywcu, bo na ten twoi parszywy pysk aże żadno sajsdrzeć* ♀→♀ *Zaw* 979, 228 (1898); *Ty przekłety huzycie, ciś, bo byś co dostol* ♂→♂ *Kroś* 1005, 157 (1888); *Ty przeklentol husitko, idz mi spola fört, niesmiesz tutaj tych kartoffli kopać* ♂→♀ *Łaz* 988,

303 (1888). Każdy, kto wyznaje religię inną niż katolicka, może być nazwany także *kocurem*: *dein Vater ist ein Luteraner, Kocur, Kamienski und Wanielik* ♂→♂ *Ad* 449, 136 (1874). Warto wspomnieć przy okazji, że jednym z przytoczonych tu wyzwisk jest *Kamienski*, dokumentujący historyczny fenomen kościoła starokatolickiego³⁸ i będący dowodem na to, że wszelkie odstępstwo od Kościoła katolickiego było na wsi śląskiej traktowane surowo.

Podobnie jak przedstawiciel innej religii traktowany jest człowiek o przekonaniach demokratycznych. *Demokrat* oznacza dla ludu wiejskiego kogoś, kto nie jest katolikiem, a więc jako bezbożnik sam stawia się poza nawiasem społeczeństwa: *Ty pieroński demokracie, ty byku, tu wszotżu, ty lompie, gidzie* ♂→♂ *StaM* 997, 73 (1902); *Demokrat u. Leberant* ♂→♂ *Żęd* 774, 79 (1855). Ostatni z przytoczonych przykładów dowodzi też, że *demokrat* to także burzyciel społecznego ładu, osobnik niebezpieczny, tym bardziej więc negatywnie wartościowany.

Poza ukazanymi tu przykładami z poszczególnych pól semantycznych znalazły się w słowniku także pojedyncze zjawiska nietypowe, służące formułowaniu wypowiedzi agresywnych.

Należą do nich:

- nazwy zjawisk atmosferycznych

Zdecydowanie najwyższą frekwencję ma specyficznie śląskie wyzwisko *piorun*³⁹. Jest ono używane w tak różnorodnych sytuacjach, że trudno wyrokować, jaką mianowicie cechę osobowości miałyby ono oddawać: *wy pioruny, wy bestyje* ♀→♂♀, *Wy pioruni, boście mi się kazali ożenić, a teraz się o mnie nie staracie* ♂→♂♀ *Płuz* 1002, 261 (1877); *Ty bestia, ty pierunie, ty mnie nie masz nic do rozkazu* ♂→♂ *Poz* 982, 12 (1866); *Ty kurwo, ty bestio, pierunie, złodzieju, a wróć, coś mi ukradła* ♂→♀ *Poz* 982, 16 (1866); *piorunie stary, stary kurwiorzu* ♂→♂ *Roz* 1031, 97 (1895); *ty pieronie, ty galganie, ty smierdziuchu, ty zydzie* ♂→♂ *Rozm* 1003, 113 (1863); *ty złodzieju, bo ty masz panski grunt, ty pieronie, ty zbóniku, ty Swinio, ty hóndswoicie* ♂→♂ *Rozm* 1003, 129 (1864); *Ty cymbale; ty pieronie przekłety; Ty cyganie; boś ty i Olschowsky mnieście ocyganili; Tego pieróna muszę zabić, muszę go temi widłami przebić* ♂→♂ *Rozm* 1003, 236 (1871); *ty Pieronie przeklynty* ♂→♂, *on jest Lichwiasz a wniezapłaczonyh Botah hodzi* ♀→♂ *Rożn* 772, 43 (1897); *ty Pieronie, tys mi mojań Budań wykuszot [wykurzył 'wypalił'], bo ty ze Świnioń lygołsz, twoje prosińta czy Kartofle ze żeroń, moje Dzecki to jadajon Rysch [ryż]* ♂→♂ *Rożn* 772, 62 (1902); *ten pioron przekłety, ja flaki zniej wygnioł, ta przekłeta bestyja* ♂→♀ *Spo* 772, 26 (1866). W naszym słowniku jest to niewątpliwie hasło zawierające największą liczbę przykładów użycia. Ważne jest także, że w dialekcie śląskim aż do dziś pełni ono nie tylko funkcję wyzwiska deprecjonującego, ale bywa także wyrazem podziwu mówiącego dla adresata. Oczywiście, w protokołach sądu

³⁸ Dzieje kościoła starokatolickiego oraz jego organu prasowego omawia K. Biliński w artykule „Prawda” księdza Pawła Kamińskiego, [w:] *Z dziejów i dorobku polskiego i niemieckiego czasopiśmiennictwa na Śląsku. Materiały konferencyjne*, pod red. W. Hendzla i J. Pośpiecha, Opole-Gliwice 2006, s. 13-18.

³⁹ Zob. J. Tambor, *Mowa Górnolązaków...*, s. 221-224.

rozjemczego nie znajdziemy na to dowodów. Istnieje także żeńska forma leksemu – *pioruna*: *Ta oto pierona, jak nie skończy tych plotków o mojej kobiecie, to ją diobli weznaną; przekłeta włóka* ♂→♀ *Kiel 983, 32 (1882)*; *ta Pierona zapieronowano* ♂→♀ *StOp 967, 252 (1926)* oraz pochodny przymiotnik *pioruński* o wielkiej popularności wśród wypowiedzi agresywnych: *ty pieroński złodzieju, boś od Dombrowskiego żyto wynosił* ♂→♂ *Kad 996, 6 (1864)*; *ty cyganie, wichtlacz, gałganie pieroński* ♂→♂ *Kad 996, 12 (1864)*; *pierońsko kurwo, waku, przekłeto bestijo, bo bych ja ci twój wak rozkopół bótem* ♂→♀ *Kad 996, 123 (1871)*; *pieroński żebraku* ♂→♂, *pzerwańczu, harażłoku* ♀→♂ *Kad 996, 179 (1872)*; *to pieroński gołambiors, Johann Długosch mi to naztość zrobił* ♂→♂ *Kad 996, 222 (1873)*; *ty pieroński złodzieju, boś karczmożowi sakwę uk<r>adł, wyleż sam, ty pieroński złodzieju, to ujdźrzisz, co ci zrobiem* ♂→♂ *Kad 996, 228 (1874)*; *pieruński smarkoczcu* ♂→♂ *Kal 447, 47 (1883)*; *Ty pieroński łacie, coż to robisz te klachy – ty strzpie – pamiętasz, jakę się sztaubami wyciskała?* ♂→♀ *Kal 447, 82 (1891)*; *pierońskim drachem* ♂→♂ *Kal 447, 91 (1892)*.

- nazwy instrumentów muzycznych

O osobie powolnej i niezbyt bystrej również w języku ogólnym mówi się *trąba*⁴⁰. Nie inaczej jest w śląskiej leksyce obraźliwej: *Trąbo, mamlasie, tyś jest głupi* ♂→♂ *Ad 449, 267 (1881)*; *Ty trąba, mamlasie, osle, wole, ty nierozumiesz nic!* ♂→♂ *Kiel 984, 39 (1866)*; *Ty smarkoczcu, ty głupi trąba, osle* ♂→♂ *Płuż 1002, 132-133 (1874)*. W przykładach z ksiąg sądowych wyzwisko to bywa wzmocnione przydawką (*głupi trąba, trąba pioruńska*), której postać żeńska jest także nacechowana, gdyż wzmacnia negatywne znaczenie całego wyrażenia: *Theodor Steindor swoją matką zezwał* ♀→♂, [*p. 104*] *trąba pioruńska* ♂→♂ *Roz. 1031, 103-104 (1895)*. Wreszcie *cymbał*, definiowany jako ‘człowiek głupi’, znajduje w materiale słownika pojedyncze potwierdzenie: *Ty cymbale; ty pieronie przekłety; Ty cyganie* ♂→♂ *Rozm 1003, 159 (1866)*.

Wszystkie wymienione wyżej pola semantyczne wpisują się w działanie mające na celu pozbawić osobę, do której skierowana jest zniewaga, podmiotowości. Ta ostatnia rozumiana jest tu zwłaszcza w znaczeniu aktywności komunikacyjnej, zerwanej na skutek wymiany inwektyw. W swojej istocie odwołują się one bowiem zawsze do zanegowania tego wszystkiego, co wpisuje się w typowo ludzką sferę działań opartych na podtrzymaniu świadomego i znaczącego dialogu z drugą osobą oraz ze światem. Ataki słowne odnoszą się w tym znaczeniu do podważenia możliwości tej relacji, w danym momencie lub w ogóle, redukując tym samym człowieka do przedmiotu, nieposiadającego zdolności komunikacyjnych.

Zaobserwowane w niniejszym opracowaniu zjawiska świadczą o tym, że akty agresji językowej w gwarach śląskich stanowią dziedzinę barwną, interesującą i nie do końca rozpoznaną. Reprezentują różnorodne pola semantyczne i rozmaite gatunki wypowiedzi. Teksty zebrane w niniejszym słowniku mogą stanowić ciekawy materiał do badań języka, kultury i obyczajowości dawnych Ślązaków. Warto też zauważyć,

⁴⁰ U S. Koszyka *trumba/trumbala/trubalik* to nazwy ‘człowieka głupkowatego’. Zob. S. Koszyk, op. cit., s. 118.

że czasem spośród dziesiątek wyrazów i wyrażeń obelżywych wyłania się zdanie, które, osadzone w swoim czasie i warunkach, w jakich się zrodziło, stanowi wręcz dokument o randze historycznej: *On siedzi na chórze jak czarny, bo już do tych czarnych przystał, ta bestyjo czarno. Nie wart jeno go zapalić, coby się wytraciło te pokolenie, bo jeno namawia ludzi, coby dawali kartki za państwem, a nie za księdzem* ♀→♂ *Stam* 998, 73 (1876). Dopiero świadomość, że to pełne nienawiści zdanie zostało sformułowane w latach kulturkampfu, nadaje mu właściwą perspektywę i pozwala je poprawnie zinterpretować.

Uważna lektura zawartości ksiąg protokołów sądu rozjemczego odsłania rzeczywistość daleką od utopijnych obrazków niegdysiejszego szczęścia rodzinnego, pogodnego i bezpiecznego życia w małych społecznościach lokalnych. Teksty znieważające, które cytowano podczas procesów sądowych, świadczą o obecności w ówczesnym życiu społecznym zjawisk takich jak gwałt, zdrada, nierząd, dzieciobójstwo, kazirodztwo i sodomia. Nawet jeśli większość z przytoczonych w nich zdarzeń była fałszywa, wymyślona po to, by zaszkodzić osobistemu wrogowi, to jednak nie można wykluczyć, że sytuacje takie zdarzały się w rzeczywistości. Cytaty z protokołów pełne są też brutalności, bezwzględnego traktowania innych osób, zwłaszcza pod jakimś względem upośledzonych. Język jest zwykle wulgarny, niehamowany względami przyzwoitości. Z drugiej zaś strony, pozytywny okazuje się fakt, że istniała instytucja, która z urzędu powołana była do ścigania takich wykroczeń, że nakładano kary pieniężne za językowe zachowania agresywne, że wulgarne i publiczne znieważanie nie uchodziło winowajcom płazem.

Słownik śląskich wyzwisk, obelg i wypowiedzeń obraźliwych

Zasady redakcyjne

Słownik gromadzi cytaty z protokołów sądów rozjemczych, działających w różnych miejscowościach powiatu strzeleckiego od połowy XIX w. aż do lat II wojny światowej. Najstarszy zamieszczony w nim cytat pochodzi z roku 1845, najnowszy – z 1938. Zgromadzony zasób pozwala zatem śledzić śląskie słownictwo i frazeologię obelżywą przez niemal stulecie.

Prowadzenie sprawy o obrazę wymagało podania wprost słów, którymi dana osoba poczuła się obrażona. Dlatego protokoły, zarówno te zapisywane w całości po polsku, jak i niemieckie, pełne są polskich cytatów. Wypowiedzenia obraźliwe, pełne emocji, nierzadko brutalne i wulgarne, zostały zanotowane w słowniku w całości, z podaniem miejsca ich zapisania oraz roku, z którego zapis pochodzi. Zastosowano także symboliczne przedstawienie sytuacji komunikacyjnej, w którym ujawnia się płęć osób wchodzących w interakcję.

Leksem stanowią przede wszystkim wyrazy użyte w charakterze wyzwisk, jak: *bestia*, *huncwot*, *smyk*; są nimi także towarzyszące rzeczownikom wartościujące przydawki, np. *gizdawwy*, *pioruński*, *smarkaty*, oraz te wyrazy (szczególnie nazwy zwierząt), które mogą być obraźliwe w użyciu metaforycznym (*kopruch*, *krowa*, *suka*). Nienacechowane emocjonalnie jednostki zostały potraktowane jako odrębne leksemy wtedy, gdy wchodziły w skład szerszej jednostki syntaktycznej mającej wymowę obraźliwą, np.: *brzuch* – *Chodzić z wielkim brzuchem*, *całować* – *Kogoś w dupa/rzyć całować*.

Artykuł hasłowy zawiera:

1. Hasło – zapisane czcionką pogrubioną. Pojedynczymi hasłami są także leksemy słowotwórczo spokrewnione, nawet w przypadku tożsamości znaczeniowej, ze względu na różnicę formantu, np. *niewstyda* i *niewstydnik*, *rabczyk*, *rabierz* i *rabiś* lub *żeracz* i *żerak*. Rzadkie w słowniku homonimy stanowią osobne hasła i oznaczone są kolejnymi cyframi rzymskimi.

Wśród haseł znajduje się wyjątkowo jeden wyraz niemiecki, jest on jednak tak szczególny i tak silnie uwarunkowany historycznie, że nie sposób go pominąć: jest to wyzwisko *Korfantykuh*, dosł. '*krowa Korfantego*': du polnische Sau und Korfantykuh ♂♂→♀ Jem 1001, 196 (1938).

2. Formy – wydzielono wtedy, gdy w badanym materiale pojawiały się warianty realizacyjne niesystemowe, niezwiązane z typowymi dla gwar śląskich cechami fonetycznymi. Do form zaliczono zatem jednostki: *krobak*, *obieś*, *próżnak* jako realizacje leksemów: *robak*, *obwieś*, *próżniak*.
3. Znaczenie – ujęte zostało w łapki i zapisane kursywą. Na ogół rezygnowano z rozbudowanych definicji, biorąc pod uwagę wybiórcze w badanym materiale rozumienie znaczeń leksemów. Dominują więc definicje synonimiczne, często wzbogacone o część uściślającą znaczenie występujące w konkretnym cytacie, sygnalizowane wtedy przez zapis *tu.*; np. *gnida* – *larwa wszy*; *tu*: *człowiek zły*, *podły*. Numerowanie znaczeń leksemów wieloznacznych i wydzielenie cytatów ze względu na poszczególne znaczenia stosowano wszędzie tam, gdzie badany materiał dawał podstawy do takiego postępowania. Jeśli jednak trudno było wyrokować, które ze znaczeń przywoływali w konkretnym przypadku „autorzy” wypowiedzeń obraźliwych, wszystkie możliwe znaczenia podaje się w jednej definicji. Niektóre znaczenia są dziś trudne do odtworzenia ze względu na odległą perspektywę chronologiczną i zanik realiów społeczno-obyczajowych, jakie towarzyszyły dawnym wspólnotom komunikacyjnym. Nie podawano więc pełnych i konkretnych definicji tam, gdzie nie było to możliwe, np. w przypadku leksemów: *huptacz*, *ryjacz*, *sier*, obok których umieszczono formułę ‘*wyzwisko o niejasnym znaczeniu*’. W pewnych przypadkach rezygnowano zupełnie z zamieszczania definicji, gdy opisywany leksem nie budzi wątpliwości pod względem znaczenia, a wchodzi jedynie w skład jednostki syntaktycznej, czyli wyrażenia, związku frazeologicznego czy przysłowia, np. *dom* – *Do dom wołać*; *kartka* – *Kartki za kimś stać*; *matka* – *Jaka matka, taka córka*.

Przykłady użycia każdego leksemu stanowi obszerny wybór cytatów polskich z protokołów sądu rozjemczego pochodzących z poszczególnych miejscowości powiatu strzeleckiego. Wybór podyktowany był przede wszystkim względami praktycznymi: uznano za niepotrzebne przywoływanie dziesiątek cytatów składających się z jednego tylko wyrazu polskiego znajdującego się w całym protokole niemieckim, np. *motyka* czy *piorun*, pochodzących z niemal wszystkich badanych źródeł. Wybrano więc cytaty bardziej rozbudowane i różnorodne, dające Czytelnikowi możliwość wglądu w świat obyczajów, zasad moralnych i mądrości życiowej dawnych Ślązaków. Nie unikano słownictwa wulgarne, biorąc pod uwagę specyfikę wybranego materiału językowego, oznaczono je tylko kwalifikatorem *wulg.* Cytaty przywołane są w całości w każdym artykule hasłowym, którego dotyczą, nawet jeśli składają się z kilku wypowiedzeń formułowanych przez kilku nadawców i kierowanych do różnych odbiorców. Fragmenty polskie przedzielone narracją w języku niemieckim wyodrębniono i zapisano z użyciem średnika: *bestio, pierunie, bo cię razem zabija; pitka; nastawiałaś ją ♂→♀ Ad 449, 103 (1870)*; w księdze z Adamowic to zdanie ma następującą postać: *Dabei schimpfte er mich, die Mathilde Marek eine: bestio, pierunie, bo cię razem zabija, auch nannte er mich pitka und sagte nastawiałaś ją*. Pominięcie tekstu niemieckiego miało

na celu skrócenie cytatów do postaci, która jest konieczna czytelnikowi polskiemu dla zrozumienia sytuacji; dało to szansę umieszczenia w słowniku większej liczby przykładów. Niemieckie cytaty podawane są jedynie w przykładach z czasów bliższych współczesności, najczęściej z lat 30. XX wieku, kiedy w protokołach panuje niemieczyzna, a polskie wyrazy pojawiają się pojedynczo: *du verpfluchter Ryszouku* ♀→♀; *du verpfluchter aufgeblasener Paputsch* ♀→♂ *Izb 981, 193 (1930)*.

Dla lepszej orientacji w sytuacji komunikacyjnej, jaką uobecniają poszczególne cytaty, posłużono się symbolami, które nawiązują do płci, czasem także wieku osób wchodzących w spór. Zapis: *Nie bądź suką gminską a nie skarż myśliwcą na ludzi* ♂→♀ *StaM 998, 40 (1874)* należy czytać następująco: zdanie o podanej treści zostało wypowiedziane przez mężczyznę i skierowane do kobiety, akt ten miał miejsce w Staniszczech Małych, dokumentacja znajduje się w księdze o sygnaturze 998 na stronie 40, opisana sprawa była rozpatrywana przez sąd rozjemczy w roku 1874. Jeśli nadawcą lub odbiorcą było dziecko, a informacja o tym znajduje się w protokole sądowym, zapis ten będzie wyglądał tak: *guisdze paskutne, swinio [giździe paskudny, świnió] [dziecko]*→♀ *Zaw 978, 107 (1911)*. W ostatnim przykładzie znajduje się także sposób zapisu stosowany wtedy, gdy sporządzający protokół nie zna języka polskiego i spisuje podany mu tekst ze słuchu, co powoduje nieraz duże zniekształcenia. Ogólna zasada przyjęta w tym opracowaniu polega na użyciu nawiasu kwadratowego wszędzie tam, gdzie do oryginalnych cytatów ze źródeł wprowadzane są uwagi, tłumaczenia czy uściślenia pochodzące spoza badanych materiałów. Wyjątek stanowią litery pominięte przez piszącego, które wprowadzamy w nawiasach trójkątnych: *Ty złodzieju, gałganie, t<r>upie* ♂→♂ *Ad 449, 248 (1880)*.

Jeśli protokół zajmuje dwie lub więcej stron w księdze i cytaty podzielone są między poszczególne strony, wtedy w obrębie przytaczanego w słowniku fragmentu znajdzie się numer tej strony, na której należy szukać dalszej części cytatu, ujęty także w nawias kwadratowy: *Wy leśni złodzieje, boście mi słomę pokradli. [p. 173] Już wam teraz lasu brakło, to mi słomę bierecie* ♂→♂ *Płuź 1002, 172-173 (1876)*. Czasem nawias kwadratowy służy też objaśnieniu pewnych okoliczności, które bez znajomości całego protokołu mogą być dla czytelnika niejasne: *ten małkow garbacz tyż był na tem owsie [nazwisko Malek]* ♀→♂ *Ad 449, 54 (1866)*; *Tyś Fulkę całował a społeś z nią [nazwisko Fuhl]* ♀→♂ *Łaz 988, 291 (1887)*.

Zachowana została oryginalna pisownia cytatów, zmodyfikowano jedynie ich interpunkcję, aby przybliżyć sens wypowiedzi współczesnemu czytelnikowi. Wierność oryginałowi obejmuje również pisownię łączną i rozdzielną, m. in. wyrażen przyimkowych, orzeczeń zaprzeczonych i prefiksów: *jo tu niechcę czarownice w mojem domostwie, boś mi bydłu mleko poodbierała, ja Cię muszę zabić, co roz ztobą koniec zrobię; Ty waku gizdawwy przepukty, bo Ci inaczej niepowię jeno kurwo Tomkowa, boś mnie 5 razy na siebie w ciągała* ♂♀→♀ *StaM 998, 115 (1879)*. W razie konieczności wybrane wyrazy lub większe fragmenty tekstu tłumaczy się obok w nawiasie kwadratowym: *przekletoł roseryjot, ic [idź], ty harbole, bois się Skozurym [z Kocurem] pokamieniach wolała* ♀→♀ *Izb 987, 292 (1877)*. Dotyczy to także koniecznych przekładów z języka

niemieckiego lub wyrazów gwarowych, niejasnych dla czytelników spoza Śląska; znaczenie jest wówczas dodatkowo ujęte w łapki: *szarlach, lumpok, pajak będzie gericht* [‘sąd’] *budować* ♂→♂ *Ad 449, 239 (1880)*; *Ty djabło smarkulo, pysk sobie umej, bo masz czarny jak gnojowa, a potem zemną rządź* [‘rozmarwiaj’] ♂→♀ *SuE 991, 101 (1916)*. Jeśli zaś w cytacie znajduje się słowo dziś niezrozumiałe, przywołujące realia historyczne XIX stulecia, obok umieszczony jest pochodzący z protokołu (o ile został tam zapisany przez sędziego) odpowiednik w języku niemieckim: *jo dobrze wiem, skim una we wyskoku* [Einsprung] *ligo* ♂→♀ *Łaz 988, 311 (1889)*. Nawias okrągły występujący w cytacie został zaczerpnięty z tekstu oryginału: *weil ich ein Schulerz (d. s. Verdreher) und eine Zeganne (Schwindler) bin; te pieronski Ucholu* ♂→♀ *Jem 1001, 164 (1937)*. Rzadko, tylko dla zaznaczenia ciekawych zjawisk językowych, używany jest zapis *sic* ujęty w nawias kwadratowy: *orżaletz* [sic], *lulesch a gorzola* ♀→♀ *Ad 449, 271 (1882)*.

Porządek, w jakim dokumentacja ułożona jest w artykule hasłowym, jest stały i oparty jest na kolejności alfabetycznej skrótów nazw miejscowych, zastosowanej w wykazie źródeł. Pozwoliło to zgromadzić w jednym miejscu wszystkie cytaty pochodzące z tej samej miejscowości, a więc pokazać specyfikę języka tej samej wspólnoty komunikacyjnej. Okazuje się, że pewne wyrazy odczuwane jako obelżywe obecne są tylko w języku mieszkańców niektórych wsi, w innych nie zostały udokumentowane, np.: *brelon* został zapisany dwukrotnie tylko w Kadłubie (Kad 996), *cudzołożnica* – dwukrotnie w Zawadzkiem (Zaw 978), w innych miejscowościach brak potwierdzeń.

4. Podhasła – niezbyt licznie reprezentowane w naszym słowniku, są to zazwyczaj czasowniki z obocznym *się*. Np. hasła *rozdzierać (się)*, *stracić (się)* zawierają podhasła *rozdzierać się*, *stracić się*, które zbudowane są i udokumentowane analogicznie jak hasło główne. Do podhasel zaliczone zostały także pewne szersze konstrukcje syntaktyczne o charakterze wyrażenia, jak np.: *piorun ognisty*, *polska królowna*, *sucha wilija*, *zły duch*. Przykłady zaczerpnięte z protokołów znajdują się pod każdym z haseł wchodzących w skład takiej konstrukcji, np. *sucha wilija* – pod hasłem: *suchy, wilija*.
5. Związki frazeologiczne – rozumiane są jako struktury dwu- lub wielowyrazowe o charakterze idiomatycznym (sens całości jest niezależny od poszczególnych składników) lub frazematycznym (sens zależny częściowo od jednego ze składników). W słowniku sygnalizowane są skrótem *Fraz.* i zapisane czcionką pogrubioną. Jeśli danego wyrazu hasłowego dotyczyło kilka frazeologizmów, to ułożono je alfabetycznie. Warianty związku frazeologicznego są w miarę możliwości ujmowane w jedną jednostkę, z wymienieniem części fakultatywnych, np. *Dać sobie pozór (od kogoś)*, *Niech kogoś piorun weźmie/zabije*. Ze względu na stosunkowo niewielki zasób jednostek frazeologicznych znajdujących się w protokołach sądu rozjemczego rezygnuję z wydzielania derywatów frazeologicznych jako osobnych jednostek słownikowych. Dokumentacja dla związków frazeologicznych jest przedstawiana analogicznie, jak przykłady użycia leksemu.

Każdy związek notowany jest w słowniku kilkakrotnie, w zależności od liczby pełnoznacznych wyrazów wchodzących w jego skład, np. zwrot *Pysk na kogoś rozdzierać* pojawi się pod hasłami: *pysk*, *rozdziierać*. W obu artykułach podaje się wówczas pełną dokumentację źródłową.

W strukturze artykułu hasłowego miejsce frazeologii jest zawsze na końcu. Jeśli jednak wyraz jest wieloznaczny, frazeologia odnosząca się do tego właśnie znaczenia znajdzie się na końcu części poświęconej temu znaczeniu:

KROWA

1. *'zwierzę hodowlane'*

publicznie posądzała, że i kużęta ukradła, że jej chłop z brogu kartofle kradł, że i szpek z góry ukradła i przezywała jejego chłopą temi słowami: Ty byku, bo na krowy skouczesz ♀→♂♀ Kal 447, 80 (1890).

Fraz. Chodzić jak (stara) krowa 'poruszać się niezręcznie, niegrabnie': Ty szczyrboku, szpotłoku, bo tak chodzisz jak stara krowa obeczta ♀→♀ Zaw 977, 85 (1881).

2. *przen. 'kobieta niezdarna, niezgrabna, także niemita'*

6. Pochodzenie wyrazu – podaje się w przypadku zapożyczeń z języka niemieckiego, np. *habić*, *orfejga*, *sztrafa* lub czeskiego, np. *hadra*, *owado*, *pozór*, wyjątkowo także łacińskiego: *wak*.
7. Kwalifikatory – wprowadzono przede wszystkim zróżnicowanie kwalifikacji o charakterze emocjonalnym. Ponieważ w gruncie rzeczy cały materiał zgromadzony w naszym słowniku stanowi zbiór wyrazów nacechowanych pod względem emocjonalnym, więc kwalifikatory dobrano tak, aby umożliwić lepszą orientację w charakterze owych emocji, np. *iron.*, *pej.*, *pogard.* Zrezygnowano zaś z kwalifikatora *obelż.*, ponieważ niemal wszystkie zamieszczone w słowniku hasła są traktowane jako obelżywe. Dodatkową informacją użyteczną dla Czytelnika są kwalifikatory pragmatyczne odwołujące się do rodzaju wypowiedzi agresywnej, jak *pogróż.*, *pomów.* Stosunkowo często występuje kwalifikator *euf.*, którym opatrzone są definicje wyrazów i związków frazeologicznych, np.: *nosić* – *euf.* *'kraść'*, *usnąć* – *euf.* *'umrzeć'*, *raz z kimś koniec zrobić* – *euf.* *'zabić kogoś'*. Z rzadka pojawia się także kwalifikator chronologiczny *daw.*, który sygnalizuje leksemy zupełnie dziś zapomniane, a które w czasach, gdy zostały użyte, były znane i pełne treści, np.: *obartel* – *daw.* *'klamka u drzwi lub okna'*. Znajomość tego znaczenia pozwala zrozumieć istotę obrazu zawartej w wypowiedzeniu: *Ty nymosch Kobity, jeno taki Obartel* ♀→♂ Kol 972, 46 (1902).

Wykaz symboli

- ♂   *mężczyzna*
 ♀   *kobieta*
 →   *kierunek agresji werbalnej*

Wykaz skrótów nazw miejscowości

oraz wykorzystanych materiałów archiwalnych

1. Ad 448 – Adamowice (Adamowitz), APOp 45/62/448 (1856-1862)
2. Ad 449 – Adamowice (Adamowitz), APOp 45/62/449 (1862-1886)
3. Ad 450 – Adamowice (Adamowitz), APOp 45/62/450 (1886-1928)
4. ANPS 773 – Adamowice, Nowa Wieś, Podborzany, Szczepanek (Adamowitz, Neudorf, Waldhäuser, Stephanshein), APOp 45/62/773 (1852-1855)
5. Dziew 777 – Dziewkowice (Schewkowitz), APOp 45/62/777 (1922-1931)
6. Izb 981 – Izbicko (Stubendorf), APOp 45/62/981 (1913-1934)
7. Izb 985 – Izbicko (Stubendorf), APOp 45/62/985 (1852-1858) brak cytatów obraźliwych
8. Izb 986 – Izbicko (Stubendorf), APOp 45/62/986 (1858-1866)
9. Izb 987 – Izbicko (Stubendorf), APOp 45/62/987 (1867-1879)
10. Jem 770 – Jemielnica (Himmelwitz), APOp 45/62/770 (1853-1860) brak cytatów obraźliwych
11. Jem 1001 – Jemielnica (Himmelwitz), APOp 45/62/1001 (1930-1939)
12. Kad 995 – Kadłub (Kadlub), APOp 45/62/995 (1836-1852) brak tekstów polskich
13. Kad 996 – Kadłub (Kadlub), APOp 45/62/996 (1863-1887)
14. Kal 447 – Kalinów i Kalinowice (Kalinow u. Kalinowitz), APOp 45/62/447 (1879-1919)
15. Kiel 983 – Kielcza (Keltsch), APOp 45/62/983 (1881-1901)
16. Kiel 984 – Kielcza (Keltsch), APOp 45/62/984 (1863-1881)
17. Kol 970 – Kolonowskie (Colonnowska), APOp 45/62/970 (1905-1934)
18. Kol 971 – Kolonowskie (Colonnowska), APOp 45/62/971 (1863-1879)
19. Kol 972 – Kolonowskie (Colonnowska), APOp 45/62/972 (1901-1904)
20. Kol 973 – Kolonowskie (Colonnowska), APOp 45/62/973 (1854-1856)
21. Kol 974 – Kolonowskie (Colonnowska), APOp 45/62/974 (1843-1853)
22. Kroś 993 – Krośnica (Kroschnitz), APOp 45/62/993 (1958-1964)
23. Kroś 994 – Krośnica (Kroschnitz), APOp 45/62/994 (1852-1858)

24. Kroś 1005 – Krośnica (Kroschnitz), APOp 45/62/1005 (1877-1906)
25. KŚl 980 – Kamień Śląski (Gross Stein), APOp 45/62/980 (1882-1940)
26. Łaz 988 – Łaziska (Lasisk), APOp 45/62/988 (1871-1887)
27. Płuż 1002 – Płużnica Wielka (Gross Pluschnitz), APOp 45/62/1002 (1868-1886)
28. Poz 982 – Poznowice (Posnowitz), APOp 45/62/982 (1865-1885)
29. Roz 1004 – Rozmierz (Rosmierz), APOp 45/62/1004 (1912-1932)
30. Roz 1031 – Rozmierz (Rosmierz), APOp 45/62/1031 (1886-1911)
31. Rozm 1003 – Rozmierka (Rosmirka), APOp 45/62/1003 (1857-1887)
32. Rożn 772 – Roźniątów (Rosniontau), APOp 45/62/772 (1884-1911)
33. Spo 968 – Spórok (Carmerau), APOp 45/62/772 (1866-1879)
34. StaM 997 – Staniszcze Małe (Klein Stanisch), APOp 45/62/997 (1899-1925)
35. StaM 998 – Staniszcze Małe (Klein Stanisch), APOp 45/62/998 (1872-1891)
36. StaM 999 – Staniszcze Małe (Klein Stanisch), APOp 45/62/999 (1859-1872)
37. StaM 1000 – Staniszcze Małe (Klein Stanisch), APOp 45/62/1000 (1892-1899)
38. StaW 969 – Staniszcze Wielkie i Małe (Gross Stanisch, Klein Stanisch), APOp 45/62/969 (1858-1868)
39. StaW 975 – Staniszcze Wielkie (Gross Stanisch), APOp 45/62/975 (1929-1939)
40. StOp 961 – Strzelce Opolskie (Gross Strehlitz), APOp 45/62/961 (1928-1938)
41. StOp 962 – Strzelce Opolskie (Gross Strehlitz), APOp 45/62/962 (1835-1853)
42. StOp 963 – Strzelce Opolskie (Gross Strehlitz), APOp 45/62/963 (1878-1941)
43. StOp 964 – Strzelce Opolskie (Gross Strehlitz), APOp 45/62/964 (1887-1899)
44. StOp 965 – Strzelce Opolskie (Gross Strehlitz), APOp 45/62/965 (1906-1922)
45. StOp 966 – Strzelce Opolskie (Gross Strehlitz), APOp 45/62/966 (1899-1906)
brak tekstów polskich
46. StOp 967 – Strzelce Opolskie (Gross Strehlitz), APOp 45/62/967 (1902-1906)
47. SuŁ 989 – Suche Łany (Sucholona), APOp 45/62/989 (1867-1882)
48. SuŁ 990 – Suche Łany (Sucholona), APOp 45/62/990 (1852-1858)
49. SuŁ 991 – Suche Łany (Sucholona), APOp 45/62/991 (1901-1931)
50. Szym 992 – Szymiszów (Schimischow), APOp 45/62/992 (1872-1908)
51. Wys 1130 – Wysoka (Wyssoka), APOp 45/59/1130 (1852-1856)
52. Wys 1131 – Wysoka (Wyssoka), APOp 45/59/1131 (1835-1851) brak tekstów polskich
53. Wys 1132 – Wysoka (Wyssoka), APOp 45/59/1132 (1856-1861)
54. Zaw 977 – Zawadzkie (Zawadzki), APOp 45/62/977 (1880-1885)
55. Zaw 978 – Zawadzkie (Zawadzki), APOp 45/62/978 (1903-1935)
56. Zaw 979 – Zawadzkie (Zawadzki), APOp 45/62/979 (1885-1903)
57. Żęd 771 – Żędowice (Sandowitz), APOp 45/62/771 (1859-1865)
58. Żęd 774 – Żędowice (Sandowitz), APOp 45/62/774 (1852-1859)
59. Żęd 976 – Żędowice (Zandowitz, Ziandowitz), APOp 45/62/976 (1865-1880)

Inne skróty

<i>blp.</i>	<i>bez liczby pojedynczej</i>
<i>cz.</i>	<i>czasownik</i>
<i>czes.</i>	<i>język czeski</i>
<i>daw.</i>	<i>dawny</i>
<i>euf.</i>	<i>eufemistycznie</i>
<i>Fraz.</i>	<i>związek frazeologiczny</i>
<i>iron.</i>	<i>ironicznie</i>
<i>intens.</i>	<i>intensywnie</i>
<i>iterat.</i>	<i>iteratywnie, częstotliwie</i>
<i>lekcew.</i>	<i>lekceważąco</i>
<i>łac.</i>	<i>łacina</i>
<i>niem.</i>	<i>język niemiecki</i>
<i>pej.</i>	<i>pejoratywnie</i>
<i>pogard.</i>	<i>pogardliwie</i>
<i>pogróż.</i>	<i>pogróżka</i>
<i>pomów.</i>	<i>pomówienie</i>
<i>powdz.</i>	<i>powiedzenie</i>
<i>prowok.</i>	<i>prowokacja</i>
<i>przen.</i>	<i>przenośnie</i>
<i>przym.</i>	<i>przymiotnik</i>
<i>przys.</i>	<i>przysłówek</i>
<i>przysł.</i>	<i>przysłowie</i>
<i>rym.</i>	<i>rymowanka</i>
<i>rzecz.</i>	<i>rzeczownik</i>
<i>st. wyż.</i>	<i>stopień wyższy</i>
<i>st. nw.</i>	<i>stopień najwyższy</i>
<i>wulg.</i>	<i>wulgarnie</i>
<i>zdr.</i>	<i>zdrobniale</i>
<i>zgr.</i>	<i>zgrubiale</i>
<i>zob.</i>	<i>zobacz</i>

Słownik

ARESZT

Formy: herest

'miejsce odbywania kary'

Du Zbonik, boś ty Szłapiną sierpę chciała porąbać, ty Bestya, ty herestancie, bo ieno po herestach hodzisz a siodosz ♂→♀ Izb 986, 166 (1863); Te gidy, te bestyje, te dziady, ta młotyka, bo je pobić muszę. Idź a powiedz im, że jak mi próg przeleżą, to ich zabiją. Bo ona mu jyno tyn miech przepukły smaruje. Tyn kędroz się nie mógł na tej starej obyżć, aż ta (Jozefa Ibrom) z tego cherestu przyszła ♀→♂♀ Kiel 983, 48 (1883); Maronia drobne wszy w chereście roztoczą za moja krzywda ♂→♂ Kiel 984, 251 (1880); Ty wiysz, jak w cherescie jest, wy żelazo kradniecnie z werku ♂→♂ Zaw 977, 145 (1883).

Fraz. Kogoś **po aresztach wodzić 'zamykać kogoś do więzienia'**: Ty bestyo przeklęto, bo ja cię muszę uspic; Köhlera po arestach wodzą, jeszcze ci te drugie slypio wytrzasnę ♂→♂; To mnie sam w rzic całuj, głupio babo ♂→♀; Köhler ma dwie krowy, to mu muszę jedną wywieść ♂→♂ Płuż 1002, 250 (1877).

Po aresztach chodzić 'często bywać uwięzionym': Du Zbonik, boś ty Szłapiną sierpę chciała porąbać, ty Bestya, ty herestancie, bo ieno po herestach hodzisz a siodosz ♂→♀ Izb 986, 166 (1863).

Siedzieć w areszcie 'odbywać karę w więzieniu': Ty ślimołku, Ty pars kocie! ♂→♂; Ty pierunie, już mnie nie będziesz do ceitungow stawiać! ♂→♂; Tys powysiekoł trowę, a zboże kradniesz z pola! ♀→♂; Ty złodzieju, boś siedem lot siedział w herescie! ♀→♂ Łaz 988, 219 (1879); ty sie jinę piscem wdycki po mie ryies, siedzoł ies w herecze sa wągły, ty ciganie [ty się jeno pyskiem wdycki po mnie ryjesz, siedział jeś w areszcie za węgle, ty cyganie] ♂→♂ Łaz 988, 335 (1891); ty ciganie, ty złozeju, siedzoł ies wheresze sa wągły [ty cyganie, ty złodzieju, siedzioł jeś w herescie za węgle] ♂♀→♂ Łaz 988, 337 (1891); On też ma deskę z kościoła na górze przybitą; a ja jeszcze w areszcie nie siedziałam jak on ♀→♂ Płuż 1002, 62 (1871); Tyś jest zgnyty, twoja Matka w herescie siedzi ♀→♀ SuŁ 991, 16 (1903).

W areszcie zgnić 'spędzić resztę życia w więzieniu': ty gminski złodzieju, ty musisz w herescie zgnić, iak twój ojciec, bo twój ojciec zabił Ulfika, ty gminski Flankierzu, bo cię tą kónwią zabiję ♀→♀ Rozm 1003, 293 (1885).

ARESZTANT

Formy: herestant

‘człowiek więziony w areszcie’

Du Zbonik, boś ty Szłapinę sierpę chciała porąbać, ty Bestya, ty herestancie, bo ieno po herestach hodzisz a siodosz ♂→♀ Izb 986, 166 (1863); Ten stary herestant się niech wynosi, bo tu dla niego nie ma placu ♀→♂ SuŁ 991, 295 (1931).

BABA

‘pej. kobieta’

Babo ♂→♀ Ad 448, 304 (1862); Wy bestyje, ja żadnej baby nie jachrzę, bo tu nie ma ani Boga, ani diabła, ani ludzi ♂→♂ Ad 449, 222 (1879); Baba ♂→♀ ANPS 773, 250 (1854); Ty Babo, ty Cygano, czego ty tu chcesz ♂→♀ Izb 986, 184 (1863); ty bestijo, baba, ty masz wielki pysk ♂→♀ Kad 996, 8 (1864); ty tuleja, czopa, kmieni ♂→♂; ty babo, strachu, Hasterokulo, Hasterocy są łąci a kapusciorze ♂→♀ Kad 996, 16 (1865); Ty smarkata babo, ty pieronie, ty bestya, ty cygano, ty lumpie ♂→♀ Kal 447, 27 (1881); Ta stara baba, ta mi synka przeraziła tyką! Ta kurwa gminska, ta kurwa całego łada! ♀→♀ Kiel 984, 102 (1871); onego Franciska Szymoś wczoraj w wieczór następującymi słowami przezywała: „Ty smarkoczu, gąsiono” i co Kieryska słyszała: „gidzie”; [...] skarżyciela tylko „smarkoczu” przezywała, nigdy „gąsiono” albo téż i „gidzie” ♀→♂, ponieważ onę skarżyciel téż przezywał „bestyjo przekłęto” i „staro baba” ♂→♀ Kiel 984, 252 (1880); Ty Bababo – co ty tu chcesz – ty Pierunie – ty Bestyio! ♂→♀ Kroś 993, 131 (1860); Ty babo! Tyś fałszywie przysięgała! Te przekłete Bartysikowe pokolenie! ♂→♀ Łaz 988, 260 (1884); Co to tu po babie? – Tu baby nie trza między ożartymi chłopami ♂→♀; Srał będę, nie kłękał przed wami a odpraszal [p. 152] wam ♂→♀ Płuż 1002, 151-152 (1875); Ty bestyjo przekłęto, bo ja cię muszę uspić; Köhlera po arestach wodzą, jeszcze ci te drugie slypio wytrzasnę ♂→♂; To mnie sam w rzic całuj, głupio babo ♂→♀; Köhler ma dwie krowy, to mu muszę jedną wywieść ♂→♂ Płuż 1002, 250 (1877); Ten przekłety husyt, pierunski garlausz, ta baba ♂→♀ Poz 982, 47 (1866); ruba świnią, gid, baba ♂→♀ StaM 997, 15 (1899); Co tu chcesz, ty babo, raus z tobą, tu baba nic niemo! do szukaniol ♂→♀ StaM 997, 107 (1904); ta pieronska swinią, ta baba, ta ma pysk jak świnią ♂→♀ Zaw 977, 97 (1882); eine smurkulla, głupia baba ♂→♀ Żęd 771, 263 (1865); ty głupia babo, ty masz tabaczkę, ty masz złodzieja ♂→♀ Żęd 774, 211 (1858); czarna motyką und szczerbatą babą ♀→♀ Żęd 976, 28 (1866); babo ♂→♀ Żęd 976, 261 (1875).

Fraz. Baba z basem pej. ‘kobieta w ciąży’: Ta chałupa nie jest wiecej wert, jeno wzięść a zapalić; a tak [p. 227] na to przijdzie – jużeście zeżarli cukier, teraz bydło moje słome będzie zrać ♀→♂; Pojdzie teraz z tą słomą gorzi, jak stę cukrę szło; Złodzieje, lichfiarze tu jeno są; aby w tę chałupę jasne pioruny prały; aby się to w proch obrociło ♂→♂; choćbychmy tam i szukali, to tam baba z basę nie da szukać – tu w tej chałupie cała ta familia są sami złodzieje ♂→♂ Płuż 1002, 226-227 (1877).

BACHORZ

'człowiek otyły; grubas'

trómba, bachorzu ♂→♂ Kad 996, 129 (1871); Ty kłaku, ty luncie, ty bachorzu, ty rubischu [grubisiu], ty strzępie ♂→♂ Kroś 1005, 177 (1890); Gisdzie und Bahorz ♀→♀ Zaw 978, 153 (1914).

BACHRACZ

'człowiek otyły; grubas'

Ty motyko ruba, ty bachroczu, boś sobie dupę odparzyła ♀→♀ Ad 450, 92 (1901).

Bajtować zob. BAŃTOWAĆ**BAŃTOWAĆ**

Formy: bajtować

1. 'robić ukradkiem coś podejrzanego, także kraść'

złodziey mie rasikoń ['koniczynie'] wysiekoł, ale my iusz miarkuiemy, zaden inszy nie będzie iak Jasiek Chmotr [kmoctr], mi iusz wiemy od takiego człowieka, co na to pedzioł, po całej nocy baituie, a rano go widzioł, iak wios toćkę [wioził taczkę] rasikoniu. Ciotko, czem by on to te święnie [świnie] żywio! ♀→♂ Łaz 988, 331 (1891).

2. 'krzyczeć na kogoś, znieważać'

Fraz. Bańtować na kogoś jak na wściekłego psa *intens. 'krzyczeć, znieważać'*: ty tak bantujesz na niego, jak naścikłego psa ♂→♂ Żęd 774, 241 (1859).

BARANKA

'kobieta głupia (?)'

Ty piorunie, ty baranko; [p. 176] Ty jasny piorunie, chudyko, złodzieju mojej prace, kłaku, jeno z lichwy żyjesz, co ja mam, to mam pocziwie, nie z lichwy, jak ty. Na sypanieś chodziła a nosiła do futernie ♂→♀ Płuż 1002, 175-176 (1876).

BAS

'brzuch'

Schlisiu, tyś mnie pieniądze porwał; [p. 264] Twojemu Schlisiowi się dobrze ślepie ['pije alkohol'], bas mu musi rozerwać, bo za porwane pieniądze ślepie ♂→♂ SuŁ 991, 263-264 (1929).

Fraz. Baba z basem *pej. 'kobieta w ciąży'*: Ta chałupa nie jest wiecej wert, jeno wziąć a zapalić; a tak [p. 227] na to przyjdzie – jużeście zeżarli cukier, teraz byłto moję słome będzie zrać ♀→♂; Pojdzie teraz z tą słomą gorzi, jak stę cukrę szło; Złodzieje, lichfiarze tu jeno są; aby w tę chałupę jasne pioruny prały; aby się to w proch obrociło ♂→♂; choćbychmy tam i szukali, to tam baba z basę nie da szukać – tu w tej chałupie cała ta familia są sami złodzieje ♂→♂ Płuż 1002, 226-227 (1877).

Chodzić/łazić z basem *pej. 'być w ciąży'*: Jeno cicho, ty bassoku – już zaś łazisz

z tym bassym – ty czarno motyko – ty motyko wygnito, bo z twojej motyki toby się kałęba nażarła ♀→♀ Kal 447, 51 (1885); Ta kurwa, ona chodzi z basem, ale nie z jej chłapę, tylko z Janym ♀→♀ Zaw 977, 128 (1883).

BASAK

‘człowiek tęgi, o wydatnym brzuchu’

posądza, że jej ruły z pieca ukradła ♀→♀; naprzeciw swejmu panu mówić miała: Tyn przeklęty basok, gównu mu dam za żyto i t. d. ♀→♂, do tego cyganą ją nazwała ♀→♀ Ad 449, 252 (1881); Jeno cicho, ty bassoku – już zaś łazisz z tym bassym – ty czarno motyko – ty motyko wygnito, bo z twojej motyki toby się kałęba nażarła ♀→♀ Kal 447, 51 (1885).

Bełgot *zob.* BEŁKOT

BEŁKOT

Formy: bełgot

‘człowiek mówiący niewyraźnie’

Głupi, gałgon, bełkot ♂→♂ Płuż 1002, 42 (1871); tu pierunski bełgocie ♂→♂ Żęd 771, 272 (1865).

BESTIA

Formy: bestyja

pej. ‘wyzwisko na człowieka złego, bezwartościowego’

już się tej kury nażarła, ta bestya, bom za jej chałpą pierze znalazła Ad 449, 18 (1864); ci choncfooci, ci złodzieje, bo po nocy chodzą; ta stara bestya; bo jak tam do izby wejde, to ich wszystkich pozabijam ♂→♂♀ Ad 449, 24 (1864); ty kurwo, ty bestyo, ty krowski waku, ty masz jeno najducha ♂→♀ Ad 449, 27 (1864); ty kurwo, bestyo, z żydamiś party miała ♂→♀ Ad 449, 60 (1866); bestio, pierunie, bo cię razem zabija; pitka; nastawiałaś ją ♂→♀ Ad 449, 103 (1870); szulierz; galgan; bestia ♂→♂ Ad 449, 149 (1874); ty sakramencka bestya, bo cie muszę zabić ♂→♂ Ad 449, 187 (1877); mussimy go zabić, musimy go przepuczyć, aż tu na tym miejscu zostanie ♂♂→♂; bestyo przekłeta, ty złodzieju, bo ty jeno kradniesz ludziom te pieniądze, ty musisz być zabity ♂→♂ Ad 449, 195 (1878); ty przekłeta bestyo, ty świnio paskudna; boś mi byszta [‘szczotkę’] ukradła ♀→♀ Ad 449, 197 (1878); Małkowie są złodzieje, pierony, bestyje ♂→♂ Ad 449, 211 (1878); tyn przeklęty skut, bo ma nożyska jak elefant, bestya ♂→♂ Ad 449, 212 (1878); Malek w pięciorkę sobie najmnie, a podatku do szołtysa nie zapłaci ♀→♂; wzić mnie całuj, ty bestyo ♀→♀ Ad 449, 213 (1878); Wy bestyje, ja żadnej baby nie jachrzę, bo tu nie ma ani Boga, ani diabła, ani ludzi ♂→♂ Ad 449, 222 (1879); du pieron, du Bestie ♂→♀ Dziew 777, 67 (1926); Du Zbonik, boś ty Szłapinę sierpę chciała porąbać, ty Bestya, ty herestancie, bo ieno po herestach hodzisz a siodosz ♂→♀ Izb 986, 166 (1863); ty Bestio, ty pierunie, ty siarczysty pierunie, co to masz mojego senka

[synka] do bicia, dasz mu ty zryć ♂→♂ Izb 987, 100 (1869); gizdzie, bestyo, paskudniku ♀→♀ Izb 987, 105 (1869); ty łacie, paskudniku, żadniku, strzępoku, gidem, pieronem, bestija, nie jesteś godna stanąć gdzie insza ♂→♀ Kad 996, 8 (1864); ty bestijo, baba, ty masz wielki pysk ♂→♀ Kad 996, 8 (1864); ty pieronie, ty bestija, czy ja tobie motykę wytargał ♂→♀ Kad 996, 15 (1864); te przekłete byki, kiędrozy Steierskie, bestie, pierony przekłete, ja im te porzity wytrzęsę ♂→♂ Kad 996, 39 (1866); czarna bestia, subela ♀→♀ Kad 996, 40 (1866); ty pieronie, ty bestija przekłeta, ty tu nieśmiesz włoczyć ani orać, ty złodzieju, boś pokrod kapustę, żyto i siano ♂→♂ Kad 996, 47 (1867); bestijo przekłeta, motyko, waku, wroźko, strachu zarażony, masz skiołbos różaniec ♀→♀ Kad 996, 120 (1871); pierońskio kurwo, waku, przekłeto bestijo, bo bych ja ci twój wak rozkopał bótem, chycił ją, rznął ją o ziemię i przycis w piersi, z głowy i [jej] chustę i czepiec serwoł i potargoł ♂→♀ Kad 996, 123 (1871); ty przekłeta, stodiobelska bestijo, ty waku, motyko, gizdzie, bo jak mi sie ta krowa poszóntnie, to mnie sie będziesz pomiętać ♂→♀ Kad 996, 141 (1871); wszożu, bestijo, smierdziuchu, bo siedzisz wbudzie, a nie w chałupie ♂→♂ Kad 996, 184 (1872); ślepo, bestyjo ♂→♀; kurwo, waku, motyko, zmotyki se wykop, ty pieronie, ja ciebie musza zabić ♂→♀ Kad 996, 202 (1873); Ty smarkata babo, ty pieronie, ty bestya, ty cygano, ty lumpie ♂→♀ Kal 447, 27 (1881); ty smarkoczu, ty sobie chyc taką równioczkę, jak es ty jest, a mie ty dej pokoj ♀→♂; Ty bestyo przekłeto, bo ty z chłopę wnocy leżysz a doż mu 6 albo siedem razy bez noc – a mie się nie doż poszkubnąć ♂→♀ Kal 447, 89 (1892); Kulosie; przekłeto bestyjo, bo ja Cię zniszczę ♂→♂ Kiel 983, 40 (1882); Ty pieronie przekłety, co tu masz za drogę, ty bestyjo, ja ciebie nauczę, jak cie jeszcze raz potkam, to cie zabijem jak psa, ty gałganie z wsi, ty wole, nie znasz instrukcyje? ♂→♂ Kiel 983, 41 (1882); Te gidy, te bestyje, te dziady, ta młotyka, bo je pobić muszę. Idź a powiedz im, że jak mi próg przeleżą, to ich zabiją. Bo ona mu jyno tyn miech przepukły smaruje. Tyn kędroz się nie mógł na tej starej obyżć, aż ta (Jozefa Ibrom) z tego cherestu przyszła ♀→♂♀ Kiel 983, 48 (1883); znaidek! poćepek! połumano bestio! czorno młotyko! znaidek; młotyko ♀→♀ Kiel 983, 66 (1884); Pieron to ten kołek dobył, ty bestyo?; Ty lumpie, ty chwancie ♂→♀ Kiel 983, 103 (1887); Ty kurwiorzu, boś już łolysioł od tego kurwiectwa; iże jaki wzici, taki wlebie, takol bestyjoł, złodziej, szubert, pieron ♂→♂; ty kurwo miedarskoł, boś talyrze, rzymły, wuszty pokradła ♂→♀ Kiel 983, 123 (1888); Pojc sam jeno, ty przeklentoł pieronskoł bestyjoł. Ty przeklentoł pieronskoł czarownico; on by nic od takiej przeklentej czarownicy nie rzar ♂→♀ Kiel 983, 139 (1890); onego Franciska Szymoś wczoraj w wieczór następującymi słowami przezywała: „Ty smarkoczu, gąsiono” i co Kieryska słyszała: „gidzie”; [...] skarzyciela tylko „smarkoczu” przezywała, nigdy „gąsiono” albo téż i „gidzie” ♀→♂, ponieważ onę skarzyciel téż przezywał „bestyjo przekłeto” i „staro baba” ♂→♀ Kiel 984, 252 (1880); Hu<n>dsfocie – Byku – Gałon – Bestyioł – Zjodku ♂♀→♂ Kroś 993, 79 (1859); Ty Bababo – co ty tu chcesz – ty Pierunie – ty Bestyioł ♂→♀ Kroś 993, 131 (1860); Ty gupioł Bestyjoł, pierunie, dziewczkę es zapaskudzioł ♂→♂ Kroś 1005, 9 (1878); Bestyioł pierunskoł, ty smarkatoł Bestyioł, ta Feinica, kieby hustkę wróciła

♂→♀ Kroś 1005, 114 (1884); Ty przekłeto! kudłato! bestyo; boć jo! przeca Katolik, nie takol! przekłeto! kudłato! żydowsko! bestyjo! ♂→♀; Wyście nasze kapy ukradli; to mogą nie raz, ale sto razy powiedzieć ♂→♂♀ Łaz 988, 24 (1872); To jest złodziej, co każdy dzień kradnie! Ten złodziej, ta przekłeto! bestyjo! na mnie przysięgo!; Ta bestyjo! Na pierwszej lepszej drodze zabiję go, jak go dopadnę ♂→♂ Łaz 988, 67 (1873); Ty bestyjo przekłeto! ♂→♂ Łaz 988, 131 (1875); Ty bestyjo, ja Cię muszę udawić! Ty złodzieju diobli, ja Cię muszę na pierwszej lepszej drodze zabić i do pierwszej lepszej dziury wkręcić, to sobie będziesz pamiętać od moich rąk. Ja Cię muszę zabić! ♂→♂ Łaz 988, 157 (1876); Ty złodzieju, bo moją procą zyzesz, 40 Twardych [‘talarów’] dał ci Grätzer więcej, mieniał byś moją procę! Mień swoje pieniądze, nie moją pracę! ♀→♂; Ty pierunie, Ty bestyo, Ty złodzieju, boś mi pismo ukradła ♂→♀ Łaz 988, 162 (1876); Ty łacie, bestyja, złodzieju! ♂→♂ Łaz 988, 202 (1878); Bestya głupio! przekłeto! ♂→♂ Łaz 988, 206 (1878); Ty siwo! motyko, Ty bestyjo, Ty pierunie, bo Cię zastrzelę albo tę kamieniem zabiję! ♂→♀, Wy macie takiego syna: kurwioża i mnicha [tu: bezpłodny, tłum. Zeugungsunfähigen] ♂→♂♀ Łaz 988, 258 (1884); bestyją ♂→♀ Łaz 988, 274 (1886); Ty łacie, kłaku, cyganie, bestyjo! ♂→♂ Łaz 988, 277 (1885); Ty kurwiożu stary, bo bieresz po 30 Marek za kurestwo! Ty złodzieju, Ty bestyjo, Ty wypolaczu, Ty ślimoku! ♂→♂ Łaz 988, 294 (1887); głodnioku, bestyjo, mżigłodzie, złodzieje ♂→♂ Płuż 1002, 14 (1869); bestyo ♂→♀ Płuż 1002, 32 (1870); Szkuta, smarkocz, piorum [sic], przekłeto bestyo ♂→♂ Płuż 1002, 40 (1870); Dłużniku, bestyjo, złodzieju ♂→♀ Płuż 1002, 46 (1871); Bestyo, piorunie ♂→♂ Płuż 1002, 49 (1871); Czeka, ty bestyjo, ja tobie tu [p. 65] teraz wyrobię ♂→♂; bocian ♀→♂; miesięczku ♂→♂ Płuż 1002, 64-65 (1871); Złodziej, bestyjo, gizd ♂→♀ Płuż 1002, 65 (1871); piorun, bestyjo, wy mnie chcecie zniszczyć ♂→♀ Płuż 1002, 70 (1872); Ty trupie; bo cię siekierą rozetnę; Ty bestyjo, bo cię nożę przebiję; to jest liderok, nic niema ♀→♂ Płuż 1002, 71 (1872); Złodzieju, bestyjo; boście ojca okradali, a teraz zająś mnie okradać chcecie. Pan Bog was karze, bo macie dziecko o jednym ręczysku ♂→♂ Płuż 1002, 110 (1873); bestyo, pioron; bestyo haransa, boś bratu placek zeżar ♂→♂ Płuż 1002, 120 (1874); Ty giździe ♂→♂; Ty bestyo, ty panoczku, ja tobie nie będę dwoił [mówił „wy”] ♂→♂ Płuż 1002, 121 (1874); Ty przekłeto bestyo stopiorunsko, ty giździe, bo ci się już to świństwo skończyło; ty świno, ty giździe, ty lumpie ♂→♀ Płuż 1002, 148 (1874); Ty bestyjo ♂→♀ Płuż 1002, 170-171 (1876); Ty piorunie, gminski złodziej, bestyjo, dłużniku, zbojniku; ty niemasz jeno żebraki ♂→♂ Płuż 1002, 173 (1876); Ty bestyjo staro, ty kołymago, sieja ♂→♂ Płuż 1002, 188 (1876); Ty bestyjo łyso, ty giździe ♂→♂; [p. 200] pocierze wykrencone; On jest złodziej, pańską słomę i drzewo szajtowe wozi ♂→♂ Płuż 1002, 199-200 (1876); ty pierunie, ty bestyjo; Ty złodzieju, bo cie zaraz ze ziemią z równą; ty giździe; ty parszywsze [parszywce] ♂→♂; Wy bestyje, djobllice, parszywce; boscie wy nie są takie jak insze ♂→[dzieci] Płuż 1002, 205 (1876); Idź, ty przekłeto bestyjo chudo; kobieto, kopnij go; tyś porwał gnoj i ze wszystkąś sprawą uciekł; gnojaś narobił z mojej słomy, coś mi ją pobrał ♂→♂; Co tu chcesz, ty gidzie? idz z tej izby, ty gidzie ♂→♀ Płuż 1002, 225 (1877);

Mam sam taką bestyą z Komornika, co mi ośm twardych pieniędzy [‘talarów’] ukradł ♂→♂; [p. 234] Ona jeno lata do Toszka a kupuje, pewnie mi tę kurę ukradł, a ona ją sprzedała ♂→♀ Płuż 1002, 233-234 (1877); Ta staro [p. 243] bestijo, jak ją dopadnę, to jej wszystkie kudły ze łba obtargą a zabiję; Powiedz tam, iż się zaś tam z Kubą huką ♀→♀ Płuż 1002, 242-243 (1877); Ty bestyo przekłeto, bo ja cię muszę uspić; Köhlera po arestach wodzą, jeszcze ci te drugie sypio wytrzasnę ♂→♂; To mnie sam w rzic całuj, głupio babo ♂→♀; Köhler ma dwie krowy, to mu muszę jedną wywieść ♂→♂ Płuż 1002, 250 (1877); Wy złodzieje, po ślagach panskich chodzie*e* po wykę, wy pioruny, wy bestyje ♀→♂♀; Wy pioruni, boście mi się kazali ożenić, a teraz się o mnie nie staracie ♂→♂♀ Płuż 1002, 261 (1877); Ty bestia, ty pierunie, ty mnie nie masz nic do rozkazu ♂→♂ Poz 982, 12 (1866); Ty kurwo, ty bestio, pierunie, złodzieju, a wróć, coś mi ukradła ♂→♀ Poz 982, 16 (1866); Ty czarna bestyo, ty czarna cygano, ty czarna wrono ♀→♀ Roz 1031, 69 (1891); przed świadkami rzekła, że skarzycielka bestią i że ona przez nieporządne, grzeszne życie swoją chałupę zarobiła ♀→♀ Roz 1031, 83 (1893); czekaj, ty Bestia, teraz ci zapłacę ♂→♂ Rozm 1003, 111 (1862); ty przekłety zydzie, ty bestia ♂→♂ Rozm 1003, 113 (1863); ty stary kurwiorzu! Ty się w świecie z kurwą smykasz; ty stara bestia ♂→♂ Rozm 1003, 126 (1863); ty Bestia, teraz ciebie muszę zabić ♂→♀ Rozm 1003, 140 (1865); Ty cymbale; ty pieronie przekłety; Ty cyganie; boś ty i Olschowsky mnieście ocyganili; wy bestyie, ia was obuch zabiję; bo cię tem Kielischkiem zabiję; choćby 10 lat miał przyiść na festung; bo iak ci dam wypysk, to cię diabli wezmą ♂→♂ Rozm 1003, 159 (1866); Ty stary pieronie; bo cię z Oschietzkiego gminu wygnali; stara Bestia ♂→♀ Rozm 1003, 163 (1866); ty Pieronie; ty Bestia; ty złodzieju; ón mnie będzie pamiętać, ize raz z Sową byli w kupie ♂→♂ Rozm 1003, 169 (1866); ty przekłety wąsoki [wąsaku], bestia, nosolu, hónswot ♀→♂ Rozm 1003, 215 (1869); jusch tam stoj ta bestioł, tyn gisd oszażóny a śmieje sin, te diołbły czorne, te gisdy, te bestie Nowotkowe, te mi wszystkim Gowiedz pozabija-joń, w szora [wczora] jednań, dzis*a* drugoń Kaczkań ♀→♀ Rożn 772, 68 (1903); Bestioń, Pieronem i Słodzeiem poprzezywał ♂→♂ Rożn 772, 72 (1904); ten pioron przekłety, ja flaki zniej wygniote, ta przekłeta bestyja ♂→♀ Spo 968, 26 (1866); ty pieronski huncfocie ♂→♂; ty cyganie, ty czarna bestyja ♀→♂ Spo 968, 67 (1868); ty bestyja, ty Judaszu ♀→♂ Spo 968, 167 (1874); ty bestia, ty kurwo, czarna cygano ♀→♀ Spo 968, 169 (1875); pramańcka bestyja ♂→♂ Spo 968, 213 (1878); Ty smarkaty synku, ty huzycie, ty cyganie ♂→♂; Ty bestyjo, ty cyganko, ty huzytko, ty komedyantko ♂→♀ StaM 998, 42 (1874); Ten kłak szwiec powiedzie urząd na wole do żyta ♀→♂; Ta bezstyojo przekłeto czarno ♀→♀; Ty ślypoku, ty gałganie zewców [szewców], ty żęboczu, ty wargoczcu ♀→[12-l. dziecko] StaM 998, 62 (1876); On siedzi na chorze jak czarny, bo już do tych czarnych przystał, ta bestyjo czarno. Nie wart jeno go zapalić, coby się wytraciło te pokolenie, bo jeno namawia ludzi, coby dawali kartki za państwem, a nie za księdzem ♀→♂ StaM 998, 73 (1876); starą bestyją; focą (Pfozce); starą bestyją i starą cyculą ♀→♀ StaM 998, 247 (1887); Czorno bestyo, zapłać ♀→♂ StaM 999, 226 (1860); Bestią, cyganą i że się na

drodze wakę swoją rozdziera ♂→♀ StaW 969, 253 (1867); Wawrzynku, ty bestyo przeklęto, ty klaku przeklęty, ty mnie się będziesz pamiętać! ♂→♂ Zaw 977, 49 (1881); ty kurwo, damo, motyko, smyku ♀→♀; ty rubo bestyo ♀→♀ Żęd 771, 25 (1859); przeklętą bestyą, do polski ztobą ♂→♂ Żęd 771, 188 (1865); Paskudnica, Gisdula, Cygana u. Bestyia ♂→♀ Żęd 774, 147 (1857); ty bestyo, motyko, polucho, smyku ♂♀→♀; ty wielko pani ♀→♀ Żęd 774, 223 (1858); przeklętą bestyą ♂→♀ Żęd 976, 32 (1866); bestya, gidzie, kurwa ♂→♂♀ Żęd 976, 77 (1867); ryszawa bestya ♂♀→♀ Żęd 976, 94 (1868); ty bestya, ty kamelo garbato ♀→♀ Żęd 976, 325 (1878); ruby byk und bestya ♀→♂ Żęd 976, 356 (1879); ty bestya pierunska i puklata ♀→♀ Żęd 976, 378 (1880); Tyś ciezkiego grzechy [ciężkiego grzechu] nie wyznała na spowiedzi w Lubetzku, ze chodzisz do Talaczynskiego w Kielczy do kosciola – tys jedna bestya, a ten Talaczynski to druga bestya ♂→♂♀ Żęd 976, 380 (1880).

Bestyja *zob.* BESTIA

BESTYJSKI

'taki jak bestia'

ty pierónski zydzie, ty psia krew zydzie, ty bestyisky zydzie, ty przeklęty Olschowski ♂→♂ Rozm 1003, 115 (1863).

BĘKART

pej. 'dziecko nieslubne'

krzywdziosz, hondsfot, dobrze mi się rozdzierać w Niedzielowym, nie pochodzisz tylko ze żebraczej rzici, niech sobie biję swoje benkarty, a nie moje dzieci ♀→♂ Ad 449, 191 (1877).

BIC (SIĘ)

1. *'uderzać, wymierzać ciosy, sprawiać lanie'*

krzywdziosz, hondsfot, dobrze mi się rozdzierać w Niedzielowym, nie pochodzisz tylko ze żebraczej rzici, niech sobie biję swoje benkarty, a nie moje dzieci ♀→♂ Ad 449, 191 (1877); Gainsi i się sachzał, mugła jum saros dobiz i sesraz [gęsi jej się zachciało, mogła ją zaraz dobić i zeżreć] ♀→♀; ja, tis buą, po ja mom Swatkow, zo cie wicieli, cos jom kopatzkum bięja [ja, tyś biła, bo ja mam świadków, co cię widzieli, coś ją kopaczką biła] ♀→♀ Łaz 988, 320 (1890); jo! to mą [mam] kobieta, ale ta to sie wjednym ['ciągle'] goni ♂→♀; Ty, Jaschu, ty mnie słuhej, tak jak jo! ci koża, tak rob, kub se karwacz o 7 żemieniah, a by [bij] każdy dzień, bo kieby kobieta boła jak należy, to by w domu bóła, nie lottała by za tobą ♂→♂ Łaz 988, 336 (1891); ona jest świnią; ty motyko siwo; ty sucho żić zielono czarno, srokato; ty makoliczne nasienie Drzymałowe ♀→♀; Ty ciela ♂→♀; on jest huncwot; To jest moja praca ♀→♂; Jeno bij tego złodzieja, bo masz prawo do niego ♂→♀ StaM 999, 263 (1871); bicie [bijcie] dobrze tych Guzików, bo to są zbójnicy ♂♀→♂♂, Guzicy niebiją pięściami, tylko świecznikami, tarłami, jak zbójnicy ♀→♂♂ Żęd 771, 242 (1864).

Fraz. Po drogach bić *'napadać na kogoś, uprawiać rozbójnictwo'*: bykiem, kędrozem, kurwiarzem, gisd, paskudnikiem, lumpem, kłakiem, gałaganem, dłużnikiem; to są hacharzi, co po drogach biją ♂→♂ *Żęd* 976, 361 (1879).

2. *'o piorunie: uderzać'*

Fraz. By kogoś (jasne) pioruny były *'złorzeczenie: ktoś powinien umrzeć'*: Ty moro, Ty kurwo pierońsko, Ty waku, Ty gidzie, by Cię piorony były, Ty paskudniku, Ty czarownico, boś mi bydło opaskudziła, jo tu niechcę czarownicy w mojem domostwie, boś mi bydłu mleko poodbierała, ja Cię muszę zabić, co roz ztobą koniec zrobię; Ty waku gizdawy przepukły, bo Ci inaczej niepowię, jeno kurwo Tomkowa, boś mnie 5 razy na siebie w ciągała ♂♀→♀ *StaM* 998, 115 (1879); ty paskudnicą ♀→♀; by cie jasne pioruny były ♂→♀; diobli ciarachu ♀→♂ *Żęd* 771, 252 (1864).

Bić się

'walczyć z kimś, wzajemnie zadawać sobie razy': *pomów.* obmawiała, że się ze żoną swoją bije i wadzi, i kłopoci ♀→♂ *Ad* 449, 255 (1881).

BIGOŃ

'wyzwisko o niejasnym znaczeniu'

ty złodzieju, bigoniu, garboczcu, szpotłoku, jak cię między 4 oczami trafię, to więcej do domu nieprzidiesz ♂→♂ *Kad* 996, 20 (1865).

BLUŻNIERZ

'bluźnierca'

Wy bluźnierzy, wy hącwoty, wy krziwdziorze mojej proce, bo ją całą zima zrecie, wy gidy ♂→♂♀ *Kiel* 983, 57 (1884).

BŁAZEN

'człowiek niepoważny'

głupi, dziki szwiec; błazen, fałszywy człowiek ♂→♂ *Płuż* 1002, 142 (1874).

BOCIAN

'człowiek o długich nogach (?)'

Czekaj, ty bestyjo, ja tobie tu [p. 65] teraz wyrobię ♂→♂; bocian ♀→♂; miesiączku ♂→♂ *Płuż* 1002, 64-65 (1871).

BOGACZ

pej. 'człowiek majątny, posiadający wiele dóbr'

ty złodzieju, marcho, polko, chudyko, pragliwczce i bogaczu ♀→♀ *Ad* 449, 63 (1867).

BOGUFAN

'wyzwisko o niejasnym znaczeniu'

krzywdziozu, złodzieju, ludzi okrodosz, góńcie tych bogufanów ♂→♂ *Kad* 996, 141 (1871).

Na BOK

Fraz. Na bok od kogoś pej. 'idź precz, wynoś się, trzymaj się z daleka'

coś ty jest, zydwawa taka, na bok, zydówo, od katolika, na bok od moich dzieci, jakech była w sklepie, to ci po pysku mogła wytrzasnąć ♀→♀ *Żęd* 976, 49 (1867).

Bomblarz *zob.* BUMLERZ

BRAC

1. 'otrzymywać'

Ty proznoku, za darmo bierzesz pieniądze od gminu, ciebie z nowej wsi wygnali ♂→♂ *SuŁ* 991, 22 (1903).

Fraz. We wieńcu ślub brać 'być dziewicą w dniu ślubu': ty kurwa, pos sche s Jacobam Barthodczem na lotze w isbie kurwiua [ty kurwa, boś się z Jakubem Bartodziejem na lodce w izbie kurwiua] ♂→♀; ty handliro, tis we wiencu schlub braja, nie trza tobie go byo [ty handlyro, tyś we wieńcu ślub brała, nie trza tobie go było] ♀→♀ *Łaz* 988, 318 (1890).

2. *euf.* 'kraść'

złodzieju, smykiem, rabierzem, że ludziom popodwórkach biere, a że Mędowi na łące siano i trawę krad ♂→♂ *Kad* 996, 75 (1869); wy złodzieju, bo jak wam z panskiy łąki brachnie, to potem z chłopskich bierecie ♂→♂ *Kroś* 1005, 40 (1879); Ty owies bieresz a kosterlitzowi przedajesz; złodzieju, ty giździe ♀→♂; Głucha marcho ♀→♀ *Płuż* 1002, 89 (1872); Wy leśni złodzieje, boście mi słomę pokradli [p. 173] Już wam teraz lasu brakło, to mi słomę bierecie ♂→♂ *Płuż* 1002, 172-173 (1876); taki pieroński brat, że pozwala swojej kobiecie moje tyki z płota brać i palić ♂→♂ *Spo* 968, 52 (1867); Tyś brał te pieniądze, co wojanki miały dostać, a swojej kobiecie toś za to kupił kabocik i mazelonka. Malicy to są zowiśnicy i pragliwcy ♂→♂ *StaM* 999, 280 (1871); obmawiał, mówiąc, że mu – J. Mallikowi – na jego najęte pole chodzi, największe krze kartofli wrywa a kartofle z tychże bierze; gdy go – tego dziada – raz dopadnie, to mu nogi potrzaska ♂→♂ *StaM* 1000, 29 (1892); że sierotą z Kasy biera a to przeżyją ♂→♂ *Żęd* 774, 106 (1856).

BRELOŃ

'człowiek, który nosi okulary'

ty wyiachrana motyka, brelonie, wakiem, czarownicą, strachem, cyganem ♀→♀; cupaku, cyganą od Manna ♀→♀ *Kad* 996, 20 (1865); ty kurwo wojańska, damo, psiurska kurwo, [p. 24] waku, motyko ♂→♀; ty breloniu, ja ciebie muszę zastrzelić, zniszczyć na dobrze ♂→♂ *Kad* 996, 23-24 (1865).

BRODAŁA

'człowiek brodaty'

złodzieję, brodałą wasałą, kłakę, gałganę, ty pojdziesz zebrać i.t.d. nazwał ♂→♂ *Kol* 971, 209 (1869).

BRZUCH

Fraz. **Chodzić z wielkim brzuchem** *pej.* *'być w ciąży'*: Ty smarkulo, ty mnie maż gówno do rozkazu, ty kurwo, chodzisz z wielkim brzuchym, boś się zaś z kurwiła, bo się każdy dzień kurwisz. Jak niewyleżesz z tej sieni, to cię tym nożym przebiję, ty gizdzie ♀→♀ Łaz 988, 373 (1894).

BRZUCHACZ

'człowiek otyły; grubas'

ty brzuchocy, ty szerokie galaty ♀→♂ Spo 968, 88 (1869).

BUCZEĆ

'wydawać głośny dźwięk, ryczeć; przen. pej. mówić'

Fraz. **Buczeć jak byk** *pej.* *'mówić, przemawiać, krzyczeć'*: że buczał jak byk, ze przyszał na Kamińskiego, ty farazu ♂→♂ Żęd 976, 255 (1874).

BUDA

'drewniany domek dla psa'

wszozu, bestijo, smierdziuchu, bo siedzisz wbudzie, a nie w chałupie ♂→♂ Kad 996, 184 (1872).

BUDOWAĆ

Fraz. **Pająk będzie gericht budować** *iron.* *'ktoś porywa się na zadanie przekraczające jego możliwości'*: szarłach, lumpok, pająk będzie gericht ['sąd'] budować ♂→♂ Ad 449, 239 (1880).

BUŁA

'głupiec, ciemięga'

der Lump, chwant, der tanczyk [?], leberant; deptała, buła ♂→♂ Roz 1004, 277 (1914).

BUMLER

'człowiek leniwy, niechętny do pracy, bumelant'

Bummler u. siwku ♂→♂ Płuż 1002, 117 (1873); cudzy Bumler; i ciebie diabli weźmną, a my tu zostaniemy ♂→♂ Rozm 1003, 220 (1869).

Z niem. Bummler.

BUMLERZ

Formy: **bomblarz**

'człowiek leniwy, niechętny do pracy, bumelant'

wziena bys to tego bąblyrza, on zadney roboty nie poradzi, on zadnego Roszumu niemoł, iak on do koszczoła przidzie, to sie po kosciele ogłandoł a norzem Lawky strurze. Wiego pokoleniu to Ludzi zabiiaią, jak przy woisku był, to na festągu siedziol, bo officera strzaskoł [strzaskoł] ♂→♀ Łaz 988, 312 (1889).

BUNTOWNIK

'człowiek niepokorny, sprzeciwiający się czemuś'

mocorzu ♂→♂; niewstydniku, buntowniku ♂→♂ Spo 968, 13 (1866).

BYĆ

Fraz. Być cicho 'milczeć, nie odzywać się': Jenó bąc cicho, bych ci co niepowiedziała ♀→♂ Płuż 1002, 209 (1876).

Być jak należy 'przestrzegać zasad moralnych': joł to mą [mam] kobieta, ale ta to sie wjednym ['ciągle'] goni ♂→♀; Ty, Jaschu, ty mnie słuhej, tak jak joł ci koza, tak rob, kub se karwacz o 7 żemieniah, a by [bij] każdy dzień, bo kieby kobieta boła jak należy, to by w domu bóła, nie lottała by za tobą ♂→♂ Łaz 988, 336 (1891).

Być kimś, jakimś jak byk pej. 'być kimś, jakimś w najwyższym stopniu': tyś jest tromba, jako byk ♂→♂ Żęd 976, 287 (1876).

Być na czymś 'euf. kraść coś': ten małkow garbacz tyż był na tem owsie [nazwisko Malek] ♀→♂ Ad 449, 54 (1866); mówiła, że w nocy był na pańskich kartoflach w brogu; miał kartofle wmiechu nosić z brogu ♀→♂ Kal 447, 122 (1895); On się tak wypiera, a jednak był na krasikoniu ♀→♂ Płuż 1002, 54 (1871).

Być na skardze 'donieść, naskarżyć na kogoś': Ty niezdaró, byleś na skardze na mojego chłopą, ty gysdzie, ty żadniku ♀→♂ Kal 447, 67 (1888).

Być na wycwice w krzach 'uprawiać nierząd': ty wramancki ciarachu, gdzieś była na wycwice – w krzach ♂♀→♀ Żęd 976, 239 (1873).

Być największym czymś z całego czegoś 'być najgorszym przykładem jakiejś cechy': Ty kurwo; Tyś jest największa kurwa z całego gminu, boś miała france z Josefem Konieczny ze dwóra ♀→♀ Kiel 983, 137 (1890).

Być po byku 'mieć zbyt wielki temperament seksualny': tyś jest po byku albo po kiędrozie ♂→♂ Kal 447, 37 (1881).

Być po kiernozie 'mieć zbyt wielki temperament seksualny': tyś jest po byku albo po kiędrozie ♂→♂ Kal 447, 37 (1881).

Być taka euf. 'być w ciąży': Ona zygodnika oszydziła, a ona nie jest z chłopę tako – jeno z inszym ♀→♀ Kal 447, 77 (1890);

Gdzieś dla kogoś nie ma placu 'ktoś jest gdzieś niemile widziany': Ten stary herestant się niech wynosi, bo tu dla niego nie ma placu ♀→♂ SuŁ 991, 295 (1931).

Nie być długo we służbie euf. 'zostać wyrzuconym ze służby': Przeklęty lapie, tyś tych pieniędzy nie oddał, ty nie będziesz długo we służbie, ty musisz iść fórt ze służby – ja ci to zrobię ♂→♂ Kal 447, 53 (1885).

Nie być godnym czegoś 'nie zasługiwać na coś': ona niejest godna, iżby ją święta ziemia nośla, bo ona jest złodzi całego gminu ♀→♀ Izb 987, 228 (1873); ty lącie, paskudniku, żadniku, strzępoku, gidem, pierónem, bestiją, nie jesteś godna stanąc gdzie insza ♂→♀ Kad 996, 8 (1864).

Nie być kontent na swoim chłopie 'o kobiecie: mieć nieokietznany temperament seksualny, szukać przygód pozamążęńskich': Ty przeklęta czarna cygano, bo jeszcze masz swojego chłopą za mało, to jeszcze czyich wobisz i marki życzasz na gorzołę,

aby się z nią jachrał, już przedtym ma jak świnia prosiąt, a jeszcze nie jest kontent na swoim chłopie, bo cie trzeba do caitungów postawić! ♀→♀ Ad 449, 251 (1881).

Nie być taki jak inszy ‘wyróżniać się negatywnie, być odmiencem’: ty pierunie, ty bestijo; Ty złodzieju, bo cie zaraz ze ziemią z równą; ty gizardzie; ty parszywsze ♂→♂; Wy bestije, djobllice, parszywce; boscie wy nie są takie jak insze ♂→♂ [dzieci] Płuż 1002, 205 (1876);

Nie być wart/wert ‘nie zasługiwać na coś’: Ty krzywdziołzu, scochu! Nażarteś wurstow za te krzywdę ludzką! Chcesz być szoitsem, ale już nie będziesz za niego, bo mamy požądniejszych, jakeś Ty jest! ♂→♂; Ty krzywdziołzu! Widać tę krzywdę na Tobie, na Twoich dachach. Gnojnicami dachy przykrywasz, płoty kamieniami zatykasz. Tyś nie jest wert, zeby cię ziemia przykryła za ta krzywdę ludzką! ♂→♂ Łaz 988, 231 (1880); Ta chałupa nie jest wiecej wert, jeno wziąć a zapalić; a tak [p. 227] na to przijdzie – jużeście zeżarli cukier, teraz bydło moję słome będzie żrać ♀→♂; Pojdzie teraz z tą słomą gorzi, jak stę cukrę szło; Złodzieje, lichfiarze tu jeno są; aby w tę chałupę jasne pioruny prały; aby się to w proch obrocilo ♂→♂; choćbychmy tam i szukali, to tam baba z basę nie da szukać – tu w tej chałupie cała ta familia są sami złodzieje ♂→♂ Płuż 1002, 226–227 (1877); krziwoprzisiężnik, on nie jest wert przy dziosze stanąć, co on to jest, on jest nic wert ♂→♂ Płuż 1002, 273 (1878); ty przekłety zydzie, tys nie jest wort między katolików przyść, ty gidzie ♂→♂ Żęd 976, 43 (1866).

Nie ma kogoś takiego jak ktoś ‘nikt nie jest większym przedstawicielem jakiejś cechy jak ktos’: Paskudniku, ty gizardzie, niema Damy takej na calem Kadlubie, jak tys jest, kurwo ♀→♀ Kad 996, 197 (1873); Nie ma na całej Nowy wsi gizardów, jak młodzi i starzy. Jak młodzi gizardzi, tak starzy gizardzi! Ci paskudnicy! ♀→♂ Kiel 983, 30 (1882).

BYK

‘samiec krowy; przen. męzczyzna nadaktywny seksualnie’

Góny, góny, byku, ty chęgszie [‘ogierze’], kurwiorzu, tyś moja kobieta po górze gónioł; [p. 94] Jak ujsdrzicie Gabriela, to wołecie: Gony, gony, byku, bo on jest chęgst, kurwiorz. Jak będziecie kaj jaka jałowka wiedzieć, to pošlicie po Gabriela, bo on byka zaopatrzy ♂→♂ Ad 450, 93–94 (1901); ty złodzieju, gałoni, wszotrzu, kiędrozie, byku ♂♀→♂ Kad 996, 21 (1865); bykiem, kiędrozem, złodziejem; nieprawem człowiekiem, szulerzem a wichłaczem ♂→♂ Kad 996, 31 (1866); bykiem, kiędrozem, złodziejem [p. 33] a pazurnikiem ♂→♂; strachu, gizardoku, paskudniku, sowo ♀→♀ Kad 996, 32–33 (1866); te przekłete byki, kiędrozy Steierskie, bestie, pierony przekłete, ja im te półrzyty wytrzęsę ♂→♂ Kad 996, 39 (1866); ty byku stary, kiędrozie siwy, słomaś mi ukrodl ♂→♂ Kad 996, 191 (1872); publicznie posądzafa, że i kużęta ukradła, że jej chłop z brogu kartofle kradł, że i szpek z góry ukradła i przeżywała jejego chłopca temi słowami: Ty byku, bo na krowy skouciesz ♀→♂♀ Kal 447, 80 (1890); ty byku ♀→♂ Kiel 983, 4 (1881); ty byku ♀→♂ Kiel 983, 9 (1881); Na, na, na, ty czorny byku, gony, gony, ty czorny byku ♀→♂ Kiel 983, 138 (1890); Ti Biku jałowi wi sulischoni [wyciuliszony?] (du unfruchtbarer Stier du auskastärter) ♀→♂ Kol 972,

57 (1902); Hu<n>dsfocie – Byku – Gałon – Bestyioł – Zjodku ♂♀→♂ Kroś 993, 79 (1859); stary byki ♀→♂ KŚl 980, 243 (1924); te beku, du Bulle, du hast doch bloß eine Kalbe (Jaiowica) ♀→♂ KŚl 980, 263 (1925); Ty djoblo motyko, tosch tam już zas tyn przeklenty byk bol u ciebie w sobotam. Bo jo wachowała do pu dwanosty. To u ciebie dwierzi sczyrkły ♀→♀ KŚl 980, 354 (1934); Ty byku, Ty kurwiorzu, Tyś moję córkę skurwił! ♀→♂ Łaz 988, 125 (1875); Ty byku, Ty kiendrozie, Ty złodzieju, bo Twoje dzieci cukrowki ukradły! ♀→♂ Łaz 988, 179 (1876); Ty smarkaty byku! Ty nogoniu! Ty chlubniku! Ciebie musi pierun wziąć! ♂→♂ Łaz 988, 257 (1884); Poczkej jeno, bo ci powię coś! Ty byku, ty kurwiorzu! Ty Wojtala stary, ty przepukloncu, Ty złodzieju! ♀→♂ Łaz 988, 278 (1885); Ty złodzieju, bośmi wszystkie deski z góry pokradł, ty zbojniku, bo mnie chcesz zabić; ty giździe; ty kiędrozie, ty byku ♀→♂; Mnie się pięć funtow pierza z pierziny straciło, a wy oba o tym wiecie ♀→♂♀; Jest prawda, [p. 244] mnie się pierzy straciło z pierziny, a tyś była po żyda w miejście, posłałaś go do Oblonczka, dałaś się Oblonczczyną pisać, a u ciebie było moje pierzy, coś mu przedała ♂→♀ Płuż 1002, 243-244 (1877); Te Beku [byku]; Te Zulu [Ciulu], du Lui, te pieronski Zulu, te Wole ♀→♂ Roz 1004, 371 (1932); byku, kurwiorzu, złodzieju ♂→♂ Roz 1031, 50 (1888); rysawy byk, rysawy pionon ♂→♂ Spo 968, 5 (1866); ty byku, mrzygodzie ♀→♂; ty motyko, ty waku, ty mrzygodzie ♀→♀ Spo 968, 116 (1871); ty byku, ty rabisiu, wy złodzieje ♀→♂♀ Spo 968, 159 (1874); Ty pieronski demokracie, ty byku, ty wsołżu, ty lompie, gidzie ♂→♂; suchoł wilijioł ♂→♀ StaM 997, 73 (1902); Ty ruski byku, ty głupio świniu, wzić mnie całuj ♂→♂ StaM 998, 63 (1876); Ty byku, ty kindrozie, jajoniu, ciuloniu, Twoi ojcowie Ci dali kocia na wiano, Tyś z Krascheowa do małych Staniszczech zgołą rzycią przyszedł, Ty kurwiozu ♀→♂ StaM 998, 175 (1884); gminski złodzieju, garboczu, cyganie, byku, krupy i jagły mi zeżyraź ♂→♂ StaM 999, 237 (1870); Ty byku, ty kurwiorzu ♂→♂; Ty kurwo, ty waku siwy, ty motyko stara ♂→♀ StaM 1000, 125 (1895); Do tego byka nie pujdę kartofli kopać ♀→♂ Zaw 977, 107 (1882); ty byku, kędrozie ♂→♂ Żęd 771, 53 (1860); krasiatym bykiem ♂→♂ Żęd 771, 274 (1865); ty łysy byku, złodzieiu, poddey pała ♂→♂ Żęd 774, 27 (1853); ty ruski byku ♀→♂ Żęd 774, 280 (1859); ty Byku, złodzieju, kędrozie, zkaistrą puidziesz ♀→♂ Żęd 976, 237 (1873); ruby byk und bestya ♀→♂ Żęd 976, 356 (1879); bykiem, kędrozem, kurwiarzem, gisd, paskudnikiem, lumpem, kłakiem, gałaganem, dłużnikiem; to są hacharzi, co po drogach biją ♂→♂ Żęd 976, 361 (1879).

Fraz. Buczeć jak byk pej. 'mówić, przemawiać, krzyczeć': ze buczał jak byk, ze przystał na Kamińskiego, ty farazu ♂→♂ Żęd 976, 255 (1874).

Być kimś, jakimś jak byk pej. 'być kimś, jakimś w najwyższym stopniu': tyś jest tromba, jako byk ♂→♂ Żęd 976, 287 (1876).

Być po byku 'mieć zbyt wielki temperament seksualny': tyś jest po byku albo po kiędrozie ♂→♂ Kal 447, 37 (1881).

CAJTUNG

'gazeta'

Fraz. Do cajtungów kogoś **postawić/stawiać** *'opisać kogoś w gazecie'*: Ty przeklęta czarna cygano, bo jeszcze masz swojego chłopca za mało, to jeszcze czyich wobisz i marki życzasz na gorzołę, aby się z nią jachrał, już przedtym ma jak świnia prosiąt, a jeszcze nie jest kontent na swoim chłopie, bo cie trzeba do caitungów postawić! ♀→♀ Ad 449, 251 (1881); Ty ślimołku, Ty parsokocie! ♂→♂; Ty pierunie, już mnie nie będziesz do ceitungów stawiać! ♂→♂; Tys powysiekoł trowę, a zboże kradniesz z pola! ♀→♂; Ty złodzieju, boś siedem lot siedział w herescie! ♀→♂ Łaz 988, 219 (1879).
Z niem. Zeitung.

CAŁOWAĆ

'składać pocałunek'

Tyś Fulkę całował a spoeś z nią [nazwisko Fuhl] ♀→♂ Łaz 988, 291 (1887).
Fraz. Kogoś w **dupa/rzyć całować** *'wyrażenie lekceważenia, pogardy wobec innej osoby'*: Wybyście byli radzi, gdyby Wam miechy ze sypania nosili, a Wybyście żarli i śteпали; możesz mnie wzić całować ♂→♂ Ad 449, 143 (1874); Malek w pięciorkę sobie najmnie, a podatku do szołtysa nie zapłaci ♀→♂; wzić mnie całuj, ty bestyo ♀→♀ Ad 449, 213 (1878); całuj mnie wrzyć ♂→♂ Kad 996, 122 (1871); Tkorzu [tchórzu], Gidzie, Paskudniku, Całui mie wrzić; Ty Pierunie ♂→♀ Kroś 1005, 183 (1891); Jezeli chcesz wpysk, to Ci dam! Całuj mię wrzyć, do rzici mi sam żądź ['mów']; Ty będziesz mie pamiętał ♂→♂ Łaz 988, 130 (1875); Kasia, to tak już nie kulocie, jakeście na gerichcie kulali ♂→♀; To mnie sam w rzić całuj! ♀→♂ Łaz 988, 270 (1885); ty mnie wrzić całuj; ty mnie będziesz pamiętać; tyś jest złodziej, boś kołocz pokradła w Błotnicy ♂→♀ Płuż 1002, 19 (1869); Całuj mnie w rzić, ty gałganie, ty łącie, ty strzēpie ♂→♂ Płuż 1002, 35 (1870); ty tumpie [lumpie], ty gałganie, wrzić mnie możesz całować; gowno mie maż do rozkazu, ty Żurek ♂→♂ Płuż 1002, 35 (1870); Ty smarkoczu, ty mi masz gowno do rozkazu; całuj mnie sam wrzić, ty ożarciuchu ♀→♂ Płuż 1002, 81 (1872); całuj mnie w rzić ♂→♂ Płuż 1002, 110 (1873); Ty złodzieju stary, ty mnie wrzić całuj, ty piorunie ♂→♂ Płuż 1002, 167 (1876); Ty gałganie, osieł, ty mi tu masz gowno do rozkazu, ty piorunie, ty bez galot z Płużnice ucieczesz, to sam masz ♂→♂ Płuż 1002, 168 (1876); Jeżeli chcesz, to ja ci zasmrodzę, boś już ty tu moc geszftow porobil. – Ty mnie sam w rzić całuj ♂→♂ Płuż 1002, 188 (1876); W rzić mnie sam całuj, ty głupi szewcze ♀→♂ Płuż 1002, 228 (1877); Ty bestyo przeklęto, bo ja cię muszę uspić; Köhlera po arestach wodzą, jeszcze ci te drugie slypio wytrzasnę ♂→♂; To mnie sam w rzić całuj, głupio babo ♂→♀; Köhler ma dwie krowy, to mu muszę jedną wywieść ♂→♂ Płuż 1002, 250 (1877); Ty ruski byku, ty głupio świnio, wzić mnie całuj ♂→♂ StaM 998, 63 (1876); Niech mnie ten stary żebrak w rzyć całuje, ja go zniszczyć muszę ♂→♂ StaM 1000, 84 (1894); Ty lutrze, ty cieluchu, ty motyko, bo cie się ta motyka rozdiera, ty wszorzcu, ty dobrodzieński kłaku, wzić mię cają [całuj] ♂→♂♀ StaM 1000, 156 (1896); oni nie są z miasta, tylko tam z kąd świnie; Wy kłaki, wy nie możecie płątu zapłacić i nie wyciągniecie; możecie mnie w dupa całować ♀→♂♀ Zaw 977, 5 (1880).

CAŁY

Fraz. **Być największym** kimś, czymś **z całego** czegoś *'być najgorszym przykładem jakiejś cechy'*: Ty kurwo; Tyś jest największa kurwa z całego gminu, boś miała france z Josefem Konieczny ze dwora ♀→♀ Kiel 983, 137 (1890).

CERA

'córka'

przysł. **Jaka matka, taka cera**

Jakoł matka kurwa, taka cera kurwa ♂→♀ Łaz 988, 358 (1894); Jakoł matka kurwa, takoł cera kurwa ♂→♀ Łaz 988, 359 (1894).

CESARAK

pej. *'przybysz z terenu monarchii austro-węgierskiej'*

Er sei ein Kommunist, Leirs, Hurenbock, Spitzbube und Cessarok ♂→♂ Izb 981, 271 (1934).

CHACHAR

'człowiek bezwartościowy, niegodny zaufania'

Ty chacharze, złodzieju, gałganie, boście na Petergrätzu kolonią przesrali, a przyszlście na Pustkowie, aby zaś to przesrać, świnió, będę na cię pasować, aż krupy ochłodzisz, Potampku, nosieś rasikoń [*'koniczynę'*] w miechu ♀→♂ Ad 449, 268 (1881); Hachar; parszywa gęba ♀→♀ Ad 450, 185 (1921); Hacher, Lump ♂→♂ Izb 981, 135 (1928); du bist kein Matrose, sondern ein Schwein, Hachar, Lump ♀→♂ Jem 1001, 38 (1931); Ihr Lumpen, Hacharen Gonschiorowitzer ♂→♂♀ Jem 1001, 60 (1932); verfluchter Wirt, pieronischer Lump, pieronischer Hacher, Judas u. s. w. ♂→♂ Jem 1001, 159 (1937); Lump, Hacher, Luj, Schwindler ♂♀→♂ Jem 1001, 176 (1938); Hachor ♀→♂ Kol 970, 307 (1928); Ihr pieronischen Lumpen, Hacharen und Fschosche [wszorze] ♂→♂ Kol 970, 342 (1931); Hahor i głupi ożarciuchu ♂→♂ Kroś 1005, 146 (1886); Hahary mają Długów do 100 diołbłów ♀→♂♀ Kroś 1005, 243 (1894); Pierońsko lagramentzko Pierono! Du Hachar! ♂→♀ KŚl 980, 349 (1933); Strzępem; Cyganem; Chacharę, bo ci iajca wylazują; złodzieju ♂♀→♂ Rozm 1003, 288 (1884); du Lump, du Hachor, du Klunker, du tromba ♂→♂ Roz 1004, 339 (1926); szkopie, drachu, lumpie, hacharze, piorunie ♂→♂ Roz 1031, 81 (1893); hachór, wół, lump ♂→♂ Roz 1031, 84 (1894); Haher ♂→♀ StOp 961, 7 (1929); Hacher, Pieronie Ogniste ♂→♂ StOp 967, 357 (1931); Ty chacharze, ty wszorzu ♂→♂ SuŁ 991, 18 (1903); Chacher ♀→♂ Zaw 979, 187 (1896); bykiem, kędrozem, kurwiarzem, gisd, paskudnikiem, lumpem, kłakiem, gałaganem, dłużnikiem; to są hacharzi, co po drogach biją ♂→♂ Żęd 976, 361 (1879).

CHAMAK

intens. 'człowiek pozbawiony wszelkiej ogłady; cham'

ty szulyrzu, ty wichłaczu, hamokiem, kminem ♀→♂ Kad 996, 31 (1866); Ty habierzu, bo ty nie kupisz siana, jeno co nahabisz bez wszystkie lata. Ja będę przysiągał i że ty jeno nachabisz; Hamołku ♂→♂ Kiel 983, 89 (1886).

CHAMAŃDA

intens. 'kobieta pozbawiona wszelkiej ogłady'

hamando u. łozerya ♀→♀ Żęd 976, 82 (1868).

CHAPEĆ

'stary, zniszczony but; tu: przen. człowiek wzbudzający pogardę'

Te Haisłu, te Hapziu [ty haźlu, ty chapciu] ♂→♀ Jem 1001, 91 (1934); Ty jękocie, ty chapciu, ty słodziejcu ♂→♂; Ty pieronie, to masz pierona, ty staro fersterko, ty kurwo ♂→♀ StaM 1000, 75 (1894).

CHARAŻLAK

'człowiek słabego zdrowia'

pierónski zebroku ♂→♂; pżerwańczu, haraźloku ♀→♂ Kad 996, 179 (1872).

CHARBOŁ

'stary, zniszczony but; tu: przen. człowiek bezwartościowy; o kobiecie – prostytutka'

przekletoł roseryjoł, ic [idź], ty harbole, bois się Skozurym [z Kocurem] pokamieniach wolała ♀→♀ Izb 987, 292 (1877).

CHAREZA

'człowiek słabego zdrowia'

haranza ♂→♂ Kal 447, 67 (1888); bestyo, pion; bestyo haransa, boś bratu placek zeżar ♂→♂ Płuż 1002, 120 (1874); Ten szpotłok, krzywaźniok, ten charanza ♂→♂ StaM 1000, 110 (1894).

CHARKOT

'człowiek często kaszlący'

harkot ♀→♂ Dziew 777, 209 (1930); Waku, Harkotsche [charkocie] ♀→♀ Jem 1001, 13 (1930); Harkot ♂→♂; ma france ♂→♀ Kroś 994, 41 (1853).

CHCIEĆ

'pragnąć, życzyć sobie czegoś'

ślepoku, wszystko mi chcesz pokraćć, gidzie ♂→♂ Ad 449, 179 (1876).

Co/cóż tu chcesz/chcecie *przen. 'idź/idźcie sobie, wynoś/wynościę się'*: Wy złodzieje, rabierzy, co tu chcecie, lumpi ♂→♂♀ Ad 449, 213 (1878); wy przekłety złodzieje, rabierze, co tu chcecie ♂→♀ Ad 449, 254 (1881); Ty Babo, ty Cygano, czego ty tu

chcesz ♂→♀ Izb 986, 184 (1863); Ty Bababo – co ty tu chcesz – ty Pierunie – ty Bestyioł ♂→♀ Kroś 993, 131 (1860); Ty Piorunie – Ty Żaydołku – Co ty tu chcesz ♂→♂ Kroś 993, 136 (1860); Ty mnie masz gównu do rozkazu, ty młotyko; Ty kulawo, czarno młotyko, ty giździe kulawy, bo jak węzną mietła, to ci tak wywałę, co ty tu chcecz ♀→♀ KŚI 980, 9 (1883); Ty dziewo, cóz ty tu chcesz, po trzy dniś z Klonkiem lygała ♂→♀ Płuż 1002, 166 (1876); ty pieronie, czegóz tu chcesz ♂→♀ Rozm 1003, 289 (1884); Co tu chcesz, ty babo, raus z tobą, tu baba nic niemoł do szukaniol ♂→♀ StaM 997, 107 (1904);

Fraz. **Robić z kimś, co** ktoś **chce** *euf.* 'odbywać stosunek seksualny': Już pół roku, jak ja z nią nie kamracę; kiedych ja prziszedł ku dworu, toch jeno potrzebował zagwizdnąć, to ona przyszła do mnie; potemeśmy szli na spacer, a potym toch ja robił z nią, coch chciał ♂→♀ Płuż 1002, 229 (1877).

CHLUBNIK

'człowiek, który chętnie się chlubi'

Ty smarkaty byku! Ty nogoniu! Ty chlubniku! Ciebie musi pierun wziąć! ♂→♂ Łaz 988, 257 (1884).

CHŁOP

'mężczyzna; z zaimkiem dzierżawczym – mąż'

Fraz. **Chłopów za jajca ciągnąć 'zachęcać do kontaktu seksualnego'**: Tys nieporządnoł kobieta; Ty świniu ozartol; ioł ci do ślepi mogę napluć; chłopów za iaica ciągła ♂→♀ Kroś 1005, 154 (1887).

Mieć swojego chłopa za mało 'o kobiecie: mieć nieokielznany temperament seksualny': Ty przekłeta czarna cygano, bo jeszcze masz swojego chłopa za mało, to jeszcze czyich wobisz i marki życzasz na gorzołę, aby się z nią jachrał, już przedtym ma jak świnią prosiąt, a jeszcze nie jest kontent na swoim chłopie, bo cie trzeba do caitungów postawić! ♀→♀ Ad 449, 251 (1881).

Nie być kontent na swoim chłopie 'o kobiecie: mieć nieokielznany temperament seksualny, szukać przygód pozamatżeńskich': Ty przekłeta czarna cygano, bo jeszcze masz swojego chłopa za mało, to jeszcze czyich wobisz i marki życzasz na gorzołę, aby się z nią jachrał, już przedtym ma jak świnią prosiąt, a jeszcze nie jest kontent na swoim chłopie, bo cie trzeba do caitungów postawić! ♀→♀ Ad 449, 251 (1881).

Nie móc się na jednym chłopie kontentować 'o kobiecie: mieć nieokielznany temperament seksualny, szukać przygód pozamatżeńskich': ty polski Rzidcie, po Ses jes po polskim Rzidzie [ty polski Żydzie, bo żeś jest po polskim Żydzie] ♂→♂; Jak twoy chłob pośol na Zawadzky, to rasem był Kostan dobri, po sie nie morzes na jednym chłopie kontentowaz! [Jak twój chłop poszoł na Zawadzki, to razem był Konstant dobry, bo się nie możesz na jednym chłopie kontentować!] ♀→♀; Ty Dezeci nie bences miaua, bo ses po Schwiece potraczua [ty dzieci nie będziesz miała, bo żeś po świecie potraciła] ♀→♀ Łaz 988, 317 (1890).

CHODZIĆ

‘poruszać się pieszo’

Fraz. **Chodzić do** kogoś *euf.* *‘cudzożyć’*: Nowok i Fabisch do Ciebie chodzilli, zatem twój chłop był na wojnie ♂→♀ StaW 969, 235 (1866).

Chodzić jak stara krowa *‘poruszać się niezręcznie, niegrabnie’*: Ty szczyrboku, szpotłoku, bo tak chodzisz jak stara krowa obeczta ♀→♀ Zaw 977, 85 (1881).

Chodzić jak świnia *‘chodzić brudny, zaniedbany’*: Ty huncfocie, ty gałganie; ty handlerzu; bo psami handlujesz, teraz też mojemu gęsiom chcesz handlować; chodzisz między ludźmi jak świnia ♀→♂; Ty cygano ♀→♀ Płuż 1002, 97 (1872).

Chodzić jak wymliszona *‘o kobiecie: chodzić niegrabnie, szeroko rozstawiając nogi (?)’*: Ty niezgodliwcu, ty sucharo, ty suchy kocie, ty gidzie śmierdzący, chodzisz jak wymliszono ♀→♀ StaM 1000, 150 (1896).

Chodzić na coś *euf.* *‘kraść’*: Wy habierze, bo jakescie byli w szimisowskim folwarku, toście tam habili. Jakescie mieli Gasiow komorą, toście im też habili. Jakescie mieli Gryglow komorą, toście im kozali chodzić na srogie kartofle, cobyście nabyli dobrego nasienia. Wyście przedali moje brogi ♀→♀ Łaz 988, 287 (1887); Jakes tam na tym końcu mieszkała, to chodziłaś po polach na ludzką kapustę! Cożes to tam w tem Dobrodzieniu porobiła? ♀→♀ Łaz 988, 293 (1887).

Chodzić po coś *euf.* *‘kraść’*: Wy złodzieje, po ślagach panskich chodzice [sic] po wykę, wy pioruny, wy bestyje ♀→♂♀; Wy pioruni, boście mi się kazali ożenić, a teraz się o mnie nie staracie ♂→♂♀ Płuż 1002, 261 (1877).

Chodzić z basem / wielkim brzuchem *pej.* *‘być w ciąży’*: Ty smarkulo, ty mnie maż gównu do rozkazu, ty kurwo, chodzisz z wielkim brzuchym, boś się zaś z kurwiła, bo się każdy dzień kurwisz. Jak niewyleżesz z tej sieni, to cię tym nożym przebiję, ty gidzie ♀→♀ Łaz 988, 373 (1894); Ta kurwa, ona chodzi z basem, ale nie z jej chłapę, tylko z Janym ♀→♀ Zaw 977, 128 (1883).

Chodzić z kazaniami *‘prawić komuś morały, zwracać uwagę’*: Coście wy za grunta do Drzymały przyniosła? Te między nogami!; Nie chodźcie mi z takimi kazaniami, boście wy nie są zaden kapelan. Bo się już tu wszyscy sąsiedzi nad tem śmieją ♂→♀ Łaz 988, 68 (1873).

Po aresztach chodzić *‘często bywać uwięzionym’*: Du Zbonik, boś ty Szłapiną sierpę chciała porąbać, ty Bestya, ty herestancie, bo ieno po herestach hodzisz a siodosz ♂→♀ Izb 986, 166 (1863).

Chrostawy *zob.* **KROSTAWY**

CHUDERLAK

‘człowiek chudy, mizerny’

jo dobrze wiem, skim una we wyskoku [Einsprung] ligo, teras dzeci jus nie bendie miaua, jeśli by jesce tin Huderlok srobią [zrobił] ♂→♀ Łaz 988, 311 (1889).

CHUDY

‘źle odżywiony, pozbawiony tkanki tłuszczowej’

chuda motyka ♀→♀ Ad 449, 51 (1866); ty chudy psie; ty zdechniesz jak mój gąsior; coż ty to ten chudy pysk tak na mnie rozdierasza? ♂♀→♂ Kol 973, 75 (1854); Stary, siwy psie głupi, wy złodzieje ♀→♂; Ryszoku, ucinku, motyko chudo ♀→♀ Płuż 1002, 56 (1871); Ty masz najduchow, coś ich z innemi chłopami na chwytala; masz żyć ocieczoną; chudo marcho ♀→♀ Płuż 1002, 109 (1873); Idź, ty przekleto bestijo chudo; kobieto, kopnij go; tyś porwał gnoj i ze wszystką sprawą uciekł; gnojas narobił z mojej słomy, coś mi ją pobrał ♂→♂; Co tu chcesz, ty gidzie? idz z tej izby, ty gidzie ♂→♀ Płuż 1002, 225 (1877); hudo motyko, masz żyć zadkano fropę, to sobie też pysk zadkej, ty suchy sierze ♀→♀ Szym 992, 188 (1891).

Chudy pies

‘wyzwisko na człowieka chudego’

chudy psie, slimoku, na moja kobieta mi skołkoł, słodzieju, Keissowis kartofle ukrodl, ja ciebie musza zabić, motyko, gidzie ♂♀→♂♀ Kad 996, 200 (1873); ty chudy psie; ty zdechniesz jak mój gąsior; coż ty to ten chudy pysk tak na mnie rozdierasza? ♂♀→♂ Kol 973, 75 (1854).

CHUDYKA

‘kobieta chuda, mizerna’

ty złodzieju, marcho, polko, chudyko, pragliwcz e i bogaczu ♀→♀ Ad 449, 63 (1867); Ty piorunie, ty baranko; [p. 176] Ty jasny piorunie, chudyko, złodzieju mojej prace, kłaku, jeno z lichwy żyjesz, co ja mam, to mam pocziwie, nie z lichwy, jak ty. Na sypanieś chodziła a nosiła do futernie ♂→♀ Płuż 1002, 175-176 (1876); ty chudyko, bo jużeś sucho, a jeszcze uschniesz, bo jak się nawroce, to ci kopacką wybije ♀→♀ Żęd 774, 277 (1859).

CHWANT

‘człowiek bezwartościowy; łazęga, oberwaniec’

tyś jest cygon, złodziej, chwant, szulerz, wichłacz ♂♂→♂ Ad 449, 40 (1865); ty gałganie, chwancie ♂→♂ Ad 449, 260 (1881); Ty piorunski złodzieju pierwszej klasy, wszorzu, lumpie, chwancie ♂→♂ Ad 449, 270 (1881); ty motyko, ty waku, ty kurwo, ty łacie, ty chwancie, ty nic, ty wiertelu, ty kulosie, wy mrzygłody, ty szlondro, ty damo, ty krowa, bo się wczora góniła ♀→♀ Kad 996, 133 (1871); Pieron to ten kołek dobył, ty bestyo?; Ty lumpie, ty chwancie ♂→♀ Kiel 983, 103 (1887); ty jaka srześ, to tam swiaczoł abo tyn głupi Woyok twoi [ty jaka żeś, to tam świadczył albo ten głupi wojak twój] ♂→♀; wy złodzieje, wy kwainti [chwanty], wy łacie [luncie], wy wszorze, bo mie drzewo kradniecie ♂→♂♀; ty klaczo, bo mosz zamska [zębska] jak klacza, ty kurwo, bo sieć [żeś] miała spiewołka ♀→♀ Łaz 988, 328 (1891); Ty kłaku, chwancie a lichwiarzu ♂→♂ Poz 982, 38 (1866); der Lump, chwant, der tanczyk [?], leberant; deptała, buła ♂→♂ Roz 1004, 277 (1914); lunczy [luncie], chwancie ♂→♂ Roz 1031, 58 (1889).

CIAPA

'człowiek gapowaty, niezbyt bystry'

Ty flaku; ciapo ♀→♀ StaM 1000, 222 (1898).

CIARACH

'brudas, flejtuch; także człowiek wykonujący swoją pracę niedbale; w odniesieniu do kobiety – kobieta lekkich obyczajów'

ty osłe przeklęty, ty czarachu, kiedyby ci, ty przeklęty czarachu stodiobelsky, dupy nie obrobił, to byś ty zdechła ♂→♀ Izb 987, 205 (1872); Ten kulawiec, ciarach; Ten stodiobelski wysuszoniec, ten sakramencki pokręconiec ♀→♂; Ta przeklętoł motyka, kiedyby jej to ta drugo! noga spuchła ♀→♀ Łaz 988, 26 (1872); Hodz jo jest takie scharach, ale kneujowa do mleka jersze nie dojua, jak ona [Choć jo jest taki ciarach, ale gnojowa do mleka jeszcze nie doitałach, jak ona] ♀→♀ Roz 1031, 170 (1902); Ty gidzie smarkaty, coś ty to jest? Ja jest gospodarz, a tyś jest gówno, bo cię ani wgmynie niechcą przyjąć. Tyś jest ciela a osieł przedemnie ♂→♂ StaM 998, 358 (1891); ty paskudnicą ♀→♀; by cie jasne pioruny biły ♂→♀; diobli ciarachu ♀→♂ Żęd 771, 252 (1864); ty wramancki ciarachu, gdzie była na wycwice – w krzach ♂♀→♀ Żęd 976, 239 (1873).

CIARŁACH

'włóczęga'

Fraz. Ciarłach z kraju świata 'człowiek obcy, nietutejszy, niegodny zaufania; przybłąda': So eine ciarłach skraju swiata ♀→♀ StaW 975, 33 (1931).

CIĄGNAĆ

Fraz. Chłopów za jajca ciągnąć 'zachęcać do kontaktu seksualnego': Tys nieporządno! kobieta; Ty świni o zartol; io! ci do ślepi mogę napluć; chłopów za iai ca ciągnęła ♂→♀ Kroś 1005, 154 (1887).

CIEC

'płynąć'

Fraz. Komuś ze ślepi ciecze jak suce 'ktoś choruje na oczy': ten stary pieron, ta suchyta, bo zdycha a zdechnąć nie może, a smierdzi zdaleka, bo jej ze ślypi ciecze jak suce; dobrze było staremu pieronowi noscic [nosić], co żaden niewidzia! ♂♀→♂♀ Kad 996, 22 (1865).

CIELE

'młode krowy; przen. wyzwisko na człowieka bezmyślnego, głupiego'

Ti jest głuby, ti się sle narodziel, ty iejst Ciela [tyś jest gruby, tyś się źle narodziel, tyś jest ciele] ♂→♂ Kol 974, 134 (1849); To jest Jezusek, na mnie przysiągał, zem drzewo wzion z lasa, a jo go nie wzion, zem na niego fałszewie swiadzczył, ty wole, ty ciele, ty trąba, synek, ty nic nie znaczysz, on nie może siedziec miedzy hopami

w gromadę, kiedyby nie ujek, to bys był chodzioł jak Foryta po zebraniu, twój synek jest nic wart, to jest synek, to jest Figura ♂→♂ Roz 1031, 160 (1901); ona jest świnia; ty motyko siwo; ty sucho zię zielono czarno, srokato; ty makoliczne nasienie Drzymałowe ♀→♀; Ty ciela ♂→♀; on jest huncwot; To jest moja praca ♀→♂; Jeno bij tego złodzieja, bo masz prawo do niego ♂→♀ StaM 999, 263 (1871).

Fraz. Zostać cielęciami 'wyjść na głupca': Ty mandrella, boś mnie też z klasą podwyższył, a reklamacie toś podpisać nie chciał; toś został cielęciami; mandrela ♂→♂ Płuż 1002, 86 (1872).

CIELNY

'o krowie: być w ciąży; tu: pej. o kobiecie: być w ciąży'

wasza Marzata też jest cielna ♂→♀ SuŁ 990, 281 (1858).

CIELUCH

'wyzwisko na człowieka bezmyślnego, głupiego'

Ty lutrze, ty cieluchu, ty motyko, bo cie się ta motyka rozdziera, ty wszorzcu, ty dobrodzieński kłaku, wzić mię cają [całuj] ♂→♂♀ StaM 1000, 156 (1896).

CIP

W połączeniu Cip, cip

'okrzyk przywołujący kury'

Kura cip cip *'obraźliwe zawołanie na kobietę'*: Czaia zie Kurwa schlamowo; Kura zip zip ♀→♀ Kol 972, 79 (1904).

CIUL

1. 'penis'

Ty złodzieju gminski, boś siągi pokradł. Ty cyganie, ty garboczu, dzieci masz żebrakami. Ty nie poradysz nic robić, jeno Josefie ciula do zici wrazić ♂→♂ StaM 998, 49 (1875).

2. 'pogard. męzczyzna głupi, bezmyślny'

du pieronischer Ziull [ciul], du Affe, du Pieron; du verfluchter Ziull, du Affe, du Pieron ♀→♂ Jem 1001, 106 (1935); du schwarzer Pieron, du Affe, pieronischer Ziull [ciul] ♀→♂ Jem 1001, 106 (1935); Te Beku [byku]; Te Zulu [Ciulu], du Lui, te pieronischer Zulu, te Wole ♀→♂ Roz 1004, 371 (1932).

CIULEK

zdr. 'ciul; penis'

Kurwiorzu, twoja Zuna ciebie przed Wesselem Zulka z galot w Kaczmie dobuła [kurwiorzu, twoja żona ciebie przed weselem ciulka z galot w karczmie dobyła] ♀→♂ Kiel 984, 161 (1876).

CIULON

‘penis; także człowiek o zbyt dużym temperamencie seksualnym’

Ty byku, ty kindrozie, jajoniu, ciuloniu, Twój ojciec Ci dał kocia na wiano, Tyś z Krascheowa do małych Staniszczy zgołą rzycią przyszedł, Ty kurwiozu ♀→♂ StaM 998, 175 (1884); Piontek, du Culon ♂→♂ StaW 975, 34 (1931).

CO

Fraz. Cożes ty za ktoś ‘jesteś marnym kimś’: Ty myśliż, iześ Ty to bardzo dobrze trefił? Bo choć ona dostała te 600 albo nie, ta jest jedno, bo ona jest taki proznak, taki lygor, bo jak ja do roboty idę, to ona przed sienią leży albo siedzi, a jak nie, to w stodole; Bo jak Ciebie rzna [‘uderzę’]; Wy fajnice z Boru! A Ty czarownica Borowsko! Ty fajnica z Boru, chociaż dostałaś 600, to je Ty za 1 ½ roku przeszoł! Cożes Ty za gospodyni, kiedy żniwo było, a Tyś przed sienią leżała albo w stodole; Kurwa ♂→♀ Kiel 983, 38 (1882).

COFAĆ SIĘ

‘posuwać się wstecz’

Fraz. Cofać się jak rak z rzycią ‘posuwać się wstecz’: Ty Duszniku [dłużniku], ty Zyroku, bosz przeżarła Tyszlikowe miesce w Kielczy, zasz mało, to przeżresz Placzkowy, bo łona do gorków sro, a potym w nich klosky warzi, do szolek szczy, co kawa pije, ty się stom hypotekum cofosz jak rak ze rzicom! ♀→♀ Kiel 983, 65 (1884).

CUDZOŁOŹNICA

‘kobieta lekkich obyczajów’

Ty Cudzołożnica ♂→♀ Zaw 978, 31 (1905); cudzo oischnitza ♀→♀ Zaw 978, 331 (1931).

CUDZOŁOŹNIK

‘człowiek, który odbywa pozamałżeńskie stosunki seksualne’

Ty ryszołku, Ty cudzołożniku! Ty lichwiarzu! Tyś okradł herbów! [‘spadkobierców’] ♂→♂;

Ty ryszołku! ♀→♂ Łaz 988, 230 (1880).

CUDZY

‘obcy’

cudzy Bumler; i ciebie diabli weźmną, a my tu zostaniemy ♂→♂ Rozm 1003, 220 (1869).

CUPAK

‘niedołga’

ty wyiachrana motyka, brelonie, wakiem, czarownicą, strachem, cyganem ♀→♀; cupaku, cyganą od Manna ♀→♀ Kad 996, 20 (1865).

CYCUŁA

'kobieta mająca duży biust'

Ty staro! cygano, ty staro! cyculo! Ty staro! kurwo! Ty staro! mac<i>u</i>ro, gdzie idziesz, do maciurow ♀→♀, papłoki ♀→♂♂ Dziew 777, 175 (1928); Ty cyculo-kajstrulo ♀→♀ Kroś 994, 198 (1857); trąba, ośle, smarkoczu ♂→♂; cycula, przyniosłaś troje dzieci, iedno z mlynarzem, kurwą, gidzie ♂→♀ Rozm 1003, 294 (1885); stara bestyją; focą (Pfozce); starą bestyją i starą cycułą ♀→♀ StaM 998, 247 (1887); ty motyko, Cyculo, masnico, piczo ♂→♀ Żęd 771, 10 (1859).

CYGAN

1. *'człowiek narodowości romskiej'*

cygani leprzy poradzą robić jak ja ♂→♂ Kal 447, 91 (1892).

2. *'kłamca, oszust'*

ty cyganie, ty świndlyrzu, bo nie masz szkodnika, jakeś ty jest ♀→♀ Ad 449, 31 (1864); tyś jest cygon, złodziej, chwant, szulerz, wichłacz ♂♂→♂ Ad 449, 40 (1865); przekłety złodzieju; kłaku; cyganie; ja ciebie muszę zabić na pierwszej lepszej drodze, od mojej ręki musisz zginąć, co mnie będziesz pamiętał ♂→♂ Ad 449, 175 (1876); Hermansa jest gałgan, lump, złodziej, cygan ♂→♂ Ad 449, 229 (1879); wy pieroni, wy hondsfonci, ogródcie sobie płot żelazem, a nie wypłajacie raifami długami; Mokwowie są hondsfoci, cygani a złodzieje ♂→♂♀ Kad 996, 4 (1864); ty cyganie, wichłacz, gałganie pieroński ♂→♂ Kad 996, 12 (1864); ty wyiachrana motyka, brelonie, wakiem, czarownicą, strachem, cyganem ♀→♀; cupaku, cyganą od Manna ♀→♀ Kad 996, 20 (1865); ty złodzieju grofski, ty cyganie, ty łacie, ty szarciuchu ♀→♂ Kad 996, 124 (1871); der Briefträger jest cygan, łaidak; ten łajdak, takiego Briefträgra sobie wżici nosi ♀→♂ Kol 973, 139 (1855); cyganie i niedobrym człowiekiem; nieprawym człowiekiem ♂→♂ Kol 973, 150 (1855); chącwoce, wichłacz, cyganie ♂→♂ Kol 973, 173 (1855); Gidzie i Cyganie ♀→♂; dwa razy po 2 główki kapusty wzięła ♂→♀ Kroś 993, 87 (1859); Ty Cyganie, Ty Szulyrzu, Ty Gałganie ♂→♂ Kroś 994, 235 (1858); Maciek cygan zrobił ci twego synka na Walkowem sośniu ['w lasku'] ♀→♀ Łaz 988, 22 (1872); Ty gałganie, Ty wichłacz, Ty cyganie! Za trzy lata będziesz prawo miał do tego gruntu!; Ty głupi mrzigiłodzie, Ty głupi mrzigiłodzie ♂→♂ Łaz 988, 132 (1875); Ten czarny wąs! Ci cygani, Ci gałgani! Trzy razy ogłupioł, a jego kobieta się dziewięć razy zesrała! ♀→♂ Łaz 988, 259 (1884); Ty złodzieju, strzępie, gałganie, szulyrzu, cyganie! ♂→♂ Łaz 988, 269 (1885); Ty łacie, kłaku, cyganie, bestyjo! ♂→♂ Łaz 988, 277 (1885); Ty cyganie, ocyganioloś mnie o jeden meter, przedowosz pole, a nie możesz się wypłacić ♂→♂ Łaz 988, 281 (1886); wi Ziganie, wi sulirzu! [ihr Zigeuner, ihr Schwindler] ♀→♂ Łaz 988, 321 (1890); ty sie jinę piscem wdycki po mie ryies, siedzoł ies w herecze sa wągły, ty ciganie [ty się jeno pyskiem wdycki po mnie ryiesz, siedział jeś w areszczcie za węgle, ty cyganie] ♂→♂ Łaz 988, 335 (1891); ty ciganie, ty złozeju, siedzoł ies wheresze sa wągły [ty cyganie, ty złodzieju, siedzioł jeś w hereszcie za wągłe] ♂♀→♂ Łaz 988, 337 (1891); ty smoku, ty gizdzie, ty cyganie ♂→♂ Łaz 988, 354 (1893); ty pieronie, podź mi sam, to ci oczy wydubię, ty cyganie, kup sobie mydła a umyj się ♂→♂; ma dzieci

kuławy ♀→♂ Łaz 988, 357 (1893); Cyganie, wichlerzu ♀→♂ Płuż 1002, 48 (1871); Ty przeklęty kłaku, ty cyganie, boś niemasz narano co zeżrać, toż chcesz, cobych ci nawalył – nasrą ci ♂→♂; Jeno sobie daj pozór, bo jak ja ciebie raz kędy dopadnę, to mnie sobie ty będziesz pamiętał ♂→♂ Płuż 1002, 140 (1874); My też musimy iść do sekutnika, do tego cygona, do tego złodzieja; bo też Czapłowi krowę wywiódł ♀→♂ Płuż 1002, 153 (1875); gałganie, cyganie, złodzieju ♀→♂ Płuż 1002, 193 (1876); Wy szalbierze, wy cygani, wy lichwiarze; bo ja ciebie muszę zabić ♂→♀; Szalbierzu, bo niemasz jeno samych żebrakow pełną izbę ♂→♂ Płuż 1002, 247 (1877); przeklęty cygan, złodziej, kwóli niego straciłem 20 talarów ♂♀→♂ Roz 1031, 53 (1889); Ty cymbale; ty pieronie przeklęty; Ty cyganie; boś ty i Olschowsky mnieście ocyganili; wy bestyie, ia was obuch zabiję; bo cię tem Kielischkiem zabiję; choćby 10 lat miał przyiść na festung; bo iak ci dam wpysk, to cię diabli wezmą ♂→♂ Rozm 1003, 159 (1866); Strzępem; Cyganem; Chacharę, bo ci iajca wylazują; złodzieju ♂♀→♂ Rozm 1003, 288 (1884); wichłacz, cygan ♂♀→♂ Spo 968, 27 (1867); ty pieronski huncfocie ♂→♂; ty cyganie, ty czarna bestya ♀→♂ Spo 968, 67 (1868); Ty smarkaty synku, ty huzycie, ty cyganie ♂→♂; Ty bestyjo, ty cyganko, ty huzytko, ty komedyantko ♂→♀ StaM 998, 42 (1874); Ty złodzieju gminski, boś siagi pokradł. Ty cyganie, ty garboczu, dzieci masz żebrakami. Ty nie poradzisz nic robić, jeno Josefie ciula do zici wrazić ♂→♂ StaM 998, 49 (1875); Cyganie, zeżyraczu ♀→♂ StaM 999, 225 (1860); gminski złodzieju, garboczu, cyganie, byku, krupy i jagły mi zeżyraż ♂→♂ StaM 999, 237 (1870); lichwiarzu i cyganie ♀→♂ SuŁ 990, 250 (1857); sroczem, głąbem, cyganem ♂→♂ Żęd 771, 259 (1864); ty smyku, cyganie, gołozicie, kłaku ♂♀→♂; wy zeżyraczu, boście moią procę zeżarli ♂→♂♀ Żęd 774, 26 (1853); ty pierunski żydzie, ty cyganie ♂→♂ Żęd 976, 16 (1866); wy wichłacze, cygane, fałszywcy ♂→♂♀ Żęd 976, 257 (1874).

CYGANA

'oszustka; także kobieta czarnowłosa'

podciepkowego pokolenia; przekłętego pokolenia; małupica; cygana ♀→♀ Ad 449, 89 (1869); cygana, maskietnik, prostok, szulerz ♀→♀ Ad 449, 142 (1874); spotawo krowa, cygana, pazucha [?] ♀→♀ Ad 449, 170 (1876); posądza, że jej ruły z pieca ukradła ♀→♀; naprzeciw sweymu panu mowić miała: Tyn przeklęty basok, gównno mu dam za żyto i t. d. ♀→♂, do tego cyganą ją nazwała ♀→♀ Ad 449, 252 (1881); Ty staroł cygano, ty staroł cyculo! Ty staroł kurwo! Ty staroł mac<i>u</i>ro, gdzie idziesz, do maciurow ♀→♀, papłoki ♀→♂♂ Dziew 777, 175 (1928); Ty Babo, ty Cygano, czego ty tu chcesz ♂→♀ Izb 986, 184 (1863); weil ich ein Schulerz [szulerz] (d. s. Verdreher) und eine Zeganne [cygana] (Schwindler) bin; te pieronski Ucholu ♂→♀ Jem 1001, 164 (1937); ty cygano, samojedniku ♂♀→♀ Kad 996, 9 (1864); ty wyiachrana motyka, breлонie, wakiem, czarownicą, strachem, cyganem ♀→♀; cupaku, cyganą od Manna ♀→♀ Kad 996, 20 (1865); ty wrózko, ty motyko, ty otraconoł, ty maciurko, bo jedno dziecko macie a używić go nie możecie ♀→♀; ty Cygano ♀→♀ Kad 996, 44 (1867); ty diabloł Cygano, bo ci tę siekierkę wgłowie utopie ♂→♀

Kad 996, 46 (1867); Ty smarkata babo, ty pieronie, ty bestya, ty cygano, ty lumpie ♂→♀ Kal 447, 27 (1881); Pojdz, Ty krowi waku; Ty cygano; cały świat obleciałaś; Ty siwo młotyko, tak jak złodziej lotoż; czarownicąś jest. To mie są w rzic pocałuj; Ty czorny wrózu. Ty czorno wrono; Ty czarno torbo; tak tyn ogón za dupą nosisz ♀♀→♀ Kiel 983, 31 (1882); ty przekłeta cygano, ty żółty psie; ty żółty psie ♂→♀ Kol 973, 74 (1854); Ty huncfocie, ty gałganie; ty handlerzu; bo psami handlujesz, teraz też mojemi gęsiami chcesz handlować; chodzisz między ludźmi jak świnia ♀→♂; Ty cygano ♀→♀ Płuż 1002, 97 (1872); Ty złodzieju; bo to wydarte; to w nic musi przyjść, ty dłużniku ♀→♂; Złodzieje, smarkoczu, ślimok, cygana ♀→♀; Złodziej, smarkocz, ślimak, cygana ♀→♀; To się w proch obrocić musi, to się musi w nic obrocić ♀→♂ Płuż 1002, 139 (1874); Ty złodzieju, ty cygano, ty giździe ♀→♀ Płuż 1002, 186 (1876); Ta kulawo marcha, ten żebrak; Ty nie żyjesz, jeno z cyganstwa; ty cygano – on tego synka tak zbił, aż do galat nasrał; ty motyko ♀→♂♀ Płuż 1002, 215 (1877); Cygano, paskudniku, gisdaukiem; Ty prośniaku, ty kradniesz ♀→♀ Poz 982, 39 (1866); ty cygano, ty waku, żydowska kurwo ♀→♀ Spo 968, 127 (1872); ty cygano, larwo ♂→♀ Spo 968, 214 (1878); Bestią, cyganą i że się na drodze wakę swoją rozdziera ♂→♀ StaW 969, 253 (1867); Cygana u. wichłacz ♀→♀ Żęd 771, 123 (1862); Paskudnica, Gisdula, Cygana u. Bestya ♂→♀ Żęd 774, 147 (1857).

Czarna cygana, cygana czarna

'kobieta czarnowłosa; także brudna'

Ty przekłeta czarna cygano, bo jeszcze masz swojego chłopca za mało, to jeszcze czyich wobisz i marki życzasz na gorzołę, aby się z nią jachrał, już przedtym ma jak świnia prosiąt, a jeszcze nie jest kontent na swoim chłopie, bo cie trzeba do caitungów postawić! ♀→♀ Ad 449, 251 (1881); ty czarna cygano, bo się nie myjesz ♂→♀ Kad 996, 10 (1864); Pramansko Wrona, Zornoł [czarna] Zymana Richterowa ♂→♀ Kol 970, 38 (1906); ty cygano czarna, ty strachu ♀→♀ Kol 973, 168 (1855); Ty czarna bestyo, ty czarna cygano, ty czarna wrono ♀→♀ Roz 1031, 69 (1891); ty bestia, ty kurwo, czarna cygano ♀→♀ Spo 968, 169 (1875); ty spotloku, kłak, judosie, lompe, cyganą czarną, pragtiwcy ♂♀→♂♀ Żęd 976, 344 (1879).

CYGANIĆ

'kłamać, oszukiwać'

gesagt, że każdego cyganie, żadnemu nie zapłacę, a tak co raz to inszego furmana mam; idź, kurwiozu, idź za kurwami ♀→♂ Ad 449, 125 (1872); On maz [sic] tak jak tak c<y>gani, ten Pieron ♂→♂ StOp 965, 67 (1910).

CYGANKA

'oszustka'

Ty smarkaty synku, ty huzycie, ty cyganie ♂→♂; Ty bestyjo, ty cyganko, ty huzytko, ty komedyantko ♂→♀ StaM 998, 42 (1874); ty cyganko, ty wychlyrko, bo tanio mięso, za dwa grosze przedawa, bo dwoje kupie, a trzecie ukradnie ♂→♀ Żęd 774, 240 (1858).

CYGAŃSTWO

'oszustwo'

Ta kulawo marcha, ten żebrak; Ty nie żyjesz, jeno z cyganstwa; ty cygano – on tego synka tak zbił, aż do galat nasrał; ty motyko ♀→♂♀ Płuż 1002, 215 (1877).

CYMBAŁ

'człowiek głupi'

Ty cymbale; ty pieronie przeklęty; Ty cyganie; boś ty i Olschowsky mnieście ocyganiłi; wy bestyie, ia was obuch zabiję; bo cię tem Kielischkiem zabiję; choćby 10 lat miał przyiść na festung; bo iak ci dam wypsk, to cię diabli wezmą ♂→♂ Rozm 1003, 159 (1866).

CZAPA

'wyzwisko o niejasnym znaczeniu'

ty tuleja, czopa, kmini ♂→♂; ty babo, strachu, Hasterokulo, Hasterocy są łąci a kapusciorze ♂→♀ Kad 996, 16 (1865).

CZARNOKSIĘŻNICA

'czarownica'

Czarownico; Czarnoksiężnico; żiciaś po bożę męceś darła ♀→♀ Kroś 1005, 224 (1893).

I. CZARNY *przym.*

'czarnowłosy; także brudny'

Ty przekłeta czarna cygano, bo jeszcze masz swojego chłopa za mało, to jeszcze czyich wobisz i marki życzasz na gorzołę, aby się z nią jachrał, już przedtym ma jak świnia prosiąt, a jeszcze nie jest kontent na swoim chłopie, bo cie trzeba do caitungów postawić! ♀→♀ Ad 449, 251 (1881); ty czarna cygano, bo się nie myjesz ♂→♀ Kad 996, 10 (1864); czarna bestia, subela ♀→♀ Kad 996, 40 (1866); Jeno cicho, ty bassoku – już zaś łazisz z tym bassym – ty czarno motyko – ty motyko wygnito, bo z twojej motyki toby się kałęba nażarła ♀→♀ Kal 447, 51 (1885); Pojdz, Ty krowi waku; Ty cygano; cały świat obleciałaś; Ty siwo młotyko, tak jak złodziej lotoż; czarownicaś jest. To mie są w rzić pocałuj; Ty czorny wrózu. Ty czorno wrono; Ty czarno torbo; tak tyn ogón za dupą nosisz ♀♀→♀ Kiel 983, 31 (1882); czorno motyka! pjerón! ♂→♀ Kiel 983, 61 (1884); znaidek! poćepek! połumano bestio! czorno młotyko!; znaidek; młotyko ♀→♀ Kiel 983, 66 (1884); Na, na, na, ty czorny byku, gony, gony, ty czorny byku ♀→♂ Kiel 983, 138 (1890); Pramansko Wrona, Zornoł Zygana Richterowa ♂→♀ Kol 970, 38 (1906); ty cygano czarna, ty strachu ♀→♀ Kol 973, 168 (1855); Ty mnie masz gówno do rozkazu, ty młotyko; Ty kulawo, czarno młotyko, ty giździe kulawy, bo jak węznę mietła, to ci tak wywałę, co ty tu chcecz [sic] ♀→♀ KŚl 980, 9 (1883); Ten czorny wąs! Ci cygani, Ci gałgani! Trzy razy ogłupioł, a jego kobieta się dziewięć razy zesrała! ♀→♂ Łaz

988, 259 (1884); Ty czarna bestyo, ty czarna cygano, ty czarna wrono ♀→♀ Roz 1031, 69 (1891); czarna motyka ♂→♀ Roz 1031, 85 (1894); jusch tam stoj ta bestioł, tyn gisd oszażóny a śmieje sin, te diołbły czorne, te gisdy, te bestie Nowotkowe, te mi wszystkim Gowiedz pozabijajoń, w szora [wczora] jednań, dzis<i>aj drugoń Kaczkań ♀→♀ Rożn 772, 68 (1903); ty pieronski huncfocie ♂→♂; ty cyganie, ty czarna bestya ♀→♂ Spo 968, 67 (1868); ty bestia, ty kurwo, czarna cygano ♀→♀ Spo 968, 169 (1875); Ten kłak szwiec powiedzie urząd na wole do żyta ♀→♂; Ta bezstyojo przekłeto czarno ♀→♀; Ty ślypoku, ty gałganie zewców, ty żęboczu, ty wargoczcu ♀→[12-l. dziecko] StaM 998, 62 (1876); Czorno bestyo, zapłać ♀→♂ StaM 999, 226 (1860); ona jest świnią; ty motyko siwo; ty sucho żyć zielono czarno, srokato; ty makoliczne nasienie Drzymałowe ♀→♀; Ty ciela ♂→♀; on jest huncwot; To jest moja praca ♀→♂; Jenó bij tego złodzieja, bo masz prawo do niego ♂→♀ StaM 999, 263 (1871); te Waku czorne [ty waku czarny] ♂→♀ StOp 967, 237 (1925); ty rysoku, ty skropoczcu czarny, ty rysawy śmierdzący lutrze, ty kurwo, ty husycie, ty parszywcu, bo na ten twoi parszywy pysk aże żadno sajsdrzeć ♀→♀ Zaw 979, 228 (1898); czarna motyką und szcerbatą babą ♀→♀ Żęd 976, 28 (1866); ty spotloku, kłak, judosie, lompe, cyganą czarną, pragtiwcy ♂♀→♂♀ Żęd 976, 344 (1879).

Czarna cygana, cygana czarna

'kobieta czarnowłosa; także brudna'

Ty przekłeta czarna cygano, bo jeszcze masz swojego chłopa za mało, to jeszcze czyich wobisz i marki życzasz na gorzołę, aby się z nią jachrał, już przedtym ma jak świnią prosiąt, a jeszcze nie jest kontent na swoim chłopie, bo cie trzeba do caitungów postawić! ♀→♀ Ad 449, 251 (1881); ty czarna cygano, bo się nie myjesz ♂→♀ Kad 996, 10 (1864); Pramansko Wrona, Zornoł [czarna] Zygena Richterowa ♂→♀ Kol 970, 38 (1906); ty cygano czarna, ty strachu ♀→♀ Kol 973, 168 (1855); Ty czarna bestyo, ty czarna cygano, ty czarna wrono ♀→♀ Roz 1031, 69 (1891); ty bestia, ty kurwo, czarna cygano ♀→♀ Spo 968, 169 (1875); ty spotloku, kłak, judosie, lompe, cyganą czarną, pragtiwcy ♂♀→♂♀ Żęd 976, 344 (1879).

Czarna mora

przen. 'kobieta brudna'

Ty czarna wrona, czarna mora, lepiej, kiedy byś się umyła ♀→♀ SuŁ 991, 272 (1929).

Czarna wrona

'kobieta czarnowłosa, tu także: brudna'

ty czornoł wrono, lepiej kiebys sie u myła ♂→♀ Łaz 988, 338 (1891); Ty czarna bestyo, ty czarna cygano, ty czarna wrono ♀→♀ Roz 1031, 69 (1891); staro liszka, ryzok, dluzniku, patrz swoją czarną wrone, kurwioyrzu ♂→♂ Rozm 1003, 286 (1884); Ty czarna wrona, czarna mora, lepiej, kiedy byś się umyła ♀→♀ SuŁ 991, 272 (1929); czarną wroną ♀→♀ Żęd 976, 73 (1867).

Fraz. Czarny jak gnojowa 'bardzo brudny': Ty djablo smarkulo, pysk sobie umej, bo masz czarny jak gnojowa, a potem zemną rządz ['rozmawiaj'] ♂→♀ SuŁ 991, 101 (1916).

II. CZARNY *rzecz.*

'diabeł'

On siedzi na chórze jak czarny, bo już do tych czarnych przystał, ta bestyjo czarno. Nie wart jeno go zapalić, coby się wytraciło te pokolenie, bo jeno namawia ludzi, coby dawali kartki za państwem, a nie za księdzem ♀→♂ StaM 998, 73 (1876).

CZAROWNICA

'kobieta uprawiająca czary; wiedźma'

Ty kurwo; czarownico ♀→♀ Ad 449, 143 (1874); czarownicą, suką, bo masz dziecków jak psów, damą, głodniocy, zeżyrocy; a twój przedał dąb Szczeponkowi a Pietrzinskiemu ♀→♀♂ Kad 996, 18 (1865); ty wyiachrana motyka, brełonie, wakiem, czarownicą, strachem, cyganem ♀→♀; cupaku, cyganą od Manna ♀→♀ Kad 996, 20 (1865); Pojdz, Ty krowi waku; Ty cygano; cały świat obleciałaś; Ty siwo młotyko, tak jak złodziej lotoż; czarownicaś jest. To mie są w rzić pocałuj; Ty czorny wrózu. Ty czorno wrono; Ty czarno torbo; tak tyn ogón za dupą nosisz ♀♀→♀ Kiel 983, 31 (1882); Pojc sam jeno, ty przeklentoł pieronskoł bestyjoł. Ty przeklentoł pieronskoł czarownico; on by nic od takiej przeklentej czarownicy nie rzar ♂→♀ Kiel 983, 139 (1890); zarownitza ♀→♀ Kol 970, 15 (1905); Czarownico, Garbołczu ♀→♀, Czarownico, Garbołczu, Motyko, Waku ♂→♀ Kroś 1005, 208 (1892); Czarownico, Czarnoksiężnico, żiciaś po bożę męcęś darła ♀→♀ Kroś 1005, 224 (1893); Małczyno jest czarownica, po [bo] odemnie pozycęła kopocia, i przez to odebrała mi mleko krowie, po [bo] nie moga zdziałać ♀→♀ KŚl 980, 23 (1884); Ty moro, Ty kurwo pierońsko, Ty waku, Ty gidzie, by Cię piorony biły, Ty paskudniku, Ty czarownico, boś mi bydło opaskudziła, jo tu niechęć czarownice w mojem domostwie, boś mi bydłu mleko poodbierała, ja Cię muszę zabić, co roz ztobą koniec zrobię; Ty waku gizdawy, przepukły, bo Ci inaczej niepowię jeno kurwo Tomkowa, boś mnie 5 razy na siebie w ciągała ♂♀→♀ StaM 998, 115 (1879); Ty stara, siwa marcha, stara czarownica, to mnie sam wdupę pocałuj, gizdzie, łozarciuchu łozarty, co chwila ożarta, jachrałaś się zmłodu w Kalinowcu ♀→♀ SuŁ 991, 164 (1925); ty Czarownico, ty motyko ♀→♀ Zaw 978, 90 (1910); eine alte Czarnowitza [sic] ♀→♀ Zaw 979, 173 (1896); ty moro, zydowsko czarownico, ty zydulo und srogie slypie ♀→♀ Żęd 976, 344 (1879); ty kurwo, ty oszkrobino, wy złodzieje, ty czarownico, motyko rozgłabana (du Hacke zerfetzt) ♀→♀ Żęd 976, 370 (1880).

CZAROWNIK

'mężczyzna uprawiający czary'

zarownik ♂→♂ Kol 970, 29 (1906); Czarownikiem poprzezywali, ize im Krową poczarowau, co bes paren dni mleka uzywacz niemogli ♂♀→♂ Rożn 772, 17 (1888).

CZAS

Fraz. Przed czasem kogoś skurwić 'odbyć stosunek seksualny przed ślubem': tyś jest kurwiorz, boś przed czasem twoję kobietę skurwił ♂♀→♂ Żęd 771, 157 (1862).

CZEKAĆ

'oczekiwać; tu: w trybie rozkazującym – ostrzeżenie w pogroźce'

pogroź. Czekaj, ty bestyjo, ja tobie tu [p. 65] teraz wyrobię ♂→♂; bocian ♀→♂; miesiącuku ♂→♂ Płuż 1002, 64-65 (1871); Czekaj, ty diable, jak cię dopadnę, to cię na pierwszej lepszej drodze roztrzasnę ♂→♂; Kurwa, motyka, gizd ♂→♀ Płuż 1002, 236 (1877); czekaj, ty Bestia, teraz ci zapłacę ♂→♂ Rozm 1003, 111 (1862).

CZERWONKA

Formy: czerwionka

'przezwisko człowieka rudowłosego'

piegaczu i czerwionka ♂→♀ Kal 973, 188 (1855).

CZERWONY

Czerwona rzecz.

'krew'

Fraz. Tak komuś dać w pysk, aż się razem czerwoną obleje *'uderzyć w twarz tak mocno, aż będzie krwawić'*: *pogroź.* To mnie sam w życ pocałuj, ty mi możesz w moj zici mieszkać, ty pieronie, jak mi jeszcze raz co powiesz, to ci tak dą w pysk, aże się razy czerwoną oblejesz ♂→♂ Kal 447, 88 (1892).

CZESKI

'moneta rozpowszechniona na Śląsku w XIX w. przed reformą pieniądza z 1873 r.; srebrny grosz'

Fraz. Pójdź, dam ci za czeski *'powiedzenie wyrażające pogardę, lekceważenie'*: smarkoczu, jednakech cię nauczył, pójdź, dam ci za czeski, gorszisz się ♂→♂ Ad 449, 238 (1880).

ĆWICZYĆ

'tu: wychowywać'

ty, jako ty to te dzieci czwiczysz ♂→♀ Łaz 988, 333 (1891).

DAĆ

Fraz. Dać kogoś / komuś coś *fantować/zafantować 'zażądać egzekucji dóbr'*: Już to ten Wieczorek wymłocił? – ja dam temu Wieczorkowi z boże zafantowac na moje koszta; Ja temu Wieczorkowi sekutnika pošlę; dam go fantować na dziesięć twardych ['talarów'] ♂→♂ Płuż 1002, 218 (1877).

Dać kogoś na zupę wrazić 'wsadzić kogoś do więzienia': Tyś na mnie fałszywie przysiągał! Ja Cię dam na trzy lata na zupę wrazić! ♂→♂ Łaz 988, 128 (1875).

Dać komuś 'o kobiecie: odbyć stosunek seksualny': ty smarkoczu, ty sobie chyc taką równioczkę jak es ty jest, a mie ty dej pokoj ♀→♂; Ty bestyo przeklęto, bo ty z chłopę wnocy leżysz a doż mu 6 albo siedem razy bez noc – a mie się nie doż poszkubnąć ♂→♀ Kal 447, 89 (1892).

Dać komuś gównno / gównno komuś dać 'nic nie dać': Dam ci gównno, nie pół twardego ['talara'], statekeś przesrał, a teraz zaś zegrodeń, ty się chcesz ze mnie zbogacić ♂→♂ Poz 982, 13 (1866); posądza, że jej ruły z pieca ukradła ♀→♀; naprzeciw sweymu panu mówić miała: Tyn przeklęty basok, gównno mu dam za żyto i t. d. ♀→♂, do tego cyganą ją nazwała ♀→♀ Ad 449, 252 (1881).

Dać komuś orfajgę 'uderzyć w twarz': ty mandrela, bo ci du Ohrfeige (du kluger ich gab dich Ohrfeige) ♂→♂ Kol 972, 77 (1904).

Dać komuś pokój 'zostawić w spokoju, nie zaczepiać': ty smarkoczu, ty sobie chyć taką równioczkę jak eś ty jest, a mie ty dej pokoj ♀→♂; Ty bestyo przeklęto, bo ty z chłopę wnocy leżysz a doż mu 6 albo siedem razy bez noc – a mie się nie doż poszkubnąć ♂→♀ Kal 447, 89 (1892).

Dać się komuś poskubnąć 'o kobiecie: pozwolić się dotknąć w miejsce intymne': ty smarkoczu, ty sobie chyć taką równioczkę jak eś ty jest, a mie ty dej pokoj ♀→♂; Ty bestyo przeklęto, bo ty z chłopę wnocy leżysz a doż mu 6 albo siedem razy bez noc – a mie się nie doż poszkubnąć ♂→♀ Kal 447, 89 (1892).

Dać się od kogoś poskakać 'odbyć stosunek seksualny': ty klaczo, ty frelo, bo bys się w tancu od pachotka pozkokac dała ♂♂→♀ Żęd 774, 237 (1858).

Dać sobie pozór (od kogoś) 'uważać na kogoś lub coś, być ostrożnym': ty głuchy psie smarkaty, tylko sobie daj pozor od nas ♂→♂ Ad 449, 260 (1881); Ty przeklęty kłaku, ty cyganie, boś niemasz narano co zeżrać, toż chcesz, cobyh ci nawalył – nasra ci ♂→♂; Jeno sobie daj pozór, bo jak ja ciebie raz kędy dopadnę, to mnie sobie ty będziesz pamiętał ♂→♂ Płuż 1002, 140 (1874).

Dać komuś w pysk 'uderzyć w twarz': pogróż. ty przeklęty zydzie, ty paskudniku, gizdzie, bo jak ci dam wpysk, to zaraz usniesz ♂→♂ Izb 987, 115 (1870); Piorunie! Ja bych i tobie dał wpysk ♂→♀ Kal 447, 33 (1881); Jezeli chcesz wpysk, to Ci dam! Całuj mię wrzyć, do rzici mi sam żądź ['mów']; Ty będziesz mie pamiętał ♂→♂ Łaz 988, 130 (1875); Ty cymbale; ty pieronie przeklęty; Ty cyganie; boś ty i Olschowsky mnieście ocyganili; wy bestyie, ia was obuch zabiję; bo cię tem Kielischkiem zabiję; choćby 10 lat miał przyiść na festung; bo iak ci dam wpysk, to cię diabli wezmą ♂→♂ Rozm 1003, 159 (1866); Ty giździe, idź, bo ci dam w pysk ♂→♀ SuŁ 989, 56 (1869).

Pójdź, dam ci za czeski 'powiedzenie wyrażające pogardę, lekceważenie': smar-koczu jednakech cię nauczył, pójdź, dam ci za czeski, gorszisz się ♂→♂ Ad 449, 238 (1880).

Tak komuś dać w pysk, aż się razem czerwoną obleje 'uderzyć w twarz tak mocno, aż będzie krwawić': pogróż. To mnie sam w żyć pocałuj, ty mi możesz w moj żici miészkać, ty pieronie, jak mi jeszcze raz co powiesz, to ci tak dą w pysk, aże się razy czerwoną oblejesz ♂→♂ Kal 447, 88 (1892).

DAMA

przen. 'kobieta niemoralna; także unikająca pracy, leniwa'

czarownicą, suką, bo masz dziecków jak psów, damą, głodniocy, zeżyrocy; a twój przedał dąb Szczeponkowi a Pietrzinskiemu ♀→♀♂ Kad 996, 18 (1865); ty kurwo wojańska, damo, psiurska kurwo, [p. 24] waku, motyko ♂→♀; ty breloniu, ja ciebie muszę zastrzelić, zniszczyć na dobrze ♂→♂ Kad 996, 23-24 (1865); ty motyko, ty waku, ty kurwo, ty łacie, ty chwancie, ty nic, ty wiertelu, ty kulosie, wy mrzygłody, ty szlondro, ty damo, ty krowa, bo się wczora góniła ♀→♀ Kad 996, 133 (1871); Paskudniku, ty gizardzie, niema Damy takej na calem Kadlubie, jak tys jest, kurwo ♀→♀ Kad 996, 197 (1873); Kulawy pies; wszorzuz; ta sorla [imię żydowskie – Sara]; ta kurwa; sobie mam swojej damy patrzyć ♀→♂♀ Kiel 983, 50 (1883); Szłapa, szmatłok, nosol ♀→♂; damą, kurwą, krową, kalembą ♀→♀ Kiel 984, 55 (1868); ty przekłeta motyko, ty damo ♂→♀ Kol 973, 100 (1854); Ty kurwo, tyś z Jendrykiem miała dwoje dzieci; ty Damo; ty darmodaiko; ty motyko, ty waku ♀→♀ Rozm 1003, 130 (1864); ty kurwo, damo, motyko, smyku ♀→♀; ty rubo bestyo ♀→♀ Żęd 771, 25 (1859); kurwa, dama, paskudnica panskoł ♂♀→♀ Żęd 774, 142 (1857); ty kurwo, damo, strzempie, żyrokiem, szenkfas ci postawić ♂→♀ Żęd 976, 301 (1876).

DARMODAJKA

'kobieta lekkich obyczajów'

darmodaika ♀→♀ Izb 987, 80 (1869); Ty kurwo, tyś z Jendrykiem miała dwoje dzieci; ty Damo; ty darmodaiko; ty motyko, ty waku ♀→♀ Rozm 1003, 130 (1864).

DAWID

'tu: pej. Żyd'

ty jasny pieronie ♂→♂; ty przekłety żydzie, ty Dawidzie ♀→♂ Spo 968, 66 (1868).

DEMOKRAT

'demokrata; tu pej. odmieniec, niekatolik'

Ty pieronski demokracie, ty byku, ty wszozłu, ty lompie, gidzie ♂→♂; suchoł wilijoł ♂→♀ StaM 997, 73 (1902); Demokrat u. Leberant ♂→♂ Żęd 774, 79 (1855).

DEPTAŁA

'człowiek, który chodzi bez celu, marnuje czas'

der Lump, chwant, der tanczyk [?], leberant; deptała, buła ♂→♂ Roz 1004, 277 (1914).

DIABELSKI

'zły, podły'

ten diabelski garbocz, rołą mi wydar; diabli garbocz ♀→♂ Kad 996, 77 (1869).

DIABEŁ

'istota piekielna, uosobienie zła; przen. 'człowiek zły'

Czekaj, ty diable, jak cię dopadnę, to cię na pierwszej lepszej drodze roztrzasnę ♂→♂; Kurwa, motyka, gisd ♂→♀ Płuż 1002, 236 (1877); Ci prawie tak przyjdzie, jak twojemu ojcu, bo ty zdechniesz jak pies; ty dioble ♂→♂ Roz 1031, 48 (1887); jusch tam stoj ta bestioł, tyn gisd oszażóny a śmieje sin, te diołbły czorne, te gisdy, te bestie Nowotkowe, te mi wszystkań Gowiedz pozabijajoń, w szora [wczora] jednań, dzis<i>aj drugoń Kaczkań ♀→♀ Rożn 772, 68 (1903).

Fraz. Diabeł kogoś wziął / diabli kogoś wezmą / wziąć muszą / wzięli 'ktoś zostanie/został ukarany': ty pieronie stary, stary połomańcze, ty ślaku [szlaku?] połomany, bo tego starego już diabeł wzion, a ciebie też przeczkam ♂→♂ Kad 996, 3 (1864); ty złodzieju, kłaku, gałganie, pieronie, bo ciebie diabli tu ztąd wzięść muszą ♂→♂ Kad 996, 15 (1865); Ta oto pierona, jak nie skończy tych plotków o mojej kobiecie, to ją diobli wezną; przekłeta włoka ♂→♀ Kiel 983, 32 (1882); Ty smrodzie! Ty pieronie! Bo Ciebie dyobli wezną! ♂→♂ Kiel 983, 37 (1882); Ty cymbale; ty pieronie przekłety; Ty cyganie; boś ty i Olschowsky mnieście ocyganili; wy bestyie, ia was obuch zabiję; bo cię tem Kielischkiem zabiję; choćby 10 lat miał przyść na festung; bo iak ci dam wpysk, to cię diabli wezmą ♂→♂ Rozm 1003, 159 (1866); cudzy Bumler; i ciebie diabli weźmną, a my tu zostaniemy ♂→♂ Rozm 1003, 220 (1869); bo już cię diabli wezmą, wy przekłeci Naitocy! [nazwisko Neita] ♀→♂ StaW 969, 152 (1862).

Diabeł komuś u nóg wisi 'ktoś jest zły, fałszywy': Ty larwo przekłeta, ty różancowa, bo do rożanca należysz, a diabeł ci u nóg wisi, ty święta, bo się znikim nie możesz zgodzić ♀→♀ Ad 449, 231 (1879).

Diabli kogoś przynieśli 'ktoś się pojawił nieproszony, niemile widziany': Bo Was tu prawie diabli przynieśli, z Dembskie Kuźnie do małych Staniszc, Wy przekłętnicy ♀→♂ StaM 998, 140 (1883).

Mieć czegoś do stu diabłów 'mieć czegoś bardzo dużo': Hahary mają Długów do 100 diołbłów ♀→♂♀ Kroś 1005, 243 (1894).

Niech diabli kogoś wezmą 'złorzeczenie: ktoś powinien umrzeć': Ty, co masz zrobić kapudrok, to zrobisz szosjakłę, a sobie zostawisz na westę; myślisz, iżech ja taki złodziej jak ty? Ty smarkoczu, ty głupi trąba, ośle; Z półtory miary [p. 133] dwie westy robić, a jeszcze z klinami; niech diabli takiego krawca wezną ♂→♂ Płuż 1002, 132-133 (1874).

Żeby kogoś diabli wzięli 'złorzeczenie: ktoś powinien umrzeć': ty muś den Siedlaczek, tego pioruna, zniszczyć, żeby go diabli wzięli ♂→♂ Szym 992, 88 (1879).

DIABLI

'diabelski, zły, podły'

Ty diabla tytło [?], mozesz iść swojego chłopa meldować na Buczki jajca bykowi hustać, dostanie czeski na godzinę ♂→♂♀ Ad 449, 224 (1879); ty diobli fainioszku, ty przekłeta miemko, ty przekłeta gburko, ty dziuboku, szramoku, tzośty [coś ty] nie jest taka kobieta, jak insza ♂→♀ Kad 996, 1 (1863); ty diabloł Cygano, bo ci tę siekierkę w głowie utopie ♂→♀ Kad 996, 46 (1867); ten diabelski garbocz, rolą mi wydar; diabli garbocz ♀→♂ Kad 996, 77 (1869); Ty djoblo motyko, tosch tam już zas tyn przeklenty byk bol u ciebie w sobotam. Bo jo wachowała do pu dwanosty. To u ciebie dwierzi szcyrkly ♀→♀ KŚI 980, 354 (1934); Ty bestyjo, ja Cię muszę udawić! Ty złodzieju diobli, ja Cię muszę na pierwszej lepszej drodze zabić i do pierwszej lepszej dziury wkręcić, to sobie będziesz pamiętać od moich rąk. Ja Cię muszę zabić! ♂→♂ Łaz 988, 157 (1876); Jaś Wycisło, ten slimaty pysk, ta przekłeta świnia, diobli slimok, ten złodziej przekłety, dziesięć marek ukradł matce! ♂→♂ Łaz 988, 253 (1883); Ty diobli mandrella, bo ja ciebie nauczę ♂→♂ Płuż 1002, 247 (1877); Te dioblo Motyka ♂→♀ Roz 1031, 178 (1903); diable czioch, owada zielono [diabli szczocho, owada zielono] ♂→♂ Roz 1031, 193 (1906); Ty djablo smarkulo, pysk sobie umej, bo masz czarny jak gnojowa, a potem zemną rządź ['rozmawiaj'] ♂→♀ SuŁ 991, 101 (1916); wy luntly, leberancie; bo już tak robią, jak leberancie w polsce, wy luntly dioble, bo nieporadzicie koszule sprawić ♂→♂ Żęd 771, 207 (1863); ty paskudnicą ♀→♀; by cie jasne pioruny biły ♂→♀; diobli ciarachu ♀→♂ Żęd 771, 252 (1864); ty diobla mlihubo [?], ty się z całym światą paskudzisz i po wszystkich chlywach się gizdzisz ♀→♀ Żęd 976, 225 (1873).

DIABLICE

'dzieci złe, złośliwe, niegrzeczne'

ty pierunie, ty bestyjo; Ty złodzieju, bo cie zaraz ze ziemią z równą; ty giździe; ty parszywsze [parszywce] ♂→♂; Wy bestyje, djoblice, parszywce; boscie wy nie są takie jak insze ♂→[dzieci] Płuż 1002, 205 (1876).

DŁUGI

'o człowieku: wysoki'

prowok. Podź jeno a zrób mi co, ty smarkaty koniu, ty mandrela smarkaty, ty wielbłądzie długi ♂→♂ StaM 1000, 81 (1894).

przysł. **Jakiś długi, takiś głupi jesteś bardzo głupi:** Jakiś długi, takiś głupi – ty gidzie smrodławi ♀→♂ Kal 447, 84 (1891).

DŁUGO

Fraz. **Nie być długo we służbie euf. 'zostać wyrzuconym ze służby':** Przekłety łapie, tyś tych pieniędzy nie oddał, ty nie będziesz długo we służbie, ty musisz iść fórt ze służby – ja ci to zrobię ♂→♂ Kal 447, 53 (1885).

DŁUŻNIK

‘człowiek nierzetelny w oddawaniu długu, ociągający się ze spłatą pożyczonych pieniędzy’

ty złodzieju, ty gałganie, ty smarkoczu, duźniku ♂→♂ Ad 449, 39 (1865); szerga ♀→♂; wy dłużnicy, bo kartki za wami ślą, bo się paradzicie z czyjzego ♀→♂♂ Ad 449, 229 (1879); dłużniku, paskudniku, po jak wezna tyka, to ci tak wyłupia ♀→♀ Izb 987, 192 (1872); Ty dłużniku, ty kłaku ♂♀→♂; ty złodzieju, kłaku, dłużniku ♀→♂ Kad 996, 78 (1869); kłakiem a dłużnikiem ♂→♂ Kad 996, 79 (1869); Ty Duszniku [dłużniku], ty Zyroku, bosz przeżarła Tyszlukowe miesce w Kielczy, zasz mało, to przeżresz Placzkowy, bo łona do gorków sro, a potym w nich klosky warzi, do szolek sczy, co kawa pije, ty się stom hypotekum cofosz jak rak ze rzicom! ♀→♀ Kiel 983, 65 (1884); Ty dłużniku ♂→♂ Kroś 993, 132 (1860); mrzigoda, duznizi [mrzygłoda, dłużnicy]; Ihr stinkt wie die Hunde (in poln. Sprache) ♀→♀ KŚl 980, 271 (1926); Dłużniku, bestyjo, złodzieju ♂→♀ Płuż 1002, 46 (1871); Ty złodzieju; bo to wydarte; to w nic musi przyjść, ty dłużniku ♀→♂; Złodzieje, smarkoczu, ślimok, cygana ♀→♀; Złodziej, smarkocz, ślimak, cygana ♀→♀; To się w proch obrocić musi, to się musi w nic obrocić ♀→♂ Płuż 1002, 139 (1874); Ty piorunie, gminski złodziej, bestyjo, dłużniku, zbojniku; ty niemasz jeno żebraki ♂→♂ Płuż 1002, 173 (1876); Ty dłużniku; boś się ty tykował za dłużne pieniądze, ty giździe, ty kłaku, ty nic nie masz, tylko jedne galaty ♂→♂ Płuż 1002, 220 (1877); staro liszka, ryszok, dluzniku, patrz swoją czarną wróne, kurwioyryzu ♂→♂ Rozm 1003, 286 (1884); kaczmorka Karlina jest kurwa, kurwisko, dłużnik, musiała przez dług z karczmy uciec ♂♀→♀ StaM 998, 30 (1874); Ty smarkaczu, ty kłaku, ty dłużniku, ty żółty wąsie, ty po żebrze musisz iść ♂→♂ StaM 998, 38 (1874); Ty dłużniku, boś ludzi pocyganił, a żadnemu nie chcesz zapłacić ♀→♂ StaM 998, 58 (1876); Gomoluch jest dłużnik, Kłak, Łajdok ♂→♂, a Marysia Gomoluchowa ma siwą motykę, jest stara, garbata, krziwa i krzywo chodzi ♂→♀ StaW 969, 240 (1866); bykiem, kędrozem, kurwiarzem, gisd, paskudnikiem, lumpem, kłakiem, gałaganem, dłużnikiem; to są hacharzi, co po drogach biją ♂→♂ Żęd 976, 361 (1879).

DOCZKAĆ

‘poczekać; tu: w trybie rozkazującym – ostrzeżenie w pogroźce’

pogroź. Doczkai, ty karluszie, my cię nałuczmy. Mu [sic] byli wczora u Doktora, a on nam Attest wystawi ♀→♀ StOp 965, 52 (1908).

DOM

Fraz. Do dom kogoś wołać *euf.* ‘skłaniać, zmuszać kogoś do cudzołóstwa’: ty kurwo, bos mnie do dom wołała, jak Matusza wdoma niebyło ♂→♀ Żęd 976, 14 (1866).

DOPAŚĆ

‘przyłapać kogoś’

Joł dzisiaj urzędowego i syna jego dupołd, wągłe niośli z Krupy rampy ♂→♂♂ Kiel 983, 105 (1887).

Fraz. **Jak** ktoś kogoś **dopadnie, to...** *‘ktoś zrobi komuś krzywdę’*: *pogroż.* Ty giśdzie, ty żadniku, ty pieronie, ty mie se będziesz pamiętał, jak ja cię dopadnę; Ty smarkulo gisdawo, jak nie będziesz gęby trzymać, to ci po tym pysku wywałę ♂→♀ Kal 447, 78 (1890); To jest złodziej, co każdy dzień kradnie! Ten złodziej, ta przekłetoł bestyjoł na mnie przysięgoł; Ta bestyjoł! Na pierwszej lepszej drodze zabiję go, jak go dopadnę ♂→♂ Łaz 988, 67 (1873); Ty przekłety kłaku, ty cyganie, boś niemasz narano co zeżrać, toż chcesz, cobych ci nawalył – nasrą ci ♂→♂; Jeno sobie daj pozór, bo jak ja ciebie raz kędy dopadnę, to mnie sobie ty będziesz pamiętał ♂→♂ Płuż 1002, 140 (1874); Czekaj, ty diable, jak cię dopadnę, to cię na pierwszej lepszej drodze roztrzasnę ♂→♂; Kurwa, motyka, gizd ♂→♀ Płuż 1002, 236 (1877); Ta staro [p. 243] bestijo, jak ją dopadnę, to jej wszystkie kudły ze łba obtargą a zabiję; Powiedz tam, iż się zaś tam z Kubą huka ♀→♀ Płuż 1002, 242-243 (1877); ty przeklenty pieroński Spocze [Szpacze?], ty nie patrzisz wachy, jeno siedzisz przityh przeklentyh Dziewach, bo kebyś wachowau, to bys wiedzau, kto czy te Wrota potatrau. A jag cziń [cię] w placzu [placu] dopadniemy, to czy [ci] tele napierymy, wiele do ciebie wlezie ♂→♂ Rożn 772, 58 (1901); niemieckoł kurwa, głupioł miemka, złodzieju, iże mnie musi zabić, jak mnie dopadnie ♂♀→♀ StaM 997, 74 (1902); obmawiał, mówiąc, że mu – J. Mallikowi – na jego najęte pole chodzi, największe krze kartofli wrywa a kartofle z tychże bierze; gdy go – tego dziada – raz dopadnie, to mu nogi potrzaska ♂→♂ StaM 1000, 29 (1892).

DOSTAĆ

Fraz. **Dostać co** *‘zostać zbitym’*: Ty przekłety huzycie, ciś, bo byś co dostoł ♂→♂ Kroś 1005, 157 (1888).

DOŚĆ

złodzieju, lichwiorzu, boście się już dość mojej pracy nażarli ♂→♂ Ad 449, 186 (1877); *Fraz.* **Dość ludzkiej krzywdy się nażreć** *‘skrzywdzić zbyt wielu ludzi’*: już się dość ludzkiej krzywdy nażarł ♂→♂ Ad 449, 242 (1880).

DRABINA

‘wyzwisko o niejasnym znaczeniu, może o człowieku wysokim’

ti stodiobelsko motiko, ti drabino, nie moses to ich genschi pasz ♀→♀; ty stodiobelski Szochu uisi [szczochu łusy] ♀→♀ Łaz 988, 315 (1890).

DRACH

‘człowiek bezwartościowy’

pierońskim drachem ♂→♂ Kal 447, 91 (1892); szkopie, drachu, lumpie, hacharze, piorunie ♂→♂ Roz 1031, 81 (1893); Ty goło rzyć, ty lumpie, ty drachu, ty kłaku, gdyby moj chłop wdomu był, toby cie nogi potrzaskał ♀→♂ StaM 997, 23 (1900); Ty gidzie, ty paskudniku, ty szczurzy pysku, ty kurwo ♂→♀; Wy smyki, wszorze, drachy ♂→♂♀ StaM 998, 283 (1888).

Z niem. Drache.

DROBNY

Fraz. Drobne wszy kogoś roztoczą ‘ktoś umrze w zaniedbaniu’: Maronia drobne wszy w chereście roztoczą za moja krzywda ♂→♂ Kiel 984, 251 (1880).

DROGA

Fraz. Na drodze dzieci nabierać ‘mieć dzieci nieprawego pochodzenia, nieslubne’: ty kurwo, nie masz dzieci, tylko podciepy, na drodze jy nasbierała, ty nie masz pocziwego chłopca ♀→♀ Żęd 976, 71 (1867).

Po drogach bić ‘napadać na kogoś, uprawiać rozbójnictwo’: bykiem, kędrozem, kurwiarzem, gisd, paskudnikiem, lumpem, kłakiem, gałaganem, dłużnikiem; to są hacharzi, co po drogach biją ♂→♂ Żęd 976, 361 (1879).

Zabić/roztrzasnąć kogoś na pierwszej lepszej drodze ‘zamordować kogoś przy pierwszej okazji’: przekłety złodzieju; kłaku; cyganie; ja ciebie muszę zabić na pierwszej lepszej drodze, od mojej ręki musisz zginąć, co mnie będziesz pamiętał ♂→♂ Ad 449, 175 (1876); Ty bestyjo, ja Cię muszę udawić! Ty złodzieju diobli, ja Cię muszę na pierwszej lepszej drodze zabić i do pierwszej lepszej dziury wkręcić, to sobie będziesz pamiętać od moich rąk. Ja Cię muszę zabić! ♂→♂ Łaz 988, 157 (1876); Czekał, ty diable, jak cię dopadnę, to cię na pierwszej lepszej drodze roztrzasnę ♂→♂; Kurwa, motyka, gisd ♂→♀ Płuż 1002, 236 (1877).

DRZEĆ

‘odzierać ze skóry’

Fraz. Masarz koty drzeć ‘marny rzeźnik’: ón jest masarz koty drzyć ♂→♂ Rozm 1003, 292 (1884).

DRZYK

‘człowiek oprawiający zabite zwierzęta, zdejmujący z nich skórę; także człowiek zły, okrutny, znęcający się nad innymi’

ten Jasiow złodziej, bo z lasa w nocy balk ukradł; gdyby się chciał ożenić, to mu wszędzie zepsuję, choćby najdalej szedł [p. 132] sobie jakiej szukać, bo to jest zbojnik, drzik, onby kobietę zabił ♂→♂ Płuż 1002, 131-132 (1874).

DUCH

'istota nadprzyrodzona, bezcielesna'

Zły duch

'diabeł; tu: przen. człowiek zły'

ty zły duchu, brakło ci maćkow, bo się zaś Jozefa na Piskorzu uległa kwuli Ciebie, tam cało familio narzeka na Ciebie ♀→♀ Izb 987, 122 (1870); złym duchem ♂→♂ StaM 998, 15 (1873).

DUDEK

'człowiek głupi, bezmyślny'

dudku ♂→♂; ty kurwo ♂→♀ StOp 963, 89 (1881).

DUPA

1. wulg. 'tyłek'

Ty motyko ruba, ty bachroczu, boś sobie dupę odparzyła ♀→♀ Ad 450, 92 (1901); Pojdz, Ty krowi waku; Ty cygano; cały świat obleciałaś; Ty siwo młotyko, tak jak złodziej lotoż; czarownicaś jest. To mie są w rzić pocałuj; Ty czorny wrózu. Ty czorno wrono; Ty czarno torbo; tak tyn ogón za dupą nosisz ♀♀→♀ Kiel 983, 31 (1882).

rym. Boinoł dupa wypinoł [nazwisko Boja] ♂→♀ Ad 450, 46 (1893).

Fraz. **Dupę** komuś **obrobić** *'odbyć stosunek seksualny'*: ty ośle przekłety, ty czarachu, kiedyby ci, ty przekłety czarachu stodiobelsky, dupy nie obrobił, to byś ty zdechła ♂→♀ Izb 987, 205 (1872).

W dupę kogoś **całować/pocałować** *'wyrażenie lekceważenia, pogardy dla innej osoby'*: W dupę mnie pocałuj ♀→♀ Łaz 988, 381 (1895); Ty stara siwa marcha, stara czarownica, to mnie sam wdupę pocałuj, gizdzie, łóżarciuchu łóżarty, co chwila ożarta, jachrałaś się zmłodu w Kalinowcu ♀→♀ SuŁ 991, 164 (1925); oni nie są z miasta, tylko tam z kąd świnię; Wy kłaki, wy nie możecie płatu zapłacić i nie wyciągniecie; możecie mnie w dupa całować ♀→♂♀ Zaw 977, 5 (1880).

2. przen. 'człowiek tępny, bezmyślny, głupi'

Trumba; Dupa Ad 448, 128 (1859).

DUPCZYĆ (SIĘ)

'uprawiać seks'

czamu tag nieskora idzes? Carole izes dupcoł? ♂→♂ Łaz 988, 329 (1891); Adamietz z Catryną tańcował, a potem ją stojancy dupczył ♂→♂ Płuż 1002, 177 (1876).

Dupczyć się

'uprawiać seks'

Iżech się z Niemiela dupczyła ♂→♀ StaM 997, 59 (1902).

DUSIĆ

‘zabijać przez uduszenie’

tyś [wykreśl.: dzieci dusisz] jest szpotawo! a jednaeś jest krzywo!, kebyś sie widziała, jakoś to krzywo jest, t<y> jednak niemosz życi zagojonej, jeno ci ją idzie szabliño goić ♀→♀ Kad 996, 194 (1873).

DWOIĆ

Fraz. Dwoić komuś ‘używać w stosunku do kogoś grzecznościowej formy liczby mnogiej „wy”’: Ty giździe ♂→♂; Ty bestyo, ty panoczku, ja tobie nie będę dwoi! ♂→♂ Płuż 1002, 121 (1874).

DZIAD

‘stary, niedołączny człowiek; również człowiek ubogi, nędzarz’

Te gidy, te bestyje, te dziady, ta młotyka, bo je pobić muszę. Idź a powiedz im, że jak mi próg przeleżą, to ich zabiją. Bo ona mu jyno tyn miech przepukły smaruje. Tyn kędroz się nie mógł na tej starej obyżć, aż ta (Jozefa Ibrom) z tego cherestu przyszła ♀→♂♀ Kiel 983, 48 (1883); stariy Dziadze ♂→♂ Kol 972, 22 (1901); obmawiał, mówiąc, że mu – J. Mallikowi – na jego najęte pole chodzi, największe krze kartofli wrywa a kartofle z tychże bierze; gdy go – tego dziada – raz dopadnie, to mu nogi potrzaska ♂→♂ StaM 1000, 29 (1892); Ty śmierzący łusy dziadzie, pocoś tu tego szandary przywiódl ♀→♂ StaM 1000, 48 (1893).

DZIECKO

krzywdziosz, hondsfoť, dobrze mi się rozdzierać w Niedzielowym, nie pochodzisz tylko ze żebraczej rzici, niech sobie biję swoje benkarty, a nie moje dzieci ♀→♂ Ad 449, 191 (1877); Złodzieju, pyskocz, bo wasze dziećka jeno są zbierane i znajzione ♂→♀ Płuż 1002, 84 (1872); Ta Barczoczka niema dzieći, jeno zające a kroliki [nazwisko Barczok] ♀→♀ Płuż 1002, 171 (1876).

Fraz. Mieć (dzieci) jak świnia prosiąt ‘mieć bardzo dużo dzieci’: Ty przeklęta czarna cygano, bo jeszcze masz swojego chłopa za mało, to jeszcze czyich wobisz i marki życzasz na gorzołę, aby się z nią jachrał, już przedtym ma jak świnia prosiąt, a jeszcze nie jest kontent na swoim chłopie, bo cie trzeba do caitungów postawić! ♀→♀ Ad 449, 251 (1881).

Mieć dzieci/dziecków jak psów/szmeru ‘mieć bardzo dużo dzieci’: czarownicą, suką, bo masz dziecków jak psów, damą, głodniocy, zeżyrocy; a twój przedał dąb Szczeponkowi a Pietrzinskiemu ♀→♂♀ Kad 996, 18 (1865); Tyś jest takó! krowica, bo się każdy miesiąc okocisz, a już moź dzieći jak szmeru ♀→♀ StaM 997, 67 (1902).

Na drodze dzieći nazbierać ‘mieć dzieći nieprawego pochodzenia, nieślubne’: ty kurwo, nie masz dzieći, tylko podciepy, na drodześ jy nasbierała, ty nie masz pocziwego chłopa ♀→♀ Żęd 976, 71 (1867).

Nie mieć dzieci, tylko podciepy *‘mieć dzieci nieprawego pochodzenia, nieślubne’*: ty kurwo, nie masz dzieci, tylko podciepy, na drodze jy nasbierała, ty nie masz poczciwego chłopca ♀→♀ Żęd 976, 71 (1867).

Po świecie dzieci potraci *‘pozbyć się nieślubnych dzieci’*: ty polski Rzidcie, po Ses jes po polskim Rzidcie [ty polski Żydzie, bo żeś jest po polskim Żydzie] ♂→♂; Jak twój chłop pośoł na Zawadzki, to rasem był Kostań dobry, po sie nie morzes na jednym chłopie kontentowaz! [Jak twój chłop poszoł na Zawadzki, to razem był Konstant dobry, bo się nie możesz na jednym chłopie kontentować!] ♀→♀; Ty Dezeci nie bences miaua, bo ses po Schwiece potraczua [ty dzieci nie będziesz miała, bo żeś po świecie potraciła] ♀→♀ Łaz 988, 317 (1890).

DZIELIĆ SIĘ

‘dokonywać podziału czegoś; tu: euf. kraść’

złodzieju, bośmi koło ukrod, pieronie przekłety, ty zniszczyć musiś, ukradłes mi żyto, płotnemes się dzielił ♂→♂ Kad 996, 190 (1872).

DZIERŻYĆ

‘trzymać’

Fraz. Pachty z kimś dzierżyć euf. ‘mieć kochankę, kochanki’: Kozubek z innemi kobietami pachty dzierży ♀→♂ Płuż 1002, 44 (1871).

DZIEWA

‘dziewczyna niemoralna, prowadząca się źle’

Ty przekletoł kurwo; tys swojemu synowi Ogona dzwigała na dzywy i.t.d. ♂→♀ Łaz 988, 304 (1888); Ty dziewo, cóż ty tu chcesz, po trzy dniś z Klonkiem lygała ♂→♀ Płuż 1002, 166 (1876); ty przeklenty pieroński Spocze [Szpacze?], ty nie patrzisz wachy, jeno siedzisz przityh przeklentyh Dziewach, bo kebyś wachowau, to byś wiedzau, kto czy te Wrota potatrau. A jag cziń [cię] w placzu [placu] dopadniemy, to czy [ci] tele napierymy, wiele do ciebie wlezie ♂→♂ Rożn 772, 58 (1901); Dziewa, Smarkulla ♀→♀ StOp 967, 300 (1928).

Stara dziewa

‘stara panna’

Ty staroł dziewa, motyko, kurwo; ty stary hołku, bo się już 13 lat hukolsz, a niemożesz się odhukać ♀→♀ Kiel 983, 131 (1889).

DZIEWKA

‘dziewczyna niemoralna, prowadząca się źle’

Dziewka Ad 448, 134 (1859).

DZIKI*‘zły (?)’*

drzikiem a głupim ♂→♂; strachem, motyką, wygnitem ślypiem ♀→♀; fałszywcy ♂♀→♂♀ Kad 996, 32 (1866); głupi, dziki szwiec; błazen, fałszywy człowiek ♂→♂ Płuż 1002, 142 (1874); Tyś jest dziki mulorz; tobie jeszcze braknie, bo ty przeżeresz wszystko; boś mnie do fałszywej przysięgi namawiał ♂→♂ Płuż 1002, 143 (1874).

DZIÓBAK*‘człowiek mający na twarzy drobne blizny po ospie’*

ty diobli fainioszku, ty przekłeta miemko, ty przekłeta gburko, ty dziuboku, szramoku, tzośty [coś ty] nie jest taka kobieta, jak insza ♂→♀ Kad 996, 1 (1863); ty kurwo, dziuboku, gówniorzu ♀→♀ Żęd 771, 65 (1860).

DZIURA*‘dół w ziemi’*

Fraz. Do pierwszej lepszej dziury kogoś wkręcić ‘pochować kogoś bez szacunku, byle gdzie’: Ty bestyjo, ja Cię muszę udawić! Ty złodzieju diobli, ja Cię muszę na pierwszej lepszej drodze zabić i do pierwszej lepszej dziury wkręcić, to sobie będziesz pamiętać od moich rąk. Ja Cię muszę zabić! ♂→♂ Łaz 988, 157 (1876).

DŻWIGĄĆ*‘podnosić’*

Fraz. Ogona dźwigać ‘zachęcać do stosunku seksualnego (?)’: Ty przeklentoł kurwo; tys swojemu synowi Ogona dźwigała na dzywy i.t.d. ♂→♀ Łaz 988, 304 (1888).

ELEFANT*‘ssak z rzędu trąbowców – słoń (Elephas maximus)’*

Fraz. Mieć nożyska jak elefant ‘mieć grube nogi’: tyn przekłety szkut, bo ma nożyska jak elefant, bestya ♂→♂ Ad 449, 212 (1878).

Z niem. Elefant.

EWANGELIK*Forma: wanielik**‘członek Kościoła ewangelickiego’*

dein Vater ist ein Lutheraner, Kocur, Kamienski und Wanielik ♂→♂ Ad 449, 136 (1874).

FAJNICA*‘kobieta strojąca się, dbająca o swoją urodę’*

Ty myśliż, iżeś Ty to bardzo dobrze trefił? Bo choć ona dostała te 600 albo nie, ta jest jedno, bo ona jest taki proznak, taki lygor, bo jak ja do roboty idę, to ona przed sienią leży albo siedzi, a jak nie to w stodole; Bo jak Ciebie rzną [‘uderzę’]; Wy fajnice

z Boru! A Ty czarownica Borowsko! Ty fajnica z Boru, chociaż dostałaś 600, to je Ty za 1 ½ roku przeszoż! Cożeś Ty za gospodyni, kiedy żniwo było, a Tyś przed sienią leżała albo w stodole; Kurwa ♂→♀ Kiel 983, 38-39 (1882); Bestyioł pierunskoł, ty smarkatoł Bestyioł, ta Feinica, kieby hustkę wróciła ♂→♀ Kroś 1005, 114 (1884).

FAJNIOSEK

'kobieta przesadnie dbająca o swoją urodę'

ty diobli fainioszku, ty przekłeta miemko, ty przekłeta gburko, ty dziuboku, szramoku, tzoży [coś ty] nie jest taka kobieta, jak insza ♂→♀ Kad 996, 1 (1863).

FAŁSZYWIE

'przysł. od fałszywy; kłamliwie, nieprawdziwie'

Fraz. Fałszywie przysięgać/przysięc 'poświadczać/poświadczyć nieprawdę': on i jego żona fałszywie przysięgali wtej sprawie, bo się bali kosztow ♂→♂ Ad 449, 199 (1878); Smarkozu, Kurwioschu, ty muschis na Kurwy robicz, ty Pieronnie, vauschywie psischengo [smarkoczcu, kurwiorzu, ty musisz na kurwy robić, ty pieronie, fałszywie przysięgoł] ♂→♂ Kol 970, 112 (1911); Tyś na mnie fałszywie przysięgał! Ja Cię dam na trzy lata na zupę wrazić! ♂→♂ Łaz 988, 128 (1875); Ty babo! Tyś fałszywie przysięgała! Te przekłete Bartysikowe pokolenie! ♂→♀ Łaz 988, 260 (1884); Caspar wałsziwie przisagau [Kaspar fałszywie przysięgał] ♂→♂ Łaz 988, 310 (1889); Podciepku ♂→♂; Tyś fałszywie przysię- [p. 127] gał ♂→♂ Płuż 1002, 126-127 (1874); Tyś fałszywie przysięgał, bośty w Kotulinie na odpoście niebył ♂→♂ Płuż 1002, 165 (1876); Żarlibyście chléb, podcoście fałszywie przysięgali; teraz go już nie żerecie ♂→♀; Możesz zaś iść, Kampino, na skargę, iże niesę ociepkę słomy, ty motyko tyso, ty kurwo ♀→♀ Płuż 1002, 232 (1877); Coż to tam dopiero z takim fałszywym przisiężnikiem rządysz; on za Szopą fałszywie przysięgał kwoli sarnikow; tak Szopa w tym procesie durch przeszedł, przez jego fałszywą przisięę; Nie masz większego fałszywego przisiężnika [sic], jak Merker, poniewasz [sic] za Szopą fałszywie przysięgał kwoli sarnikow, a Schopa fraj prziszedł; bo on należy do minerwy ♂→♂ Płuż 1002, 268 (1878); fałszywie przysięgał i marchew ukradł ♀→♂ Roz 1031, 74 (1891); Tyś fałszywie na mnie przysięgała, ty będziesz na mnie pamiętać ♂→♀ Roz 1031, 77 (1892); Ty katolik dobry, rozańcowy, fałszywieś przysięgał ♂→♂ StaM 1000, 35 (1893); winowała, że fałszywie przysięgał ♀→♂ Zaw 977, 96 (1882).

Fałszywie świadczyć 'poświadczyć nieprawdę': To jest Jezusek, na mnie przysięgał, zem drzewo wzion z lasa, a jo go nie wzion, zem na niego fałszewie swiadczył, ty wole, ty cielę, ty trąba, synek, ty nic nie znaczysz, on nie może siedziec miedzy hopami w gromadę, kiedyby nie ujek, to bys był chodzioł jak Foryta po zebraniu, twój synek jest nic wart, to jest synek, to jest Figura ♂→♂ Roz 1031, 160 (1901).

FAŁSZYWIEC

'człowiek, któremu nie można ufać; kłamca, oszust'

drzikim a głupim ♂→♂; strachem, motyką, wygnitem ślypiem ♀→♀; fałszywcy ♂♀→♂♀ Kad 996, 32 (1866); fałszywcem und mamlasem ♂→♂ Żęd 976, 150 (1869); wy wicłacze, cygane, fałszywcy ♂→♂♀ Żęd 976, 257 (1874).

FAŁSZYWY

'kłamliwy'

głupi, dziki szwiec; błazen, fałszywy człowiek ♂→♂ Płuż 1002, 142 (1874); Ty świno – tyś nie iest Katolik, bo ty siadasz u Pieszczana przy kwarcie, tyś iest fałszywy człowiek, tyś iest taki urzędowi, ale ia by cię nauczył, tyś nie iest wart, ize cię ziemia nosić ♂→♂ Rozm 1003, 214 (1869).

Fałszywa przysięga

'potwierdzenie nieprawdy'

ty fałszywy przysięźniku, ty Gog<o>liniorzu, zaś pujdziesz do Gogolina siedzieć, ty sońniczka, ty próznoku, ty gnojku, chciałeś mnie do fałszywy przysięgi namówić ♂→♂ Kad 996, 77 (1869); Ta pironsko Kurwa, jo ju sa walschewo Psiega obskarza [ja ją za fałszywą przysięgę obskarżę] ♂→♀ Kol 972, 53 (1902); Ty przekłety ryszołku, złodzieju, Ty krzywdziorzu, bos barucianom pieniądze ukradł. Tyś mię do fałszywej przysięgi namowół ♂→♂ Łaz 988, 299 (1888); Tyś jest dziki mulorz; tobie jeszcze braknie, bo ty przeżeresz wszystko; boś mnie do fałszywej przysięgi namawiał ♂→♂ Płuż 1002, 143 (1874).

Fałszywy przysięźnik

'człowiek, który przysięgł kłamliwie, potwierdził nieprawdę'

ty złodzieju, tyś porombał płot w oborze a wziół 9 koźlin a szajty korzeńcowe z Borytsche z obory z Strzeleckiej ♂→♂, ty fałszywy przysięźniku, ty Gogoliniorzu, zaś pujdziesz do Gogolina siedzieć, ty sońniczka, ty próznoku, ty gnojku ♂→♂ Kad 996, 76 (1869); ty fałszywy przysięźniku, ty Gog<o>liniorzu, zaś pujdziesz do Gogolina siedzieć, ty sońniczka, ty próznoku, ty gnojku, chciałeś mnie do fałszywy przysięgi namówić ♂→♂ Kad 996, 77 (1869); Coż to tam dopiero z takim fałszywym przysięźnikiem rządysz; on za Szopą fałszywie przysięgał kwoli sarnikow; tak Szopa w tym procesie durch przeszedł, przez jego fałszywą przysięgę; Nie masz większego fałszywego przysięźnika [sic], jak Merker, ponieważ [sic] za Szopą fałszywie przysięgał kwoli sarnikow, a Schopa fraj prziszedł; bo on należy do minerwy ♂→♂ Płuż 1002, 268 (1878).

FANTOWAĆ

'zajmować na spłatę długu'

Fraz. Dać kogoś / komuś coś fantować/zafantować 'zażądać egzekucji dóbr': Już to ten Wieczorek wymłocił? – ja dam temu Wieczorkowi z boże zafantowac na moje koszta; Ja temu Wieczorkowi sekutnika pošę; dam go fantowac na dziesięć twardych ['talarów'] ♂→♂ Płuż 1002, 218 (1877).

FANZOL

‘człowiek, który dużo i niemądrze mówi’

Onego nazwał fanzolem i gnidą Matuszkową, jego żona zajaculą, a jego dzieci śmieciami ♂→♂♀[dzieci] StaM 1000, 30 (1892).

FARARZ

‘ksiądz; przen. marny mówca, niepotrzebnie pouczający innych’

że buczał jak byk, że przystał na Kamińskiego, ty farazu ♂→♂ Żęd 976, 255 (1874).

FARYZEUSZ

‘człowiek nieszczerzy, zakłamany’

ty faryzeuszu, pieronie, szulerzu ♂→♂ Kad 996, 24 (1865); faryzeusz und Judosz ♂→♂ Żęd 774, 145 (1857).

FESTUNG

‘twierdza, tu: więzienie wojskowe’

Fraz. Przyjść na festung ‘zostać uwięzionym’: Ty cymbale; ty pieronie przekłety; Ty cyganie; boś ty i Olschowsky mnieście ocyganili; wy bestyie, ia was obuch zabiję; bo cię tem Kielischkiem zabiję; choćby 10 lat miał przyiść na festung; bo iak ci dam wpysek, to cię diabli wezmą ♂→♂ Rozm 1003, 159 (1866).

Siedzieć na festungu ‘odbywać karę w więzieniu’: wziena bys to tego bąblyrza, on zadney roboty nie poradzi, on zadnego Roszumu niemoł, iak on do koszoła przidzie, to sie po kosciele oglądoł a norzem Lawky strurze. Wiego pokoleniu to Ludzi zabiaiają, jak przy woisku był, to na festągu siedziol, bo officera strzaskoł [strzaskoł] ♂→♀ Łaz 988, 312 (1889).

Z niem. Festung.

FLAK

1. pej. *‘jelito’*

pogróż. ty kłaku, ty gałganie, łajdoku, lump, jakbym cię kopnął, toby z ciebie zaraz flaki wylazły ♂→♂ Ad 449, 14 (1864); ten pionon przekłety, ja flaki zniej wygniotę, ta przekłeta bestyja ♂→♀ Spo 968, 26 (1866); Ty soroniu z Gonschiorowitz, ty miętlorzu, ja tobie flaki wydepcę, wyżyniemy ciebie ze Sucholony, nie będziesz się długo na Sucholonach roztopierzał ♂→♂ SuŁ 991, 223 (1927).

2. *przen. ‘człowiek niezdatny do niczego’*

Ty flaku; ciapo ♀→♀ StaM 1000, 222 (1898).

FLANKIERZ

‘wyzwisko o niejasnym znaczeniu’

ty gminski złodzieju, ty musisz w hereście zgnić, iak twój ojciec, bo twój ojciec zabił Ulfika, ty gminski Flankierzu, bo cię tą kónwią zabiję ♀→♀ Rozm 1003, 293 (1885).

FLĄPA

'kobieta niemoralna, lekkich obyczajów'

Frau Wycislo ist eine włoka, flompa, głupia ♂→♀, die Wycislo'schen Eheleute sind złodzieje i muszą pozdychać ♂→♂♀, Wycislo jest ryszok ♂→♂ Łaz 988, 351 (1893).

FLEJA

'kobieta niedbała, brudna i leniwa'

Feja ♀→♀ Jem 1001, 34 (1931).

FLINTA

'strzelba'

Fraz. Latać z flintą 'klusować': ty mżigodzie, ty kłaku, ty psiaro, bo tak zdechniesz, iak ten pies, teras póc a weś gose, a żeżer go, keś go stzelół ♂→♂, ty kłaku, bo żeś kasikowy [Kazikowi] wszytkie wewióry za stzelół, boś niemioł co żrać, a ponownie es z flętą lottoł, a kuropatfę es bes szonąg zabiół ♀→♂ Łaz 988, 334 (1891).

FOCA

'kobieta lekkich obyczajów'

starą bestyją; focą (Pfotze); starą bestyją i starą cycułą ♀→♀ StaM 998, 247 (1887).
Z niem. Pfotze.

FRANCA

'choroba francuska – kiła'

Ty kurwo; Tyś jest największa kurwa z całego gminu, boś miała france z Josefem Konieczny ze dwora ♀→♀ Kiel 983, 137 (1890); Harkot ♂→♂; ma france ♂→♀ Kroś 994, 41 (1853).

FRELA

pej. 'panna'

ty klaczo, ty frelo, bo bys się w tancu od pachółka pozkokac dała ♂♂→♀ Żęd 774, 237 (1858).

FURT

Fraz. Iść furt pej. 'iść precz, wynosić się': Ty przeklentoł husitko, idz mi spola fórt, nieśmiesz tutaj tych kartoffli kopać ♂→♀ Łaz 988, 303 (1888); idź fort, ty przekłety pieronie, boś mi Talarek ukradła ♂♀→♀ Żęd 771, 182 (1862).

Musiec iść furt ze służby euf. 'zostać wyrzuconym ze służby': Przekłety łapie, tyś tych pieniędzy nie oddał, ty nie będziesz długo we służbie, ty musisz iść fórt ze służby – ja ci to zrobię ♂→♂ Kal 447, 53 (1885).

Z niem. fort.

FUTROWAĆ

'karmić; tu: kraść cudzą karmę dla zwierząt'

Tyś Twoje świnie i gęsi owsem gmińskim futrował! Tyś podatek gminski zaciągnął!
 ♂→♂ Łaz 988, 218 (1879); futrowałaś swinię twoją moim koziołkim i owsem ♀→♀
 Łaz 988, 360 (1894).

FYRLAĆ

'człowiek niepoważny, głupiec (?)'

Firlont ♀→♂ Żęd 976, 325 (1878).

Galgon zob. GAŁGAN

GALOTY

'spodnie'

Szerokie galoty

'wyzwisko na człowieka otyłego'

ty brzuchocy, ty szerokie galoty ♀→♂ Spo 968, 88 (1869).

Fraz. Bez galot uciec 'uciec pospiesznie': Ty gałganie, osieł, ty mi tu masz gówno do rozkazu, ty piorunie, ty bez galot z Płużnice ucieczesz, to sam masz ♂→♂ Płuż 1002, 168 (1876).

GAŁGAN

Formy: galgon

'człowiek bezwartościowy, łazęga, oberwaniec'

Paskudnik; Gałgon ♂→♂ Ad 448, 132 (1859); Tyś jest gałgan, tyś jest szidzmanem i rektorem ♂→♂ Ad 449, 8 (1863); ty kłaku, ty gałganie, łajdoku, lump, jakbym cię kopnął, toby z ciebie zaraz flaki wylazły ♂→♂ Ad 449, 14 (1864); ty złodzieju, ty gałganie, ty smarkoczu, duźniku ♂→♂ Ad 449, 39 (1865); wy Kłaki i Gałgany ♂♀→♂♀ Ad 449, 64 (1867); szulerz; galgan; bestia ♂→♂ Ad 449, 149 (1874); Hermansa jest gałgan, lump, złodziej, cygan ♂→♂ Ad 449, 229 (1879); Ty złodzieju, gałganie, t<r>upie ♂→♂ Ad 449, 248 (1880); lump, gałgan, kulawiec; to jak to, ale kurzęta dowić a jeść ♀→♀ Ad 449, 257 (1881); ty gałganie, chwancie ♂→♂ Ad 449, 260 (1881); Ty chacharze, złodzieju, gałganie, boście na Petergrätzu kolonią przesrali a przyszlście na Pustkowie, aby zaś to przesrać, świnio, będę na cię pasować, aż krupy ochłodzisz, Potampku, nosiłeś rasikon ['koniczynę'] w miechu ♀→♂ Ad 449, 268 (1881); ryszawy Pieron ♂→♂; ryszawo Kurwa ♂→♀; Gałgany ♂→♂♀ Dziew 777, 49 (1924); galgan ♂→♂ Izb 986, 118 (1861); Ty lumpie, gałganie, coś przyniosł, guwno eś przyniosł ♂♀→♂ Izb 987, 240 (1874); ty cyganie, wichłacz, gałganie pieroński ♂→♂ Kad 996, 12 (1864); ty złodzieju, kłaku, gałganie, pieronie, bo ciebie diabli tu ztąd wziąć muszą ♂→♂ Kad 996, 15 (1865); gałgani, kłacy ♂→♂♀ Kad 996, 17 (1865); szulerzem, wichłaczem, gałganem ♀♀→♀ Kad 996, 27 (1865); ty szulerzu, gałganę, boś mnie nozem chciał przebić ♂→♂ Kad 996,

29 (1866); ty smyku, gałganie, łachu, loncie a złodzieju ♂→♂ Kad 996, 36 (1866); ten Hengst, jajon, kiołbasorz, gałgon, szulerz, karla przekłety ♂→♂ Kad 996, 45 (1867); kurwiorzu, gałganie, nicpotoku, smyku ♀→♂ Kad 996, 135 (1871); szulerzu, wichłaczu, gałganie ♂→♂ Kad 996, 176 (1872); gałganie, klaku ♂→♂, kurwo, ja mam dziecko, a ty mosz gównno, bo ci zdychają od głodu ♂→♀ Kad 996, 182 (1872); Ty pieronie przekłety, co tu masz za drogę, ty bestyjo, ja ciebie nauczę, jak cie jeszcze raz potkam, to cie zabijem jak psa, ty gałganie z wsi, ty wole, nie znasz instrukcje? ♂→♂ Kiel 983, 41 (1882); Kłaki, te gałgany, te lonty, bo joł kradna, a teraz bana zabijol ♂→♂ Kiel 983, 86 (1886); złodzieję, brodałą wąsałą, kłakę, gałganę, ty pojdziesz żebrać i.t.d. nazwał ♂→♂ Kol 971, 209 (1869); swiniarzu, ty gałganie; ty przekłety gnojku ♂→♂ Kol 973, 145 (1855); Galgun ♂→♂ Kol 974, 194 (1851); Smyk, Gałgon ♂→♂ Kroś 994, 37 (1853); Ty Cyganie, Ty Szulyrzu, Ty Gałganie ♂→♂ Kroś 994, 235 (1858); Takiemu gałganowi, ktoby tam robił, coby za rok pieniądze doł ♂→♂ KŚl 980, 34 (1885); ty kłaku, ty gałganie, ty wszorz, ty łącie! ♂→♂ Łaz 988, 22 (1872); Ty gałganie, Ty wichłacz, Ty cyganie! Za trzy lata będziesz prawo miał do tego gruntu!; Ty głupi mrzigłodzie, ty głupi mrzigłodzie ♂→♂ Łaz 988, 132 (1875); Ty pierunie, Ty luncie, Ty gałganie! ♂→♂ Łaz 988, 155 (1876); Ty przekłety złodzieju; Ty heksie, Ty gałganie, Ty kłaku, Ty złodzieju ♀→♂ Łaz 988, 176 (1876); Ten czarny wąs! Ci cygani, Ci gałgani! Trzy razy ogłupiol, a jego kobieta się dziewięć razy zesrała! ♀→♂ Łaz 988, 259 (1884); Ty złodzieju, strzępie, gałganie, szulyrzu, cyganie! ♂→♂ Łaz 988, 269 (1885); tin sporazky gałgun! (Karmerau'er Lump), Tin sporazky rapzik! Tin pierun, jo go naucem! ♂→♂ Łaz 988, 319 (1890); Całuj mnie w rzić, ty gałganie, ty łącie, ty strzępie ♂→♂ Płuż 1002, 35 (1870); ty tumpie [lumpie], ty gałganie, wrzić mnie możesz całować; gówno mie maż do rozkazu, ty Żurek ♂→♂ Płuż 1002, 35 (1870); Głupi, gałgon, bełkot ♂→♂ Płuż 1002, 42 (1871); Ty huncfocie, ty gałganie; ty handlerzu; bo psami handlujesz, teraz też mojemu gęsiami chcesz handlować; chodzisz między ludźmi jak świnia ♀→♂; Ty cygano ♀→♀ Płuż 1002, 97 (1872); Ty smarkoczu, złodzieju, gałganie ♂→♂ Płuż 1002, 137 (1874); Ty gałganie, osieł, ty mi tu masz gówno do rozkazu, ty piorunie, ty bez galot z Płużnice ucieczesz, to sam masz ♂→♂ Płuż 1002, 168 (1876); gałganie, cyganie, złodzieju ♀→♂ Płuż 1002, 193 (1876); Ty złodzieju, ty gałganie, tromba, piorunie ♂→♂ Płuż 1002, 213 (1876); Ty gałganie, ty złodzieju, [p. 29] bo okradasz ludzi, boś mi zaparł 25 talarów ♂→♂ Poz 982, 28-29 (1866); Ty kłaku, ty wandrusie, gałganie ♂→♂ Poz 982, 40 (1866); ty pieronie, ty gałganie, ty smierdziuchu, ty zydzie ♂→♂ Rozm 1003, 113 (1863); Laidak u. Galgan ♂→♂ Rozm 1003, 115 (1863); pierónski złodziej, pierónski ślepoku, pierónski gałganie, pierónski ♂♀→♂ Rozm 1003, 133 (1865); kłaku, lóncie, str<z>ępie, gałganie, złodzieju ♂→♂ Rozm 1003, 284 (1883); gałgan ♂→♂ Spo 968, 87 (1869); Ty Boryczki złodzieju, będziesz dzieci okradał, ty wieprzu, ty musisz kiedy od mojej ręki być zginiony, ty gałganie Boryczki, ja cię ozerwię i w jeziorze utopię ♂→♂ StaM 998, 31 (1874); Ten kłak szwiec powiedzie urząd na wole do żyta ♀→♂; Ta bezstyjo przekłeto czarno ♀→♀; Ty ślypoku, ty gałganie zewców, ty zęboczu, ty wargoczu ♀→[12-l.

dziecko] StaM 998, 62 (1876); W imię Ojca i Syna, i Ducha św. Chwała Panu Bogu, i zech już te kurwiestwo z domu pozbyła ♀→♀; Ty wszorz, boś mi całe domostwo zawszył ♂→♂; Ten kłak, ten gałgan, to on mnie chce wypalić ♂→♂; [p. 293] Tyn kłak, ogniem nam wygraża, bo nas chce wypalić ♀→♂ StaM 998, 292-293 (1889); ty strzpie, Gałganie ♂→♂ Szym 992, 119 (1882); ty luncie, ty gałganie ♂→♂ Żęd 771, 32 (1860); ty złodzieju toszecki, ty gałganie ♂→♂ Żęd 771, 133 (1862); gałgon, smyk u. pantoflorz z Kośmidra ♂→♂ Żęd 771, 267 (1865); ty pierunie, gałganie u. łajdoku ♂→♂ Żęd 976, 7 (1865); huncwocie, gałganie, złodzieju ♂→♂ Żęd 976, 24 (1866); gałganie, pierunie, judoszu ♂→♂ Żęd 976, 39 (1866); gałgon, łaidok; gałgoń ♂→♂ Żęd 976, 60 (1867); luntym und gałganym ♂→♂ Żęd 976, 92 (1868); bykiem, kędrozem, kurwiarzem, gisd, paskudnikiem, lumpem, kłakiem, gałaganem, dłużnikiem; to są hacharzi, co po drogach biją ♂→♂ Żęd 976, 361 (1879).

GAŁGOŃ

‘człowiek bezwartościowy, łazęga, oberwaniec’

gałgon, łaidok; gałgoń ♂→♂ Żęd 976, 60 (1867).

GAŁOŃ

‘człowiek o dużych oczach lub wytrzeszczający oczy’

ty ziołdku, ty złodzieju, ty gałoni ♀→♂ Kad 996, 19 (1865); ty złodzieju, gałoni, wszońru, kiędrozie, byku ♂♀→♂ Kad 996, 21 (1865); Ty przekłety gałoni, ty krzywdziozu, ty paskudniku, ty gazeciozu, już zaś był hebamić ♀→♂ Kad 996, 125 (1871); Hu<n>dsfocie – Byku – Gałon – Bestyioł – Zjodku ♂♀→♂ Kroś 993, 79 (1859); gałon ♀→♂ Żęd 976, 234 (1873).

GARBACZ

‘człowiek o wypukłych plecach, o wykrzywionej, pochylonej sylwetce’

ten małkow garbacz tyż był na tem owsie [nazwisko Malek] ♀→♂ Ad 449, 54 (1866); ty złodzieju, bigoniu, garboczu, szpotłoku, jak cię między 4 oczami trafię, to więcej do domu nieprzidiesz ♂→♂ Kad 996, 20 (1865); ty garboczu, ty kiołbasorzu, tyś mógł za kiołbasy sobie gruntu kupić ♂→♂ Kad 996, 77 (1869); ten diabelski garbocz, rolą mi wydar; diabli garbocz ♀→♂ Kad 996, 77 (1869); pieronski garboczu ♂♀→♂ ty ślypołku ♂♀→♀ Kal 447, 163 (1902); Ty przekłety garboczu, bo mi każdą noc przidiesz na plac drzewo kraść ♀→♂ Kiel 983, 92 (1886); Czarownico, Garbołczu ♀→♀, Czarownico, Garbołczu, Motyko, Waku ♂→♀ Kroś 1005, 208 (1892); Ten stodiabelski garbocz, cały gmin zaprzedał, [p. 115] a przeto dostał gruntu nając ♂→♂ Płuż 1002, 114-115 (1873); Garborczu ♀→♂ Rozm 1003, 132 (1865); Ty garboczu ♂→♂ StaM 997, 40 (1901); Ty złodzieju gminski, boś sięgi pokradł. Ty cyganie, ty garboczu, dzieci masz żebrakami. Ty nie poradzisz nic robić, jeno Josefie ciula do zici wrazić ♂→♂ StaM 998, 49 (1875); gminski złodzieju, garboczu, cyganie, byku, krupy i jagły mi zeżyraź ♂→♂ StaM 999, 237 (1870).

GARBATY

'o wypukłych plecach, o wykrzywionej, pochylonej sylwetce'

Gomoluch jest dłużnik, Kłak, Łajdok ♂→♂, a Marysia Gomoluchowa ma siwą motykę, jest stara, garbata, krzywa i krzywo chodzi ♂→♀ StaW 969, 240 (1866); stary, garbaty Lysoń ♀→♂ Szew 992, 69 (1878); ty bestya, ty kamelo garbato ♀→♀ Żęd 976, 325 (1878).

GARDLACZ

Formy: garlacz

'człowiek mający wole'

Ty garlauczu, pierunie, jęczmionki z goryś pobrała ♂→♀ Poz 982, 48 (1866); ty złodzieju, bosmi gnoj, kartofle, mąkę pokradł; ty soroniu ♂→♂; ty garloczu, ty złodzieju ♀→♂ Płuż 1002, 146 (1874).

GARDLARZ

Formy: garlarz

'człowiek mający wole'

Ten przeklęty husyt, pierunski garlausz, ta baba ♂→♀ Poz 982, 47 (1866).

Garlacz *zob.* GARDLACZ

Garlarz *zob.* GARDLARZ

GAZECIARZ

'człowiek abonujący i propagujący gazety (?)'

Ty przeklęty gałoniu, ty krzywdziozu, ty paskudniku, ty gazeciozu, już zaś był hebamić ♀→♂ Kad 996, 125 (1871).

GAŚIONA

pej. 'twarz, gęba (?); także wyzwisko odnoszące się do twarzy, ust'

onego Franciska Szymos wczoraj w wieczór następującymi słowami przezywała: „Ty smarkoczu, gaśiono” i co Kieryska słyszała: „gidzie”; [...] skarżyciela tylko „smarkoczu” przezywała, nigdy „gaśiono” albo téz i „gidzie” ♀→♂, ponieważ onę skarżyciel téz przezywał „bestyjo przeklęto” i „stara baba” ♂→♀ Kiel 984, 252 (1880); te głupy masłoky, te niestetniku i pragliwcy ♂♂→♂; gonziona smarkato ♂→♂ [ty głupi masłoku, ty niewstydniku i pragliwczce; gaśiona smarkato] Roz 1031, 183 (1904).

Fraz. Utrzeć komuś gaśionę prz. en. 'dać komuś nauczkę': Ty smarkaty koniu! Ty masz taki żółty wąs i gaśionę; my Ci ją utrzymy! Twoją gorzałkę nalej mi sam do rzici! ♂→♂; Ty masłołku, Ty się pakuj tam, zkądś przyszła, Ty pierunie! Chcesz téz mieć jedną orfeigę? ♂→♀ Łaz 988, 196 (1877).

Utrzeć sobie gaśionę 'wytrzeć sobie usta': Ty jasny pierunie, Ty smarkulo! Ty tu nie masz nic do rozkazu. Jak cię liznę w pysk, to się ziemi chycisz. Ty sobie gaśionę przedemną utrzyj! ♀→♀; Ty motyko, Ty gizduło, Ty mnie nie masz nic do rozkazu! ♀→♀ Łaz 988, 255 (1884).

GBURKA

pej. 'właścicielka dużego gospodarstwa'

ty diobli fainioszku, ty przekłeta miemko, ty przekłeta gburko, ty dziuboku, szramoku, tzośty [coś ty] nie jest taka kobieta, jak insza ♂→♀ Kad 996, 1 (1863).

GĘBA

pej. 'twarz'

Hachar; parszywa gęba ♀→♀ Ad 450, 185 (1921).

Fraz. Gębę trzymać 'nic nie mówić, nie krzyknąć na kogoś': Ty giśdzie, ty żadniku, ty pieronie, ty mie se będziesz pamiętał, jak ja cię dopadnę; Ty smarkulo gisdawo, jak nie będziesz gęby trzymać, to ci po tym pysku wywałę ♂→♀ Kal 447, 78 (1890).

GĘGNOT

'wyzwisko o niejasnym znaczeniu; może człowiek, który niewyraźnie mówi'

Ty motyko wyjebana, ty kurwo, ty gangnocie, ty wargoczcu ♀→♀ Zaw 977, 63 (1881).

GID

'robactwo; także człowiek wzbudzający wstręt, obrzydzenie'

einen Esel, trąba, złodziej, gid ♂→♂ Ad 449, 141 (1874); ślepoku, wszystko mi chcesz pokraćć, gidzie ♂→♂ Ad 449, 179 (1876); Adamskowe kurwy, motyki, bo się kurwie z pacholami, gidy, swinie [Julie und Valeria Adamski] ♀→♀♀ Ad 449, 194 (1877); Ty przekłety gidzie, złodzieju, boś kury pożeżyroł i kokoty ♂→♀ Ad 449, 209 (1878); ty gidzie, paskudniku, kurwo ♂→♀ Ad 449, 221 (1879); ty paskudniku, gidzie, swinio ♂→♀ Ad 449, 263 (1881); ty łacie, paskudniku, żadniku, strzępoku, gidem, pierónem, bestiją, nie jesteś godna stanąć gdzie insza ♂→♀ Kad 996, 8 (1864); Jakiś długi, takiś głupi – ty gidzie smrodlawi ♀→♂ Kal 447, 84 (1891); gidzie ♂→♀ Kiel 983, 33 (1882); Te gidy, te bestyje, te dziady, ta młotyka, bo je pobić muszę. Idź a powiedz im, że jak mi próg przeleżą, to ich zabiją. Bo ona mu jyno tyn miech przepukły smaruje. Tyn kędroz się nie mógł na tej starej obyćć, aż ta (Jozefa Ibrom) z tego cherestu przyszła ♀→♂♀ Kiel 983, 48 (1883); Wy bluźnierzy, wy hacwoty, wy krziwdziorze mojej proce, bo ją całą zima żrecie, wy gidy ♂→♂♀ Kiel 983, 57 (1884); Gidzie Kiel 983, 128 (1889); Powiedz tam tej motyce starej, temu gidowi starymu, tej kurwie – bo się tarła – ani zkurwić się nie morze ♀→♀ Kiel 983, 129 (1889); onego Franciska Szymoś wczoraj w wieczór następującymi słowami przezywała: „Ty smarkoczcu, gąsiono” i co Kieryśka słyszała: „gidzie”; [...] skarżyciela tylko „smarkoczcu” przezywała, nigdy „gąsiono” albo też i „gidzie” ♀→♂, ponieważ onę skarżyciel też przezywał „bestyjo przekłeto” i „staro baba” ♂→♀ Kiel 984, 252 (1880); Gidzie; paskudniku ♂→♀ Kol 971, 213 (1869); Ty Gidze, Ty Paskudniku ♀→♀ Kol 971, 10 (1901); Tiys iest ten nowiegsche Suodzie na Colonnowski, Tiy Gidze [tyś jest ten nowiekszy złodziej na Kolonowskim, ty gidzie] ♀→♂ Kol 972, 19 (1901); Nied<o>rostku (Giedzie) ♂→♂ Kol 972, 71 (1903); ty gidzie, paskudniku, szramoku ♀→♀ Kol 973, 125 (1855); Gidzie i Cyganie ♀→♂; dwa razy po 2 główki

kapusty wzięła ♂→♀ Kroś 993, 87 (1859); Tkorzu [tchórz], Gidzie, Paskudniku, Całui mie wrzić; Ty Pierunie ♂→♀ Kroś 1005, 183 (1891); smok und gidzie ♂→♂ Łaz 988, 352 (1893); Idź, ty przeklęto bestijo chudo; kobieto, kopnij go; tyś porwał gnoj i ze wszystkąś sprawą uciekł; gnojaś narobił z mojej słomy, coś mi ją pobrał ♂→♂; Co tu chcesz, ty gidzie? idz z tej izby, ty gidzie ♂→♀ Płuż 1002, 225 (1877); ty masz przepuchłą motykę; ty gidzie; ty świniu; ty świętozka; ty rozańcowa; bo cię tę lep straszne [strzasnę] ♂→♀ Rozm 1003, 164 (1866); trąba, osłe, smarkoczu ♂→♂; cycula, przyniosłaś troje dzieci, iedno z młynarzem, kurwą, gidzie ♂→♀ Rozm 1003, 294 (1885); ty paskudniku, ty gidzie, ty kołtunie ♀→♀ Spo 968, 114 (1871); Kurdzino mojemu synowi szczęście odebrała, nie może się teraz ożenić. Ona się z nim kurwiła, a to wszyscy domowi, dzieci i czeladka widziała. Pierwej to była pani Kurdzino, a teraz to jest kurwa, świnia a gid ♂→♀ StaM 997, 13 (1899); ruba świnia, gid, baba ♂→♀ StaM 997, 15 (1899); Ty pieronski demokracie, ty byku, ty wszodziu, ty lompie, gidzie ♂→♂; suchoł wilijoł ♂→♀ StaM 997, 73 (1902); Ty moro, Ty kurwo pierońsko, Ty waku, Ty gidzie, by Cię piorony biły, Ty paskudniku, Ty czarownico, boś mi bydło opaskudziła, jo tu niechęć czarownice w mojem domostwie, boś mi bydłu mleko poodbierała, ja Cię muszę zabić, co roz ztobą koniec zrobię; Ty waku gizdawy, przepukły, bo Ci inaczej niepowię jeno kurwo Tomkowa, boś mnie 5 razy na siebie w ciągała ♂♀→♀ StaM 998, 115 (1879); Ty gidzie, ty paskudniku, ty szczurzy pysku, ty kurwo ♂→♀; Wy smyki, wszorze, drachy ♂→♂♀ StaM 998, 283 (1888); Ten gid, paskudnik, ta staro chyrpa, szczerbok ♀→♀ StaM 998, 335 (1890); Ty gidzie smarkaty, coś ty to jest? Ja jest gospodarz, a tyś jest gówno, bo cię ani wgminie niechęć przyjąć. Tyś jest ciela a osieł przedemnie ♂→♂ StaM 998, 358 (1891); Ty niezgodliwcu, ty sucharo, ty suchy kocie, ty gidzie śmierdzący, chodzisz jak wymliszono ♀→♀ StaM 1000, 150 (1896); Paskudnik u. Gid ♀→♂ Zaw 978, 47 (1906); ty gidzie, ty paskudniku ♂→♀ Zaw 979, 215 (1898); ty przekłety zydzie, tys nie jest wort między katolików przyść, ty gidzie ♂→♂ Żęd 976, 43 (1866); bestya, gidzie, kurwa ♂→♂♀ Żęd 976, 77 (1867); ty gidzie, smierdziuchu, kotonie, masz na łebie kotuna, a dzieci smierdzą, boście chciały do grofki iść na służbę, ale smierdziecie, wy gidy smierdzące ♀→♀♀; Ten głupi wąs kulawy, bo jakgo gdzie na dródze zdybam, to go kamieniem zabiję ♂→♂ Żęd 976, 351 (1879); ruby byk und bestya ♀→♂ Żęd 976, 356 (1879).

GIZD

‘robactwo; także człowiek wzbudzający wstręt, obrzydzenie’

po motyce; kalembą, marchą rozrażoną, gizdę i pancholę [?] ♂♀→♀ Ad 449, 132 (1873); gisdzie; smarku ♀→♂ Ad 449, 152 (1875); kurwo, giździe, złodzieju ♀→♀ Ad 449, 262 (1881); Kowoliczko, wasz synek nam króliki zabił a do izby wrzucił, wy złodzieje; ty kurwo, motyko, giździe ♀→♀ Ad 449, 264 (1881); ty gizdzie; ty świniu ♀→♀ Ad 450, 21 (1889); Motika, swiena, giest, smerdioch [motyka, świnia, gizzd, śmierdziuch] ♀→♀ Ad 450, 43 (1893); Ty gizdzie, staroł świniu, łozarciuchu; Tyś ugięna żyć pod same paże [tyś ugięła tyłek pod same pachy] i pokazałaś ją

dziołsze szkolnej ♂→♀ Ad 450, 51 (1893); Zadnik; gizdzie ♀→♂ Izb 986, 165 (1863); Motyko; [p. 249] ty giśdze, ty paskudniku ♂→♀ Izb 986, 248-249 (1865); gizdzie, bestyo, paskudniku ♀→♀ Izb 987, 105 (1869); ty przeklęty zydzie, ty paskudniku, gizdzie, bo jak ci dam wypsk, to zaraz usniesz ♂→♂ Izb 987, 115 (1870); ty kurwo, giździe, plugawcze, pierunie, paskudniku, ja cię muszę zabić ♂→♀ Kad 996, 3 (1863); ty przeklęta, stodiobelska bestijo, ty waku, motyko, gizdzie, bo jak mi sie ta krowa poszóntnie, to mnie sie będziesz pomiętać ♂→♀ Kad 996, 141 (1871); Paskudniku, ty gizdzie, niema Damy takej na calem Kadlubie, jak tys jest, kurwo ♀→♀ Kad 996, 197 (1873); chudy psie, slimoku, na moja kobieta mi skołkoł, słodzieju, Keissowis kartofle ukrodl, ja ciebie musza zabić, motyko, gizdzie ♂♀→♂♀ Kad 996, 200 (1873); Ty niezdaró, byłeś na skardze na mojego chłopa, ty gysdzie, ty żadniku ♀→♂ Kal 447, 67 (1888); Ty giśdzie, ty żadniku, ty pieronie, ty mie se będziesz pamiętał, jak ja cię dopadnę; Ty smarkulo gisdawo, jak nie będziesz gęby trzymać, to ci po tym pysku wywałę ♂→♀ Kal 447, 78 (1890); Ty lumpie, ty giśdzie, ty żadniku, ty wszaużu, boś się zaszła za granicę gónić, bo cię nie ma kto przejechać w doma, toś zaleciała na granicę, coby cię tam kto przejechał ♀→♀ Kal 447, 81 (1890); kurwą, wyjachrańc i gizdem ♀→♀ Kal 447, 123 (1895); Nie ma na całej Nowy wsi gizdów, jak młodzi i starzy. Jak młodzi gizdzi, tak starzy gizdzi! Ci paskudnicy! ♀→♂ Kiel 983, 30 (1882); Ty giedze osarty Watzlawczykow ♀→♂; Ty Krool [krowo?] ♀→♀ Kol 972, 28 (1901); Te rzecze, które ona mo, mo przed panów, ale nie przed niego, który ma ryssawy ogón, tego gizda ♀→♂ KŚl 980, 8 (1883); Ty mnie masz gównó do rozkazu, ty młotyko; Ty kulawo, czarno młotyko, ty giździe kulawy, bo jak węznę mietła, to ci tak wywałę, co ty tu chcecz ♀→♀ KŚl 980, 9 (1883); ty giździe, ty pierunie, ta kurwa ♂♀→♀ KŚl 980, 13 (1883); ty kurwo; ty młotyko; ty gizdzie; pódz do mego Constanta ♀→♀ KŚl 980, 48 (1886); du Hrabio, du Schweinhund (Gizd) ♀→♂ KŚl 980, 145 (1909); te gisdze schlepy! [ty giździe ślepy] ♂→♂ KŚl 980, 291 (1929); ta motyka, ten gizd ♀→♀ KŚl 980, 340 (1933); Ty podciepie, ty sesrańcu, ty niedołungo, wy gizdy ♀→♀ KŚl 980, 348 (1933); Ty złodzieju, Ty kurwiarzu, Ty gisdzie, Ty łącie, ja Cię przebiję tem nożę! ♀→♂ Łaz 988, 266 (1884); ty gisdzie, ty gisdzie, po zhessz się na smolni gorę kurwiua, twoja matka zi to doswatzi [ty giździe, ty giździe, bo żeś się na smolnej gorze kurwiła, twoja matka ci to doświadczy] ♀→♀ Łaz 988, 323 (1890); ty smoku, ty gizdzie, ty cyganie ♂→♂ Łaz 988, 354 (1893); Ty smarkulo, ty mnie maż gównó do rozkazu, ty kurwo, chodzisz z wielkim brzuchym, boś się zaś z kurwiła, bo się każdy dzień kurwisz. Jak niewyleżesz z tej sieni, to cię tym nożym przebiję, ty gizdzie ♀→♀ Łaz 988, 373 (1894); Złodziej, bestyjo, gizd ♂→♀ Płuż 1002, 65 (1871); Ty owiesz bieresz a kosterlitzowi przedajesz; złodzieju, ty giździe ♀→♂; Głucha marchó ♀→♀ Płuż 1002, 89 (1872); Ty giździe ♂→♂; Ty bestyo, ty panoczku, ja tobie nie będę dwoił ♂→♂ Płuż 1002, 121 (1874); Ty kurwiarzu, ty giździe ♂→♂; Ty motyko, weś a wytrzij sobie tę motykę ♂→♀ Płuż 1002, 138 (1874); Ty przeklęto bestyo stopiorunsko, ty giździe, bo ci się już to swiństwo skończyło; ty swinio, ty giździe, ty lumpie ♂→♀ Płuż 1002, 148 (1874); Boś ty chciała być panią dochodnią; alebyś

całe państwo oszpeciła. Ty tajemno kurwo; boś już ty wiele dzieci zgładziła. Schendzielorze są wszyscy złodzieje; ty giździe ♂→♀ Płuż 1002, 149 (1874); Ty wrzożu, ty ścochu, ty giździe, ty złodziejko; boś mi talarek porwała ♀→♀ Płuż 1002, 162 (1875); Ty złodzieju, ty cygano, ty giździe ♀→♀ Płuż 1002, 186 (1876); Ty giździe, ty złodzieju ♀→♀ Płuż 1002, 191 (1876); Ty bestijo tyso, ty giździe ♂→♂; [p. 200] pocierze wykrencone; On jest złodziej, pańską słomę i drzewo szajtowe wozi ♂→♂ Płuż 1002, 199-200 (1876); ty pierunie, ty bestijo; Ty złodzieju, bo cie zaraz ze ziemią z równą; ty giździe; ty parszywsze [parszywczel] ♂→♂; Wy bestije, djoblice, parszywce; boscie wy nie są takie jak insze ♂→[dzieci] Płuż 1002, 205 (1876); Ty dłużniku; boś się ty tykował za dłużne pieniądze, ty giździe, ty kłaku, ty nic nie masz, tylko jedne galaty ♂→♂ Płuż 1002, 220 (1877); Czekaj, ty diable, jak cię dopadnę, to cię na pierwszej lepszej drodze roztrzasnę ♂→♂; Kurwa, motyka, gizard ♂→♀ Płuż 1002, 236 (1877); Ty złodzieju, bośmi wszystkie deski z góry pokradł, ty zbojniku, bo mnie chcesz zabić; ty giździe; ty kiędrozie, ty byku ♀→♂; Mnie się pięć funtow pierza z pierziny straciło, a wy oba o tym wiecie ♀→♂♀; Jest prawda, [p. 244] mnie się pierzy straciło z pierziny, a tyś była po żyda w mieście, posłałaś go do Oblonczka, dałaś się Oblonczczyną pisać, a u ciebie było moje pierzy, coś mu sprzedała ♂→♀ Płuż 1002, 243-244 (1877); Ty przekłety gizardie ♀→♂ Płuż 1002, 259 (1877); ty złodzieju, ty pieniędzy nie masz, tyś to mięso Walloszkowi ukradł; ty rechtsanwaldzie, ty szurku; Pietrowski się z Chlubą sędzi, ale Chluba go nieporadzi zniszczyć, ja go muszę zniszcyc [sic] na grunt; on mnie se będzie pamiętał, jego cały stateczek i wszystko straci; Ty Rechtsanwaldzie, ty giździe, co ty w gminie znaczysz? Ty złodzieju ♂→♂; Tyś mi mięso ukradł i 2000 twardych pieniędzy [‘talarów’]; to mnie sam w rzic całuj, tyś mi mięso i 2000 twardych ukradł ♂→♂ Płuż 1002, 269 (1878); kurwo, motyko, giździe ♂→♀ Roz 1031, 46 (1887); piorunie, rzadniku, giździe ♂→♂ Roz 1031, 89 (1894); żadniku, giździe, kurwiorzu ♂→♂ Roz 1031, 93 (1894); ta Motyka, niech ona swojeń Motykań wołzy, a nie moje Masło, ta Kurwa, ten Giesd, bo ona mi Masło kradła ♀→♀; ona i Gromliczkę ukradła ♀→♀ Rożn 772, 40 (1896); wy kurwy, wy gisdy, wy kołajdy ♀→♀♀ Rożn 772, 65 (1902); jusch tam stoj ta bestioł, tyn gisd oszazóny a śmieje sin, te diołbły czorne, te gisdy, te bestie Nowotkowe, te mi wszystkień Gowiedz pozabijajoń, w szora [wczora] jednań, dzis<i>aj drugoń Kaczkań ♀→♀ Rożn 772, 68 (1903); szoronie; gisdy ♂→♀ StaM 997, 284 (1911); Ta przekłeta kurwa myśliwiecka, ten gizard, kiedyby tu była, to bych ją tem kosturem przebił ♂→♀ StaM 998, 269 (1888); dostałaś, ty gischdzie; tyn śmierdziuch, ten kulosz, ta motycka, ta kurwa schmierdzonca ♀→♀ StOp 963, 121 (1882); Gizard ♀→♀ StOp 964, 47 (1894); gizardzie; Motyko ♀→♀; slipokach ♀→♂ StOp 965, 3 (1906); ty giszcie, ty szpotloku ♀→♀ StOp 965, 51 (1908); Niesdaro, Motyko, Giesdzie, Swino ♀→♀ StOp 967, 351 (1930); Polsku Krulewno; te Gizardzie [ty giździe?] ♀→♀ StOp 967, 428 (1937); Ty giździe, idź, bo ci dam w pysk ♂→♀ SuŁ 989, 56 (1869); Ty stara siwa marcha, stara czarownica, to mnie sam wdupę pocałuj, gizardzie, łożarciuchu łożarty, co chwila ożarta, jachrałaś się zmłodu w Kalinowcu ♀→♀ SuŁ 991, 164 (1925); ty przekłety giździe, szczyrboku, żadniku ♀→♀ Szym

992, 125 (1883); guisdze paskutne, swinio [gizdzie paskudny, świnio] [dziecko]→♀ Zaw 978, 107 (1911); Gisdzie und Bahorz ♀→♀ Zaw 978, 153 (1914); paskudnico gizdzie ♀→♀; niedoroztkiem ♀→♀ Żęd 976, 44 (1866); kurwo, paskudnik, gizdzie ♀→♀ Żęd 976, 50 (1867); bykiem, kędrozem, kurwiarzem, gisd, paskudnikiem, lumpem, kłakiem, gałaganem, dłużnikiem; to są hacharzi, co po drogach biją ♂→♂ Żęd 976, 361 (1879).

GIZDAK

'robactwo; także człowiek wzbudzający wstręt, obrzydzenie'

poprzyzywała kurwom, gisdokiem i rządu [sic] skaranio ♀→♀ Izb 987, 103 (1869); bykiem, kędrozem, złodziejem [p. 33] a pazurnikiem ♂→♂; strachu, gisdoku, paskudniku, sowo ♀→♀ Kad 996, 32-33 (1866); ty gisdoku, paskudniku ♀→♂ Kad 996, 47 (1867); Paskudniku, gisdółku, Nieporządniku ♂→♂ Kroś 1005, 86 (1882); Cygano, paskudniku, gisdaukiem; Ty prośniaku, ty kradniesz ♀→♀ Poz 982, 39 (1866).

GIZDAWY

'wzbudzający wstręt'

Ty gisdzie, ty zadniku, ty pieronie, ty mie se będziesz pamiętał, jak ja cię dopadnę; Ty smarkulo gisdawo, jak nie będziesz gęby trzymać, to ci po tym pysku wywałę ♂→♀ Kal 447, 78 (1890); Ty moro, Ty kurwo pierońsko, Ty waku, Ty gidzie, by Cię piorony biły, Ty paskudniku, Ty czarownico, boś mi bydło opaskudziła, jo tu niechcę czarownice w mojem domostwie, boś mi bydłu mleko poodbierała, ja Cię muszę zabić, co roz ztobą koniec zrobię; Ty waku gizardawy przepukły, bo Ci inaczej niepowię jeno kurwo Tomkowa, boś mnie 5 razy na siebie w ciągała ♂♀→♀ StaM 998, 115 (1879); Gisdys ♀→♀ StOp 967, 154 (1918).

GIZDULA

'kobieta wzbudzająca wstręt'

Ty jasny pierunie, Ty smarkulo! Ty tu nie masz nic do rozkazu. Jak cię liznę w pysk, to się ziemi chycisz. Ty sobie gąsionę przedemną utrzyj! ♀→♀; Ty motyko, Ty gizardulo, Ty mnie nie masz nic do rozkazu! ♀→♀ Łaz 988, 255 (1884); Paskudnica, Gisdula, Cygana u. Bestyia ♂→♀ Żęd 774, 147 (1857); ty Gizardulo, ty motyko ♂→♀ Żęd 774, 233 (1858).

GIŹDZIĆ SIĘ

'uprawiać nierząd'

Fraz. Giździć się po wszystkich chlewach intens. 'uprawiać nierząd': ty diobla mlihubo [?], ty się z całym swiatą paskudzisz i po wszystkich chlywach się gizardzisz ♀→♀ Żęd 976, 225 (1873).

GŁĄB

'człowiek głupi, tęp'

ty złodzieju, smarkaty koniu, głombiu, wole, ośle ♂→♂ Kad 996, 4 (1864); Wróżko auf deutsch Wahrsagerin und głąbie świerkowy ♂→♀ Kiel 984, 130 (1874); sroczem, głąbem, cyganem ♂→♂ Żęd 771, 259 (1864).

GŁODNIAK

'człowiek zawsze głodny, także chciwy'

czarownicą, suką, bo masz dziecków jak psów, damą, głodniocy, zeżyrocy; a twój przedał dąb Szczeponkowi a Pietrzinskiemu ♀→♀♂ Kad 996, 18 (1865); głodnioku, bestyjo, mrzigłodzie, złodzieje ♂→♂ Płuż 1002, 14 (1869).

GŁÓD

'niedostatek pożywienia'

Fraz. Zdychać od głodu 'przymierać głodem': gałganie, klaku ♂→♂, kurwo, ja mam dziecko, a ty mosz gównno, bo ci zdychają od głodu ♂→♀ Kad 996, 182 (1872).

GŁUCHY

'niestyszący, niedosłyszający'

ty głuchy psie smarkaty, tylko sobie daj pozor od nas ♂→♂ Ad 449, 260 (1881); Ty owies bieresz a kosterlitzowi sprzedajesz; złodzieju, ty giździe ♀→♂; Głucha marcho ♀→♀ Płuż 1002, 89 (1872); Ty głucho świnió, żabo chrostawo, ty paskudnico, ty parszywcu, ty szramoku, ty pysku rozdrapany ♂→♀ StaM 999, 262 (1871).

GŁUPI

'pozbawiony rozumu, zdrowego rozsądku, niemądry'

Trąbo, mamlasie, tyś jest głupi ♂→♂ Ad 449, 267 (1881); głupio koza ♂→♀ Izb 987, 178 (1871); drzikim a głupim ♂→♂; strachem, motyką, wygnitem ślypiem ♀→♀; fałszywcy ♂♀→♂♀ Kad 996, 32 (1866); Pieronsko Motyko, Wolly Gupie [wole głupi] ♂→♂♀ Kol 970, 27 (1906); Tyn Pieron gupie ♂→♂ Kol 972, 29 (1901); Zo ty hzes, ty kupie Pieronie [co ty chcesz, ty głupi pieronie] ♂→♂ Kol 972, 38 (1901); Ty gupioł Bestyjoł, pierunie, dziewczkę eś zapaskudzioł ♂→♂ Kroś 1005, 9 (1878); Hahor i głupi ożarciuchu ♂→♂ Kroś 1005, 146 (1886); Ty gałganie, Ty wichłacz, Ty cyganie! Za trzy lata będziesz prawo miał do tego gruntu!; Ty głupi mrzigłodzie, Ty głupi mrzigłodzie ♂→♂ Łaz 988, 132 (1875); Bestya głupioł przekleto! ♂→♂ Łaz 988, 206 (1878); ty jaka srześ, to tam swiaczoł abo tyn głupi Woyok twoi [ty jaka żeś, to tam świadczył abo ten głupi wojak twój] ♂→♀; wy złodzieje, wy kwainti [chwanty], wy łącie [luncie], wy wszorze, bo mie drzewo kradniecie ♂→♂♀; ty klaczo, bo mosz zamaska [zębska] jak klacza, ty kurwo, bo sieć [żeś] miała spiewołka ♀→♀ Łaz 988, 328 (1891); Frau Wycislo ist eine włoka, flompa, głupia ♂→♀, die Wycislo'schen Eheleute sind złodzieje i muszą pozdychać ♂→♂♀, Wycislo jest ryszok ♂→♂ Łaz 988,

351 (1893); Głupi, gałgon, bełkot ♂→♂ Płuż 1002, 42 (1871); Stary, siwy psie głupi, wy złodzieje ♀→♂; Ryszoku, ucinku, motyko chudo ♀→♀ Płuż 1002, 56 (1871); Ty, co masz zrobić kapudrok, to zrobisz szosjaskłę, a sobie zostawisz na westę; myślisz, iżech ja taki złodziej jak ty? Ty smarkoczu, ty głupi trąba, ośle; Z półtory miary [p. 133] dwie westy robić, a jeszcze z klinami; niech diabli takiego krawca wezną ♂→♂ Płuż 1002, 132-133 (1874); głupi, dziki szwiec; błazen, fałszywy człowiek ♂→♂ Płuż 1002, 142 (1874); W rzić mnie sam całuj, ty głupi szewcze ♀→♂ Płuż 1002, 228 (1877); Ty bestyo przekłeto, bo ja cię muszę uspić; Köhlera po arestach wodzą, jeszcze ci te drugie sypio wytrzasnę ♂→♂; To mnie sam w rzić całuj, głupio babo ♂→♀; Köhler ma dwie krowy, to mu muszę jedną wywieść ♂→♂ Płuż 1002, 250 (1877); te głupy maszłoky, te niestetniku i pragliwcy ♂♂→♂; gonziona smarkato ♂→♂ [ty głupi maśloku, ty niewstydniku i pragliwczę; gąsiona smarkato] Roz 1031, 183 (1904); niebyłby się ożynił, gdyby nie kowolowe pieniądze; On iest człowiek nic werth, ón iest głupi ♀→♂ Rozm 1003, 294 (1886); niemieckoł kurwa, głupioł miemka, złodzieju, iże mnie musi zabić, jak mnie dopadnie ♂♀→♀ StaM 997, 74 (1902); ty głupi Maćku, tyś mi talarek ukradł ♂→♂ StaM 998, 6 (1872); Ty ruski byku, ty głupio świniu, wźić mnie całuj ♂→♂ StaM 998, 63 (1876); Ty głupi maćku; Ja cię jeszcze wydoić muszę ♂→♂ StaM 999, 258 (1871); Głupi Maćku, smarkaty, usrany karczmarzu ♂→♂ StaM 999, 283 (1872); eine smurkulla, głupia baba ♂→♀ Żęd 771, 263 (1865); ty głupia babo, ty masz tabaczkę, ty masz złodzieja ♂→♀ Żęd 774, 211 (1858); głupi sowisdrzołe, smarkatym słońem, osłem; [p. 135] smarkoczu ♂→♂ Żęd 976, 134-135 (1868); ty gidzie, śmierdziuchu, kotonie, masz na łebie kotuna, a dzieci śmierdzą, boście chciały do grofki iść na służbę, ale śmierdzicie, wy gidy śmierdzące ♀→♀♀; Ten głupi wás kulawy, bo jakgo gdzie na dródze zdybam, to go kamieniem zabiję ♂→♂ Żęd 976, 351 (1879).

Fraz. Jakiś długi, takiś głupi jesteś bardzo głupi: Jakiś długi, takiś głupi – ty gidzie smrodławi ♀→♂ Kal 447, 84 (1891).

GLEUPIEĆ

'zachowywać się nienormalnie'

Annula idzie, już zaś głupieje, bo ma piorko w kipie ♀→♀ Ad 449, 182 (1876).

GMIN

Formy: kmin

intens. 'człowiek pozbawiony wszelkiej ogłady; cham'

ty tuleja, czopa, kmini ♂→♂; ty babo, strachu, Hasterokulo, Hasterocy są łąci a kapusciorze ♂→♀ Kad 996, 16 (1865); ty szulyrzu, ty wichłaczu, hamokiem, kminem ♀→♂ Kad 996, 31 (1866).

GMIŃSKI

'związany z terenem gminy; tu: o przestępcy znanym w całej gminie'

Ta stara baba, ta mi synka przeraziła tyką! Ta kurwa gminska, ta kurwa całego łada! ♀→♀ Kiel 984, 102 (1871); Gminsky złodziey ♂→♂ Rozm 1003, 97 (1861); ty gminski złodzieju, ty musisz w hereście zgnić, iak twój ojciec, bo twój ojciec zabił Ulfika, ty gminski Flankierzu, bo cię tą kónwią zabiję ♀→♀ Rozm 1003, 293 (1885); Nie bądź suką gminską a nie skarż myśliwcą na ludzi ♂→♀ StaM 998, 40 (1874); Ty złodzieju gminski, boś siągi pokradł. Ty cyganie, ty garboczu, dzieci masz żebrakami. Ty nie poradzisz nic robić, jeno Josefie ciula do zici wrazić ♂→♂ StaM 998, 49 (1875); gminski złodzieju, garboczu, cyganie, byku, krupy i jagły mi zeżyraź ♂→♂ StaM 999, 237 (1870); Ty gminski złodzieju, boś sobie zgminskich kamieni chlew wybudował; boś wnocy te kamienie woził. Pięć dni będę święcić, jak zdechniesz ♂→♂ StaM 1000, 122 (1895). *Fraz. Życ z gmińskiego 'żyć za publiczne pieniądze, defraudować je'*: Twój ojciec z gmińskiego żyje i za gmińskie pije, a gmin odziera ♂→♂ StaM 998, 17 (1873).

GNIĆ

'rozkładać się, psuć się; tu: wywoływać wstręt'

Ty zgnitku zgnity, bo ci garło gnie [gnije], ty zaraza ♀→♀ Dziew 777, 170 (1928); Ty maśloku, Ty świno ślimato, Ty za żywota gnijesz, ja Cię muszę zabić, Ty pieronie ♂→♂ StaM 998, 52 (1875).

GNIDA

'larwa wszy; tu: człowiek zły, podły'

Onego nazwał fanzolem i gnidą Matuszkową, jego żona zajaculą, a jego dzieci śmieciami ♂→♂♀[dzieci] StaM 1000, 30 (1892).

GNOJEK

'przen. człowiek bezwartościowy, leniwy, wzbudzający wstręt'

Tromba; Gnoiek ♂→♂ ANPS 773, 137 (1853); ty złodzieju, tyś porombał płot w oborze a wzión 9 kozłin a szajty korzeńcowe z Borytsche z obory z Strzeleckiej ♂→♂, ty fałszywy przисяźniku, ty Gogoliniorzu, zaś pujdziesz do Gogolina siedzieć, ty sośniczka, ty proznoku, ty gnojku ♂→♂ Kad 996, 76 (1869); ty fałszywy przисяźniku, ty Gog<o>liniorzu, zaś pujdziesz do Gogolina siedzieć, ty sośniczka, ty proznoku, ty gnojku, chciaeś mnie do fałszywy przięgi namówić ♂→♂ Kad 996, 77 (1869); wy gnojcy ♂→♂♀ Kad 996, 80 (1869); Szoch [szczoch], Gnojek ♂→♂ Kiel 984, 220 (1879); pani, gnoiku, proznaku i ty motyko przekłeta; motyko ♀→♀ Kol 973, 70 (1854); swiniarzu, ty gałganie; ty przekłety gnojku ♂→♂ Kol 973, 145 (1855); Gnojek ♂→♂ Kroś 994, 42 (1853); Gnojku, smierdzisz, spotlouku i Gołozicie ♀→♀ Kroś 1005, 106 (1883); Tego Kehlera na pańskie niech nieprzyjmują, bo to jest gnojek; ty gnojku ♂→♂; To jest wielki gnojek, onemu się siec niechciało; to jest gnojek, onego z Blottnice wygnali ♂→♂ Płuż 1002, 79 (1872); Ty gnojku ♂→♂ Wys 1132, 305 (1861); ty pars kocie, ty Piłacie, ty gnoyku ♂→♂ Żęd 774, 18 (1853); gnoyku, ożarciuchu, nicpotoku ♂→♂ Żęd 771, 117 (1856).

GNOJÓWA

zgr. 'gnojówka'

Fraz. Czarny jak gnojowa 'bardzo brudny': Ty djabło smarkulo, pysk sobie umej, bo masz czarny jak gnojowa, a potem zemną rządź ['rozmawiaj'] ♂→♀ SuŁ 991, 101 (1916).

GODNY

'zasługujący na coś'

Fraz. Nie być godnym czegoś 'nie zasługiwać na coś': ona niejest godna, iżby ją święta ziemia nosiła, bo ona jest złodzi całego gminu ♀→♀ Izb 987, 228 (1873); ty łacie, paskudniku, żadniku, strzepoku, gidem, pierónem, bestiją, nie jesteś godna stanąć gdzie insza ♂→♀ Kad 996, 8 (1864).

GOGOLINIARZ

'człowiek, który odbył karę w więzieniu w Gogolinie'

ty złodzieju, tyś porombał płot w oborze a wzión 9 koźlin a szajty korzeńcowe z Borytsche z obory z Strzeleckiej ♂→♂, ty fałszywy przisiężniku, ty Gogoliniorzu, zaś pujdziesz do Gogolina siedzieć, ty sośniczka, ty proznoku, ty gnojku ♂→♂ Kad 996, 76 (1869); ty fałszywy przisiężniku, ty Gog<o>liniorzu, zaś pujdziesz do Gogolina siedzieć, ty sośniczka, ty próznoku, ty gnojku, chciaeś mnie do fałszywy przisięgi namówić ♂→♂ Kad 996, 77 (1869).

GOŁORZYT

pej. 'człowiek ubogi, nędzarz'

Tyn Gołozit – płoty popołlili ♀→♀ Kros 993, 146 (1860); Gnojku, smierdzisz, spotlouku i Gołozicie ♀→♀ Kroś 1005, 106 (1883); ty smyku, cyganie, gołozicie, kłaku ♂♀→♂; wy zeżyraczu, boście moią procę zeżarli ♂→♂♀ Żęd 774, 26 (1853).

GOŁY

'nagi'

Goła rzyć

pej. 'człowiek ubogi, nędzarz'

Ty goło rzyć, ty lumpie, ty drachu, ty kłaku, gdyby moj chłop wdomu był, toby cie nogi potrzaskał ♀→♂ StaM 997, 23 (1900).

Fraz. Z gołą rzycią przyjść 'nie mieć': Ty byku, ty kindrozie, jajoniu, ciuloniu, Twoi ojcowie Ci dali kocia na wiano, Tyś z Krascheowa do małych Staniszcz zgołą rzycią przyszedł, Ty kurwiożu ♀→♂ StaM 998, 175 (1884).

GONICA

'kobieta lekkich obyczajów'

ty gonico, ty paskudniku, ty się karzdy [sic] dzień gonisz ♀→♀ Zaw 979, 195 (1897).

GONIC (SIĘ)

1. *ścigać kogoś, biec za kimś, żeby go złapać*

Tatulek czie po podwórku sie siekierum gunuł a ti sieć mu powiedziała: guni, byku, guni, kie bych cisie osdzierała, to by boło dobże [Tatulek cię po podwórku ze siekierą gonił, a ty żeś mu powiedziała: goni, byku, guni, kiebych ci się rozdzierała, toby było dobrze] ♀→♀, guni byku, guni ♀→♂ Łaz 988, 330 (1891).

Goni, byku

‘okrzyk prowokujący kogoś do gonitwy’

Góny, góny, byku, ty chęgszie [‘ogierze’], kurwiorzu, tyś moja kobieta po górze gónioł; [p. 94] Jak ujsdrzicie Gabriela, to wołecie: Gony, gony, byku, bo on jest chęgst, kurwiorz. Jak będziecie kaj jaka jałowka wiedzieć, to pošlicie po Gabriela, bo on byka zaopatrzy ♂→♂ Ad 450, 93-94 (1901); Na, na, na, ty czorny byku, gony, gony, ty czorny byku ♀→♂ Kiel 983, 138 (1890); Tatulek czie po podwórku sie siekierum gunuł a ti sieć mu powiedziała: guni byku, guni, kie bych cisie osdzierała to by boło dobże [Tatulek cię po podwórku ze siekierą gonił, a ty żeś mu powiedziała: goni, byku, goni, kiebych ci się rozdzierała, toby było dobrze] ♀→♀, guni byku, guni ♀→♂ Łaz 988, 330 (1891).

Gonić się

‘okazywać popęd płciowy’

ty motyko, ty waku, ty kurwo, ty łącie, ty chwancie, ty nic, ty wiertelu, ty kulosie, wy mrzygłody, ty szlondro, ty damo, ty krowa, bo się wczora gónioła ♀→♀ Kad 996, 133 (1871); Ty lumpie, ty giśdzie, ty żadniku, ty wszaużu, boś się zaszła za granicę gonić, bo cię nie ma kto przejechać w doma, toś zaleciała na granicę, coby cię tam kto przejechał ♀→♀ Kal 447, 81 (1890); Ty wyjachrańcu, tyś się w Sachsach goniła ♀→♀ KŚl 980, 364 (1936); joł to mą [mam] kobieta, ale ta to sie wjednym [‘ciągle’] goni ♂→♀; Ty, Jaschu, ty mnie słuhej, tak jak joł ci koża, tak rob, kub se karwacz o 7 żemieniah, a by [bij] każdy dzień, bo kieby kobieta boła jak należy, to by w domu bóła, nie lottała by za tobą ♂→♂ Łaz 988, 336 (1891); ty gonico, ty paskudniku, ty się karzdy [sic] dzień gonisz ♀→♀ Zaw 979, 195 (1897).

2. *przepędzać, wyganiać*

krzywdziożu, złodzieju, ludzi okrodosz, góńcie tych bogufanów ♂→♂ Kad 996, 141 (1871).

GORSZYĆ SIĘ

‘być rozgniewanym, rozsztoszczonym’

Gorszysz się *iron.* *‘nie ma o co się złościć’*: smarkoczu jednakech cię nauczył, pójdz, dam ci za czeski, gorszysz się ♂→♂ Ad 449, 238 (1880).

GORZAŁA *zgr.*

1. 'wódka'

Ty przekłeta czarna cygano, bo jeszcze masz swojego chłopca za mało, to jeszcze czyich wobisz i marki życzasz na gorzołę, aby się z nią jachrał, już przedtym ma jak świnia prosiąt, a jeszcze nie jest kontent na swoim chłopie, bo cie trzeba do caitungów postawić! ♀→♀ Ad 449, 251 (1881).

2. 'człowiek nałogowo pijący alkohol; pijak'

orżaletz [sic], lulesch a gorzola ♀→♀ Ad 449, 271 (1882).

GÓRA

'górna część domu, piętro'

Fraz. Kogoś **na górę wodzić** *euf.* 'uprawiać nierząd': ty świnio, smyku ♂→♂; ty pachole, bo dziewczki na górę wodzisz ♀→♂ Żęd 771, 147 (1862).

GÓWNIARZ

'człowiek wzbudzający wstręt'

ty kurwo, dziuboku, gówniorzu ♀→♀ Żęd 771, 65 (1860).

GÓWNO

1. 'ekskrementy'

powdż. T<en> wasz wąż a moje gówno to jest jedno ♂→♂ Kol 973, 212 (1855).

2. *przen.* 'nic'

Ty lumpie, gałganie, coś przyniosł, guwno eś przyniosł ♂♀→♂ Izb 987, 240 (1874); Ty gidzie smarkaty, coś ty to jest? Ja jest gospodarz, a tyś jest gówno, bo cię ani wgminie niechcą przyjąć. Tyś jest ciela a osieł przedemnie ♂→♂ StaM 998, 358 (1891).

Fraz. **Gówno komuś dać / dać komuś gówno 'nic nie dać'**: Dam ci gówno, nie pól twardego ['talarą'], statekeś przesrał, a teraz zaś zegrodę, ty się chcesz ze mnie z bogacić ♂→♂ Poz 982, 13 (1866); posądza, że jej ruły z pieca ukradła ♀→♀; naprzeciw swemu panu mówić miała: Tyn przekłety basok, gówno mu dam za żyto i t. d. ♀→♂, do tego cyganą ją nazwała ♀→♀ Ad 449, 252 (1881).

Gówno mieć 'nic nie mieć': gałganie, klaku ♂→♂, kurwo, ja mam dziecko, a ty mosz gówno, bo ci zdychają od głodu ♂→♀ Kad 996, 182 (1872); Tyś jest smarkaty przedemnie. Tyś smarkaty koń przedemnie. Wy kłacy, coście są wart, wyście gówno mieli przed tem, niż was szwager z bogacił. Ty rabczyku, bo ludzi na drógach strzelasz; Dzisz, pieronie sakramencki; Co ten był wart, to był taki zwiędłoch ♂→♂ StaM 998, 167 (1884).

Mieć komuś gówno do rozkazu 'nie mieć prawa rozkazywać innym': Ty mi masz gówno do rozkazu, ty mnie możesz wziąć pocałować; ty świnio, ty mi nieszacuj mojej roboty, bo ludzie wiedzą, co kiermaszki wert, bo ja już dawno wysrała, coś ty wart ♀→♀ Ad 449, 228 (1879); Ty mnie masz gówno do rozkazu, ty młotyko; Ty kulawo, czarno młotyko, ty giździe kulawy, bo jak węzną mietła, to ci tak wywałę, co ty tu chcesz ♀→♀ KŚl 980, 9 (1883); Ty smarkulo, ty mnie maż gówno do rozkazu,

ty kurwo, chodzisz z wielkim brzuchym, boś się zaś z kurwiła, bo się każdy dzień kurwisz. Jak niewyleżesz z tej sieni, to cię tym nożym przebiję, ty gizdzie ♀→♀ Łaz 988, 373 (1894); ty tumpie [lumpie], ty gałganie, wrzić mnie możesz całować; gówno mie maż do rozkazu, ty Żurek ♂→♂ Płuż 1002, 35 (1870); Ty smarkoczu, ty mi masz gówno do rozkazu; całuj mnie sam wrzić, ty ożarciuchu ♀→♂ Płuż 1002, 81 (1872); Ty gałganie, osieł, ty mi tu masz gówno do rozkazu, ty piorunie, ty bez galot z Płużnice ucieczesz, to sam masz ♂→♂ Płuż 1002, 168 (1876).

Grech *zob.* GRZECH

GRUBELAK

'człowiek niewychowany, prostacki, grubiański'

ty leberancie, ty ośle, co ty chcesz; kiebych ja był zazył rozumu a was obuch młocił, ty grubeloku ♂→♂ Izb 987, 132 (1870).

GRUBIŚ

Formy: rubiś

'człowiek otyły; grubas'

Ty kłaku, ty luncie, ty bachorzu, ty rubischu [grubisiu], ty strzępie ♂→♂ Kroś 1005, 177 (1890).

GRUBY

Formy: ruby

'tęgi, otyły'

Ty motyko ruba, ty bachroczu, boś sobie dupę odparzyła ♀→♀ Ad 450, 92 (1901); Pieronskoł kurwo; Motyko ruboł ♂→♀ Kiel 983, 120 (1888); Ti jest głuby, ti się sle narodziel, ty iejst Ciela [tyś jest gruby, tyś się źle narodziel, tyś jest cielę] ♂→♂ Kol 974, 134 (1849); ruba świnią, gid, baba ♂→♀ StaM 997, 15 (1899); ty kurwo, damo, motyko, smyku ♀→♀; ty rubo bestyo ♀→♀ Żęd 771, 25 (1859); ruby byk und bestya ♀→♂ Żęd 976, 356 (1879).

GRUNT

Grunta lm.

'ziemia uprawna; tu: przen. brud'

Coście wy za grunta do Drzymały przyniosła? Te między nogami!; Nie chodźcie mi z takimi kazaniami, boście wy nie są zaden kapelan. Bo się już tu wszyscy sąsiedzi nad tem śmieją ♂→♀ Łaz 988, 68 (1873).

GRYŻĆ

'rozdrabniać coś zębami; tu: przen. dokuczać komuś'

Ty pieronie, dej sam moja mycka ♂→♂; Ty pieronie, co ty mego brata gryzieź ♂→♂ StaM 998, 8 (1872).

GRZECH

Formy: **grech**

'zły uczynek; tu: człowiek źle postępujący'

te huzicie; te grechu; tyś mi zezarł dwa miechy żyta ♂→♂ StaM 999, 73 (1860).

GRZESZNY

'nieuczciwy, niemoralny'

przed świadkami rzekła, że skarżycielka bestią i że ona przez nieporządne grzeszne życie swoją chałupę zarobiła ♀→♀ Roz 1031, 83 (1893).

HABIĆ

'zachłannie gromadzić bogactwo, także kraść'

Wy habierze, bo jakescie byli w szimiszowskim folwarku, toście tam habili. Jakeście mieli Gasiow komorą, toście im też habili. Jakescie mieli Gryglów komorą, toście im kozali chodzić na srogie kartofle, cobyście nabyli dobrego nasienia. Wyście przedali moje brogi ♀→♀ Łaz 988, 287 (1887).

Z niem. haben.

HABIERZ

'człowiek chciwy, zachłanny'

Ty habierzu, bo ty nie kupisz siana, jeno co nahabisz bez wszystkie lata. Ja będę przysiągał i że ty jeno nachabisz; Hamołku ♂→♂ Kiel 983, 89 (1886); Wy habierze, bo jakescie byli w szimiszowskim folwarku, toście tam habili. Jakeście mieli Gasiow komorą, toście im też habili. Jakescie mieli Gryglów komorą, toście im kozali chodzić na srogie kartofle, cobyście nabyli dobrego nasienia. Wyście przedali moje brogi ♀→♀ Łaz 988, 287 (1887).

HABIERZCA

'złodziej, rabuś'

nocny habierzco ♂→♂ Ad 449, 114 (1871).

HADERLAK

'oberwaniec'

ty lukocu [lokaczu?], hadyrloku ♂→♂; hadyrlok ♂→♂ Spo 968, 72 (1868).

Z czes. hadra.

HAK

'człowiek o pochylonej sylwetce'

Ty staroł dziewa, motyko, kurwo; ty stary hołku, bo się już 13 lat hukolsz, a niemożesz się odhukać ♀→♀ Kiel 983, 131 (1889).

HANDLERA*zgr., pej. 'handlarka'*

ty kurwa, pos sche s Jacubam Barthodczeim na lotze w isbie kurwiua [ty kurwa, boś się z Jakubem Bartodziejem na lodce w izbie kurwiła] ♂→♀; ty handliro, tis we wiencu schlub braja, nie trza tobie go byo [ty handlyro, tyś we wiencu ślub brała, nie trza tobie go było] ♀→♀ Łaz 988, 318 (1890).

HANDLERZ*iron. 'handlarz'*

Ty huncfocie, ty gałganie; ty handlerzu; bo psami handlujesz, teraz też mojemi gęsiami chcesz handlować; chodzisz między ludźmi jak świnia ♀→♂; Ty cygano ♀→♀ Płuż 1002, 97 (1872).

HAZIEL*'ubikacja; tu: przen. człowiek wzbudzający wstręt'*

Te Haislu, te Hapziu [ty haźlu, ty chapciu] ♂→♀ Jem 1001, 91 (1934).

HEBAMIĆ*'pielegnować rodzącą kobietę; tu: odwiedzać kochankę (?)'*

Ty przekłety gałoniu, ty krzywdziozu, ty paskudniku, ty gazeciozu, już zaś był hebamić ♀→♂ Kad 996, 125 (1871).

HEKS*'czarownik'*

Ty przekłety złodzieju; Ty heksie, Ty gałganie, Ty kłaku, Ty złodzieju ♀→♂ Łaz 988, 176 (1876).

Z niem. Hexe.

HENGŚ*'ogier; tu: mężczyzna o niezaspokojonym temperamencie seksualnym'*

Góny, góny, byku, ty chęgszie, kurwiorzu, tyś moja kobieta po górze gónioł; [p. 94] Jak ujsdrzicie Gabriela, to wołecie: Gony, gony, byku, bo on jest chęgst, kurwiorz. Jak będziecie kaj jaka jałowka wiedzieć, to pošlicie po Gabriela, bo on byka zaopatrzy ♂→♂ Ad 450, 93-94 (1901).

Z niem. Hengst.

Herest *zob. ARESZT***Herestant** *zob. ARESZTANT*

HEROD

'biblijny okrutny władca zabijający niemowlęta; tu: przen. człowiek zły, okrutny, bezlitosny'

auf polnisch herud und smok geschimpft hat ♂→♂ Kol 973, 80 (1854).

Hondsfoť *zob.* HUNCWOT

HRABIA

iron. 'człowiek o przesadnie wysokim poczuciu własnej wartości, wywyższający się nad innych'

du Hrabio, du Schweinhund (Gizd) ♀→♂ KŚI 980, 145 (1909).

HUKAĆ SIĘ

pej. 'odbywać stosunek seksualny'

Ty staro! dziewa, motyko, kurwo, ty stary hołku, bo się już 13 lat hukoiłsz, a niemożesz się odhukać ♀→♀ Kiel 983, 131 (1889); Ta staro [p. 243] bestijo, jak ją dopadnę, to jej wszystkie kudły ze łba obtargą a zabiję; Powiedz tam, iż się zaś tam z Kubą huka ♀→♀ Płuż 1002, 242-243 (1877).

HUNCWOT

Forma: hondsfoť, hundfoť, hundsfoť

'człowiek bezwartościowy, łazęga, oberwaniec'

ci choncfoćci, ci złodzieje, bo po nocy chodzą ♂→♂♀; ta stara bestya ♂→♀; bo jak tam do izby wejde, to ich wszystkich pozabijam ♂→♂♀ Ad 449, 24 (1864); krzywdziosz, hondsfoť, dobrze mi się rozdierać w Niedzielowym, nie pochodzisz tylko ze żebraczej rzici, niech sobie biję swoje benkarty, a nie moje dzieci ♀→♂ Ad 449, 191 (1877); ty lichwiarzu; ty huntsfoćcie; ty kzywazniku [krzyważniku?] (Verkrüppelster), bo ty nie maz nog, ieno konskie kopyta; ty lichwiorzu; ty maź pysk iak swiegnia [świnia] ♀→♂ Izb 986, 222 (1864); wy pieróni, wy hondsfonci, ogrórdzcie sobie płot żelazem, a nie wyplacajcie raifami długami; Mokwowie są hondsfoćci, cygani a złodzieje ♂→♂♀ Kad 996, 4 (1864); Wy bluźnierzy, wy hącwoťy, wy krziwdziorze mojej proce, bo ją całą zima żrecie, wy gidy ♂→♂♀ Kiel 983, 57 (1884); Wy Schyguda, wy stary hącwoťie, na co wy mie to na tym rancie posocie. Wy pr<a>gniecie, a te wasze praglistwo to wą na nic wychodzi, boście mojemu ojcu gnój wozili, a toście zawióźli zawsze jedna fóra na swoje, a jedna na jego pole ♀→♂ Kiel 984, 246 (1880); Hundsfoťami, złodziejami, bo was zabiję, przezywał ♂→♂♀ Kol 971, 178 (1868); Hu<n>dsfoćcie – Byku – Gałon – Bestyioł – Zjodku ♂♀→♂ Kroś 993, 79 (1859); chącwoťie, wichłacz, cyganie ♂→♂ Kol 973, 173 (1855); Ty huncfoćcie, ty gałganie; ty handlerzu; bo psami handlujesz, teraz też mojemi gęsiami chcesz handlować; chodzisz między ludźmi jak świnia ♀→♂; Ty cygano ♀→♀ Płuż 1002, 97 (1872); huncfoťy ♀→[dzieci] Płuż 1002, 111 (1873); Ty psie stary, ty huncfoćcie; bo cię ze ziemią z równą [zrównam] ♂→♂ Płuż 1002, 172

(1876); ty złodzieju; bo ty masz panski grunt; ty pieronie; ty zbóniku; ty Swinio; ty hondswoicie ♂→♂ Rozm 1003, 129 (1864); ty złodzieju; ty hondswocie; tyś większy złodziej iak ia; ty smierdzący przekłety poloku; boś ty wszędzie kradł, gdzies był ♂→♂ Rozm 1003, 160 (1866); ty przekłety wąsoki [wąsaku], bestia, nosolu, hónswot ♀→♂ Rozm 1003, 215 (1869); Ty Smierdzuchu; ty hundswocie ♀→♂ Rozm 1003, 223 (1869); ty pieronski huncfocie ♂→♂; ty cyganie, ty czarna bestya ♀→♂ Spo 968, 67 (1868); psie ślepy, huncfocie, ty złodzieju ♂→♂ Spo 968, 112 (1871); ona jest świnią; ty motyko siwo; ty sucho żić zielono czarno, srokato; ty makoliczne nasienie Drzymalowe ♀→♀; Ty ciela ♂→♀; on jest huncwot; To jest moja praca ♀→♂; Jenó bij tego złodzieja, bo masz prawo do niego ♂→♀ StaM 999, 263 (1871); wy hundfoci ♂→♂ SuŁ 989, 71 (1870); hundsfot u. zbonik ♀→♂ Żęd 771, 145 (1862); każdego huncwota Bog nacechuje ♀→♂ Żęd 771, 192 (1863); huncwocie, gałganie, złodzieju ♂→♂ Żęd 976, 24 (1866).

Hundsfot *zob.* HUNCFOT

HUPTACZ

‘wyzwisko o niejasnym znaczeniu’

ty huptacu, ty wytarczyuchu ♂→♀ Izb 981, 230 (1927).

HUSYT

Formy: huzyt

‘człowiek innej wiary, niekatolickiej; także człowiek zły, pozbawiony zasad moralnych; bezbożnik’

powiedz temu husitowi, że go wszy żeżerą między temi husitami ♂→♂ Izb 987, 204 (1872); Ty pscheklento Motyko; Ty pscheklente Husytze Pieronski Kol 972, 25 (1901) ♂♀→♀; Ty przekłety huzycie, ciś, bo byś co dostał ♂→♂ Kroś 1005, 157 (1888); Ten przekłety husyt, pierunski garlausz, ta baba ♂→♀ Poz 982, 47 (1866); Ty smarkaty synku, ty huzycie, ty cyganie ♂→♂; Ty bestyjo, ty cyganko, ty huzytko, ty komedyantko ♂→♀ StaM 998, 42 (1874); te huzycie; te grechu; tyś mi zezarł dwa miechy żyta ♂→♂ StaM 999, 73 (1860); Pieronski Husitt ♂→♂ StOp 967, 421 (1937); ty rysoku, ty skropoczcu czarny, ty rysawy śmierdzący lutrze, ty kurwo, ty husycie, ty parszywcu, bo na ten twoi parszywy pysk aże żadno sajsdrzec ♀→♀ Zaw 979, 228 (1898). Z niem. Hussit.

HUSYTKA

Formy: huzytka

‘kobieta innej wiary, niekatolickiej; także kobieta zła, pozbawiona zasad moralnych; bezbożnica’

Ty przeklentoł husitko, idz mi spola fórt, nieśmiesz tutaj tych kartoffli kopać ♂→♀ Łaz 988, 303 (1888); Ty smarkaty synku, ty huzycie, ty cyganie ♂→♂; Ty bestyjo, ty cyganko, ty huzytko, ty komedyantko ♂→♀ StaM 998, 42 (1874).

Huzyt *zob.* HUSYT

Huzytka *zob.* HUSYTKA

HYRPA

'kobieta zła i złośliwa'

Ten gid, paskudnik, ta staro chyrpa, szczerbok ♀→♀ StaM 998, 335 (1890).

INNY

Fraz. **Inny żaden jak** ktoś *'nie kto inny jak ktoś'*: Inny żaden jegomościowi i księdzowi nie wziął tych rzeczy jak Laska ♂→♂ Płuż 1002, 18 (1869).

INSZY

'inny'

Nie być taki jak inszy *'wyróżniać się negatywnie, być odmieńcem'*: ty pierunie, ty bestijo; Ty złodzieju, bo cie zaraz ze ziemią z równą; ty giździe; ty parszywsze [parszywce] ♂→♂; Wy bestije, djoblice, parszywce; boscie wy nie są takie jak insze ♂→[dzieci] Płuż 1002, 205 (1876).

Żaden inszy jak ktoś *'nie kto inny jak ktoś'*: Maselunka mie sche Spota straczua, to jum insi rzodin newsun jak Łakotzka [mazelonka mnie się z płota straciła, to ją inszy żaden nie wziął jak Łakocka] ♀→♀, Buja to tuk Lokotzka, bo mie sche Maselunka Spota straczuja [Była to tuk Łakocka, bo mnie się mazelonka z płota straciła] ♀→♀ Łaz 988, 309 (1889); złodziey mie rasikoń [*'koniczynę'*] wysiekoł, ale my iusz miarkuiemy, żaden inszy nie będzie iak Jasiek Chmotr [kmotr], mi iusz wiemy od takiego człowieka, co ną to pedzioł, po całej nocy baituie, a rano go widzioł, iak wios tockę [wiozł taczkę] rasikoniu. Ciotko, czem by on to te święnie [świnie] żywioł! ♀→♂ Łaz 988, 331 (1891).

IŚĆ

pej. *'wynosić się'*

Ty diabla tytlo, możesz iść swojego chłopca meldować na Buczki jajca bykowi hustać, dostanie cheski na godzinę ♂→♂♀ Ad 449, 224 (1879); Idź, ty przekłeto bestijo chudo; kobieto, kopnij go; tyś porwał gnoj i ze wszystką sprawą uciekł; gnojaś narobił z mojej słomy, coś mi ją pobrał ♂→♂; Co tu chcesz, ty gidzie? idz z tej izby, ty gidzie ♂→♀ Płuż 1002, 225 (1877); Ty giździe, idź, bo ci dam w pysk ♂→♀ SuŁ 989, 56 (1869).

Fraz. **Iść furt** *pej.* *'iść precz, wynosić się'*: Ty przeklentoł husitko, idz mi spola fórt, nieśmiesz tutaj tych kartoffli kopać ♂→♀ Łaz 988, 303 (1888); idź fort, ty przekłety pieronie, boś mi Talarek ukradła ♂♀→♀ Żęd 771, 182 (1862).

Iść na skargę *'donieść na kogoś'*: Żarlibyście chleb, podcoście fałszywie przisiągali; teraz go już nie żerecie ♂→♀; Możesz zaś iść, Kampino, na skargę, iże niesę ociepkę słomy, ty motyko lyso, ty kurwo ♀→♀ Płuż 1002, 232 (1877).

Isć po żebrze *'zacząć żebrać'*: Ty smarkaczu, ty kłaku, ty dłużniku, ty żółty wąsie, ty po żebrze musisz isć ♂→♂ StaM 998, 38 (1874).

Isć za kurwami *'isć precz, wynosić się, isć dokądś w niecnym celu'* gesagt, że każdego cyganie, żadnemu nie zapłacę, a tak co raz to inszego furmana mam; idź, kurwiozu, idź za kurwami ♀→♂ Ad 449, 125 (1872).

Musiec isć furt ze służby *euf. 'zostać wyrzuconym ze służby'*: Przeklęty łapie, tyś tych pieniędzy nie oddaś, ty nie będziesz długo we służbie, ty musisz isć fórt ze służby – ja ci to zrobię ♂→♂ Kal 447, 53 (1885).

JACHRAĆ (SIĘ)

'mieć z kimś stosunki seksualne'

Wy bestyje, ja żadnej baby nie jachrzę, bo tu nie ma ani Boga, ani diabła, ani ludzi ♂→♂ Ad 449, 222 (1879).

Jachrać się

'mieć z kimś stosunki seksualne'

Ty przeklęta czarna cygano, bo jeszcze masz swojego chłopca za mało, to jeszcze czyich wobisz i marki życzasz na gorzołę, aby się z nią jachrał, już przedtym ma jak świnia prosiąt, a jeszcze nie jest kontent na swoim chłopie, bo cie trzeba do caitun-gów postawić! ♀→♀ Ad 449, 251 (1881); dziecie ją, szmata, kurwa, bo ci mularze przyjechali, to ona tesz przyszła, po [bo] by nie miała się z kim jachracz, ta motyka ♀→♀ Izb 987, 202 (1872); Dobrze Ci się przechodzi z tem szczęściem. Ty motyko! Jaka stara, taka młoda; Bo się wszędzie rozdzieracie z temi motykami, jachrzecie się, a potem na mojego syna składacie! ♀→♀ Łaz 988, 248 (1883); Santura się znią jachrze ♀→♀ Poz 982, 42 (1867); oneń w przitomnończy Swiatkow posondzyła, jze ona sin [się] ziednem pachółkem przed końskem hlewem rano o koło 4tej Godzinie jachrała ♀→♀ Rożn 772, 34 (1894); Ty stara siwa marcha, stara czarownica, to mnie sam wdupę pocałuj, gizardzie, łozarciuchu łozarty, co chwila ożarta, jachrałaś się zmlodu w Kalinowcu ♀→♀ SuŁ 991, 164 (1925).

JACHRANIEC

'kobieta lekkich obyczajów'

kurwa, Zwodze, Jachranjetz stari [kurwa, złodziej, jachraniec stary] ♀→♀ Kiel 984, 184 (1877).

JAJCA

wulg. 'zewnętrzne narządy płciowe samca; przyrodzenie'

Ty diabła tytlo [?], mozesz isć swojego chłopca meldować na Buczki jajca bykowi hustać, dostanie czeski na godzinę ♂→♂♀ Ad 449, 224 (1879); ty kurwiozu, jajca ci przy samej rzici uciąć, ty złodzieju ♂→♂; ty kurwo a motyko, by was pierón pobił, bo prędziej niebędzie lepszy ♂→♀; wy leberańci, ja was wyszykuję, przidę ty później ♂→♂♀ Kad 996, 80 (1869); jego kurwiorske Jaiza sum- [?] jeschce budum puchnutz (sein Hurreneier weden ihn noch gewiss geschwollen) ♀→♂ Kol 972,

54 (1902); Strzępem; Cyganem; Chacharę, bo ci iajca wylazują; złodzieju ♂♀→♂ Rozm 1003, 288 (1884).

Fraz. **Chłopów za jaja ciągnąć** *'zachęcać do kontaktu seksualnego'*: Tys nieporządno! kobieta; Ty świnię ozartoł; ioł ci do ślepi mogę napluć; chłopów za iajca ciągnął ♂→♀ Kroś 1005, 154 (1887).

JAJOŃ

'mężczyzna o dużym temperamencie seksualnym'

ten Hengst, jajon, kiołbasorz, gałgon, szulierz, karla przekłety ♂→♂ Kad 996, 45 (1867); Ty byku, ty kindrozie, jajoniu, ciuloniu, Twój ojcowie Ci dali kocia na wiano, Tyś z Krascheowa do małych Staniszc zgołą rzycią przyszedł, Ty kurwiozu ♀→♂ StaM 998, 175 (1884).

JAŁOWICA

'młoda krowa; tu: wyzwisko na kobietę'

du Kalbine (Jałowico) ♂→♀ StOp 965, 28 (1907).

JAŁOWY

'bezpłodny'

przekłeta kurwo jałowa, masz wszystkie spodnice kradzone ♀→♀ Ad 449, 176 (1876); Ti Biku jałowi wi sulischoni [wyciuliszony?] (du unfruchtbarer Stier du auskastärter) ♀→♂ Kol 972, 57 (1902).

JASNY

Jasny piorun

'człowiek zły, złośliwy'

te jasne pierrone ♂→♂ KŚl 980, 284 (1928); Ty jasny pierunie, Ty smarkulo! Ty tu nie masz nic do rozkazu. Jak cię liznę w pysk, to się ziemi chycisz. Ty sobie gąsionę przedemną utrzymaj! ♀→♀; Ty motyko, Ty gizduło, Ty mnie nie masz nic do rozkazu! ♀→♀ Łaz 988, 255 (1884); Ty piorunie, ty baranko; [p. 176] Ty jasny piorunie, chudyko, złodzieju mojej prace, kłaku, jeno z lichwy żyjesz, co ja mam, to mam pocziwie, nie z lichwy, jak ty. Na sypanieś chodziła a nosiła do futernie ♂→♀ Płuż 1002, 175-176 (1876); ty jasny pieronie ♂→♂; ty przekłety żydzie, ty Dawidzie ♀→♂ Spo 968, 66 (1868); Ty rektor, co ty mnie masz do rozkazu. Ty jasny pieronie, ty siarczysty koronie ♂→♂ StaM 998, 372 (1891); Złodzieje, boście mi powijaki, kapelki i durkula [pieluszki, czepeczki i spódnice] zplota pokradli, wy Waimany, wy jasne siarczyste pierony [nazwisko Waimann] ♀→♂♀ StaM 1000, 187 (1897).

Fraz. **Aby w coś jasne pioruny prały** *'złorzeczenie: coś powinno zostać zniszczone'*: Ta chałupa nie jest wiecej wert, jeno wziąć a zapalić; a tak [p. 227] na to przijdzie – jużeście zeżarli cukier, teraz bydło moję słome będzie żrać ♀→♂; Pojdzie teraz z tą słomą gorzi, jak stę cukrę szło; Złodzieje, lichfiarze tu jeno są; aby w tę chałupę jasne pioruny prały; aby się to w proch obrocilo ♂→♂; choćbychmy tam i szukali,

to tam baba z basę nie da szukać – tu w tej chałupie cała ta familia są sami złodzieje ♂→♂ Płuz 1002, 226-227 (1877).

By kogoś jasne pioruny biły / jasny piorun zabił *‘złorzeczenie: ktoś powinien umrzeć’*: by cie jasny piorun zabił ♂→♂ Kol 973, 167 (1855); ty paskudnicą ♀→♀; by cie jasne pioruny biły ♂→♀; diobli ciarachu ♀→♂ Żęd 771, 252 (1864).

JEDEN

Fraz. **Nie móc się na jednym chłopie kontentować** *‘o kobiecie: mieć nieokielznany temperament seksualny, szukać przygód pozamążęskich’*: ty polski Rzidcie, po Ses jes po polskim Rzidcie [ty polski Żydzie, bo żeś jest po polskim Żydzie] ♂→♂; Jak twoy chłob pośoł na Zawadzky, to rasem był Kostan dobri, po sie nie morzes na jednym chłopie kontentowaz! [Jak twój chłop poszoł na Zawadzki, to razem był Konstant dobry, bo się nie możesz na jednym chłopie kontentować!] ♀→♀; Ty Dezeci nie bences miaua, bo ses po Schwiece potraczua [ty dzieci nie będziesz miała, bo żeś po świecie potraciła] ♀→♀ Łaz 988, 317 (1890).

JEDNO

‘to samo’

powdz. T<en> wasz wąż a moje gowno to jest jedno ♂→♂ Kol 973, 212 (1855).

JEGOMOŚĆ

iron. *‘człowiek wywodzący się z wyższej warstwy społecznej’*

Ty przeklęty jegomościu, ty myślisz, że masz Inspektorowę pejtkę a pańską kurwę, to myślisz, iześ to jest co lepszego – jak inszy ♂→♂ Kal 447, 61 (1887).

JELEŃ

‘ssak z rodziny jeleniowatych – jelen (Cervus elaphus); tu: człowiek łatwo dający się oszukać, wykorzystać’

Ty jeleniu ♂→♂ SuŁ 990, 244 (1857).

JELICIARZ

Formy: leliciarz

‘człowiek, który je dużo kietbasy’

Starzec żrak, leliciorz i worzcioż ♂→♂ Żęd 774, 78 (1855).

JEZUSEK

‘tu: fałszywy świadek’

To jest Jezusek, na mnie przysiągał, zem drzewo wzion z lasa, a jo go nie wzion, zem na niego fałszewie swiadzczył, ty wole, ty cielę, ty trąba, synek, ty nic nie znacysz, on nie może siedziec miedzy hopami w gromadę, kiedyby nie ujek, to bys był chodzioł jak Foryta po zebraniu, twój synek jest nic wart, to jest synek, to jest Figura ♂→♂ Roz 1031, 160 (1901).

JĘDZONA

‘zła kobieta; jędza’

Jędzoną ♂→♀ Kol 971, 366 (1878); Ta jedzona, klachula ♀→♀ Łaz 988, 288 (1887).

JEKOT

‘człowiek, który ciągle narzeka’

Ty jękocie, ty chapciu, ty słodziejcu ♂→♂; Ty pieronie, to masz pierona, ty staro fersterko, ty kurwo ♂→♀ StaM 1000, 75 (1894).

JUDASZ

przen. ‘zdrajca, kłamca, oszust’

posądzał, że chałupę wypaleła i nazwał ją piononem i piononskim Judaszem ♂→♀ Kol 971, 100 (1866); ty bestyja, ty Judaszu ♀→♂ Spo 968, 167 (1874); faryzeusz und Judosz ♂→♂ Żęd 774, 145 (1857); gałganie, pierunie, judoszu ♂→♂ Żęd 976, 39 (1866); Judoszu, szulerzu, kurwiorzu ♂→♂ Żęd 976, 79 (1868); ty spotłoku, kłak, judosie, lompe, cyganą czarną, pragtiwcy ♂♀→♂♀ Żęd 976, 344 (1879).

Fraz. Być po Judaszu ‘być człowiekiem fałszywym, niegodnym zaufania’: Pies to jest pies, a kobiety to są sąki [suki]. Te z temi czerwonymi włosami to są po Judaszu ♂→♂ Kiel 984, 266 (1881).

KAJSTRA

‘torba lub worek noszone przez żebraka’

Fraz. Z kajstrą pójść ‘być zmuszonym do żebrania’: ty Byku, złodzieju, kędrozie, zkaistrą puidziesz ♀→♂ Żęd 976, 237 (1873).

KAJSTRULA

‘żebraczka (?)’

Ty cyculo-kajstrulo ♀→♀ Kroś 994, 198 (1857).

KALEBA

‘stara krowa, niedająca już mleka; przen. pej. kobieta nieużyteczna, niezdarna’

po motyce; kalembą, marchą rozrażoną, gizdę i pancholę [?] ♂♀→♀ Ad 449, 132 (1873); Zapłaćcie kańście powinni; lotaliście pieniędzy rzyzczać! Ty kalębo! Ty kalębo! Rzarłaś za moje pieniądze kięj Ojca (świętego) chowali. Ja mam ojca przy sobie, a twoi się muszą smykać byle kaj ♀→♀ Kiel 983, 36 (1882); Szłapa, szmatłok, nosol ♀→♂; dama, kurwą, krową, kalembą ♀→♀ Kiel 984, 55 (1868); Ty staro! kalemba ♂→♀ Kroś 1005, 77 (1881); kalęba ♀→♀ StaW 969, 73 (186).

Fraz. Z twojej motyki toby się kalęba nażarła ‘obraźliwie o kobiecie’: Jeno cicho, ty bassoku – już zaś łazisz z tym bassym – ty czarno motyko – ty motyko wygnito, bo z twojej motyki toby się kalęba nażarła ♀→♀ Kal 447, 51 (1885).

Kałdon *zob.* KAŁDUN**KAŁDUN**

Formy: kałdon

'wielki brzuch; tu: przen. człowiek gruby'

ty paskudniku, ty kałdonie ♂→♀ StaW 969, 129 (1862).

KAŁNO

'wyzwisko o niejasnym znaczeniu; może mające związek z brudem, kałem'

szydło u. kałno ♂→♂ Kad 996, 35 (1866).

KAMELA

'wielbłąd; przen. człowiek wysoki i chudy (zwłaszcza o kobiecie)'

to nie są dzieci, jeno świnię, ty kamelo ♀→♀ Izb 987, 16 (1867); ty bestya, ty kamelo garbato ♀→♀ Zęd 976, 325 (1878).

KAMIENSKI

pej. 'zwolennik kościoła starokatolickiego, działającego za czasów kulturkampfu pod wodzą ks. P. Kamińskiego'

dein Vater ist ein Lutheraner, Kocur, Kamienski und Wanielik ♂→♂ Ad 449, 136 (1874).

KAMRACIĆ (SIE)

'przyjaźnić się; tu: mieć kochanka, kochankę'

Już pół roku, jak ja z nią nie kamracę; kiedych ja prziszedł ku dworu, toch jeno potrzebował zagwizdnąć, to ona przyszła do mnie; potemeśmy szli na spacer, a potym toch ja robił z nią, coch chciał ♂→♀ Płuż 1002, 229 (1877).

Kamracić się

'przyjaźnić się; tu: mieć kochanka, kochankę'

Jego kobieta z innemi się kamracić może, bo on nie będzie miał dzieci, bo to jest mnich ♂→♀♂ Płuż 1002, 33 (1870).

KANALIA

'człowiek zły, pozbawiony zasad moralnych'

Tyś mi 4 grosze zeżarł; ta kanalja, bo jej się łeb trzęsie, a jeszcze jej się bardziej będzie trzęść za moję krzywdę ♂→♀ Ad 449, 244 (1880).

KAPUŚCIARZ

'człowiek żywiący się głównie kapustą'

ty tuleja, czopa, kmieni ♂→♂; ty babo, strachu, Hasterokulo, Hasterocy są łąci a kapusciorze ♂→♀ Kad 996, 16 (1865).

KARAC

Pan Bóg kogoś **karze** *'ktoś ponosi odpowiedzialność za swoje winy'*

Złodzieju, bestyjo; boście ojca okradali, a teraz zająś mnie okradać chcecie. Pan Bog was karze, bo macie dziecko o jednym ręczysku ♂→♂ Płuż 1002, 110 (1873).

KARLA

'wyzwisko o niejasnym znaczeniu'

ten Hengst, jajon, kiołbasorz, gałgon, szulerz, karla przekłety ♂→♂ Kad 996, 45 (1867).

KARLUS

pej. 'młody chłopak; przen. człowiek niegodny szacunku, łobuz, drań'

Tyn to może powiedzieć, zem zająca zastrzełił, taki karlus, co Malejczyny 17 miechów żyta ukradł, tyn złodziej ♂→♂ Ad 449, 217 (1878); Doczkai, ty karlusie, my cię nałuczemy. Mu [sic] byli wczora u Doktora, a on nam Attest wystawi ♀→♀ StOp 965, 52 (1908); przeżywał karlusem, nicponiem ♂→♂ SuŁ 990, 220 (1857).

KARLUSEK

pej. 'młody chłopak; przen. człowiek niegodny szacunku, łobuz, drań'

Ty karlusk ♂→♀ Kros 994, 158 (1856); złodzieju u. karlusk ♂→♂ Płuż 1002, 112 (1873).

KARTKA

Fraz. Kartki za kimś ślać 'urzędowo domagać się spłaty długu': szerga ♀→♂; wy dłużnicy, bo kartki za wami ślą, bo się paradzicie z czyjego ♀→♂♂ Ad 449, 229 (1879).

KAZANIE

Fraz. Chodzić z kazaniem 'prawić komuś morały, zwracać uwagę': Coście wy za grunta do Drzymały przyniosła? Te między nogami!; Nie chodźcie mi z takimi kazaniem, boście wy nie są zaden kapelan. Bo się już tu wszyscy sąsiedzi nad tem śmieją ♂→♀ Łaz 988, 68 (1873).

KIEŁBASA

'wędlina'

Fraz. Mieć z kiełbas różaniec '?': bestyjo przek<l>ęta, motyko, waku, wroźko, strachu zarażony, masz skiołbos różaniec ♀→♀ Kad 996, 120 (1871).

KIEŁBASARZ

'człowiek, który je obficie, niż go na to stać, przejada swoje dochody'

ten Hengst, jajon, kiołbasorz, gałgon, szulerz, karla przekłety ♂→♂ Kad 996, 45 (1867); ty garboczu, ty kiołbasorzu, tyś mógł za kiołbasy sobie gruntu kupić ♂→♂ Kad 996, 77 (1869); ty kiołbasorzu, paluchu stary, z żyrazcem ♂→♂ Kad 996, 228 (1874).

KIERNOZ

Forma: kędroz, kiendroz, kindroz

'samiec świni; przen. człowiek nadpobudliwy seksualnie'

ty złodzieju, gałoniu, wszotrzu, kiędrozie, byku ♂♀→♂ Kad 996, 21 (1865); bykiem, kiędrozem, złodziejem; nieprawem człowiekiem, szulerzem a wichłaczem ♂→♂ Kad 996, 31 (1866); bykiem, kiędrozem, złodziejem [p. 33] a pazurnikiem ♂→♂; strachu, gizardu, paskudniku, sowo ♀→♀ Kad 996, 32-33 (1866); te przekłete byki, kiędrozy Steierskie, bestie, pierony przekłete, ja im te potrzity wytrzęsę ♂→♂ Kad 996, 39 (1866); ty byku stary, kiędrozie siwy, słołas mi ukrođł ♂→♂ Kad 996, 191 (1872); Te gidy, te bestyje, te dziady, ta młotyka, bo je pobić muszę. Idź a powiedz im, że jak mi próg przeleżą, to ich zabiją. Bo ona mu jyno tyn miech przepukły smaruje. Tyn kędroz się nie mógł na tej starej obyżć, aż ta (Jozefa Ibrom) z tego cherestu przyszła ♀→♂♀ Kiel 983, 48 (1883); Ty byku, Ty kiendrozie, Ty złodzieju, bo Twoje dzieci cukrowki ukradły! ♀→♂ Łaz 988, 179 (1876); Ty złodzieju, bośmi wszystkie deski z góry pokradł, ty zbojniku, bo mnie chcesz zabić; ty giździe; ty kiędrozie, ty byku ♀→♂; Mnie się pięć funtow pierza z pierziny straciło, a wy oba o tym wiecie ♀→♂♀; Jest prawda, [p. 244] mnie się pierzy straciło z pierziny, a tyś była po żyda w miejscu, posłałaś go do Obłonczka, dałaś się Oblonczczyną pisać, a u ciebie było moje pierzy, coś mu przedała ♂→♀ Płuz 1002, 243-244 (1877); Ty byku, ty kindrozie, jajoniu, ciuloniu, Twój ojcowie Ci dali kocia na wiano, Tyś z Krascheowa do małych Staniszc zgoła rzycią przyszedł, Ty kurwiozu ♀→♂ StaM 998, 175 (1884); Kiendroże; Mnichu ♀→♂ StOp 967, 383 (1933); ty byku, kędrozie ♂→♂ Żęd 771, 53 (1860); ty Byku, złodzieju, kędrozie, zkaistrą puidziesz ♀→♂ Żęd 976, 237 (1873); bykiem, kędrozem, kurwiarzem, gisd, paskudnikiem, lumpem, kłakiem, gałaganem, dłużnikiem; to są hacharzi, co po drogach biją ♂→♂ Żęd 976, 361 (1879).

Fraz. Być po kiernozie 'mieć zbyt wielki temperament seksualny': tyś jest po byku albo po kiędrozie ♂→♂ Kal 447, 37 (1881).

KIERZ

'krzak'

Fraz. Być na wycwice w krzach 'uprawiać nierząd': ty wramancki ciarachu, gdzieś była na wycwice – w krzach ♂♀→♀ Żęd 976, 239 (1873).

KIPA

'?'

Fraz. Mieć piórko w kipie '?': Annula idzie, już zaś głupieje, bo ma piórko w kipie ♀→♀ Ad 449, 182 (1876).

KLACH

'plotkarz'

Ty pironinski [sic] Klachu; [p. 73] Ty pieroinsko larwo. Co tu skricisz prsed mojemi Drzwiami ♂→♀ StOp 965, 72-73 (1910).

KLACHACZ

'plotkarz'

Ty klachoczu; bo cię razę rozetnę tém siekacze $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ Płuż 1002, 271 (1878).

KLACHULA

'plotkarka'

Ta jedzona, klachula $\text{♀} \rightarrow \text{♀}$ Łaz 988, 288 (1887); klachula $\text{♀} \rightarrow \text{♀}$ Zaw 978, 372 (1934).

KLACHY

'nieprawdziwe, niemądre wieści; plotki'

Fraz. Robić klachy 'rozpowszechniać fałszywe wieści o innych; zniestawiać, plotkować': Ty pieroński łącie, coż to robisz te klachy – ty strzępie – pamiętasz, jakie się sztaubami wyciskała? $\text{♂} \rightarrow \text{♀}$ Kal 447, 82 (1891).

KLACZA

'samica konia; tu: kobieta o dużych zębach'

ty jaka szreś, to tam swiaczoł abo tyn głupi Woyok twoi [ty jaka żeś, to tam świadczył abo ten głupi wojak twój] $\text{♂} \rightarrow \text{♀}$; wy złodzieje, wy kwainti [chwanty], wy łącie [luncie], wy wszorze, bo mie drzewo kradniec $\text{♂} \rightarrow \text{♂♀}$; ty klaczo, bo mosz zamska [zębska] jak klacza, ty kurwo, bo sieć [żeś] miała spiewołka $\text{♀} \rightarrow \text{♀}$ Łaz 988, 328 (1891); ty klaczo, ty frelo, bo bys się w tancu od pachofka pozkokac dała $\text{♂♂} \rightarrow \text{♀}$ Żęd 774, 237 (1858).

Fraz. Mieć zębska jak klacza 'mieć duże zęby': ty jaka szreś, to tam swiaczoł abo tyn głupi Woyok twoi [ty jaka żeś, to tam świadczył abo ten głupi wojak twój] $\text{♂} \rightarrow \text{♀}$; wy złodzieje, wy kwainti [chwanty], wy łącie [luncie], wy wszorze, bo mie drzewo kradniec $\text{♂} \rightarrow \text{♂♀}$; ty klaczo, bo mosz zamska [zębska] jak klacza, ty kurwo, bo sieć [żeś] miała spiewołka $\text{♀} \rightarrow \text{♀}$ Łaz 988, 328 (1891).

KLAPIATY

'zwistouchy'

ty świniio klapiato $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ Płuż 1002, 23 (1870).

KLASA

Fraz. Kurwa z pierwszej klasy 'szczególnie doświadczona prostytutka': To kurwa zpierwszej klasy $\text{♂} \rightarrow \text{♀}$ Ad 449, 190 (1877).

Złodziej pierwszej klasy 'szczególnie doświadczony złodziej': Ty piorunski złodzieju pierwszej klasy, wszorz, lumpie, chwancie $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ Ad 449, 270 (1881).

KLUNKIER

'przedmiot zużyty, stary grat; przen. człowiek bezwartościowy'

nazywał sagramentschkę kląkrę i raz uderzył grabiami bez tyłek Kol 971, 179 (1868) $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$; du Lump, du Hachor, du Klunker, du tromba $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ Roz 1004, 339 (1926);

Ty pieronie łysy, ty pieronie ryszawy, ty złodzieju, ty klunkrze ♂→♂ StaM 998, 60 (1876); ty kurwo, kląkrze, strzempie ♂→♀ Żęd 976, 231 (1873).

Z niem. Klunker.

KŁAK

‘człowiek bezwartościowy, łazęga, oberwaniec’

ty kłaku, ty gałganie, łajdoku, lump, jakbym cię kopnął, toby z ciebie zaraz flaki wylazły ♂→♂ Ad 449, 14 (1864); wy Kłaki i Gałgany ♂♀→♂♀ Ad 449, 64 (1867); przekłety złodzieju; kłaku; cyganie; ja ciebie muszę zabić na pierwszej lepszej drodze, od mojej ręki musisz zginąć, co mnie będziesz pamiętał ♂→♂ Ad 449, 175 (1876); ty złodzieju, kłaku, gałganie, pieronie, bo ciebie diabli tu ztąd wziąć muszą ♂→♂ Kad 996, 15 (1865); gałgani, kłacy ♂→♂♀ Kad 996, 17 (1865); ty złodzieju, kłaku, krzwdziołzu ♂→♂ Kad 996, 37 (1866); Ty dłużniku, ty kłaku ♂♀→♂; ty złodzieju, kłaku, dłużniku ♀→♂ Kad 996, 78 (1869); kłakiem a dłużnikiem ♂→♂ Kad 996, 79 (1869); ten przekłety kłak ♀→♂ Kad 996, 144 (1871); gałganie, kłaku ♂→♂; kurwo; ja mam dziecko, a ty mosz gównno, bo ci zdychają od głodu ♂→♀ Kad 996, 182 (1872); Kłaki, te gałgany, te lonty, bo ja kradna, a teraz bana zabijaj ♂→♂ Kiel 983, 86 (1886); złodzieję, brodała wąsala, kłakę, gałganę, ty pojdziesz żebrać i.t.d. nazwał ♂→♂ Kol 971, 209 (1869); Tys jest największym grofskim złodziejem! ty kłaku! ♂→♂ Kol 973, 80 (1854); ty kłaku ♂→♂ Kol 973, 137 (1855); łajdakiem i kłakiem w gościncu nazywał, i z pogardą mówił, że nie wlezie do koła jak Ojciec jego ♂→♂ Kol 973, 208 (1855); kuaku, łachu ♂→♂ Kroś 994, 208 (1857); Ty kłaku, ty luncie, ty bachorzu, ty rubischu [grubisiu], ty strzempie ♂→♂ Kroś 1005, 177 (1890); ty kłaku, ty gałganie, ty wszorzuz, ty łacie! ♂→♂ Łaz 988, 22 (1872); Ty pierunie! Ty złodzieju! Ty kłaku! ♂→♂ Łaz 988, 108 (1873); Ty przekłety złodzieju; Ty heksie, Ty gałganie, Ty kłaku, Ty złodzieju ♀→♂ Łaz 988, 176 (1876); Stary kłaku, łachu, swiniorzu! Szkoda, izeście są szołysem! ♂→♂ Łaz 988, 211 (1879); Ty kłaku, strzempie we wsi ♂→♂ Łaz 988, 216 (1879); Ty łacie, kłaku, cyganie, bestyjoł ♂→♂ Łaz 988, 277 (1885); ty mżigodzie, ty kłaku, ty psiaro, bo tak zdechniesz, iak ten pies, teras póc a weś gose, a żeżer go, keś go szłelół ♂→♂, ty kłaku, bo żeś kasikowy [Kazikowi] wszytkie wewiory za szłelół, boś niemiół co żrać, a ponownie eś z fletą lottoł, a kuropatfę es bes szonąg zabioł ♀→♂ Łaz 988, 334 (1891); Ty przekłety kłaku, ty cyganie, boś niemasz narano co zeżrać, toż chcesz, cobych ci nawalył – nasrą ci ♂→♂; Jeno sobie daj pozór, bo jak ja ciebie raz kędy dopadnę, to mnie sobie ty będziesz pamiętał ♂→♂ Płuż 1002, 140 (1874); Ty piorunie, ty baranko; [p. 176] Ty jasny piorunie, chudyko, złodzieju mojej prace, kłaku, jeno z lichwy żyjesz, co ja mam, to mam poczcziwie, nie z lichwy, jak ty. Na sypanieś chodziła a nosiła do futernie ♂→♀ Płuż 1002, 175-176 (1876); Ty dłużniku; boś się ty tykował za dłużne pieniądze, ty giździe, ty kłaku, ty nic nie masz, tylko jedne galaty ♂→♂ Płuż 1002, 220 (1877); Ty kłaku, chwancie a lichwiarzu ♂→♂ Poz 982, 38 (1866); Ty kłaku, ty wandrusie, gałganie ♂→♂ Poz 982, 40 (1866); ty pierónski złodzieju; kłaku ♂→♂ Rozm 1003, 226 (1870); kłaku, lóncie, str<z>ępie, gałganie,

złodzieju ♂→♂ Rozm 1003, 284 (1883); kłak ♂→♂ Spo 968, 22 (1866); ty świnió, paskudniku, kłaku ♂→♂ Spo 968, 51 (1867); wy pieronskie kłaki ♂→♀ Spo 968, 129 (1872); Ty goło rzyć, ty lumpie, ty drachu, ty kłaku, gdyby moj chłop wdomu był, toby cie nogi potrzaskał ♀→♂ StaM 997, 23 (1900); Ty smarkaczu, ty kłaku, ty dłużniku, ty żołyty wąsie, ty po żebrze musisz iść ♂→♂ StaM 998, 38 (1874); Ten kłak szwiec powiedzie urząd na wole do żyta ♀→♂; Ta bezstyjo przekłeto czarno ♀→♀; Ty ślypoku, ty gałganie zewców, ty żełocz, ty wargocz ♀→[12-l. dziecko] StaM 998, 62 (1876); Tyś jest smarkaty przedemnie. Tyś smarkaty koń przedemnie. Wy kłacy, coście są wart, wyście gównó mieli przed tem, niż was szwager z bogacił. Ty rabczyku, bo ludzi na drógach strzelasz; Dzisz, pieronie sakramencki; Co ten był wart, to był taki zwiędłoch ♂→♂ StaM 998, 167 (1884); W imię Ojca i Syna, i Ducha św. Chwała Panu Bogu, iżech już te kurwiestwo z domu pozbyła ♀→♀; Ty wszorz, boś mi całe domostwo zawszył ♂→♂; Ten kłak, ten gałgan, to on mnie chce wypalić ♂→♂; [p. 293] Tyn kłak, ogniem nam wygraża, bo nas chce wypalić ♀→♂ StaM 998, 292-293 (1889); świnią, kłakiem; on tylko żebroków robi, a chwali się, że księdzow robi, a waszego księdza jeno świnią ksiedzem z robiła, ale nie on ♂→♂ StaM 999, 257 (1871); Ty lutrze, ty cieluchu, ty motyko, bo cie się ta motyka rozdiera, ty wszorz, ty dobrodzieński kłaku, wzić mię cają [całuj] ♂→♂♀ StaM 1000, 156 (1896); kłak i polok ♂→♂ StaW 969, 36 (1859); ty łysy psie, ty kłaku ♂→♂ StaW 969, 114 (1861); ty kłaku, wichłacz ♂→♂ StaW 969, 127 (1862); Gomoluch jest dłużnik, Kłak, Łajdok ♂→♂, a Marysia Gomoluchowa ma siwą motykę, jest stara, garbata, krziwa i krzywo chodzi ♂→♀ StaW 969, 240 (1866); Klak; Ryjoc ♂→♂ StOp 963, 84 (1880); Taki wyjachraniec przyszedł do naszej pracy ♂→♀; ty kłaku, ty łacie ♂→♂ Szym 992, 186 (1891); oni nie są z miasta, tylko tam z kąd świnię; Wy kłaki, wy nie możecie płatu zapłacic i nie wyciągniecie; możecie mnie w dupa całować ♀→♂♀ Zaw 977, 5 (1880); Wawrzynku, ty bestyo przekłeto, ty kłaku przekłety, ty mnie się będziesz pamiętoł ♂→♂ Zaw 977, 49 (1881); ty smyku, cyganie, gołozicie, kłaku ♂♀→♂; wy zeżyraczu, boście moią procę zeżarli ♂→♂♀ Żęd 774, 26 (1853); te złodzieje, kłaki, pieruny, wszorze ♂→♂♀; ten złodziej, w kradzonych czepcach chodzi ♂→♀ Żęd 976, 131 (1869); ty spotloku, kłak, judosie, lompe, cyganą czarną, pragtiwcy ♂♀→♂♀ Żęd 976, 344 (1879); bykiem, kędrozem, kurwiarzem, gisd, paskudnikiem, lumpem, kłakiem, gałaganem, dlužnikiem; to są hacharzi, co po drogach biją ♂→♂ Żęd 976, 361 (1879).

Kłak świętojański

‘człowiek zły, bezwartościowy’

Ty kłaku św. Janski! Tyś tu przyszedł do [p. 46] Tuczka za gospodarza, toś z Tuczkową na łożku legał, Tuczek był za parobka ♂→♂ Kiel 984, 45-46 (1867).

KŁOPOCIĆ

‘hałasować; przen. awanturować się, krzyczeć’

pomów. obmawiała, że się ze żoną swoją bije i wadzi, i kłopoci ♀→♂ Ad 449, 255 (1881).

Kmin *zob.* GMIN

KNYPEĆ

‘człowiek niskiego wzrostu’

ty knypciu ♂→♂ Żęd 976, 153 (1870).

KOCUR

‘człowiek wyznający wiarę inną niż katolicka’

dein Vater ist ein Lutheraner, Kocur, Kamienski und Wanielik ♂→♂ Ad 449, 136 (1874).

KOLEMAGA

‘wyzwisko na kobietę o niejasnym znaczeniu’

Ty bestijo staro, ty kolymago, sieja ♂→♂ Płuż 1002, 188 (1876).

KOŁAJDA

‘wyzwisko na kobietę o niejasnym znaczeniu’

wy kurwy, wy gisdy, wy kołajdy ♀→♀♀ Rożn 772, 65 (1902); ty cołaido ♀→♀ StOp 963, 170 (1887).

KOŁO

1. *‘część jezdna pojazdów’*

Fraz. Zdechnąć jak pies pod kołem ‘umrzeć nagle, bez sakramentów’: Twój ojciec jak pies pod kołem zdechł ♂→♂; Jego – Kossoków – ojciec zdycha a niemoże zdechnąć ♂→♂ StaM 998, 240 (1887).

2. *przen. ‘krąg znajomych, kolegów’*

Fraz. Nie wleźć do koła ‘pozostać poza kręgiem kolegów, być wykluczonym’: łajdakiem i kłakiem w gościncu nazywał, i z pogardą mówił, że nie wlezie do koła jak Ojciec jego ♂→♂ Kol 973, 208 (1855).

KOŁTUN

Forma: koton

1. *‘trwały twór na głowie człowieka, powstały z brudnych, niepielegnowanych włosów’*

ty gidzie, smierdziuchu, kotonie, masz na łebie kotuna, a dzieci smierdzą, boście chciały do grofki iść na służbę, ale smierdziecie, wy gidy smierdzące ♀→♀♀; Ten głupi wąs kulawy, bo jakgo gdzie na dródze zdybam, to go kamieniem zabiję ♂→♂ Żęd 976, 351 (1879).

2. *przen. ‘człowiek brudny, zaniedbany; człowiek budzący odrazę’*

Ty kołtonie, ty kurwo, bo między stodołami cię towarzyszy na trómach rozwolali ♀→♀ Ad 449, 219 (1878); kołtony, marzkiety ♀→♀ KŚl 980, 362 (1935); ty pa-skudniku, ty gidzie, ty kołtonie ♀→♀ Spo 968, 114 (1871); ty smyku pszczenski,

kotonie ♀→♂ Żęd 771, 57 (1860); ty gidzie, smierdziuchu, kotonie, masz na łebie kotuna, a dzieci smierdzą, boście chciały do grofki iść na służbę, ale smierdziecie, wy gidy smierdzące ♀→♀♀; Ten głupi wąż kulawy, bo jakgo gdzie na dródze zdybam, to go kamieniem zabiję ♂→♂ Żęd 976, 351 (1879).

KOMEDIANTKA

Formy: komedyjantka

'kobieta, która coś udaje'

Ty smarkaty synku, ty huzycie, ty cyganie ♂→♂; Ty bestyjo, ty cyganko, ty huzytko, ty komedyantko ♂→♀ StaM 998, 42 (1874).

KONIEC

Fraz. **Raz z kimś koniec zrobić** *euf. 'zabić'*: Ty moro, Ty kurwo pierońsko, Ty waku, Ty gidzie, by Cię piorony biły, Ty paskudniku, Ty czarownico, boś mi bydło opaskudziła, jo tu niechęć czarownicy w mojem domostwie, boś mi bydłu mleko poodbierała, ja Cię muszę zabić, co roz ztobą koniec zrobię; Ty waku gizardawy, przepukły, bo Ci inaczej niepowię jeno kurwo Tomkowa, boś mnie 5 razy na siebie w ciągała ♂♀→♀ StaM 998, 115 (1879).

KONTENT

'zadowolony, zaspokojony'

Fraz. **Nie być kontent na swoim chłopie 'o kobiecie: mieć nieokielznany temperament seksualny, szukać przygód pozamatżeńskich'**: Ty przekłeta czarna cygano, bo jeszcze masz swojego chłopca za mało, to jeszcze czyich wobisz i marki życzasz na gorzołę, aby się z nią jachrał, już przedtym ma jak świnia prosiat, a jeszcze nie jest kontent na swoim chłopie, bo cie trzeba do caitungów postawić! ♀→♀ Ad 449, 251 (1881).

KONTENTOWAĆ SIĘ

'być zadowolonym'

Fraz. **Nie móc się na jednym chłopie kontentować 'o kobiecie: mieć nieokielznany temperament seksualny, szukać przygód pozamatżeńskich'**: ty polski Rzidcie, po Ses jes po polskim Rzidcie [ty polski Żydzie, bo żeś jest po polskim Żydzie] ♂→♂; Jak twoy chłop pośoł na Zawadzky, to rasem był Kostan dobri, po sie nie morzes na jednym chłopie kontentowaz! [Jak twój chłop poszoł na Zawadzki, to razem był Konstant dobry, bo się nie możesz na jednym chłopie kontentować!] ♀→♀; Ty Dezeci nie bences miaua, bo ses po Schwiece potraczua [ty dzieci nie będziesz miała, bo żeś po świecie potraciła] ♀→♀ Łaz 988, 317 (1890).

KOŃ

‘zwierzę pociągowe; także pej. mężczyzna’

ty złodzieju, smarkaty koniu, głombiu, wole, ośle ♂→♂ Kad 996, 4 (1864); Ty smarkaty koniu, jak to jedzież? ♂→♂ Kiel 983, 27 (1882); Ty smarkaty koniu! Ty masz taki żółty wąs i gąsione; my Ci ją utrzymy! Twoją gorzałkę nalej mi sam do rzici! ♂→♂; Ty masłołku, Ty się pakuj tam, zkądeś przyszła, Ty pierunie! Chcesz też mieć jedną orfeigę? ♂→♀ Łaz 988, 196 (1877); Tyś jest smarkaty przedemnie. Tyś smarkaty koń przedemnie. Wy kłacy, coście są wart, wyście gównno mieli przed tem, niż was szwager z bogacił. Ty rabczyku, bo ludzi na drógach strzelasz; Dzisz, pieronie sakramencki; Co ten był wart, to był taki zwiędłoch ♂→♂ StaM 998, 167 (1884); ty wole, ty smarkaty koniu, ty zielony rekrucie ♂→♂ StaM 998, 272 (1888); smarkoczem, smarkatym koniem i kurwiożem ♂→♂ StaM 999, 233 (1870); *provok.* Podź jeno a zrób mi co, ty smarkaty koniu, ty mandrela smarkaty, ty wielbłądzie długi ♂→♂ StaM 1000, 81 (1894); Smarkaty koniu ♂→♂ Szym 992, 176 (1891).

KOPNAĆ

‘uderzyć nogą’

ty kłaku, ty gałganie, łajdoku, lump, jakbym cię kopnął, toby z ciebie zaraz flaki wylazły ♂→♂ Ad 449, 14 (1864); Idź, ty przekłeto bestijo chudo; kobieto, kopnij go; tyś porwał gnoj i ze wszystkąś sprawą uciekł; gnojaś narobił z mojej słomy, coś mi ją pobrał ♂→♂; Co tu chcesz, ty gidzie? idz z tej izby, ty gidzie ♂→♀ Płuż 1002, 225 (1877).

KOPRUCH

‘owad pijący ludzką krew – komar pospolity (Culex pipiens); tu: przen. lichwiarz’

Ty lichwiorzu, lichwo, kopruch ♂→♂ Izb 987, 123 (1870).

KORFANTYKUH

pogard. ‘w okresie międzywojennym na Śląsku – kobieta manifestująca polską narodowość; dosł. krowa Korfantego’

du polnische Sau und Korfantykuh ♂♂→♀ Jem 1001, 196 (1938).

KORON

‘przezwiśko człowieka zarozumiatego (?)’

Ty rektor, co ty mnie masz do rozkazu. Ty jasny pieronie, ty siarczysty koronie ♂→♂ StaM 998, 372 (1891).

KOSTORZ

‘człowiek chudy, kościsty; nędzarz’

Kostorz u. szwób ♂→♂ Żęd 976, 76 (1867).

KOT

1. *'śsak drapieżny – kot domowy (Felis catus)'*

Fraz. Masarz koty drzeć 'marny rzeźnik'

ón iest masarz koty drzyć ♂→♂ Rozm 1003, 292 (1884).

2. *'kobieta niewielkiego wzrostu'*

Ty niezgodliwcu, ty sucharo, ty suchy kocie, ty gidzie śmierdzący, chodzisz jak wymyliszono ♀→♀ StaM 1000, 150 (1896).

KOZA

'zwierzę hodowlane – koza domowa (Capra hircus); tu: przen. kobieta niedojrzała, niemądra'

głupio koza ♂→♀ Izb 987, 178 (1871).

Kradzony *zob.* KRADZIONY

KRADZIESTWO

'kradzież'

kradziestwa posądzal ♂→♂ Izb 987, 58 (1869); posądzenia kradziestwa ♂→♂ StaM 999, 2 (1859).

KRADZIEŻ

'to, że się kradnie'

skarżyciel uwinowany kwóli kradzieży drótu ♂→♂ Jem 770, 162 (1856).

KRADZIONY

Formy: kradzony

'uzyskany na skutek kradzieży'

przeklęta kurwo jałowa, masz wszystkie spodnice kradzone ♀→♀ Ad 449, 176 (1876); Tyś złodziej i masz wszystko kradzone, i masz dziecka niepoczciwe ♀→♀ Kiel 983, 26 (1882); ten może dać piętnaście czeskich, bo on ma kradzone pieniądze ♂→♂ Rozm 1003, 108 (1862); te złodzieje, kłaki, pieruny, wszorze ♂→♂♀; ten złodziej, w kradzonych czepcach chodzi ♂→♀ Żęd 976, 131 (1869).

KRAJ

'kraniec, brzeg czegoś'

Fraz. Ciarłach z kraju świata 'człowiek obcy, nietutejszy, niegodny zaufania; przybłęda': So eine ciarłach skraju swiata ♀→♀ StaW 975, 33 (1931).

KRAKA

'potwór, poczwara (?)'

motyka, kraka ♂→♀ Roz 1031, 91 (1894).

Z niem. Kraken.

KRAŚĆ

‘przywłaszczając sobie cudze dobro’

mussimy go zabić, musimy go przepuczyc, aż tu na tym miejscu zostanie ♂♂→♂; bestyo przekłeta, ty złodzieju, bo ty jeno kradniesz ludziom te pieniądze, ty musisz być zabity ♂→♂ Ad 449, 195 (1878); Złodzieje, kradniecie a stroicie się, kurwiożu, pieronie ognisty, jużes miał raz okno wytrzaszane, a jeszcze je raz wytrzasnę ♀→♂ Dziew 777, 41 (1923); złodzieju, smykiem, rabierzem, że ludziom popodwórkach biere, a że Mędowi na łące siano i trawę krad ♂→♂ Kad 996, 75 (1869); publicznie posadzała, że i kużeta ukradła, że jej chłop z brogu kartofle kradł, że i szpek z góry ukradła i przezywała jejego chłopu temi słowami: Ty byku, bo na krowy skouczesz ♀→♂♀ Kal 447, 80 (1890); Kłaki, te gałgany, te lonty, bo joł kradna, a teraz bana zabijoił ♂→♂ Kiel 983, 86 (1886); Ty przekłety garboczu, bo mi każdą noc przidziesz na plac drzewo kraść ♀→♂ Kiel 983, 92 (1886); Schwiercz, ten pierun, nosi wnocy panskie siągi i kradnie ♂→♂ Kol 973, 197 (1855); To jest złodziej, co każdy dzień kradnie! Ten złodziej, ta przekłetoł bestyjoł na mnie przysięgoł; Ta bestyjoł! Na pierwszej lepszej drodze zabiję go, jak go dopadnę ♂→♂ Łaz 988, 67 (1873); Ty ślimołku, Ty parskanie! ♂→♂; Ty pierunie, już mnie nie będziesz do ceitungow stawiać! ♂→♂; Tys powysiekoł trowę, a zboże kradniesz z pola! ♀→♂; Ty złodzieju, boś siedem lot siedział w herescie! ♀→♂ Łaz 988, 219 (1879); Jak byli Gasiowie komorą u Kuški, to jej kradli cukier, kafe i chleb! ♀→♂♀, Kupcie tę Stanicową chałupę a wyrzucicie z niej tych złodziei, tych Gasiow, to ich potem żaden nieprzyjmie komorą! ♀→♂♀ Łaz 988, 249 (1883); Dzieci Lizy Sowy laży do mojej izby po marki! Liza Sowa kradła kapustę z pola Jadwigi Kołodziej! Liza Sowa warzi każdy dzień kapustę, którą kradnie z pola gogolice! ♀→♀ Łaz 988, 250 (1883); ty jaka srzes, to tam swiaczoł abo tyn głupi Woyok twoi [ty jaka żeś, to tam świadczył albo ten głupi wojak twój] ♂→♀; wy kwainti [chwanty], wy łącie [luncie], wy wszorze, bo mie drzewo kradniecie ♂→♂♀; ty klaczo, bo mosz zamaska [zębska] jak klacza, ty kurwo, bo sieć [żeś] miała spiewołka ♀→♀ Łaz 988, 328 (1891); Te słupy i tyczki z płota to Walek pokradł, bo on po całych nocach lata a kradnie ♀→♂ Płuż 1002, 175 (1876); Rabierze, złodzieje, bo jeno chodziecie a kradniecie po sklepach, kęndy wam się daje ♀→♂ Płuż 1002, 235 (1877); Wy złodzieje; bo ten Cedzich nic nie robi jeno kradnie; bo księdzowi te zboże pokradł; nogi hadrami połowijał ♀→♂ Płuż 1002, 258 (1877); Cygano, paskudniku, gisdaukiem; Ty prośniaku, ty kradniesz ♀→♀ Poz 982, 39 (1866); ty złodzieju; ty hondswocie; tyś większy złodziej iak ia; ty smierdzący przekłety poloku; boś ty wszędzie kradł, gdzie był ♂→♂ Rozm 1003, 160 (1866); ty złodzieju; tys wszędzie kradł i w Łankach; ty Polaku; boś ty owies kradł i u Herlitza przedawał; boś ty i twoje przyiacielstwo nic nie iest iak same złodziejstwo ♂→♂ Rozm 1003, 161 (1866); w przitomnosci Swiatkow posondzau, ize on nie tylko z Lasa kradnie, ale tysz i przed dwioma Latmi s Pańskygo pola Łowsa ukrad a na torze [taczce?] dodom przywios ♂→♂ Rożn 772, 32 (1894); ta Motyka, niech ona swojeń Motykań wołży, a nie moje Masło, ta Kurwa, ten Giesd, bo ona mi Masło

kradła ♀→♀; ona i Gromliczkę ukradła ♀→♀ Rożn 772, 40 (1896); jak ty idziesz kraść, to ja zatobą nie idę ♂→♀ SuŁ 989, 76 (1870); Ty wiysz, jak w cherescie jest, wy żelazo kradnicie z werku ♂→♂ Zaw 977, 145 (1883); ten przeklęty wąsok, bo on chléb kradnie ♀→♂; kurwo ♀→♀ Żęd 976, 84 (1868).

KRESIAK

pej. 'człowiek z kresów; przybysz, nietutejszy'

Das ist ein Pampojn, ein Kryischok ♀→♂ Izb 981, 259 (1933).

KREW

'tu: pokrewieństwo'

Psia krew

'wyzwisko'

ty pierónski zydzie, ty psia krew zydzie, ty bestyisky zydzie, ty przeklęty Olschowski ♂→♂ Rozm 1003, 115 (1863).

Krobak *zob. ROBAK*

KROSTAWY

Formy: chrostawy

'pokryty krostami'

Co mi takół żaba ma do rozkazu, przepukła, popeszywana żaba chrostawa! ♂→♂ Łaz 988, 295 (1887); Ty głucho świnio, żabo chrostawo, ty paskudnico, ty parszywcu, ty szramoku, ty pysku rozdrapany ♂→♀ StaM 999, 262 (1871).

KROWA

1. 'zwierzę hodowlane – samica bydła domowego'

publicznie posądzała, że i kuźeta ukradła, że jej chłop z brogu kartofle kradł, że i szpek z góry ukradła i przezywała jejego chłopca temi słowami: Ty byku, bo na krowy skouczesz ♀→♂♀ Kal 447, 80 (1890).

Fraz. Chodzić jak (stara) krowa 'poruszać się niezręcznie, niegrabnie' Ty szczyrboku, szpotłoku, bo tak chodzisz jak stara krowa obeczta ♀→♀ Zaw 977, 85 (1881).

2. *przen. 'kobieta niezdarła, niegrabna, także niemita'*

spotawo krowa, cygana, pazucha [?] ♀→♀ Ad 449, 170 (1876); ty motyko, ty waku, ty kurwo, ty łacie, ty chwancie, ty nic, ty wiertelu, ty kulosie, wy mrzygłody, ty szlondro, ty damo, ty krowa, bo się wczora góniła ♀→♀ Kad 996, 133 (1871); Szłapa, szmatłok, nosol ♀→♂; damą, kurwą, krową, kalembą ♀→♀ Kiel 984, 55 (1868); Ty giedże osarty Watzlawczykow ♀→♂; Ty Krooń [krowo?] ♀→♀ Kol 972, 28 (1901); Krowa ♀→♀ StOp 967, 420 (1937); te staro krowo ♂→♀ Zaw 978, 203 (1920); krowa und pierunie ♂→♀ Żęd 771, 220 (1863).

KROWI*pej. 'taki jak u krowy'*

Pojdź, Ty krowi waku; Ty cygano; cały świat obleciałaś; Ty siwo młotyko, tak jak złodziej lotoż; czarownicaś jest. To mie są w rzić pocałuj; Ty czorny wrózu. Ty czorno wrono; Ty czarno torbo; tak tyn ogón za dupą nosisz ♀♀→♀ Kiel 983, 31 (1882).

KROWIARZ*'pastuch krów (?)'*

ty krowiarzu, szpok od sadow u. złodzieju ♂→♂ Żęd 976, 101 (1868).

KROWSKI*'taki jak u krowy; krowi'*

ty kurwo, ty bestyo, ty krowski waku, ty masz jeno najducha ♂→♀ Ad 449, 27 (1864).

KRÓLEWNA*'córka króla'***Polska królewna***'tu: iron. kobieta narodowości polskiej'*

Polsku Krulewno; te Gizdzieje [ty giździe?] ♀→♀ StOp 967, 428 (1937).

KRÓLICA*'samica królika (Oryctolagus cuniculus f. domesticus); tu: kobieta mająca zbyt wiele dzieci'*

Tyś jest takó krolica, bo się każdy miesiąc okocisz, a już moż dzieci jak szmeru ♀→♀ StaM 997, 67 (1902).

KRÓLIK*'zwierzę hodowlane – królik domowy (Oryctolagus cuniculus f. domesticus); tu: człowiek niskiego wzrostu'*

siwy piorun, mały królik, ty lumpie, boś ani na spodnie galat nie masz ♂→♂ Roz 1031, 59 (1889).

KRUPY*'kasza'*

Fraz. Krupy ochłodzić 'może: uspokoić się (?)': Ty chacharze, złodzieju, gałganie, boście na Petergrätzu kolonią przesrali a przysłicie na Pustkowie, aby zaś to przesrać, świnió, będę na cię pasować, aż krupy ochłodziysz, Potampku, nosiłeś rasikoń ['koniczynę'] w miechu ♀→♂ Ad 449, 268 (1881).

KRZYWAK*'człowiek o wykrzywionej, pochylonej sylwetce'*

krziwokiem u. szpotlokiem ♂→♀ Kad 996, 35 (1866).

KRZYWAKA

'kobieta o wykrzywionej, pochylonej sylwetce'

Ta krzywaka pokręcona ♂♀→♀; Jest prawda, że sie Tomalowe dziochy pokurwiły, bo ja to wiem już trzeci rok ♂→♀♀ SuŁ 991, 5 (1901).

KRZYWAŻNIAK

'człowiek o wykrzywionej sylwetce'

Ten szpotlok, krzyważniok, ten charanza ♂→♂ StaM 1000, 110 (1894).

KRZYWDA

'spowodowane przez kogoś cierpienie fizyczne lub moralne'

Tyś mi 4 grosze zeżarł; ta kanalja, bo jej się łeb trzęsie, a jeszcze jej się bardziej będzie trzęść za moję krzywdę ♂→♀ Ad 449, 244 (1880); To jest Rotherka. Gdy ja Rotherow ujrę, to mi się srać chce ♂→♀, Ten krzywdziorz, bo mi wielką krzywdę zrobił, onego zato robaki i wszy zeżerą ♂→♂ Kiel 984, 2 (1863); Ty się stroisz za naszą krzywdę! Twój ojcowie są strzępy, wszorze, krzywdziołże. Niech ich dzieci jejich piorun zabije! ♂→♀ Łaz 988, 197 (1878); Ty krzywdziołżu, scochu! Nażarłeś wurstow za te krzywdę ludzką! Chcesz być szofitysem, ale już nie będziesz za niego, bo mamy pożądniejszych, jakęś Ty jest! ♂→♂; Ty krzywdziołżu! Widać tę krzywdę na Tobie, na Twoich dachach. Gnojnicami dachy przykrywasz, płoty kamieniami zatykasz. Tyś nie jest wert, żeby cię ziemia przykryła za ta krzywdę ludzką! ♂→♂ Łaz 988, 231 (1880).

Fraz. Ludzkiej krzywdy się nażreć 'skrzywdzić zbyt wielu ludzi': już się dość ludzkiej krzywdy nażarł ♂→♂ Ad 449, 242 (1880).

Życ z ludzkiej krzywdy 'żyć cudzym kosztem, krzywdząc innych': że ja z jej matki 1 czeskich więcej wyciąg i z ludzkiej krzywdy żyja ♂→♂ Spo 968, 53 (1867); ty lichwiarzu, bo jeno z ludzki krzywdy żyjesz ♂→♂; [p. 355] lichwiarz; krzywdziarz ♂→♂ Żęd 976, 354-355 (1879).

KRZYWDZIARZ

'człowiek krzywdzący innych'

krzywdziosz, hondsfot, dobrze mi się rozdierać w Niedzielowym, nie pochodzisz tylko ze żebraczej rzici, niech sobie biję swoje benkarty, a nie moje dzieci ♀→♂ Ad 449, 191 (1877); krzywdziorzy ludzkiej pracy ♂→♀ Ad 449, 193 (1877); ty krzywdziorku ♀→♂ Ad 450, 31 (1891); ty złodzieju, kłaku, krzywdziołżu ♂→♂ Kad 996, 37 (1866); Ty przekłety gałoniu, ty krzywdziożu, ty paskudniku, ty gazeciożu, już zaś był hebamić ♀→♂ Kad 996, 125 (1871); Ty krzywdziożu, Lipokaś zabił ♀→♂ Kad 996, 129 (1871); krzywdziożu, złodzieju, ludzi okrodoosz, góńcie tych bogufanów ♂→♂ Kad 996, 141 (1871); Wy bluźnierzy, wy hącwoty, wy krzywdziorko moje proce, bo ją całą zima żrecie, wy gidy ♂→♂♀ Kiel 983, 57 (1884); To jest Rotherka. Gdy ja Rotherów ujrę, to mi się srać chce ♂→♀, Ten krzywdziorz, bo mi wielką krzywdę zrobił, onego zato robaki i wszy zeżerą ♂→♂ Kiel 984, 2 (1863); Schleppok, Krzywdziorzch; Krzywdziorko u. Schleppok [ślepak, krzywdziarz] ♀→♂ Kiel 984, 205 (1878); Ty się stroisz za naszą

krzywdę! Twoi ojcowie są strzępy, wszorze, krzywdziołże. Niech ich dzieci jejich piorun zabije! ♂→♀ Łaz 988, 197 (1878); Ty krzywdziołżu, scochu! Nażarłeś wurstow za te krzywdę ludzką! Chcesz być szołtysem, ale już nie będziesz za niego, bo mamy poządniejszych, jakeś Ty jest! ♂→♂; Ty krzywdziołrzu! Widać tę krzywdę na Tobie, na Twoich dachach. Gnojnicami dachy przykrywasz, płoty kamieniami zatykasz. Tyś nie jest wert, zeby cię ziemia przykryła za ta krzywdę ludzką! ♂→♂ Łaz 988, 231 (1880); Ty przekłety ryszołku, złodzieju, Ty krzywdziorzu, bos barucianom pieniądze ukradł. Tyś mię do fałszywej przysięgi namowoł ♂→♂ Łaz 988, 299 (1888); Wy krzywdrzosze, pozerzarlicie nam wszystko z tej budy: drzewo, owies i słomę, teraz pójdz a zerzer mi jeszcze tę budę swoim srogim pyskiem, bo mnie już 6 lat okradacie, wy złodzieje ♂→♂♀ Roz 1031, 44 (1887); krzywdziorz ♂→♂ Rozm 1003, 224 (1870); Krziwczos ♀→♂ Zaw 979, 134 (1894); ty lichwiarzu, bo jeno z ludzki krzywdy żyjesz ♂→♂; [p. 355] lichwiarz; krzywdziarz ♂→♂ Żęd 976, 354-355 (1879).

KRZYWO

‘przys. od krzywy’

Gomoluch jest dłużnik, Kłak, Łajdok ♂→♂, a Marysia Gomoluchowa ma siwą motykę, jest stara, garbata, krziwa i krzywo chodzi ♂→♀ StaW 969, 240 (1866).

KRZYWOPRZYSIĘŻNIK

‘człowiek, który złożył fałszywą przysięgę’

krziwoprzysiężnik, on nie jest wert przy dziosze stanąć, co on to jest, on jest nic wert ♂→♂ Płuż 1002, 273 (1878).

KRZYWY

‘mający wykrzywioną sylwetkę’

tyś [wykreśl.: dzieci dusisz] jest szpotawoł a jednaeś jest krzywoł, kebyś sie widziała, jakoś to krzywo jest, t<y> jednak niemosz życi zagojonej, jeno ci ją idzie szablino goić ♀→♀ Kad 996, 194 (1873); Gomoluch jest dłużnik, Kłak, Łajdok ♂→♂, a Marysia Gomoluchowa ma siwą motykę, jest stara, garbata, krziwa i krzywo chodzi ♂→♀ StaW 969, 240 (1866).

KUDŁATY

‘mający rozczochrane włosy’

Ty przekłetoł kudłatoł bestyo; boć joł przeca Katolik, nie takoł przekłetoł kudłatoł żydowskoł bestyoł ♂→♀; Wyście nasze kapy ukradli; to mogą nie raz, ale sto razy powiedzieć ♂→♂♀ Łaz 988, 24 (1872).

KUDEY *blp.*

pej. ‘włosy’

Ta staro [p. 243] bestijo, jak ją dopadnę, to jej wszystkie kudły ze łba obtargą a zabiję; Powiedz tam, iż się zaś tam z Kubą huka ♀→♀ Płuż 1002, 242-243 (1877).

KULAĆ

'kuleć'

Kasia, to tak już nie kulocie, jakeście na gerichcie kulali ♂→♀; To mnie sam w rzić całuj! ♀→♂ Łaz 988, 270 (1885).

KULAS

'człowiek kulaawy; kuternoga'

ty motyko, ty waku, ty kurwo, ty łączie, ty chwancie, ty nic, ty wiertelu, ty kulosie, wy mrzygłody, ty szlondro, ty damo, ty krowa, bo się wczora góniła ♀→♀ Kad 996, 133 (1871); Kulosie; przeklęto bestyjo, bo ja Cię zniszczę ♂→♂ Kiel 983, 40 (1882); ty stary pierunie ♂→♂; wy kulosie ♂→♂ Żęd 976, 164 (1870).

KULAWIEC

'człowiek kulaawy; kuternoga'

lump, gałgan, kulawiec; to jak to, ale kurzęta dowić a jeść ♀→♀ Ad 449, 257 (1881); Ty kulawcu szpotawy ♀→♂ KŚl 980, 346 (1933); Ten kulawiec, ciarach; Ten stodiołbelski wysuszoniec, ten sakramencki pokręconiec ♀→♂; Ta przeklętoł motyka, kiedyby jej to ta drugoł noga spuchła ♀→♀ Łaz 988, 26 (1872).

KULAWINA

'człowiek kulaawy; kuternoga'

posądzała, że kurę Lubojańskiemu zabięła i Strupiokiem i Kulawiną przeżywała ♀→♀ Kol 971, 169 (1868).

KULAWY

'utykający na nogę, o niesprawnych nogach'

Kulawy pies; wszorzu; ta sorla [imię żydowskie – Sara]; ta kurwa; sobie mam swojej damy patrzeć ♀→♂♀ Kiel 983, 50 (1883); Ty mnie masz gównno do rozkazu, ty młotyko; Ty kulawo, czarno młotyko, ty giździe kulawy, bo jak węznę mietła, to ci tak wywałę, co ty tu chcecz ♀→♀ KŚl 980, 9 (1883); ty pieronie, podź mi sam, to ci oczy wydubię, ty cyganie, kup sobie mydła a umyj się ♂→♂; ma dzieci kulawy ♀→♂ Łaz 988, 357 (1893); Ta kulawo marcha, ten żebrak; Ty nie żyjesz, jeno z cyganstwa; ty cygano – on tego synka tak zbił, aż do galat nasrał; ty motyko ♀→♂♀ Płuż 1002, 215 (1877); ty żebraku kulawy, ciebie muszy twoja Żona żywisz ♂→♂ Rożn 772, 64 (1902); ślepy i kulawy pies ♂→♂ Spo 968, 17 (1866); ty gidzie, śmierdziuchu, kotonie, masz na łebie kotuna, a dzieci śmierdzą, boście chciały do grofki iść na służbę, ale śmierdziecie, wy gidy śmierdzące ♀→♀♀; Ten głupi wás kulawy, bo jakgo gdzie na dródze zdybam, to go kamieniem zabiję ♂→♂ Żęd 976, 351 (1879).

KULOSZ

‘człowiek kulawy; kuternoga’

der Kulosch, der Spottlok [der kulosz, der szpotlak] ♀→♂ Jem 1001, 158 (1937); dostałaś, ty gischdzie; tyn śmierdziuch, ten kulosz, ta motycka, ta kurwa schmierdzonca ♀→♀ StOp 963, 121 (1882); kuloszem ♂→♂ Żęd 976, 49 (1867); kurwiarzu, kulozę, zebraku ♀→♂ Żęd 976, 88 (1868).

KUPIĆ

‘nabyć; tu: zmarnować na coś pieniędzy’

Malcher sprzedał konia, a kupił cerze chustę, żeby mogła na wesely iść ♀→♂ Płuż 1002, 44 (1871).

KURA

‘ptak hodowlany – kura domowa (Gallus gallus domesticus)’

Kura cip cip ‘obraźliwe zawołanie na kobietę’: Czaia zie Kurwa schlamowo; Kura zip zip ♀→♀ Kol 972, 79 (1904).

KURESTWO

wulg. ‘stręczycielstwo (?)’

Ty kurwiozu stary, bo bieresz po 30 Marek za kurestwo! Ty złodzieju, Ty bestyjo, Ty wypolaczu, Ty ślimołku! ♂→♂ Łaz 988, 294 (1887).

KUREWSKI

wulg. ‘przym. od kurwa’

ty żydowska kurwa, ty farska kurwa, ty masz kurewskie dzieci, tyś bratowe pieniądze przeżarła ♂→♀ Rozm 1003, 221 (1869).

KUROPŁOCH

‘człowiek, który płoszy kury’

Kuropłoch ♂→♂ Płuż 1002, 16 (1869).

KURWA

wulg. ‘kobieta lekkich obyczajów; prostytutka’

ty kurwo, ty bestyjo, ty krowski waku, ty masz jeno najducha ♂→♀ Ad 449, 27 (1864); ty kurwo, bestyjo, z żydamiś party miała ♂→♀ Ad 449, 60 (1866); gesagt, że kaźdego cyganię, żadnemu nie zapłacę, a tak co raz to inszego furmana mam; idź, kurwiozu, idź za kurwami ♀→♂ Ad 449, 125 (1872); Ty kurwo; czarownico ♀→♀ Ad 449, 143 (1874); przekłeta kurwo jałowa, masz wszystkie spodnice kradzone ♀→♀ Ad 449, 176 (1876); Adamskowe kurwy, motyki, bo się kurwicie z pachołami, gidy, swinie [Julie und Valeria Adamski] ♀→♀ Ad 449, 194 (1877); Ty kołtonie, ty kurwo, bo między stodołami cię towarzyszy na trómach rozwołali ♀→♀ Ad 449, 219 (1878); ty gidzie, paskudniku, kurwo ♂→♀ Ad 449, 221 (1879); kurwo, giździe,

złodzieju ♀→♀ Ad 449, 262 (1881); Kowoliczko, wasz synek nam króliki zabił a do izby wrzucił, wy złodzieje; ty kurwo, motyko, giździe ♀→♀ Ad 449, 264 (1881); ty kurwo, tu swinsko motyko ♂→♀ ANPS 773, 26 (1853); ryszawy Pieron ♂→♂; ryszawo Kurwa ♂→♀; Gałgany ♂→♂♀ Dziew 777, 49 (1924); Wy ryszoki, wy motyki, wy kurwy; się kurwić; ty kurwo ♀→♀♀ Dziew 777, 60 (1926); zawitki; [p. 129] Ty pedo wyjachrano! Kurwo, skurwiołaś się? Matka się skurwioła, a tyś się tysch skurwioła. Peda, gd<z>ieś twego podciepa straciola? ♀→♀♀ Dziew 777, 128-129 (1927); Ty staro! cygano, ty staro! cyculo! Ty staro! kurwo! Ty staro! mac<i>uro, gdzie idziesz, do maciurów ♀→♀, paploki ♀→♂♂ Dziew 777, 175 (1928); poprzezywała kurwom, gisdokiem i rżada [sic] skaranio ♀→♀ Izb 987, 103 (1869); dziecie ją, szmata, kurwa, bo ci mularze przyjechali, to ona tesz przyszła, po [bo] by nie miała się z kim jachracz, ta motyka ♀→♀ Izb 987, 202 (1872); ty Motyko, ty Kurwo ♂→♀ Jem 1001, 134 (1936); ty kurwo, giździe, plugawcze, pierunie, paskudniku, ja cię muszę zabić ♂→♀ Kad 996, 3 (1863); ty ślepoku, waku, kurwo ♀→♀ Kad 996, 14 (1864); ty kurwo wojańska, damo, psiurska kurwo, [p. 24] waku, motyko ♂→♀; ty breiloniu, ja ciebie muszę zastrzelić, zniszczyć na dobrze ♂→♂ Kad 996, 23-24 (1865); złodzieju, rabierzu, kurwo ♂→♀ Kad 996, 35 (1866); ty kurwiozu, jajca ci przy samej rzici uciąć, ty złodzieju ♂→♂; ty kurwo a motyko, by was pierón pobił, bo prędzej niebędzie lepszy ♂→♀; wy leberańci, ja was wyszykuję, przidę tu później ♂→♂♀ Kad 996, 80 (1869); pierońskio kurwo, waku, przekłeto bestijo, bo bych ja ci twoj wak rozkopoł bótem, chycił ją, rznął ją o ziemię i przycis w piersi, z głowy i [jej] chustę i czepiec serwoł i potargoł ♂→♀ Kad 996, 123 (1871); ty motyko, ty waku, ty kurwo, ty łacie, ty chwancie, ty nic, ty wiertelu, ty kulosie, wy mrzygłody, ty szlondro, ty damo, ty krowa, bo się wczora góniła ♀→♀ Kad 996, 133 (1871); gałganie, klaku ♂→♂, kurwo, ja mam dziecie, a ty mosz gównno, bo ci zdychają od głodu ♂→♀ Kad 996, 182 (1872); Paskudniku, ty gizdzie, niema Damy takej na calem Kadlubie, jak tys jest, kurwo ♀→♀ Kad 996, 197 (1873); ślepo, bestyjo ♂→♀; kurwo, waku, motyko, zmotyki se wykop, ty pieronie, ja ciebie musza zabić ♂→♀ Kad 996, 202 (1873); Ty przekłety jegomościu, ty myslisz, że masz Inspektorowę pejtke a pańską kurwę, to myslisz, iześ to jest co lepszego – jak inszy ♂→♂ Kal 447, 61 (1887); kurwą, wyjachrańcę i gizdem ♀→♀ Kal 447, 123 (1895); Za jej chłope tak nie będą kurwy lotały, jak za twojm lotały ♀→♀ Kal 447, 124 (1895); Ty przekłeta kurwo. Ty pieronie ♂→♀ Kiel 983, 13 (1881); Ty przekłeta kurwo planierzowa ♂→♀ [Pasieka ist Planeur und fühlt sich dadurch beleidigt] Kiel 983, 20 (1882); Ty myśliż, iześ Ty to bardzo dobrze trefił? Bo choć ona dostała te 600 albo nie, ta jest jedno, bo ona jest taki proznak, taki lygor, bo jak ja do roboty idę, to ona przed sienią leży albo siedzi, a jak nie to w stodole; Bo jak Ciebie rzną [uderzę]; Wy fajnice z Boru! A Ty czarownica Borowsko! Ty fajnica z Boru, chociaż dostałaś 600, to je Ty za 1 ½ roku przeszo! Coześ Ty za gospodyni, kiedy żniwo było, a Tyś przed sienią leżała albo w stodole; Kurwa ♂→♀ Kiel 983, 38-39 (1882); Kulawy pies; wszorzuz; ta sorla [imię żydowskie – Sara]; ta kurwa; sobie mam swojej damy patrzeć ♀→♂♀ Kiel 983, 50 (1883); ty kurwa! waku ozkołatany! przekłeto zowito ♀→♀ Kiel 983, 63 (1884);

Ty przekletoł kurwo żydowskoł ♀♀→♀ Kiel 983, 93 (1886); Ty przekletoł, pieronskoł kurwo, boś się z Wojtkę Maroniowym kurwiła ♂→♀ Kiel 983, 95 (1886); Ta kurwa, bo wszystko drzewo księższkowi chce złąki znieść; [p. 97] Dydzies kurwa, ty motyko, ty stary waku ♂→♀ Kiel 983, 96-97 (1886); Ty mołsz taką kurwa, co nic nierobiła, jeno się kurwiła z panami. Tyś ją teraz zapaskudził ta kurwa z Brzega ♂→♂♀ Kiel 983, 98 (1886); Pieronskoł kurwo; Motyko ruboł ♂→♀ Kiel 983, 120 (1888); Ty kurwiorzu, boś już łośyioł od tego kurwiectwa; iże jaki wzici, taki wlebie, takoł bestyjoł, złodziej, szubert, pieron ♂→♂; ty kurwo miedarskoł, boś talyrze, rzymły, wuszy pokradła ♂→♀ Kiel 983, 123 (1888); Powiedz tam tej motyce starej, temu gidowi starymu, tej kurwie – bo się tarła – ani zkurwić się nie morze ♀→♀ Kiel 983, 129 (1889); Ty staroł dziewa, motyko, kurwo; ty stary hołku, bo się już 13 lat hukołsz, a niemożesz się odhukać ♀→♀ Kiel 983, 131 (1889); Ty kurwo; Tyś jest największa kurwa z całego gminu, boś miała france z Josefem Konieczny ze dwora ♀→♀ Kiel 983, 137 (1890); Szłapa, szmatłok, nosol ♀→♂; dama, kurwą, krową, kalembą ♀→♀ Kiel 984, 55 (1868); Ta stara baba, ta mi synka przeraziła tyką! Ta kurwa gminska, ta kurwa całego łada! ♀→♀ Kiel 984, 102 (1871); kurwa, Zwodze, Jachranjetz stari [kurwa, złodziej, jachraniec stary] ♀→♀ Kiel 984, 184 (1877); Smarkozu, Kurwioschu, ty muschis na Kurwy robicz, ty Pieronnie, vauschywie psischengo [smarkocz, kurwiorzu, ty musisz na kurwy robić, ty pieronie, fałszywie przysięgoł] ♂→♂ Kol 970, 112 (1911); Te pieronsko Kurwo, wylajerowano, wydupzono, oborubo ['kalare-po'] sgniło ♂→♀ Kol 970, 384 (1933); Ty förstersko Kurwo ♀→♀ Kol 972, 27 (1901); Stanisko Kurwa ♀→♀ Kol 972, 52 (1902); Ta pionsko Kurwa, jo ju sa walschewo Psisiega obskarza [ja ją za fałszywą przysięgę obskarżę] ♂→♀ Kol 972, 53 (1902); Ze zie sche Koambi, ty pscheklento kurwo (Willst du Tauben du verfluchte Hurre) ♀→♀; Kurwiosch, Sodzie, Ropschik (Hurrer Spitzbube Raubschütze) ♀→♂ Kol 972, 76 (1904); Czai zie Kurwa schlamowo; Kura zip zip ♀→♀ Kol 972, 79 (1904); złodzieju, kurwo, nosolu ♀→♀ Kol 973, 174 (1855); ty giździe, ty pierunie, ta kurwa ♂♀→♀ KŚl 980, 13 (1883); Tyś pfałoniowa; tyś kurwa; ty młotyko ♂→♀ KŚl 980, 39 (1886); Mehliczyna kurwa, po [bo] w Sachsach dziecko miała [nazwisko Mehlich] ♂→♀ KŚl 980, 47 (1886); ty kurwo; ty młotyko; ty gizzardzie; pódz do mego Constanta ♀→♀ KŚl 980, 48 (1886); Ten smierzący żyd! Ja nie mam kurwow, jak on je ma, ten parch! ♂→♂ Łaz 988, 127 (1875); Ty myśliwiecka kurwo, Ty motyko! ♂→♀ Łaz 988, 273 (1885); Ty kurwo! Idź sobie po Krakowego pachółka a legej z nim! ♀→♀ Łaz 988, 279 (1886); Ty kurwo! Zańdziesz na smolną gorę, to chnet tam trzy marki zarobisz. Ty lącie, strzępie, możesz iść na mnie na skargę kandy chcesz, przedemnie pana nie masz, coby mię sądził ♂→♀ Łaz 988, 297 (1888); Ty przekletoł kurwo; tys swojemu synowi Ogona dzwigała na dzywy i.t.d. ♂→♀ Łaz 988, 304 (1888); ty kurwa, pos sche s Jacubam Barthodczeim na lotze w isbie kurwiua [ty kurwa, boś się z Jakubem Bartodziejem na lodce w izbie kurwiła] ♂→♀; ty handliro, tis we wiencu schlub braja, nie trza tobie go byo [ty handlyro, tyś we wiencu ślub brała, nie trza tobie go było] ♀→♀ Łaz 988, 318 (1890); ty jaka srześ, to tam swiaczoł abo tyn głupi Woyok twoi [ty jaka żeś, to tam świadczył albo ten głupi wojak twój] ♂→♀;

wy złodzieje, wy kwainti [chwanty], wy łacie [luncie], wy wszorze, bo mie drzewo kradniecicie ♂→♂♀; ty klaczo, bo mosz zamaska [zębska] jak klacza, ty kurwo, bo sieć [żeś] miała spiewołka ♀→♀ Łaz 988, 328 (1891); Jakoł matka kurwa, taka cera kurwa ♂→♀ Łaz 988, 358 (1894); Ty smarkulo, ty mnie maż gówno do rozkazu, ty kurwo, chodzisz z wielkim brzuchym, boś się zaś z kurwiła, bo się każdy dzień kurwisz. Jak niewyleżesz z tej sieni, to cię tym nożym przebiję, ty gizdzie ♀→♀ Łaz 988, 373 (1894); Boś ty chciała być panią dochodnią; alebyś całe państwo oszpeciła. Ty tajemno kurwo; boś już ty wiele dzieci zgładziła. Schendzielorze są wszyscy złodzieje; ty gizdzie ♂→♀ Płuż 1002, 149 (1874); Ta Madlena nic więcej wert; to jeno jest taka stara kurwa ♀→♀ Płuż 1002, 221 (1877); Żarlibyście chleb, podcoście fałszywie przisiągali; teraz go już nie żerecie ♂→♀; Możesz zaś iść, Kampino, na skargę, iże niesę ociepkę słomy, ty motyko łyso, ty kurwo ♀→♀ Płuż 1002, 232 (1877); Czekaj, ty diable, jak cię dopadnę, to cię na pierwszej lepszej drodze roztrzasną ♂→♂; Kurwa, motyka, gizd ♂→♀ Płuż 1002, 236 (1877); Ta grofsko, pańsko kurwa, motyka; mój syn ma wszystko pocziwé, ale ona, co się raz z Dworaczkiem podupczyła, to ma kieckę ♀→♀ Płuż 1002, 242 (1877); Ty kurwo, ty bestio, pierunie, złodzieju, a wróć, coś mi ukradła ♂→♀ Poz 982, 16 (1866); Ta kurwa, nie ma żadnego dziecka, jeno samy żebraki wygnity ślepy ♀→♀; Ta motyka ♀→♀ Poz 982, 31 (1866); Ty przekłety kurwy ♀→♀ Poz 982, 41 (1866); kurwo, motyko, gizdzie ♂→♀ Roz 1031, 46 (1887); swinia, motyka, kurwa ♀→♀ Roz 1031, 100 (1895); O, ta curwa, ten slimok ♀→♀ Roz 1031, 191 (1905); ty stary kurwiorzu! Ty się w świecie z kurwą smykasz; ty stara bestia ♂→♂ Rozm 1003, 126 (1863); Ty kurwo, tyś z Jendryskiem miała dwoje dzieci; ty Damo; ty darmodaiko; ty motyko, ty waku ♀→♀ Rozm 1003, 130 (1864); Ty sąsiedzie, ta twoja dziocha nic więcej nie iest, iak tylko iedna kurwa ♂→♂ Rozm 1003, 132 (1865); ty żydowska kurwa, ty farska kurwa, ty masz kurewskie dzieci, tyś bratowe pieniędzy przezarła ♂→♀ Rozm 1003, 221 (1869); ty motyko, ty kurwo ♂→♀ Rozm 1003, 233 (1870); trąba, ośle, smarkoczku ♂→♂; cycula, przyniosłaś troje dzieci, iedno z młynarzem, kurwą, gidzie ♂→♀ Rozm 1003, 294 (1885); przeżywał kurwiarzę, iże ma dwie kurwy ♂→♂ Rozm 1003, 307 (1887); ta Motyka, niech ona swojeń Motykań wołzy, a nie moje Masło, ta Kurwa, ten Giesd, bo ona mi Masło kradła ♀→♀; ona i Gromliczkę ukradła ♀→♀ Rożn 772, 40 (1896); wy kurwy, wy gisdy, wy kołajdy ♀→♀♀ Rożn 772, 65 (1902); ty waku, kurwo, złodzieju ♂→♀ Spo 968, 105 (1870); ty kurwo, ty waku ♀→♀ Spo 968, 107 (1870); ty cygano, ty waku, żydowska kurwo ♀→♀ Spo 968, 127 (1872); ty bestia, ty kurwo, czarna cygano ♀→♀ Spo 968, 169 (1875); Kurdzino mojemu synowi szczęście odebrała, nie może się teraz ożenić. Ona się z nim kurwiła, a to wszyscy domowi, dzieci i czeladka widziała. Pierwej to była pani Kurdzino, a teraz to jest kurwa, swinia a gid ♂→♀ StaM 997, 13 (1899); niemieckoł kurwa, głupioł niemka, złodzieju, iże mnie musi zabić, jak mnie dopadnie ♂♀→♀ StaM 997, 74 (1902); kaczmarka Karlina jest kurwa, kurwisko, dłużnik, musiała przez dług z karczmy uciec ♂♀→♀ StaM 998, 30 (1874); Ty kurwiorzu, tyś od moi kobiety 10 czeskich pożyczła a przekurwiłaś je z nią ♂→♂ StaM 998, 76 (1876); Ty kurwo, boś

ty twoje pieniądze naprzód przekurwiła; bo byś chłopą nie była miała, gdybyś go na lancuchu nie była wodziła ♀→♀ StaM 998, 103 (1878); Ty moro, Ty kurwo pierońsko, Ty waku, Ty gidzie, by Cię piorony biły, Ty paskudniku, Ty czarownico, boś mi bydlę opaskudziła, jo tu niechęć czarownice w mojem domostwie, boś mi bydlę mleko poodbierała, ja Cię muszę zabić, co roz ztobą koniec zrobię; Ty waku gizardy, przepukły, bo Ci inaczej niepowię jeno kurwo Tomkowa, boś mnie 5 razy na siebie w ciągała ♂♀→♀ StaM 998, 115 (1879); Ta przekłeta kurwa myśliwiecka, ten gizd, kiedyby tu była, to bych ją tem kosturem przebił ♂→♀ StaM 998, 269 (1888); Ty gidzie, ty paskudniku, ty szczurzy pysku, ty kurwo ♂→♀; Wy smyki, wszorze, drachy ♂→♂♀ StaM 998, 283 (1888); Ty jękocie, ty chapciu, ty słodzieju ♂→♂; Ty pieronie, to masz pierona, ty staro fersterko, ty kurwo ♂→♀ StaM 1000, 75 (1894); Ty byku, ty kurwiorzu ♂→♂; Ty kurwo, ty waku siwy, ty motyko stara ♂→♀ StaM 1000, 125 (1895); Motyka und curva ♀♀→♀ StaW 975, 8 (1929); Kurwiorz, Kurwa ♂→♂♀ StaW 974, 64 (1936); kurwa ♂→♀ StOp 961, 42 (1932); dudku ♂→♂; ty kurwo ♂→♀ StOp 963, 89 (1881); dostałaś, ty gischdzie; tyn śmierzduch, ten kulosz, ta motycka, ta kurwa schmierzdonca ♀→♀ StOp 963, 121 (1882); Curvo, ty za mojem zenzem losse [kurwo, ty za moim zięciem loces] ♀→♀ StOp 965, 170 (1920); Te Kurwo Tatuschowa ♂→♀ StOp 967, 272 (1927); te śziochu sesrane [ty szczocho zeszany], Kurwo ♂♀→♀; Kurwiorzu ♂♀→♂; te Ogolono Kurwo ♂♀→♀; Sodiū [złodzieju] ♂♀→♂ StOp 967, 375 (1933); Motyką, kurwą ♂→♀ SuŁ 989, 102 (1872); Ty motyko wyjebana, ty kurwo, ty gangnocie, ty wargoczū ♀→♀ Zaw 977, 63 (1881); Ta kurwa, ona chodzi z basem, ale nie z jej chlupę, tylko z Janym ♀→♀ Zaw 977, 128 (1883); Modeka und Kurva ♀→♀ Zaw 978, 355 (1932); ty rysoku, ty skropoczū czarny, ty rysawy śmierzducy lutrze, ty kurwo, ty husycie, ty parszywcu, bo na ten twoi parszywy pysk aże żadno sajsdrzeć ♀→♀ Zaw 979, 228 (1898); ty kurwo, damo, motyko, smyku ♀→♀; ty rubo bestyo ♀→♀ Żęd 771, 25 (1859); ty kurwo, dziuboku, gówniorzu ♀→♀ Żęd 771, 65 (1860); kurwa, dama, paskudnica panskoł ♂♀→♀ Żęd 774, 142 (1857); ty kurwo, bos mnie do dom wołała, jak Matusza wdoma niebyło ♂→♀ Żęd 976, 14 (1866); kurwo, paskudnik, gizardie ♀→♀ Żęd 976, 50 (1867); ty kurwo, nie masz dzieci, tylko podciepy, na drodzes jy nasbierała, ty nie masz poczciwego chłopą ♀→♀ Żęd 976, 71 (1867); bestya, gidzie, kurwa ♂→♂♀ Żęd 976, 77 (1867); ten przekłety wąsok, bo on chlób kradnie ♀→♂; ty przekłeta kurwo, motyko ♂→♀; ty masz kurwę ♀→♂ Żęd 976, 120 (1869); ty kurwo, kłakrze, strzempie ♂→♀ Żęd 976, 231 (1873); ty kurwo, damo, strzempie, żyrokiem, szenkfas ci postawić ♂→♀ Żęd 976, 301 (1876); ty kurwo, ty oszkrobino, wy złodzieje, ty czarownico, motyko rozglabana (du Hacke zerfetzt) ♀→♀ Żęd 976, 370 (1880); ta motyka, ta kurwa, ten rozwleczony wak ♀→♀ Żęd 976, 377 (1880).

Fraz. Iść za kurwami 'iść precz, wynosić się, iść dokądś w niecnym celu': gesagt, że każdego cyganie, żadnemu nie zapłacę, a tak co raz to inszego furmana mam; idź, kurwiozu, idź za kurwami ♀→♂ Ad 449, 125 (1872).

Kurwa z pierwszej klasy 'szczególnie doświadczona prostytutka': To kurwa z pierwszej klasy ♂→♀ Ad 449, 190 (1877).

KURWIARSKI

wulg. *'skłonny do nierządu'*

jego kurwiorske Jaiza sum- [?] jeschce budum puchnutz (sein Hurreneier weden ihn noch gewiss geschwollen) ♀→♂ Kol 972, 54 (1902).

KURWIARZ

wulg. *'człowiek szukający przygód seksualnych'*

gesagt, że każdego cyganię, żadnemu nie zapłacę, a tak co raz to inszego furmana mam; idź, kurwiozu, idź za kurwami ♀→♂ Ad 449, 125 (1872); kurwiorzu, piorunski kurwiorzu ♂→♂ Ad 449, 222 (1879); Góny, góny, byku, ty chęgszie ['ogierze'], kurwiorzu, tyś moja kobieta po gorze gónioł; [p. 94] Jak ujsdrzicie Gabriela, to wołejcie: Gony, gony, byku, bo on jest chęgst, kurwiorz. Jak będziecie kaj jaka jałowka wiedzieć, to pošlicie po Gabriela, bo on byka zaopatrzy ♂→♂ Ad 450, 93-94 (1901); Złodzieje, kradnicie a stroicie się, kurwiożu, pieronie ognisty, jużes miał raz okno wytrzaszane, a jeszcze je raz wytrzasnę ♀→♂ Dzew 777, 41 (1923); ty kurwiożu, jajca ci przy samej rzici uciąc, ty złodzieju ♂→♂; ty kurwo a motyko, by was pierón pobił, bo prędzej niebędzie lepszy ♂→♀; wy leberańci, ja was wyszykuję, przidę tu później ♂→♂♀ Kad 996, 80 (1869); kurwiorzu, gałganie, nicpotoku, smyku ♀→♂ Kad 996, 135 (1871); Ty kurwiorzu, boś już łółysioł od tego kurwiectwa; iże jaki wzici, taki wlebie, takół bestyjoł, złodziej, szubert, pieron ♂→♂; ty kurwo miedarskoł, boś talyrze, rzymły, wuszty pokradła ♂→♀ Kiel 983, 123 (1888); zbojnik, złodziej, kurwiarz und szurlok ♂→♂ Kiel 984, 48 (1867); Kurwjorzu, twoja Zuna ciebie przed Wesselem Zulka z galot w Kaczmie dobuwa [kurwiarzu, twoja żona ciebie przed weselem ciulka z galot w karczmie dobyła] ♀→♂ Kiel 984, 161 (1876); Smarkozu, Kurwioschu, ty muschis na Kurwy robicz, ty Pieronnie, vauschywie psischengo [smarkocz, kurwiorzu, ty musisz na kurwy robić, ty pieronie, fałszywie przysięgoł] ♂→♂ Kol 970, 112 (1911); Ze zie sche Koambi, ty pscheklento kurwo (Willst du Tauben du verfluchte Hurre) ♀→♀; Kurwiosch, Sodzie, Ropschik (Hurrer Spitzbube Raubschütze) ♀→♂ Kol 972, 76 (1904); Ty nieporadzisz jyno Smudowy dziewczki kurwić, ty kurwiożu ♂→♂ Kroś 1005, 196 (1891); Ty kurwiorzu, ty się kurwisz; Twoja corka w Sawsach się kurwiła ♂→♂ KŚI 980, 43 (1886); Ty byku, Ty kurwiorzu, Tyś moję córkę skurwił! ♀→♂ Łaz 988, 125 (1875); Ty siwoł motyko, Ty bestyjo, Ty pierunie, bo Cię zastrzelę albo tę kamieniem zabiję! ♂→♀, Wy macie takiego syna: kurwioża i mnicha [tu: bezpłodny, tłum. Zeugungsunfähigen] ♂→♂♀ Łaz 988, 258 (1884); Ty złodzieju, Ty kurwiorzu, Ty gisdzie, Ty łącie, ja Cię przebiję tem nożę! ♀→♂ Łaz 988, 266 (1884); Poczkej jeno, bo ci powię coś! Ty byku, ty kurwiorzu! Ty Wojtala stary, ty przepukloncu, Ty złodzieju! ♀→♂ Łaz 988, 278 (1885); Ty kurwiożu stary, bo bieresz po 30 Marek za kurestwo! Ty złodzieju, Ty bestyjo, Ty wypolaczu, Ty ślimołku! ♂→♂ Łaz 988, 294 (1887); Peter ukradł zygorek, Peter jest kurwiarz ♀→♂ Łaz 988, 356 (1893); Ty kurwiorzu ♂→♂; Bo ty nać żeresz ♂→♀ Płuż 1002, 88 (1872); Ty kurwiarzu, ty giździe ♂→♂; Ty

motyko, weś a wytrzij sobie tę motykę ♂→♀ Płuż 1002, 138 (1874); Ty wszorzu, ty kurwiorzu, ty złodzieju ♂→♂ Płuż 1002, 197 (1876); Maicherowi synowie są kurwiorze [imię ojca – Melchior] ♂→♂; Kiedyś dziewczkę skurwił, to ją sobie miej ♂→♂ Płuż 1002, 264 (1877); byku, kurwiorzu, złodzieju ♂→♂ Roz 1031, 50 (1888); Nie pij od tego kurwiorza, bo hebamę [‘położną’] na łysej górze kurwił ♂→♂ Roz 1031, 51 (1888); Goczół Jozef jest kurwiorz, hebamę kurwił na łysej górze, 8 jutrzisk łąki przekurwił ♂→♂ Roz 1031, 51 (1888); żadniku, giździe, kurwiorzu ♂→♂ Roz 1031, 93 (1894); piorunie stary, stary kurwiorzu ♂→♂ Roz 1031, 97 (1895); Te pierunie, te zodzieju, te curwiorzu, te że s Golzową se curwio [Ty pierunie, ty złodzieju, ty kurwiorzu, ty żeś z Golcową się kurwił] ♀→♂ Roz 1031, 161 (1901); ty stary kurwiorzu! Ty się w świecie z kurwą smykasz; ty stara bestia ♂→♂ Rozm 1003, 126 (1863); ty żydzie; wy parchy; wy śmierdziuchy; wy przekłete zydy; ty przekłety kurwiorzu ♂→♂ Rozm 1003, 220 (1869); staro liszka, ryszok, dłużniku, patrz swoją czarną wróne, kurwioyrzu ♂→♂ Rozm 1003, 286 (1884); przezywał kurwiarzę, ize ma dwie kurwy ♂→♂ Rozm 1003, 307 (1887); ty pieroński kurwiołzu, tys jest Kurwiołsz, bo masz trzy Żony ♂→♂ Rożn 772, 50 (1898); Kurwiarz, który w nocy lata, aby mu się dziewczki rozdzierały ♂→♂ Spo 968, 47 (1867); Ty byku, ty kindrozie, jajoniu, ciuloniu, Twoi ojcowie Ci dali kocia na wiano, Tyś z Krascheowa do małych Staniszcza zgołą rzycią przyszedł, Ty kurwiożu ♀→♂ StaM 998, 175 (1884); smarkoczem, smarkatym koniem i kurwiożem ♂→♂ StaM 999, 233 (1870); Ty byku, ty kurwiorzu ♂→♂; Ty kurwo, ty waku siwy, ty motyko stara ♂→♀ StaM 1000, 125 (1895); Kurwiorz, Kurwa ♂→♂♀ StaW 974, 64 (1936); te śziochu sesrane [ty szczocho zesrany], Kurwo ♂♀→♀; Kurwiorzu ♂♀→♂; te Ogołono Kurwo ♂♀→♀; Sodiū [złodzieju] ♂♀→♂ StOp 967, 375 (1933); tyś jest kurwiorz, boś przed czasem twoję kobietę skurwił ♂♀→♂ Żęd 771, 157 (1862); Judoszu, szulerzu, kurwiorzu ♂→♂ Żęd 976, 79 (1868); kurwiarzu, kulozę, zebraku ♀→♂ Żęd 976, 88 (1868); bykiem, kędrozem, kurwiarzem, gisd, paskudnikiem, lumpem, kłakiem, gałaganem, dłużnikiem; to są hacharzi, co po drogach biją ♂→♂ Żęd 976, 361 (1879).

KURWIĆ (SIE)

wulg. *‘mieć z kimś stosunek seksualny’*

Nie pij od tego kurwiorza, bo hebamę [‘położną’] na łysej górze kurwił ♂→♂ Roz 1031, 51 (1888); Goczół Jozef jest kurwiorz, hebamę kurwił na łysej górze, 8 jutrzisk łąki przekurwił ♂→♂ Roz 1031, 51 (1888).

Kurwić się

wulg. *‘uprawiać nierząd’*

Adamskowe kurwy, motyki, bo się kurwicie z pachołami, gidy, swinie [Julie und Valeria Adamski] ♀→♀♀ Ad 449, 194 (1877); Wy ryszoki, wy motyki, wy kurwy; się kurwić; ty kurwo ♀→♀♀ Dziew 777, 60 (1926); Ty przekłetoł, pieronskoł kurwo, boś się z Wojtkę Maroniowym kurwiła ♂→♀ Kiel 983, 95 (1886); Ty mołsz taką kurwa, co nic nierobiła, jeno się kurwiła z panami. Tyś ją

teraz zapaskudził ta kurwa z Brzega ♂→♂♀ Kiel 983, 98 (1886); Ty nieporadzisz jyno Smudowy dziewczki kurwić, ty kurwiołzu ♂→♂ Kroś 1005, 196 (1891); Ty kurwiorzu, ty się kurwisz; Twoja corka w Sawsach się kurwiła ♂→♂ KŚI 980, 43 (1886); Ty się nie chcesz bez to wykludzić ['wyprowadzić'], iż się z moją babą kurwisz! ♂→♂ Łaz 988, 154 (1876); Julianna Gasch przynocowała złodzieja, leżała z nim pospołu w jednym łóżku a z nim się kurwiła, zaczem jej mąż Wojtek Gasch na słomie na ziemi w tej samej izbie spał ♀→♀ Łaz 988, 241 (1882); ty kurwa, pos sche s Jacobam Barthodczem na lotze w isbie kurwiua [ty kurwa, boś się z Jakubem Bartodziejem na lodce w izbie kurwiła] ♂→♀; ty handliro, tis we wiencu schlub braja, nie trza tobie go byo [ty handlyro, tyś we wiencu ślub brała, nie trza tobie go było] ♀→♀ Łaz 988, 318 (1890); ty gisdzie, ty gisdzie, po zhessz się na smolni gorę kurwiua, twoja matka zi to doswatzci [ty giździe, ty giździe, bo żeś się na smolnej górze kurwiła, twoja matka ci to doświadczy] ♀→♀ Łaz 988, 323 (1890); ty ligasz a kurwisz sie s twoją cerum a ze starum Skrumnum, a jak stwoją cerum za mało mosz, to sasch mozesz isz do Skrumni a sie sniom kurwić ♂→♂, czamu tag nieskoro idzes? skarolum [z Karolą] się kurwioł ♂→♂ Łaz 988, 327 (1891); Ty smarkulo, ty mnie mąż gównno do rozkazu, ty kurwo, chodzisz z wielkim brzuchym, boś się zaś z kurwiła, bo się każdy dzień kurwisz. Jak niewyleżesz z tej sieni, to cię tym nożym przebiję, ty gizdzie ♀→♀ Łaz 988, 373 (1894); Te pierunie, te zodziewu, te curwiorzu, te że s Golzową se curwio [Ty pierunie, ty złodzieju, ty kurwiorzu, ty żeś z Golcową się kurwił] ♀→♂ Roz 1031, 161 (1901); Tyś się z Markietónem w wyspach na wozie kurwiła ♀→♀ Rozm 1003, 232 (1870); Kurdzino mojemu synowi szczęście odebrała, nie może się teraz ożenić. Ona się z nim kurwiła, a to wszyscy domowi, dzieci i czeladka widziała. Pierwej to była pani Kurdzino, a teraz to jest kurwa, świnia a gid ♂→♀ StaM 997, 13 (1899); Ty zbojniczko, boś na drodze zabiła, ja ci tego dowiedam. Tyś się siedm razy kurwiła z moim pachółkiem, siedm razy skakał na cię. Ty złodzieju, boś mi rajchy ['grzędy roślin uprawnych'] podubała, Ty paskudnico jedna ♀→♀ StaM 998, 50 (1875).

KURWIECTWO

wulg. 'uprawianie nierządu'

Ty kurwiorzu, boś już łolysioł od tego kurwiectwa; iże jaki wzici, taki wlebie, takoł bestyjoł, złodziej, szubert, pieron ♂→♂; ty kurwo miedarskoł, boś talyrze, rzymły, wuszty pokradła ♂→♀ Kiel 983, 123 (1888).

KURWIESTWO

wulg. 'ludzie uprawiający nierząd'

W imię Ojca i Syna, i Ducha św. Chwała Panu Bogu, iżech już te kurwiestwo z domu pozbyła ♀→♀; Ty wszorzcu, boś mi całe domostwo zawszył ♂→♂; Ten kłak, ten gałgan, to on mnie chce wypalić ♂→♂; [p. 293] Tyn kłak, ogniem nam wygraża, bo nas chce wypalić ♀→♂ StaM 998, 292-293 (1889).

KURWISKO

zgr., wulg. 'kobieta lekkich obyczajów'

kaczmorka Karlina jest kurwa, kurwisko, dłużnik, musiała przez dług z karczmy uciec ♂♀→♀ StaM 998, 30 (1874).

Lagramencki *zob.* SAKRAMENCKI

LARMOWAĆ

'czynić zamęt, hałas'

Tyś larmował, tyś larmował 15go Lutygo 1871 ♂→♂ Płuż 1002, 72 (1872).

LARWA

'maska; przen. kobieta zła, brzydka, o przykrym charakterze'

Ty larwo przeklęta, ty różancowa, bo do rożanca należysz, a diabeł ci u nóg wisi, ty święta, bo się znikim nie możesz zgodzić ♀→♀ Ad 449, 231 (1879); ty cygano, larwo ♂→♀ Spo 968, 214 (1878); Ty pironinski [sic] Klachu; [p. 73] Ty pieroinsko larwo. Co tu skricisz przed mojemu Drzwiami ♂→♀ StOp 965, 72-73 (1910).

LATAĆ

'biegać'

Fraz. Latać po cesarskie 'kraść drewno z cesarskiego lasu': ty smyku, boś się po cysarski smykał; ty też masz buczoki, boś po cysarski latał ♂♀→♂ Żęd 976, 117 (1869).

Latać z flintą 'kłusować': ty mżigodzie, ty kłaku, ty psiaro, bo tak zdechniesz, iak ten pies, teras póc a weś gose, a żeżer go, keś go sztelół ♂→♂, ty kłaku, bo żeś kasikowy [Kazikowi] wszystkie wewióry za sztelół, boś niemioł co żrać, a ponownie es z fletą lottoł, a kuropatfę es bes szonąg zabiół ♀→♂ Łaz 988, 334 (1891).

Latać z pacholami 'uprawiać nierząd': ty spaholama lotzes [ty z pacholami locesz] ♀→♀ Ad 450, 1 (1886).

Latać za kimś 'narzucać się komuś': joł to mą [mam] kobieta, ale ta to sie wjednym ['ciągle'] goni ♂→♀; Ty, Jaschu, ty mnie słuhej, tak jak joł ci koza, tak rob, kub se karwacz o 7 żemieniah, a by [bij] każdy dzień, bo kieby kobieta boła jak należy, to by w domu bóła, nie lottała by za tobą ♂→♂ Łaz 988, 336 (1891); Curvo, ty za mojem zenzem losse [kurwo, ty za moim zięciem locesz] ♀→♀ StOp 965, 170 (1920).

Leberant *zob.* REBELIANT

LECIEĆ

'iść pospiesznie'

Fraz. Ze skargą lecieć 'pospiesznie donieść na kogoś': Wyźcie są leśny w Myśliwskim rewirze, a gdy kogo widziecie, to zaraz z skargą do ferstra ['leśniczego'] Dürrego leciecie; wycuźnicy są wszyscy złodzieje; zając mi na polu kapusta zeżarł ♂→♂ StaM 998, 4 (1872).

LEGAĆ

'kłaść się'

Fraz. **Legać z kimś euf. 'odbywać stosunki seksualne'**: Ty kłaku św. Janski! Tyś tu przyszedł do [p. 46] Tuczka za gospodarza, toś z Tuczkową na łożku legał, Tuczek był za parobka ♂→♂ Kiel 984, 45-46 (1867); Ty kurwo! Idź sobie po Krakowego pachółka a legej z nim! ♀→♀ Łaz 988, 279 (1886); jo dobrze wiem, skim una we wyskoku [Einsprung] ligo, teras dzieci jus nie bendie miaua, jeśli by jesce tin Huderłok srobią [zrobił] ♂→♀ Łaz 988, 311 (1889); ty ligasz a kurwiesz sie s twoją cerum a ze starum Skrumnum, a jak stwoją cerum za mało mosz, to sasch mozesz isz do Skrumni a sie sniom kurwić ♂→♂, czamu tag nieskoro idzes? skarolum się kurwioł ♂→♂ Łaz 988, 327 (1891); Ty dziewo, cóż ty tu chcesz, po trzy dniś z Klonkiem lygała ♂→♀ Płuz 1002, 166 (1876); ty Pieronie, tys mi mojań Budań wykuszol [wykurzył 'wypalił'], bo ty ze Świnioń lygołsz, twoje prosińta czy Kartofle ze żeroń, moje Dzeczi to jadajon Rysch [ryż] ♂→♂ Rozn 772, 62 (1902).

LEGANIE

euf. 'uprawianie seksu'

Constant Reinert musi kobieta swoja wygnac, a moja corka Franciska sobie do leganio wzionć ♀→♂; Constant Reinert musi swoja kobieta wygnac, a mnie sobie do leganio wziąć ♀→♂ KŚI 980, 49 (1886).

LEGAR

'człowiek leniwy, lubiący długo spać'

Ty myśliż, iżeś Ty to bardzo dobrze trefił? Bo choć ona dostała te 600 albo nie, ta jest jedno, bo ona jest taki proznak, taki lygor, bo jak ja do roboty idę, to ona przed sienią leży albo siedzi, a jak nie, to w stodole; Bo jak Ciebie rzną ['uderzę']; Wy fajnice z Boru! A Ty czarownica Borowsko! Ty fajnica z Boru, chociaż dostałaś 600, to je Ty za 1 ½ roku przeszoł! Cożeś Ty za gospodyni, kiedy żniwo było, a Tyś przed sienią leżała albo w stodole; Kurwa ♂→♀ Kiel 983, 38-39 (1882).

Leliciarz zob. JELICIARZ

LEPSZY

'st. wyż. od dobry'

Fraz. **Do pierwszej lepszej dziury kogoś wkręcić 'pochować kogoś bez szacunku, byle gdzie'**: Ty bestyjo, ja Cię muszę udawić! Ty złodzieju diobli, ja Cię muszę na pierwszej lepszej drodze zabić i do pierwszej lepszej dziury wkręcić, to sobie będziesz pamiętać od moich rąk. Ja Cię muszę zabić! ♂→♂ Łaz 988, 157 (1876).

Zabić/roztrzasnąć kogoś na pierwszej lepszej drodze 'zamordować kogoś przy pierwszej okazji': przekłety złodzieju; kłaku; cyganie; ja ciebie muszę zabić na pierwszej lepszej drodze, od mojej ręki musisz zginać, co mnie będziesz pamiętać! ♂→♂ Ad 449, 175 (1876); Ty bestyjo, ja Cię muszę udawić! Ty złodzieju diobli, ja

Cię muszę na pierwszej lepszej drodze zabić i do pierwszej lepszej dziury wkręcić, to sobie będziesz pamiętać od moich rąk. Ja Cię muszę zabić! ♂→♂ Łaz 988, 157 (1876); Czekaj, ty diable, jak cię dopadnę, to cię na pierwszej lepszej drodze roztrzaskam ♂→♂; Kurwa, motyka, gizd ♂→♀ Płuż 1002, 236 (1877).

LEŻĆ

pej. 'wchodzić; także euf. kraść'

Gdzież to tam leżesz? ♂→♂ Kiel 983, 53 (1883); Dzieci Lizy Sowy lały do mojej izby po marki! Liza Sowa kradła kapustę z pola Jadwigi Kołodziej! Liza Sowa warzi każdy dzień kapustę, którą kradnie z pola gogolice! ♀→♀ Łaz 988, 250 (1883); Ty mi na górę leziesz ♂→♂ Płuż 1002, 51 (1871).

LICHWA

1. 'pożyczanie pieniędzy na wysoki procent'

Ty piorunie, ty baranko; [p. 176] Ty jasny piorunie, chudyko, złodzieju mojej prace, kłaku, jeno z lichwy żyjesz, co ja mam, to mam pocziwie, nie z lichwy, jak ty. Na spanyes chodziła a nosiła do futernie ♂→♀ Płuż 1002, 175-176 (1876).

2. 'lichwiarz'

Ty lichwiorzu, lichwo, koppruch ♂→♂ Izb 987, 123 (1870).

LICHWIARZ

pej. 'człowiek pożyczający pieniądze na wysoki procent'

złodzieju, lichwiorzu, boście się już dość mojej pracy nażarli ♂→♂ Ad 449, 186 (1877); ty lichwiarzu; ty huntsfocie; ty kzywazniku [?] (Verkrüppelner), bo ty nie maz nog, ieno konskie kopyta; ty lichwiorzu; ty maż pysk iak swiegnia [świnia] ♀→♂ Izb 986, 222 (1864); Ty lichwiorzu, lichwo, koppruch ♂→♂ Izb 987, 123 (1870); Ty ryszołku, Ty cudzołożniku! Ty lichwiarzu! Tys okradł herbow! ['spadkobierców'] ♂→♂; Ty ryszołku! ♀→♂ Łaz 988, 230 (1880); Ta chałupa nie jest wiecej wert, jeno wziąć a zapalić; a tak [p. 227] na to przijdzie – jużeście zeżarli cukier, teraz bydło moję słome będzie żrać ♀→♂; Pojdzie teraz z tą słomą gorzi, jak stę cukrę szło; Złodzieje, lichfiarze tu jeno są; aby w tę chałupę jasne pioruny prały; aby się to w proch obrocilo ♂→♂; choćbychmy tam i szukali, to tam baba z basę nie da szukać – tu w tej chałupie cała ta familia są sami złodzieje ♂→♂ Płuż 1002, 226-227 (1877); Wy szalbierze, wy cygani, wy lichwiarze; bo ja ciebie muszę zabić ♂→♀; Szalbierzu, bo niemasz jeno samych żebraków pełną izbę ♂→♂ Płuż 1002, 247 (1877); Ty kłaku, chwancie a lichwiarzu ♂→♂ Poz 982, 38 (1866); ty Pieronie przeklynty ♂→♂; on jest Lichwiasz a wniezapłaczonych Botah hodzi ♀→♂ Rożn 772, 43 (1897); lichwiarzu i cyganie ♀→♂ SuŁ 990, 250 (1857); ty lichwiarzu, bo jeno z ludzki krzywdy żyjesz ♂→♂; [p. 355] lichwiarz; krzywdziarz ♂→♂ Żęd 976, 354-355 (1879).

LIDERAK

'biedak, nędzacz'

liederak a nicpotem człowiekiem ♂→♂ Kad 996, 74 (1869); Ty trupie; bo cię siekierą rozetnę; Ty bestyjo, bo cię nożę przebiję; to jest liderok, nic niema ♀→♂ Płuż 1002, 71 (1872).

LISZKA

'lis rudy (Vulpes vulpes); tu: człowiek o rudych włosach; rudzielec'

staro liszka, ryszek, dłużniku, patrz swoją czarną wronę, kurwioyrzu ♂→♂ Rozm 1003, 286 (1884).

LIZNAĆ

Fraz. Liznać w pysk 'uderzyć w twarz': Ty jasny pierunie, Ty smarkulo! Ty tu nie masz nic do rozkazu. Jak cię liznę w pysk, to się ziemi chycisz. Ty sobie gąsionę przedemną utrzyj! ♀→♀; Ty motyko, Ty gizardulo, Ty mnie nie masz nic do rozkazu! ♀→♀ Łaz 988, 255 (1884).

LOKACZ

'człowiek mający loki'

ty lukocu [lokaczu?], hadyrloku ♂→♂; hadyrlok ♂→♂ Spo 968, 72 (1868).

LUDZKI

krzywdziorzy ludzkiej pracy ♂→♀ Ad 449, 193 (1877); Ty krzywdziołzu, scochu! Nażarłeś wurstow za te krzywdę ludzką! Chcesz być szołtysem, ale już nie będziesz za niego, bo mamy požądniejszych, jakęś Ty jest! ♂→♂; Ty krzywdziołtru! Widać tę krzywdę na Tobie, na Twoich dachach. Gnojnicami dachy przykrywasz, płoty kamieniami zatykasz. Tyś nie jest wert, zeby cię ziemia przykryła za ta krzywdę ludzką! ♂→♂ Łaz 988, 231 (1880).

Fraz. Ludzkiej krzywdy się nażreć 'skrzywdzić zbyt wielu ludzi': jużes się dość ludzkiej krzywdy nażarł ♂→♂ Ad 449, 242 (1880).

Życ z ludzkiej krzywdy 'żyć cudzym kosztem, krzywdząc innych': że ja z jej matki 1 czeskich więcej wyciąg i z ludzkiej krzywdy żyja ♂→♂ Spo 968, 53 (1867); ty lichwiarzu, bo jeno z ludzki krzywdy żyjesz ♂→♂; [p. 355] lichwiarz; krzywdziarz ♂→♂ Żęd 976, 354-355 (1879).

LUJ

'człowiek niedbały, brudny i niestaranny w pracy'

Lump, Hacher, Luj, Schwindler ♂♀→♂ Jem 1001, 176 (1938); Te Beku; Te Zulu [Ciulu], du Lui, te pieronski Zulu, te Wole ♀→♂ Roz 1004, 371 (1932).

LULERZ

'człowiek natłogowo pijący alkohol; pijak'

orżaletz [sic], lulesch a gorzola ♀→♀ Ad 449, 271 (1882).

LUMP

'człowiek bezwartościowy, niepożyteczny, próżniak'

ty kłaku, ty gałganie, łajdoku, lump, jakbym cię kopnął, toby z ciebie zaraz flaki wylazły ♂→♂ Ad 449, 14 (1864); pierunie, lump ♂→♂ Ad 449, 130 (1873); Wy złodzieje, rabierzy, co tu chcecie, lumpi ♂→♂♀ Ad 449, 213 (1878); Hermansa jest gałgan, lump, złodziej, cygan ♂→♂ Ad 449, 229 (1879); wszorzy, lumpy ♂→♂♀ Ad 449, 239 (1880); lump, gałgan, kulawiec; to jak to, ale kurzęta dowić a jeść ♀→♀ Ad 449, 257 (1881); ty żebraku, lumpie ♂→♂ Ad 449, 261 (1881); Ty piorunski złodzieju pierwszej klasy, wszorz, lumpie, chwancie ♂→♂ Ad 449, 270 (1881); Ty łapie opolski, ja jeszcze u żadnego nie był kartofli rzyzczać ani chleba, jak ty. Ty sobie ani na płat nieporadzisz zarobić, tylko ci król musi dać ♂→♂ Ad 450, 65 (1897); Hacher, Lump ♂→♂ Izb 981, 135 (1928); Mechnik, Lump ♂→♂ Izb 981, 153 (1928); Ty lumpie, gałganie, coś przyniosł, guwno eś przyniosł ♂♀→♂ Izb 987, 240 (1874); du bist kein Matrose, sondern ein Schwein, Hachar, Lump ♀→♂ Jem 1001, 38 (1931); verfluchter Wirt, pieronischer Lump, pieronischer Hacher, Judas ♂→♂ Jem 1001, 159 (1937); Lump, Hacher, Luj, Schwindler ♂♀→♂ Jem 1001, 176 (1938); Lump ♂→♂ Jem 1001, 179 (1938); Ty smarkata babo, ty pieronie, ty bestya, ty cygano, ty lumpie ♂→♀ Kal 447, 27 (1881); Przeklęty łapie, tyś tych pieniędzy nie oddał, ty nie będziesz długo we służbie, ty musisz iść fórt ze służby – ja ci to zrobię ♂→♂ Kal 447, 53 (1885); Ty lumpie, ty strzempie ♂→♂ Kal 447, 71 (1889); Ty lumpie, ty giśdzie, ty żadniku, ty wszaużu, boś się zaszła za granicę gónić, bo cię nie ma kto przejechać w doma, toś zaleciała na granicę, coby cię tam kto przejechał ♀→♀ Kal 447, 81 (1890); Pieron to ten kołek dobył, ty bestyo?; Ty lumpie, ty chwancie ♂→♀ Kiel 983, 103 (1887); Lump, Zarwach u. Strzemp ♂→♀ Kroś 994, 109 (1855); Pieronischer Lump! Der Pieron ♂→♂ KŚI 980, 339 (1933); ty tumpie [lumpie], ty gałganie, wrzić mnie możesz całować; gówno mie maż do rozkazu, ty Żurek ♂→♂ Płuż 1002, 35 (1870); Ty przeklęto bestyo stopiorunsko, ty giździe, bo ci się już to swiństwo skończyło; ty świno, ty giździe, ty lumpie ♂→♀ Płuż 1002, 148 (1874); der Lump, chwant, der tancyk [?], leberant; deptała, buła ♂→♂ Roz 1004, 277 (1914); du Lump, du Hachor, du Klunker, du tromba ♂→♂ Roz 1004, 339 (1926); siwy piorun, mały królik, ty lumpie, boś ani na spodnie galat nie masz ♂→♂ Roz 1031, 59 (1889); szkopie, drachu, lumpie, hacharze, piorunie ♂→♂ Roz 1031, 81 (1893); hachór, wół, lump ♂→♂ Roz 1031, 84 (1894); złodzieju, lumpie ♂♀→♂ Roz 1031, 95 (1895); Ty goło rzyć, ty lumpie, ty drachu, ty kłaku, gdyby moj chłop wdomu był, toby cie nogi potrzaskał ♀→♂ StaM 997, 23 (1900); Ty pieronski demokracie, ty byku, ty wszożu, ty lompie, gidzie ♂→♂; suchoł wilijoł ♂→♀ StaM 997, 73 (1902); ty spotloku, kłak, judosie, lompe, cyganą czarną, pragtiwcy ♂♀→♂♀ Żęd 976, 344 (1879); bykiem, kędrozem, kurwiarzem, gisd, paskudnikiem, lumpem, kłakiem, gałaganem, dłużnikiem; to są hacharzi, co po drogach biją ♂→♂ Żęd 976, 361 (1879).

LUMPAK

‘człowiek bezwartościowy, niepożyteczny, próżniak’

szarłach, lumpok, pająk będzie gericht [‘sąd’] budować ♂→♂ Ad 449, 239 (1880).

LUNT

‘oberwaniec, obszarpaniec, łachmaniarz’

ty łacie, paskudniku, żadniku, strzępoku, gidem, pierónem, bestiją, nie jesteś godna stanąc gdzie insza ♂→♀ Kad 996, 8 (1864); ty tuleja, czopa, kmieni ♂→♂; ty babo, strachu, Hasterokulo, Hasterocy są łąci a kapusciorze ♂→♀ Kad 996, 16 (1865); ty smyku, gałganie, łachu, loncie a złodzieju ♂→♂ Kad 996, 36 (1866); ty złodzieju grofski, ty cyganie, ty łacie, ty szarciuchu ♀→♂ Kad 996, 124 (1871); ty motyko, ty waku, ty kurwo, ty łacie, ty chwancie, ty nic, ty wiertelu, ty kulosie, wy mrzygłody, ty szlondro, ty damo, ty krowa, bo się wczora góniła ♀→♀ Kad 996, 133 (1871); Ty pieroński łacie, což to robisz te klachy – ty strzępie – pamiętasz, jakieś się sztaubami wyciskała? ♂→♀ Kal 447, 82 (1891); Kłaki, te gałgany, te lonty, bo joł kradna, a teraz bana zabijoj ♂→♂ Kiel 983, 86 (1886); Ty przekłety loncie, boś się lońtym uląg a lontym zdechniesz ♂→♂ Kiel 983, 87 (1886); Ty kłaku, ty luncie, ty bachorzu, ty rubischu [grubisiu], ty strzępie ♂→♂ Kroś 1005, 177 (1890); ty kłaku, ty gałganie, ty wszorzu, ty łacie! ♂→♂ Łaz 988, 22 (1872); Ty pierunie, Ty luncie, Ty gałganie! ♂→♂ Łaz 988, 155 (1876); Ty łacie, bestyja, złodzieju! ♂→♂ Łaz 988, 202 (1878); Ty złodzieju, Ty kurwiorzu, Ty gisdzie, Ty łacie, ja Cię przebije tem nożem! ♀→♂ Łaz 988, 266 (1884); Ty łacie, kłaku, cyganie, bestyjoj ♂→♂ Łaz 988, 277 (1885); Wycislo jest jeno taki lunt ♂→♂ Łaz 998, 286 (1887); Ty kurwo! Zańdziesz na smolną gorę, to chnet tam trzy marki zarobisz. Ty łacie, strzępie, możesz isć na mnie na skargę kandy chcesz, przedemnie pana nie masz, coby mię sądził ♂→♀ Łaz 988, 297 (1888); ty jaka srześ, to tam swiaczoł abo tyn głupi Woyok twoi [ty jaka żeś, to tam świadczył albo ten głupi wojak twój] ♂→♀; wy złodzieje, wy kwainti [chwanty], wy łacie [luncie], wy wszorze, bo mie drzewo kradniecie ♂→♂♀; ty klaczo, bo mosz zamaska [zębska] jak klacza, ty kurwo, bo sieć [żeś] miała spiewołka ♀→♀ Łaz 988, 328 (1891); ty wszożu, ty spiochu, ty łacie, ty slimoku, ty pysku wikswany ♂→♂ Łaz 988, 347 (1893); Całuj mnie w rzić, ty gałganie, ty łacie, ty strzępie ♂→♂ Płuż 1002, 35 (1870); lunczy [luncie], chwancie ♂→♂ Roz 1031, 58 (1889); kłaku, lóncie, str<z>ępie, gałganie, złodzieju ♂→♂ Rozm 1003, 284 (1883); Taki wyjachraniec przyszedł do naszej pracy ♂→♀; ty kłaku, ty łacie ♂→♂ Szym 992, 186 (1891); ty luncie, ty gałganie ♂→♂ Żęd 771, 32 (1860); ty smyku, strzępie, łacie ♀→♂ Żęd 771, 146 (1862); wy lunt, leberancie; bo już tak robią, jak leberancie w polsce, wy lunt, dioble, bo nieporadzicie koszule sprawić ♂→♂ Żęd 771, 207 (1863); luntym und gałganym ♂→♂ Żęd 976, 92 (1868).

LUTER

pej. 'ewangelik'

Ty lutrze, ty cieluchu, ty motyko, bo cie się ta motyka rozdziera, ty wszorzu, ty dobrodzieński kłaku, wzić mię cają [całuj] ♂→♂♀ StaM 1000, 156 (1896); ty rysoku, ty skropoczcu czarny, ty rysawy śmierdzący lutrze, ty kurwo, ty husycie, ty parszywcu, bo na ten twoi parszywy pysk ażę żadno sajsdrzeć ♀→♀ Zaw 979, 228 (1898).

LUTERAK

pej. 'ewangelik'

ty luteroku, ty złodzieju ♂→♂ Spo 968, 151 (1874).

ŁACH

1. *'stare, zniszczone ubranie'*

Smarkoczcu, w Litwiańskich łachach chodzisz ♂→♂ StaM 999, 230 (1860).

2. *'człowiek bezwartościowy, oberwaniec, obszarpaniec'*

ty smyku, gałganie, łachu, loncie a złodzieju ♂→♂ Kad 996, 36 (1866); kuaku, łachu ♂→♂ Kroś 994, 208 (1857); Stary kłaku, łachu, swiniorzu! Szkoda, izeście są szołytysem! ♂→♂ Łaz 988, 211 (1879).

ŁAJDAK

'człowiek bezwartościowy, pozbawiony zasad moralnych'

ty kłaku, ty gałganie, łajdoku, lump, jakbym cię kopnął, toby z ciebie zaraz flaki wylazły ♂→♂ Ad 449, 14 (1864); świniarz und łajdok ♂→♂ Ad 449, 123 (1872); Laidak ♂→♂ ANPS 773, 18 (1853); der Briefträger jest cygan, łaidak; ten łajdak, takiego Briefträgra sobie wżici nosi ♀→♂ Kol 973, 139 (1855); łajdakiem i kłakiem w gościncu nazywał, i z pogardą mówił, że nie wlezie do koła jak Ojciec jego ♂→♂ Kol 973, 208 (1855); Laidak u. Gałgan ♂→♂ Rozm 1003, 115 (1863); świniarzu, łajdoku ♂→♂ Spo 968, 49 (1867); Gomoluch jest dłużnik, Kłak, Łajdok ♂→♂, a Marysia Gomoluchowa ma siwą motykę, jest stara, garbata, krziwa i krzywo chodzi ♂→♀ StaW 969, 240 (1866); ty pierunie, gałganie u. łajdoku ♂→♂ Żęd 976, 7 (1865); łaidoku i smyku ♂→♂ Żęd 976, 12 (1866); łaidokiem, zyrokiem ♂→♂ Żęd 976, 49 (1867); gałgon, łaidok; gałgoń ♂→♂ Żęd 976, 60 (1867).

ŁAPIKASZA

'człowiek chciwy'

zeżarłeś nam półtora sta Talarow, zeżarłeś nam nasze wiano, ty łapikasza ♀♀→♂ Szym 992, 81 (1874).

ŁATKOWIE *l. mn.*

'ludzie chodzący w niechlujnym, obdartym ubraniu; łachmaniarze'

Wy Łatkowie ♂→♂ Kroś 993, 89 (1859).

ŁAZIĆ

pej. 'chodzić'

Fraz. Łazić z basem pej. 'być w ciąży': Jeno cicho, ty bassoku – już zaś łazisz z tym bassym – ty czarno motyko – ty motyko wygnito, bo z twojej motyki toby się kałęba nażarła ♀→♀ Kal 447, 51 (1885).

ŁEB

pej. 'głowa'

Tyś mi 4 grosze zeżarł; ta kanalja, bo jej się łeb trzęsie a jeszcze jej się bardziej będzie trzęść za moją krzywdę ♂→♀ Ad 449; 244 (1880); Ta staro [p. 243] bestijo, jak ją dopadnę, to jej wszystkie kudły ze łba obtargą a zabiję; Powiedz tam, iż się zaś tam z Kubą huką ♀→♀ Płuż 1002, 242-243 (1877); ty masz przepuchłą motykę; ty gidzie; ty świni; ty świętozka; ty rozańcowa; bo cię tę łep straszną [straszną] ♂→♀ Rozm 1003, 164 (1866).

Fraz. Jaki w rzyci, taki w łebie 'lekceważąco o człowieku niemądrym': Ty kurwiorzu, boś już łośyioł od tego kurwiectwa; iże jaki wzici, taki włebie, takół bestyjoł, złodziej, szubert, pieron ♂→♂; ty kurwo miedarskoł, boś talyrze, rzymły, wuszty pokradła ♂→♀ Kiel 983, 123 (1888).

ŁEBEK

'człowiek nic niewart'

Klisch jest złodziej, łebek, pieron przeklęty, Klisch złodziej ♂→♂ StaM 1000, 34 (1893).

ŁYSON

'człowiek łysy'

ty łysoniu, ty wole, ty ośle ♀→♂ Rożn 772, 66 (1902); stary, garbaty Lyson ♀→♂ Szew 992, 69 (1878).

ŁYSY

'pozbawiony włosów na głowie'

ti stodiobelsko motiko, ti drabino, nie mozes to ich genschi pasz ♀→♀; ty stodiobelski Szochu uisi [szczochu łysy] ♀→♂ Łaz 988, 315 (1890); Ty bestijo łyso, ty giżdzie ♂→♂; [p. 200] pocierze wykrencone; On jest złodziej, pańską słomę i drzewo szajtowe wozi ♂→♂ Płuż 1002, 199-200 (1876); Żarlibyście chléb, podcoście fałszywie przisiągali; teraz go już nie żerecie ♂→♀; Mozesz zaś iść, Kampino, na skargę, iże niesę ociepkę słomy, ty motyko łyso, ty kurwo ♀→♀ Płuż 1002, 232 (1877); Ty pieronie łysy, ty pieronie ryszawy, ty złodzieju, ty klunkrze ♂→♂ StaM 998, 60 (1876); Ty śmierdzący łysy dziadzie, pocoś tu tego szandary przywiódł ♀→♂ StaM 1000, 48 (1893); ty łysy psie, ty kłaku ♂→♂ StaM 969, 114 (1861); ty łysy byku, złodzieiu, poddey pała ♂→♂ Żęd 774, 27 (1853).

MACIEK

'człowiek głupi, bezmyślny'

Ty głupi maćku; Ja cię jeszcze wydoić muszę ♂→♂ StaM 999, 258 (1871).

MACIORA

'samica świni, która ma prosięta; tu: wyzwisko na kobietę'

Ty staro! cygano, ty staro! cyculo! Ty staro! kurwo! Ty staro! mac<i>u>ro, gdzie idziesz, do maciurów ♀→♀, papłoki ♀→♂♂ Dziew 777, 175 (1928); Matczura ♀→♀ StOp 967, 210 (1924).

MACIÓRKA

pej. 'marna matka'

ty wrózko, ty motyko, ty otracono! ty maciurko, bo jedno dziecko macie a używić go nie możecie ♀→♀; ty Cygano ♀→♀ Kad 996, 44 (1867).

MAKOLICZNY

'głupi'

ona jest świnią; ty motyko siwo; ty sucho żyć zielono czarno, srokato; ty makoliczne nasienie Drzymałowe ♀→♀; Ty ciela ♂→♀; on jest huncwot; To jest moja praca ♀→♂; Jenó bij tego złodzieja, bo masz prawo do niego ♂→♀ StaM 999, 263 (1871).

MAŁO

'mniej niż potrzeba'

Fraz. Mieć swojego chłopca za mało 'o kobiecie: mieć nieokielznany temperament seksualny': Ty przekłeta czarna cygano, bo jeszcze masz swojego chłopca za mało, to jeszcze czyich wobisz i marki życzasz na gorzołę, aby się z nią jachrał, już przedtym ma jak świnią prosiąt, a jeszcze nie jest kontent na swoim chłopie, bo cie trzeba do caitungów postawić! ♀→♀ Ad 449, 251 (1881).

MAŁPA

'ssak z rzędu naczelnych (Simiiformes)'

Fraz. Mieć pysk choćby małpa 'być brzydkim': Pierony przekłete ogniste, Żaden niema taki pysk, jak Notzoniove dzieci, One mają pyski jak szczury, choćby małpy ♂→[dzieci] SuŁ 991, 227 (1928).

MAŁY

'niskiego wzrostu'

siwy piorun, mały królik, ty lumpie, boś ani na spodnie galat nie masz ♂→♂ Roz 1031, 59 (1889).

MAŁPICA

Forma: małupica

'małpa (Simiiformes); przen. osoba, zwłaszcza kobieta, złośliwa, niemiła'

podciepkowego pokolenia; przekłętego pokolenia; małupica; cygana ♀→♀ Ad 449, 89 (1869).

MAMLAS

'człowiek niemądry, niepoważny; głupiec'

Trąbo, mamlasie, tyś jest głupi ♂→♂ Ad 449, 267 (1881); Ty przekłety ośle, ty trąba, ty mamlasie, ty pieronski wole, bo ty nienoflerzysz między nołs ♂→♂ Kiel 983, 100 (1887); Tyn ślepy pies, mamlas, tyn maślok, ślimok, tyn wisielec; on nieporadzi nic zrobić ♂→♂ Płuż 1002, 163 (1876); Ten ślepy pies, mamlas, wół, tyn maślok, ślimok, tyn wisielec, nieporadzi nic zrobić, ma świadkow za pieniądze ♂→♂ Płuż 1002, 169 (1876); Tromba, Osieł u. Mamlas ♂→♂ Szym 992, 57 (1877); fałszywcem und mamlasem ♂→♂ Żęd 976, 150 (1869).

MARCHA

'stary koń; tu: brzydka, zła kobieta'

ty złodzieju, marcho, polko, chudyko, pragliwczce i bogaczu ♀→♀ Ad 449, 63 (1867); po motyce; kalembą, marchą rozrażoną, gizdę i pancholę [ʔ] ♂♀→♀ Ad 449, 132 (1873); ta sucho marcha, ke by sdechua, ke by jun sguadicz [kieby zdechła, kieby ją zgładzić] ♀→♀ KŚl 980, 304 (1929); Ty owies bieresz a kosterlitzowi sprzedajesz; złodzieju, ty giździe ♀→♂; Głucha marcho ♀→♀ Płuż 1002, 89 (1872); Bombig, a wy mi tę miechowkę dajcie ♂→♂; Wy pioruny; boch kwoli jej chłopa reński musioł zapłacić; ale poczekaj, ona tej krowy nieprzedaj; bo gdzie się obroci, to ja jej zepsuję ♂→♀; Marcha ♂→♀ Płuż 1002, 106 (1873); Ty masz najduchow, coś ich z innemi chłopami na chwytała; masz żić ocieczoną; chudo marcho ♀→♀ Płuż 1002, 109 (1873); Ta kulawo marcha, ten żebrak; Ty nie żyjesz, jeno z cyganstwa; ty cygano – on tego synka tak zbił, aż do galat nasrał; ty motyko ♀→♂♀ Płuż 1002, 215 (1877); Marcha, Schwinglirz u. Iudas ♀→♀ StOp 963, 135 (1884); Ty stara siwa marcha, stara czarownica, to mnie sam wdupę pocałuj, gizdzie, łozarciuchu łozarty, co chwila ożarta, jachrałaś się zmlodu w Kalinowcu ♀→♀ SuŁ 991, 164 (1925).

MASARZ

'rzeźnik'

Fraz. Masarz koty drzeć 'marny rzeźnik': ón iest masarz koty drzyć ♂→♂ Rozm 1003, 292 (1884).

MASZKIET

pej. 'człowiek chętnie jedzący łakocie, dogadzający sobie, marnujący pieniądze na własne przyjemności'

kołtony, marzkiety ♀→♀ KŚl 980, 362 (1935).

MASZKIETNIK

pej. ‘człowiek chętnie jedzący łakocie, dogadzający sobie, marnujący pieniądze na własne przyjemności’

cygana, maszkietnik, prostok, szulerz ♀→♀ Ad 449, 142 (1874); Maschkietnik ♀→♀ Zaw 978, 97 (1911).

MAŚLAK

przen. ‘człowiek tępy, bezmyślny; głupiec’

du verfluchter Maślok ♂→♀ Ad 449, 49 (1866); Maślołku ♂→♂ Kroś 1005, 8 (1878); Ty smarkaty koniu! Ty masz taki żoły wąs i gašonę; my Ci ją utrzymy! Twoją gorzałkę nalej mi sam do rzici! ♂→♂; Ty maslołku, Ty się pakuj tam, zkądeś przyszła, Ty pierunie! Chcesz też mieć jedną orfeigę? ♂→♀ Łaz 988, 196 (1877); Tyn ślepy pies, mamlas, tyn maślok, ślimok, tyn wisielec; on nieporadzi nic robić ♂→♂ Płuż 1002, 163 (1876); Ty maśloku, ty ślimoku ♂→♂ Płuż 1002, 164 (1876); Ten ślepy pies, mamlas, woł, tyn maślok, ślimok, tyn wisielec, nieporadzi nic zrobić, ma świadkow za pieniądze ♂→♂ Płuż 1002, 169 (1876); te głupy maśloky, te nie-stetniku i pragliwcy ♂♂→♂; gonziona smarkato [ty głupi maśloku, ty niewstydniku i pragliwczę; gašiona smarkato] ♂→♂ Roz 1031, 183 (1904); Ty maśloku, Ty świno ślimato, Ty za żywota gnijesz, ja Cię muszę zabić, Ty pieronie ♂→♂ StaM 998, 52 (1875); ty wole, tromba, masloku ♂→♂ Żęd 976, 277 (1875).

MAŚNICA

‘kobieta otyła’

ty motyko, Cyculo, masnico, piczo ♂→♀ Żęd 771, 10 (1859).

MATKA

przysł. **Jaka matka, taka cera**

Jakoł matka kurwa, takoł cera kurwa ♂→♀ Łaz 988, 359 (1894).

MĄDRALA

‘człowiek przemądrzały lub chytry, sprytny’

ty mandrela, bo ci du Ohrfeige (du kluger ich gab dich Ohrfeige) ♂→♂ Kol 972, 77 (1904); ty – Mandrella – tyś iest taki iak twoy oycie<c> ♂→♂ Kroś 993, 61 (1859), Wy stary mandrela! Wy chodziecie do fesztra [‘leśniczego’] na ludzi skarzyć i Michała Kozlika teżeście u niego oskarżyli ♂→♂ Łaz 988, 276 (1885); ty szalbierzu, mandrela, ty po całym dniu w lesie mieszkasz ♂→♂ Płuż 1002, 75 (1872); Ty mandrella, boś mnie też z klasą podwyższył, a reklamacie toś podpisać nie chciał; toś został cielęciem; mandrela ♂→♂ Płuż 1002, 86 (1872); Ty diobli mandrella, bo ja ciebie nauczę ♂→♂ Płuż 1002, 247 (1877); *prowok.* Podź jeno a zrób mi co, ty smarkaty koniu, ty mandrela smarkaty, ty wielbładzie długi ♂→♂ StaM 1000, 81 (1894).

MECHNIK

'wyzwisko o niejasnym znaczeniu'

Mechnik, Lump ♂→♂ Izb 981, 153 (1927).

MIEĆ

'posiadać coś'

ty kurwo, ty bestyo, ty krowski waku, ty masz jeno najducha ♂→♀ Ad 449, 27 (1864); przekłeta kurwo jałowa, masz wszystkie spodnice kradzone ♀→♀ Ad 449, 176 (1876); ty polski Rzidcie, po Ses jes po polskim Rzidcie [ty polski Żydzie, bo żeś jest po polskim Żydzie] ♂→♂; Jak twoy chłob pośoł na Zawadzky, to rasem był Kostan dobri, po sie nie morzes na jednym chłopie kontentowaz! [Jak twój chłop poszoł na Zawadzki, to razem był Konstant dobry, bo się nie możesz na jednym chłopie kontentować!] ♀→♀; Ty Dezeci nie bences miaua, bo ses po Schwiece potraczua [ty dzieci nie będziesz miała, bo żeś po świecie potraciła] ♀→♀ Łaz 988, 317 (1890); Ten ślepy pies, mamlas, woł, tyn maśłok, ślimok, tyn wisielec, nieporadzi nic zrobić, ma świadkow za pieniądze ♂→♂ Płuż 1002, 169 (1876); Ty dłużniku; boś się ty tykował za dłużne pieniądze, ty giździe, ty kłaku, ty nic nie masz, tylko jedne galaty ♂→♂ Płuż 1002, 220 (1877).

Fraz. Gównno mieć 'nic nie mieć': gałganie, klaku ♂→♂, kurwo, ja mam dziecko, a ty mosz gównno, bo ci zdychają od głodu ♂→♀ Kad 996, 182 (1872); Tyś jest smarkaty przedemnie. Tyś smarkaty koń przedemnie. Wy kłacy, coście są wart, wyście gównno mieli przed tem, niż was szwager zbogacił. Ty rabczyku, bo ludzi na drogach strzelasz; Dzisz, pieronie sakramencki; Co ten był wart, to był taki zwiędłoch ♂→♂ StaM 998, 167 (1884).

Mieć czegoś do stu diabłów 'mieć czegoś bardzo dużo': Hahary mają Długów do 100 diołbłów ♀→♂♀ Kroś 1005, 243 (1894).

Mieć (dzieci) jak świnia prosiąt 'mieć bardzo dużo dzieci': Ty przekłeta czarna cygano, bo jeszcze masz swojego chłopa za mało, to jeszcze czyich wobisz i marki życzasz na gorzołę, aby się z nią jachrał, już przedtym ma jak świnia prosiąt, a jeszcze nie jest kontent na swoim chłopie, bo cie trzeba do caitungów postawić! ♀→♀ Ad 449, 251 (1881).

Mieć dzieci/dziecków jak psów/szmeru 'mieć bardzo dużo dzieci': czarownicą, suką, bo masz dziecków jak psów, damą, głodniocy, zeżyrocy; a twój przedał dąb Szczeponkowi a Pietrzinskiemu ♀→♂♀ Kad 996, 18 (1865); Tyś jest takōł krowica, bo się każdy miesiąc okocisz, a już moź dzieci jak szmeru ♀→♀ StaM 997, 67 (1902).

Mieć jedną orfeję 'zostać uderzonym w twarz': Ty smarkaty koniu! Ty masz taki żoły wås i gąsione; my Ci ją utrzymy! Twoję gorzałkę nalej mi sam do rzici! ♂→♂; Ty masłołku, Ty się pakuj tam, zkądeś przyszła, Ty pierunie! Chcesz też mieć jedną orfeję? ♂→♀ Łaz 988, 196 (1877).

Mieć kogoś euf. 'mieć kochanka, kochankę': ty jaka srześ, to tam swiaczoł albo tyn głupi Woyok twoi [ty jaka żeś, to tam świadczył albo ten głupi wojak twój] ♂→♀; wy złodzieje, wy kwainti [chwanty], wy łacie [luncie], wy wszorze, bo mie drzewo

kradniecie ♂→♂♀; ty klaczo, bo mosz zamska [zębska] jak klacza, ty kurwo, bo sieć [żeś] miała spiewołka ♀→♀ Łaz 988, 328 (1891).

Mieć komuś coś do rozkazu 'mieć prawo rozkazywać innym': Co mi takół żaba ma do rozkazu, przepukła, popeszyszana żaba chrostawa! ♂→♂ Łaz 988, 295 (1887); Ty rektor, co ty mnie masz do rozkazu. Ty jasny pieronie, ty siarczysty koronie ♂→♂ StaM 998, 372 (1891).

Mieć komuś gównno do rozkazu 'nie mieć prawa rozkazywać innym': Ty mi masz gównno do rozkazu, ty mnie możesz wziąć pocałować; ty świniu, ty mi nieszacuj mojej roboty, bo ludzie wiedzą, co kiermaszki wert, bo ja już dawno wysrała, coś ty wart ♀→♀ Ad 449, 228 (1879); Ty mnie masz gównno do rozkazu, ty młotyko; Ty kulawo, czarno młotyko, ty giździe kulawy, bo jak węgnę mietła, to ci tak wywałę, co ty tu chcecz ♀→♀ KŚl 980, 9 (1883); Ty smarkulo, ty mnie maź gównno do rozkazu, ty kurwo chodzisz z wielkim brzuchym, boś się zaś z kurwiła, bo się każdy dzień kurwisz. Jak niewyleziesz z tej sieni, to cię tym nożym przebiję, ty gizdzie ♀→♀ Łaz 988, 373 (1894); ty tumpie [lumpie], ty gałganie, wrzić mnie możesz całować; gównno mie maź do rozkazu, ty Żurek ♂→♂ Płuż 1002, 35 (1870); Ty smarkoczu, ty mi masz gównno do rozkazu; całuj mnie sam wrzić, ty ożarciuchu ♀→♂ Płuż 1002, 81 (1872); Ty gałganie, osieł, ty mi tu masz gównno do rozkazu, ty piorunie, ty bez galot z Płużnice ucieczesz, to sam masz ♂→♂ Płuż 1002, 168 (1876).

Mieć nożyska jak elefant 'mieć grube nogi': tyn przekłety szkut, bo ma nożyska jak elefant, bestya ♂→♂ Ad 449, 212 (1878).

Mieć piórko w kipie '?': Annula idzie, już zaś głupieje, bo ma piórko w kipie ♀→♀ Ad 449, 182 (1876).

Mieć pysk choćby/jak małpa/szczur/świnia 'być brzydkim': ty lichwiarzu; ty huntsfocie; ty kzywawzniku [?] (Verkrüppelter), bo ty nie maz nog, ieno konskie kopyta; ty lichwiorzu; ty maź pysk iak swiegnia [świnia] ♀→♂ Izb 986, 222 (1864); Pierony przekłete ogniste, Żaden niema taki pysk, jak Notzoniowe dzieci, One mają pyski jak szczury, choćby małpy ♂→[dzieci] SuŁ 991, 227 (1928).

Mieć swojego chłopa za mało 'o kobiecie: mieć nieokielznany temperament seksualny': Ty przekłeta czarna cygano, bo jeszcze masz swojego chłopa za mało, to jeszcze czyich wobisz i marki życzasz na gorzołę, aby się z nią jachrał, już przedtym ma jak świnia prosiąt, a jeszcze nie jest kontent na swoim chłopie, bo cie trzeba do caitungów postawić! ♀→♀ Ad 449, 251 (1881).

Mieć świadków za pieniądze 'opłacać fałszywie zeznających na swoją korzyść': Ten ślepy pies, mamlas, woł, tyn maśłok, ślimok, tyn wisielec, nieporadzi nic zrobić, ma świadkow za pieniądze ♂→♂ Płuż 1002, 169 (1876).

Mieć z kielbas różaniec '?': bestijo przekł<ł>ęta, motyko, waku, wroźko, strachu zarażony, masz skiołbos różaniec ♀→♀ Kad 996, 120 (1871).

Mieć z kimś party 'być z kimś w niejasnych, podejrzanych kontaktach': ty kurwo, bestyo, z żydamiś party miała ♂→♀ Ad 449, 60 (1866).

Mieć zębska jak klacza 'mieć duże zęby': ty jaka szreś, to tam swiaczoł abo tyn głupi Woyok twoi [ty jaka żeś, to tam świadczył albo ten głupi wojak twój] ♂→♀;

wy złodzieje, wy kwainti [chwanty], wy łącie [luncie], wy wszorze, bo mie drzewo kradniecie ♂→♂♀; ty klaczo, bo mosz zamaska [zębska] jak klacza, ty kurwo, bo sieć [żeś] miała spiewołka ♀→♀ Łaz 988, 328 (1891).

Nie masz kogoś jak ktoś jest 'ktoś jest największym przedstawicielem czegoś': ty cyganie, ty świndlyrzu, bo nie masz szkodnika, jakeś ty jest ♀→♀ Ad 449, 31 (1864).

Nie mieć (dzieci / żadnego dziecka), jeno/tylko... 'mieć dzieci godne potępienia': Ta Barczoczka niema dzieci, jeno zające a kroliki [nazwisko Barczok] ♀→♀ Płuż 1002, 171 (1876); Ty piorunie, gminski złodziej, bestijo, dłużniku, zbojniku; ty niemasz jeno żebraki ♂→♂ Płuż 1002, 173 (1876); Wy szalbierze, wy cygani, wy lichwiarze; bo ja ciebie muszę zabić ♂→♀; Szalbierzu, bo niemasz jeno samych żebrakow pełną izbę ♂→♂ Płuż 1002, 247 (1877); Ta kurwa, nie ma żadnego dziecka, jeno samy żebraki wygnity ślepy ♀→♀; Ta motyka ♀→♀ Poz 982, 31 (1866); ty kurwo, nie masz dzieci, tylko podciepy, na drodzes jy nasbierała, ty nie masz poczciwego chłopca ♀→♀ Żęd 976, 71 (1867).

Nie mieć gdzieś nic do chodzenia/szukania 'nie być gdzieś potrzebnym, mile widzianym': to tu mnie to miejsce należy, a ty tu niemasz nic do szukania ♂→♂ Ad 449, 201 (1878); Już się zaś tam wleką ci smyca. Miedza wyorali a zaś się tam wleką, nie mają tam nic do chodzenia; jak tu jeno przydą, to ja ich nauczę ♂→♂♀ Kad 996, 132 (1871); Co tu chcesz, ty babo, raus z tobą, tu baba nic niemoł do szukaniōł ♂→♀ StaM 997, 107 (1904).

Nie mieć nic do rozkazu 'nie mieć prawa rozkazywać innym': Ty jasny pierunie, Ty smarkulol! Ty tu nie masz nic do rozkazu. Jak cię liznę w pysk, to się ziemi chycisz. Ty sobie gąsionę przedemną utrzyj! ♀→♀; Ty motyko, Ty gizdulo, Ty mnie nie masz nic do rozkazu! ♀→♀ Łaz 988, 255 (1884); Ty bestia, ty pierunie, ty mnie nie masz nic do rozkazu ♂→♂ Poz 982, 12 (1866).

Nie mieć żadnego rozumu 'być głupim, bezmyślnym': wziena bys to tego bąblyrza, on zadney roboty nie poradzi, on zadnego Roszumu niemoł, iak on do koszcōła przidzie, to sie po kosciele ogłąndōł a norzem Lawky strurze. Wiego pokoleniu to Ludzi zabiiiają, jak przy woisku był, to na festągu siedziol, bo officera strzaskōł [strzaskōł] ♂→♀ Łaz 988, 312 (1889).

MIEJSCE

Fraz. **Na tym miejscu zostać 'umrzeć natychmiast':** mussimy go zabić, musimy go przepuczyć, aż tu na tym miejscu zostanie ♂♂→♂; bestyo przekłeta, ty złodzieju, bo ty jeno kradniesz ludziom te pieniądze, ty musisz być zabity ♂→♂ Ad 449, 195 (1878).

Miemka *zob.* NIEMKA

MIESIĄCZEK

'księżyc; tu: człowiek o okrągłej twarzy'

Czekaj, ty bestyjo, ja tobie tu [p. 65] teraz wyrobię ♂→♂; bocian ♀→♂; miesiączku ♂→♂ Płuż 1002, 64-65 (1871).

MIESIĄCZNICA

'kobieta nadmiernie płodna'

miesiącznica ist und 77 mal im Jahre kalbt ♀→♀ StaM 998, 10 (1872).

MIESZKAĆ

Fraz. Móc w czyjejs rzyci mieszkać 'wyrażenie lekceważenia, pogardy wobec innej osoby': To mnie sam w żyć pocałuj, ty mi możesz w moj żici miészkać, ty pieronie, jak mi jeszcze raz co powiesz, to ci tak dą w pysk, aże się razy czerwoną oblejesz ♂→♂ Kal 447, 88 (1892).

MIKA

'może obraźliwe określenie pochodzące od nazwiska ks. J. Mückeego, osławionego prorządowego proboszcza w Strzelcach Opolskich za czasów kulturkampfu'

ślepy mika [p] ♀→♂ Ad 449, 212 (1878).

MIOTLARZ

pogard. 'mężczyzna nieużyteczny'

Ty soroniu z Gonschiorowitz, ty mietlorzu, ja tobie flaki wydepcę, wyżyniemy ciebie ze Sucholony, nie będziesz się długo na Sucholonach roztopierzał ♂→♂ SuŁ 991, 223 (1927).

MLIHUBA

'kobieta lekkich obyczajów (?)'

ty diobla mlihubo [p], ty się z całym swiatą paskudzisz i po wszystkich chlywach się gizardzisz ♀→♀ Żęd 976, 225 (1873).

MŁODY

pej. 'niedojrzały, niepoważny'

Ty zasańcu smarkaty, ty młody pragliwcu ♂→♂ StaM 998, 65 (1876).

przysł. Jaka stara, taka młoda / Jacy młodzi, tacy starzy

Nie ma na całej Nowy wsi gizardów, jak młodzi i starzy. Jak młodzi gizardzi, tak starzy gizardzi! Ci paskudnicy! ♀→♂ Kiel 983, 30 (1882); Dobrze Ci się przechodzi z tem szczęściem. Ty motyko! Jaka stara, taka młoda; Bo się wszędzie rozdzieracie z temi motykami, jachrzecie się a potem na mojego syna składacie! ♀→♀ Łaz 988, 248 (1883).

MŁÓCIĆ

przen. 'sprawiać lanie'

ty leberancie, ty ośle, co ty chcesz; kiebych ja był zazył rozumu a was obuch młocił, ty grubeloku ♂→♂ Izb 987, 132 (1870).

MNICH

‘człowiek bezpłodny’

Ty siwoł motyko, Ty bestyjo, Ty pierunie, bo Cię zastrzelę albo tę kamieniem zabiję! ♂→♀, Wy macie takiego syna: kurwioża i mnicha [tu: bezpłodny, tłum. Zeugungsunfähigen] ♂→♂♀ Łaz 988, 258 (1884); Jego kobieta z innemi się kamracić może, bo on nie będzie miał dzieci, bo to jest mnich ♂→♀♂ Płuż 1002, 33 (1870); Kiendroże; Mnichu ♀→♂ StOp 967, 383 (1933).

MOCARZ

iron. ‘człowiek słaby’

mocorzu ♂→♂; niewstydniku, buntowniku ♂→♂ Spo 968, 13 (1866).

MORA

‘według ludowych wierzeń – upiór duszący ludzi podczas snu; tu: zła kobieta’

Ty moro, Ty kurwo pierońsko, Ty waku, Ty gidzie, by Cię piorony biły, Ty paskudniku, Ty czarownico, boś mi bydło opaskudziła, jo tu niechęć czarownicy w mojem domostwie, boś mi bydłu mleko poodbierała, ja Cię muszę zabić, co roz ztobą koniec zrobie; Ty waku gizdawy, przepukły, bo Ci inaczej niepowię jeno kurwo Tomkowa, boś mnie 5 razy na siebie w ciągała ♂♀→♀ StaM 998, 115 (1879); ty moro, zydowsko czarownico, ty zydulo und srogie sypie ♀→♀ Żęd 976, 344 (1879).

Czarna mora

przen. ‘brudna kobieta’

Ty czarna wrona, czarna mora, lepiej, kiedy byś się umyła ♀→♀ SuŁ 991, 272 (1929).

MOTYKA

1. ‘kobieta lekkich obyczajów’

chuda motyka ♀→♀ Ad 449, 51 (1866); motyka przeklęta u. trup przeklęty; jesteś ty motyka, jesteś ty wak ♂♀→♀ Ad 449, 103 (1870); po motyce; kalembą, marchą rozrażoną, gizdę i pancholę [?] ♂♀→♀ Ad 449, 132 (1873); Adamskowe kurwy, motyki, bo się kurwicie z pacholami, gidy, swinie [Julie und Valeria Adamski] ♀→♀♀ Ad 449, 194 (1877); Kowoliczko, wasz synek nam króliki zabił a do izby wrzucił, wy złodzieje; ty kurwo, motyko, giździe ♀→♀ Ad 449, 264 (1881); Motika, swiena, giest, smerdioch [motyka, świnia, gizd, śmierdziuch] ♀→♀ Ad 450, 43 (1893); idź, ty motyko, ty maż grziby w twojej motyce, ty szpotłoku, ty szkapo ♂→♀ Ad 450, 52 (1894); Ty motyko ruba, ty bachroczu, boś sobie dupę odparzyła ♀→♀ Ad 450, 92 (1901); ty kurwo, tu swinsko motyko ♂→♀ ANPS 773, 26 (1853); wyiachrano Motyko, sucho wilią ♂→♀ ANPS 773, 248 (1854); Motyka ♂→♀ Dziew 777, 47 (1924); Wy ryzoki, wy motyki, wy kurwy; się kurwić; ty kurwo ♀→♀♀ Dziew 777, 60 (1926); motyko Izb 981, 91 (1926); Du alte Moteka Izb 981, 188 (1930); Młotyka; Pieronie ♂→♀ Izb 986, 218 (1863); Motyko; [p. 249] ty giśdze, ty paskudniku ♂→♀ Izb 986, 248-249 (1865); dzicie ją, szmata, kurwa, bo ci mularze przyjechali, to ona tesz przyszła, po [bo] by nie

miała się z kim jachracz, ta motyka ♀→♀ Izb 987, 202 (1872); du Hure, Motyka, ich werde dich totschiagen ♀→♀ Jem 1001, 49 (1932); du Hure, Moteka u. Sowita [motyka, zawita] ♂→♀ Jem 1001, 72 (1933); du Blinde Motyka, ich werde dir beide Augen (Schlippie) [ślepie] raus hauen ♂→♀ Jem 1001, 94 (1935); ty Motyko, ty Kurwo ♂→♀ Jem 1001, 134 (1936); ty wyiachrana motyka, brelonie, wakiem, czarownicą, strachem, cyganem ♀→♀; cupaku, cyganą od Manna ♀→♀ Kad 996, 20 (1865); ty kurwo wojańska, damo, psiurska kurwo, [p. 24] waku, motyko ♂→♀; ty breloniu, ja ciebie muszę zastrzelić, zniszczyć na dobrze ♂→♂ Kad 996, 23-24 (1865); drzikim a głupim ♂→♂; strachem, motyką, wygnitem ślypiem ♀→♀; fałszywcy ♂♀→♂♀ Kad 996, 32 (1866); ty złodzieju, przekleto motyko ♂→♀ Kad 996, 37 (1866); ty wrózko, ty motyko, ty otraconoł, ty maciurko, bo jedno dziecko macie a używić go nie możecie ♀→♀; ty Cygano ♀→♀ Kad 996, 44 (1867); motyko, wakiem ♂♀→♂ Kad 996, 46 (1867); ty kurwiożu, jajca ci przy samej rzici uciąć, ty złodzieju ♂→♂; ty kurwo a motyko, by was pierón pobił, bo prędzej niebędzie lepszy ♂→♀; wy leberańci, ja was wyszykuje, przidę tu później ♂→♂♀ Kad 996, 80 (1869); bestijo przek<l>ęta, motyko, waku, wroźko, strachu zarażony, masz skiołbos różaniec ♀→♀ Kad 996, 120 (1871); ty motyko, ty waku, ty kurwo, ty łacie, ty chwancie, ty nic, ty wiertelu, ty kulosie, wy mrzygłody, ty szlondro, ty damo, ty krowa, bo się wczora góniła ♀→♀ Kad 996, 133 (1871); ty przekłeta, stodiobelska bestijo, ty waku, motyko, gizdzie, bo jak mi sie ta krowa poszóntnie, to mnie sie będziesz pomiętać ♂→♀ Kad 996, 141 (1871); chudy psie, slimoku, na moja kobieta mi skołkoł, słodzieju, Keissowis kartofle ukrodl, ja ciebie musza zabić, motyko, gizdzie ♂♀→♂♀ Kad 996, 200 (1873); ślepo, bestyjo ♂→♀; kurwo, waku, motyko, zmotyki se wykop, ty pieronie, ja ciebie musza zabić ♂→♀ Kad 996, 202 (1873); Jeno cicho, ty bassoku – już zaś łazisz z tym bassym – ty czarno motyko – ty motyko wygnito, bo z twojej motyki toby się kałęba nażarła ♀→♀ Kal 447, 51 (1885); wyjachraną motyką i wojanką ♀→♀; złodziejami ♀→♀ Kal 447, 75 (1889); Motyko, tłomoku ♂→♀ Kal 447, 233 (1911); Pojdz, Ty krowi waku; Ty cygano; cały świat obleciałaś; Ty siwo młotyko, tak jak złodziej lotoż; czarownicąs jest. To mie są w rzic pocałuj; Ty czorny wrózu. Ty czorno wrono; Ty czarno torbo; tak tyn ogón za dupą nosisz ♀♀→♀ Kiel 983, 31 (1882); Te gidy, te bestyje, te dziady, ta młotyka, bo je pobić muszę. Idź a powiedz im, że jak mi próg przeleżą, to ich zabiją. Bo ona mu jyno tyn miech przepukły smaruje. Tyn kędroz się nie mógł na tej starej obyżć, aż ta (Jozefa Ibrom) z tego cherestu przyszła ♀→♂♀ Kiel 983, 48 (1883); czorno motyka! pjerón! ♂→♀ Kiel 983, 61 (1884); znaidek! poćepek! połumano bestio! czorno młotyko!; znaidek; młotyko ♀→♀ Kiel 983, 66 (1884); Młotyko! paskudniku! złodz<i>eje! ♂→♂♀ Kiel 983, 70 (1885); Ta kurwa, bo wszystko drzewo księrzoszkwowi chce złąki znieść; [p. 97] Dydzies kurwa, ty motyko, ty stary waku ♂→♀ Kiel 983, 96-97 (1886); Motyko opuchnionoł, rozdentek, ropucho ♂→♀ Kiel 983, 116 (1888); Pieronskoł kurwo; Motyko ruboł ♂→♀ Kiel 983, 120 (1888); Powiedz tam tej motyce starej, temu gidowi starymu, tej kurwie – bo się tarła – ani zkurwić się nie morze ♀→♀ Kiel

983, 129 (1889); Ty staro! dziewa, motyko, kurwo; ty stary ho!ku, bo się już 13 lat hukolsz, a niemożesz się odhukać ♀→♀ Kiel 983, 131 (1889); motyko, smarkaczu, usrańcu ♂→♀ Kiel 984, 100 (1871); Pieronsko Motyko, Wolly Gupie [wole głupi] ♂→♂♀ Kol 970, 27 (1906); Ty pscheklento Motyko; Ty pscheklente Husyitze Pieronski ♂♀→♀ Kol 972, 25 (1901); pani, gnoiku, proznaku i ty motyko przeklęta; motyko ♀→♀ Kol 973, 70 (1854); ty przeklęta motyko, ty damo ♂→♀ Kol 973, 100 (1854); Motyko ♀→♀ Kroś 993, 98 (1860); Wydzieraczu – Żąto!ku – Motyka ♀→♀ Kroś 993, 125 (1860); Motyka ♂→♀ Kroś 994, 228 (1858); Czaronnico, Garbo!czu ♀→♀, Czaronnico, Garbo!czu, Motyko, Waku ♂→♀ Kroś 1005, 208 (1892); Ty mnie masz gównno do rozkazu, ty m!otyko; Ty kulawo, czarno m!otyko, ty gi!dzie kulawy, bo jak węznę miet!a, to ci tak wywałę, co ty tu chcecz ♀→♀ KŚ! 980, 9 (1883); Tyś pfa!oniowa; tyś kurwa; ty m!otyko ♂→♀ KŚ! 980, 39 (1886); ty kurwo; ty m!otyko; ty gizdzie; pódz do mego Constanta ♀→♀ KŚ! 980, 48 (1886); du blinde Motyka KŚ! 980, 270 (1926); ta motyka, ten gizd ♀→♀ KŚ! 980, 340 (1933); Ty djoblo motyko, tosch tam już zas tyn przeklenty byk bol u ciebie w sobotam. Bo jo wachowała do pu dwanosty. To u ciebie dwierzi szczyrkly ♀→♀ KŚ! 980, 354 (1934); Ten kulawiec, ciarach; Ten stodiobelski wysuszoniec, ten sakramencki pokręconiec ♀→♂; Ta przek!e!o! motyka, kiedyby jej to ta drugo! noga spuch!a ♀→♀ Łaz 988, 26 (1872); Dobrze Ci się przechodzi z tem szczęściem. Ty motyko! Jaka stara, taka m!oda; Bo się wszędzie rozdzieracie z temi motykami, jachrzecie się, a potem na mojego syna składacie! ♀→♀ Łaz 988, 248 (1883); Ty jasny pierunie, Ty smarkulo! Ty tu nie masz nic do rozkazu. Jak cię liznę w pysk, to się ziemi chycisz. Ty sobie gąsionę przedemną utrzyj! ♀→♀; Ty motyko, Ty gizdulo, Ty mnie nie masz nic do rozkazu! ♀→♀ Łaz 988, 255 (1884); Ty siwo! motyko, Ty bestyjo, Ty pierunie, bo Cię zastrze!ę albo tę kamieniem zabiję! ♂→♀, Wy macie takiego syna: kurwo!za i mnicha [tu: bezpłodny, tłum. Zeugungsunfähigen] ♂→♂♀ Łaz 988, 258 (1884); Ty myśliwiecka kurwo, Ty motyko! ♂→♀ Łaz 988, 273 (1885); ti stodiobelsko motiko, ti drabino, nie mozes to ich genschi pasz ♀→♀; ty stodiobelski Szochu uisi [szczocho łysy] ♀→♀ Łaz 988, 315 (1890); Stary, siwy psie głupi, wy złodzieje ♀→♂; Ryszoku, ucinku, motyko chudo ♀→♀ P!uż 1002, 56 (1871); Ssapramancko motyko ♂→♀ P!uż 1002, 63 (1871); Ty kurwiarzu, ty gi!dzie ♂→♂; Ty motyko, weś a wytrzyj sobie tę motykę ♂→♀ P!uż 1002, 138 (1874); Ta kulawo marcha, ten żebrak; Ty nie żyjesz, jeno z cyganstwa; ty cygano – on tego synka tak zbi!ł, aż do galat nasra!ł; ty motyko ♀→♂♀ P!uż 1002, 215 (1877); Żarlibyście chléb, podcoście fa!szywie przisiągali; teraz go już nie żerecie ♂→♀; Możesz zaś iść, Kampino, na skargę, iże niesę ociepkę słomy, ty motyko łyso, ty kurwo ♀→♀ P!uż 1002, 232 (1877); Czeka!j, ty diable, jak cię dopadnę, to cię na pierwszej lepszej drodze roztrzasnę ♂→♂; Kurwa, motyka, gizd ♂→♀ P!uż 1002, 236 (1877); Ta grofsko, pańsko kurwa, motyka; mój syn ma wszystko poczwiwé, ale ona, co się raz z Dworaczkiem podupczy!a, to ma kieckę ♀→♀ P!uż 1002, 242 (1877); Motyko ♂→♀ Roz 1004, 333 (1925); Motyko, Pierona ♀→♀ Roz 1004, 358 (1929); kurwo,

motyko, giździe ♂→♀ Roz 1031, 46 (1887); motyka, rzadniku, szmotloku ♀→♀ Roz 1031, 62 (1890); motyko, rzadniku ♀→♀ Roz 1031, 62 (1890); złodzieju, wszorzu, motyko ♂→♀ Roz 1031, 75 (1891); czarna motyka ♂→♀ Roz 1031, 85 (1894); motyka, kraka ♂→♀ Roz 1031, 91 (1894); swinia, motyka, kurwa ♀→♀ Roz 1031, 100 (1895); Te dioblo Motyka ♂→♀ Roz 1031, 178 (1903); Ty kurwo, tyś z Jendrykiem miała dwoje dzieci; ty Damo; ty darmodaiko; ty motyko, ty waku ♀→♀ Rozm 1003, 130 (1864); ty motyko, ty kurwo ♂→♀ Rozm 1003, 233 (1870); ta Motyka, niech ona swojeń Motykań wołzy, a nie moje Masło, ta Kurwa, ten Giesd, bo ona mi Masło kradła ♀→♀; ona i Gromliczkę ukradła ♀→♀ Rożn 772, 40 (1896); Motyko ♂→♀ Rożn 772, 41 (1896); ty byku, mrzygodzie ♀→♂; ty motyko, ty waku, ty mrzygodzie ♀→♀ Spo 968, 116 (1871); ona jest swinia; ty motyko siwo; ty sucho źic zielono czarno, srokato; ty makoliczne nasienie Drzymałowe ♀→♀; Ty ciela ♂→♀; on jest huncwot; To jest moja praca ♀→♂; Jeno bij tego złodzieja, bo masz prawo do niego ♂→♀ StaM 999, 263 (1871); Ty byku, ty kurwiorzu ♂→♂; Ty kurwo, ty waku siwy, ty motyko stara ♂→♀ StaM 1000, 125 (1895); Ty lutrze, ty cieluchu, ty motyko, bo cie się ta motyka rozdziera, ty wszorz, ty dobrodzieński kłaku, wzić mić cają [całuj] ♂→♂♀ StaM 1000, 156 (1896); Motyka und curva ♀♀→♀ StaW 975, 8 (1929); Motyka ♀→♀ StOp 961, 22 (1930); dostałaś, ty gischdzie; tyn śmierdziuch, ten kuloz, ta motycka, ta kurwa schmierdzonca ♀→♀ StOp 963, 121 (1882); Moteka ♂→♀ StOp 964, 35 (1892); gizdzie; Motyko ♀→♀; slipokach ♀→♂ StOp 965, 3 (1906); wy przekłete motyki ♂→♀♀; ja cziem zabyiem [ja cię zabiję]; ty resoku [ty ryszaku] ♂→♀ StOp 967, 25 (1906); Niesdaro, Motyko, Giesdzie, Swino ♀→♀ StOp 967, 351 (1930); pieronsko Motyko ♀→♀ StOp 967, 382 (1933); Motyką, kurwą ♂→♀ SuŁ 989, 102 (1872); hudo motyko, masz źic zadkano fropę, to sobie też pysk zadkej, ty suchy sierze ♀→♀ Szym 992, 188 (1891); Motyko ♂→♀ Wys 1132, 262 (1860); Ty motyko wyjebana, ty kurwo, ty gangnocie, ty wargocz, ty wargocz ♀→♀ Zaw 977, 63 (1881); ty Czarownico, ty motyko ♀→♀ Zaw 978, 90 (1910); Modeka und Kurva ♀→♀ Zaw 978, 355 (1932); ty motyko, Cyculo, masnico, piczo ♂→♀ Żęd 771, 10 (1859); ty kurwo, damo, motyko, smyku ♀→♀; ty rubo besty ♀→♀ Żęd 771, 25 (1859); ty besty, motyko, polucho, smyku ♂♀→♀; ty wielko pani ♀→♀ Żęd 774, 223 (1858); ty Gizduło, ty motyko ♂→♀ Żęd 774, 233 (1858); Ta kurwa, nie ma żadnego dziecka, jeno samy żebraki wygnity ślepy ♀→♀; Ta motyka ♀→♀ Poz 982, 31 (1866); czarna motyką und szcerbatą babą ♀→♀ Żęd 976, 28 (1866); ty przekłeta kurwo, motyko ♂→♀; ty masz kurwę ♀→♂ Żęd 976, 120 (1869); ty kurwo, ty oszkrobino, wy złodzieje, ty czarownico, motyko rozglabana (du Hacke zerfetzt) ♀→♀ Żęd 976, 370 (1880); ta motyka, ta kurwa, ten rozwleczoney wak ♀→♀ Żęd 976, 377 (1880).

2. *'pudendum muliebre'*

idź, ty motyko, ty maź grziby w twojej motyce, ty szpotloku, ty szkapo ♂→♀ Ad 450, 52 (1894); ty pieronie, ty bestija, czy ja tobie motykę wytargał ♂→♀ Kad 996, 15 (1864); Dobrze Ci się przechodzi z tem szczęściem. Ty motyko! Jaka stara, taka

młoda; Bo się wszędzie rozdzieracie z temi motykami, jachrzecie się, a potem na mojego syna składacie! ♀→♀ Łaz 988, 248 (1883); Ty kurwiarzu, ty giździe ♂→♂; Ty motyko, weś a wytrzij sobie tę motykę ♂→♀ Płuż 1002, 138 (1874); ty masz przepuchłą motykę; ty gidzie; ty świniu; ty świętozka; ty rozańcowa; bo cię tę łep straszne [strzasnę] ♂→♀ Rozm 1003, 164 (1866); ta Motyka, niech ona swojeń Motykań wołzy, a nie moje Masło, ta Kurwa, ten Giesd, bo ona mi Masło kradła ♀→♀; ona i Gromliczkę ukradła ♀→♀ Rożn 772, 40 (1896); Ty lutrze, ty cieluchu, ty motyko, bo cie się ta motyka rozdziera, ty wszorzu, ty dobrodzieński kłaku, wzić mię cają [całuj] ♂→♂♀ StaM 1000, 156 (1896); Gomoluch jest dłużnik, Kłak, Łajdok ♂→♂, a Marysia Gomoluchowa ma siwą motykę, jest stara, garbata, krziwa i krzywo chodzi ♂→♀ StaW 969, 240 (1866).

Fraz. **Z motyki sobie wykopać 'zdobyć sobie coś samodzielnie'**: ślepo, bestyjo ♂→♀; kurwo, waku, motyko, zmotyki se wykop, ty pieronie, ja ciebie musza zabić ♂→♀ Kad 996, 202 (1873).

Z twojej motyki toby się kałęba nażarła 'obraźliwie o kobiecie': Jeno cicho, ty bassoku – już zaś łazisz z tym bassym – ty czarno motyko – ty motyko wygnito, bo z twojej motyki toby się kałęba nażarła ♀→♀ Kal 447, 51 (1885).

MÓC

Ty diabla tytło [?], mozesz iść swojego chłopca meldować na Buczki jajca bykowi hustać, dostanie czeski na godzinę ♂→♂♀ Ad 449, 224 (1879).

Fraz. Ktoś **zdycha, a zdechnąć nie może 'ktoś żyje za długo'**: ten stary pieron, ta suchyta, bo zdycha a zdechnąć nie może, a smierdzi zdaleka, bo jej ze ślypi ciecze jak suce; dobrze było staremu pieronowi noscic [nosić], co żaden niewidział ♂♀→♂♀ Kad 996, 22 (1865); Twój ojciec jak pies pod kołem zdechł ♂→♂; Jego – Kossoków – ojciec zdycha a niemoże zdechnąć ♂→♂ StaM 998, 240 (1887).

Móc kogoś w rzyć całować/pocałować 'wyrażenie lekceważenia, pogardy wobec innej osoby': Wybyście byli radzi, gdyby Wam miechy ze sypania nosili, a Wybyście żarli i ślepali; mozesz mnie wzić całować ♂→♂ Ad 449, 143 (1874); Ty mi masz gównu do rozkazu, ty mnie mozesz wzić pocałować; ty świniu, ty mi nieszacuj mojej roboty, bo ludzie wiedzą, co kiermaszki wert, bo ja już dawno wysrała, coś ty wart ♀→♀ Ad 449, 228 (1879); ty tumpie [lumpie], ty gałganie, wrzić mnie mozesz całować; gównu mie maż do rozkazu, ty Żurek ♂→♂ Płuż 1002, 35 (1870); oni nie są z miasta, tylko tam z kąd świnię; Wy kłaki, wy nie możecie płatu zapłacić i nie wyciągniecie; możecie mnie w dupa całować ♀→♂♀ Zaw 977, 5 (1880).

Móc w czyjejs rzyci mieszkąć 'wyrażenie lekceważenia, pogardy wobec innej osoby': To mnie sam w żyć pocałuj, ty mi mozesz w moj żici miészkać, ty pieronie, jak mi jeszcze raz co powiesz, to ci tak dą w pysk, aże się razy czerwona oblejesz ♂→♂ Kal 447, 88 (1892).

Nie móc się na jednym chłopie kontentować 'o kobiecie: mieć nieokietznany temperament seksualny, szukać przygód pozamatżeńskich': ty polski Rzidcie, po Ses jes po polskym Rzidcie [ty polski Żydzie, bo żeś jest po polskim Żydzie] ♂→♂; Jak twoy

chłob pośoł na Zawadzky, to rasem był Kostan dobri, po sie nie morzes na jednym chłopie kontentowaz! [Jak twój chłop poszoł na Zawadzki, to razem był Konstant dobry, bo się nie mozesz na jednym chłopie kontentować!] ♀→♀; Ty Dezeci nie bences miaua, bo ses po Schwiece potraczua [ty dzieci nie będziesz miała, bo żeś po świecie potraciła] ♀→♀ Łaz 988, 317 (1890).

Nie móc się wypłacić *być niewypłacalnym*: Ty cyganie, ocyganioteś mnie o jeden meter, przedowosz pole, a nie mozesz się wypłacić ♂→♂ Łaz 988, 281 (1886).

Z nikim nie móc się zgodzić *mieć charakter kłótniwy, skłonny do sporu*: Ty larwo przekłeta, ty różancowa, bo do różanca należysz, a diabeł ci u nóg wisi, ty święta, bo się znikim nie mozesz zgodzić ♀→♀ Ad 449, 231 (1879).

MRZYGLÓD

‘człowiek zawsze głodny, także chciwy’

wy mrzi głodzi, trąbą, smykem a packnechtem ♀→♂ Kad 996, 76 (1869); ty motyko, ty waku, ty kurwo, ty łacie, ty chwancie, ty nic, ty wiertelu, ty kulosie, wy mrzyglody, ty szlondro, ty damo, ty krowa, bo się wczora góniła ♀→♀ Kad 996, 133 (1871); mrzigoda, duznizi [mrzygloda, dłużnicy]; Ihr stinkt wie die Hunde (in poln. Sprache) ♀→♀ KŚl 980, 271 (1926); Ty gałganie, Ty wichłaczu, Ty cyganie! Za trzy lata będziesz prawo miał do tego gruntu!; Ty głupi mrzigłodzie, Ty głupi mrzigłodzie ♂→♂ Łaz 988, 132 (1875); ty mżigodzie, ty kłaku, ty psiaro, bo tak zdechniesz, iak ten pies, teras póc a weś gose, a żeżer go, keś go stżelół ♂→♂, ty kłaku, bo żeś kasikowy [Kazikowi] wszytkie wewióry za stżelół, boś niemioł co żrać, a ponowinie es z fletą lottoł, a kuropatfę es bes szonąg zabiół ♀→♂ Łaz 988, 334 (1891); głodnioku, bestyjo, mrzigłodzie, złodzieje ♂→♂ Płuz 1002, 14 (1869); ty byku, mrzygodzie ♀→♂; ty motyko, ty waku, ty mrzygodzie ♀→♀ Spo 968, 116 (1871).

MURZYN

‘człowiek czarnoskóry; tu: pej. człowiek bezwartościowy’

ty sciero, ty murzinie, złodzieju, boś nam okno wytrzasł i 10 talarów ukradł, ty zboniku, boś pańskiego kowola zabił ♂→♂ Izb 987, 269 (1876).

MUSIEĆ

Fraz. Ja kogoś muszę zabić na pierwszej lepszej drodze ‘ktoś powinien umrzeć’: pogróż. przekłety złodzieju; kłaku; cyganie; ja ciebie muszę zabić na pierwszej lepszej drodze, od mojej ręki musisz zginąć, co mnie będziesz pamiętał ♂→♂ Ad 449, 175 (1876).

Kogoś **musi pierun wziąć *‘złorzeczenie: ktoś powinien umrzeć’***: Ty smarkaty byku! Ty nogoniu! Ty chlubniku! Ciebie musi pierun wziąć! ♂→♂ Łaz 988, 257 (1884).

Kogoś **muszą siarczyste ogniste pierony zabić *‘złorzeczenie: ktoś powinien umrzeć’***: przez tego przekłatego żyda straciłym poł trzecia sta twardych [‘talarów’]; tego żyda muszą siarczyste ogniste pierony zabić. Stoisz tam, ty przekłety żydzie,

wszękfasio! ♂→♂ Ad 449, 186 (1877).

Ktoś **musi być zabity** 'złorzeczenie: *ktos powinien umrzeć*': *pogróż.* mussimy go zabić, musimy go przepuczyc, aż tu na tym miejscu zostanie ♂♂→♂; bestyo przeklęta, ty złodzieju, bo ty jeno kradniesz ludziom te pieniądze, ty musisz być zabity ♂→♂ Ad 449, 195 (1878).

Ktoś **musi zginąć od** czyjejs ręki 'złorzeczenie: *ktos powinien umrzeć*': *pogróż.* przeklęty złodzieju; kłaku; cyganie; ja ciebie muszę zabić na pierwszej lepszej drodze, od mojej ręki musisz zginąć, co mnie będziesz pamiętał ♂→♂ Ad 449, 175 (1876).

Musiec iść furt ze służby *euf.* 'zostać wyrzuconym ze służby': Przeklęty łapie, tyś tych pieniędzy nie oddał, ty nie będziesz długo we służbie, ty musisz iść fört ze służby – ja ci to zrobię ♂→♂ Kal 447, 53 (1885).

Musiec komuś uszy poucinać 'złorzeczenie: *ktos powinien zostać ukarany*': *pogróż.* bo ci muszę ti uszy po ucinac ♂→♂ Ad 449, 199 (1878).

Muszę/musimy kogoś zabić 'złorzeczenie: *ktos powinien umrzeć*': *pogróż.* ty sakramencka bestya, bo cie muszę zabić ♂→♂ Ad 449, 187 (1877); mussimy go zabić, musimy go przepuczyc, aż tu na tym miejscu zostanie ♂♂→♂; bestyo przeklęta, ty złodzieju, bo ty jeno kradniesz ludziom te pieniądze, ty musisz być zabity ♂→♂ Ad 449, 195 (1878); pieronie, ja ciebie musza zabić, ja cie naucza ♂→♂ Kad 996, 179 (1872); chudy psie, slimoku, na moja kobieta mi skołkoł, słodzieju, Keissowis kartofle ukrodl, ja ciebie musza zabić, motyko, gizdzie ♂♀→♂♀ Kad 996, 200 (1873); ślepo, bestyjo ♂→♀; kurwo, waku, motyko, zmotyki se wykop, ty pieronie, ja ciebie musza zabić ♂→♀ Kad 996, 202 (1873); Ty stary złodzieju; tyś Maroniowi ukrodl wiepsza i masło, i kołocz z pieca, jako teraz i gąsiora. Ja cię muszę zabic abo cie zastrzela, jak na pole wnocy pojdziesz ♂→♂ Kiel 983, 91 (1886); niemieckoł kurwa, głupioł miemka, złodzieju, iże mnie musi zabić, jak mnie dopadnie ♂♀→♀ StaM 997, 74 (1902); Ty maśloku, Ty świnió ślimato, Ty za żywota gnijesz, ja Cię muszę zabić, Ty pieronie ♂→♂ StaM 998, 52 (1875); Ty moro, Ty kurwo pierońsko, Ty waku, Ty gidzie, by Cię piorony biły, Ty paskudniku, Ty czarownico, boś mi bydło opaskudziła, jo tu niechcę czarownice w mojem domostwie, boś mi bydłu mleko poodbierała, ja Cię muszę zabić, co roz ztobą koniec zrobię; Ty waku gizdawy, przepukły, bo Ci inaczej niepowię jeno kurwo Tomkowa, boś mnie 5 razy na siebie w ciągała ♂♀→♀ StaM 998, 115 (1879).

NABRAĆ

euf. 'nakraść czegos'

Tyś ukradł Herbichowi piły, a mnieś nabrał kartofli ♂→♂ Ad 449, 208 (1878); Ty od złodziei odbierasz i węglaś mi nabrał ♀→♂ Ad 449, 259 (1881).

NACHWYTAĆ

'*nałapać; tu: urodzić wiele niesłubnych dzieci*'

Ty masz najduchow, coś ich z innemi chłopami na chwytała; masz zic ocieczoną; chudo marcho ♀→♀ Płuż 1002, 109 (1873).

NAGI

'obnażony; tu: nieposiadający niczego, ubogi'

Naga rzyć

pej. 'człowiek ubogi; nędzarz'

naga Rzyć ♂→♀ Szym 992, 11 (1873).

NAHABIĆ

'nazbierać z cudzego; nakraść'

Ty habierzu, bo ty nie kupisz siana jeno co nahabisz bez wszystkie lata. Ja będę przysięgał i że ty jeno nachabisz; Hamołku ♂→♂ Kiel 983, 89 (1886).

NAJDUCH

'niesłubne dziecko, także podrzutek'

ty kurwo, ty bestyo, ty krowski waku, ty masz jeno najducha ♂→♀ Ad 449, 27 (1864); Ty masz najduchow, coś ich z innemi chłopami na chwytała; masz zić ocieczoną; chudo marcho ♀→♀ Płuż 1002, 109 (1873).

NAJWIĘKSZY

'st. n.w. od wielki'

Fraz. Być największym czymś *z całego* czegoś *'być najlepszym przykładem jakiejś cechy'*: Ty kurwo; Tyś jest największa kurwa z całego gminu, boś miała france z Josefem Konieczny ze dwora ♀→♀ Kiel 983, 137 (1890).

NAKRAŚĆ

'dużo ukraść, nagromadzić kradzionych dóbr'

pjerunje, sowodzieu [złodzieju] ♂♀→♂; ten stare swodzie [złodziej], zo tela bes powstanie nakrot ♀→♂ KŚI 980, 297 (1929).

NALEŻY

Fraz. Być jak należy *'przestrzegać zasad moralnych'*: joł to mą [mam] kobieta, ale ta to sie wjednym ['ciągle'] goni ♂→♀; Ty, Jaschu, ty mnie słuhej, tak jak joł ci koża, tak rob, kub se karwacz o 7 żemieniah, a by [bij] każdy dzień, bo kieby kobieta boła jak należy, to by w domu bóła, nie lottała by za tobą ♂→♂ Łaz 988, 336 (1891).

NAMAWIAĆ

'zachęcać, przekonywać kogoś do czegoś, tu: do złego, do popełnienia przestępstwa'

Ty przekłety ryszołku, złodzieju, Ty krzywdziorzu, bos barucianom pieniądze ukradł. Tyś mię do fałszywej przysięgi namowoł ♂→♂ Łaz 988, 299 (1888); Tyś jest dziki mulorz; tobie jeszcze braknie, bo ty przeżeresz wszystko; boś mnie do fałszywej przysięgi namawiał ♂→♂ Płuż 1002, 143 (1874).

NAMÓWIĆ

‘zachęcić, przekonać kogoś do czegoś, tu: do złego, do popełnienia przestępstwa’

ty fałszywy przysięźniku, ty Gog<o>liniorzu, zaś pujdziesz do Gogolina siedzieć, ty sośniczka, ty próznoku, ty gnojku, chciałeś mnie do fałszywy przysięgi namówić ♂→♂ Kad 996, 77 (1869).

NAPLUĆ

‘plunąć na kogoś, coś’

Fraz. Do ślepi komuś **napluć** *‘okazać komuś pogardę’*: Tys nieporządnoł kobieta; Ty świniuo ozartoł; ioł ci do ślepi mogę napluć; chłopów za iaica ciąglą ♂→♀ Kroś 1005, 154 (1887).

NAPRAĆ

‘zbić, dać lanie’

Fraz. Naprać komuś, **wiele do** kogoś **wlezie** *‘mocno kogoś zbić’*: *pogroź.* ty przeklenty pieroński Spocze [Szpacze?], ty nie patrzisz wachy, jeno siedzisz przityh przeklentyh Dziewach, bo kebyś wachowau, to bys wiedzau, kto czy te Wrota potatrau. A jag cziń [cię] w placzu [placu] dopadniemy, to czy [ci] tele napierymy, wiele do ciebie wlezie ♂→♂ Roźn 772, 58 (1901).

NARODZIĆ SIĘ

‘urodzić się’

Fraz. Żle się narodzić *‘być dzieckiem pozamająnskim’*: Ti jest gluby, ti się sle narodziel, ty iejst Ciela [tyś jest gruby, tyś się źle narodziel, tyś jest cielę] ♂→♂ Kol 974, 134 (1849).

NASIENIE

‘tu: pej. potomstwo’

ona jest świnią; ty motyko siwo; ty sucho żić zielono czarno, srokato; ty makoliczne nasienie Drzymałowe ♀→♀; Ty ciela ♂→♀; on jest huncwot; To jest moja praca ♀→♂; Jeno bij tego złodzieja, bo masz prawo do niego ♂→♀ StaM 999, 263 (1871).

NASRAĆ *wulg.*

1. *‘wypróżnić się’*

Ta kulawo marcha, ten żebrak; Ty nie żyjesz, jeno z cyganstwa; ty cygano – on tego synka tak zbił, aż do galat nasrał; ty motyko ♀→♂♀ Płuż 1002, 215 (1877).

2. *przen. ‘nie dać nic do jedzenia’*

Ty przekłety kłaku, ty cyganie, boś niemasz narano co zeżrać, toż chcesz, cobych ci nawalył – nasrą ci ♂→♂; Jeno sobie daj pozór, bo jak ja ciebie raz kędy dopadnę, to mnie sobie ty będziesz pamiętał ♂→♂ Płuż 1002, 140 (1874).

NASTAWIAĆ

Fraz. **Nastawiać pitkę** ‘*uprawiać nierząd*’: bestio, pierunie, bo cię razem zabija; pitka; nastawiałaś ją ♂→♀ Ad 449, 103 (1870).

NATARGAĆ

pej. ‘*nazrywać; tu: nakraść*’

Pocoś tam była w mojej kapuście, jak eś mi kapusty natorgała, to ujrzysz! ♂→♀ Łaz 988, 372 (1894).

NAUCZYĆ

Fraz. **Nauczyć** kogoś ‘*dać komuś nauczkę*’: smarkoczu, jednakech cię nauczył, pójdź, dam ci za cheski, gorszisz się ♂→♂ Ad 449, 238 (1880); Już się zaś tam wleką ci smycy. Miedza wyorali a zaś się tam wleką, nie mają tam nic do chodzenia; jak tu jeno przydą, to ja ich nauczę ♂→♂♀ Kad 996, 132 (1871); pieronie, ja ciebie musza zabić, ja cie naucza ♂→♂ Kad 996, 179 (1872); Takiego szołyssa jeszcze trzeba nauczyć ♂→♂ Kal 447, 38 (1882); Ty pieronie przekłety, co tu masz za drogę, ty bestyjo, ja ciebie nauczę, jak cie jeszcze raz potkam, to cie zabijem jak psa, ty gałganie z wsi, ty wole, nie znasz instrukcyje? ♂→♂ Kiel 983, 41 (1882); Thekla, poć jeno; Ten mur, co mi od mojej chałupy niszczycie, do kwietnia ma być obciepany; Wy pieróny, wy złodzieje, jo was nauczę; To sa macie fórtka, wy złodzieje ♂→♂♀ Kiel 983, 88 (1886); tin sporazky gałgun! (Karmerau’er Lump), Tin sporazky rapzik! Tin pierun, jo go naucem! ♂→♂ Łaz 988, 319 (1890); Ci ludzie z Bojniowitz są nic wert; ja Bojniowianow nauczę ♂→♂ Płuż 1002, 240 (1877); Ty diobli mandrella, bo ja ciebie nauczę ♂→♂ Płuż 1002, 247 (1877); Ty świno – tyś nie iest Katolik, bo ty siadasz u Pieszczana przy kwarcie, tyś iest fałszywy człowiek, tyś iest taki urzędowi, ale ia by cię nauczył, tyś nie iest wart, ize cię ziemia nosić ♂→♂ Rozm 1003, 214 (1869); Doczka, ty karluszie, my cię nauczymy. Mu [sic] byli wczora u Doktora, a on nam Attest wystawi ♀→♀ StOp 965, 52 (1908).

NAZBIERAĆ

Fraz. **Nazbierać dzieci na drodze** ‘*mieć dzieci nieprawego pochodzenia, nieslubne*’: ty kurwo, nie masz dzieci, tylko podciepy, na drodze jy nasbierała, ty nie masz pocziwego chłopca ♀→♀ Żęd 976, 71 (1867).

NAŻREĆ (SIĘ)

pej. ‘*dużo zjeść*’

Ty krzywdziołżu, scochu! Nażarłeś wurstow za te krzywdę ludzką! Chcesz być szołysem, ale już nie będziesz za niego, bo mamy požądniejszych, jakeś Ty jest! ♂→♂; Ty krzywdziołrzu! Widać tę krzywdę na Tobie, na Twoich dachach. Gnojnicami dachy przykrywasz, płoty kamieniami zatykasz. Tyś nie jest wert, zeby cię ziemia przykryła za ta krzywdę ludzką! ♂→♂ Łaz 988, 231 (1880).

Nażreć się

pej. 'najeść się'

już się tej kury nażarła, ta bestya, bom za jej chałpą pierze znalazła Ad 449, 18 (1864); złodzieju, lichwiorzu, boście się już dość mojej pracy nażarli ♂→♂ Ad 449, 186 (1877);

Fraz. Czyjjeś **pracy się nażreć 'żyć cudzym kosztem'**: złodzieju, lichwiorzu, boście się już dość mojej pracy nażarli ♂→♂ Ad 449, 186 (1877).

Ludzkiej krzywdy się nażreć 'skrzywdzić zbyt wielu ludzi': jużeś się dość ludzkiej krzywdy nażarł ♂→♂ Ad 449, 242 (1880).

Z twojej motyki toby się kalęba nażarła 'obraźliwie o kobiecie': Jeno cicho, ty bassoku – już zaś łazisz z tym bassym – ty czarno motyko – ty motyko wygnito, bo z twojej motyki toby się kalęba nażarła ♀→♀ Kal 447, 51 (1885).

NIC

1. 'brak czegośkolwiek'

To jest Jezusek, na mnie przysiągał, zem drzewo wzion z lasa, a jo go nie wzion, zem na niego fałszewie swiadzczył, ty wole, ty cielę, ty trąba, synek, ty nic nie znaczysz, on nie może siedziec miedzy hopami w gromadę, kiedyby nie ujek, to bys był chodził jak Foryta po zebraniu, twój synek jest nic wart, to jest synek, to jest Figura ♂→♂ Roz 1031, 160 (1901).

Fraz. Coś się **musi w nic / w proch obrócić 'coś się nie uda'**: Ty złodzieju; bo to wydarte; to w nic musi przyjść, ty dłużniku ♀→♂; Złodzieje, smarkocz, ślimok, cygana ♀→♀; Złodziej, smarkocz, ślimak, cygana ♀→♀; To się w proch obrocić musi, to się musi w nic obrocić ♀→♂ Płuż 1002, 139 (1874).

Ktoś **nie poradzi nic robić 'ktoś nic nie umie, nic nie potrafi'**: Tyn ślepy pies, mamlas, tyn maśłok, ślimok, tyn wisielec; on nieporadzi nic robić ♂→♂ Płuż 1002, 163 (1876); Ten ślepy pies, mamlas, woł, tyn maśłok, ślimok, tyn wisielec, nieporadzi nic zrobić, ma świadkow za pieniądze ♂→♂ Płuż 1002, 169 (1876); Ty złodzieju gminski, boś siągi pokradł. Ty cyganie, ty garbocz, dzieci masz żebrakami. Ty nie poradzisz nic robić, jeno Josefie ciula do zici wrazić ♂→♂ StaM 998, 49 (1875).

Nic wert 'nic nie wart': Ci ludzie z Bojniowitz są nic wert; ja Bojniowianow nauczę ♂→♂ Płuż 1002, 240 (1877).

Nie mieć gdzieś nic do szukania 'nie być gdzieś potrzebnym, mile widzianym': to tu mnie to miejsce należy, a ty tu niemasz nic do szukania ♂→♂ Ad 449, 201 (1878).

2. 'tu: człowiek nic niewart; łajdak, nicpoń'

ty motyko, ty waku, ty kurwo, ty łacie, ty chwancie, ty nic, ty wiertelu, ty kulosie, wy mrzygłody, ty szlondro, ty damo, ty krowa, bo się wczora góniła ♀→♀ Kad 996, 133 (1871).

NICPOŃ

'człowiek bezwartościowy, z którego nie ma żadnego pożytku' przezywał karlusem, nicponiem ♂→♂ SuŁ 990, 220 (1857).

NICPOTAK

'człowiek bezwartościowy, z którego nie ma żadnego pożytku'

niczpotok ♂→♂ ANPS 773, 1 (1852); kurwiorzu, gałganie, nicpotoku, smyku ♀→♂ Kad 996, 135 (1871); złodzieju; nicpotok; prosnok; nic nie robi, tylko po świecie ieszdzi a ludzi szydzi; ukradł mi 10 miechów kartofli, kury i kaczkę; i po dródze ludzi okrada ♀→♂ Rozm 1003, 290 (1884); gnoyku, ożarciuchu, nicpotoku ♂→♂ Żęd 771, 117 (1856).

NICPOTEM *przym.*

'bezwartościowy, z którego nie ma żadnego pożytku'

liederak a nicpotem człowiekiem ♂→♂ Kad 996, 74 (1869); Drzymałowe pokolonie to są proznocy a nic potem gospodarze i żyrocy! A ten, co tu robił, co jest w Ameryce? ♀→♂ Łaz 988, 289 (1887).

NIEDOBRY

euf. 'zły'

cyganie i niedobrym człowiekiem; nieprawym człowiekiem ♂→♂ Kol 973, 150 (1855).

NIEDOŁĘGA

'człowiek nieużyteczny, niesprawny, niechętny do pracy'

Ty podciepie, ty sesrańcu, ty niedołuńgo, wy gizdy ♀→♀ KŚI 980, 348 (1933).

NIEDOROSTEK

'człowiek zbyt młody, by go traktowano poważnie'

Nied<o>rostku (Giedzie) ♂→♂ Kol 972, 71 (1903); paskudnico gizdzie ♀→♀; niedoroztkiem ♀→♀ Żęd 976, 44 (1866).

NIEMIECKI

pej. 'przym. od Niemiec'

niemieckoł kurwa, głupioł miemka, złodzieju, iże mnie musi zabić, jak mnie dopadnie ♂♀→♀ StaM 997, 74 (1902).

NIEMKA

Formy: miemka

pej. 'kobieta narodowości niemieckiej'

ty diobli fainioszku, ty przeklęta miemko, ty przeklęta gburko, ty dziuboku, szramoku, tzośty [coś ty] nie jest taka kobieta, jak insza ♂→♀ Kad 996, 1 (1863); niemieckoł kurwa, głupioł miemka, złodzieju, iże mnie musi zabić, jak mnie dopadnie ♂♀→♀ StaM 997, 74 (1902).

NIEPOCZCIWY

'nieuczciwy'

Tyś złodziej i masz wszystko kradzone, i masz dzieckta niepoczciwe ♀→♀ Kiel 983, 26 (1882).

NIEPORZĄDNIK

'człowiek nieuczciwy, niemoralny'

Paskudniku, gisdołku, Nieporządniku ♂→♂ Kroś 1005, 86 (1882).

NIEPORZĄDNY

'nieuczciwy, niemoralny'

Tys nieporządno! kobieta; Ty świniu ozarto!; io! ci do ślepi mogę napluć; chłopów za iaica ciągała ♂→♀ Kroś 1005, 154 (1887); przed świadkami rzekła, że skarżycielka bestią i że ona przez nieporządne grzeszne życie swoją chałupę zarobiła ♀→♀ Roz 1031, 83 (1893); nieporządnym chłopem ♀→♂ Spo 968, 69 (1868); On jest nieporządny człowiek, bo gdyby był porządny, toby w domu leżał, a nie po polu wbrzycze wnocy jeździł ♂→♂ StaM 998, 203 (1885).

NIEPRAWY

'zły, niesprawiedliwy'

bykiem, kędzrozem, złodziejem; nieprawem człowiekiem, szulerzem a wichłaczem ♂→♂ Kad 996, 31 (1866); cyganie i niedobrym człowiekiem; nieprawym człowiekiem ♂→♂ Kol 973, 150 (1855).

Niestyda *zob.* NIEWSTYDA

Niestydnik *zob.* NIEWSTYDNIK

NIEŚĆ

euf. 'kraść'

Jo! dzisiaj urzędowego i syna jego dupo!d, w!g!e nio!li z Krupy rampy ♂→♂♂ Kiel 983, 105 (1887).

NIEWSTYDA

Formy: niestyda

'człowiek bezwstydnny'

Niestyda ♀→♀ Kroś 994, 116 (1855).

NIEWSTYDNIK

Formy: niestydnik

'człowiek bezwstydnny'

Niewstydnik ♀→♂ Dziej 777, 50 (1924); ty zbojniku, przek!t!niku, niewstydniku, wstydz się ♀→♂ Kad 996, 75 (1869); Niewstydnik ♀→♂ Kroś 994, 44 (1853); te gł!py masz!oky, te niestetniku i pragliwcy ♂♂→♂; gonziona smarkato ♂→♂ [ty gł!pi ma!loku, ty niewstydniku i pragliwce; g!siona smarkato] Roz 1031, 183 (1904); złodziej; niestidniku ♀→♂ Rozm 1003, 177 (1867); moczoru ♂→♂; niewstydniku, buntowniku ♂→♂ Spo 968, 13 (1866).

NIEZDARA

‘człowiek niesprawny, poruszający się niezgrabnie’

Ty niezdar, byleś na skardze na mojego chłopca, ty gysdzie, ty zadniku ♀→♂ Kal 447, 67 (1888); du niezdara, du motyka, du Hexe, du gizd ♀→♀ KŚl 980, 377 (1937); Niesdaro, Motyko, Giesdzie, Swino ♀→♀ StOp 967, 351 (1930).

NIEZGODLIWIEC

‘człowiek niechętny do zgody’

Ty niezgodliwcu, ty sucharo, ty suchy kocie, ty gidzie śmierzący, chodzisz jak wymliszono ♀→♀ StaM 1000, 150 (1896).

NISZCZYĆ

‘psuć’

Thekla, poć jeno; Ten mur, co mi od mojej chałupy niszczycie, do kwietnia ma być obciepany; Wy pieróny, wy złodzieje, jo was nauczę; To sa macie fórtka, wy złodzieje ♂→♂♀ Kiel 983, 88 (1886).

NOGA

Fraz. Diabeł komuś u nóg wisi ‘ktoś jest zły, fałszywy’: Ty larwo przeklęta, ty różancowa, bo do rożanca należysz, a diabeł ci u nóg wisi, ty święta, bo się znikim nie możesz zgodzić ♀→♀ Ad 449, 231 (1879).

Nogi komuś potrzaskać ‘zrobić komuś krzywdę’: *pogróż.* obmawiał, mówiąc, że mu – J. Mallikowi – na jego najęte pole chodzi, największe krze kartofli wyrывa a kartofle z tychże bierze; gdy go – tego dziada – raz dopadnie, to mu nogi potrzaska ♂→♂ StaM 1000, 29 (1892).

NOGOŃ

‘?’

Ty smarkaty byku! Ty nogoniu! Ty chlubniku! Ciebie musi pierun wziąć! ♂→♂ Łaz 988, 257 (1884).

NOSAL

‘człowiek o wielkim nosie’

Szłapa, szmatłok, nosol ♀→♂; dama, kurwą, krową, kalembą ♀→♀ Kiel 984, 55 (1868); złodzieju, kurwo, nosolu ♀→♀ Kol 973, 174 (1855); ty przeklęty wąsoki [wąsaku], bestia, nosolu, hónswot ♀→♂ Rozm 1003, 215 (1869).

NOSIĆ

1. *'mieć coś na sobie lub trzymać idąc'*

Pojdź, Ty krowi waku; Ty cygano; cały świat obleciałaś; Ty siwo młotyko, tak jak złodziej lotoż; czarownicąś jest. To mie są w rzić pocałuj; Ty czorny wrózu. Ty czorno wrono; Ty czarno torbo; tak tyn ogón za dupą nosisz ♀♀→♀ Kiel 983, 31 (1882).

Fraz. Kogoś **w rzyci nosić** *'wyrażenie lekceważenia, pogardy wobec innej osoby'*: der Briefträger jest cygan, łajdak; ten łajdak, takiego Briefträgra sobie wżici nosi ♀→♂ Kol 973, 139 (1855).

Ktoś **nie jest godny/wart, ize go (święta) ziemia nosi** *'ktoś nie jest nic wart'*: ona niejest godna, iżby ją święta ziemia nosiła, bo ona jest złodzi całego gminu ♀→♀ Izb 987, 228 (1873); Ty świno – tyś nie iest Katolik, bo ty siadasz u Pieszczana przy kwarcie, tyś iest falszywy człowiek, tyś iest taki urzędowi, ale ia by cię nauczył, tyś nie iest wart, ize cię ziemia nosić ♂→♂ Rozm 1003, 214 (1869).

2. *euf. 'kraść'*

Ty chacharze, złodzieju, gałganie, boście na Petergrätzu kolonią przesrali a przyszlście na Pustkowie, aby zaś to przesrać, świno, będę na cię pasować, aż krupy ochłodzisz, Potampku, nosiłeś rasikoń [*'koniczynę'*] w miechu ♀→♂ Ad 449, 268 (1881); ten stary pieron, ta suchyta, bo zdycha a zdechnąć nie może, a smierdzi zdaleka, bo jej ze ślypi ciecze jak suce; dobrze było staremu pieronowi noscic [nosić], co żaden niewidział ♂♀→♂♀ Kad 996, 22 (1865); Hejducze jest dobrze paksliki ze krzów nosić od Floranty; Hejduczka niósła pakslik ze krzów z ogrodu – ale co tam było, to nie mogę powiedzieć! ♂→♀ Kal 447, 69 (1888); dwie nocy z pola pańskiego przenicę nosił ♀→♂ Kal 447, 90 (1892); mówiła, że w nocy był na pańskich kartoflach w brogu; miał kartofle wmiechu nosić z brogu ♀→♂ Kal 447, 122 (1895); Schwierz, ten pierun, nosi wnocy panskie siągi i kradnie ♂→♂ Kol 973, 197 (1855); Anton Bartłdziey do Thomka Dziuby w nocy drzewo nosił, tam go żezali i za nie pili ♂→♂ Kol 973, 220 (1856); Ty piorunie, ty baranko; [p. 176] Ty jasny piorunie, chudyko, złodzieju mojej prace, kłaku, jeno z lichwy żyjesz, co ja mam, to mam pocziwie, nie z lichwy, jak ty. Na sypanieś chodziła a nosiła do futernie ♂→♀ Płuż 1002, 175-176 (1876); Tyś była na mnie na skardze, że ja sciyłka noszę, a powiedziałaś, że do mnie nie przyjdą sciyłki szukać, bo ja się rozdzieram z myśliwcama na rancie, ale ja się nie rozdzieram, tylko ty, a kurą nie handluję jak ty; Schafliczka jednemu człowiekowi kurę darowała, a w tę samę godzinę ją zaś ukradła ♀→♀ Zaw 977, 130 (1883).

NOŻYSKO

zgr., pej. 'noga, stopa'

Fraz. **Mieć nożyska jak elefant** *'mieć grube nogi'*: tyn przeklęty szkut, bo ma nożyska jak elefant, bestya ♂→♂ Ad 449, 212 (1878).

OBARTEL

daw. 'klamka u drzwi lub okna; tu: przen. kobieta niewielkiego wzrostu'

Ty nymosch Kobity, jeno taki Obartel ♀→♂ Kol 972, 46 (1902).

OBEJŚĆ SIĘ

euf. 'zaspokoić popęd seksualny'

Te gidy, te bestyje, te dziady, ta młotyka, bo je pobić muszę. Idź a powiedz im, że jak mi próg przeleżą, to ich zabiją. Bo ona mu jyno tyn miech przepukły smaruje. Tyn kędroz się nie mógł na tej starej obyżć, aż ta (Jozefa Ibrom) z tego cherestu przyszła ♀→♂♀ Kiel 983, 48 (1883).

OBESZCZANIEC

'człowiek wywołujący obrzydzenie'

ty utrzipotańcu, obejscańcu ♀→♀ Zaw 979, 198 (1897).

OBESZCZANY

'ubrudzony moczem'

Ty szczyrboku, szpotloku, bo tak chodzisz jak stara krowa obeczta ♀→♀ Zaw 977, 85 (1881).

Obieś zob. OBWIEŚ**OBIEŻYŚWIAT**

pej. 'łazik, włóczęga'

Polok, Obieżyświat u. Smyk ♂→♂ Szym 992, 6 (1873).

OBLAĆ SIĘ

Fraz. Tak komuś dać w pysk, aż się razem czerwoną obleje 'uderzyć w twarz tak mocno, aż będzie krwawić': pogróż. To mnie sam w żyć pocałuj, ty mi możesz w moj żici mieszkać, ty pieronie, jak mi jeszcze raz co powiesz, to ci tak dą w pysk, aże się razy czerwoną oblejesz ♂→♂ Kal 447, 88 (1892).

OBROBIĆ

Fraz. Dupę komuś obrobić 'odbyć stosunek seksualny': ty ośle przeklęty, ty czarachu, kiedyby ci, ty przeklęty czarachu stodiobelsky, dupy nie obrobił, to byś ty zdechła ♂→♀ Izb 987, 205 (1872).

OBRÓCIĆ SIĘ

'zmienić się'

Fraz. Aby się coś w proch obróciło 'złorzeczenie: coś powinno zostać zniszczone': Ta chałupa nie jest wiecej wert, jeno wziąć a zapalić; a tak [p. 227] na to przijdzie – jużeście zeżarli cukier, teraz bydło moje słome będzie żrać ♀→♂; Pojdzie teraz

z tą słomą gorzi, jak stę cukrę szło; Złodzieje, lichfiarze tu jeno są; aby w tę chałupę jasne pioruny prały; aby się to w proch obrociło ♂→♂; choćbychmy tam i szukali, to tam baba z basę nie da szukać – tu w tej chałupie cała ta familia są sami złodzieje ♂→♂ Płuż 1002, 226-227 (1877).

Coś się musi w nic / w proch obrócić *'złorzeczenie: coś powinno zostać zniszczone'*: Ty złodzieju; bo to wydarte; to w nic musi przyjść, ty dłużniku ♀→♂; Złodzieje, smarkoczu, ślimok, cygana ♀→♀; Złodziej, smarkocz, ślimak, cygana ♀→♀; To się w proch obrocić musi, to się musi w nic obrocić ♀→♂ Płuż 1002, 139 (1874).

OBSZULEROWAĆ

'okłamać, oszukać'

ty szulerzu, bo wy wszystko szulujecie; boście gmin obszulowali ♂→♂ Płuż 1002, 82 (1872).

OBTARGAĆ

'poobrywać'

pogróż. Ta staro [p. 243] bestijo, jak ją dopadnę, to jej wszystkie kudły ze łba obtargą a zabiję; Powiedz tam, iż się zaś tam z Kubą huka ♀→♀ Płuż 1002, 242-243 (1877).

OBWIEŚ

Formy: obieś

'łobuz'

Obieś ♂→♂ Wys 1132, 266 (1860); ty łobiesu ♂→♂ Żęd 771, 59 (1860).

OCHŁODZIĆ

'ostudzić'

Fraz. Krupy ochłodzić 'uspokoić się (?)'

Ty chacharze, złodzieju, gałganie, boście na Petergrätzu kolonią przesrali a przyszlście na Pustkowie, aby zaś to przesrać, świniu, będę na cię pasować, aż krupy ochłodziysz, Potampku, nosiłeś rasikoń ['koniczynę'] w miechu ♀→♂ Ad 449, 268 (1881).

OCIECZONY

'może: niezaspokojony seksualnie; od ciekać (przejawiać popęd seksualny)'

Ty masz najduchow, coś ich z innemi chłopami na chwytała; masz żić ocieczoną; chudo marcho ♀→♀ Płuż 1002, 109 (1873).

OCYGANIĆ

'okłamać, oszukać'

praca wydarł a go ocyganił i owichłół Ad 449, 123 (1872); Wyście są takie szulyży, boście mnie i cały gericht ocyganiłi; Wyście są takie szulyży, boście mnie i cały gericht oszydzili ♂→♀ Kal 447, 9 (1880); Ty cyganie, ocyganioteś mnie o jeden meter, przedowosz pole, a nie możesz się wypłacić ♂→♂ Łaz 988, 281 (1886); Ty

cymbale; ty pierónie przekłety; Ty cyganie; boś ty i Olschowsky mnieście ocyganili; wy bestyie, ia was obuch zabiję; bo cię tem Kielischkiem zabiję; choćby 10 lat miał przyiść na festung; bo iak ci dam wpysk, to cię diabli wezmą ♂→♂ Rozm 1003, 159 (1866); powiedział [...], że go tenże ocyganił ♂→♂ StaW 969, 71 (1860).

ODBIERACZ

‘złodziej kradnący zwierzęta domowe (?)’

w przitomności Szwiatkach i <w> Pomieszkaniu tego Szwiatka Odbieraczym uwinował. Hałubnik Koziółek mowi, ize on go Odbieraczym nie posondza, tylko sin [się] zapytau, jeżeli sin [się] tam jaky Kurczynta szudze [cudze] niesnadły ♂→♂ Rożn 772, 24 (1891).

ODBIERAĆ

Fraz. Od złodziei odbierać euf. ‘przyjmować, kupować kradzione przedmioty; być paserem’: Ty od złodziei odbierasz i węglaś mi nabrał Ad 449, 259 (1881).

ODEBRAĆ

‘pozbawić kogoś czegoś’

Kurdzino mojemu synowi szczęście odebrała, nie może się teraz ożenić. Ona się z nim kurwiła, a to wszyscy domowi, dzieci i czeladka widziała. Pierwej to była pani Kurdzino, a teraz to jest kurwa, świnia a gid ♂→♀ StaM 997, 13 (1899).

Fraz. Odebrać mleko krowie ‘według wierzeń ludowych – sprawić (za pomocą czarów), że krowa nie daje mleka’: Małczyño jest czarownica, po [bo] odemnie pozyciała kopocia, i przez to odebrała mi mleko krowie, po [bo] nie moga zdziałać ♀→♀ KŚI 980, 23 (1884).

ODHUKAĆ SIĘ

‘zaspokoić się seksualnie’

Ty staroł dziewa, motyko, kurwo; ty stary hołku, bo się już 13 lat hukolsz, a niemożesz się odhukać ♀→♀ Kiel 983, 131 (1889).

ODRZEĆ

‘okraść, oszukać’

Ten Byk już jednego pachotka odarł, a teraz mego chciał odrzyć. Tych Bykow pan Bog ani do sądnego dnia niewytępi [nazwisko Jałowy] ♀→♂ Łaz 988, 355 (1893); tyś księdza odarł; smarkoczu ♂→♂ Płuż 1002, 7 (1869).

ODZIERAĆ

‘pobierać zbyt wysokie świadczenia’

Twoj ojciec z gmińskiego żyje i za gmińskie pije, a gmin odziera ♂→♂ StaM 998, 17 (1873).

OGŁUPIEĆ

‘oszałeć, zwariować’

Ten czarny wąż! Ci cygani, Ci gałgani! Trzy razy ogłupioł, a jego kobieta się dziewięć razy zesrała! ♀→♂ Łaz 988, 259 (1884).

OGNISTY

‘taki jak ogień’

Piorun ognisty

pej. ‘zły człowiek’

Złodzieje, kradniecie a stroicie się, kurwiozu, pieronie ognisty, jużes miał raz okno wytrzaskane, a jeszcze je raz wytrzasnę ♀→♂ Dziej 777, 41 (1923); Ty piorunie ognisty, ciebie piorun zabić musi, ty złodzieju ♂→♂; ty złodzieju, ty zbójniki [sic] ♀→♂ Płuż 1002, 249 (1877); Hacher, Pieronie Ogniste ♂→♂ StOp 967, 357 (1931); Pierony przekłete ogniste, Żaden niema taki pysk, jak Notzoniowe dzieci, One mają pyski jak szczury, choćby małpy ♂→[dzieci] SuŁ 991, 227 (1928).

*Fraz. Kogoś **muszą siarczyste ogniste pierony zabić ‘złorzeczenie: ktoś powinien umrzeć’***: przez tego przekłatego żyda straciłym poł trzecia sta twardych [‘talarów’]; tego żyda muszą siarczyste ogniste pierony zabić. Stoisz tam, ty przekłety żydzie, wszękfasie! ♂→♂ Ad 449, 186 (1877).

OGON

1. *‘końcowe kręgi kręgosłupa, typowe dla zwierząt i istot piekielnych, w odróżnieniu od człowieka’*

Pojdź, Ty krowi waku; Ty cygano; cały świat obleciałaś; Ty siwo młotyko, tak jak złodziej lotoż; czarownicaś jest. To mie są w rzić pocałuj; Ty czorny wrózu. Ty czorno wrono; Ty czarno torbo; tak tyn ogón za dupą nosisz ♀♀→♀ Kiel 983, 31 (1882).

2. *przen. ‘penis’*

Te rzecze, które ona mo, mo przed panów, ale nie przed niego, który ma ryssawy ogón, tego gizda ♀→♂ KŚl 980, 8 (1883).

*Fraz. **Ogona dzwigać ‘zachęcać do stosunku seksualnego (?)’***: Ty przeklentoł kurwo; tys swojemu synowi Ogona dzwigała na dzywy i.t.d. ♂→♀ Łaz 988, 304 (1888).

OKO

*Fraz. **Oczy komuś wydłubać ‘zrobić komuś krzywde’***: *pogróż.* ty pieronie, podź mi sam, to ci oczy wydubię, ty cyganie, kup sobie mydła a umyj się ♂→♂; ma dzieci kulawy ♀→♂ Łaz 988, 357 (1893).

Oczy komuś zaproszyć ‘omamić kogoś, zwieść, oszukać (?)’: jabym ci tak oczy zapruszył, co świat o tyn nie wie, zuber [ceber?] masz Syponiow, co ci Malcherek przyniosł ♂→♂ Ad 449, 184 (1877).

OKOCIĆ SIĘ

pej. 'o kobiecie: urodzić'

Tyś jest takół krowica, bo się każdy miesiąc okocisz, a już moż dzieci jak szmeru ♀→♀ StaM 997, 67 (1902).

OKRADAĆ

'przywłaszczając sobie cudze dobro'

krzywdziozu, złodzieju, ludzi okrodosz, góńcie tych bogufanów ♂→♂ Kad 996, 141 (1871); Ty i twoja kobieta nas okradacie! ♂♂→♂♀ Łaz 988, 272 (1885); Owczarz jest większy złodziej niż ja; on wszystkich ludzi ze wsi i ze dwora okrada ♂→♂ Płuż 1002, 76 (1872); Złodzieju, bestyjo; boście ojca okradali, a teraz zająś mnie okradać chcecie. Pan Bog was karze, bo macie dziecko o jednym ręczyku ♂→♂ Płuż 1002, 110 (1873); Ty pierunski żydzie, ty mnie okradasz ♂→♂ Poz 982, 17 (1866); Ty gałganie, ty złodzieju, bo okradasz ludzi, boś mi zaparł 25 talarów ♂→♂ Poz 982, 28-29 (1866); Wy krzywdrzozse, pozerzarliscie nam wszystko z tej budy: drzewo, owies i słomę, teraz pójdz a zerzer mi jeszcze tę budę swoim srogim pyskiem, bo mnie już 6 lat okradacie, wy złodzieje ♂→♂♀ Roz 1031, 44 (1887); złodzieju; nicpotok; prosnok; nic nie robi, tylko po swiecie iezdzi a ludzi szydzi; ukradł mi 10 miechów kartofli, kury i kaczk; i po drodze ludzi okrada ♀→♂ Rozm 1003, 290 (1884); wak was świędzi, jakby osy was zgąły, wyście miejsce okradła ♂→♀ Spo 968, 144 (1873); Ty Boryczki złodzieju, będziesz dzieci okradał, ty wieprzu, ty musisz kiedy od mojej ręki być zginiony, ty gałganie Boryczki, ja cię ozerwię i w jeziorze utopię ♂→♂ StaM 998, 31 (1874).

OKRADZICIEL

'złodziej'

ty smarkoczy, ty okradzicielu dzieci ♂→♂ Spo 968, 153 (1874).

OKRAŚĆ

'przywłaszczyc sobie cudze dobro'

Wy złodzieje, wy rabierze, boście mie sa okraść przišli ♂→♂♂ Kiel 983, 117 (1888); Tyś herbow ['spadkobierców'] okradł! Tyś nam miedzę i przykopę wydarł i zezarł, tobyś się mógł wstydzic! ♂♀→♂ Łaz 988, 116 (1875); Ty ryszołku, Ty cudzołożniku! Ty lichwiarzu! Tys okradł herbow! ['spadkobierców'] ♂→♂; Ty ryszołku! ♀→♂ Łaz 988, 230 (1880); Ty Starzinsky, ty mnie chcesz okraść ♂→♂ Rozm 1003, 237 (1871).

OPASKUDZIĆ

'ubrudić; tu: sprowadzić chorobę'

Ty moro, Ty kurwo pierońsko, Ty waku, Ty gidzie, by Cię piorony biły, Ty paskudniku, Ty czarownico, boś mi bydło opaskudziła, jo tu niechęć czarownice w mojem domostwie, boś mi bydłu mleko poodbierała, ja Cię muszę zabić, co roz ztobą koniec zrobię; Ty waku gizdawy, przepukły, bo Ci inaczej niepowię, jeno kurwo Tomkowa, boś mnie 5 razy na siebie w ciągała ♂♀→♀ StaM 998, 115 (1879).

OPIĆ SIĘ

'upić się'

Maria Kałka go oszkaradziła przed obcemi w swoim domu, zem ja się na Kadłubie opił ♀→♂ Spo 968, 30 (1867).

OPUCHNIONY

'spuchnięty'

Motyko opuchnionoł, rozdentek, ropucho ♂→♀ Kiel 983, 116 (1888).

ORFEJGA

'uderzenie w twarz; policzek'

Fraz. Dać komuś orfejgę 'uderzyć kogoś w twarz': ty mandrela, bo ci du Ohrfeige (du kluger ich gab dich Ohrfeige) ♂→♂ Kol 972, 77 (1904).

Mieć jedną orfejgę 'zostać uderzonym w twarz': Ty smarkaty koniu! Ty masz taki żoły was i gąsionę; my Ci ją utrzymy! Twoją gorzałkę nalej mi sam do rzici! ♂→♂; Ty masłołku, Ty się pakuj tam, zkądeś przyszła, Ty pierunie! Chcesz też mieć jedną orfejgę? ♂→♀ Łaz 988, 196 (1877).

Z niem. Ohrfeige.

OSA

'owad – osa pospolita (Vespula vulgaris)'

Fraz. Wak kogoś swędzi, jakby osy go zgały 'o kobiecie, która ma niezaspokojone potrzeby seksualne': wak was świędzi, jakby osy was zgały, wyście miejsce okradła ♂→♀ Spo 968, 144 (1873).

Osieł zob. OSIOŁ

OSIOŁ

Formy: osieł

przen. 'człowiek głupi, bezmyślny'

ty szulyrzu przekłety, ty ośle przekłety, ty pierunie ♂→♂ Ad 449, 12 (1863); osieł, trąba, wół ♂→♂ Ad 449, 235 (1879); ty leberancie, ty ośle, co ty chcesz; kiebych ja był zazył rozumu a was obuch młocił, ty grubeloku ♂→♂ Izb 987, 132 (1870); ty ośle przekłety, ty czarachu, kiedyby ci, ty przekłety czarachu stodiobelsky, dupy nie obrobił, to byś ty zdechła ♂→♀ Izb 987, 205 (1872); ty złodziej, smarkaty koniu, głombiu, wole, ośle ♂→♂ Kad 996, 4 (1864); Ty przekłety ośle, ty trąba, ty mamlasie, ty pieronski wole, bo ty nienoflerzysz między nołs ♂→♂ Kiel 983, 100 (1887); ty wole, ty ośle Bregułow [nazwisko Breguła] ♂→♂ Kol 973, 190 (1855); Wole, ośle, trąba ♂→♂ Kroś 1005, 6 (1878); Ty, co masz zrobić kapudrok, to zrobisz szosjakłę, a sobie zostawisz na westę; myślisz, iżech ja taki złodziej jak ty? Ty smarkocz, ty głupi trąba, ośle; Z półtory miary [p. 133] dwie westy robić, a jeszcze z klinami; niech diabli takiego krawca wezną

♂→♂ Płuż 1002, 132-133 (1874); Ty gałganie, osieł, ty mi tu masz gowno do rozkazu, ty piorunie, ty bez galot z Płużnice ucieczesz, to sam masz ♂→♂ Płuż 1002, 168 (1876); Tromboku, osłe ♂→♂ Płuż 1002, 183 (1876); Ty osłe, ty trąba, ty złodzieju, boś fóre ściełki za sprawunek flinty Koptoniowi dał ♂→♂ Poz 982, 32 (1866); trąba, osłe, smarkoczu ♂→♂; cycula, przyniosłaś troje dzieci, iedno z młynarzem, kurwą, gidzie ♂→♀ Rozm 1003, 294 (1885); ty łysoniu, ty wole, ty osłe ♀→♂ Rożn 772, 66 (1902); Ty gidzie smarkaty, coś ty to jest? Ja jest gospodarz, a tyś jest gowno, bo cię ani wgminie niechcą przyjąć. Tyś jest ciela a osieł przedemnie ♂→♂ StaM 998, 358 (1891); Ty żebroku, ty po żebrze pojdziesz, ty wole, ty osłe ♀→♂ StaM 1000, 51 (1893); Ty świniorzu, osłe, złodzieju twych dzieci ♂→♂ SuŁ 989, 25 (1868); Tromba, Osieł u. Mamlas ♂→♂ Szym 992, 57 (1877); głupi sowisdrzołe, smarkatym słońiem, osłem; [p. 135] smarkoczu ♂→♂ Żęd 976, 134-135 (1869).

OSKARŻYĆ

'donieść na kogoś'

Wy stary mandrela! Wy chodźcie do fesztra ['leśniczego'] na ludzi skarżyć i Michała Kozlika teżeście u niego oskarżyli ♂→♂ Łaz 988, 276 (1885).

OSKROBINA

'śmieć, odpadek; przen. człowiek bezwartościowy'

ty kurwo, ty oszkrobino, wy złodzieje, ty czarownico, motyko rozgłabana (du Hacke zerfetzt) ♀→♀ Żęd 976, 370 (1880).

OSZARZONY

'osiwiały (?)'

jusch tam stoj ta bestioł, tyn gisd oszażony a śmieje sin, te diołby czorne, te gisy, te bestie Nowotkowe, te mi wszystkań Gowiedz pozabijajoń, w szora [wczora] jednań, dzis<i>aj drugoń Kaczkań ♀→♀ Rożn 772, 68 (1903).

OSZKARADZIĆ

'obmówić, oczernić'

Maria Kałka go oszkaradziła przed obcemi w swoim domu, zem ja się na Kadłubie opił ♀→♂ Spo 968, 30 (1867).

OSZPECIĆ

'uczynić brzydkim'

Boś ty chciała być panią dochodnią; alebyś całe państwo oszpeciła. Ty tajemno kurwo; boś już ty wiele dzieci zgładziła. Schendzielorze są wszyscy złodzieje; ty giździe ♂→♀ Płuż 1002, 149 (1874).

OSZYDZIĆ

'okłamać, oszukać'

Wyście są takie szulyży, boście mnie i cały gericht ocyganili; Wyście są takie szulyży, boście mnie i cały gericht oszydzili ♂→♀ Kal 447, 9 (1880); Ona zygodnika oszydziła, a ona nie jest z chłopę tako – jeno z inszym ♀→♀ Kal 447, 77 (1890); Ty szulyrzu, to iest ten szulyrz, co mie oszydziol – On ma Mięso, co go ani moi Pies niechce ♂→♂ Kroś 993, 88 (1859).

OTRACONY

'zatracony, przeklęty'

ty wrózko, ty motyko, ty otraconoł, ty maciurko, bo jedno dziecko macie a używić go nie możecie ♀→♀; ty Cygano ♀→♀ Kad 996, 44 (1867).

OTRUC

'zabić za pomocą trucizny'

Mają wiernego karczmarza, bo Krakę otrul a inszych też; on jest sztand wszystkich ludzi otruc ♂→♂ Łaz 988, 66 (1873).

OWADA

'potwór, straszycło'

A ty owado, co tu o mnie mówisz? ♂→♂ Ad 449, 95 (1870); diable czioch, owada zielono [diabli szczoch, owada zielono] ♂→♂ Roz 1031, 193 (1906).

Z czes. hovado.

OWICHEŁĄĆ

'oszukać'

praca wydarł a go ocyganił i owichłol ♂→♂ Ad 449, 123 (1872).

Ozdierać się *zob.* ROZDZIERAĆ SIĘ

OŻARCIUCH

'pijak'

Ty gizdzie, staroł świnio, łożarciuchu; Tyś ugięna żyć pod same parze [tyś ugięła tyłek pod same pachy] i pokazałaś ją dziolsze szkolnej ♂→♀ Ad 450, 51 (1893); Hahor i głupi ożarciuchu ♂→♂ Kroś 1005, 146 (1886); Ty smarkoczu, ty mi masz gowno do rozkazu; całuj mnie sam wrzić, ty ożarciuchu ♀→♂ Płuż 1002, 81 (1872); Ty stara siwa marcha, stara czarownica, to mnie sam wdupę pocałuj, gizdzie, łożarciuchu łożarty, co chwila ożarta, jachrałaś się zmłodu w Kalinowcu ♀→♀ SuŁ 991, 164 (1925); gnoyku, ożarciuchu, nicpotoku ♂→♂ Żęd 771, 117 (1856).

OŻARTY

‘pijany’

Ty giedże osarty Watzlawczykow ♀→♂; Ty Krooł [krowo?] ♀→♀ Kol 972, 28 (1901); Tys nieporządnoł kobieta; Ty świnió ozartoł; ioł ci do ślepi mogą napluć; chłopów za iaica ciągła ♂→♀ Kroś 1005, 154 (1887); Ta świnią, on każdy dzień leży w doma ożarty, a ludzi podaje do sztrofy ♂→♂ Płuż 1002, 102 (1873); Co to tu po babie? – Tu baby nie trza między ożartymi chłopami ♂→♀; Srał będę, nie klękał przed wami a odpraszał [p. 152] wam ♂→♀ Płuż 1002, 151-152 (1875); powiedzau ize on do Amtsvorstejera ożarty sascheł i tam sin porzigacz i posracz miał [powiedział, ize on do amtsforsztejera ożarty zaszeł i tam się porzygać i posrać miał] ♂→♂ Rożn 772, 29 (1892); Ty stara siwa marcha, stara czarownica, to mnie sam wdupę pocałuj, gizardzie, łożarciuchu łożarty, co chwila ożarta, jachrałaś się zmlódu w Kalinowcu ♀→♀ SuŁ 991, 164 (1925).

OŻERYJA

‘kobieta nałogowo pijąca alkohol’

hamando u. łożerya ♀→♀ Żęd 976, 82 (1868).

OŻRALEC

‘człowiek nałogowo pijący alkohol; pijak’

orżaletz [sic], lulesch a gorzola ♀→♀ Ad 449, 271 (1882).

PACHOŁ

pej. ‘młody mężczyzna’

Adamskowe kurwy, motyki, bo się kurwicie z pachołami, gidy, swinie [Julie und Valeria Adamski] ♀→♀♀ Ad 449, 194 (1877); ty spahołama lotzes [ty z pachołami latasz] ♀→♀ Ad 450, 1 (1886); ty świnió, smyku ♂→♂; ty pachole, bo dziewczki na gorę wodzisz ♀→♂ Żęd 771, 147 (1862).

PACHT

daw. ‘dzierzawa, także umowa dzierzawy’

Fraz. **Pachty** z kimś **dzierzyc** euf. *‘mieć kochankę, kochanki’*: Kozubek z innemi kobietami pachty dzierzyc ♀→♂ Płuż 1002, 44 (1871).

PAJĄK

‘pajęczak o długich kończynach, snujący nić pajęczą (Araneus)’

Fraz. **Pająk będzie gericht budować** iron. *‘ktoś porywa się na zadanie przekraczające jego możliwości’*: szarłach, lumpok, pająk będzie gericht [‘sąd’] budować ♂→♂ Ad 449, 239 (1880).

PAKOWAĆ SIĘ

Fraz. Pakuj się tam, skądś przyszła 'wynoś się, precz stąd': Ty smarkaty koniu! Ty masz taki żoły wąs i gąsionę; my Ci ją utrzymy! Twoją gorzałkę nalej mi sam do rzici! ♂→♂; Ty masłołku, Ty się pakuj tam, zkądś przyszła, Ty pierunie! Chcesz też mieć jedną orfeigę? ♂→♀ Łaz 988, 196 (1877).

PALUCH

zgr. 'palec; tu: człowiek niskiego wzrostu'

ty kiołbasorzu, paluchu stary, z żyraczem ♂→♂ Kad 996, 228 (1874).

PAMIĘTAĆ

Ktoś **będzie (sobie)** kogoś / na kogoś **pamiętał/pamiętać (od** czyichś **rąk)** *'ktoś pożałuje, popamięta kogos':* *pogróż.* przekłety złodzieju; kłaku; cyganie; ja ciebie muszę zabić na pierwszej lepszej drodze, od mojej ręki musisz zginać, co mnie będziesz pamiętał ♂→♂ Ad 449, 175 (1876); czekaj, ty pieronie, ty mnie będziesz pamiętał ♂→♂ Kad 996, 28 (1866); ty przekłeta, stodiobelska bestijo, ty waku, motyko, gizdzie, bo jak mi sie ta krowa poszóntnie, to mnie sie będziesz pomiętać ♂→♀ Kad 996, 141 (1871); Ty giśdzie, ty żadniku, ty pieronie, ty mie se będziesz pamiętał, jak ja cię dopadnę; Ty smarkulo gisdawo, jak nie będziesz gęby trzymać, to ci po tym pysku wywałę ♂→♀ Kal 447, 78 (1890); Jezeli chcesz wypyk, to Ci dam! Całuj mię wrzyć, do rzici mi sam żądź ['mów']; Ty będziesz mie pamiętał ♂→♂ Łaz 988, 130 (1875); Ty bestyjo, ja Cię muszę udawić! Ty złodzieju diobli, ja Cię muszę na pierwszej lepszej drodze zabić i do pierwszej lepszej dziury wkręcić, to sobie będziesz pamiętać od moich rąk. Ja Cię muszę zabić! ♂→♂ Łaz 988, 157 (1876); ty mnie wrzić całuj; ty mnie będziesz pamiętać; tyś jest złodziej, boś kołocz pokradła w Błotnicy ♂→♀ Płuż 1002, 19 (1869); Ty przekłety kłaku, ty cyganie, boś niemasz narano co zeżrać, toż chcesz, cobych ci nawalył – nasrą ci ♂→♂; Jeno sobie daj pozór, bo jak ja ciebie raz kędy dopadnę, to mnie sobie ty będziesz pamiętał ♂→♂ Płuż 1002, 140 (1874); ty złodzieju, ty pieniędzy nie masz, tyś to mięso Walloszkowi ukradł; ty rechtsanwaldzie, ty szurku; Pietrowski się z Chlubą sądzi, ale Chluba go nieporadzi zniszczyć, ja go muszę zniszcyc [sic] na grunt; on mnie se będzie pamiętał, jego cały stateczek i wszystko straci; Ty Rechtsanwaldzie, ty giździe, co ty w gminie znaczysz? Ty złodzieju ♂→♂; Tyś mi mięso ukradł i 2000 twardych pieniędzy ['talarów']; to mnie sam w rzić całuj, tyś mi mięso i 2000 twardych ukradł ♂→♂ Płuż 1002, 269 (1878); Tyś fałszywie na mnie przysiągała, ty będziesz na mnie pamiętać ♂→♀ Roz 1031, 77 (1892); ty Pieronie; ty Bestia; ty złodzieju; ón mnie będzie pamiętać, ize raz z Sową byli w kupie ♂→♂ Rozm 1003, 169 (1866); złodziej; bo cię pierón musi wziąć; będziesz mię pamiętać; a ize ia nic nie poradzę; a ize ia nic ukraść nie poradzę; a ize mnie zebrokę zrobi ♂→♂ Rozm 1003, 169 (1866); Wawrzyńku, ty bestyo przekłeto, ty kłaku przekłety, ty mnie się będziesz pamiętoł ♂→♂ Zaw 977, 49 (1881); ty mnie będziesz pamiętać, coś ty jest za sołtyts, gdy ty porządku nie wiesziesz ♂→♂ Żęd 977, 188 (1858).

PAMPOŃ

pej. 'bogaty gospodarz'

Das ist ein Pampojn, ein Kryischok Izb 981, 259 (1933).

PANACZEK

zdr., iron. 'pan'

Ty giździe ♂→♂; Ty bestyo, ty panoczku, ja tobie nie będę dwoił [mówił „wy”]
♂→♂ Płuż 1002, 121 (1874).

PANI

pej. 'kobieta wywyższająca się nad innych, udająca osobę z wyższej sfery'

pani, gnoiku, proznaku i ty motyko przeklęta; motyko ♀→♀ Kol 973, 70 (1854); ty bestyo, motyko, polucho, smyku ♂♀→♀; ty wielko pani ♀→♀ Żęd 774, 223 (1858).

PANTOFLARZ

'wytwórca pantofli lub mężczyzna podporządkowany swojej żonie (?)'

gałgon, smyk u. pantoflorz z Kośmidra ♂→♂ Żęd 771, 267 (1865).

PAPLAK

'człowiek, który dużo i niepotrzebnie mówi, nie umie zachować sekretu'

Ty staroł cygano, ty staroł cyculo! Ty staroł kurwo! Ty staroł mac<i>uro, gdzie idziesz, do maciurow ♀→♀, paploki ♀→♂♂ Dziew 777, 175 (1928); Paploku ♀→♀ Zaw 979, 303 (1903).

PAPUĆ

'pantofel domowy; tu: głupiec'

du verpfluchter Ryszouku ♀→♀; du verpfluchter aufgeblasener Paputsch ♀→♂ Izb 981, 193 (1930); Ty paputsch; Ty czemp a wcziors [strzęp a wszorz]; Ty wyjachranczu ♀→♀ Roz 1031, 174 (1903).

PAPUT

'?'

rosdente Paputy ♀→♀ Roz 1004, 374 (1932).

PARADZIĆ SIĘ

'obnosić się ze swoim bogactwem'

Fraz. Paradzić się z czyjogo 'obnosić się z bogactwem zdobytym na cudzej krzywdzie': szerga ♀→♂; wy dłużnicy, bo kartki za wami ślą, bo się paradzicie z czyjogo ♀→♂♂ Ad 449, 229 (1879).

PARADZISTA

'człowiek chętnie obnoszący się ze swoim bogactwem'

szweda, paradzista und szpotawiec ♀→♂ Kol 973, 224 (1856).

PARCH

'obraźliwe wyzwisko stosowane wobec Żydów'

Ten smierdzący żyd! Ja nie mam kurwów, jak on je ma, ten parch! ♂→♂ Łaz 988, 127 (1875); ty żydzie; wy parchy; wy śmierdziuchy; wy przekłete zydy; ty przekłety kurwiorzu ♂→♂ Rozm 1003, 220 (1869); by cie tu pierony zatrzaśły, parchu, smierdzący żydzie ♀→♂ Żęd 976, 10 (1866).

PARCHOTA (?)

'coś obrzydliwego, parszywego; przen. kobieta budząca wstręt (?)'

po motyce; kalembą, marchą rozrażoną, gizdę i pancholę [?] ♂♀→♀ Ad 449, 132 (1873).

PAROBEK

'sługa w gospodarstwie'

Tys nie jest gospodarz, tylkoś jest za parobka; ty nie możesz być za urzędowego, boś ty w Opolu w podszukunku ['areszcie'] siedział ♂→♂ Płuż 1002, 39 (1870).

PARSKOT

'ktoś, kto parska, wyraża niezadowolenie'

ty parskocie uporskany, coź będziesz ztego pysku parskotał, ty niemasz pieniędzy, tylko za wodę, coś żydowi przedał, boś jeno uprosił, co ci ludzie dali pojeść ♂→♂ Kad 996, 23 (1865); Ty ślimołku, Ty parskocie! ♂→♂; Ty pierunie, już mnie nie będziesz do ceitungow stawiać! ♂→♂; Tys powysiekoł trowę, a zboże kradniesz z pola! ♀→♂; Ty złodzieju, boś siedem lot siedział w herescie! ♀→♂ Łaz 988, 219 (1879); ty paskudniku, ty parskocie ♂→♂ Żęd 774, 14 (1853); ty parskocie, ty Piłacie, ty gnoyku ♂→♂ Żęd 774, 18 (1853).

PARSKOTAĆ

'parskać, wyrażać niezadowolenie'

ty parskocie uporskany, coź będziesz ztego pysku parskotał, ty niemasz pieniędzy, tylko za wodę, coś żydowi przedał, boś jeno uprosił, co ci ludzie dali pojeść ♂→♂ Kad 996, 23 (1865).

PARSZYWIEC

'człowiek mający parchy; także człowiek budzący wstręt'

ty pierunie, ty bestijo; Ty złodzieju, bo cie zaraz ze ziemią z równą; ty giździe; ty parszywsze [parszywce] ♂→♂; Wy bestije, djoblice, parszywce; boscie wy nie są takie jak insze ♂→[dzieci] Płuż 1002, 205 (1876); Ty głucho świnió, żabo chrostawo, ty paskudnico, ty parszywcu, ty szramoku, ty pysku rozdrapany ♂→♀ StaM 999, 262 (1871); ty rysoku, ty skropoczny czarny, ty rysawy śmierdzący lutrze, ty kurwo, ty husycie, ty parszywcu, bo na ten twoi parszywy pysk aże żadno sajsdrzeć ♀→♀ Zaw 979, 228 (1898).

PARSZYWY

'mający parchy'

Hachar; parszywa gęba ♀→♀ Ad 450, 185 (1921); świnia parszywą i wilczym pazurem ♂♀→♀ StaW 969, 161 (1863); ty rysoku, ty skropoczu czarny, ty rysawy śmierdzący lutrze, ty kurwo, ty husycie, ty parszywcu, bo na ten twój parszywy pysk ażę żadno sajsdrzeć ♀→♀ Zaw 979, 228 (1898).

PARTY

Fraz. Mieć z kimś party 'być z kimś w niejasnych, podejrzanych kontaktach': ty kurwo, bestyo, z żydamiś party miała ♂→♀ Ad 449, 60 (1866).

PASKUDNICA

'kobieta budząca wstręt'

paskudnica ♀→♀ Kol 973, 60 (1854); tyś mi już dwa klucze porwała; ty paskudnico, wyście są wszyscy paskudnicy, bo twoje córki się po stajniach paskudzą ♀→♀ Kol 973, 233 (1856); paskudnica, bo się zesrała ♀→♀ Kol 974, 68 (1845); Paskudnitzo, bos nie iest wort stom paskudnitzen tancować abo i czestowacz ♂→♀ Kol 974, 158 (1851); Ty zbojniczko, boś na drodze zabiła, ja ci tego dowiedam. Tyś się siedm razy kurwiła z moim pachółkiem, siedm razy skakał na cię. Ty złodzieju, boś mi rajchy ['grzędy roślin uprawnych'] podubała, Ty paskudnico jedna ♀→♀ StaM 998, 50 (1875); Ty głucho świnio, żabo chrostawo, ty paskudnico, ty parszywcu, ty szramoku, ty pysku rozdrapany ♂→♀ StaM 999, 262 (1871); Paskudnica, Tys się paskudziwała z Franzem Schamperowę ♀→♀ Zaw 978, 78 (1910); ty paskudnicą ♀→♀; by cie jasne pioruny biły ♂→♀; diobli ciarachu ♀→♂ Żęd 771, 252 (1864); kurwa, dama, paskudnica paskoś ♂♀→♀ Żęd 774, 142 (1857); Paskudnica, Gisdula, Cygana u. Bestyia ♂→♀ Żęd 774, 147 (1857); paskudnico gizdzie ♂→♂♀; niedoroztkiem ♂→♂♀ Żęd 976, 44 (1866).

PASKUDNIK

'człowiek budzący wstręt'

Paskudnik; Gałgon ♂→♂ Ad 448, 132 (1859); Paskudnik ♀→♀ Ad 448, 286 (1861); ty gidzie, paskudniku, kurwo ♂→♀ Ad 449, 221 (1879); ty paskudniku, gidzie, swinio ♂→♀ Ad 449, 263 (1881); Paskudniku; złodziedziey [sic] ♀→♀ Izb 986, 41 (1859); Motyko; [p. 249] ty giśdze, ty paskudniku ♂→♀ Izb 986, 248-249 (1865); Szradnik u. Paskudnik ♀→♂ Izb 987, 51 (1968); gizdzie, bestyo, paskudniku ♀→♀ Izb 987, 105 (1869); ty przeklęty zydzie, ty paskudniku, gizdzie, bo jak ci dam wpysk, to zaraz usniesz ♂→♂ Izb 987, 115 (1870); dłużniku, paskudniku, po jak wezna tyka, to ci tak wyłupia ♀→♀ Izb 987, 192 (1872); ty kurwo, giździe, plugawcze, pierunie, paskudniku, ja cię muszę zabić ♂→♀ Kad 996, 3 (1863); ty łącie, paskudniku, żadniku, strzępoku, gidem, pierónem, bestiją, nie jesteś godna stanąć gdzie insza ♂→♀ Kad 996, 8 (1864); bykiem, kiędrozem, złodziejem [p. 33] a pazurnikiem ♂→♂; strachu, gizdoku, paskudniku, sowo ♀→♀ Kad 996, 32-33 (1866); ty gizdoku, paskudniku

♀→♂ Kad 996, 47 (1867); Ty przeklęty gałoni, ty krzywdziozu, ty paskudniku, ty gazeciozu, już zaś był hebamić ♀→♂ Kad 996, 125 (1871); Paskudniku, ty gidzie, niema Damy takej na calem Kadlubie, jak tys jest, kurwo ♀→♀ Kad 996, 197 (1873); Młotyko! paskudniku! złodz<i>eje! ♂→♂♀ Kiel 983, 70 (1885); Gidzie; paskudniku ♂→♀ Kol 971, 213 (1869); Ty Gidze, Ty Paskudniku ♀→♀ Kol 971, 10 (1901); paskudnikiem ♀→♀ Kol 973, 122 (1855); ty gidzie, paskudniku, szramoku ♀→♀ Kol 973, 125 (1855); tyś mi już dwa klucze porwała; ty paskudnico, wyście są wszyscy paskudnicy, bo twoje córki się po stajniach paskudzą ♀→♀ Kol 973, 233 (1856); Paskudnik ♂→♀ Kroś 994, 217 (1857); Paskudniku, gisdołku, Nieporządniku ♂→♂ Kroś 1005, 86 (1882); Tkorzu [tchórz], Gidzie, Paskudniku, Całui mie wrzić; Ty Pierunie ♂→♀ Kroś 1005, 183 (1891); Cygano, paskudniku, gisdaukiem; Ty prośniaku, ty kradniesz Poz ♀→♀ 982, 39 (1866); ty świni, paskudniku, kłaku ♂→♂ Spo 968, 51 (1867); paskudniku ♂→♂ Spo 968, 108 (1870); ty paskudniku, ty gidzie, ty kołtunie ♀→♀ Spo 968, 114 (1871); Ty moro, Ty kurwo pierońsko, Ty waku, Ty gidzie, by Cię piorony biły, Ty paskudniku, Ty czarownico, boś mi bydło opaskudziła, jo tu niechęć czarownice w mojem domostwie, boś mi bydłu mleko poodbierała, ja Cię muszę zabić, co roz ztobą koniec zrobić; Ty waku gidzawy, przepukły, bo Ci inaczej niepowię jeno kurwo Tomkowa, boś mnie 5 razy na siebie w ciągała ♂♀→♀ StaM 998, 115 (1879); Ty gidzie, ty paskudniku, ty szczurzy pysku, ty kurwo ♂→♀; Wy smyki, wszorze, drachy ♂→♂♀ StaM 998, 283 (1888); Ten gid, paskudnik, ta staro chyrpa, szczerbok ♀→♀ StaM 998, 335 (1890); ty paskudniku, ty kałdonie ♂→♀ StaW 969, 129 (1862); Paskudnik u. Gid ♀→♂ Zaw 978, 47 (1906); ty gonico, ty paskudniku, ty się karzdy [sic] dzień gonisz ♀→♀ Zaw 979, 195 (1897); ty gidzie, ty paskudniku ♂→♀ Zaw 979, 215 (1898); ty paskudniku, ty pars kocie ♂→♂ Żęd 774, 14 (1853); kurwo, paskudnik, gidzie ♀→♀ Żęd 976, 50 (1867); bykiem, kędrozem, kurwiarzem, gisd, paskudnikiem, lumpem, kłakiem, gałaganem, dłużnikiem; to są hacharzi, co po drogach biją ♂→♂ Żęd 976, 361 (1879).

PASKUDNY

‘wzbudzający obrzydzenie, wstrętny’

ty przekłeta bestyo, ty świni paskudna; boś mi byszta [‘szczotkę’] ukradła ♀→♀ Ad 449, 197 (1878); Tyś jest paskudny! ♀→♂ Łaz 988, 271 (1885); guisdze paskutne, swinio [gizdzie paskudny, świni] [dziecko]→♀ Zaw 978, 107 (1911).

PASKUDZIĆ SIĘ

przen. ‘uprawiać nierząd’

tyś mi już dwa klucze porwała; ty paskudnico, wyście są wszyscy paskudnicy, bo twoje córki się po stajniach paskudzą ♀→♀ Kol 973, 233 (1856); Paskudnica, Tys się paskudziła z Franzem Schamperowę ♀→♀ Zaw 978, 78 (1910).

Fraz. Paskudzić się z całym światem intens. ‘uprawiać nierząd’: ty diobła mlihubo [?], ty się z całym światą paskudzisz i po wszystkich chlywach się gizardzisz ♀→♀ Żęd 976, 225 (1873).

PASOWAĆ

'może: bić pasem (?)'

Ty chacharze, złodzieju, gałganie, boście na Petergrätzu kolonią przesrali a przyszlście na Pustkowie, aby zaś to przesrać, świniu, będę na cię pasować, aż krupy ochłodzisz, Potampku, nosiłeś rasikoń ['koniczynę'] w miechu ♀→♂ Ad 449, 268 (1881).

PATRZEĆ

Fraz. Coś komuś ze ślepi patrzy 'widać coś po kims': Ty przeklęty soroniu, tyś tę myckę ukradł, bo ci to ze ślypi patrzy! ♂→♂ Łaz 988, 104 (1873).

PAZUCHA

'wyzwisko o niejasnym znaczeniu'

spotawo krowa, cygana, pazucha [p] ♀→♀ Ad 449, 170 (1876).

PAZURNIK

'człowiek chciwy, garnący do siebie wszelkie dobra (?)'

bykiem, kiędrozem, złodziejem [p. 33] a pazurnikiem ♂→♂; strachu, gizdoku, paskudniku, sowo ♀→♀ Kad 996, 32-33 (1866).

PEDA

'kobieta lekkich obyczajów'

zawitki; [p. 129] Ty pedo wyjachrano! Kurwo, skurwiołaś się? Matka się skurwioła, a tyś się tysch skurwioła. Peda, gd<z>ieś twego podciepa straciola? ♀→♀♀ Dziew 777, 128-129 (1927).

PEPUŚ

'fajtłapa'

Tyś jest główny złodziej zwielkich Staniszc, ty nie masz chłopa, jeno takiego pepusia ♂→♀ StaM 997, 3 (1899).

PICZA

'pudendum muliebre'

ty motyko, Cyculo, masnico, piczo ♂→♀ Żęd 771, 10 (1859).

PIĆ

'tu: nadużywać alkoholu'

Twoj ojciec z gmińskiego żyje i za gmińskie pije, a gmin odziera ♂→♂ StaM 998, 17 (1873).

PIEGACZ

'człowiek piegowaty'

piegaczu i czerwionka ♂→♀ Kal 973, 188 (1855).

PIENIĄDZ

‘środek płatniczy’

Fraz. Mieć świadków za pieniądze ‘opłacać fałszywie zeznających na swoją korzyść’: Ten ślepy pies, mamlas, woł, tyn maśłok, ślimok, tyn wisielec, nieporadzi nic zrobić, ma świadkow za pieniądze ♂→♂ Płuż 1002, 169 (1876).

PIERDOŁA

‘człowiek niezbyt bystry, powolny, nieporadny’

pierdoła ♂→♂ Zaw 979, 203 (1897).

PIERWSZY

Fraz. Do pierwszej lepszej dziury kogoś wkręcić ‘pochować kogoś bez szacunku, byle gdzie’: Ty bestyjo, ja Cię muszę udawić! Ty złodzieju diobli, ja Cię muszę na pierwszej lepszej drodze zabić i do pierwszej lepszej dziury wkręcić, to sobie będziesz pamiętać od moich rąk. Ja Cię muszę zabić! ♂→♂ Łaz 988, 157 (1876).

Kurwa z pierwszej klasy ‘szczególnie doświadczona prostytutka’ To kurwa z pierwszej klasy ♂→♀ Ad 449, 190 (1877).

Zabić/roztrzasnąć kogoś na pierwszej lepszej drodze ‘zamordować kogoś przy pierwszej okazji’: przeklęty złodzieju; kłaku; cyganie; ja ciebie muszę zabić na pierwszej lepszej drodze, od mojej ręki musisz zginąć, co mnie będziesz pamiętać ♂→♂ Ad 449, 175 (1876); Ty bestyjo, ja Cię muszę udawić! Ty złodzieju diobli, ja Cię muszę na pierwszej lepszej drodze zabić i do pierwszej lepszej dziury wkręcić, to sobie będziesz pamiętać od moich rąk. Ja Cię muszę zabić! ♂→♂ Łaz 988, 157 (1876); Czekał, ty diable, jak cię dopadnę, to cię na pierwszej lepszej drodze roztrzasnę ♂→♂; Kurwa, motyka, gizard ♂→♀ Płuż 1002, 236 (1877).

Złodziej pierwszej klasy ‘szczególnie doświadczony złodziej’: Ty piorunski złodzieju pierwszej klasy, wszorzu, lumpie, chwancie ♂→♂ Ad 449, 270 (1881).

PIES

1. *‘zwierzę – pies domowy (Canis lupus familiaris)’*

Fraz. Bańtować na kogoś jak na wściekłego psa intens. ‘krzyczeć, znieważać’: ty tak bantujesz na niego, jak naścikłego psa ♂→♂ Żęd 774, 241 (1859).

Mieć dzieciów jak psów ‘mieć bardzo dużo dzieci’: czarownicą, suką, bo masz dzieciów jak psów, damą, głodniocy, zeżyrocy; a twój przedał dąb Szczeponkowi a Pietrzinskiemu ♀→♀♂ Kad 996, 18 (1865).

Zabić jak psa ‘zabić’: Ty pieronie przeklęty, co tu masz za drogę, ty bestyjo, ja ciebie nauczę, jak cie jeszcze raz potkam, to cie zabijem jak psa, ty gałganie z wsi, ty wole, nie znasz instrukcje? ♂→♂ Kiel 983, 41 (1882).

Zdechnąć jak pies (pod kołem) ‘umrzeć nagle, bez sakramentów’: ty mżigodzie, ty kłaku, ty psiaro, bo tak zdechniesz, iak ten pies, teras póc a weś gose, a żeżer go, keś go stzelól ♂→♂, ty kłaku, bo żeś kasikowy [Kazikowi] wszystkie wewiory

za sztełoł, boś niemiół co żrać, a ponowinie es z flętą lottoł, a kuropatfę es bes szonąg zabiół ♀→♂ Łaz 988, 334 (1891); Ci prawie tak przyjdzie, jak twojemu ojcu, bo ty zdechniesz jak pies; ty dioble ♂→♂ Roz 1031, 48 (1887); Twój ojciec jak pies pod kołem zdechł ♂→♂; Jego – Kossoków – ojciec zdycha a niemoże zdechnąć ♂→♂ StaM 998, 240 (1887).

Życ jak pies *‘żyć niegodnie, niemoralnie’*: Ten stary pierun stą starą czołrną Kasią siedzi i żyje jak Pies ♂→♂♀ Kroś 1005, 74 (1881).

2. *przen.* **‘człowiek bezwartościowy’**

ty głuchy psie smarkaty, tylko sobie daj pozor od nas ♂→♂ Ad 449, 260 (1881); chudy psie, slimoku, na moja kobieta mi skołkoł, słodzieju, Keissowis kartofle ukrodl, ja ciebie musza zabić, motyko, gizdzie ♂♀→♂♀ Kad 996, 200 (1873); Kulawy pies; wszorzu; ta sorla [imię żydowskie – Sara]; ta kurwa; sobie mam swojej damy patrzeć ♀→♂♀ Kiel 983, 50 (1883); Ty przeklęty psie szurlawy! ♀→♂ Kiel 984, 56 (1868); ty przeklęta cygano, ty żółty psie; ty żółty psie ♂→♀ Kol 973, 74 (1854); ty chudy psie; ty zdechniesz jak mój gąsior; což ty to ten chudy pysk tak na mnie rozdzierasz? ♂♀→♂ Kol 973, 75 (1854); Stary, siwy psie głupi, wy złodzieje ♀→♂; Ryszoku, ucinku, motyko chudo ♀→♀ Płuż 1002, 56 (1871); Tyn ślepy psie, mamlas, tyn maślók, ślimok, tyn wisielec; on nieporadzi nic robić ♂→♂ Płuż 1002, 163 (1876); Ten ślepy psie, mamlas, woł, tyn maślók, ślimok, tyn wisielec, nieporadzi nic zrobić, ma świadkow za pieniądze ♂→♂ Płuż 1002, 169 (1876); Ty psie stary, ty huncfocie; bo cię ze ziemią z równą [zrównam] ♂→♂ Płuż 1002, 172 (1876); Ty psie strzelony ♀→♂ Poz 982, 19 (1866); ślepy i kulawy psie ♂→♂ Spo 968, 17 (1866); psie ślepy, huncfocie, ty złodzieju ♂→♂ Spo 968, 112 (1871); ty pieroński psie oparzony, ty złodzieju ♂→♂ Spo 968, 215 (1878); ty łysy psie, ty kłaku ♂→♂ StaM 969, 114 (1861); psie szary ♂→♂ Żęd 976, 75 (1867).

Chudy psie

‘wyzwisko na człowieka chudego’

chudy psie, slimoku, na moja kobieta mi skołkoł, słodzieju, Keissowis kartofle ukrodl, ja ciebie musza zabić, motyko, gizdzie ♂♀→♂♀ Kad 996, 200 (1873); ty chudy psie; ty zdechniesz jak mój gąsior; což ty to ten chudy pysk tak na mnie rozdzierasz? ♂♀→♂ Kol 973, 75 (1854).

PIŁAT

‘postać biblijnego sędziego umywającego ręce od śmierci skazańca; tu przen. człowiek zły, fałszywy’

ty parskocie, ty Piłacie, ty gnoyku ♂→♂ Żęd 774, 18 (1853).

PIORUN
1. 'wyładowanie atmosferyczne podczas burzy; grom'

Fraz. **Aby w coś jasne pioruny prały** *'złorzeczenie: coś powinno zostać zniszczone'*: Ta chałupa nie jest więcej wert, jeno wziąć a zapalić; a tak [p. 227] na to przijdzie – jużeście zeżarli cukier, teraz bydło moję słome będzie zrać ♀→♂; Pojdzie teraz z tą słomą gorzi, jak stę cukrę szło; Złodzieje, lichfiarze tu jeno są; aby w tę chałupę jasne pioruny prały; aby się to w proch obrociło ♂→♂; choćbychmy tam i szukali, to tam baba z basę nie da szukać – tu w tej chałupie cała ta familia są sami złodzieje ♂→♂ Płuż 1002, 226-227 (1877).

By kogoś (jasne) pioruny biły *'złorzeczenie: ktoś powinien umrzeć'*: Ty moro, Ty kurwo pierońsko, Ty waku, Ty gidzie, by Cię piorony biły, Ty paskudniku, Ty czarownico, boś mi bydło opaskudziła, jo tu niechcę czarownice w mojem domostwie, boś mi bydłu mleko poodbierała, ja Cię muszę zabić, co roz ztobą koniec zrobisz; Ty waku gizdawy, przepukły, bo Ci inaczej niepowię jeno kurwo Tomkowa, boś mnie 5 razy na siebie w ciągała ♂♀→♀ StaM 998, 115 (1879); ty paskudnicą ♀→♀; by cie jasne pioruny biły ♂→♀; diobli ciarachu ♀→♂ Żęd 771, 252 (1864).

By kogoś jasny piorun zabił *'złorzeczenie: ktoś powinien umrzeć'*: by cie jasny piorun zabił ♂→♂ Kol 973, 167 (1855).

Kogoś musi piorun wziąć *'złorzeczenie: ktoś powinien umrzeć'*: Ty smarkaty byku! Ty nogoniu! Ty chlubniku! Ciebie musi pierun wziąć! ♂→♂ Łaz 988, 257 (1884); złodziej; bo cię pieron musi wziąć; będziesz mię pamiętać; a ize ia nic nie poradzę; a ize ia nic ukraść nie poradzę; a ize mnie zebrokę zrobi ♂→♂ Rozm 1003, 169 (1866).

Kogoś muszą (siarczyste ogniste) pioruny zabić *'złorzeczenie: ktoś powinien umrzeć'*: przez tego przekłętę żyda straciłym poł trzecia sta twardych ['talarów']; tego żyda muszą siarczyste ogniste pierony zabić. Stoisz tam, ty przekłety żydzie, wszękfasie! ♂→♂ Ad 449, 186 (1877); Ty piorunie ognisty, ciebie piorun zabić musi, ty złodzieju ♂→♂; ty złodzieju, ty zbójniki [sic] ♀→♂ Płuż 1002, 249 (1877).

Niech kogoś piorun weźmie/zabije *'złorzeczenie: ktoś powinien umrzeć'*: Niech pierun weźmie te gajdzikowe pokolenie ♂→♂ Kol 970, 96 (1910); Ty się stroisz za naszą krzywdę! Twoi ojcowie są strzępy, wszorze, krzywdziołże. Niech ich dzieci jejich piorun zabije! ♂→♀ Łaz 988, 197 (1878).

2. człowiek zły, bezwartościowy, pozbawiony wszelkich cnót'

ty szulyrzu przekłety, ty osłe przekłety, ty pierunie ♂→♂ Ad 449, 12 (1863); bestio, pierunie, bo cię razem zabija; pitka; nastawiałaś ją ♂→♀ Ad 449, 103 (1870); pierunie, lump ♂→♂ Ad 449, 130 (1873); Małkowie są złodzieje, pierony, bestyje ♂→♂ Ad 449, 211 (1878); Ty pieronie, jak cie trzasnę w pysk! ♂→♀ Ad 450, 58 (1896); ryszawy Pieron ♂→♂; ryszawo Kurwa ♂→♀; Gałgany ♂→♂♀ Dziew 777, 49 (1924); du pieron, du Bestie ♂→♀ Dziew 777, 67 (1926); Du verpfluchter Pieron ♂→♂ Izb 981, 198 (1930); den alten Pieron schlage ich tot ♂→♂ Izb 981, 232 (1932); Młotyka; Pieronie ♂→♀ Izb 986, 218 (1863); ty pierunie, poś [boś] 25 twardych ['talarów'] ukradł, ty szewce, dobrze ci jezdzić za czyje pieniądze ♂→♂ Izb 987, 95 (1869); du alte Pierona, ihr wird auf mich denken, ihr Pierones ♂→♂♀

Jem 1001, 61 (1932); du pieronischer Ziull [ciul], du Affe, du Pieron; du verfluchter Ziull, du Affe, du Pieron ♀→♂ Jem 1001, 106 (1935); du schwarzer Pieron, du Affe, pieronischer Ziull [ciul] ♀→♂ Jem 1001, 106 (1935); ihr Lumpen, ihr zigeuner, ihr pierones ♂→♂♀ Jem 1001, 192 (1938); ty kurwo, giǳdzie, plugawcze, pierunie, paskudniku, ja cię muszę zabić ♂→♀ Kad 996, 3 (1863); ty pieronie stary, stary połomańcze, ty ślaku [szlaku?] połomany, bo tego starego już diabeł wzion, a ciebie też przeczkam ♂→♂ Kad 996, 3 (1864); wy pieróni, wy hondsfonci, ogródcie sobie płot żelazem, a nie wyplacajcie raifami długami; Mokwowie są hondsfoci, cygani a złodzieje ♂→♂♀ Kad 996, 4 (1864); ty łącie, paskudniku, żadniku, strzępoku, gidem, pierónem, bestija, nie jesteś godna stanąć gdzie insza ♂→♀ Kad 996, 8 (1864); ty pieronie, ty bestija, czy ja tobie motykę wytargał ♂→♀ Kad 996, 15 (1864); ty złodzieju, kłaku, gałganie, pieronie, bo ciebie diabli tu ztąd wziąć muszą ♂→♂ Kad 996, 15 (1865); ten stary pieron, ta suchyta, bo zdycha a zdechnąć nie może, a smierdzi zdaleka, bo jej ze ślypi ciecze jak suce; dobrze było staremu pieronowi noscic [nosić], co żaden niewidział ♂♀→♂♀ Kad 996, 22 (1865); ty faryzeuszu, pieronie, szulerzu ♂→♂ Kad 996, 24 (1865); czekaj, ty pieronie, ty mnie będziesz pamiętać ♂→♂ Kad 996, 28 (1866); ty pierónie, ty trupie, boś się sciekł ♂→♂ Kad 996, 38 (1866); te przekłete byki, kiędrozy Steierskie, bestie, pierony przekłete, ja im te połrzyty wytrzęsę ♂→♂ Kad 996, 39 (1866); ty pieronie, ty bestija przekłeta, ty tu nieśmiesz włoczyć ani orać, ty złodzieju, boś pokrod kapustę, żyto i siano ♂→♂ Kad 996, 47 (1867); ty pieronie, ty rusoku ♂→♀ Kad 996, 73 (1869); ty kurwiożu, jajca ci przy samej rzici uciąć, ty złodzieju ♂→♂; ty kurwo a motyko, by was pierón pobił, bo prędzej niebędzie lepszy ♂→♀; wy leberańci, ja was wyszykuję, przidę tu później ♂→♂♀ Kad 996, 80 (1869); pieronie, ja ciebie musza zabić, ja cie naucza ♂→♂ Kad 996, 179 (1872); złodzieju, bośmi koło ukrod, pieronie przekłety, ty zniszczyć musis, ukradłeś mi żyto, płotnemeś się dzielił ♂→♂ Kad 996, 190 (1872); ślepo, bestyjo ♂→♀; kurwo, waku, motyko, zmotyki se wykop, ty pieronie, ja ciebie musza zabić ♂→♀ Kad 996, 202 (1873); Ty smarkata babo, ty pieronie, ty bestya, ty cygano, ty lumpie ♂→♀ Kal 447, 27 (1881); Piorunie! Ja bych i tobie dał wypsk ♂→♀ Kal 447, 33 (1881); Ty giǳdzie, ty żadniku, ty pieronie, ty mie se będziesz pamiętać, jak ja cię dopadnę; Ty smarkulo gisdawo, jak nie będziesz gęby trzymać, to ci po tym pysku wywałę ♂→♀ Kal 447, 78 (1890); To mnie sam w żyć pocałuj, ty mi możesz w moj żici miészkać, ty pieronie, jak mi jeszcze raz co powiesz, to ci tak dą w pysk, aż się razy czerwoną oblejesz ♂→♂ Kal 447, 88 (1892); Jakby jyno tén stary pieron prziszoł a ona, to bych im już pokozoł ♂→♂♀ Kiel 983, 3 (1881); Ty przekłeta kurwo. Ty pieronie ♂→♀ Kiel 983, 13 (1881); Ty smrodzie! Ty pieronie! Bo Ciebie dyobli wezną! ♂→♂ Kiel 983, 37 (1882); Ty pieronie przekłety, co tu masz za drogę, ty bestyjo ja ciebie nauczę, jak cie jeszcze raz potkam, to cie zabijem jak psa, ty gałganie z wsi, ty wole, nie znasz instrukcyje? ♂→♂ Kiel 983, 41 (1882); Ty pieronie, ty jednak dzisiaj kopać nie będziez! ♂→♂ Kiel 983, 51 (1883); czorno motyka! pjerón! ♂→♀ Kiel 983, 61 (1884); Thekla, poč jeno; Ten mur, co mi od mojej chałupy niszczycie, do kwietnia ma być obciepany; Wy pieróny, wy

złodzieje, jo was nauczę; To sa macie fórtka, wy złodzieje ♂→♂♀ Kiel 983, 88 (1886); Pieron to ten kolek dobył, ty bestyo?; Ty lumpie, ty chwancie ♂→♀ Kiel 983, 103 (1887); Ty kurwiorzu, boś już łolysioł od tego kurwiectwa; iże jaki wzici, taki wlebie, takoł bestyjoł, złodziej, szubert, pieron ♂→♂; ty kurwo miedarskoł, boś talyrze, rzymły, wuszty pokradła ♂→♀ Kiel 983, 123 (1888); Smarkozu, Kurwioschu, ty muschis na Kurwy robicz, ty Pieronnie, vauschywie psischengo [smarkoczu, kurwiorzu, ty musisz na kurwy robić, ty pieronie, fałszywie przysięgoł] ♂→♂ Kol 970, 112 (1911); posądzal, że chałupę wypaleła i nazwał ją piononem i piononskim Judaszem ♂→♀ Kol 971, 100 (1866); Tyn Pieron gupie ♂→♂ Kol 972, 29 (1901); Zo ty hzes, ty kupie Pieronie [co ty chcesz, ty głupi pieronie] ♂→♂ Kol 972, 38 (1901); Schwiercz, ten pierun, nosi wnocy panskie siągi i kradnie ♂→♂ Kol 973, 197 (1855); tis pionon na Gierricht tam uziszke [?] loto ♂→♂ Kol 974, 160 (1851); Ty Bababo – co ty tu chcesz – ty Pierunie – ty Bestyjoł ♂→♀ Kroś 993, 131 (1860); Ty Piorunie – Ty Żaydołku – Co ty tu chcesz ♂→♂ Kroś 993, 136 (1860); Ty gupioł Bestyjoł, pierunie, dziewczkę eś zapaskudzioł ♂→♂ Kroś 1005, 9 (1878); Ten stary pierun stą starą czołrną Kasią siedzi i żyje jak Pies ♂→♂♀ Kroś 1005, 74 (1881); Tkorzu [tchórz], Gidzie, Paskudniku, Całui mie wrzić; Ty Pierunie ♂→♀ Kroś 1005, 183 (1891); ty giździe, ty pierunie, ta kurwa ♂♀→♀ KŚl 980, 13 (1883); wy pieruny, to tu będziecie nocować ♂→♀♀ KŚl 980, 27 (1884); ty złodzieju, ty przekłety slypiu, ty przekłety złodzieju, po [bo] ty ztego zyjesz ♀→♀ ty pierunie; zabija cię; ty przekłety złodzieju ♂→♀ KŚl 980, 28 (1884); ten stary pjerun, ani ech se nie mislo [myślał] na tego starego pjerona ♂→♂ KŚl 980, 244 (1924); pjerunje, sowodzieu [złodzieju] ♂♀→♂; ten stare swodzie [złodziej], zo tela bes powstanie nakrot ♀→♂ KŚl 980, 297 (1929); Pieronischer Lump! Der Pieron ♂→♂ KŚl 980, 339 (1933); du alter Pieron! ♂→♂ KŚl 980, 368 (1936); Ty pierunie! Ty złodzieju! Ty kłaku! ♂→♂ Łaz 988, 108 (1873); Ty pierunie, Ty luncie, Ty gałganie! ♂→♂ Łaz 988, 155 (1876); Ty złodzieju, bo moją procą zyjesz, 40 Twardych [‘talarów’] dał ci Grätzer więcej, mieniał byś moją procę! Mień swoje pieniądze, nie moją pracę! ♀→♂; Ty pierunie, Ty bestyo, Ty złodzieju, boś mi pismo ukradła ♂→♀ Łaz 988, 162 (1876); Ty smarkaty koniu! Ty masz taki żoły wās i gąsionę; my Ci ją utrzymy! Twoję gorzałkę nalej mi sam do rzici! ♂→♂; Ty masłołku, Ty się pakuj tam, zkądeś przyszła, Ty pierunie! Chcesz też mieć jednę orfeigę? ♂→♀ Łaz 988, 196 (1877); Ty ślimołku, Ty parskocie! ♂→♂; Ty pierunie, już mnie nie będziesz do ceitungow stawiać! ♂→♂; Tys powysiekoł trowę, a zboże kradniesz z pola! ♀→♂; Ty złodzieju, boś siedem lot siedział w herescie! ♀→♂ Łaz 988, 219 (1879); Ty siwoł motyko, Ty bestyjo, Ty pierunie, bo Cię zastrzelę albo tę kamieniem zabiję! ♂→♀, Wy macie takiego syna: kurwioża i mnicha [tu: bezpłodny, tłum. Zeugungsunfähigen] ♂→♂♀ Łaz 988, 258 (1884); Ty pierunie, Ty smarkoczu! ♂→♂ Łaz 988, 268 (1884); tin sporazky gałgun! (Karmerau’er Lump), Tin sporazky rapzik! Tin pierun, jo go naucem! ♂→♂ Łaz 988, 319 (1890); Idź, ty pieronie, bo cie kamieniem zabiję ♂→♀ Łaz 988, 348 (1893); ty pieronie, podź mi sam, to ci oczy wydubię, ty cyganie, kup sobie mydła a umyj się ♂→♂; ma dzieci kulawy ♀→♂ Łaz 988, 357

(1893); ten piorun, jeno w karczmie siada, ślepie a nic nie robi; deputat za darmo zere ♂→♂; onego na ostatku jeszcze wszy zeżerą ♀→♂ Płuż 1002, 36 (1870); Szkuta, smarkocz, piorum [sic], przekłeto bestyo ♂→♂ Płuż 1002, 40 (1870); Bestyo, piorunie ♂→♂ Płuż 1002, 49 (1871); piorun, bestyjo, wy mnie chcecie zniszczyć ♂→♀ Płuż 1002, 70 (1872); Bombig, a wy mi tę miechowkę dajcie ♂→♂; Wy pioruny; boch kwoli jej chłopa reński musioł zapłacić; ale poczekaj, ona tej krowy nieprzedza; bo gdzie się obroci, to ja jej zepsuję ♂→♀; Marcha ♂→♀ Płuż 1002, 106 (1873); bestyo, pionon; bestyo haransa, boś bratu placek zeżar ♂→♂ Płuż 1002, 120 (1874); Ty złodzieju stary, ty mnie wrzić całuj, ty piorunie ♂→♂ Płuż 1002, 167 (1876); Ty gałganie, osieł, ty mi tu masz gówno do rozkazu, ty piorunie, ty bez galot z Płużnice ucieczesz, to sam masz ♂→♂ Płuż 1002, 168 (1876); Ty piorunie, gminski złodziej, bestijo, dłużniku, zbojniku; ty niemasz jeno żebraki ♂→♂ Płuż 1002, 173 (1876); Ty piorunie, ty baranko; [p. 176] Ty jasny piorunie, chudyko, złodzieju mojej prace, kłaku, jeno z lichwy żyjesz, co ja mam, to mam pocziwie, nie z lichwy, jak ty. Na sypanieś chodziła a nosiła do futernie ♂→♀ Płuż 1002, 175-176 (1876); ty pierunie, ty bestijo; Ty złodzieju, bo cie zaraz ze ziemią z równą; ty giździe; ty parszywsze [parszywce] ♂→♂; Wy bestyje, djoblice, parszywce; boscie wy nie są takie jak insze ♂→[dzieci] Płuż 1002, 205 (1876); Ty złodzieju, ty gałganie, tromba, piorunie ♂→♂ Płuż 1002, 213 (1876); Wy złodzieje, po ślagach panskich chodzice [sic] po wykę, wy pioruny, wy bestyje ♀→♂♀; Wy pioruni, boście mi się kazali ożenić, a teraz się o mnie nie staracie ♂→♂♀ Płuż 1002, 261 (1877); Ty bestia, ty pierunie, ty mnie nie masz nic do rozkazu ♂→♂ Poz 982, 12 (1866); Ty kurwo, ty bestio, pierunie, złodzieju, a wróć, coś mi ukradła ♂→♀ Poz 982, 16 (1866); Ty garlauczu, pierunie, jęczmionki z gorys pobrała ♂→♀ Poz 982, 48 (1866); Pieronnie ♂→♀ Roz 1004, 376 (1932); siwy piorun, mały królik, ty lumpie, boś ani na spodnie galat nie masz ♂→♂ Roz 1031, 59 (1889); szkopie, drachu, lumpie, hacharze, piorunie ♂→♂ Roz 1031, 81 (1893); piorunie, rzadniku, giździe ♂→♂ Roz 1031, 89 (1894); piorunie stary, stary kurwiorzu ♂→♂ Roz 1031, 97 (1895); Te pierunie, te zodzieju, te curwiorzu, te że s Gólcową se curwio [Ty pierunie, ty złodzieju, ty kurwiorzu, ty żeś z Gólcową się kurwił] ♀→♂ Roz 1031, 161 (1901); ty pieronie, ty galganie, ty smierdziuchu, ty zydzie ♂→♂ Rozm 1003, 113 (1863); ty złodzieju; bo ty masz panski grunt; ty pieronie; ty zbóniku; ty Swinio; ty hóndswocie ♂→♂ Rozm 1003, 129 (1864); Ty cymbale; ty pieronie przekłety; Ty cyganie; boś ty i Olschowsky mnieście ocyganili; wy bestyie, ia was obuch zabiję; bo cię tem Kielischkiem zabiję; choćby 10 lat miał przyiść na festung; bo iak ci dam wpysk, to cię diabli wezmą ♂→♂ Rozm 1003, 159 (1866); Ty stary pieronie; bo cię z Oschietzkiego gminu wygnali; stara Bestia ♂→♀ Rozm 1003, 163 (1866); ty Pieronie; ty Bestia; ty złodzieju; ón mnie będzie pamiętać, ize raz z Sową byli w kupie ♂→♂ Rozm 1003, 169 (1866); Tego pieróna muszę zabić, muszę go temi widłami przebić ♂→♂ Rozm 1003, 236 (1871); ty pieronie, czegóz tu chcesz ♂→♀ Rozm 1003, 289 (1884); ty Pieronie przeklynty ♂→♂; on jest Lichwiasz a wniezapłaczonych Botah hodzi ♀→♂ Rożn 772, 43 (1897); ty Pieronie, tys mi mojań

Budań wykuszoł [wykurzył 'wypalił'], bo ty ze Świnioń lygołsz, twoje prosińta czy
 Kartofle ze żeroń, moje Dzeci to jadajon Rysch [ryż] ♂→♂ Roźn 772, 62 (1902);
 Bestioń, Pieronem i Słodzieim poprzezywał ♂→♂ Roźn 772, 72 (1904); rysawy
 byk, rysawy pionon ♂→♂ Spo 968, 5 (1866); ten pionon przekłety, ja flaki zniej
 wygnioę, ta przekłeta bestyja ♂→♀ Spo 968, 26 (1866); Ty pieronie, bo cię siekie-
 rą tnę ♂→♂ Spo 968, 115 (1871); Wy pierony, wy złodzieje, ja tu panuję, nie wy
 ♀→♂ StaM 997, 29 (1900); To jest pionon, Rotkopf; twój ojciec nieboszczyk to był
 wszotr. Kto moł żółte włosy, to jest po lisie, po zwierzu ♂→♀ StaM 997, 55 (1901);
 Ty pieronie, dej sam moja mycka ♂→♂; Ty pieronie, co ty mego brata gryzieź ♂→♂
 StaM 998, 8 (1872); A Ty pieronie, wieleź już Ty tych siwych do Strzelec zaniozł
 ♂→♂ StaM 998, 11 (1873); raus, ty pieronie, gdy tu chłopa nie masz ♂→♀ StaM
 998, 25 (1874); ty złodzieju, ty pieronie ♂→♀ StaM 998, 28 (1874); Ty maśloku, Ty
 świnio ślimato, Ty za żywota gnijesz, ja Cię muszę zabić, Ty pieronie ♂→♂ StaM
 998, 52 (1875); Ty pieronie łysy, ty pieronie rysawy, ty złodzieju, ty klunkrze ♂→♂
 StaM 998, 60 (1876); Tyś jest smarkaty przedemnie. Tyś smarkaty koń przedemnie.
 Wy kłacy, coście są wart, wyście gównno mieli przed tem, niż was szwager z bogacił.
 Ty rabczyku, bo ludzi na drógach strzelasz; Dzisz, pieronie sakramencki; Co ten
 był wart, to był taki zwiędłoch ♂→♂ StaM 998, 167 (1884); Ty rektor, co ty mnie
 masz do rozkazu. Ty jasny pieronie, ty siarczysty koronie ♂→♂ StaM 998, 372
 (1891); Wy pierony siwe, pozabijać was muszę ♂→♂♀ StaM 999, 243 (1870);
 Klisch jest złodziej, łebek, pionon przekłety, Klisch złodziej ♂→♂ StaM 1000, 34
 (1893); Ty jękocie, ty chapciu, ty słodzieju ♂→♂; Ty pieronie, to masz pionona, ty
 staro fersterko, ty kurwo ♂→♀ StaM 1000, 75 (1894); Ty Pieronie ♂→♀ StaW 975,
 58 (1935); ty pieronie ♂→♂ StOp 963, 123 (1883); On maz [sic] tak jak tak c<y>-
 gani, ten Pionon ♂→♂ StOp 965, 67 (1910); du Pionon ♂→♀ StOp 967, 230 (1925);
 przekłety Pionon ♂→♂ Szym 992, 21 (1874); ty muź den Siedlaczek, tego pionu-
 na, zniszczyć, żeby go diabli wzięli ♂→♂ Szym 992, 88 (1879); Pierron ♂♀→♂
 Zaw 978, 339 (1931); idź fort, ty przekłety pieronie, boś mi Talarek ukradła ♂♀→♀
 Żęd 771, 182 (1862); krowa und pierunie ♂→♀ Żęd 771, 220 (1863); ty pierunie,
 gałganie u. łajdoku ♂→♂ Żęd 976, 7 (1865); gałganie, pierunie, judoszu ♂→♂ Żęd
 976, 39 (1866); Ty pierunie przekłety, ja miał chęć te mięso od Josta odkupić, gdyś
 go ty ale kupił, to ja ciebie nie poczestuję chociaż ja miał hec ciebie poczestować
 ♂→♂ Żęd 976, 83 (1868); te złodzieje, kłaki, pionony, wszorze ♂→♂♀; ten złodziej,
 w kradzonych czepcach chodzi ♂→♀ Żęd 976, 131 (1869); ty stary pierunie ♂→♂;
 wy kulosie ♂→♂ Żęd 976, 164 (1870); z pięśca bił po głowie i ją pierunie poprze-
 zywał, bo cie taraz utłumie ♂→♀ Żęd 976, 378 (1880).

Jasny (siarczysty) pionon

pej. 'zły człowiek'

te jasne pierrone ♂→♂ KŚl 980, 284 (1928); Ty jasny pierunie, Ty smarkulo! Ty
 tu nie masz nic do rozkazu. Jak cię liznę w pysk, to się ziemi chycisz. Ty sobie
 gaśonę przedemną utrzyj! ♀→♀; Ty motyko, Ty gizardulo, Ty mnie nie masz nic
 do rozkazu! ♀→♀ Łaz 988, 255 (1884); Ty pionon, ty baranko; [p. 176] Ty jasny

piorunie, chudyko, złodzieju mojej prace, kłaku, jeno z lichwy żyjesz, co ja mam, to mam pocziwie, nie z lichwy, jak ty. Na sypanieś chodziła a nosiła do futernie ♂→♀ Płuż 1002, 175-176 (1876); ty jasny pieronie ♂→♂; ty przekłety żydzie, ty Dawidzie ♀→♂ Spo 968, 66 (1868); Złodzieje, boście mi powijaki, kapelki i durkula [pieluszki, czepeczki i spódnice] zplota pokradli, wy Waimany, wy jasne siarczyste pierony [nazwisko Waimann] ♀→♂♀ StaM 1000, 187 (1897).

Piorun ognisty

pej. 'zły człowiek'

Złodzieje, kradnicie a stroicie się, kurwiozu, pieronie ognisty, jużś miał raz okno wytraskane, a jeszcze je raz wytrzasnę ♀→♂ Dziew 777, 41 (1923); Ty piorunie ognisty, ciebie piorun zabić musi, ty złodzieju ♂→♂; ty złodzieju, ty zbójniki [sic] ♀→♂ Płuż 1002, 249 (1877); Hacher, Pieronie Ogniste ♂→♂ StOp 967, 357 (1931); Pierony przekłete ogniste, Żaden niema taki pysk, jak Notzoniowe dzieci, One mają pyski jak szczury, choćby małpy ♂→[dzieci] SuŁ 991, 227 (1928).

PIORUNA

'kobieta zła, bezwartościowa, pozbawiona wszelkich cnót'

du Pierono ♂→♀ Dziew 777, 56 (1925); du Pierono ♂→♀ Izb 981, 155 (1929); du alte Pierona ♀→♀ Izb 981, 165 (1929); die verfluchte Pierona ♂→♀ Jem 1001, 87 (1934); Ta oto pierona, jak nie skończy tych plotków o mojej kobiecie, to ją diobli wezną; przekłeta włoka ♂→♀ Kiel 983, 32 (1882); du Pieronno ♂→♀ KŚl 980, 324 (1929); Pierońsko lagramentzko Pierono! Du Hachar! ♂→♀ KŚl 980, 349 (1933); Motyko, Pierona ♀→♀ Roz 1004, 358 (1929); die Pierona ♀→♀ StOp 961, 43 (1932); du alte Pierono ♀→♀; du Podcziepie ♀→♀ StOp 967, 231 (1925); ta Pierona zapieronowano ♂→♀ StOp 967, 252 (1926).

PIORUŃ

'człowiek zły, bezwartościowy, pozbawiony wszelkich cnót'

Ty złodzieju, boś mi połkoszek ukradł! Idź na żaby, na grzyby do lasa, idź gęsi pasć! Ty smarkoczu, Ty pieruniu! ♂→♂ Łaz 988, 235 (1881).

PIORUŃSKI

'przekłety'

kurwiorzu, piorunski kurwiorzu ♂→♂ Ad 449, 222 (1879); Ty piorunski złodzieju pierwszej klasy, wszorzu, lumpie, chwancie ♂→♂ Ad 449, 270 (1881); weil ich ein Schulerz [szulerz] (d. s. Verdreher) und eine Zeganne [cygana] (Schwindler) bin; te pieronski Ucholu ♂→♀ Jem 1001, 164 (1937); ty pieroński złodzieju, boś mi karminę z chlywa z futrował ♂→♂ Kad 996, 6 (1864); ty pieroński złodzieju, boś od Dombrowskiego żyto wynosił ♂→♂ Kad 996, 6 (1864); ty cyganie, wichłaczu, gałganie pieroński ♂→♂ Kad 996, 12 (1864); pierońsko kurwo, waku, przekłeto bestijo, bo bych ja ci twój wak rozkopoł bótem, chycił ją, rznął ją o ziemię i przycis w piersi, z głowy i [jej] chustę i czepiec serwoł i potargoł ♂→♀ Kad 996, 123

(1871); pieroński żebroku ♂→♂; pzerwańczu, harażłoku ♀→♂ Kad 996, 179 (1872); to pieroński gołambiors, Johann Długosch mi to nazłość zrobił ♂→♂ Kad 996, 222 (1873); ty pieroński złodzieju, boś karczmożowi sakwę ukradł, wyleż sam, ty pieroński złodzieju, to ujdźrzisz, co ci zrobiem ♂→♂ Kad 996, 228 (1874); pieroński smarkoczu ♂→♂ Kal 447, 47 (1883); Ty pieroński łacie, coż to robisz te klachy – ty strzėpie – pamiętasz, jakieś się sztaubami wyciskała? ♂→♀ Kal 447, 82 (1891); pierońskim drachem ♂→♂ Kal 447, 91 (1892); pieroński garboczu ♂♀→♂ ty ślypołku ♀♀→♀ Kal 447, 163 (1902); Ty pieroński złodzieju, boś wywianowoł dziochę z ośmset twardych [‘talarów’] ♂→♂ Kal 447, 125 (1895); Ty przekletoł, pierońskoł kurwo, boś się z Wojtkę Maroniowym kurwiła ♂→♀ Kiel 983, 95 (1886); Ty przekłety ośle, ty trąba, ty mamlasie, ty pieroński wole, bo ty nienollerzysz między nołs ♂→♂ Kiel 983, 100 (1887); Pierońskoł kurwo; Motyko ruboł ♂→♀ Kiel 983, 120 (1888); Ty pieroński ślepoku, bo cię zaroz roztargą, wy złodzieje ♂→♂♂ Kiel 983, 121 (1888); Pojc sam jeno, ty przeklentol pierońskoł bestyjoł. Ty przeklentol pierońskoł czarownico; on by nic od takiej przeklentej czarownicy nie rzar ♂→♀ Kiel 983, 139 (1890); Pierońsko Motyko, Wolly Gupie [wole głupi] ♂→♂♀ Kol 970, 27 (1906); posądzał, że chałupę wypaleła i nazwał ją pioronem i piorońskim Judaszem ♂→♀ Kol 971, 100 (1866); Te pierońsko Kurwo, wylajerowano, wydupzono, oborubo [‘kalarepo’] sgniło ♂→♀ Kol 970, 384 (1933); Ty pscheklento Motyko; Ty pscheklente Husytrze Pieroński ♂♀→♀ Kol 972, 25 (1901); Ta pionońsko Kurwa, jo ju sa walschewo Psisiega obskarża [ja ją za fałszywą przysięgę obskarżę] ♂→♀ Kol 972, 53 (1902); Bestyjoł pierońskoł, ty smarkatoł Bestyjoł, ta Feinica, kieby hustkę wróciła ♂→♀ Kroś 1005, 114 (1884); Pionońsko lagramentzko Piono! Du Hachar! ♂→♀ KŚl 980, 349 (1933); Ty pieroński zydzie, ty mnie okradasz ♂→♂ Poz 982, 17 (1866); Ten przekłety husyt, pieroński garlausz, ta baba ♂→♀ Poz 982, 47 (1866); Te Beku; Te Zulu [Ciulu], du Lui, te pieroński Zulu, te Wole ♀→♂ Roz 1004, 371 (1932); Theodor Steindor swoją matką zerzarł ♀→♂, [p. 104] trąba pionońska ♂→♂ Roz 1031, 103-104 (1895); ty pieroński zydzie, ty psia krew zydzie, ty bestyisky zydzie, ty przekłety Olschowski ♂→♂ Rozm 1003, 115 (1863); pieroński złodziej, pieroński ślepoku, pieroński galganie, pieroński ♂♀→♂ Rozm 1003, 133 (1865); ty pieroński złodzieju; klaku ♂→♂ Rozm 1003, 226 (1870); ty przeklenty pieroński Spoczze [Szpaczę?], ty nie patrzisz wachy, jeno siedzisz przityh przeklentyh Dziewach, bo kebyś wachowau, to bys wiedzau, kto czy te Wrota potatrau. A jag cziń [cię] w placzu [placu] dopadniemy, to czy [ci] tele napierymy, wiele do ciebie wlezie ♂→♂ Rozn 772, 58 (1901); taki pieroński brat, że pozwala swojej kobiecie moje tyki z płota brać i palić ♂→♂ Spo 968, 52 (1867); ty pieroński huncfocie ♂→♂; ty cyganie, ty czarna bestya ♀→♂ Spo 968, 67 (1868); wy pierońskie kłaki ♂→♀ Spo 968, 129 (1872); ty pieroński psie oparzony, ty złodzieju ♂→♂ Spo 968, 215 (1878); ty pieroński stary złodzieju ♂→♀ StaM 998, 9 (1872); Ty pieroński demokracie, ty byku, ty wszolżu, ty lompie, gidzie ♂→♂; suchoł wilijoł ♂→♀ StaM 997, 73 (1902); Ty pierońsko polko Stanclorawa ♂→♀ StaM 998, 41 (1874); Ty moro, Ty kurwo pierońsko, Ty waku, Ty gidzie, by Cię pionońsko biły, Ty paskudniku, Ty czarownico,

boś mi bydło opaskudziła, jo tu niechęć czarownicy w mojem domostwie, boś mi bydłu mleko poodbierała, ja Cię muszę zabić, co roz ztobą koniec zrobie; Ty waku gizdawy, przepukły, bo Ci inaczej niepowię jeno kurwo Tomkowa, boś mnie 5 razy na siebie w ciągała ♂♀→♀ StaM 998, 115 (1879); Ty pironinski [sic] Klachu; [p. 73] Ty pieroinsko larwo. Co tu skricisz pszed mojami Drzwiami ♂→♀ StOp 965, 72-73 (1910); pieronsko Motyko ♀→♀ StOp 967, 382 (1933); Pieronski Husitt ♂→♂ StOp 967, 421 (1937); ta pieronska swinia, ta baba, ta ma pysk jak swinia ♂→♀ Zaw 977, 97 (1882); tu pierunski bełgocie ♂→♂ Żęd 771, 272 (1865); ty pierunski żydzie, ty cyganie ♂→♂ Żęd 976, 16 (1866); ty bestya pierunska i puklata ♀→♀ Żęd 976, 378 (1880).

PIÓRKO

Fraz. **Mieć piórko w kipie** '?: Annula idzie, już zaś głupieje, bo ma piórko w kipie ♀→♀ Ad 449, 182 (1876).

PITKA

1. *'pudendum muliebre'*

Fraz. **Nastawiać pitkę** *'uprawiać nierząd'*: bestio, pierunie, bo cię razem zabija; pitka; nastawiałaś ją ♂→♀ Ad 449, 103 (1870).

Pitkami z kimś handlować *'uprawiać nierząd'*: Ja, Tobie jest dobrze z twemi córami, bo iże pitkami z myśliwcami handlują i przez to masz do lasa dobry przystęp i z tego się żywisz ♂→♂ Łaz 988, 254 (1884).

2. *przen. 'kobieta lekkich obyczajów'*

bestio, pierunie, bo cię razem zabija; pitka; nastawiałaś ją ♂→♀ Ad 449, 103 (1870); Pitka ♀→♀ StOp 967, 360 (1931).

PLAC

'miejsce'

Fraz. Gdzieś dla kogoś **nie ma placu** *'ktoś jest gdzieś niemile widziany'*: Ten stary herestant się niech wynosi, bo tu dla niego nie ma placu ♀→♂ SuŁ 991, 295 (1931). Z niem. Platz.

PLĄDROWAĆ

'kraść'

Wy szkodnicy! Twoja matka każdy rok po polu plondruje a trawę mi wybieruje i po miedzach powyżynoł, i groch mi już z włociami powyruwała ♀→♀ Łaz 988, 40 (1872).

PLUDERSKI

pej. 'cudacznie, z cudzoziemska ubrany'

Ty przeklęty kłaku, ty przeklęty poloku pluderski ♀→♂ StaM 998, 3 (1872).

PLUGAWIEC

'człowiek wzbudzający obrzydzenie'

ty kurwo, giździe, plugawcze, pierunie, paskudniku, ja cię muszę zabić ♂→♀ Kad 996, 3 (1863).

POBIĆ

'pozabijać'

Fraz. By kogoś **piorun pobił** *'złorzeczenie: ktoś powinien umrzeć'*: ty kurwiożu, jajca ci przy samej rzici uciąć, ty złodzieju ♂→♂; ty kurwo a motyko, by was pieron pobił, bo prędzej niebędzie lepszy ♂→♀; wy leberańci, ja was wyszykuję, przidę tu później ♂→♂♀ Kad 996, 80 (1869).

Musiec kogoś **pobić** *'ktoś powinien umrzeć, należy kogoś zabić'*: Te gidy, te bestyje, te dziady, ta młotyka, bo je pobić muszę. Idź a powiedz im, że jak mi próg przeleżą, to ich zabiją. Bo ona mu jyno tyn miech przepukły smaruje. Tyn kędroz się nie mógł na tej starej obyżć, aż ta (Jozefa Ibrom) z tego cherestu przyszła ♀→♂♀ Kiel 983, 48 (1883).

POBRAC

euf. 'ukraść'

Idź, ty przekłęto bestijo chudo; kobieto, kopnij go; tyś porwał gnoj i ze wszystkąś sprawą uciekł; gnojaś narobił z mojej słomy, coś mi ją pobrał ♂→♂; Co tu chcesz, ty gidzie? idz z tej izby, ty gidzie ♂→♀ Płuż 1002, 225 (1877); Ty garlauczu, pierunie, jęczmionki z goryś pobrała ♂→♀ Poz 982, 48 (1866).

POCAŁOWAĆ

'złożyć pocałunek'

Fraz. W dupę/rzyć kogoś **całować/pocałować** *'wyrażenie lekceważenia, pogardy wobec innej osoby'*: Ty mi masz gównno do rozkazu, ty mnie możesz wzić pocałować; ty świno, ty mi nieszacuj mojej roboty, bo ludzie wiedzą, co kiermaszki wert, bo ja już dawno wysrała, coś ty wart ♀→♀ Ad 449, 228 (1879); To mnie sam w życ pocałuj, ty mi możesz w moj zici mieszkać, ty pieronie, jak mi jeszcze raz co powiesz, to ci tak dą w pysk, aże się razy czerwoną oblejesz ♂→♂ Kal 447, 88 (1892); Pojdz, Ty krwi waku; Ty cygano; cały świat obleciałaś; Ty siwo młotyko, tak jak złodziej lotoż; czarownicaś jest. To mie są w rzić pocałuj; Ty czorny wrózu. Ty czorno wrono; Ty czarno torbo; tak tyn ogón za dupą nosisz ♀♀→♀ Kiel 983, 31 (1882); W dupę mnie pocałuj ♀→♀ Łaz 988, 381 (1895); Ty stara siwa marcha, stara czarownica, to mnie sam wdupę pocałuj, gizzardie, łozarciuchu łozarty, co chwila ożarta, jachrałaś się zmlódu w Kalinowcu ♀→♀ SuŁ 991, 164 (1925).

POCHODZIĆ

Fraz. **Pochodzić z żebraczej rzyci** *'być z urodzenia biedakiem, nic nie posiadać'*:

krzywdziosz, hondsfot, dobrze mi się rozdierać w Niedzielowym, nie pochodzisz tylko ze żebraczej rzyci, niech sobie biję swoje benkarty, a nie moje dzieci ♀→♂ Ad 449, 191 (1877).

POCIEPEK

'dziecko nieprawego pochodzenia, niesłubne; bękart, podrzutek'

znaidek! poćepek! połumano bestio! czorno młotyko!; znaidek; młotyko ♀→♀ Kiel 983, 66 (1884).

POCYGANIĆ

'oszukać, okłamać'

Ty dłużniku, boś ludzi pocyganił, a żadnemu nie chcesz zapłacić ♀→♂ StaM 998, 58 (1876).

POCZAROWAĆ

'zaczarować'

Czarownikiem poprzyzywali, ize im Krową poczarowau, co bes paren dni mleka uzywacz niemogli ♂♀→♂ Rożn 772, 17 (1888).

PODAWAĆ

Fraz. Podawać kogoś do sztrafy 'żądać ukarania kogoś': Ta świnią, on każdy dzień leży w doma ożarty, a ludzi podaje do sztrofy ♂→♂ Płuż 1002, 102 (1873).

PODCIEP

'dziecko nieprawego pochodzenia, niesłubne; bękart, podrzutek'

zawitki; [p. 129] Ty pedo wyjachrano! Kurwo, skurwiołaś się? Matka się skurwioła, a tyś się tysch skurwioła. Peda, gd<z>ieś twego podciepa straciola? ♀→♀♀ Dziew 777, 128-129 (1927); Ty podciepie, ty sesrańcu, ty niedołungo, wy gizdy ♀→♀ KŚl 980, 348 (1933); podczyb [podciep] ♀→♂ Roz 1004, 334 (1925); du alte Pierono ♀→♀; du Podciepie ♀→♀ StOp 967, 231 (1925); ty kurwo, nie masz dzieci, tylko podciepy, na drodzes jy nasbierała, ty nie masz pocziwego chłopca ♀→♀ Żęd 976, 71 (1867).

PODCIEPEK

zdr. 'dziecko nieprawego pochodzenia, niesłubne; bękart, podrzutek'

Podciepku ♂→♂; Tyś fałszywie przisiał- [p. 127] gał ♂→♂ Płuż 1002, 126-127 (1874).

PODCIEPKOWY

'przym. od podciepek; niesłubny'

podciepkowego pokolenia; przekłętogo pokolenia; małupica; cygana ♀→♀ Ad 449, 89 (1869).

PODŁUBAĆ

'powyrywać rośliny uprawne z grządek'

Ty zbojniczko, boś na drodze zabiła, ja ci tego dowiedam. Tyś się siedm razy kurwiła z moim pachółkiem, siedm razy skakał na cię. Ty złodzieju, boś mi rajchy ['grzędy roślin uprawnych'] podubała, Ty paskudnico jedna ♀→♀ StaM 998, 50 (1875).

PODSZUKUNEK

‘śledztwo; tu: areszt’

Tys nie jest gospodarz, tyłkoś jest za parobka; ty nie możesz być za urzędowego, boś ty w Opolu w podszukunku siedział ♂→♂ Płuż 1002, 39 (1870).

PODUPCZYĆ SIĘ

‘odbyć stosunek seksualny’

Ta grofsko, pańsko kurwa, motyka; mój syn ma wszystko pocziwé, ale ona, co się raz z Dworaczkiem podupczyła, to ma kieckę ♀→♀ Płuż 1002, 242 (1877).

POKAZAĆ

Fraz. Pokazać komuś ‘dać komuś nauczkę’: Jakby jyno tén stary pieron prziszoł a ona, to bych im już pokozoł ♂→♂♀ Kiel 983, 3 (1881).

POKOPAĆ

‘pochować, tu: euf. ‘zabić’

Staraj sie o Twoje dzieci, Tys już dzieci bez chrztu pokopała ♀→♀ Roz 1004, 288 (1916).

POKÓJ

‘spokój’

Fraz. Dać komuś pokój ‘zostawić kogoś w spokoju, nie zaczepiać’: ty smarkoczu, ty sobie chyc taką równioczkę jak eś ty jest, a mie ty dej pokoj ♀→♂; Ty bestyo przekłeto, bo ty z chłopę wnocy leżysz a doż mu 6 albo siedem razy bez noc – a mie się nie doż poszkubnąć ♂→♀ Kal 447, 89 (1892).

POKRAŚĆ

‘ukraść’

ślepoku, wszystko mi chcesz pokraść, gidzie ♂→♂ Ad 449, 179 (1876); ty pieronie, ty bestija przekłeta, ty tu nieśmiesz włoczyć ani orać, ty złodzieju, boś pokrod kapustę, żyto i siano ♂→♂ Kad 996, 47 (1867); Ty kurwiorzu, boś już łolysioł od tego kurwiectwa; iże jaki wzici, taki wlebie, takół bestyjoł, złodziej, szubert, pieron ♂→♂; ty kurwo miedarskoł, boś talyrze, rzymły, wuszty pokradła ♂→♀ Kiel 983, 123 (1888); Ty złodzieju, boś mi drzewa wmoim podworku ukradł! Ty złodzieju, boś Ceig w mieście pokradł! ♂→♂ Łaz 988, 178 (1876); Jadwiga Wollnikowa to gęsi na gogolicy pokradła, potem je karmiła i ziadła ♀→♀ Łaz 988, 292 spr. 281 (1887); ty mnie wrzić całuj; ty mnie będziesz pamiętać; tyś jest złodziej, boś kołocz pokradła w Błotnicy ♂→♀ Płuż 1002, 19 (1869); Schendzielorka nam plewy, siano i kartofle pokradła ♀→♀ Płuż 1002, 108 (1873); ty złodzieju, bosmi gnoj, kartofle, mąkę pokradł; ty soroniu ♂→♂; ty garloczu, ty złodzieju ♀→♂ Płuż 1002, 146 (1874); Wy leśni złodzieje, boście mi słomę pokradli. [p. 173] Już wam teraz lasu brakło, to mi słomę bierecie ♂→♂ Płuż 1002, 172-173 (1876); Te słupy i tyczki

z płota to Walek pokradł, bo on po całych nocach lata a kradnie ♀→♂ Płuż 1002, 175 (1876); Ty złodzieju, bośmi wszystkie deski z góry pokradł, ty zbojniku, bo mnie chcesz zabić; ty giździe; ty kiędrozie, ty byku ♀→♂; Mnie się pięć funtow pierza z pierziny straciło, a wy oba o tym wiecie ♀→♂♀; Jest prawda, [p. 244] mnie się pierzy straciło z pierziny, a tyś była po żyda w miejscu, posłałaś go do Obloncza, dałaś się Oblonczyną pisać, a u ciebie było moje pierzy, coś mu sprzedała ♂→♀ Płuż 1002, 243-244 (1877); Wy złodzieje; bo ten Cedzich nic nie robi jeno kradnie; bo księdzowi te zboże pokradł; nogi hadrami połowiął ♀→♂ Płuż 1002, 258 (1877); Ty złodzieju, boś w Kalinowie pierziny pokradł ♂→♂ Poz 982, 28 (1866); Ty złodzieju gminski, boś siągi pokradł. Ty cyganie, ty garboczu, dzieci masz żebrakami. Ty nie poradzisz nic robić, jeno Josefie ciula do zici wrazić ♂→♂ StaM 998, 49 (1875); Złodzieje, boście mi powijaki, kapelki i durkula [pieluszki, czepeczki i spódnice] zpłota pokradli, wy Waimany, wy jasne siarczyste pierony [nazwisko Waimann] ♀→♂♀ StaM 1000, 187 (1897).

POKRĘCONIEC

‘człowiek o wykrzywionej sylwetce’

Ten kulawiec, ciarach; Ten stodiołbelski wysuszoniec, ten sakramencki pokręconiec ♀→♂; Ta przekłetoł motyka, kiedyby jej to ta drugoł noga spuchła ♀→♀ Łaz 988, 26 (1872).

POKRĘCONY

‘o wykrzywionej sylwetce, kaleki’

Ta krzywaka pokręcona ♂♀→♀; Jest prawda, że sie Tomalowe dziochy pokurwiły, bo ja to wiem już trzeci rok ♂→♀♀ SuŁ 991, 5 (1901).

POKURWIĆ SIĘ

‘stracić cnotę’

Ta krzywaka pokręcona ♂♀→♀; Jest prawda, że sie Tomalowe dziochy pokurwiły, bo ja to wiem już trzeci rok ♂→♀♀ SuŁ 991, 5 (1901).

POLAK

pej. ‘mężczyzna narodowości polskiej’

ty złodzieju; ty hondswocie; tyś większy złodziej iak ia; ty śmierzący przekłety poloku; boś ty wszędzie kradł, gdzieś był ♂→♂ Rozm 1003, 160 (1866); ty złodzieju; tys wszędzie kradł i w Łankach; ty Polaku; boś ty owies kradł i u Herlitzza przedawał; boś ty i twoje przyacielstwo nic nie iest iak same złodziejstwo ♂→♂ Rozm 1003, 161 (1866); Ty przekłety kłaku, ty przekłety poloku pluderski ♀→♂ StaM 998, 3 (1872); kłak i polok ♂→♂ StaW 969, 36 (1859); Polok, Obieżyświat u. Smyk ♂→♂ Szym 992, 6 (1873).

POLKA

pej. 'kobieta narodowości polskiej'

ty złodzieju, marcho, polko, chudyko, pragliwczę i bogaczu ♀→♀ Ad 449, 63 (1867);
Ty pierońsko polko Stanclorawa ♂→♀ StaM 998, 41 (1874).

POLSKA

'państwo polskie'

Fraz. Do Polski z kimś 'przez': przekląta bestyą, do polski ztobą ♂→♂ Żęd 771, 188 (1865).

POLSKI

pej. 'narodowości polskiej'

ty polski Rzidcie, po Ses jes po polskym Rzidcie [ty polski Żydzie, bo żeś jest po polskim Żydzie] ♂→♂; Jak twoy chłob pośoła na Zawadzky, to rasem był Kostan dobri, po sie nie morzes na jednym chłopie kontentowaz! [Jak twój chłop poszoł na Zawadzki, to razem był Konstant dobry, bo się nie możesz na jednym chłopie kontentować!] ♀→♀; Ty Dezeci nie bences miaua, bo ses po Schwiece potraczua [ty dzieci nie będziesz miała, bo żeś po świecie potraciła] ♀→♀ Łaz 988, 317 (1890); Polski smyk ♀→♂ StaW 969, 154 (1862); Polsku Krulewno; te Gizdzieje [ty giździe?] ♀→♀ StOp 967, 428 (1937).

POLUCHA

pej. 'kobieta narodowości polskiej'

ty bestyo, motyko, polucho, smyku ♂♀→♀; ty wielko pani ♀→♀ Żęd 774, 223 (1858).

POŁAMANIEC

'człowiek kaleki'

ty pieronie stary, stary połomańcze, ty ślaku [szlaku?] połomany, bo tego starego już diabeł wzion, a ciebie też przeczkałam ♂→♂ Kad 996, 3 (1864).

POŁAMANY

'kaleki'

ty pieronie stary, stary połomańcze, ty ślaku [szlaku?] połomany, bo tego starego już diabeł wzion, a ciebie też przeczkałam ♂→♂ Kad 996, 3 (1864); znaidek! poćepek! połumano bestio! czorno młotyko!; znaidek; młotyko ♀→♀ Kiel 983, 66 (1884).

PONIEWIERAĆ SIĘ

'tu: uprawiać seks'

powiedziały, że się ona z młodem człowiekiem niby poniewierała [dzieci]→♀ StaW 969, 46 (1859).

POODBIERAC

'odebrać'

Ty moro, Ty kurwo pierońsko, Ty waku, Ty gidzie, by Cię piorony biły, Ty paskudniku, Ty czarownicy, boś mi bydło opaskudziła, jo tu niechęć czarownicy w mojem domostwie, boś mi bydłu mleko poodbierała, ja Cię muszę zabić, co roz ztobą koniec zrobić; Ty waku gizdawy, przepukły, bo Ci inaczej niepowię jeno kurwo Tomkowa, boś mnie 5 razy na siebie w ciągała ♂♀→♀ StaM 998, 115 (1879).

POPALIC

'doszczętnie spalić'

Tyn Gołozit – płoty popołlili ♀→♀ Kroś 993, 146 (1860).

PORADZIC

'potrafić'

cygani leprzy poradzą robić jak ja ♂→♂ Kal 447, 91 (1892).

Fraz. Ktoś **nie poradzi** czegoś zrobić *'ktoś nie potrafi czegoś, nie nadaje się do czegoś'*:

Ty łapie opolski, ja jeszcze u żadnego nie był kartofli rzyzczać ani chleba, jak ty. Ty sobie ani na płat nieporadzisz zarobić, tylko ci król musi dać ♂→♂ Ad 450, 65 (1897); wy lunt, leberancie; bo już tak robią, jak leberancie w polsce, wy lunt, dioble, bo nieporadzicie koszule sprawić ♂→♂ Żęd 771, 207 (1863).

Ktoś **nie poradzi jeno...** *'ktoś nie umie pracować, nie nadaje się do pożytecznych zajęć'*: Ty nieporadzisz jyno Smudowy dziewczki kurwić, ty kurwiołzu ♂→♂ Kroś 1005, 196 (1891).

Ktoś **nie poradzi nic robić** *'ktoś nic nie umie, nic nie potrafi'*: Tyn ślepy pies, mamlas, tyn maśłok, ślimok, tyn wisielec; on nieporadzi nic robić ♂→♂ Płuż 1002, 163 (1876); Ten ślepy pies, mamlas, woł, tyn maśłok, ślimok, tyn wisielec, nieporadzi nic zrobić, ma świadkow za pieniądze ♂→♂ Płuż 1002, 169 (1876); Ty złodzieju gminski, boś siągi pokradł. Ty cyganie, ty garbocz, dzieci masz żebrakami. Ty nie poradzisz nic robić, jeno Josefie ciula do zici wrazić ♂→♂ StaM 998, 49 (1875).

PORĄBAĆ

1. 'zniszczyć rąbiąc'

ty złodzieju, tyś porombał płot w oborze a wziół 9 kózlin a szajty korzeńcowe z Borytsche z obory z Strzeleckiej ♂→♂, ty fałszywy przисяżnik, ty Gogoliniorzu, zaś pujdziesz do Gogolina siedzieć, ty sońniczka, ty proznoku, ty gnojku ♂→♂ Kad 996, 76 (1869).

2. 'poranić'

Du Zbonik [zbójnik], boś ty Szłapina sierpę chciała porąbać, ty Bestya, ty herestancie, bo ieno po herestach hodzisz a siodosz ♂→♀ Izb 986, 166 (1863).

PORWAĆ

'ukraść'

ze go [psa] jego Ojciec porwał, to jest nieprawie go sobie przy właszczył ♀→♂ Kol 973, 216 (1855); tyś mi już dwa klucze porwała; ty paskudnico, wyście są wszyscy paskudnicy, bo twoje córki się po stajniach paskudzą ♀→♀ Kol 973, 233 (1856); idz zaś porwać chleb Goldsteinowi ♀→♀ Kol 973, 233 (1856); Tyś mój koziółek, który siodłak Jozef Fuhl odemnie kupić chciał, porwał a Fuhlowi goś oddał, żeby go on na polu zasiał, a potem go oba na poły żniwowali ♂→♂ Łaz 988, 261 (1884); Ty Złodzeju: Tys mi porwoł wierchnią i spodnią Maselonka, garniec s kapustą, chusta i Marką Piniendzy ♂→♂ Łaz 988, 302 (1888); Ty wrzożu, ty śochu, ty giździe, ty złodziejko; boś mi talarek porwała ♀→♀ Płuż 1002, 162 (1875); Idź, ty przekłeto bestijo chudo; kobieto, kopnij go; tyś porwał gnoj i ze wszystkąś sprawą uciekł; gnojaś narobił z mojej słomy, coś mi ją pobrał ♂→♂; Co tu chcesz, ty gidzie? idz z tej izby, ty gidzie ♂→♀ Płuż 1002, 225 (1877); Schlisiu, tyś mnie pieniądze porwał; [p. 264] Twojemu Schlisiowi się dobrze śłepie ['pije alkohol'], bas mu musi rozerwać, bo za porwane pieniądze śłepie ♂→♂ SuŁ 991, 263-264 (1929); Ludwig Anton mi moję siekierę porwał i Adamowi Kuszowi przedał ♂→♂ Zaw 977, 75 (1881).

PORWANY

'ukradziony'

Schlisiu, tyś mnie pieniądze porwał; [p. 264] Twojemu Schlisiowi się dobrze śłepie ['pije alkohol'], bas mu musi rozerwać, bo za porwane pieniądze śłepie ♂→♂ SuŁ 991, 263-264 (1929).

PORZYGAC SIĘ

wulg. 'zwymiotować'

powiedzau ize on do Amtsvorstejera ozarty sascheł i tam sin porzigacz i posracz miał [powiedział, ize on do amtsforsztejera ożarty zascheł i tam się porzygać i posracz miał] ♂→♂ Rożn 772, 29 (1892).

POSKAKAĆ

Fraz. Dać się poskakać 'odbyć stosunek seksualny': ty klaczo, ty frelo, bo bys się w tancu od pachółka pozkokac dała ♂♂→♀ Żęd 774, 237 (1858).

POSKUBNAĆ

Fraz. Dać się poskubnać 'o kobiecie: pozwolić się dotknąć w miejscu intymne': ty smarkoczu, ty sobie chyć taką rownioczkę jak eś ty jest, a mie ty dej pokoj ♀→♂; Ty bestyo przekłeto, bo ty z chłopę wnocy leżysz a doż mu 6 albo siedem razy bez noc – a mie się nie doż poszkubnać ♂→♀ Kal 447, 89 (1892).

POSRAĆ SIĘ

wulg. 'wypróżnić się'

powiedzau ize on do Amtsvorstejera ozarty sascheł i tam sin porzigacz i posracz miał [powiedział, ize on do amtsforsztejera ożarty zaszeł i tam się porzygać i posrać miał] ♂→♂ Rożn 772, 29 (1892).

POSTAWIĆ

Fraz. Do cajtungów kogoś postawić 'opisać kogoś w gazecie': Ty przekłeta czarna cygano, bo jeszcze masz swojego chłopa za mało, to jeszcze czyich wobisz i marki życzasz na gorzołę, aby się z nią jachrał, już przedtym ma jak świnią prosiąt, a jeszcze nie jest kontent na swoim chłopie, bo cie trzeba do caitungów postawić! ♀→♀ Ad 449, 251 (1881).

Szynkwias komuś postawić 'zwrot kierowany do kogoś, kto zbyt chętnie sięga po alkohol': ty kurwo, damo, strzempie, żyrokiem, szenkfas ci postawić ♂→♀ Żęd 976, 301 (1876).

POSZCZANY

'ubrudzony moczem'

Ty stary uścańcu ♂→♂; Ja mu prawie dobrze powiedział, bo nie jeno pojscany, ale i usrany ♂→♂ StaM 998, 300 (1889).

POTEPEK

'człowiek potępiony; potępieniec (?)'

Ty chacharze, złodzieju, gałganie, boście na Petergrätzu kolonią przesrali a przyszlście na Pustkowie, aby zaś to przesrać, świniu, będę na cię pasować, aż krupy ochłodzisz, Potampku, nosiłeś rasikoń ['koniczynę'] w miechu ♀→♂ Ad 449, 268 (1881).

POTRACIĆ

'stracić wielokrotnie'

Fraz. Po świecie dzieci potracić 'pozbyć się nieślubnych dzieci': ty polski Rzidcie, po Ses jes po polskym Rzidcie [ty polski Żydzie, bo żeś jest po polskim Żydzie] ♂→♂; Jak twoy chłob pośoł na Zawadzky, to rasem był Kostan dobri, po sie nie morzes na jednym chłopie kontentowaz! [Jak twój chłob poszoł na Zawadzki, to razem był Konstant dobry, bo się nie możesz na jednym chłopie kontentować!] ♀→♀; Ty Dezeci nie bences miaua, bo ses po Schwiece potraczua [ty dzieci nie będziesz miała, bo żeś po świecie potraciała] ♀→♀ Łaz 988, 317 (1890).

POTRZASKAĆ

'stłuc, zbić, połamać'

Otworszie [otwórzcie], bo wam Okno potzraskam [potrzaskam] ♂→♂ Łaz 988, 307 (1889); Ty goło rzyć, ty lumpie, ty drachu, ty kłaku, gdyby moj chłop wdomu był, toby cie nogi potrzaskał ♀→♂ StaM 997, 23 (1900).

Fraz. **Nogi** komuś **potrzaskać** *'zrobić komuś krzywdę'*: *pogróż.* obmawiał, mówiąc, że mu – J. Mallikowi – na jego najęte pole chodzi, największe krze kartofli wrywa a kartofle z tychże bierze; gdy go – tego dziada – raz dopadnie, to mu nogi potrzaska ♂→♂ StaM 1000, 29 (1892).

POUCINAĆ

Fraz. **Musieć** komuś **uszy poucinać** *'ktoś powinien zostać ukarany'*: *pogróż.* bo ci muszę ti uszy po ucinąć ♂→♂ Ad 449, 199 (1878).

POWIĄZAĆ

'związać, zakuć w kajdanki'

pomów. Suska Biedaczyna miała dziecko, a to zakopała do piwnicy, i przyszli z gerichtu, powięzali ją i zawarli ♀→♀ Ad 449, 244 (1880).

POWIEDZIEĆ

'tu: coś komuś zarzucić'

To mnie sam w żyć pocałuj, ty mi możesz w moj zici mieszkać, ty pieronie, jak mi jeszcze raz co powiesz, to ci tak dą w pysk, aże się razy czerwoną oblejesz ♂→♂ Kal 447, 88 (1892).

POWIEŚĆ *cz.*

'zaprowadzić'

Fraz. **Powieść** coś **na wole do żyta** *'nie poradzić sobie, zrobić coś źle'*: Ten kłak szwiec powiedzie urząd na wole do żyta ♀→♂; Ta bezstyjo przekłeto czarno ♀→♀; Ty ślypoku, ty gałganie zewców, ty żęboczcu, ty wargoczcu ♀→[12-l. dziecko] StaM 998, 62 (1876).

POWYRUWAĆ

'doszczętnie wyrwać'

Wy szkodnicy! Twoja matka każdy rok po polu plondruje a trawę mi wybieruje i po miedzach powyżynoł, i groch mi już z włóciami powyruwała ♀→♀ Łaz 988, 40 (1872).

POWYSIEKAĆ

'doszczętnie wysiec, tu: ukraść czyjeś rośliny'

Ty ślimołku, Ty parskocie! ♂→♂; Ty pierunie, już mnie nie będziesz do ceitungow stawiać! ♂→♂; Tys powysiekoł trowę, a zboże kradniesz z pola! ♀→♂; Ty złodzieju, boś siedem lot siedział w herescie! ♀→♂ Łaz 988, 219 (1879).

POWYWODZIĆ

'powyprowadzać; euf. ukraść zwierzęta'

Bo to klimoniowi, butoniowi, kiedrozowi zeżyrają ♂→♂; Tyś chciał, cobyhci na galaty dał – Boś z Pietrowskim chciał kordowi krowy powywodzić ♂→♂ Płuż 1002, 161 (1875).

POWYŻYNAĆ

‘doszczętnie wycinać; tu: kraść czyjeś rośliny’

Wy szkodnicy! Twoja matka każdy rok po polu plondruje a trawę mi wybieruje i po miedzach powyżynoł, i groch mi już z włóciami powyruwała ♀→♀ Łaz 988, 40 (1872).

POZABIJAĆ

‘zabić’

jusch tam stoj ta bestioł, tyn gisd oszazóny, a śmieje sin, te diołbły czorne, te gisdy, te bestie Nowotkowe, te mi wszystkań Gowiedz pozabijajoń, w szora [wczora] jednań, dzis<i>aj drugoń Kaczkań ♀→♀ Roźn 772, 68 (1903).

pogróż. ci choncfoci, ci złodzieje, bo po nocy chodzą; ta stara bestya; bo jak tam do izby wejde, to ich wszystkich pozabijam ♂→♂♀ Ad 449, 24 (1864); Wy pierony siwe, pozabijac was muszę ♂→♂♀ StaM 999, 243 (1870).

POZDYCHAĆ

pej. ‘poumierać’

Frau Wycislo ist eine włoka, flompa, głupia ♂→♀, die Wycislo’schen Eheleute sind złodzieje i muszą pozdychać ♂→♂♀, Wycislo jest ryszok ♂→♂ Łaz 988, 351 (1893).

POZESZYWANY

‘poddany zabiegom chirurgicznym, kaleki’

Co mi takół żaba ma do rozkazu, przepukła, pozeszywana żaba chrostawa! ♂→♂ Łaz 988, 295 (1887).

POZEŻERAC

1. *pej. ‘pozjadać, zużyć’*

Ty przekłety gidzie, złodzieju, boś kury pozeżyroł i kokoty ♂→♀ Ad 449, 209 (1878); Tego kokota mi zapłóć, boś go przedała a tabaki kupioła, a pachołowiś ją zaniosta, a kurzęta toś pozeżyrała ♀→♀ Dziew 777, 39 (1922); Wy krzywdrzosze, pozerzarliscie nam wszystko z tej budy: drzewo, owies i słomę, teraz pójdź a zerzer mi jeszcze tę budę swoim srogim pyskiem, bo mnie już 6 lat okradacie, wy złodzieje ♂→♂♀ Roz 1031, 44 (1887).

2. *‘zmarnować majątek’*

zeżyraczu, tyś już dość pozeżyroł, zezer jeszcze to ♂→♂ Kad 996, 186 (1872).

POZNOSIĆ

‘ukraść coś z pola’

on nam krasikoń [‘koniczynę’] z pola poznosił ♀→♂ Płuż 1002, 21 (1870).

POZÓR

Fraz. **Dać sobie pozór** *'uważać na kogoś lub coś, być ostrożnym'*: ty głuchy psie smarkaty, tylko sobie daj pozor od nas ♂→♂ Ad 449, 260 (1881); Ty przekłety kłaku, ty cyganie, boś niemasz narano co zeźrać, toż chcesz, cobych ci nawalył – naszą ci ♂→♂; Jenó sobie daj pozór, bo jak ja ciebie raz kędy dopadnę, to mnie sobie ty będziesz pamiętał ♂→♂ Płuż 1002, 140 (1874).

Z czes. pozor.

PÓJŚĆ

1. *'wywędrować'*

Fraz. **Po żebrze pójść** *'zacząć żebrać'*: wy świniorze, wy po żebrze pojdziecie ♂→♂♂ Spo 968, 86 (1869).

Pójść siedzieć *'zostać osadzonym w więzieniu'*: ty złodzieju, tyś porombał płot w oborze a wzión 9 kozłin a szajty korzeńcowe z Borytsche z obory z Strzeleckiej ♂→♂, ty fałszywy przisiężniku, ty Gogoliniorzu, zaś pujdziesz do Gogolina siedzieć, ty sośniczka, ty proznoku, ty gnojku ♂→♂ Kad 996, 76 (1869); ty fałszywy przisiężniku, ty Gog<o>liniorzu, zaś pujdziesz do Gogolina siedzieć, ty sośniczka, ty próznoku, ty gnojku, chciałeś mnie do fałszywy przisięgi namówić ♂→♂ Kad 996, 77 (1869).

Pójść żebrać *'stracić majątek, środki utrzymania'*: złodzieję, brodałą wąsala, kłakę, gałganę, ty pojdziesz żebrać i.t.d. nazwał ♂→♂ Kol 971, 209 (1869).

Z kajstrą pójść *'być zmuszonym do żebrania'*: ty Byku, złodzieju, kędrozie, zkaistrą puidziesz ♀→♂ Żęd 976, 237 (1873).

2. *w tr. rozk. 'przyjść'*

Pojdź, Ty krowi waku; Ty cygano; cały świat obleciałaś; Ty siwo młotyko, tak jak złodziej lotoż; czarownicą jest. To mie są w rzić pocałuj; Ty czorny wrózu. Ty czorno wrono; Ty czarno torbo; tak tyn ogón za dupą nosisz ♀♀→♀ Kiel 983, 31 (1882).

pogróż. ty pieronie, podź mi sam, to ci oczy wydubię, ty cyganie, kup sobie mydła a umyj się ♂→♂; ma dzieci kulawy ♀→♂ Łaz 988, 357 (1893).

Fraz. **Pójdź, dam ci za czeski** *'powiedzenie wyrażające pogardę, lekceważenie'*: smarkoczu jednakech cię nauczył, pójdź, dam ci za czeski, gorszisz się ♂→♂ Ad 449, 238 (1880).

PÓŁRZYT

zgr. *'pośladek'*

Fraz. **Półrzyty wytrząsnąć przén.** *'dać lanie'*: te przekłete byki, kiędrozy Steierskie, bestie, pierony przekłete, ja im te półrzyty wytrzęsę ♂→♂ Kad 996, 39 (1866).

PRACA

krzywdziorzy ludzkiej pracy ♂→♀ Ad 449, 193 (1877).

Fraz. Czyjjes **pracy się naźreć** *'żyć cudzym kosztem'*: złodzieju, lichwiorzu, boście się już dość mojej pracy naźarli ♂→♂ Ad 449, 186 (1877).

Pracę wydrzeć *'odebrać komuś możliwość zarobku'*: praca wydarł a go ocyganił i owichłol Ad 449, 123 (1872).

Życ czyjąś **pracą** / z czyjejs **pracy** *'żyć cudzym kosztem'*: Ty złodzieju, bo moją procą żyjesz, 40 Twardych ['talarów'] dał ci Grätzer więcej, mieniał byś moją procę! Mień swoje pieniądze, nie moją pracę! ♀→♂; Ty pierunie, Ty bestyo, Ty złodzieju, boś mi pismo ukradła ♂→♀ Łaz 988, 162 (1876); Ty złodzieju, z mojej prace żyjesz ♀→♂ Płuż 1002, 5 (1869).

PRACĆ

'tu: uderzać'

Fraz. **By w coś jasne pioruny prały** *'złorzeczenie: coś powinno zostać zniszczone'*: Ta chałupa nie jest wiecej wert, jeno wziąć a zapalić; a tak [p. 227] na to przijdzie – jużeście zezarli cukier, teraz bydło moję słome będzie żrać ♀→♂; Pojdzie teraz z tą słomą gorzi, jak stę cukrę szło; Złodzieje, lichfiarze tu jeno są; aby w tę chałupę jasne pioruny prały; aby się to w proch obrociło ♂→♂; choćbychmy tam i szukali, to tam baba z basę nie da szukać – tu w tej chałupie cała ta familia są sami złodzieje ♂→♂ Płuż 1002, 226-227 (1877).

PRAGLISTWO

'chciwość'

Wy Schyguda, wy stary hącwoce, na co wy mie to na tym rancie posocie. Wy pr<a>gniecie, a te wasze praglistwo to wną na nic wychodzi, boście mojemu ojcu gnój wozili, a toście zawióźli zawsze jedna fóra na swoje, a jedna na jego pole ♀→♂ Kiel 984, 246 (1880).

PRAGLIWIEC

'człowiek chciwy, pożądlivy, skąpy'

ty złodzieju, marcho, polko, chudyko, pragliwczę i bogaczu ♀→♀ Ad 449, 63 (1867); te głupy maszłoky, te niestetniku i pragliwcy ♂♂→♂; gonziona smarkato ♂→♂ [ty głupi maśloku, ty niewstydniku i pragliwczę; gąsiona smarkato] Roz 1031, 183 (1904); Ty zasrańcu smarkaty, ty młody pragliwcu ♂→♂ StaM 998, 65 (1876); Tyś brał te pieniądze, co wojanki miały dostać, a swojej kobiecie toś za to kupił kabocik i mazelonka. Malicy to są zowińnicy i pragliwcy ♂→♂ StaM 999, 280 (1871); ty spotłoku, kłak, judosie, lompe, cyganą czarną, pragtiwcy ♂♀→♂♀ Żęd 976, 344 (1879).

PRAGLIWY

'chciwy, pożądlivy, skąpy'

Tyś Twego ojca zniszczył, a mnie też chcesz zniszczyć, Ty pragliwy! ♂→♂ Łaz 988, 263 (1884).

PRAGNAĆ

'tu: być chciwym'

Wy Schyguda, wy stary hącwoce, na co wy mie to na tym rancie posocie. Wy pr<a>gniecie, a te wasze praglistwo to wą na nic wychodzi, boście mojemu ojcu gnój wozili, a toście zawióźli zawsze jedna fóra na swoje, a jedna na jego pole ♀→♂ Kiel 984, 246 (1880).

Pramanski *zob.* SAKRAMENCKI

Pramańcki *zob.* SAKRAMENCKI

PROCH

Fraz. **Aby się coś w proch obróciło** *'złorzeczenie: coś powinno zostać zniszczone'*: Ta chałupa nie jest wiecej wert, jeno wziąć a zapalić; a tak [p. 227] na to przijdzie – jużeście zeżarli cukier, teraz bydło moję słome będzie żrać ♀→♂; Pojdzie teraz z tą słomą gorzi, jak stę cukrę szło; Złodzieje, lichfiarze tu jeno są; aby w tę chałupę jasne pioruny prały; aby się to w proch obrociło ♂→♂; choćbychmy tam i szukali, to tam baba z basę nie da szukać – tu w tej chałupie cała ta familia są sami złodzieje ♂→♂ Płuż 1002, 226-227 (1877).

Coś się musi w nic / w proch obrócić *'złorzeczenie: coś powinno zostać zniszczone'*: Ty złodzieju; bo to wydarte; to w nic musi przijść, ty dłużniku ♀→♂; Złodzieje, smarkoczu, ślimok, cygana ♀→♀; Złodziej, smarkocz, ślimak, cygana ♀→♀; To się w proch obrocić musi, to się musi w nic obrocić ♀→♂ Płuż 1002, 139 (1874).

PROFANTARZ

'człowiek, który profanuje świętości'

profantorzu ♂→♂ StaM 999, 238 (1870).

PROSIĘ

1. *'młode świni'*

Fraz. **Mieć (dzieci) jak świnia prosiąt** *'mieć bardzo dużo dzieci'*: Ty przeklęta czarna cygano, bo jeszcze masz swojego chłopca za mała, to jeszcze czyich wobisz i marki życzasz na gorzołę, aby się z nią jachrał, już przedtym ma jak świnia prosiąt, a jeszcze nie jest kontent na swoim chłopie, bo cie trzeba do caitungów postawić! ♀→♀ Ad 449, 251 (1881).

2. *pej. 'dziecko'*

ty Pieronie, tys mi mojań Budań wykuszol [wykurzył 'wypalił'], bo ty ze Świniom lygołsz, twoje prosińta czy Kartofle ze żeroń, moje Dzeczi to jadajon Rysch [ryż] ♂→♂ Rożn 772, 62 (1902).

PROSTAK

'człowiek nieokrzesany, pozbawiony ogłady, nieumiejący się odpowiednio zachować'
cygana, maszkietnik, prostok, szulerz ♀→♀ Ad 449, 142 (1874).

PROŚNIAK

'może: przen. świnia, prosiak (?)'

Cygano, paskudniku, gisdaukiem; Ty prośniaku, ty kradniesz ♀→♀ Poz 982, 39 (1866).

Próżnak *zob.* PRÓŻNIAK

PRÓŻNIAK

Formy: próznak

'człowiek leniwy'

ty złodzieju, tyś porombał płot w oborze a wzión 9 kozłin a szajty korzeńcowe z Borytsche z obory z Strzeleckiej ♂→♂, ty fałszywy przysiężniku, ty Gogoliniorzu, zaś pujdziesz do Gogolina siedzieć, ty sośniczka, ty proznoku, ty gnojku ♂→♂ Kad 996, 76 (1869); ty fałszywy przysiężniku, ty Gog<o>liniorzu, zaś pujdziesz do Gogolina siedzieć, ty sośniczka, ty próznoku, ty gnojku, chciaeś mnie do fałszywy przysięgi namówić ♂→♂ Kad 996, 77 (1869); Ty myśliż, iżeś Ty to bardzo dobrze trefił? Bo choć ona dostała te 600 albo nie, ta jest jedno, bo ona jest taki proznak, taki lygor, bo jak ja do roboty idę, to ona przed sienią leży albo siedzi, a jak nie, to w stodole; Bo jak Ciebie rzną ['uderzę']; Wy fajnice z Boru! A Ty czarownica Borowsko! Ty fajnica z Boru, chociaż dostałaś 600, to je Ty za 1 ½ roku przeszo! Cożeś Ty za gospodyni, kiedy żniwo było, a Tyś przed sienią leżała albo w stodole; Kurwa ♂→♀ Kiel 983, 38 (1882); pani, gnoiku, proznaku i ty motyko przekłeta; motyko ♀→♀ Kol 973, 70 (1854); Drzymałowe pokolonie to są proznocy a nic potem gospodarze i żyrocy! A ten, co tu robił, co jest w Ameryce? ♀→♂ Łaz 988, 289 (1887); złodzieju; nicpotok; prosnok; nic nie robi, tylko po swiecie iedzi, a ludzi szydzi; ukradł mi 10 miechów kartofli, kury i kaczkę; i po dródze ludzi okrada ♀→♂ Rozm 1003, 290 (1884); Ty proznoku, za darmo bierzesz pieniądze od gminu, ciebie z nowej wsi wygnali ♂→♂ SuŁ 991, 22 (1903).

PRZEBIĆ

Fraz. Przebić kogoś czymś 'zabić za pomocą czegoś'

ty szulerzu, gałganę, boś mnie nozem chciał przebić ♂→♂ Kad 996, 29 (1866); Ty złodzieju, Ty kurwiorzu, Ty gisdzie, Ty łącie, ja Cię przebiję tem nożę! ♀→♂ Łaz 988, 266 (1884); Ty smarkulo, ty mnie maż gównno do rozkazu, ty kurwo, chodzisz z wielkim brzuchym, boś się zaś z kurwiła, bo się każdy dzień kurwisz. Jak niewy-leżesz z tej sieni, to cię tym nożym przebiję, ty gizardzie ♀→♀ Łaz 988, 373 (1894); Ty trupie; bo cię siekierą rozetnę; Ty bestyjo, bo cię nożę przebiję; to jest liderok, nic niema ♀→♂ Płuż 1002, 71 (1872); Tego pieróna muszę zabić, muszę go temi widłami przebić ♂→♂ Rozm 1003, 236 (1871); Ta przekłeta kurwa myśliwiecka, ten gizard, kiedyby tu była, to bych ją tem kosturem przebił ♂→♀ StaM 998, 269 (1888).

PRZECZEKAĆ

Formy: **przeczkać**

'tu: doczekać się czyjejs śmierci; przeżyć kogoś'

ty pieronie stary, stary połomańcze, ty ślaku [szlaku?] połomany, bo tego starego już diabeł wzion, a ciebie też przeczkaam ♂→♂ Kad 996, 3 (1864).

Przeczkać zob. **PRZECZEKAĆ**

PRZEJECHAĆ

Fraz. **Przejechać** kogoś *'odbyć stosunek seksualny'*: Ty lumpie, ty giśdzie, ty żadniku, ty wszaużu, boś się zaszła za granicę gónić, bo cię nie ma kto przejechać w doma, toś zaleciała na granicę, coby cię tam kto przejechoł ♀→♀ Kal 447, 81 (1890).

PRZEJEŚĆ

'roztrwonić na żywność'

pieniądzki kościelnej kolekty na kielbasach przejadł i na piwie przepił ♂→♂ StaW 969, 210 (1865).

PRZEKŁĘTNIK

'człowiek przekłety'

ty przekłętniku, jak tam pudę, to ci ślypie wytrzasnę ♂→♂ Kad 996, 1 (1863); ty zbojniku, przekłętniku, niewstydniku, wstydz się ♀→♂ Kad 996, 75 (1869); Bo Was tu prawie diabli przynieśli, z Dembskie Kuźnie do małych Staniszczy, Wy przekłētnicy ♀→♂ StaM 998, 140 (1883).

PRZEKŁĘTY

'zły, negatywnie oceniany, pozbawiony wszelkiej wartości'

ty szuleryzu przekłēty, ty osłe przekłēty, ty pierunie ♂→♂ Ad 449, 12 (1863); podciepkowego pokolenia; przekłētego pokolenia; małupica; cygana ♀→♀ Ad 449, 89 (1869); motyka przekłēta u. trup przekłēty; jesteś ty motyka, jesteś ty wak ♂♀→♀ Ad 449, 103 (1870); przekłēty złodzieju; kłaku; cyganie; ja ciebie muszę zabić na pierwszej lepszej drodze, od mojej ręki musisz zginąć, co mnie będziesz pamiętał ♂→♂ Ad 449, 175 (1876); przekłēta kurwo jałowa, masz wszystkie spodnice kradzone ♀→♀ Ad 449, 176 (1876); przez tego przekłētego żyda straciłym poł trzecia sta twardych ['talarów']; tego żyda muszą siarczyste ogniste pieróny zabić. Stoisz tam, ty przekłēty żydzie, wszękfasie! ♂→♂ Ad 449, 186 (1877); mussimy go zabić, musimy go przepuczzyć, aż tu na tym miejscu zostanie ♂♂→♂; bestyo przekłēta, ty złodzieju, bo ty jeno kradniesz ludziom te pieniądze, ty musisz być zabity ♂→♂ Ad 449, 195 (1878); ty przekłēta bestyo, ty świnio paskudna; boś mi byszta ['szczotkę'] ukradła ♀→♀ Ad 449, 197 (1878); Ty przekłēty gidzie, złodzieju, boś kury pozeżyroł i kokoty ♂→♀ Ad 449, 209 (1878); tyn przekłēty skut, bo ma nożyska jak elefant, bestya ♂→♂ Ad 449, 212 (1878); Ty larwo przekłēta, ty różancowa, bo do

rożanca należysz, a diabeł ci u nóg wisi, ty święta, bo się znikim nie możesz zgodzić ♀→♀ Ad 449, 231 (1879); Ty przeklęta czarna cygano, bo jeszcze masz swojego chłopca za mało, to jeszcze czyich wobisz i marki życzasz na gorzołę, aby się z nią jachrał, już przedtym ma jak świnia prosiat, a jeszcze nie jest kontent na swoim chłopie, bo cie trzeba do caitungów postawić! ♀→♀ Ad 449, 251 (1881); posądza, że jej ruły z pieca ukradła ♀→♀; naprzeciw sweymu panu mówić miała: Tyn przeklęty basok, gównno mu dam za żyto i t. d. ♀→♂, do tego cyganą ją nazwała ♀→♀ Ad 449, 252 (1881); wy przeklęty złodzieje, rabierze, co tu chcecie ♂→♀ Ad 449, 254 (1881); ty przeklęty zydzie, ty paskudniku, gizdzie, bo jak ci dam wpysk, to zaraz usniesz ♂→♂ Izb 987, 115 (1870); szulerz i przeklęto świnia ♂→♂ Izb 987, 200 (1872); ty osłe przeklęty, ty czarachu, kiedyby ci, ty przeklęty czarachu stodiobelsky, dupy nie obrobił, to byś ty zdechła ♂→♀ Izb 987, 205 (1872); przekletoł roseryjoł, ic [idź], ty harbole, boiś się Skozurym [z Kocurem] pokamieniach wołała ♀→♀ Izb 987, 292 (1877); ty diobli fainioszku, ty przeklęta miemko, ty przeklęta gburko, ty dziuboku, szramoku, tzośty [coś ty] nie jest taka kobieta, jak insza ♂→♀ Kad 996, 1 (1863); ty złodzieju, przekleto motyko ♂→♀ Kad 996, 37 (1866); te przeklęte byki, kiędrozy Steierskie, bestie, pierony przeklęte, ja im te połrzyty wytrzęsę ♂→♂ Kad 996, 39 (1866); ten Hengst, jajon, kiołbasorz, gałgon, szulerz, karla przeklęty ♂→♂ Kad 996, 45 (1867); ty pieronie, ty bestija przeklęta, ty tu nieśmiesz włoczyć ani orać, ty złodzieju, boś pokrod kapusę, żyto i siano ♂→♂ Kad 996, 47 (1867); ty przeklęty złodzieju, boś mi gąsięta zeżar ♀→♂ Kad 996, 48 (1867); bestijo przek<l>ęta, motyko, waku, wroźko, strachu zarażony, masz skiołbos różaniec ♀→♀ Kad 996, 120 (1871); pierońskio kurwo, waku, przeklęto bestijo, bo bych ja ci twój wak rozkopoł bótem, chycił ją, rznął ją o ziemię i przycis w piersi, z głowy i [jej] chustę i czepiec serwoł i potargoł ♂→♀ Kad 996, 123 (1871); Ty przeklęty gałgoniu, ty krzywdziożu, ty paskudniku, ty gazeciożu, już zaś był hebamić ♀→♂ Kad 996, 125 (1871); ty przeklęta, stodiobelska bestijo, ty waku, motyko, gizdzie, bo jak mi sie ta krowa poszóntnie, to mnie sie będziesz pomiętać ♂→♀ Kad 996, 141 (1871); ten przeklęty klak ♀→♂ Kad 996, 144 (1871); przeklęci zowiśnicy, przeklęty trupie, wikodlaku, przeklęci zjotkowi ♀→♂ Kad 996, 183 (1872); złodzieju, bośmi koło ukrod, pieronie przeklęty, ty zniszczyć musis, ukradłeś mi żyto, płotnemeś się dzielił ♂→♂ Kad 996, 190 (1872); Przeklęty łapie, tyś tych pieniędzy nie oddał, ty nie będziesz długo we służbie, ty musisz iść fórt ze służby – ja ci to zrobię ♂→♂ Kal 447, 53 (1885); Ty przeklęty jegomościu, ty myslisz, że masz Inspektorowę pejtękę a pańską kurwę, to myslisz, iześ to jest co lepszego – jak inszy ♂→♂ Kal 447, 61 (1887); ty smarkoczu, ty sobie chyc taką równioczkę, jak eś ty jest, a mie ty dej pokoj ♀→♂; Ty bestyo przeklęto, bo ty z chłopę wnocy leżysz a doż mu 6 albo siedem razy bez noc – a mie się nie doż poszkubnąć ♂→♀ Kal 447, 89 (1892); Ty przeklęta kurwo. Ty pieronie ♂→♀ Kiel 983, 13 (1881); Ta oto pierona, jak nie skończy tych plotków o mojej kobiecie, to ją diobli wezna; przeklęta włóka ♂→♀ Kiel 983, 32 (1882); Kulosie; przeklęto bestyjo, bo ja Cię zniszczę ♂→♂ Kiel 983, 40 (1882); Ty pieronie przeklęty, co tu masz za drogę, ty bestyjo, ja ciebie nauczę,

jak cie jeszcze raz potkam, to cie zabijem jak psa, ty gałganie z wsi, ty wole, nie znasz instrukcyjne? ♂→♂ Kiel 983, 41 (1882); ty kurwa! waku ozkołatany! przekłeto zowito ♀→♀ Kiel 983, 63 (1884); Ty przekłety loncie, boś się lońtym uląg a lontym zdechniesz ♂→♂ Kiel 983, 87 (1886); Ty przekłety garboczu, bo mi każdą noc przidziesz na plac drzewo kraść ♀→♂ Kiel 983, 92 (1886); Ty przekłeto kurwo żydowsko! ♀♀→♀ Kiel 983, 93 (1886); Ty przekłeto, pieronsko! kurwo, boś się z Wojtkę Maroniowym kurwiła ♂→♀ Kiel 983, 95 (1886); Ty przekłety ośle, ty trąba, ty mamlasie, ty pieronski wole, bo ty nienoflerzysz między nołs ♂→♂ Kiel 983, 100 (1887); Pojc sam jeno, ty przekłeto! pieronsko! bestyjo! Ty przekłeto! pieronsko! czarownicy; on by nic od takiej przekłentej czarownicy nie rzar ♂→♀ Kiel 983, 139 (1890); Ty przekłety psie szurlawy! ♀→♂ Kiel 984, 56 (1868); onego Franciska Szymoś wczoraj w wieczór następującymi słowami przezywała: „Ty smarkoczu, gąsiono” i co Kieryśka słyszała: „gidzie”; [...] skarzyciela tylko „smarkoczu” przezywała, nigdy „gąsiono” albo téz i „gidzie” ♀→♂, ponieważ onę skarzyciel téz przezywał „bestyjo przekłeto” i „staro baba” ♂→♀ Kiel 984, 252 (1880); Ty pscheklento Motyko; Ty pscheklente Husytze Pieronski ♂♀→♀ Kol 972, 25 (1901); Ze zie sche Koambi, ty pscheklento kurwo (Willst du Tauben du verfluchte Hurre) ♀→♀; Kurwiosch, Sodzie, Ropschik (Hurrer Spitzbube Raubschütze) ♀→♂ Kol 972, 76 (1904); pani, gnoiku, proznaku i ty motyko przekłeta; motyko ♀→♀ Kol 973, 70 (1854); ty przekłeta cygano, ty żoły psie; ty żoły psie ♂→♀ Kol 973, 74 (1854); ty przekłeta motyko, ty damo ♂→♀ Kol 973, 100 (1854); swiniarzu, ty gałganie; ty przekłety gnojku ♂→♂ Kol 973, 145 (1855); Ty przekłety huzycie, ciś, bo byś co dosto! ♂→♂ Kroś 1005, 157 (1888); ty złodzieju, ty przekłety slypiu, ty przekłety złodzieju, po [bo] ty ztego zyjesz ♀→♀ ty pierunie; zabija cię; ty przekłety złodzieju ♂→♀ KŚI 980, 28 (1884); Ty djoblo motyko, tosch tam już zas tyn przeklenty byk bol u ciebie w sobotam. Bo jo wachowała do pu dwanosty. To u ciebie dwierzi sczyrkly ♀→♀ KŚI 980, 354 (1934); Ty przekłeto! kudłato! bestyjo; boć jo! przeca Katolik, nie tako! przekłeto! kudłato! żydowsko! bestyjo! ♂→♀; Wyście nasze kapy ukradli; to mogę nie raz, ale sto razy powiedzieć ♂→♂♀ Łaz 988, 24 (1872); Ten kulawiec, ciarach; Ten stodiołbelski wysuszonic, ten sakramencki pokręconiec ♀→♂; Ta przekłeto! motyka, kiedyby jej to ta drugo! noga spuchła ♀→♀ Łaz 988, 26 (1872); To jest złodziej, co każdy dzień kradnie! Ten złodziej, ta przekłeto! bestyjo! na mnie przysięgo! Ta bestyjo! Na pierwszej lepszej drodze zabiję go, jak go dopadnę ♂→♂ Łaz 988, 67 (1873); Ty przekłety soroniu, tyś tę myckę ukradł, bo ci to ze ślypi patrzy! ♂→♂ Łaz 988, 104 (1873); Ty bestyjo przekłeto! ♂→♂ Łaz 988, 131 (1875); Ty przekłety złodzieju; Ty heksie, Ty gałganie, Ty kłaku, Ty złodzieju ♀→♂ Łaz 988, 176 (1876); Ty złodzieju przekłety! Koseś mi ukradł ♂→♂ Łaz 988, 181 (1876); Bestya głupio! przekłeto! ♂→♂ Łaz 988, 206 (1878); Jaś Wycisło, ten slimaty pysk, ta przekłeta świnia, diobli slimok, ten złodziej przekłety, dziesięć marek ukradł matce! ♂→♂ Łaz 988, 253 (1883); Ty babo! Tyś fałszywie przysięgała! Te przekłete Bartysikowe pokolenie! ♂→♀ Łaz 988, 260 (1884); Ty przekłento! husitko, idz mi spola fórt, nieśmiesz tutaj tych

kartoffli kopać ♂→♀ Łaz 988, 303 (1888); Ty przeklentoł kurwo; tys swojemu synowi Ogona dzwigała na dzywy i.t.d. ♂→♀ Łaz 988, 304 (1888); Szkuta, smarkocz, piorum [sic], przeklęto bestyo ♂→♂ Płuż 1002, 40 (1870); Ty przeklęty kłaku, ty cyganie, boś niemasz narano co zeżrać, toż chcesz, cobych ci nawalył – nasrą ci ♂→♂; Jenó sobie daj pozór, bo jak ja ciebie raz kędy dopadnę, to mnie sobie ty będziesz pamiętał ♂→♂ Płuż 1002, 140 (1874); Ty przeklęto bestyo stopiorunsko, ty giździe, bo ci się już to swiństwo skończyło; ty swinio, ty giździe, ty lumpie ♂→♀ Płuż 1002, 148 (1874); Idź, ty przeklęto bestijo chudo; kobieto, kopnij go; tyś porwał gnoj i ze wszystkąs sprawą uciekł; gnojś narobił z mojej słomy, coś mi ją pobrał ♂→♂; Co tu chcesz, ty gidzie? idz z tej izby, ty gidzie ♂→♀ Płuż 1002, 225 (1877); Ty bestyo przeklęto, bo ja cię muszę uspić; Köhlera po arestach wodzą, jeszcze ci te drugie sypio wytrzasnę ♂→♂; To mnie sam w rzic całuj, głupio babo ♂→♀; Köhler ma dwie krowy, to mu muszę jedną wywieść ♂→♂ Płuż 1002, 250 (1877); Ty przeklęty giździe ♀→♂ Płuż 1002, 259 (1877); Ty przeklęty kurwy ♀→♀ Poz 982, 41 (1866); Ten przeklęty husyt, pierunski garlausz, ta baba ♂→♀ Poz 982, 47 (1866); przeklęty cygan, złodziej, kwóli niego straciłem 20 talarów ♂♀→♂ Rozm 1031, 53 (1889); ty przeklęty zydzie, ty bestia ♂→♂ Rozm 1003, 113 (1863); ty pierónski zydzie, ty psia krew zydzie, ty bestyisky zydzie, ty przeklęty Olschowski ♂→♂ Rozm 1003, 115 (1863); przeklęty złodziej ♂→♂ Rozm 1003; 124 (1863); Ty cymbale; ty pieronie przeklęty; Ty cyganie; boś ty i Olschowsky mnieście ocyganili; wy bestyie, ia was obuch zabiję; bo cię tem Kielischkiem zabiję; choćby 10 lat miał przyiść na festung; bo iak ci dam wypsk, to cię diabli wezmą ♂→♂ Rozm 1003, 159 (1866); ty złodzieju; ty hondswocie; tyś większy złodziej iak ia; ty smierzący przeklęty poloku; boś ty wszędzie kradł, gdzies był ♂→♂ Rozm 1003, 160 (1866); ty przeklęty wąsoki [wąsaku], bestia, nosolu, hónswot ♀→♂ Rozm 1003, 215 (1869); ty żydzie; wy parchy; wy śmierdziuchy; wy przeklęte zydy; ty przeklęty kurwiorzu ♂→♂ Rozm 1003, 220 (1869); ty Pieronie przeklynty ♂→♂; on jest Lichwiasz a wniezapłaczonych Botah hodzi ♀→♂ Rożn 772, 43 (1897); ty przeklenty pierónski Spocze [Szpacze?], ty nie patrzisz wachy, jeno siedzisz przityh przeklentyh Dziewach, bo kebyś wachowau, to bys wiedzau, kto czy te Wrota potatrau. A jag cziń [cię] w placzu [placu] dopadniemy, to czy [ci] tele napierymy, wiele do ciebie wlezie ♂→♂ Rożn 772, 58 (1901); ten pionon przeklęty, ja flaki zniej wygniotę, ta przeklęta bestyja ♂→♀ Spo 968, 26 (1866); ty jasny pieronie ♂→♂; ty przeklęty żydzie, ty Dawidzie ♀→♂ Spo 968, 66 (1868); Ty przeklęty kłaku, ty przeklęty poloku pluderski ♀→♂ StaM 998, 3 (1872); Ten kłak szwiec powiedzie urząd na wole do żyta ♀→♂; Ta bezstyjo przeklęto czarno ♀→♀; Ty ślypoku, ty gałganie zewców, ty żęboczu, ty wargoczu ♀→[12-l. dziecko] StaM 998, 62 (1876); Ta przeklęta kurwa myśliwiecka, ten gizd, kiedyby tu była, to bych ją tem kosturem przebił ♂→♀ StaM 998, 269 (1888); Klisch jest złodziej, łebek, pionon przeklęty, Klisch złodziej ♂→♂ StaM 1000, 34 (1893); bo już cię diabli wezmą, wy przeklęci Naitocy! [nazwisko Neita] ♀→♂ StaW 969, 152 (1862); ty przeklęty rysoku ♀→♀ StaW 969, 182 (1863); wy prze-

klęte motyki ♂→♀♀; ja ciem zabyiem [ja cię zabiję]; ty resoku [ty ryszaku] ♂→♀ StOp 967, 25 (1906); Pierony przekłete ogniste, Żaden niema taki pysk, jak Notzoniowe dzieci, One mają pyski jak szczury, choćby małpy ♂→[dzieci] SuŁ 991, 227 (1928); przekłety Piorunie ♂→♂ Szym 992, 21 (1874); ty przykłyty smierdzuchu ♂→♀ Szym 992, 43 (1876); ty przekłety giździe, szczyrboku, żadniku ♀→♀ Szym 992, 125 (1883); Wawrzyńku, ty bestyo przekłeto, ty klaku przekłety, ty mnie się będziesz pamiętoł ♂→♂ Zaw 977, 49 (1881); idź fort, ty przekłety pieronie, boś mi Talarek ukradła ♂♀→♀ Żęd 771, 182 (1862); przekłętą bestyą, do polski ztobą ♂→♂ Żęd 771, 188 (1865); przekłętą bestyą ♂→♀ Żęd 976, 32 (1866); ty przekłety zydzie, tys nie jest wort między katolików przyść, ty gidzie ♂→♂ Żęd 976, 43 (1866); Ty pierunie przekłety, ja miał chęć te mięso od Josta odkupić, gdyś go ty ale kupił, to ja ciebie nie poczestuję, chociaż ja miał chęć ciebie poczestować ♂→♂ Żęd 976, 83 (1868); ten przekłety wąsok, bo on chléb kradnie ♀→♂; kurwo ♀→♀ Żęd 976, 84 (1868); ty przekłeta kurwo, motyko ♂→♀; ty masz kurwę ♀→♂ Żęd 976, 120 (1869); ty smarkoczu przekłety, ty przekłety zydzie ♂→♂ Żęd 976, 132 (1869).

PRZEKURWIĆ

wulg. 'zmarnować, roztrwonić'

Goczól Jozef jest kurwiorz, hebamę kurwił na łysej górze, 8 jutrzisk łąki przekurwił ♂→♂ Roz 1031, 51 (1888); Ty kurwiorzu, tyś od moi kobiety 10 czeskich pożyczal a przekurwiłeś je z nią ♂→♂ StaM 998, 76 (1876); Ty kurwo, boś ty twoje pieniądze naprzód przekurwiła; bo byś chłopka nie była miała, gdybyś go na łańcuchu nie była wodziła ♀→♀ StaM 998, 103 (1878).

PRZEPADZITON

'człowiek ciągle głodny, nienasycony'

Sucharok Pschepadziton ♂→♂ Kol 972, 45 (1902).

PRZEPIĆ

'roztrwonić na alkohol'

pieniądzki kościelnej kolekty na kielbasach przejadł i na piwie przepił ♂→♂ StaW 969, 210 (1865).

Przepuchły *zob.* PRZEPUKĘY

PRZEPUCZYĆ

'przebić (?)'

mussimy go zabić, musimy go przepuczyć, aż tu na tym miejscu zostanie ♂♂→♂; bestyo przekłeta, ty złodzieju, bo ty jeno kradniesz ludziom te pieniądze, ty musisz być zabity ♂→♂ Ad 449, 195 (1878).

PRZEPUKLANIEC

‘człowiek garbaty’

Poczkej jeno, bo ci powię coś! Ty byku, ty kurwiorzu! Ty Wojtala stary, ty przepukloncu, Ty złodzieju! ♀→♂ Łaz 988, 278 (1885).

PRZEPUKŁY

Formy: przepuchły

1. *‘o częściach ciała: duży, wydatny’*

Te gidy, te bestyje, te dziady, ta młotyka, bo je pobić muszę. Idź a powiedz im, że jak mi próg przeleżą, to ich zabiją. Bo ona mu jyno tyn miech przepukły smaruje. Tyn kędroz się nie mógł na tej starej obyć, aż ta (Jozefa Ibrom) z tego cherestu przyszła ♀→♂♀ Kiel 983, 48 (1883); ty masz przepuchłą motykę; ty gidzie; ty świniu; ty świętozka; ty rozańcowa; bo cię tę łep straszne [straszne] ♂→♀ Rozm 1003, 164 (1866).

2. *‘mający duży brzuch’*

ty przepuchły Biku ♂→♂ Kol 974, 219 (1852); Co mi takoi żaba ma do rozkazu, przepukła, pozesywana żaba chrostawa! ♂→♂ Łaz 988, 295 (1887); Ona iest przepukła, ona nosi pas, ona ma dziury w brzuchu ♂→♀ Rozm 1003, 136 (1865); Ty moro, Ty kurwo pierońsko, Ty waku, Ty gidzie, by Cię piorony biły, Ty paskudniku, Ty czarownico, boś mi bydło opaskudziła, jo tu niechęć czarownicy w mojem domostwie, boś mi bydłu mleko poodbierała, ja Cię muszę zabić, co roz ztobą koniec zrobię; Ty waku gizdawy przepukły, bo Ci inaczej niepowię jeno kurwo Tomkowa, boś mnie 5 razy na siebie w ciągała ♂♀→♀ StaM 998, 115 (1879); ty przepukła wygiętku, będziesz zaś wnet krepowana ♀→♀ Żęd 976, 269 (1875).

PRZERAJTOWAĆ

‘przejechać konno; tu: euf. odbyć stosunek seksualny’

Już cie Voyton przeraitował ♀→♀ Zaw 977, 88 (1881).

PRZERWANIEC

‘człowiek kaleki’

pieroński zebroku ♂→♂; przerwańcu, haraźloku ♀→♂ Kad 996, 179 (1872).

PRZESRAĆ

wulg. ‘zmarnotrawić’

Ty chacharze, złodzieju, gałganie, boście na Petergrätzu kolonią przesrali a przyszlście na Pustkowie, aby zaś to przesrać, świniu, będę na cię pasować, aż krupy ochłodzisz, Potampku, nosiłeś rasikoń [‘koniczynę’] w miechu ♀→♂ Ad 449, 268 (1881); Ty myśliż, iześ Ty to bardzo dobrze trefił? Bo choć ona dostała te 600 albo nie, ta jest jedno, bo ona jest taki proznak, taki lygor, bo jak ja do roboty idę, to ona przed sienią leży albo siedzi, a jak nie, to w stodole; Bo jak Ciebie rzną [‘uderzę’]; Wy fajnice z Boru! A Ty czarownica Borowsko! Ty fajnica z Boru, chociaż dostałaś 600, to je Ty za 1 ½ roku przesroź! Cożes Ty za gospodyni, kiedy żniwo było, a Tyś

przed sienią leżała albo w stodole; Kurwa ♂→♀ Kiel 983, 38 (1882); Dam ci gównno, nie pól twardego ['talara'], statekeś przesrał, a teraz zaś zegrodę, ty się chcesz ze mnie z bogacić ♂→♂ Poz 982, 13 (1866).

PRZESZCZAĆ

wulg. 'zmarnotrawić'

Tys Twoje miejsce przescoł! ♂→♂ Łaz 988, 252 (1883).

PRZEŻERAĆ

'przejadać, marnotrawić'

że sierotą z Kasy biera a to przeżyra ♂→♂ Żęd 774, 106 (1856).

PRZEŻREĆ

'zmarnotrawić'

Ty Duszniku [dłużniku], ty Zyroku, bosz przeżarla Tyszlikowe miesce w Kielczy, zasz mało, to przeżresz Placzkowy, bo łona do gorków sro, a potym w nich klosky warzi, do szolek sczy, co kawa pije, ty się stom hypotekum cofosz jak rak ze rzicom! ♀→♀ Kiel 983, 65 (1884); Ty złodzieju, Tys moje pieniądze przeżarł! ♂→♂ Łaz 988, 208 (1878); Tys jest dziki mulorz; tobie jeszcze braknie, bo ty przeżeresz wszystko; boś mnie do fałszywej przysięgi namawiał ♂→♂ Płuż 1002, 143 (1874); ty żydowska kurwa, ty farska kurwa, ty masz kurewskie dzieci, tys bratowe pieniądze przeżarla ♂→♀ Rozm 1003, 221 (1869).

PRZYJŚĆ

Fraz. Coś w nic musi przyjść / obrócić się 'coś się nie uda': Ty złodzieju; bo to wydarte; to w nic musi przyjść, ty dłużniku ♀→♂; Złodzieje, smarkoczu, ślimok, cygana ♀→♀; Złodziej, smarkocz, ślimak, cygana ♀→♀; To się w proch obrocic musi, to się musi w nic obrocic ♀→♂ Płuż 1002, 139 (1874).

Nie przyjść więcej do domu *euf.* 'umrzeć, zostać zamordowanym': ty złodzieju, bigoniu, garboczu, szpotloku, jak cię między 4 oczami trafię, to więcej do domu nieprzidziesz ♂→♂ Kad 996, 20 (1865).

Pakuj się tam, skądeś przyszła 'wynoś się, precz stąd': Ty smarkaty koniu! Ty masz taki żółty wąs i gąsionę; my Ci ją utrzymy! Twoją gorzałkę nalej mi sam do rzici! ♂→♂; Ty masłołku, Ty się pakuj tam, zkądeś przyszła, Ty pierunie! Chcesz też mieć jedną orfeigę? ♂→♀ Łaz 988, 196 (1877).

Przyjść na festung 'zostać uwięzionym': Ty cymbale; ty pieronie przekłety; Ty cyganie; boś ty i Olschowsky mnieście ocyganili; wy bestyie, ia was obuch zabiję; bo cię tem Kielischkiem zabiję; choćby 10 lat miał przyiść na festung; bo iak ci dam wpysek, to cię diabli wezmą ♂→♂ Rozm 1003, 159 (1866).

Z gołą rzycią przyjść 'nic nie mieć': Ty byku, ty kindrozie, jajoniu, ciuloniu, Twój ojcowie Ci dali kocia na wiano, Tys z Krascheowa do małych Staniszc zgołą rzycią przyszedł, Ty kurwiozu ♀→♂ StaM 998, 175 (1884).

PRZYKRZYĆ

Fraz. **Nie być wart, żeby** kogoś **ziemia przykryła** *'nie być nic wart'*: Ty krzywdziołzu, scochu! Nażarłeś wurstow za te krzywdę ludzką! Chcesz być szołtysem, ale już nie będziesz za niego, bo mamy požądniejszych, jakieś Ty jest! ♂→♂; Ty krzywdziołzu! Widać tę krzywdę na Tobie, na Twoich dachach. Gnojnicami dachy przykrywasz, płoty kamieniami zatykasz. Tyś nie jest wert, żeby cię ziemia przykryła za ta krzywdę ludzką! ♂→♂ Łaz 988, 231 (1880).

PRZYNIEŚĆ

Fraz. **Diabli** kogoś **przynieśli** *'ktoś się pojawił nieproszony, niemile widziany'*: Bo Was tu prawie diabli przynieśli, z Dembskie Kuźnie do małych Staniszczy, Wy przeklętnicy ♀→♂ StaM 998, 140 (1883).

PRZYSIĄC

'złożyć przysięgę'

Fraz. **Fałszywie przysiąc** *'poświadczyć nieprawdę'*: fałszywie przysięgł i marchew ukradł ♀→♂ Roz 1031, 74 (1891).

PRZYSIĘGA

'akt przysięgania'

Fałszywa przysięga

'potwierdzenie nieprawdy'

ty fałszywy przysiężniku, ty Gog<o>liniorzu, zaś pujdziesz do Gogolina siedzieć, ty sońniczka, ty proznoku, ty gnojku, chciałeś mnie do fałszywy przysięgi namówić ♂→♂ Kad 996, 77 (1869); Ta pironsko Kurwa, jo ju sa walschewo Psisiega obskarza [ja ją za fałszywą przysięgę obskarżę] ♂→♀ Kol 972, 53 (1902); Ty przekłety ryszołku, złodzieju, Ty krzywdziorzu, bos barucianom pieniądze ukradł. Tyś mię do fałszywej przysięgi namowoł ♂→♂ Łaz 988, 299 (1888); Tyś jest dziki mulorz; tobie jeszcze braknie, bo ty przeżeresz wszystko; boś mnie do fałszywej przysięgi namawiał ♂→♂ Płuż 1002, 143 (1874).

PRZYSIĘGAĆ

'składać przysięgę'

Fraz. **Fałszywie przysięgać** *'poświadczać nieprawdę'* on i jego żona fałszywie przysięgali wtej sprawie, bo się bali kosztow ♂→♂ Ad 449, 199 (1878); Smarkozu, Kurwioschu, ty muschis na Kurwy robicz, ty Pieronnie, vauschywie psischengo [smarkocz, kurwiorzu, ty musisz na kurwy robić, ty pieronie, fałszywie przysięgoł] ♂→♂ Kol 970, 112 (1911); Tyś na mnie fałszywie przysięgał! Ja Cię dam na trzy lata na zupę wrazić! ♂→♂ Łaz 988, 128 (1875); Ty babo! Tyś fałszywie przysięgał! Te przekłete Bartysikowe pokolenie! ♂→♀ Łaz 988, 260 (1884); Caspar wałsziwie przisagau [Kaspar fałszywie przysięgał] ♂→♂ Łaz 988, 310 (1889); Podciepku ♂→♂; Tyś fałszywie przisią- [p. 127] gał ♂→♂ Płuż 1002, 126-127 (1874); Tyś

falszywie przysięgał, bośty w Kotulinie na odpoście niebył ♂→♂ Płuż 1002, 165 (1876); Żarlibyście chléb, podcoście falszywie przysięgali; teraz go już nie żerecie ♂→♀; Możesz zaś iść, Kampino, na skargę, iże niesę ociepkę słomy, ty motyko łyso, ty kurwo ♀→♀ Płuż 1002, 232 (1877); Coż to tam dopiero z takim falszywym przysiężnikiem rządzisz; on za Szopą falszywie przysięgał kwoli sarnikow; tak Szopa w tym procesie durch przeszedł, przez jego falszywą przysięgę; Nie masz większego falszywego przysiężnika [sic], jak Merker, ponieważ [sic] za Szopą falszywie przysięgał kwoli sarnikow, a Schopa fraj prziszedł; bo on należy do minerwy ♂→♂ Płuż 1002, 268 (1878); Tyś falszywie na mnie przysięgała, ty będziesz na mnie pamiętać ♂→♀ Roz 1031, 77 (1892); Ty katolik dobry, rożańcowy, falszywieś przysięgał ♂→♂ StaM 1000, 35 (1893); winowała, że falszywie przysięgał ♀→♂ Zaw 977, 96 (1882).

Przysięgać na kogoś 'zeznać w sądzie przeciwko komuś': To jest złodziej, co każdy dzień kradnie! Ten złodziej, ta przekłetőł bestyjoł na mnie przysięgał; Ta bestyjoł! Na pierwszej lepszej drodze zabiję go, jak go dopadnę ♂→♂ Łaz 988, 67 (1873); Tyś falszywie na mnie przysięgała, ty będziesz na mnie pamiętać ♂→♀ Roz 1031, 77 (1892); To jest Jezusek, na mnie przysięgał, żem drzewo wzion z lasa, a jo go nie wzion, żem na niego falszewie swiadzczył, ty wole, ty cielę, ty trąba, synek, ty nic nie znaczysz, on nie może siedziec między hopami w gromadę, kiedyby nie ujek, to bys był chodzioł jak Foryta po zebraniu, twój synek jest nic wart, to jest synek, to jest Figura ♂→♂ Roz 1031, 160 (1901).

PRZYSIĘŻNIK

'człowiek, który złożył zeznanie pod przysięgą w sądzie'

Falszywy przysiężnik

'człowiek, który przysięgał kłamliwie, potwierdził nieprawdę'

ty złodzieju, tyś porombał płot w oborze a wziön 9 koźlin a szajty korzeńcowe z Borytsche z obory z Strzeleckiej ♂→♂, ty falszywy przysiężniku, ty Gogoliniorzu, zaś pujdziesz do Gogolina siedzieć, ty sońniczka, ty proznoku, ty gnojku ♂→♂ Kad 996, 76 (1869); ty falszywy przysiężniku, ty Gog<o>liniorzu, zaś pujdziesz do Gogolina siedzieć, ty sońniczka, ty próznoku, ty gnojku, chciaeś mnie do falszywy przysięgi namówić ♂→♂ Kad 996, 77 (1869); Coż to tam dopiero z takim falszywym przysiężnikiem rządzisz; on za Szopą falszywie przysięgał kwoli sarnikow; tak Szopa w tym procesie durch przeszedł, przez jego falszywą przysięgę; Nie masz większego falszywego przysiężnika [sic], jak Merker, ponieważ [sic] za Szopą falszywie przysięgał kwoli sarnikow, a Schopa fraj prziszedł; bo on należy do minerwy ♂→♂ Płuż 1002, 268 (1878).

PRZYSTAĆ

'zostać czyimś zwolennikiem'

Fraz. Przystać na kogoś 'zostać czyimś zwolennikiem': że buczał jak byk, ze przystał na Kamińskiego, ty farazu ♂→♂ Żęd 976, 255 (1874).

PRZYWŁASZCZYĆ*euf. 'ukraść'*

że go [psa] jego Ojciec porwał to jest nieprawie go sobie przy właszczył ♀→♂ Kol 973, 216 (1855).

PSI*'taki jak u psa'***Psia krew***'wyzwisko'*

ty pierónski zydzie, ty psia krew zydzie, ty bestyisky zydzie, ty przekłety Olschowski ♂→♂ Rozm 1003, 115 (1863).

PSIARA*'wyzwisko'*

ty Psiaro ♀→♀ Izb 981, 231 (1932); ty mżigodzie, ty kłaku, ty psiaro, bo tak zdechniesz, iak ten pies, teras póc a weś gose, a żeżer go, keś go stżelół ♂→♂, ty kłaku, bo żeś kasikowy [Kazikowi] wszytkie wewióry za stżelół, boś niemioł co żrać, a ponowinie eś z fletą lottoł, a kuropatfę es bes szonąg zabiół ♀→♂ Łaz 988, 334 (1891); w przitomnosci Swiatkow Psiarą poprzyzywała ♀→♂ Rożn 772, 26 (1891).

PSIAREK*'wyzwisko'*

Psiarek; wie ein Psiarek spricht ♂→♂ Kol 971, 343 (1874).

PSIARZ*'wyzwisko na człowieka, który je psie mięso'*

wy psiorze, wyście Kojowi psa żeżarli, syn twój mnie psa zabił ♂→♂ Spo 968, 109 (1870).

PSIURSKI*'dla psów'*

ty kurwo wojańska, damo, psiurska kurwo, [p. 24] waku, motyko ♂→♀; ty breloniu, ja ciebie muszę zastrzelić, zniszczyć na dobrze ♂→♂ Kad 996, 23-24 (1865).

PUKLATY*'garbaty'*

ty bestya pierunska i puklata ♀→♀ Żęd 976, 378 (1880).

PUKLERZ*'człowiek garbaty'*

puklysz ♀→♂ Ad 450, 227 (1928).

PYSK

pej. 'twarz; gęba, morda'

ty bestijo, baba, ty masz wielki pysk ♂→♀ Kad 996, 8 (1864); ty pars kocie uporskany, coź będziesz ztego pysku parskotał, ty niemasz pieniędzy, tylko za wodę, coś żydowi sprzedał, boś jeno uprosił, co ci ludzie dali pojeść ♂→♂ Kad 996, 23 (1865); Jaś Wyciśło, ten slimaty pysk, ta przekłeta świnia, diobli slimok, ten złodziej przekłety, dziesięć marek ukradł matce! ♂→♂ Łaz 988, 253 (1883); Wy krzywdrzosze, pozerzarliscie nam wszystko z tej budy: drzewo, owies i słomę, teraz pójdz a zerzer mi jeszcze tę budę swoim srogim pyskiem, bo mnie już 6 lat okradacie, wy złodzieje ♂→♂♀ Roz 1031, 44 (1887); Ty gidzie, ty paskudniku, ty szczurzy pysku, ty kurwo ♂→♀; Wy smyki, wszorze, drachy ♂→♂♀ StaM 998, 283 (1888); Ty głucho świnio, żabo chrostawo, ty paskudnico, ty parszywcu, ty szramoku, ty pysku rozdrapany ♂→♀ StaM 999, 262 (1871); Ty djablo smarkulo, pysk sobie umej, bo masz czarny jak gnojowa, a potem zemną rządz ['rozmawiaj'] ♂→♀ SuŁ 991, 101 (1916); ty rysoku, ty skropocz czarny, ty rysawy śmierdzący lutrze, ty kurwo, ty husycie, ty parszywcu, bo na ten twoi parszywy pysk aże żadno sajsdrzeć ♀→♀ Zaw 979, 228 (1898).

Pysk wiksovany

'człowiek o błyszczącej twarzy'

ty wszożu, ty spiochu, ty łącie, ty slimoku, ty pysku wiksovany ♂→♂ Łaz 988, 347 (1893).

Fraz. Dać w pysk 'uderzyć w twarz': pogróż. ty przekłety zydzie, ty paskudniku, gizardzie, bo jak ci dam wpysk, to zaraz usniesz ♂→♂ Izb 987, 115 (1870); Piorunie! Ja bych i tobie dał wpysk ♂→♀ Kal 447, 33 (1881); Jezeli chcesz wpysk, to Ci dam! Całuj mię wrzyć, do rzici mi sam żądź [mów]; Ty będziesz mie pamiętał ♂→♂ Łaz 988, 130 (1875); Ty cymbale; ty pieronie przekłety; Ty cyganie; boś ty i Olschowsky mnieście ocyganili; wy bestyie, ia was obuch zabiję; bo cię tem Kielischkiem zabiję; choćby 10 lat miał przyiść na festung; bo iak ci dam wpysk, to cię diabli wezmą ♂→♂ Rozm 1003, 159 (1866); Ty giżdzie, idź, bo ci dam w pysk ♂→♀ SuŁ 989, 56 (1869).

Liznąć/trzasnąć kogoś w pysk 'uderzyć w twarz': pogróż. Ty pieronie, jak cie trzasnę w pysk! ♂→♀ Ad 450, 58 (1896); Ty jasny pierunie, Ty smarkulo! Ty tu nie masz nic do rozkazu. Jak cię liznę w pysk, to się ziemi chycisz. Ty sobie gašonę przedemną utrzyj! ♀→♀; Ty motyko, Ty gizardulo, Ty mnie nie masz nic do rozkazu! ♀→♀ Łaz 988, 255 (1884).

Mieć pysk choćby/jak małpa/szczur/świnia 'być brzydkim': ty lichwiarzu; ty huntsfocie; ty kzywazniku [?] (Verkrüppelster), bo ty nie maz nog, ieno konskie kopyta; ty lichwiorzu; ty maź pysk iak swiegnia [świnia] ♀→♂ Izb 986, 222 (1864); Pierony przekłete ogniste, Żaden niema taki pysk, jak Notzoniowe dzieci, One mają pyski jak szczury, choćby małpy ♂→[dzieci] SuŁ 991, 227 (1928); ta pieronska świnia, ta baba, ta ma pysk jak świnia ♂→♀ Zaw 977, 97 (1882).

Po pysku komuś **wytrzaskać/wywalić 'pobić, zbić, uderzyć w twarz': pogróż.** Ty giśdzie, ty żadniku, ty pieronie, ty mie se będziesz pamiętał, jak ja cię dopadnę; Ty smarkulo gisdawo, jak nie będziesz gęby trzymać, to ci po tym pysku wywałę ♂→♀

Kal 447, 78 (1890); coś ty jest, zydawa taka, na bok, zydówo, od katolika, na bok od moich dzieci, jakech była w sklepie, to ci po pysku mogła wytrzasnąć ♀→♀ Żęd 976, 49 (1867).

Pysk na kogoś rozdzierać 'krzyczeć na kogoś': ty chudy psie; ty zdechniesz jak mój gąsior; coż ty to ten chudy pysk tak na mnie rozdzierasz? ♂♀→♂ Kol 973, 75 (1854).

Pysk sobie zatkać 'zamilknąć': hudo motyko, masz żić zadkano fropę, to sobie też pysk zadkej, ty suchy sierze ♀→♀ Szym 992, 188 (1891).

Ryc się po kimś pyskiem 'obmarwiać kogoś (?)': ty sie jinę piscem wdycy po mie ryies, siedzoł ies w herecze sa wągły, ty ciganie [ty się jeno pyskiem wdycy po mnie ryjesz, siedział jeś w areście za węgle, ty cyganie] ♂→♂ Łaz 988, 335 (1891).

Tak komuś dać w pysk, aż się razem czerwoną obleje 'uderzyć w twarz tak mocno, aż będzie krwawić': *pogróż*. To mnie sam w żyć pocałuj, ty mi możesz w moj żici mieszkać, ty pieronie, jak mi jeszcze raz co powiesz, to ci tak dą w pysk, aż się razy czerwoną oblejesz ♂→♂ Kal 447, 88 (1892).

PYSKACZ

'człowiek kłótlivy, krzyczący na innych'

Złodzieju, pyskocz, bo wasze dziecka jeno są zbierane i znalezione ♂→♀ Płuż 1002, 84 (1872).

RABCZYK

'rabuś'

Ze zie sche Koambi, ty pscheklento kurwo (Willst du Tauben du verfluchte Hurre) ♀→♀; Kurwiosch, Sodzie, Ropschik (Hurrer Spitzbube Raubschütze) ♀→♂ Kol 972, 76 (1904); Ja ci to mogę powiedzieć, żeś Ty jest rabczyk ♂→♂ Łaz 988, 46 (1872); tin sporazky gałgun! (Karmerau'er Lump), Tin sporazky rapzik! Tin pierun, jo go naucem! ♂→♂ Łaz 988, 319 (1890); Tyś jest smarkaty przedemnie. Tyś smarkaty koń przedemnie. Wy kłacy, coście są wart, wyście gównno mieli przed tem, niż was szwager zbogacił. Ty rabczyku, bo ludzi na drógach strzelasz; Dzisz, pieronie sakramencki; Co ten był wart, to był taki zwiędłoch ♂→♂ StaM 998, 167 (1884).

RABIERZ

'rabuś'

Wy złodzieje, rabierzy, co tu chcecie, lumpi ♂→♂♀ Ad 449, 213 (1878); wy przekłety złodzieje, rabierze, co tu chcecie ♂→♀ Ad 449, 254 (1881); złodzieju, rabierzu, kurwo ♂→♀ Kad 996, 35 (1866); ty leberancie, zbojniku a rabiezu ♂→♂ Kad 996, 48 (1867); złodzieju, smykem, rabierzem, że ludziom popodwórkach biere, a że Mędowi na łące siano i trawę krad ♂→♂ Kad 996, 75 (1869); Wy złodzieje, wy rabierze, boście mie sa okraść przisli ♂→♂♂ Kiel 983, 117 (1888); Rabierze, złodzieje, bo jeno chodzicie a kradniecie po sklepach, kędy wam się daje ♀→♂ Płuż 1002, 235 (1877).

RABIŚ

'rabuś'

ty byku, ty rabisiu, wy złodzieje ♀→♂♀ Spo 968, 159 (1874).

RAK

'skorupiak słodkowodny – rak szlachetny (Astacus astacus)'

Fraz. **Cofać się jak rak z rzycią 'posuwać się wstecz'**: Ty Duszniku [dłużniku], ty Zyroku, bosz przeżarła Tyszykowie miesce w Kielczy, zasz mało, to przeżresz Placzkowy, bo łona do gorków sro, a potom w nich klosky warzi, do szolek sczy, co kawa pije, ty się stom hypotekum cofosz jak rak ze rzicom! ♀→♀ Kiel 983, 65 (1884).

RAUS

'precz'

Co tu chcesz, ty babo, raus z tobą, tu baba nic niemoł do szukaniol ♂→♀ StaM 997, 107 (1904); raus, ty pieronie, gdy tu chłopa nie masz ♂→♀ StaM 998, 25 (1874).
Z niem. raus.

RAZ

pogróż. To mnie sam w życ pocałuj, ty mi możesz w moj zici miészkać, ty pieronie, jak mi jeszcze raz co powiesz, to ci tak dą w pysk, aże się razy czerwoną oblejesz ♂→♂ Kal 447, 88 (1892).

Fraz. **Raz z kimś koniec zrobić euf. 'zabić'**: Ty moro, Ty kurwo pierońsko, Ty waku, Ty gidzie, by Cię piorony biły, Ty paskudniku, Ty czarownico, boś mi bydło opaskudziła, jo tu niechęć czarownice w mojem domostwie, boś mi bydłu mleko poodbierała, ja Cię muszę zabić, co roz ztobą koniec zrobię; Ty waku gizdawy, przepukły, bo Ci inaczej niepowię jeno kurwo Tomkowa, boś mnie 5 razy na siebie w ciągała ♂♀→♀ StaM 998, 115 (1879).

RAZEM

'zaraz, natychmiast'

pogróż. bestio, pierunie, bo cię razem zabija; pitka; nastawiałaś ją ♂→♀ Ad 449, 103 (1870).

Fraz. **Tak komuś dać w pysk, aż się razem czerwoną obleje 'uderzyć w twarz tak mocno, aż będzie krwawić'**: *pogróż.* To mnie sam w życ pocałuj, ty mi możesz w moj zici miészkać, ty pieronie, jak mi jeszcze raz co powiesz, to ci tak dą w pysk, aże się razy czerwoną oblejesz ♂→♂ Kal 447, 88 (1892).

REBELIANT

Formy: **leberant**

‘człowiek wzniecający niepokoje, podburzający innych’

ty leberancie, ty ośle, co ty chcesz; kiebych ja był zazył rozumu a was obuch młocił, ty grubeloku ♂→♂ Izb 987, 132 (1870); ty leberancie, zbojniku a rabiezu ♂→♂ Kad 996, 48 (1867); ty kurwiożu, jajca ci przy samej rzici uciąć, ty złodzieju ♂→♂; ty kurwo a motyko, by was pierón pobił, bo prędzej niebędzie lepszy ♂→♀; wy leberańci, ja was wyszykuję, przidę tu później ♂→♂♀ Kad 996, 80 (1869); der Lump, chwant, der tancyk [?], leberant; deptała, buła ♂→♂ Roz 1004, 277 (1914); wy lunt, leberancie; bo już tak robią, jak leberancie w polsce, wy lunt, dioble, bo nieporadzicie koszule sprawić ♂→♂ Żęd 771, 207 (1863); Demokrat u. Leberant ♂→♂ Żęd 774, 79 (1855).

RECHTSANWALD

‘obrońca sądowy, adwokat; tu: iron. marny urzędnik’

ty złodzieju, ty pieniędzy nie masz, tyś to mięso Walloszkowi ukradł; ty rechtsanwaldzie, ty szurku; Pietrowski się z Chlubą sądzi, ale Chluba go nieporadzi zniszczyć, ja go muszę zniszczyć [sic] na grunt; on mnie se będzie pamiętał, jego cały stateczek i wszystko straci; Ty Rechtsanwaldzie, ty giździe, co ty w gminie znaczysz? Ty złodzieju ♂→♂; Tyś mi mięso ukradł i 2000 twardych pieniędzy [‘talarów’]; to mnie sam w rzić całuj, tyś mi mięso i 2000 twardych ukradł ♂→♂ Płuż 1002, 269 (1878). Z niem. Rechtsanwalt.

REKRUT

‘człowiek powołany do wojska’

ty wole, ty smarkaty koniu, ty zielony rekrucie ♂→♂ StaM 998, 272 (1888).

REKTOR

iron. ‘kierownik szkoły, starszy nauczyciel’

Tyś jest gałgan, tyś jest szidzmanem i rektorem ♂→♂ Ad 449, 8 (1863); Ty rektor, co ty mnie masz do rozkazu. Ty jasny pieronie, ty siarczysty koronie ♂→♂ StaM 998, 372 (1891).

REKA

Fraz. **Zginać od** czyjejs **ręki** *‘zostać przez kogoś zabitym’*: przeklęty złodzieju; kłaku; cyganie; ja ciebie muszę zabić na pierwszej lepszej drodze, od mojej ręki musisz zginać, co mnie będziesz pamiętał ♂→♂ Ad 449, 175 (1876).

ROBAK

Formy: **krobak**

przen., pogard. ‘człowiek wzbudzający wstręt’

Rubaku ♀→♂ Jem 1001, 180 (1938); Krobok ♀→♀ Kol 974, 177 (1851).

ROBIĆ

1. *'wykonywać coś'*

twój brat jest cieśla, ale ja muszę wszystko po nim poprawiać, bo on wszystko źle robi $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ Łaz 988, 338 (1893).

Fraz. Robić klachy 'rozpowszechniać fałszywe wieści o innych; zniestawiać, plotkować': Ty pieroński łacie, coż to robisz te klachy – ty strzępie – pamiętasz, jakieś się sztaubami wyciskała? $\text{♂} \rightarrow \text{♀}$ Kal 447, 82 (1891).

Robić z kimś, co ktoś chce *euf. 'odbywać stosunek seksualny'*: Już pół roku, jak ja z nią nie kamracę; kiedych ja prziszedł ku dworu, toch jeno potrzebował zagwizdnać, to ona przyszła do mnie; potemeśmy szli na spacer, a potym toch ja robił z nią, coch chciał $\text{♂} \rightarrow \text{♀}$ Płuż 1002, 229 (1877).

2. *'pracować'*

cygani leprzy poradzą robić jak ja $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ Kal 447, 91 (1892); Teraz Teduś Pluta żałuje, że mojej Ulki nie wzion, bo terazki ta jego nie robi, jeno kandy siednie, tam śpi, kandy stanie, tam śpi $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ Łaz 988, 283 (1886); ten piorun, jeno w karczmie siada, śpie a nic nie robi; deputat za darmo żere $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$; onego na ostatku jeszcze wszy zeżerą $\text{♀} \rightarrow \text{♂}$ Płuż 1002, 36 (1870); Tyn ślepy pies, mamlas, tyn maślok, ślimok, tyn wisielec; on nieporadzi nic robić $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ Płuż 1002, 163 (1876); złodzieju; nicpotok; prosnok; nic nie robi, tylko po swiecie iezdzi a ludzi szydzi; ukradł mi 10 miechów kartofli, kury i kaczk; i po dródze ludzi okrada $\text{♀} \rightarrow \text{♂}$ Rozm 1003, 290 (1884).

Fraz. Ktoś nie poradzi nic robić 'ktoś nic nie umie, nic nie potrafi': Tyn ślepy pies, mamlas, tyn maślok, ślimok, tyn wisielec; on nieporadzi nic robić $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ Płuż 1002, 163 (1876); Ten ślepy pies, mamlas, woł, tyn maślok, ślimok, tyn wisielec, nieporadzi nic zrobić, ma świadkow za pieniądze $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ Płuż 1002, 169 (1876); Ty złodzieju gminski, boś siągi pokradł. Ty cyganie, ty garboczu, dzieci masz żebrakami. Ty nie poradzisz nic robić, jeno Josefie ciula do zici wrazić $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ StaM 998, 49 (1875).

ROPUCHA

'płaz – ropucha szara (Bufo bufo); tu: kobieta brzydka, otyła, niemita'

Motyko opuchnionoł, rozdentek, ropucho $\text{♂} \rightarrow \text{♀}$ Kiel 983, 116 (1888).

ROSERYJA

'przezwisko o niejasnym znaczeniu'

przekletoł roseryjoł, ic [idź], ty harbole, boiś się Skozurym [z Kocurem] pokamieniach wolała $\text{♀} \rightarrow \text{♀}$ Izb 987, 292 (1877).

ROZCIĄĆ

'przeciąć'

pogróż. Ty trupie; bo cię siekierą rozetnę; Ty bestyjo, bo cię nożę przebiję; to jest liderok, nic niema $\text{♀} \rightarrow \text{♂}$ Płuż 1002, 71 (1872); ryszok, wąsak; bo go tą łopatą rozetnę $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ Płuż 1002, 130 (1874); Ty klachoczu; bo cię razę rozetnę tém siekaczę $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ Płuż 1002, 271 (1878).

ROZDARTUCH*'kobieta niemoralna'*

ty suko, rozdartuchu ♂♀→♀ Spo 968, 91 (1869).

ROZDĘTEK*'człowiek otyły lub opuchnięty'*

Motyko opuchnionoł, rozdentek, ropucho ♂→♀ Kiel 983, 116 (1888).

ROZDĘTY*'gruby lub opuchnięty'*

rosdente Paputy [?] ♀→♀ Roz 1004, 374 (1932).

ROZDRAPANY*'uszkodzony na skutek drapania'*

Ty głucho świnió, żabo chrostawo, ty paskudnico, ty parszywcu, ty szramoku, ty pysku rozdrapany ♂→♀ StaM 999, 262 (1871).

ROZDZIERAĆ (SIĘ)*'rozwierać, otwierać'**Fraz. Pysk na kogoś rozdzierać 'krzyczeć na kogoś':* ty chudy psie; ty zdechniesz jak mój gąsior; coż ty to ten chudy pysk tak na mnie rozdzierasz? ♂♀→♂ Kol 973, 75 (1854).**Rozdzierać się****1. *przen.* 'rozpiierać się, czuć się jak u siebie'**

krzywdziosz, hondsfot, dobrze mi się rozdzierać w Niedzielowym, nie pochodzisz tylko ze żebraczej rzici, niech sobie biję swoje benkarty, a nie moje dzieci ♀→♂ Ad 449, 191 (1877).

2. *przen., wulg.* 'o kobiecie: manifestować gotowość do stosunku seksualnego'

Dobrze Ci się przechodzi z tem szczęściem. Ty motyko! Jaka stara, taka młoda; Bo się wszędzie rozdzieracie z temi motykami, jachrzecie się, a potem na mojego syna składacie! ♀→♀ Łaz 988, 248 (1883); Tatulek czie po podwórku sie siekierum gunuł, a ti sieć mu powiedziała: guni byku, guni, kie bych cisie osdzierała, to by było dobrze [Tatulek cię po podwórku ze siekierą gonił, a ty żeś mu powiedziała: goni, byku, goni, kiebych ci się rozdzierała, toby było dobrze] ♀→♀, guni byku, guni ♀→♀ Łaz 988, 330 (1891); Kurwiarz, który w nocy lata, aby mu się dziewczki rozdzierały ♂→♂ Spo 968, 47 (1867); Ty lutrze, ty cieluchu, ty motyko, bo cie się ta motyka rozdziera, ty wszorzuz, ty dobrodziński kłaku, wzić mię cają [całuj] ♂→♂♀ StaM 1000, 156 (1896); Bestią, cyganą i że się na drodze wakę swoją rozdziera ♂→♀ StaW 969, 253 (1867); Tyś była na mnie na skardze, że ja sciyłka noszę, a powiedziałaś, że do mnie nie przyjdą sciyłki szukać, bo ja się rozdzieram z myśliwcama na rancie, ale ja się nie rozdzieram, tylko ty, a kurą nie handluję jak ty; Schafliczka jednemu człowiekowi kurę darowała, a w tę samę godzinę ją zaś ukradła ♀→♀ Zaw 977, 130 (1883).

ROZERWAĆ

'rozdrzeć na kawałki'

Ty Boryczki złodzieju, będziesz dzieci okradał, ty wieprzu, ty musisz kiedy od mojej ręki być zginiony, ty gałganie Boryczki, ja cię ozerwię i w jeziorze utopię ♂→♂ StaM 998, 31 (1874); Schlisiu, tyś mnie pieniądze porwał; [p. 264] Twojemu Schlisiowi się dobrze ślepie ['pije alkohol'], bas mu musi rozerwać, bo za porwane pieniądze ślepie ♂→♂ SuŁ 991, 263-264 (1929).

ROZGLABANY

'zużyty, zniszczony; przen. bezwartościowy'

ty kurwo, ty oszkrobino, wy złodzieje, ty czarownico, motyko rozglabana (du Hacke zerfetzt) ♀→♀ Żęd 976, 370 (1880).

ROZKAZ

'rozkazywanie, nakazywanie komuś czegoś'

Fraz. **Mieć** komuś coś **do rozkazu** *'mieć prawo rozkazywać innym'*: Co mi takół żaba ma do rozkazu, przepukła, poseszywana żaba chrostawa! ♂→♂ Łaz 988, 295 (1887); Ty rektor, co ty mnie masz do rozkazu. Ty jasny pieronie, ty siarczysty koronie ♂→♂ StaM 998, 372 (1891).

Mieć komuś **gówno do rozkazu** *'nie mieć prawa rozkazywać innym'*: Ty mi masz gównno do rozkazu, ty mnie możesz wziąć pocałować; ty świniu, ty mi nieszacuj mojej roboty, bo ludzie wiedzą, co kiermaszki wert, bo ja już dawno wysrała, coś ty wart ♀→♀ Ad 449, 228 (1879); Ty mnie masz gównno do rozkazu, ty młotyko; Ty kulawo, czarno młotyko, ty giździe kulawy, bo jak węgnę mietła, to ci tak wywałę, co ty tu chcecz ♀→♀ KŚI 980, 9 (1883); Ty smarkulo, ty mnie maż gównno do rozkazu, ty kurwo, chodzisz z wielkim brzuchym, boś się zaś z kurwiła, bo się każdy dzień kurwisz. Jak niewyleżesz z tej sieni, to cię tym nożym przebiję, ty gizdzie ♀→♀ Łaz 988, 373 (1894); ty tumpie [lumpie], ty gałganie, wrzić mnie możesz całować; gównno mie maż do rozkazu, ty Żurek ♂→♂ Płuż 1002, 35 (1870); Ty smarkoczu, ty mi masz gównno do rozkazu; całuj mnie sam wrzić, ty ożarciuchu ♀→♂ Płuż 1002, 81 (1872).

Nie mieć (gdzieś, komuś) **nic do rozkazu** *'nie mieć prawa rozkazywać innym'*: Ty jasny pierunie, Ty smarkulo! Ty tu nie masz nic do rozkazu. Jak cię liznę w pysk, to się ziemi chycisz. Ty sobie gąsionę przedemną utrzyj! ♀→♀; Ty motyko, Ty gizdulo, Ty mnie nie masz nic do rozkazu! ♀→♀ Łaz 988, 255 (1884); Ty bestia, ty pierunie, ty mnie nie masz nic do rozkazu ♂→♂ Poz 982, 12 (1866).

ROZKOŁATANY

'zużyty'

ty kurwa! waku ozkołatany! przekłęto zowito ♀→♀ Kiel 983, 63 (1884).

ROZKOPAĆ*'kopiąc butem zniszczyć'*

pierońsko kurwo, waku, przeklęto bestijo, bo bych ja ci twój wak rozkopoł bótem, chycił ją, rznął ją o ziemię i przycis w piersi, z głowy i [jej] chustę i czepiec serwoł i potargoł ♂→♀ Kad 996, 123 (1871).

ROZRAŻONY*'rozbity, poraniony (?)'*

po motyce; kalembą, marchą rozrażoną, gizdę i pancholę [?] ♂♀→♀ Ad 449, 132 (1873).

ROZTARGAĆ*'rozedrzeć na kawałki'*

Ty pieroński ślepoku, bo cię zaroz roztarga, wy złodzieje ♂→♂♂ Kiel 983, 121 (1888).

ROZTOCZYĆ

Fraz. Drobne wszy kogoś roztoczą 'ktoś umrze w zaniedbaniu': Maronia drobne wszy w chereście roztoczą za moja krzywda ♂→♂ Kiel 984, 251 (1880).

ROZTOPIERZAĆ SIĘ*'panoszyć się, czuć się jak u siebie'*

Ty soroniu z Gonschiorowitz, ty mietlorzu, ja tobie flaki wydepce, wyżyniemy ciebie ze Sucholony, nie będziesz się długo na Sucholonach roztopierzał ♂→♂ SuŁ 991, 223 (1927).

ROZTRZASNAĆ*'zabić'*

Fraz. Roztrzasnąć kogoś na pierwszej lepszej drodze 'zamordować kogoś przy pierwszej okazji': Czekaj, ty diable, jak cię dopadnę, to cię na pierwszej lepszej drodze roztrzasnę ♂→♂; Kurwa, motyka, gizd ♂→♀ Płuż 1002, 236 (1877).

ROZUM

Fraz. Nie mieć żadnego rozumu 'być głupim, bezmyślnym': wziena bys to tego bąblyrza, on zadney roboty nie poradzi, on zadnego Rozzumu niemoł, iak on do koszczoła przidzie, to sie po kosciele oglądnoł a norzem Lawky strurze. Wiego pokoleniu to Ludzi zabiiają, jak przy woisku był, to na festągu siedziol, bo officera strzaskoł [strzaskoł] ♂→♀ Łaz 988, 312 (1889).

ROZWALAĆ*pej. 'uprawiać nierzęd'*

Ty kołtonie, ty kurwo, bo między stodołami cię towarzyszy na trómach rozwolali ♀→♀ Ad 449, 219 (1878).

ROZWALONY

pej. 'leżący'

te roswołuny wjeprzu ♂♀→♂; Kukowo, wesraua ecz [wysrała eś] jednego ♀→♀ KŚI 980, 302 (1929).

ROZWLECZONY

'zuzyty'

ta motyka, ta kurwa, ten rozwleczony wak ♀→♀ Żęd 976, 377 (1880).

RÓŻANIEC

'łańcuszek z paciorków służący do modlitwy'

Fraz. Mieć z kiełbas różaniec '?': bestijo przek<l>ęta, motyko, waku, wroźko, strachu zarażony, masz skiołbos różaniec ♀→♀ Kad 996, 120 (1871).

RÓŻAŃCOWY

'przym. od różaniec; przen. fałszywie pobożny'

Ty larwo przekłęta, ty różancowa, bo do rożanca należysz, a diabeł ci u nóg wisi, ty święta, bo się znikim nie możesz zgodzić ♀→♀ Ad 449, 231 (1879); ty masz przepuchłą motykę; ty gidzie; ty świniu; ty świętozka; ty rozańcowa; bo cię tę lep straszne [strzasne] ♂→♀ Rozm 1003, 164 (1866).

Rubiś *zob.* GRUBIŚ

Ruby *zob.* GRUBY

RUSAK

'człowiek o rudych włosach'

ty pieronie, ty rusoku ♂→♀ Kad 996, 73 (1869).

RUSKI

pej. 'pochodzący z Rosji'

Ty ruski byku, ty głupio świniu, wzić mnie całuj ♂→♂ StaM 998, 63 (1876); ty ruski byku ♀→♂ Żęd 774, 280 (1859).

RYĆ SIĘ

Fraz. Ryc się po kimś pyskiem 'obmarwiać kogoś (?)': ty sie jinę piscem wdycki po mie ryies, siedzoł ies w herecze sa wągły, ty ciganie [ty się jeno pyskiem wdycki po mnie ryjesz, siedział jeś w areszczie za węgle, ty cyganie] ♂→♂ Łaz 988, 335 (1891).

RYJACZ

'wyzwisko o niejasnym znaczeniu'

Klak; Ryjoc ♂→♂ StOp 963, 84 (1880).

RYSZAK

'człowiek o rudych włosach'

Wy ryszoki, wy motyki, wy kurwy; się kurwić; ty kurwo ♀→♀♀ *Dziew* 777, 60 (1926); du verpfluchter Ryszouku ♀→♀; du verpfluchter aufgeblasener Paputsch ♀→♂ *Izb* 981, 193 (1931); Ty ryszołku, Ty cudzołożniku! Ty lichwiarzu! Tys okradł herbow! ['spadkobierców'] ♂→♂; Ty ryszołku! ♀→♂ *Łaz* 988, 230 (1880); Ty przekłety ryszołku, złodzieju, Ty krzywdziorzu, bos barucianom pieniądze ukradł. Tyś mię do fałszywej przysięgi namowoł ♂→♂ *Łaz* 988, 299 (1888); Frau Wycislo ist eine włoka, flompa, głupia ♂→♀, die Wycislo'schen Eheleute sind złodzieje i muszą pozdychać ♂→♂♀, Wycislo jest ryzok ♂→♂ *Łaz* 988, 351 (1893); Stary, siwy psie głupi, wy złodzieje ♀→♂; Ryszoku, ucinku, motyko chudo ♀→♀ *Płuż* 1002, 56 (1871); ryzok, wąsak; bo go tą łopatą rozetnę ♂→♂ *Płuż* 1002, 130 (1874); staro liszka, ryzok, dłużniku, patrz swoją czarną wronę, kurwioyrzu ♂→♂ *Rozm* 1003, 286 (1884); ty przekłety rysoku ♀→♀ *StaW* 969, 182 (1863); wy przekłete motyki ♂→♀♀; ja cziem zabyiem [ja cię zabiję]; ty resoku [ty ryszaku] ♂→♀ *StOp* 967, 25 (1906); Ryschok ♀→♀ *StOp* 967, 394 (1934); ty rysoku, ty skropoczu czarny, ty rysawy śmierdzący lutrze, ty kurwo, ty husycie, ty parszywcu, bo na ten twoi parszywy pysk aże żadno sajsdrzeć ♀→♀ *Zaw* 979, 228 (1898).

RYSZAWY

'rudy'

ryszawy Pieron ♂→♂; ryszawo Kurwa ♂→♀; Gałgany ♂→♂♀ *Dziew* 777, 49 (1924); Te rzeczce, które ona mo, mo przed panów, ale nie przed niego, który ma ryssawy ogón, tego gizda ♀→♂ *KŚl* 980, 8 (1883); rysawy byk, rysawy pionon ♂→♂ *Spo* 968, 5 (1866); Ty pieronie łysy, ty pieronie ryszawy, ty złodzieju, ty klunkrze ♂→♂ *StaM* 998, 60 (1876); ty rysoku, ty skropoczu czarny, ty rysawy śmierdzący lutrze, ty kurwo, ty husycie, ty parszywcu, bo na ten twoi parszywy pysk aże żadno sajsdrzeć ♀→♀ *Zaw* 979, 228 (1898); ryszawa bestya ♂♀→♀ *Żęd* 976, 94 (1868).

RZĄDZIĆ

'mówić'

Kiedy ty nie umiesz rządzić, to sobie wleś zapiec a zakurz sobie fajfkę tabaki; to ci tak ksiądz kazał ♀→♂ *Płuż* 1002, 275 (1878).

Fraz. **Do rzyci** komuś **rządzić** 'wyrażenie lekceważenia, pogardy wobec innej osoby': Jezeli chcesz wypysk, to Ci dam! Całuj mię wrzyć, do rzici mi sam żądz ['mów']; Ty będziesz mie pamiętał ♂→♂ *Łaz* 988, 130 (1875).

Ktoś **nie umie rządzić** 'ktoś jest słabym mówcą, nie potrafi się dobrze wypowiedzieć': Kiedy ty nie umiesz rządzić ['mówić'], to sobie wleś zapiec a zakurz sobie fajfkę tabaki; to ci tak ksiądz kazał ♀→♂ *Płuż* 1002, 275 (1878).

RZNAĆ

'uderzyć'

Ty myśliż, iześ Ty to bardzo dobrze trefił? Bo choć ona dostała te 600 albo nie, ta jest jedno, bo ona jest taki proznak, taki lygor, bo jak ja do roboty idę, to ona przed sienią leży albo siedzi, a jak nie, to w stodole; Bo jak Ciebie rzną ['uderzę']; Wy fajnice z Boru! A Ty czarownica Borowsko! Ty fajnica z Boru, chociaż dostałaś 600, to je Ty za 1 ½ roku przesroż! Cożeś Ty za gospodyni, kiedy żniwo było, a Tyś przed sienią leżała albo w stodole; Kurwa ♂→♀ Kiel 983, 38 (1882).

RZYĆ

1. 'tyłek'

ty kurwiożu, jajca ci przy samej rzici uciąć, ty złodzieju ♂→♂; ty kurwo a motyko, by was pierón pobił, bo prędzej niebędzie lepszy ♂→♀; wy leberańci, ja was wyszykuję, przidę tu później ♂→♂♀ Kad 996, 80 (1869); tyś [wykreśl.: dzieci dusisz] jest szpotawół a jednaś jest krzywoł, kebyś sie widziała, jakoś to krzywo jest, <y> jednak niemosz życi zagojonej, jeno ci ją idzie szabliño goić ♀→♀ Kad 996, 194 (1873); Ty smarkaty koniu! Ty masz taki żółty wąs i gąsionę; my Ci ją utrzymy! Twoję gorzałkę nalej mi sam do rzici! ♂→♂; Ty masłołku, Ty się pakuj tam, zkądeś przyszła, Ty pierunie! Chcesz też mieć jednę orfeigę? ♂→♀ Łaz 988, 196 (1877); Ty masz najduchow, coś ich z innemi chłopami na chwyała; masz żyć ocieczoną; chudo marcho ♀→♀ Płuż 1002, 109 (1873); Ty złodzieju gminski, boś siągi pokradł. Ty cyganie, ty garboczu, dzieci masz żebrakami. Ty nie poradzisz nic robić, jeno Josefie ciula do zici wrzić ♂→♂ StaM 998, 49 (1875); ona jest świnią; ty motyko siwo; ty sucho żyć zielono czarno, srokato; ty makoliczne nasienie Drzymałowe ♀→♀; Ty ciela ♂→♀; on jest huncwot; To jest moja praca ♀→♂; Jeno bij tego złodzieja, bo masz prawo do niego ♂→♀ StaM 999, 263 (1871); hudo motyko, masz żyć zadkano fropę [korkiem], to sobie też pysk zadkej, ty suchy sierze ♀→♀ Szym 992, 188 (1891).

Goła rzyć

pej. 'człowiek ubogi, nędzarz'

Ty goło rzyć, ty lumpie, ty drachu, ty kłaku, gdyby moj chłop wdomu był, toby cie nogi potrzaskał ♀→♂ StaM 997, 23 (1900).

Naga rzyć

pej. 'człowiek ubogi, nędzarz'

naga Rzyć ♂→♀ Szym 992, 11 (1873).

Fraz. **Cofać się jak rak z rzycią 'posuwać się wstecz'**: Ty Duszniku [dłużniku], ty Zyroku, bosz przeżarła Tyszlikowe miesce w Kielczy, zasz mało, to przeżresz Placzkowy, bo łona do gorków sro, a potym w nich klosky warzi, do szolek sczy, co kawa pije, ty się stom hypotekum cofosz jak rak ze rzicom! ♀→♀ Kiel 983, 65 (1884).

Do rzyci komuś rządzić 'wyrażenie lekceważenia, pogardy wobec innej osoby': Jezeli chcesz wpysk, to Ci dam! Całuj mię wrzyć, do rzici mi sam żądź ['mów']; Ty będziesz mie pamiętał ♂→♂ Łaz 988, 130 (1875).

Kogoś w rzyci nosić 'wyrażenie lekceważenia, pogardy wobec innej osoby': der

Briefträger jest cygan, łajdak; ten łajdak, takiego Briefträgra sobie wżici nosi ♀→♂ Kol 973, 139 (1855).

Kogoś **w rzyć całować/pocałować** ‘*wyrażenie lekceważenia, pogardy wobec innej osoby*’: Wybyście byli radzi, gdyby Wam miechy ze sypania nosili, a Wybyście żarli i śleпали; możesz mnie wzić całować ♂→♂ Ad 449, 143 (1874); Malek w pięciorkę sobie najmnie, a podatku do szołtysa nie zapłaci ♀→♂; wzić mnie całuj, ty bestyo ♀→♀ Ad 449, 213 (1878); Ty mi masz gównno do rozkazu, ty mnie możesz wzić pocałować; ty świniu, ty mi niezacuj mojej roboty, bo ludzie wiedzą, co kiermaszki wert, bo ja już dawno wysrała, coś ty wart ♀→♀ Ad 449, 228 (1879); całuj mnie wrzyć ♂→♂ Kad 996, 122 (1871); To mnie sam w żyć pocałuj, ty mi możesz w moj żici mieszkać, ty pieronie, jak mi jeszcze raz co powiesz, to ci tak dą w pysk, aż się razy czerwoną oblejesz ♂→♂ Kal 447, 88 (1892); Pojdz, Ty krowi waku; Ty cygano; cały świat obleciałaś; Ty siwo młotyko, tak jak złodziej lotoż; czarownicaś jest. To mie są w rzić pocałuj; Ty czorny wrózu. Ty czorno wrono; Ty czarno torbo; tak tyn ogón za dupą nosisz ♀♀→♀ Kiel 983, 31 (1882); Tkorzu [tchórz], Gidzie, Paskudniku, Całui mie wrzić; Ty Pierunie ♂→♀ Kroś 1005, 183 (1891); Jezeli chcesz wpysk, to Ci dam! Całuj mię wrzyć, do rzici mi sam żądź [‘mów’]; Ty będziesz mie pamiętał ♂→♂ Łaz 988, 130 (1875); Kasia, to tak już nie kulocie, jakeście na gerichcie kulali ♂→♀; To mnie sam w rzić całuj! ♀→♂ Łaz 988, 270 (1885); ty mnie wrzić całuj; ty mnie będziesz pamiętać; tyś jest złodziej, boś kołocz pokradła w Błottnicy ♂→♀ Płuż 1002, 19 (1869); Całuj mnie w rzić, ty gałganie, ty łacie, ty strzępie ♂→♂ Płuż 1002, 35 (1870); ty tumpie [lumpie], ty gałganie, wrzić mnie możesz całować; gównno mie maż do rozkazu, ty Żurek ♂→♂ Płuż 1002, 35 (1870); Ty smarkoczu, ty mi masz gównno do rozkazu; całuj mnie sam wrzić, ty ożarciuchu ♀→♂ Płuż 1002, 81 (1872); całuj mnie w rzić ♂→♂ Płuż 1002, 110 (1873); Ty złodzieju stary, ty mnie wrzić całuj, ty piorunie ♂→♂ Płuż 1002, 167 (1876); Ty gałganie, osieł, ty mi tu masz gównno do rozkazu, ty piorunie, ty bez galot z Płużnice ucieczesz, to sam masz ♂→♂ Płuż 1002, 168 (1876); Jezeli chcesz, to ja ci zasmrodzę, boś już ty tu moc geszftow porobil. – Ty mnie sam w rzić całuj ♂→♂ Płuż 1002, 188 (1876); W rzić mnie sam całuj, ty głupi szewcze ♀→♂ Płuż 1002, 228 (1877); Ty bestyo przekłeto, bo ja cię muszę uspić; Köhlera po arestach wodzą, jeszcze ci te drugie sypio wytrzasnę ♂→♂; To mnie sam w rzić całuj, głupio babo ♂→♀; Köhler ma dwie krowy, to mu muszę jedną wywieść ♂→♂ Płuż 1002, 250 (1877); Ty ruski byku, ty głupio świniu, wzić mnie całuj ♂→♂ StaM 998, 63 (1876); Niech mnie ten stary żebrak w rzyć całuje, ja go zniszczyć muszę ♂→♂ StaM 1000, 84 (1894); Ty lutrze, ty cieluchu, ty motyko, bo cie się ta motyka rozdziera, ty wszorzu, ty dobrodzieński kłaku, wzić mię cają [całuj] ♂→♂♀ StaM 1000, 156 (1896).

Móc w czyjejs rżyci mieszkać ‘*wyrażenie lekceważenia, pogardy wobec innej osoby*’: To mnie sam w żyć pocałuj, ty mi możesz w moj żici mieszkać, ty pieronie, jak mi jeszcze raz co powiesz, to ci tak dą w pysk, aż się razy czerwoną oblejesz ♂→♂ Kal 447, 88 (1892).

Pochodzić z żebraczej rzyci *‘być z urodzenia biedakiem, nic nie posiadać’*: krzywdziosz, hondsot, dobrze mi się rozdzierać w Niedzielowym, nie pochodzisz tylko ze żebraczej rzyci, niech sobie biję swoje benkarty, a nie moje dzieci ♀→♂ Ad 449, 191 (1877).

Z gołą rzycią przyjąć *‘nic nie mieć’*: Ty byku, ty kindrozie, jajoniu, ciuloniu, Twój ojcowie Ci dali kocia na wiano, Tyś z Krascheowa do małych Staniszc zgołą rzycią przyszedł, Ty kurwiozu ♀→♂ StaM 998, 175 (1884).

przysł. **Jaki w rzyci, taki w łebie *‘lekceważąco o człowieku niemądrym’*:** Ty kurwiorzu, boś już łóysioł od tego kurwiectwa; iże jaki wzici, taki włebie, takół bestyjoł, złodziej, szubert, pieron ♂→♂; ty kurwo miedarskoł, boś talyrze, rzymły, wuszty pokradła ♂→♀ Kiel 983, 123 (1888).

2. *przen.* ‘człowiek głupi, niezaradny’
rzić; taka rzić ♂→♂ Rozm 1003, 236 (1871).

SAD

Fraz. **Szpak od sadów *przen.* ‘złodziej kradnący owoce z sadów’:** ty krowiarzu, szpok od sadow u. złodzieju ♂→♂ Żęd 976, 101 (1868).

Safrancki *zob.* SAKRAMENCKI

SAKRAMENCKI

Formy: lagramencki, pramanski, pramańcki, safrancki, sapramencki, wramancki *‘przekłety’*

ty sakramencka bestya, bo cie muszę zabić ♂→♂ Ad 449, 187 (1877); nazywał sapramentschkę kłąkrę i raz uderzył grabiami bez tyłek ♂→♂ Kol 971, 179 (1868); Pierońsko lagramentzko Pierono! Du Hachar! ♂→♀ KŚl 980, 349 (1933); Ten kulawiec, ciarach; Ten stodiołbelski wysuszonic, ten sakramencki pokręconiec ♀→♂; Ta przekłetoł motyka, kiedyby jej to ta drugoł noga spuchła ♀→♀ Łaz 988, 26 (1872); tyś majster na miedze, tromba, safrancki świniorzu; tyś jest majster na miedze ♂→♂ Płuż 1002, 15 (1869); Ssapramancko motyko ♂→♀ Płuż 1002, 63 (1871); Pramansko Wrona, Zornoł [czarna] Zygena Richterowa ♂→♀ Kol 970, 38 (1906); pramańcka bestyja ♂→♂ Spo 968, 213 (1878); Tyś jest smarkaty przedemnie. Tyś smarkaty koń przedemnie. Wy kłacy, coście są wart, wyście gówno mieli przed tem, niż was szwager z bogacił. Ty rabczyku, bo ludzi na drógach strzelasz; Dzisz, pieronie sakramencki; Co ten był wart, to był taki zwiędłoch ♂→♂ StaM 998, 167 (1884); ty wramancki ciarachu, gdzie była na wycwice – w krzach ♂♀→♀ Żęd 976, 239 (1873).

SAMOJEDNIK

‘ludożerca (?)’

ty cygano, samojedniku ♂♀→♀ Kad 996, 9 (1864); Wikodłak, Samojednik ♂→♂ Szym 992, 29 (1875); Suchlyta, Samojednik ♀→♀ Szym 992, 32 (1875).

Sapramencki *zob.* SAKRAMENCKI

SARON

'samiec sarny; tu: wyzwisko na męzczyznę'

Ty przeklęty soroniu, tyś tę myckę ukradł, bo ci to ze ślypi patrzy! ♂→♂ Łaz 988, 104 (1873); ty złodzieju, bosmi gnoj, kartofle, mąkę pokradł; ty soroniu ♂→♂; ty garloczu, ty złodzieju ♀→♂ Płuż 1002, 146 (1874); Ty soroniu z Gonschiorowitz, ty mietlorzu, ja tobie flaki wydepcę, wyzyniemy ciebie ze Sucholony, nie będziesz się długo na Sucholonach roztopierzał ♂→♂ SuŁ 991, 223 (1927); szoronie; gisdys ♂→♀ StaM 997, 284 (1911); soron z lasa und ślimok ♂→♂ Zaw 979, 245 (1899).

SEKUTNIK

'komornik'

My też musimy iść do sekutnika, do tego cygona, do tego złodzieja; bo też Czapłowi krowę wywiódł ♀→♂ Płuż 1002, 153 (1875); Już to ten Wieczorek wymłocił? – ja dam temu Wieczorkowi z boże zafantowac na moje koszta; Ja temu Wieczorkowi sekutnika pośle; dam go fantowac na dziesięć twardych ['talarów'] ♂→♂ Płuż 1002, 218 (1877); jaki sekutnik ['komornik'] złodziej, taki szołtys złodziej ♂→♂ Żęd 771, 190 (1863).

SFUTROWAĆ

'zużyć na paszę dla zwierząt'

ty pieroński złodzieju, boś mi karminę z chlywa z futtrował ♂→♂ Kad 996, 6 (1864).

SIARCZYSTY

'taki jak siarka; gorący, ognisty'

ty Bestio, ty pierunie, ty siarczysty pierunie, co to masz mojego senka [synka] do bicia, dasz mu ty zryć ♂→♂ Izb 987, 100 (1869); Ty rektor, co ty mnie masz do rozkazu. Ty jasny pieronie, ty siarczysty koronie ♂→♂ StaM 998, 372 (1891); Złodzieje, boście mi powijaki, kapelki i durkula [pieluszki, czepeczki i spódnicę] zplota pokradli, wy Waimany, wy jasne siarczyste pierony [nazwisko Waimann] ♀→♂♀ StaM 1000, 187 (1897).

Fraz. Kogoś **muszą siarczyste ogniste pierony zabić 'złorzeczenie: ktoś powinien umrzeć'**: przez tego przeklętego żyda straciłym poł trzecia sta twardych ['talarów']; tego żyda muszą siarczyste ogniste pierony zabić. Stoisz tam, ty przeklęty żydzie, wszękfasie! ♂→♂ Ad 449, 186 (1877).

SIEDZIEĆ

Fraz. **Pójść siedzieć 'zostać osadzonym w więzieniu'**: ty złodzieju, tyś porombał płot w oborze a wzión 9 koźlin a szajty korzeńcowe z Borytsche z obory z Strzeleckiej ♂→♂, ty fałszywy przisiężniku, ty Gogoliniorzu, zaś pujdziesz do Gogolina siedzieć, ty sośniczka, ty proznoku, ty gnojku ♂→♂ Kad 996, 76 (1869); ty fałszywy przisiężniku,

ty Gog<o>liniorzu, zaś pujdziesz do Gogolina siedzieć, ty sośniczka, ty proznoku, ty gnojku, chciałeś mnie do fałszywy przisięgi namówić ♂→♂ Kad 996, 77 (1869). **Siedzieć na festungu/w areszcie/podszukunku/więzieniu ‘odbywać karę, być zamkniętym, odizolowanym od społeczeństwa’**: gdyby był prawy człowiek, toby niebył w więzieniu siedział ♂→♂ Kol 971, 87 (1866); Ty ślimołku, Ty parszkocie! ♂→♂; Ty pierunie, już mnie nie będziesz do ceitungow stawiać! ♂→♂; Tys powysiekoł trowę, a zboże kradniesz z pola! ♀→♂; Ty złodzieju, boś siedem lot siedział w herescie! ♀→♂ Łaz 988, 219 (1879); wziena bys to tego bąblyrza, on zadney roboty nie poradzi, on zadnego Roszumu niemoł, iak on do koszczoła przidzie, to sie po kosciele ogłąndoł a norzem Lawky strurze. Wiego pokoleniu to Ludzi zabiiaią, jak przy woisku był, to na festągu siedziol, bo officera strzaskoł [strzaskoł] ♂→♀ Łaz 988, 312 (1889); ty sie jinę piscem wdycki po mie ryies, siedzoł ies w heretze sa wągły, ty ciganie [ty się jeno pyskiem wdycki po mnie ryjesz, siedział jeś w areszcie za węgle, ty cyganie] ♂→♂ Łaz 988, 335 (1891); ty ciganie, ty złozeju, siedzoł ies wheresze sa wągły [ty cyganie, ty złodzieju, siedziol jeś w hereszcie za wągłe] ♂♀→♂ Łaz 988, 337 (1891); Tyś nie jest gospodarz, tylkoś jest za parobka; ty nie możesz być za urzędowego, boś ty w Opolu w podszukunku siedział ♂→♂ Płuż 1002, 39 (1870); On też ma deskę z kościoła na górze przybitą; a ja jeszcze w areszcie nie siedziałam jak on ♀→♂ Płuż 1002, 62 (1871); Tyś jest zgnity, twoja Matka w herescie siedzi ♀→♀ SuŁ 991, 16 (1903).

SIER

‘wyzwisko o niejasnym znaczeniu’

hudo motyko, masz żić zadkano fropę, to sobie też pysk zadkej, ty suchy sierze ♀→♀ Szym 992, 188 (1891).

SIWEK

‘człowiek o jasnych włosach (?)’

Bummler u. siwku ♂→♂ Płuż 1002, 117 (1873).

SIWY

‘o siwych włosach’

ty byku stary, kiędrozie siwy, słomaś mi ukrodl ♂→♂ Kad 996, 191 (1872); Pojdz, Ty krowi waku; Ty cygano; cały świat obleciałaś; Ty siwo młotyko, tak jak złodziej lotoż; czarownicaś jest. To mie są w rzić pocałuj; Ty czorny wrózu. Ty czorno wrono; Ty czarno torbo; tak tyn ogón za dupą nosisz ♀♀→♀ Kiel 983, 31 (1882); Ty siwoł motyko, Ty bestyjo, Ty pierunie, bo Cię zastrzelę albo tę kamieniem zabije! ♂→♀, Wy macie takiego syna: kurwioża i mnicha [tu: bezpłodny, tłum. Zeugungsunfähigen] ♂→♂♀ Łaz 988, 258 (1884); Stary, siwy psie głupi, wy złodzieje ♀→♂; Ryszoku, ucinku, motyko chudo ♀→♀ Płuż 1002, 56 (1871); siwy piorun, mały królik, ty lumpie, boś ani na spodnie galat nie masz ♂→♂ Roz 1031, 59 (1889); Wy pierony siwe, pozabijać was muszę ♂→♂♀ StaM 999, 243 (1870); ona jest świnią; ty motyko

siwo; ty sucho żić zielono czarno, srokato; ty makoliczne nasienie Drzymałowe ♀→♀; Ty ciała ♂→♀; on jest huncwot; To jest moja praca ♀→♂; Jeno bij tego złodzieja, bo masz prawo do niego ♂→♀ StaM 999, 263 (1871); Ty byku, ty kurwiorzu ♂→♂; Ty kurwo, ty waku siwy, ty motyko stara ♂→♀ StaM 1000, 125 (1895); Gomoluch jest dłużnik, Kłak, Łajdok ♂→♂, a Marysia Gomoluchowa ma siwą motykę, jest stara, garbata, krzywa i krzywo chodzi ♂→♀ StaW 969, 240 (1866); Ty stara siwa marcha, stara czarownica, to mnie sam wdupę pocałuj, gizdzie, łożarciuchu łożarty, co chwila ożarta, jachrałaś się zmlodu w Kalinowcu ♀→♀ SuŁ 991, 164 (1925).

SKAKAĆ

Fraz. **Na kogoś, coś skakać** *'odbywać stosunki seksualne z kimś, czymś'*: chudy psie, slimoku, na moja kobieta mi skołkoł, słodzieju, Keissowis kartofle ukrodl, ja ciebie musza zabić, motyko, gizdzie ♂♀→♂♀ Kad 996, 200 (1873); publicznie posądzała, że i kużeta ukradła, że jej chłop z brogu kartofle kradł, że i szpek z góry ukradła i przeżywała jejego chłopca temi słowami: Ty byku, bo na krowy skouciesz ♀→♂♀ Kal 447, 80 (1890); Ty zbojniczko, boś na drodze zabiła, ja ci tego dowiedam. Tyś się siedm razy kurwiła z moim pacholkiem, siedm razy skakał na cię. Ty złodzieju, boś mi rajchy ['grzędę roślin uprawnych'] podubała, Ty paskudnico jedna ♀→♀ StaM 998, 50 (1875).

SKARGA

Fraz. **Być na skardze** *'donieść, naskarżyć na kogoś'*: Ty niezdar, byleś na skardze na mojego chłopca, ty gysdzie, ty żadniku ♀→♂ Kal 447, 67 (1888).

Iść na skargę *'donieść, naskarżyć na kogoś'*: Żarlibyście chleb, podcoście fałszywie przisiągali; teraz go już nie żerecie ♂→♀; Możesz zaś iść, Kampino, na skargę, iż nieś ociepkę słomy, ty motyko łyso, ty kurwo ♀→♀ Płuż 1002, 232 (1877).

Ze skargą lecieć *'pospiesznie donieść na kogoś'*: Wyżcie są leśny w Myśliwskim rewirze, a gdy kogo widziecie, to zaraz z skargą do ferstra ['leśniczego'] Dürrego leciecie; wycuźnicy są wszyscy złodzieje; zając mi na polu kapusta zeżarł ♂→♂ StaM 998, 4 (1872).

SKARŻYĆ

'donosić na kogoś'

Wy stary mandrela! Wy chodziecie do fesztra ['leśniczego'] na ludzi skarżyć i Michała Kozlika teżeście u niego oskarżyli ♂→♂ Łaz 988, 276 (1885); Nie bądź suką gminską a nie skarż myśliwcą na ludzi ♂→♀ StaM 998, 40 (1874).

SKŁADAĆ

Fraz. **Składać na kogoś** *'obwinić kogoś'*: Dobrze Ci się przechodzi z tem szczęściem. Ty motyko! Jaka stara, taka młoda; Bo się wszędzie rozdzieracie z temi motykami, jachrzecie się a potem na mojego syna składacie! ♀→♀ Łaz 988, 248 (1883).

SKROBACZKA

'stara miotła; tu: wyzwisko na kobietę'

alte Skrobaczka ♀→♀ StOp 964, 96 (1898).

SKROPACZ

'człowiek nieokrzesany (?)'

ty rysoku, ty skropoczu czarny, ty rysawy śmierdzący lutrze, ty kurwo, ty husycie, ty parszywcu, bo na ten twój parszywy pysk ażę żadno sajsdrzeć ♀→♀ Zaw 979, 228 (1898).

SKRZECZEĆ

pej. 'krzyczeć'

Ty pironinski [sic] Klachu; [p. 73] Ty pieroinsko larwo. Co tu skricisz prsed mojemu Drzwiami ♂→♀ StOp 965, 72-73 (1910).

SKURWIĆ (SIĘ)

'pozbawić dziewictwa'

Ty byku, Ty kurwiorzu, Tyś moję córkę skurwił! ♀→♂ Łaz 988, 125 (1875); Maicherowi synowie są kurwiorze [imię ojca – Melchior] ♂→♂; Kiedyś dziewczkę skurwił, to ją sobie miej ♂→♂ Płuż 1002, 264 (1877).

Fraz. Przed czasem kogoś skurwić 'odbyć stosunek przed ślubem': tyś jest kurwiorz, boś przed czasem twoję kobietę skurwił ♂♀→♂ Żęd 771, 157 (1862).

Skurwić się

'odbyć stosunek seksualny'

zawitki; [p. 129] Ty pedo wyjachrano! Kurwo, skurwiołaś się? Matka się skurwioła, a tyś się tysz skurwioła. Peda, gd<z>ieś twego podciepa straciola? ♀→♀♀ Dziew 777, 128-129 (1927); Powiedz tam tej motyce starej, temu gidowi starymu, tej kurwie – bo się tarła – ani zkurwić się nie morze ♀→♀ Kiel 983, 129 (1889); Ty smarkulo, ty mnie mał gównu do rozkazu, ty kurwo, chodzisz z wielkim brzuchym, boś się zaś z kurwiła, bo się każdy dzień kurwisz. Jak niewyleżesz z tej sieni, to cię tym nożym przebiję, ty gizardzie ♀→♀ Łaz 988, 373 (1894); tyś się dała do rozańca wpisać; Tyz się u mojego ojca zkurwiła ♂→♀ Rozm 1003, 158 (1866).

SŁAĆ

Fraz. Kartki za kimś słać 'urzędowo domagać się spłaty długu': szerga ♀→♂; wy dłużnicy, bo kartki za wami sła, bo się paradzicie z czyjego ♀→♂♂ Ad 449, 229 (1879).

SŁEPA

'pijak'

ślepo, bestyjo ♂→♀; kurwo, waku, motyko, zmotyki se wykop, ty pieronie, ja ciebie musza zabić ♂→♀ Kad 996, 202 (1873).

SŁEPAC

pej. 'pić, zwłaszcza alkohol'

Wybyście byli radzi, gdyby Wam miechy ze sypania nosili, a Wybyście żarli i ślepali; możesz mnie wzić całować ♂→♂ Ad 449, 143 (1874); ten piorun, jeno w karczmie siada, ślepie a nic nie robi; deputat za darmo żere ♂→♂; onego na ostatku jeszcze wszy zeżerą ♀→♂ Płuż 1002, 36 (1870); Schlisiu, tyś mnie pieniądze porwał; [p. 264] Twojemu Schlisiowi się dobrze ślepie ['pije alkohol'], bas mu musi rozerwać, bo za porwane pieniądże ślepie ♂→♂ SuŁ 991, 263-264 (1929).

SŁOŃ

przen. 'człowiek niezdarny, niezręczny'

głupi sowisdrzołe, smarkatym słońem, osłem; [p. 135] smarkoczu ♂→♂ Żęd 976, 134-135 (1868).

SŁUŻBA

'stanowisko służbowe'

Fraz. Musieć iść furt ze służby euf. 'zostać wyrzuconym ze służby': Przekłety łapie, tyś tych pieniędzy nie oddał, ty nie będziesz długo we służbie, ty musisz iść fórt ze służby – ja ci to zrobię ♂→♂ Kal 447, 53 (1885).

Nie być długo we służbie euf. 'zostać wyrzuconym ze służby': Przekłety łapie, tyś tych pieniędzy nie oddał, ty nie będziesz długo we służbie, ty musisz iść fórt ze służby – ja ci to zrobię ♂→♂ Kal 447, 53 (1885).

SMARK

'wydzielina z nosa; także człowiek zasmarkany, wzbudzający wstręt'

gisdzie; smarku ♀→♂ Ad 449, 152 (1875).

SMARKACZ

'człowiek zasmarkany, budzący wstręt swoim wyglądem; także zbyt młody, by traktować go poważnie'

ty złodzieju, ty gałganie, ty smarkoczu, duźniku ♂→♂ Ad 449, 39 (1865); smarkoczu jednakech cię nauczył, pójdź, dam ci za czeski, gorszisz się ♂→♂ Ad 449, 238 (1880); smarkocz, zasraniec ♀→♂ Izb 987, 156 (1871); pieruński smarkoczu ♂→♂ Kal 447, 47 (1883); ty smarkoczu, ty sobie chyc taką równioczkę jak eś ty jest, a mie ty dej pokoj ♀→♂; Ty bestyo przekłeto, bo ty z chłopę wnocy leżysz a doż mu 6 albo siedem razy bez noc – a mie się nie doż poszkubnąć ♂→♀ Kal 447, 89 (1892); motyko, smarkaczu, usrańcu ♂→♀ Kiel 984, 100 (1871); onego Franciska Szymoś wczoraj w wieczór następującymi słowami przeżywała: „Ty smarkoczu, gąsiono” i co Kieryśka słyszała: „gidzie”; [...] skarżyciela tylko „smarkoczu” przeżywała, nigdy „gąsiono” albo téż i „gidzie” ♀→♂, ponieważ onę skarżyciel téż przeżywał „bestyjo przekłeto” i „staro baba” ♂→♀ Kiel 984, 252 (1880); Smarkozu, Kurwioschu, ty muschis na Kurwy robicz, ty Pieronnie, vauschywie psischengo [smarkoczu, kurwiorzu,

ty musisz na kurwy robić, ty pieronie, fałszywie przysięgo! ♂→♂ Kol 970, 112 (1911); Ty złodzieju, boś mi połkoszek ukradł! Idź na żaby, na grzyby do lasa, idź gęsi pasć! Ty smarkoczu, Ty pieruniu! ♂→♂ Łaz 988, 235 (1881); Ty pierunie, Ty smarkoczu! ♂→♂ Łaz 988, 268 (1884); Ty złodzieju, Ty smarkoczu! ♂→♂ Łaz 282 (1886); tyś księdza odarł; smarkoczu ♂→♂ Płuż 1002, 7 (1869); Szkuta, smarkocz, piorum [sic], przekłeto bestyo ♂→♂ Płuż 1002, 40 (1870); Ty smarkoczu, ty mi masz gówno do rozkazu; całuj mnie sam wrzić, ty ożarciuchu ♀→♂ Płuż 1002, 81 (1872); Ty, co masz zrobić kapudrok, to zrobisz szosjakłę, a sobie zostawisz na westę; myślisz, iżech ja taki złodziej jak ty? Ty smarkoczu, ty głupi trąba, ośle; Z półtory miary [p. 133] dwie westy robić, a jeszcze z klinami; niech diabli takiego krawca wezną ♂→♂ Płuż 1002, 132-133 (1874); Ty smarkoczu, złodzieju, gałganie ♂→♂ Płuż 1002, 137 (1874); Ty złodzieju; bo to wydarte; to w nic musi przijść, ty dłużniku ♀→♂; Złodzieje, smarkoczu, ślimok, cygana ♀→♀; Złodziej, smarkocz, ślimak, cygana ♀→♀; To się w proch obrocić musi, to się musi w nic obrocić ♀→♂ Płuż 1002, 139 (1874); trąba, ośle, smarkoczu ♂→♂; cycula, przyniosłaś troje dzieci, iedno z młynarzem, kurwą, gidzie ♂→♀ Rozm 1003, 294 (1885); smarkocu ♂→♂; smarkacu ♂→♂ Spo 968, 103 (1870); ty smarkoczy, ty okradzicielu dzieci ♂→♂ Spo 968, 153 (1874); Ty smarkaczu, ty kłaku, ty dłużniku, ty żoły wąsie, ty po żebrze musisz iść ♂→♂ StaM 998, 38 (1874); Smarkoczu, w Litwiańskich łąkach chodzisz ♂→♂ StaM 999, 230 (1860); smarkoczem, smarkatym koniem i kurwiożem ♂→♂ StaM 999, 233 (1870); zasrancem; zasraniec oder smarkocz ♂→♂ Żęd 771, 241 (1864); ty smarkoczu przekłety, ty przekłety żydzie ♂→♂ Żęd 976, 132 (1869); głupi sowisdrzołe, smarkatym słoniem, osłem; [p. 135] smarkoczu ♂→♂ Żęd 976, 134-135 (1868).

SMARKATY

'zasmarkany, wzbudzający wstręt swoim wyglądem; także zbyt młody, by traktować go poważnie'

ty głuchy psie smarkaty, tylko sobie daj pozor od nas ♂→♂ Ad 449, 260 (1881); ty złodzieju, smarkaty koniu, głombiu, wole, ośle ♂→♂ Kad 996, 4 (1864); Ty smarkata babo, ty pieronie, ty bestya, ty cygano, ty lumpie ♂→♀ Kal 447, 27 (1881); Ty smarkaty koniu, jak to jedzież? ♂→♂ Kiel 983, 27 (1882); Bestyioł pierunskoł, ty smarkatoł Bestyioł, ta Feinica, kieby hustkę wróciła ♂→♀ Kroś 1005, 114 (1884); Ty smarkaty koniu! Ty masz taki żoły wąż i gąsionę; my Ci ją utrzymy! Twoję gorzałkę nalej mi sam do rzici! ♂→♂; Ty masłołku, Ty się pakuj tam, zkądeś przyszła, Ty pierunie! Chcesz też mieć jednę orfeigę? ♂→♀ Łaz 988, 196 (1877); Ty smarkaty byku! Ty nogoniu! Ty chlubniku! Ciebie musi pierun wziąć! ♂→♂ Łaz 988, 257 (1884); smarkaty uczeń ♂→♂ Płuż 1002, 105 (1873); te głupy maszłoky, te niestetniku i pragliwcy ♂♂→♂; gonziona smarkato ♂→♂ [ty głupi maszłoku, ty niewstydniku i pragliwce; gąsiona smarkato] Roz 1031, 183 (1904); Ty smarkaty synku, ty huzycie, ty cyganie ♂→♂; Ty bestyjo, ty cyganko, ty huzytko, ty komedy-antko ♂→♀ StaM 998, 42 (1874); Ty zasrańcu smarkaty, ty młody pragliwcu ♂→♂

StaM 998, 65 (1876); Tyś jest smarkaty przedemnie. Tyś smarkaty koń przedemnie. Wy kłacy, coście są wart, wyście gównno mieli przed tem, niż was szwager z bogacił. Ty rabczyku, bo ludzi na drógach strzelasz; Dzisz, pieronie sakramencki; Co ten był wart, to był taki zwiędłoch ♂→♂ StaM 998, 167 (1884); ty wole, ty smarkaty koniu, ty zielony rekrucie ♂→♂ StaM 998, 272 (1888); Ty gidzie smarkaty, coś ty to jest? Ja jest gospodarz, a tyś jest gównno, bo cię ani w gminie niechcą przyjąć. Tyś jest ciela a osieł przedemnie ♂→♂ StaM 998, 358 (1891); smarkoczem, smarkatym koniem i kurwiozem ♂→♂ StaM 999, 233 (1870); Głupi Maćku, smarkaty, usrany karczmarzu ♂→♂ StaM 999, 283 (1872); *prowok.* Podź jeno a zrób mi co, ty smarkaty koniu, ty mandrela smarkaty, ty wielbłądzie długi ♂→♂ StaM 1000, 81 (1894); smarkaty mynorsz [młynarz] ♀→♂ StOp 962, 470 (1852); Smarkaty koniu ♂→♂ Szym 992, 176 (1891); głupi sowisdrzołe, smarkatym słońiem, osłem; [p. 135] smarkoczcu ♂→♂ Żęd 976, 134-135 (1868).

SMARKULA

'kobieta budząca wstręt; zbyt młoda, aby traktować ją poważnie'

Ty giśdzie, ty zadniku, ty pieronie, ty mie se będziesz pamiętał, jak ja cię dopadnę; Ty smarkulo gidzawo, jak nie będziesz gęby trzymać, to ci po tym pysku wywałę ♂→♀ Kal 447, 78 (1890); ząbulo und smarkulo ♀→♀ Kol 973, 146 (1855); Ty jasny pierunie, Ty smarkulo! Ty tu nie masz nic do rozkazu. Jak cię liznę w pysk, to się ziemi chycisz. Ty sobie gąsionę przedemną utrzyj! ♀→♀; Ty motyko, Ty gidzulo, Ty mnie nie masz nic do rozkazu! ♀→♀ Łaz 988, 255 (1884); Ty smarkulo, ty mnie maź gównno do rozkazu, ty kurwo, chodzisz z wielkim brzuchym, boś się zaś z kurwiła, bo się każdy dzień kurwisz. Jak niewyleżesz z tej sieni, to cię tym nożym przebiję, ty gidzie ♀→♀ Łaz 988, 373 (1894); Dziewa, Smarkulla ♀→♀ StOp 967, 300 (1928); Ty djablo smarkulo, pysk sobie umej, bo masz czarny jak gnojowa, a potem zemną rządź ['rozmawiaj'] ♂→♀ SuŁ 991, 101 (1916); eine smurkulla, głupia baba ♂→♀ Żęd 771, 263 (1865).

SMOK

'baśniowe zwierzę wielkich rozmiarów, o niezwykłej sile, czasem obdarzone nadzwyczajnymi cechami, np. mające wiele głów, zionące ogniem; przen. człowiek zły, okrutny, bezlitosny'

auf polnisch herud und smok geschimpft hat ♂→♂ Kol 973, 80 (1854); smok und gidzie ♂→♂ Łaz 988, 352 (1893); ty smoku, ty gidzie, ty cyganie ♂→♂ Łaz 988, 354 (1893).

SMRODLAWY

'śmierdzący'

Jakiś długi, takiś głupi – ty gidzie smrodlawi ♀→♂ Kal 447, 84 (1891).

SMRÓD

przen. 'człowiek wydzielający przykrą woń, budzący obrzydzenie'

Ty smrodzie! Ty pieronie! Bo Ciebie dyobli wezną! ♂→♂ Kiel 983, 37 (1882).

SMYK

'człowiek włóczęący się bez celu zamiast pracować, człowiek bezwartościowy'

ty smyku, gałganie, łachu, loncie a złodzieju ♂→♂ Kad 996, 36 (1866); złodzieju, smykiem, rabierzem, że ludziom popodwórkach biere, a że Mędowi na łące siano i trawę krad ♂→♂ Kad 996, 75 (1869); wy mrzi głodzi, trąbą, smykiem a packknechtem ♀→♂ Kad 996, 76 (1869); Już się zaś tam wleką ci smycy. Miedza wyorali a zaś się tam wleką, nie mają tam nic do chodzenia; jak tu jeno przydą, to ja ich nauczę ♂→♂♀ Kad 996, 132 (1871); kurwiorzu, gałganie, nicpotoku, smyku ♀→♂ Kad 996, 135 (1871); Smyk, Gałgon ♂→♂ Kroś 994, 37 (1853); Ty gidzie, ty paskudniku, ty szczurzy pysku, ty kurwo ♂→♀; Wy smyki, wszorze, drachy ♂→♂♀ StaM 998, 283 (1888); Polski smyk ♀→♂ StaW 969, 154 (1862); Polok, Obieżyświat u. Smyk ♂→♂ Szym 992, 6 (1873); ty kurwo, damo, motyko, smyku ♀→♀; ty rubo bestyo ♀→♀ Żęd 771, 25 (1859); ty smyku pszczenski, kotonie ♀→♂ Żęd 771, 57 (1860); ty smyku, strzępie, łącie ♀→♂ Żęd 771, 146 (1862); ty świniu, smyku ♂→♂; ty pachole, bo dziewczki na gorę wodzisz ♀→♂ Żęd 771, 147 (1862); gałgon, smyk u. pantoflorz z Kośmidra ♂→♂ Żęd 771, 267 (1865); ty smyku, cyganie, gołozicie, kłaku ♂♀→♂; wy zeżyraczu, boście moią procę zeżarli ♂→♂♀ Żęd 774, 26 (1853); ty bestyo, motyko, polucho, smyku ♂♀→♀; ty wielko pani ♀→♀ Żęd 774, 223 (1858); laidoku i smyku ♂→♂ Żęd 976, 12 (1866); ty smyku, boś się po cysarski smykał; ty też masz buczoki, boś po cysarski latał ♂♀→♂ Żęd 976, 117 (1869); du Schwein aus Krascheow, du Lump, Larve, Strzęp u. Smyk ♀→♀ Żęd 976, 365 (1879).

SMYKAĆ SIĘ

1. *'chodzić bez celu, włóczyć się'*

ty stary kurwiorzu! Ty się w świecie z kurwą smykasz; ty stara bestia ♂→♂ Rozm 1003, 126 (1863); ty smyku, boś się po cysarski smykał; ty też masz buczoki, boś po cysarski latał ♂♀→♂ Żęd 976, 117 (1869).

2. *'pomieszkiwać gdzieś kątem, nie mieć gdzie się podziać'*

Zapłaćcie kańście powinni; lotaliście pieniędzy rzyzczać! Ty kałębo! Ty kałębo! Rzartaś za moje pieniądze kiěj Ojca (świętego) chowali. Ja mam ojca przy sobie, a twoi się muszą smykać byle kaj ♀→♀ Kiel 983, 36 (1882).

SORLA

'żydowskie imię żeńskie w postaci zdrobniałej – Sara; tu: Żydówka'

Kulawy pies; wszorz; ta sorla [imię żydowskie – Sara]; ta kurwa; sobie mam swojej damy patrzyć ♀→♂♀ Kiel 983, 50 (1883).

SOŚNICZKA

‘wyzwisko o niejasnym znaczeniu; może złodziej kradnący drewno z lasu (?)’

ty złodzieju, tyś porombał płot w oborze a wziön 9 koźlin a szajty korzeńcowe z Borytsche z obory z Strzeleckiej ♂→♂, ty fałszywy przisiężniku, ty Gogoliniorzu, zaś pujdziesz do Gogolina siedzieć, ty sośniczka, ty proznoku, ty gnojku ♂→♂ Kad 996, 76 (1869); ty fałszywy przisiężniku, ty Gog<o>liniorzu, zaś pujdziesz do Gogolina siedzieć, ty sośniczka, ty próznoku, ty gnojku, chciaeś mnie do fałszywy przisięgi namówić ♂→♂ Kad 996, 77 (1869).

SOWA

‘człowiek ponury, milczący, nietowarzyski’

bykiem, kiędrozem, złodziejem [p. 33] a pazurnikiem ♂→♂; strachu, gizdoku, paskudniku, sowo ♀→♀ Kad 996, 32-33 (1866).

SOWIZDRZAŁ

‘człowiek niepoważny, nierozsądny, głupi’

głupi sowiszrołe, smarkatym słoniem, osłem; [p. 135] smarkoczcu ♂→♂ Żęd 976, 134-135 (1868).

SPAC

‘przysypiać, drzemać’

Teraz Teduś Pluta załuje, że mojej Ulki nie wzion, bo terazki ta jego nie robi, jeno kandy siednie, tam śpi, kandy stanie, tam śpi ♂→♂ Łaz 988, 283 (1886).

Fraz. **Spać** z kimś *euf.* *‘odbywać stosunki seksualne’*: Tyś Fulkę całował a spoeś z nią [nazwisko Fuhl] ♀→♂ Łaz 988, 291 (1887); Będziemy dzisiaj oba z twoją kobietą spać, bo ona padała, że ty już wiyrz ♂→♂ Łaz 988, 377 (1895); Będziemy dzis obaj ztwoją kobietą spać, bo ona powiedziała iż już ty wiyż ♂→♂ Łaz 988, 379 (1895); ona posondzała ize ona karzdon Noc ze Synem Gospodaza spi ♀→♀ Rożn 772, 16 (1887).

SPARZYĆ

przen. *‘ukraść (?)’*

tyś musiał co gdzie sparzyć, gdy się tu tak długo zatrzymujesz ♂→♂ Kol 973, 101 (1854).

SPÓŁKA

‘wspólna sprawa’

Spółki

‘współżycie seksualne’

derselbe hat Gemeinschaft (spółki) mit meiner Frau ♂→♂ Łaz 988, 8 (1872).

SPUCHNAĆ

Fraz. **Kiedyby** komuś coś **spuchło** *‘złorzeczenie: ktoś powinien cierpieć’*: Ten kulawiec, ciarach; Ten stodiołbelski wysuszonic, ten sakramencki pokręconiec ♀→♂; Ta przekłetoł motyka, kiedyby jej to ta drugoł noga spuchła ♀→♀ Łaz 988, 26 (1872).

SRACZ

wulg. *‘człowiek wywołujący obrzydzenie’*
sroczem, głąbem, cyganem ♂→♂ Żęd 771, 259 (1864).

SRAC

wulg. *‘wypróżnić się’*

Ty Duszniku [dłużniku], ty Zyroku, bosz przeżarla Tyszlikowe miesce w Kielczy, zasz mało, to przeżresz Placzkowy, bo łona do gorków sro, a potym w nich klosky warzi, do szolek sczy, co kawa pije, ty się stom hypotekum cofosz jak rak ze rzicom! ♀→♀ Kiel 983, 65 (1884); To jest Rotherka. Gdy ja Rotherów ujrę, to mi się srac chce ♂→♀, Ten krzywdziorz, bo mi wielką krzywdę zrobił, onego zato robaki i wszy zeżerą ♂→♂ Kiel 984, 2 (1863); Co to tu po babie? – Tu baby nie trza między ożartymi chłopami ♂→♀; Srał będę, nie klękał przed wami a odpraszał [p. 152] wam ♂→♀ Płuż 1002, 151-152 (1875).

STARY

pej. *‘zaawansowany wiekiem, także doświadczony w jakiejś dziedzinie’*

ci choncfoci, ci złodzieje, bo po nocy chodzą; ta stara bestya; bo jak tam do izby wejde, to ich wszystkich pozabijam ♂→♂♀ Ad 449, 24 (1864); Ty gizdzie, staroł świni, łozarciuchu [‘pijaku’]; Tys ugiena życ pod same parze [tys ugięła tyłek pod same pachy] i pokazałaś ją dziołsze szkolnej ♂→♀ Ad 450, 51 (1893); Ty staroł cygano, ty staroł cyculo! Ty staroł kurwo! Ty staroł mac<i>uro, gdzie idziesz, do maciurow ♀→♀; papłoki ♀→♂♂ Dziew 777, 175 (1928); ty pieronie stary, stary połomańcze, ty ślaku [szłagu?] połomany, bo tego starego już diabeł wzion, a ciebie też przeczkam ♂→♂ Kad 996, 3 (1864); ten stary pieron, ta suchyta, bo zdycha a zdechnąć nie może, a smierdzi zdaleka, bo jej ze ślypi ciecze jak suce; dobrze było staremu pieronowi noscic [nosić], co żaden niewidział ♂♀→♂♀ Kad 996, 22 (1865); ty byku stary, kiędrozie siwy, słomaś mi ukrodl ♂→♂ Kad 996, 191 (1872); ty kiołbasorzu, paluchu stary, z żyraczem ♂→♂ Kad 996, 228 (1874); Jakby jyno tén stary pieron prziszoł a ona, to bych im już pokozoł ♂→♂♀ Kiel 983, 3 (1881); Ty stary złodzieju; tys Maroniowi ukrodl wiepsza i masło, i kołocz z pieca, jako teraz i gąsiora. Ja cię muszę zabic abo cie zastrzela, jak na pole wnocy pojdziesz ♂→♂ Kiel 983, 91 (1886); Ta kurwa, bo wszystko drzewo księrszokowi chce złąki znieść; [p. 97] Dydzies kurwa, ty motyko, ty stary waku ♂→♀ Kiel 983, 96-97 (1886); Powiedz tam tej motyce starej, temu gidowi starymu, tej kurwie – bo się tarła – ani zkurwić się nie morze ♀→♀ Kiel 983, 129 (1889); Ta stara baba, ta mi synka przeraziła tyką! Ta kurwa gminska, ta kurwa całego łada! ♀→♀ Kiel 984, 102 (1871); kurwa,

Zwodze, Jachranjetz stari [kurwa, złodziej, jachraniec stary] ♀→♀ Kiel 984, 184 (1877); Wy Schyguda, wy stary hącwocie, na co wy mie to na tym rancie posocie. Wy pr<a>gniecie, a te wasze praglistwo to wą na nic wychodzi, boście mojemu ojcu gnój wozili, a toście zawióźli zawsze jedna fóra na swoje, a jedna na jego pole ♀→♂ Kiel 984, 246 (1880); onego Franciska Szymoś wczoraj w wieczór następującymi słowami przezywała: „Ty smarkoczu, gąsiono” i co Kieryska słyszała: „gidzie”; [...] skarżyciela tylko „smarkoczu” przezywała, nigdy „gąsiono” albo też i „gidzie” ♀→♂, ponieważ onę skarżyciel też przezywał „bestyjo przekłeto” i „staro baba” ♂→♀ Kiel 984, 252 (1880); stariy Dziadze ♂→♂ Kol 972, 22 (1901); Ten stary pierun stą starą czolrną Kasią siedzi i żyje jak Pies ♂→♂♀ Kroś 1005, 74 (1881); Ty staro! kalembo ♂→♀ Kroś 1005, 77 (1881); stary byki ♀→♂ KŚl 980, 243 (1924); ten stary pjerun, ani ech se nie mislo [myślał] na tego starego pjerona ♂→♂ KŚl 980, 244 (1924); pjerunje, sowodzieu [złodzieju] ♂♀→♂; ten stare swodzie [złodziej], zo tela bes powstanie nakrot ♀→♂ KŚl 980, 297 (1929); Stary kłaku, łachu, swiniorzu! Szkoda, izeście są szołtysem! ♂→♂ Łaz 988, 211 (1879); Wy stary mandrela! Wy chodzicie do fesztra [‘leśniczego’] na ludzi skarżyć i Michała Kozlika teżeście u niego oskarżyli ♂→♂ Łaz 988, 276 (1885); Poczkej jeno, bo ci powię coś! Ty byku, ty kurwiorzu! Ty Wojtala stary, ty przepukloncu, Ty złodzieju! ♀→♂ Łaz 988, 278 (1885); Stary, siwy psie głupi, wy złodzieje ♀→♂; Ryszoku, ucinku, motyko chudo ♀→♀ Płuż 1002, 56 (1871); Ty złodzieju stary, ty mnie wrzić całuj, ty piorunie ♂→♂ Płuż 1002, 167 (1876); Ty psie stary, ty huncfocie; bo cię ze ziemią z rowną [zrównam] ♂→♂ Płuż 1002, 172 (1876); Ty bestyjo staro, ty kołymago, sieja ♂→♂ Płuż 1002, 188 (1876); Ta Madlena nic więcej wert; to jeno jest taka stara kurwa ♀→♀ Płuż 1002, 221 (1877); Ty stary złodzieju ♂→♂ Płuż 1002, 239 (1877); Ta staro [p. 243] bestyjo, jak ją dopadnę, to jej wszystkie kudły ze łba obtargą a zabiję; Powiedz tam, iż się zaś tam z Kubą huka ♀→♀ Płuż 1002, 242-243 (1877); piorunie stary, stary kurwiorzu ♂→♂ Roz 1031, 97 (1895); ty stary kurwiorzu! Ty się w świecie z kurwą smykasz; ty stara bestia ♂→♂ Rozm 1003, 126 (1863); Ty stary pieronie; bo cię z Oschietzkiego gminu wygnali; stara Bestia ♂→♀ Rozm 1003, 163 (1866); staro liszka, ryszok, dłużniku, patrz swoją czarną wrone, kurwioyrrzu ♂→♂ Rozm 1003, 286 (1884); stary trąba ♂→♂ Spo 968, 185 (1876); ty pieroński stary złodzieju ♂→♀ StaM 998, 9 (1872); starą bestyją; focą (Pfotze); starą bestyją i starą cyculą ♀→♀ StaM 998, 247 (1887); Ty stary uścańcu ♂→♂; Ja mu prawie dobrze powiedział, bo nie jeno pojscany, ale i usrany ♂→♂ StaM 998, 300 (1889); Ten gid, paskudnik, ta staro chyrpa, szczerbok ♀→♀ StaM 998, 335 (1890); Ty jękocie, ty chapciu, ty słodzieju ♂→♂; Ty pieronie, to masz pierona, ty staro fersterko, ty kurwo ♂→♀ StaM 1000, 75 (1894); Niech mnie ten stary żebrak w rzyć całuje, ja go zniszczyć muszę ♂→♂ StaM 1000, 84 (1894); Ty byku, ty kurwiorzu ♂→♂; Ty kurwo, ty waku siwy, ty motyko stara ♂→♀ StaM 1000, 125 (1895); Gomoluch jest dłużnik, Kłak, Łajdok ♂→♂, a Marysia Gomoluchowa ma siwą motykę, jest stara, garbata, krziwa i krzywo chodzi ♂→♀ StaW 969, 240 (1866); Tomalla mnie dwa koszy trawy wziął, ten stary sznupok usznopany ♂→♂ SuŁ 991, 5 (1905); Ty stara siwa

marcha, stara czarownica, to mnie sam wdupę pocałuj, gizdzie, łożarciuchu łożarty, co chwila ożarta, jachrałaś się zmlodu w Kalinowcu ♀→♀ SuŁ 991, 164 (1925); Ten stary herestant się niech wynosi, bo tu dla niego nie ma placu ♀→♂ SuŁ 991, 295 (1931); stary, garbaty Lysoń ♀→♂ Szew 992, 69 (1878); te staro krowo ♂→♀ Zaw 978, 203 (1920); ty stary pierunie ♂→♂; wy kulosie ♂→♂ Żęd 976, 164 (1870).

Stara dziewa

'stara panna'

Ty staro! dziewa, motyko, kurwo; ty stary hołku, bo się już 13 lat hukolsz, a niemożesz się odhukać ♀→♀ Kiel 983, 131 (1889).

Fraz. **Chodź jak (stara) krowa 'poruszać się niezręcznie, niegrabnie'**: Ty szczyrboku, szpotloku, bo tak chodzisz jak stara krowa obeczta ♀→♀ Zaw 977, 85 (1881).

przysł. **Jaka stara, taka młoda / Jacy młodzi, tacy starzy**: Nie ma na całej Nowy wsi gizdów, jak młodzi i starzy. Jak młodzi gizdzi, tak starzy gizdzi! Ci paskudnicy! ♀→♂ Kiel 983, 30 (1882); Dobrze Ci się przechodzi z tem szczęściem. Ty motyko! Jaka stara, taka młoda; Bo się wszędzie rozdzieracie z temi motykami, jachrzecie się a potem na mojego syna składacie! ♀→♀ Łaz 988, 248 (1883).

STARZEC

'człowiek stary'

Starzec żrak, leliciorz i worzcioz ♂→♂ Żęd 774, 78 (1855).

STAWIAĆ

Fraz. **Do cajtungów kogoś stawiać 'opisywać kogoś w gazecie'**: Ty ślimołku, Ty parskocie! ♂→♂; Ty pierunie, już mnie nie będziesz do ceitungow stawiać! ♂→♂; Tys powysieko! trowe, a zboże kradniesz z pola! ♀→♂; Ty złodzieju, boś siedem lot siedział w herescie! ♀→♂ Łaz 988, 219 (1879).

STO

Fraz. **Mieć czegoś do stu diabłów 'mieć czegoś bardzo dużo'**: Hahary mają Długów do 100 diołbów ♀→♂♀ Kroś 1005, 243 (1894).

STODIABELSKI

'przeklęty'

ty osłe przeklęty, ty czarachu, kiedyby ci, ty przeklęty czarachu stodiobelsky, dupy nie obrobił, to byś ty zdechła ♂→♀ Izb 987, 205 (1872); ty przeklęta, stodiobelska bestijo, ty waku, motyko, gizdzie, bo jak mi sie ta krowa poszóntnie, to mnie sie będziesz pomiętać ♂→♀ Kad 996, 141 (1871); Ten kulawiec, ciarach; Ten stodiołbelski wysuszoniec, ten sakramencki pokręconiec ♀→♂; Ta przeklęto! motyka, kiedyby jej to ta drugo! noga spuchła ♀→♀ Łaz 988, 26 (1872); ti stodiobelsko motiko, ti drabino, nie mozes to ich genschi pasz ♀→♀; ty stodiobelski Szochu uisi [szczocho łysy] ♀→♀ Łaz 988, 315 (1890); Ten stodiobelski garbocz, cały gmin zaprzedał, [p. 115] a przeto dostał gruntu nając ♂→♂ Płuż 1002, 114-115 (1873).

STOPIORUŃSKI

'przekłety'

Ty przekłeto bestyo stopiorunsko, ty giździe, bo ci się już to swiństwo skończyło; ty świnió, ty giździe, ty lumpie ♂→♀ Płuż 1002, 148 (1874).

STRACH

'straszydło; także brzydka kobieta'

ty tuleja, czopa, kmieni ♂→♂; ty babo, strachu, Hasterokulo, Hasterocy są łąci a kapusciorze ♂→♀ Kad 996, 16 (1865); ty wyiachrana motyka, breлонie, wakiem, czarownicą, strachem, cyganem ♀→♀; cupaku, cyganą od Manna ♀→♀ Kad 996, 20 (1865); drzikim a głupim ♂→♂; strachem, motyką, wygnitem ślypiem ♀→♀; fałszywcy ♂♀→♂♀ Kad 996, 32 (1866); bykiem, kiędrozem, złodziejem [p. 33] a pazurnikiem ♂→♂; strachu, gizdoku, paskudniku, sowo ♀→♀ Kad 996, 32-33 (1866); bestijo przek<l>ęta, motyko, waku, wroźko, strachu zarazony, masz skiołbos różaniec ♀→♀ Kad 996, 120 (1871); ty cygano czarna, ty strachu ♀→♀ Kol 973, 168 (1855).

STRACIĆ (SIĘ)

1. *'utracić'*

przez tego przekłętego żyda straciłym poł trzecia sta twardych ['talarów']; tego żyda muszą siarczyste ogniste pieróny zabić. Stoisz tam, ty przekłety żydzie, wszękfasie! ♂→♂ Ad 449, 186 (1877); przekłety cygan, złodziej, kwóli niego straciłem 20 talarów ♂♀→♂ Roz 1031, 53 (1889).

2. *'zgubić'*

ta siekiera, którą Franz Kraka zatrudniony jest, ta sama jest, którą oni przy wzięciu drzewa z lasa prosto domu Kraki stracili ♂♂→♂ Łaz 988, 267 (1884).

Stracić się

euf. 'zostać ukradzionym'

Ty złodzieju, bośmi wszystkie deski z góry pokradł, ty zbojniku, bo mnie chcesz zabić; ty giździe; ty kiędrozie, ty byku ♀→♂; Mnie się pięć funtow pierza z pierziny straciło, a wy oba o tym wiecie ♀→♂♀; Jest prawda, [p. 244] mnie się pierzy straciło z pierziny, a tyś była po żyda w mieście, posłałaś go do Obłonczka, dałaś się Oblonczczyną pisać, a u ciebie było moje pierzy, coś mu sprzedała ♂→♀ Płuż 1002, 243-244 (1877).

STROIĆ SIĘ

'przesadnie dbać o ubiór'

Złodzieje, kradniecie a stroicie się, kurwiożu, pieronie ognisty, jużes miał raz okno wytrzaskane, a jeszcze je raz wytrzasnę ♀→♂ Dziew 777, 41 (1923).

STRUGAĆ

‘ciąć, uszkadzać coś tnąc’

wziena bys to tego bąblyrza, on zadney roboty nie poradzi, on zadnego Roszumu niemoł, iak on do koszczoła przidzie, to sie po kosciełe ogłąndoł a norzem Lawky strurze. Wiego pokoleniu to Ludzi zabiiaią, jak przy woisku był, to na festągu siedziol, bo officera strzaskoł [strzaskoł] ♂→♀ Łaz 988, 312 (1889).

STRUP

‘człowiek wzbudzający wstręt’

Taki Strupp (so ein Aussätziger) ♂→♂ StOp 967, 402 (1935).

STRUPIAK

‘człowiek wzbudzający wstręt’

posądzała, że kurę Lubojańskiemu zabiela i Strupiokiem i Kulawiną przezywała ♀→♀ Kol 971, 169 (1868); Ty strupiołku – Ty złodzieju – Ty żadniku ♀→♂ Kroś 993, 5 (1858).

STRZASKAĆ

‘pobić’

wziena bys to tego bąblyrza, on zadney roboty nie poradzi, on zadnego Roszumu niemoł, iak on do koszczoła przidzie, to sie po kosciełe ogłąndoł a norzem Lawky strurze. Wiego pokoleniu to Ludzi zabiiaią, jak przy woisku był, to na festągu siedziol, bo officera strzaskoł [strzaskoł] ♂→♀ Łaz 988, 312 (1889).

STRZASNAĆ

‘uderzyć, zbić’

ty masz przepuchłą motykę; ty gidzie; ty świniu; ty świętozka; ty rozańcowa; bo cię tę łep straszne [strzasnę] ♂→♀ Rozm 1003, 164 (1866).

STRZELAĆ

1. ‘oddawać strzały z broni palnej do jakiegoś celu’

Tyś jest smarkaty przedemnie. Tyś smarkaty koń przedemnie. Wy kłacy, coście są wart, wyście gównu mieli przed tem, niż was szwager zbobacił. Ty rabczyku, bo ludzi na drógach strzelasz; Dzisz, pieronie sakramencki; Co ten był wart, to był taki zwiędłoch ♂→♂ StaM 998, 167 (1884).

2. ‘tu: zastrzelić, ustrzelić’

ty mżigodzie, ty kłaku, ty psiaro, bo tak zdechniesz, iak ten pies, teras póc a weś gose, a żeżer go, keś go stżelół ♂→♂, ty kłaku, bo żeś kasikowy [Kazikowi] wszystkie wewiory za stżelół, boś niemoł co żrać, a ponowinie eś z fletą lottoł, a kuropatfę es bes szonąg zabiół ♀→♂ Łaz 988, 334 (1891).

STRZELONY

pej. 'bezwartościowy (?)'

Ty psie strzelony ♀→♂ Poz 982, 19 (1866).

STRZĘP

'człowiek bezwartościowy, łazęga, oberwaniec'

Ty lumpie, ty strzempie ♂→♂ Kal 447, 71 (1889); Ty pieroński łacie, coż to robisz te klachy – ty strzępie – pamiętasz, jakieś się sztaubami wyciskała? ♂→♀ Kal 447, 82 (1891); Lump, Zarwach u. Strzemp ♂→♀ Kroś 994, 109 (1855); Ty kłaku, ty luncie, ty bachorzu, ty rubischu [grubisiu], ty strzępie ♂→♂ Kroś 1005, 177 (1890); Ty się stroisz za naszą krzywdę! Twój ojcowie są strzępy, wszorze, krzywdziółże. Niech ich dzieci jejich piorun zabije! ♂→♀ Łaz 988, 197 (1878); Ty kłaku, strzępie we wsi ♂→♂ Łaz 988, 216 (1879); Ty złodzieju, strzępie, gałganie, szulyrzu, cyganie! ♂→♂ Łaz 988, 269 (1885); Ty kurwo! Zańdziesz na smolną gorę, to chnet tam trzy marki zarobisz. Ty łacie, strzępie, możesz iść na mnie na skargę kandy chcesz, przedemnie pana nie masz, coby mię sądził ♂→♀ Łaz 988, 297 (1888); Całuj mnie w rzić, ty gałganie, ty łacie, ty strzępie ♂→♂ Płuż 1002, 35 (1870); Ty paputsch; Ty czemp a wcziorz [strzęp a wszorz]; Ty wyjachranczu ♀→♀ Roz 1031, 174 (1903); kłaku, lóncie, str<z>ępie, gałganie, złodzieju ♂→♂ Rozm 1003, 284 (1883); Strzępem; Cyganem; Chacharę, bo ci iajca wylazują; złodzieju ♂♀→♂ Rozm 1003, 288 (1884); ty strzępie, Gałganie ♂→♂ Szym 992, 119 (1882); ty smyku, strzępie, łacie ♀→♂ Żęd 771, 146 (1862); ty kurwo, kłakrze, strzempie ♂→♀ Żęd 976, 231 (1873); ty kurwo, damo, strzempie, żyrokiem, szenkfaz ci postawić ♂→♀ Żęd 976, 301 (1876); du Schwein aus Krascheow, du Lump, Larve, Strzęp u. Smyk ♀→♀ Żęd 976, 365 (1879).

STRZĘPAK

'człowiek bezwartościowy, łazęga, oberwaniec'

ty łacie, paskudniku, żadniku, strzepaku, gidem, pierónem, bestiją, nie jesteś godna stanąć gdzie insza ♂→♀ Kad 996, 8 (1864).

STRZYGA

'straszydło, upiór'

du Strzygo ♀→♀ StaM 997, 207 (1908).

SUBELA

'potwór, straszycło'

du Subella ♀→♀ Ad 448, 225 (1859); czarna bestia, subela ♀→♀ Kad 996, 40 (1866).

SUCHARA

'kobieta chuda'

Ty niezgodliwcu, ty sucharo, ty suchy kocie, ty gidzie śmierdzący, chodzisz jak wymliszono ♀→♀ StaM 1000, 150 (1896).

SUCHARAK

'człowiek chudy'

Sucharok Pschepadziton ♂→♂ Kol 972, 45 (1902).

SUCHY

'chudy'

ta sucho marcha, ke by sdechua, ke by jun sguadicz [kieby zdechła, kieby ją zgładzić] ♀→♀ KŚI 980, 304 (1929); ona jest świnią; ty motyko siwo; ty sucho żyć zielono czarno, srokato; ty makoliczne nasienie Drzymałowe ♀→♀; Ty ciela ♂→♀; on jest huncwot; To jest moja praca ♀→♂; Jeno bij tego złodzieja, bo masz prawo do niego ♂→♀ StaM 999, 263 (1871); Ty niezgodliwcu, ty sucharo, ty suchy kocie, ty gidzie śmierzący, chodzisz jak wymliszono ♀→♀ StaM 1000, 150 (1896); hudo motyko, masz żyć zadkano fropę, to sobie też pysk zadkej, ty suchy sierze ♀→♀ Szym 992, 188 (1891); ty chudyko, bo jużes sucho, a jeszcze uschniesz, bo jak się nawrocę, to ci kopacką wybije ♀→♀ Żęd 774, 277 (1859).

Sucha wilija

'kobieta chuda'

wyiachrano Motyko, sucho wilią ♂→♀ ANPS 773, 248 (1854); Ty pieronski demokracie, ty byku, ty wszolżu, ty lompie, gidzie ♂→♂; sucho! wilijo! ♂→♀ StaM 997, 73 (1902).

SUCHLETA

'kobieta chuda, mizerna'

Suchlyta, Samojednik ♀→♀ Szym 992, 32 (1875).

SUCHYTA

'kobieta chuda, mizerna'

ten stary pieron, ta suchyta, bo zdycha a zdechnąć nie może, a smierdzi zdaleka, bo jej ze śłypi ciecze jak suce; dobrze było staremu pieronowi noscic [nosić], co żaden niewidział ♂♀→♂♀ Kad 996, 22 (1865).

SUKA

'samica psa; tu: kobieta zła, niemoralna'

czarownicą, suką, bo masz dziecków jak psów, damą, głodniocy, zeżyrocy; a twój przedał dąb Szczeponkowi a Pietrzinskiemu ♀→♀♂ Kad 996, 18 (1865); ein Dieb (złodziej) ten kielczon, und sein Weib ist eine Hundin (suka) ♂→♂♀ Kad 996, 18 (1865); Pies to jest pies, a kobiety to są saki [suki]. Te z temi czerwonymi włosami to są po Judaszu ♂→♂ Kiel 984, 266 (1881); ty suko, rozdartuchu ♂♀→♀ Spo 968, 91 (1869); Nie bądź suką gminską a nie skarz myśliwcą na ludzi ♂→♀ StaM 998, 40 (1874); Suka ♀→♀ Wys 1132, 94 (1858).

Fraz. Komuś ze śłepi ciecze jak suce 'ktoś choruje na oczy': ten stary pieron, ta suchyta, bo zdycha a zdechnąć nie może, a smierdzi zdaleka, bo jej ze śłypi ciecze jak suce; dobrze było staremu pieronowi noscic [nosić], co żaden niewidział ♂♀→♂♀ Kad 996, 22 (1865).

SWĘDZIEĆ

‘świerzbic’

Fraz. Wak kogoś swędzi, jakby osy go żgały ‘o kobiecie, która ma niezaspokojone potrzeby seksualne’: wak was świędzi, jakby osy was zgały, wyście miejsce okradła ♂→♀ Spo 968, 144 (1873).

SYNEK

1. *‘syn’*

Fraz. Zrobić komuś synka *wulg.* ‘odbyć stosunek seksualny, którego skutkiem było urodzenie syna’: Maciek cygan zrobił ci twego synka na Walkowem sośniu [‘w lasku’] ♀→♀ Łaz 988, 22 (1872).

2. *lekcew.* *‘mężczyzna’*

Ty smarkaty synku, ty huzycie, ty cyganie ♂→♂; Ty bestyjo, ty cyganko, ty huzytko, ty komedyantko ♂→♀ StaM 998, 42 (1874).

SZALBIERZ

‘oszust, krętacz’

ty szalbierzu, mandrela, ty po całym dniu w lesie mieszkasz ♂→♂ Płuż 1002, 75 (1872); Wy szalbierze, wy cygani, wy lichwiarze; bo ja ciebie muszę zabić ♂→♀; Szalbierzu, bo nie masz jeno samych żebraków pełną izbę ♂→♂ Płuż 1002, 247 (1877).

SZARCIUCH

‘wyzwisko o niejasnym znaczeniu’

ty złodzieju grofski, ty cyganie, ty łacie, ty szarciuchu ♀→♂ Kad 996, 124 (1871).

SZARŁACH

‘wyzwisko o niejasnym znaczeniu; może człowiek chorowity’

szarłach, lumpok, pajak będzie gericht [‘sąd’] budować ♂→♂ Ad 449, 239 (1880).
Z niem. Scharlach.

SZARY

‘byle jaki’

piesz szary ♂→♂ Żęd 976, 75 (1867).

SZCZAĆ

wulg. *‘oddawać mocz’*

Ty Duszniku [dłużniku], ty Zyroku, bosz przeżarła Tyszlikowe miesce w Kielczy, zasz mało, to przeżesz Placzkowy, bo łona do gorków sro, a potym w nich klosky warzi, do szolek sczy, co kawa pije, ty się stom hypotekum cofosz jak rak ze rzicom! ♀→♀ Kiel 983, 65 (1884).

SZCZERBAK

‘człowiek szczerbaty’

Ten gid, paskudnik, ta staro chyropa, szczerbok ♀→♀ StaM 998, 335 (1890); ty przekłety giǳdzie, szczyrboku, żadniku ♀→♀ Szym 992, 125 (1883); Ty szczyrboku, szpotłoku, bo tak chodzisz jak stara krowa obeczta ♀→♀ Zaw 977, 85 (1881).

SZCZERBATY

‘pozbaawiony części zębów’

czarna motyką und szczerbatą babą ♀→♀ Żęd 976, 28 (1866).

SZCZOCH

‘człowiek zbyt młody, by traktować go poważnie’

Szoch [szczoch], Gnojek ♂→♂ Kiel 984, 220 (1879); ti stodiobelsko motiko, ti drabino, nie mozes to ich genschi pasz ♀→♀; ty stodiobelski Szochu uisi [szczochu łysy] ♀→♀ Łaz 988, 315 (1890); Ty krzywdziołzu, scochu! Nażarłeś wurstow za te krzywdę ludzką! Chcesz być szołysem, ale już nie będziesz za niego, bo mamy požądniejszych, jakeś Ty jest! ♂→♂; Ty krzywdziołrzu! Widać tę krzywdę na Tobie, na Twoich dachach. Gnojnicami dachy przykrywasz, płoty kamieniami zatykasz. Tyś nie jest wert, zeby cię ziemia przykryła za ta krzywdę ludzką! ♂→♂ Łaz 988, 231 (1880); Ty wrzożu, ty śochu, ty giǳdzie, ty złodziejko; boś mi talarek porwała ♀→♀ Płuż 1002, 162 (1875); diable czioch, owada zielono [diabli szczoch, owada zielono] ♂→♂ Roz 1031, 193 (1906); te śziochu sesrane [ty szczochu zesrany], Kurwo ♂♀→♀; Kurwiorzu ♂♀→♂; te Ogolono Kurwo ♂♀→♀; Sodiū [złodziejku] ♂♀→♂ StOp 967, 375 (1933).

SZCZUR

‘gryzoń z rodziny myszowatych – szczur (Rattus)’

Fraz. Mieć pysk jak szczur ‘być brzydkim’: Pierony przeklęte ogniste, Żaden niema taki pysk, jak Notzoniove dzieci, One mają pyski jak szczury, choćby małpy ♂→[dzieci] SuŁ 991, 227 (1928).

SZCZURZY

‘taki jak u szczura’

Ty gidzie, ty paskudniku, ty szczurzy pysku, ty kurwo ♂→♀; Wy smyki, wszorze, drachy ♂→♂♀ StaM 998, 283 (1888).

SZERGA

‘człowiek, który zabija i odziera ze skóry zwierzęta; przen. człowiek chciwy, bezlitosny wobec swoich dłużników’

szerga ♀→♂; wy dłużnicy, bo kartki za wami ślą, bo się paradzicie z czyjego ♀→♂♂ Ad 449, 229 (1879).

SZEROKI**Szerokie galoty***‘wyzwisko na człowieka otyłego’*

ty brzuchocy, ty szerokie galaty ♀→♂ Spo 968, 88 (1869).

SZKAPA*‘stara klacz; tu: brzydka kobieta’*

idź, ty motyko, ty mąż grzyby w twojej motyce, ty szpotloku, ty szkapo ♂→♀ Ad 450, 52 (1894).

SZKODNIK*‘człowiek czyniący źle, uprawiający szkodliwą działalność’*ty cyganie, ty świndlyrzu, bo nie masz szkodnika, jakeś ty jest ♀→♀ Ad 449, 31 (1864);
Wy szkodnicy! Twoja matka każdy rok po polu plondruje a trawę mi wybiera i po miedzach powyżynoł, i groch mi już z włóciami powyruwała ♀→♀ Łaz 988, 40 (1872).**SZKOP***‘wykastrowany baran; tu: obraźliwie o mężczyźnie’*

szkopie, drachu, lumpie, hacharze, piorunie ♂→♂ Roz 1031, 81 (1893).

SZKUT*pej. ‘młody chłopak, nastolatek’*

tyn przeklęty skut, bo ma nożyska jak elefant, bestya ♂→♂ Ad 449, 212 (1878).

SZKUTA*pej. ‘młody chłopak, nastolatek’*

Szkuta, smarkocz, piorum [sic], przeklęto bestyo ♂→♂ Płuż 1002, 40 (1870).

SZLAG*‘piorun; tu: zły człowiek’*

ty pieronie stary, stary połomańcze, ty ślaku [szlagu?] połomany, bo tego starego już diabeł wzion, a ciebie też przeczkam ♂→♂ Kad 996, 3 (1864).

SZLAMOWY*‘brudny, umorusany, obrzydliwy’*

Czaia zie Kurwa schlamowo; Kura zip zip ♀→♀ Kol 972, 79 (1904).

SZŁADRA*‘kobieta niechlujna, zaniedbana, brudna’*

ty motyko, ty waku, ty kurwo, ty łacie, ty chwancie, ty nic, ty wiertelu, ty kulosie, wy mrzygłody, ty szlondro, ty damo, ty krowa, bo się wczora góniła ♀→♀ Kad 996, 133 (1871); Szlundra ♀→♀ Żęd 774, 158 (1857).

SZŁAPA

‘człowiek mający duże stopy’

Szłapa, szmatłok, nosol ♀→♂; damą, kurwą, krową, kalembą ♀→♀ Kiel 984, 55 (1868).

SZMATA

wulg. ‘kobieta lekkich obyczajów’

dzicie ją, szmata, kurwa, bo ci mularze przyjechali, to ona tesz przyszła, po [bo] by nie miała się z kim jachracz, ta motyka ♀→♀ Izb 987, 202 (1872).

SZMATLAK

‘oberwaniec’

motyka, rzadniku, szmotłoku ♀→♀ Roz 1031, 62 (1890).

SZMATŁAK

‘oberwaniec’

Szłapa, szmatłok, nosol ♀→♂; damą, kurwą, krową, kalembą ♀→♀ Kiel 984, 55 (1868).

SZMER

‘szum’

Fraz. Mieć dzieci jak szmeru ‘mieć bardzo dużo dzieci’: Tyś jest takół krowica, bo się każdy miesiąc okocisz, a już moż dzieci jak szmeru ♀→♀ StaM 997, 67 (1902).

SZNUPAK

‘człowiek, który szpera, szuka, żeby coś ukraść’

Tomalla mnie dwa koszy trawy wziął, ten stary sznupok usznopany ♂→♂ SuŁ 991, 5 (1905).

Z niem. schnupfern.

SZPAK

Fraz. Szpak od sadow prz. ‘złodziej kradnący owoce z sadow’: ty krowiarzu, szpok od sadow u. złodzieju ♂→♂ Żęd 976, 101 (1868).

SZPOTAWIEC

pej. ‘człowiek o wykrzywionych, szpotawych nogach lub stopach’

szweda, paradzista und szpotawiec ♀→♂ Kol 973, 224 (1856).

SZPOTAWY

‘mający wykrzywione na skutek choroby stopy lub nogi’

spotawo krowa, cygana, pazucha [?] ♀→♀ Ad 449, 170 (1876); tyś [wykreśl.: dzieci dusisz] jest szpotawo! a jednaeś jest krzywo!, kebyś sie widziała, jakoś to krzywo jest, t<y> jednak niemosz życi zagojonej, jeno ci ją idzie szablino goić ♀→♀ Kad 996, 194 (1873); Ty kulawcu szpotawy ♀→♂ KŚI 980, 346 (1933).

SZPOTLAK

pej. 'człowiek o wykrzywionych, szpotawych nogach lub stopach'

idź, ty motyko, ty maż grziby w twojej motyce, ty szpotloku, ty szkapo ♂→♀ Ad 450, 52 (1894); der Kulosch, der Spottlok [kulosz, szpotlak] ♀→♂ Jem 1001, 158 (1937); ty złodzieju, bigoniu, garboczu, szpotloku, jak cię między 4 oczami trafię, to więcej do domu nieprzidziesz ♂→♂ Kad 996, 20 (1865); krziwokiem u. szpotlokiem ♂→♀ Kad 996, 35 (1866); Gnojku, smierdzisz, spotlouku i Gołozicie ♀→♀ Kroś 1005, 106 (1883); Ten szpotlok, krzywaźniok, ten charanza ♂→♂ StaM 1000, 110 (1894); ślimokiem, szpotlokiem ♂→♂ StaW 969, 84 (1860); ty giszcie, ty szpotloku ♀→♀ StOp 965, 51 (1908); Ty szczyrboku, szpotloku, bo tak chodzisz jak stara krowa obeczta ♀→♀ Zaw 977, 85 (1881); ty spotloku, kłak, judosie, lompę, cyganą czarną, pragtiwcy ♂♀→♂♀ Żęd 976, 344 (1879).

SZRAMAK

'człowiek mający na twarzy bliznę, także drobne blizny po ospie'

ty diobli fainioszku, ty przekłeta miemko, ty przekłeta gburko, ty dziuboku, szramoku, tzośty [coś ty] nie jest taka kobieta, jak insza ♂→♀ Kad 996, 1 (1863); ty gidzie, paskudniku, szramoku ♀→♀ Kol 973, 125 (1855); Ty głucho świnió, żabo chrostawo, ty paskudnico, ty parszywcu, ty szramoku, ty pysku rozdrapany ♂→♀ StaM 999, 262 (1871).

SZTAUB

'kurz, proch'

Fraz. Szaubami się wyciskać '?:' Ty pieroński łącie, coż to robisz te klachy – ty strzępie – pamiętasz, jakieś się sztaubami wyciskała? ♂→♀ Kal 447, 82 (1891).
Z niem. Staub.

SZTRAF

'kara, zwykle pieniężna'

Fraz. Podawać kogoś do sztrafy 'żądać ukarania kogoś': Ta świnią, on każdy dzień leży w doma ożarty, a ludzi podaje do sztrofy ♂→♂ Płuż 1002, 102 (1873).
Z niem. Strafe.

SZUBERT

'wyzwisko o niejasnym znaczeniu'

Ty kurwiorzu, boś już łośysioł od tego kurwiectwa; iże jaki wzici, taki wlebie, takoł bestyjoł, złodziej, szubert, pieron ♂→♂; ty kurwo miedarskoł, boś talyrze, rzymły, wuszy pokradła ♂→♀ Kiel 983, 123 (1888).

SZUKANIE

Fraz. Nie mieć gdzieś nic do szukania 'nie być gdzieś potrzebnym, mile widzianym': to tu mnie to miejsce należy, a ty tu niemasz nic do szukania ♂→♂ Ad 449, 201 (1878); Co tu chcesz, ty babo, raus z tobą, tu baba nic niemoł do szukaniół ♂→♀ StaM 997, 107 (1904).

SZULEROWAĆ

‘oszukiwać, kłamać’

ty szulerzu, bo wy wszystko szulurujecie; boście gmin obszulowali ♂→♂ Płuż 1002, 82 (1872).

SZULERZ

‘człowiek grający w gry hazardowe; także oszust, kłamca’

ty szulyrzu przekłety, ty osle przekłety, ty pierunie ♂→♂ Ad 449, 12 (1863); tyś jest cygon, złodziej, chwant, szulerz, wichłacz ♂♂→♂ Ad 449, 40 (1865); cygana, maszketnik, prostok, szulerz ♀→♀ Ad 449, 142 (1874); szulerz; gałgan; bestia ♂→♂ Ad 449, 149 (1874); szulerz i przekłeto świnia ♂→♂ Izb 987, 200 (1872); weil ich ein Schulerz [szulerz] (d. s. Verdreher) und eine Zeganne [cygana] (Schwindler) bin; te pieronski Ucholu ♂→♀ Jem 1001, 164 (1937); ty faryzeuszu, pieronie, szulerzu ♂→♂ Kad 996, 24 (1865); szulerzem, wichłaczem, gałganem ♀♀→♀ Kad 996, 27 (1865); ty szulerzu, gałganę, boś mnie nozem chciał przebić ♂→♂ Kad 996, 29 (1866); ty szulyrzu, ty wichłaczu, hamokiem, kminem ♀→♂ Kad 996, 31 (1866); bykiem, kiędrozem, złodziejem; nieprawem człowiekiem, szulerzem a wichłaczem ♂→♂ Kad 996, 31 (1866); ten Hengst, jajon, kiołbasorz, gałgon, szulerz, karla przekłety ♂→♂ Kad 996, 45 (1867); szulerz ♂→♂ Kad 996, 119 (1871); szulerzu, wichłaczu, gałganie ♂→♂ Kad 996, 176 (1872); Wyście są takie szulrzy, boście mnie i cały gericht oczyganili; Wyście są takie szulrzy, boście mnie i cały gericht oszydzili ♂→♀ Kal 447, 9 (1880); Ty szulyrzu, to iest ten szulyrz, co mie oszydził – On ma Mięso, co go ani moi Pies niechce ♂→♂ Kroś 993, 88 (1859); Ty Cyganie, Ty Szulyrzu, Ty Gałganie ♂→♂ Kroś 994, 235 (1858); ty szulyrze ♀→♂ KŚl 980, 195 (1918); Ty złodzieju, strzępie, gałganie, szulyrzu, cyganie! ♂→♂ Łaz 988, 269 (1885); wi Ziganie, wi sulirzu! [ihr Zigeuner, ihr Schwindler] ♀→♂ Łaz 988, 321 (1890); ty szulerzu, bo wy wszystko szulurujecie; boście gmin obszulowali ♂→♂ Płuż 1002, 82 (1872); Ty szulerzu, wichłaczu ♂→♂ Poz 982, 14 (1866); Judoszu, szulerzu, kurwiorzu ♂→♂ Żęd 976, 79 (1868).

SZUREK

‘wyzwisko o niejasnym znaczeniu; może z niem. Schurke – drań, łotr’

ty złodzieju, ty pieniędzy nie masz, tyś to mięso Walloszkowi ukradł; ty rechtsanwaldzie, ty szurku; Pietrowski się z Chlubą sądzi, ale Chłuba go nieporadzi zniszczyć, ja go muszę zniszcyc [sic] na grunt; on mnie se będzie pamiętał, jego cały stateczek i wszystko straci; Ty Rechtsanwaldzie, ty giździe, co ty w gminie znaczysz? Ty złodzieju ♂→♂; Tyś mi mięso ukradł i 2000 twardych pieniędzy [‘talarów’]; to mnie sam w rzić całuj, tyś mi mięso i 2000 twardych ukradł ♂→♂ Płuż 1002, 269 (1878).

SZURLAK

‘człowiek zezowaty’

zbojnik, złodziej, kurwiarz und szurlok ♂→♂ Kiel 984, 48 (1867); Ty Szurloku ♂→♂ Kroś 994, 222 (1858).

SZURLAWY‘*zezowaty*’

Ty przeklęty psie szurlawy! ♀→♂ Kiel 984, 56 (1868).

SZWAB‘*owad – karaluch lub karaczan prusak (Blatta orientalis lub Blatella germanica); tu: wyzwisko*’

Kostorz u. szwób ♂→♂ Żęd 976, 76 (1867).

SZWEDA‘*wyzwisko o niejasnym znaczeniu*’

szweda, paradzista und szpotawiec ♀→♂ Kol 973, 224 (1856).

SZWINDLERZ‘*oszust, kłamca*’

ty cyganie, ty świndlyrzu, bo nie masz szkodnika, jakeś ty jest ♀→♀ Ad 449, 31 (1864); Marcha, Schwinglirz u. Iudas ♀→♀ StOp 963, 135 (1884).

Z niem. Schwindel.

SZYDŁO‘*przezvisko szejwca*’

szydło u. kałno ♂→♂ Kad 996, 35 (1866).

SZYDZIĆ‘*okłamywać, oszukiwać*’

złodzieju; nicpotok; prosnok; nic nie robi, tylko po swiecie iezdzi, a ludzi szydzi; ukradł mi 10 miechów kartofli, kury i kaczkę; i po dródze ludzi okrada ♀→♂ Rozm 1003, 290 (1884).

SZYDZMANiron. ‘*sędzia*’

Tyś jest gałgan, tyś jest szidzmanem i rektorem ♂→♂ Ad 449, 8 (1863).

Z niem. Schiedsmann.

SZYNKWAS‘*bufet w szynku, karczmie*’Fraz. Szynkwias komuś postawić ‘*zwrot kierowany do kogoś, kto zbyt chętnie sięga po alkohol*’: ty kurwo, damo, strzempie, żyrokiem, szenkfas ci postawić ♂→♀ Żęd 976, 301 (1876).

ŚCIERA

zgr. 'ścierka; szmata; tu: przen. człowiek bezwartościowy'

ty sciero, ty murzynie, złodzieju, boś nam okno wytrzasł i 10 talarów ukradł, ty zboniku, boś pańskiego kowola zabił ♂→♂ Izb 987, 269 (1876).

ŚLEP

pej. 'oko'

du Blinde Motyka, ich werde dir beide Augen (Schlippie) [ślepie] raus hauen ♂→♀ Jem 1001, 94 (1935); ty przeklętniku, jak tam pude, to ci ślypie wytrzasnę ♂→♂ Kad 996, 1 (1863); Tys nieporządno! kobieta; Ty świniu ozarto!; io! ci do ślepi mogę napluć; chłopów za iaica ciągła ♂→♀ Kroś 1005, 154 (1887); ty złodzieju, ty przeklęty slypiu, ty przeklęty złodzieju, po [bo] ty ztego zyjesz ♀→♀ ty pierunie; zabija cię; ty przeklęty złodzieju ♂→♀ KŚl 980, 28 (1884); ty moro, zydowsko czarownico, ty zydulo und srogie slypie ♀→♀ Żęd 976, 344 (1879).

Wygnyty ślep

'człowiek z chorym okiem'

drzikim a głupim ♂→♂; strachem, motyką, wygnitem ślypiem ♀→♀; fałszywcy ♂♀→♂♀ Kad 996, 32 (1866); Ta kurwa, nie ma żadnego dziecka, jeno samy żebraki wygnity ślepy ♀→♀; Ta motyka ♀→♀ Poz 982, 31 (1866); ty złodzieju, wygnity slypiu ♂→♀ Żęd 976, 125 (1869).

Fraz. Coś komuś ze ślepi patrzy 'widać coś po kims': Ty przeklęty soroniu, tyś tę myckę ukradł, bo ci to ze ślypi patrzy! ♂→♂ Łaz 988, 104 (1873).

Do ślepi komuś napluć 'okazać komuś pogardę': Tys nieporządno! kobieta; Ty świniu ozarto!; io! ci do ślepi mogę napluć; chłopów za iaica ciągła ♂→♀ Kroś 1005, 154 (1887).

Komuś ze ślepi ciecze jak suce 'ktoś choruje na oczy': ten stary pieron, ta suchyta, bo zdycha a zdechnąć nie może, a smierdzi zdaleka, bo jej ze ślypi ciecze jak suce; dobrze było staremu pieronowi noscic [nosić], co żaden niewidiał ♂♀→♂♀ Kad 996, 22 (1865).

ŚLEPAK

pej. 'człowiek niedowidzący'

ślepoku, wszystko mi chcesz pokraćć, gidzie ♂→♂ Ad 449, 179 (1876); ty ślepoku, waku, kurwo ♀→♀ Kad 996, 14 (1864); pieronski garboczu ♂♀→♂ ty ślypołku ♂♀→♀ Kal 447, 163 (1902); Ty pierónski ślepoku, bo cię zaroz roztargą, wy złodzieje ♂→♂♂ Kiel 983, 121 (1888); Schleppok, Krziwdzorzch; Krziwdzors u. Schleppok [ślepak, krzywdziarz] ♀→♂ Kiel 984, 205 (1878); pierónski złodziej, pierónski ślepoku, pierónski galganie, pierónski ♂♀→♂ Rozm 1003, 133 (1865); Ten kłak szwiec powiedzie urząd na wole do żyta ♀→♂; Ta bezstyjo przeklęto czarno ♀→♀; Ty ślypoku, ty galganie zewców, ty żęboczu, ty wargoczcu ♀→[12-l. dziecko] StaM 998, 62 (1876); Tyś jest ślepok ♀→♀ StaW 975, 61 (1936); gidzie; Motyko ♀→♀; slipokach ♀→♂ StOp 965, 3 (1906).

ŚLEPIO

pej. 'oko'

Ty bestyo przeklęto, bo ja cię muszę uspić; Köhlera po arestach wodzą, jeszcze ci te drugie sypio wytrzasną $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$; To mnie sam w rzic całuj, głupio babo $\text{♂} \rightarrow \text{♀}$; Köhler ma dwie krowy, to mu muszę jedną wywieść $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ Płuż 1002, 250 (1877).

I. ŚLEPY *przym.*

'niewidzący, niedowidzący'

ślepy mika [?] $\text{♀} \rightarrow \text{♂}$ Ad 449, 212 (1878); te gisdze schlepy! [ty gizardzie ślepy] $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ KŚI 980, 291 (1929); Tyn ślepy pies, mamlas, tyn maślok, ślimok, tyn wisielec; on nieporadzi nic robić $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ Płuż 1002, 163 (1876); Ten ślepy pies, mamlas, woł, tyn maślok, ślimok, tyn wisielec, nieporadzi nic zrobić, ma świadkow za pieniądze $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ Płuż 1002, 169 (1876); Ta kurwa, nie ma żadnego dziecka, jeno samy żebraki wygnity ślepy $\text{♀} \rightarrow \text{♀}$; Ta motyka $\text{♀} \rightarrow \text{♀}$ Poz 982, 31 (1866); ślepy i kulawy pies $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ Spo 968, 17 (1866); psie ślepy, huncfocie, ty złodzieju $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ Spo 968, 112 (1871).

II. ŚLEPY *rzecz.*

'człowiek niewidzący, niedowidzący'

Ta ślepa się dała wypitwać, coby dzieci nie miała $\text{♀} \rightarrow \text{♀}$ SuŁ 991, 282 (1930).

ŚLIMAK

'mięczak, brzuchonóg; także człowiek głupi, tępy'

ślimoku $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ Ad 450, 48 (1893); chudy psie, slimoku, na moja kobieta mi skołkoł, słodzieju, Keissowis kartofle ukrodl, ja ciebie musza zabić, motyko, gizardzie $\text{♂} \rightarrow \text{♀}$ Kad 996, 200 (1873); Ty ślimołku, Ty pars kocie! $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$; Ty pierunie, już mnie nie będziesz do ceitungow stawiać! $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$; Tys powysiekoł trowę, a zboże kradniesz z pola! $\text{♀} \rightarrow \text{♂}$; Ty złodzieju, boś siedem lot siedział w herescie! $\text{♀} \rightarrow \text{♂}$ Łaz 988, 219 (1879); Jaś Wycisło, ten slimaty pysk, ta przeklęta świnią, diobli slimok, ten złodziej przeklęty, dziesięć marek ukradł matce! $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ Łaz 988, 253 (1883); Ty kurwiożu stary, bo bieresz po 30 Marek za kurestwo! Ty złodzieju, Ty bestyjo, Ty wypolaczu, Ty ślimołku! $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ Łaz 988, 294 (1887); ty wszożu, ty spiochu, ty łącie, ty slimoku, ty pysku wikswany $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ Łaz 988, 347 (1893); Ty złodzieju; bo to wydarte; to w nic musi przjść, ty dłużniku $\text{♀} \rightarrow \text{♂}$; Złodzieje, smarkoczu, ślimok, cygana $\text{♀} \rightarrow \text{♀}$; Złodziej, smarkocz, ślimak, cygana $\text{♀} \rightarrow \text{♀}$; To się w proch obrocić musi, to się musi w nic obrocić $\text{♀} \rightarrow \text{♂}$ Płuż 1002, 139 (1874); Tyn ślepy pies, mamlas, tyn maślok, ślimok, tyn wisielec; on nieporadzi nic robić $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ Płuż 1002, 163 (1876); Ty maśloku, ty ślimoku $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ Płuż 1002, 164 (1876); Ten ślepy pies, mamlas, woł, tyn maślok, ślimok, tyn wisielec, nieporadzi nic zrobić, ma świadkow za pieniądze $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ Płuż 1002, 169 (1876); O, ta curwa, ten slimok $\text{♀} \rightarrow \text{♀}$ Roz 1031, 191 (1905); ślimokiem, szpotłokiem $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ StaW 969, 84 (1860); du Slimoku $\text{♀} \rightarrow \text{♀}$ StOp 963, 233 (1888); Schlimok $\text{♀} \rightarrow \text{♂}$ Zaw 979, 182 (1896); soron z lasa und ślimok $\text{♂} \rightarrow \text{♂}$ Zaw 979, 245 (1899).

ŚLIMATY

'brudny, obrzydliwy'

Jaś Wycisło, ten slimaty pysk, ta przeklęta świnia, diobli slimok, ten złodziej przekłety, dziesięć marek ukradł matce! ♂→♂ Łaz 988, 253 (1883); Ty maśloku, Ty świnio ślimato, Ty za żywota gnijesz, ja Cię muszę zabić, Ty pieronie ♂→♂ StaM 998, 52 (1875).

ŚLUB

'akt zawarcia małżeństwa'

Fraz. **We wieńcu ślub brać 'być dziewicą w dniu ślubu'**: ty kurwa, pos sche s Jacobam Barthodczeim na lotze w isbie kurwiua [ty kurwa, boś się z Jakubem Bartodziejem na lodce w izbie kurwiła] ♂→♀; ty handliro, tis we wiencu schlub braja, nie trza tobie go byo [ty handlyro, tyś we wieńcu ślub brała, nie trza tobie go było] ♀→♀ Łaz 988, 318 (1890).

ŚMIAĆ SIĘ

Fraz. **Śmiać się nad** czymś *'śmiać się z czegoś'*: Coście wy za grunta do Drzymały przyniosła? Te między nogami!; Nie chodźcie mi z takimi kazaniami, boście wy nie są zaden kapelan. Bo się już tu wszyscy sąsiedzi nad tem smieją ♂→♀ Łaz 988, 68 (1873).

I. ŚMIEĆ *cz.*

'mieć czelność'

Ty przeklentoł husitko, idz mi spola fórt, nieśmiesz tutaj tych kartoffli kopać ♂→♀ Łaz 988, 303 (1888).

II. ŚMIEĆ *rzecz.*

'odpadek; tu: człowiek nic niewart'

Onego nazwał fanzolem i gnidą Matuszkową, jego żona zajacula, a jego dzieci śmieciem ♂→♂♀[dzieci] StaM 1000, 30 (1892).

ŚMIERDZĄCY

'wydzielający niemiłą woń'

Ten smierdzący żyd! Ja nie mam kurwow, jak on je ma, ten parch! ♂→♂ Łaz 988, 127 (1875); ty śmierdzący żydzie ♂→♂ Rozm 1003, 88 (1861); ty złodzieju; ty hondswocie; tyś większy złodziej iak ia; ty smierdzący przekłety poloku; boś ty wszędzie kradł, gdzies był ♂→♂ Rozm 1003, 160 (1866); Ty śmierdzący łysy dziadzie, pocoś tu tego szandary przywiódł ♀→♂ StaM 1000, 48 (1893); Ty niezgodliwcu, ty sucharo, ty suchy kocie, ty gidzie śmierdzący, chodzisz jak wymliszono ♀→♀ StaM 1000, 150 (1896); ty rysoku, ty skropoczu czarny, ty rysawy śmierdzący lutrze, ty kurwo, ty husycie, ty parszywcu, bo na ten twoi parszywy pysk aże żadno sajsdrzeć ♀→♀ Zaw 979, 228 (1898); by cie tu pierony zatrzaśły, parchu, śmierdzący zydzie ♀→♂ Żęd 976, 10 (1866); ty gidzie, smierdziuchu, kotonie, masz na łebie kotuna, a dzieci smierdzą, boście chciały do grofki iść na służbę, ale smierdziecie, wy gidy smierdzące ♀→♀♀; Ten głupi wąs kulawy, bo jakgo gdzie na dródze zdybam, to go kamieniem zabiję ♂→♂ Żęd 976, 351 (1879).

ŚMIERDZIEĆ

‘wydzielać niemiłą woń’

ten stary pieron, ta suchyta, bo zdycha a zdechnąć nie może, a smierdzi zdaleka, bo jej ze ślypi ciecze jak suce; dobrze było staremu pieronowi noscić [nosić], co żaden niewidział ♂♀→♂♀ Kad 996, 22 (1865); Gnojku, smierdzisz, spotlouku i Gołożicie ♀→♀ Kroś 1005, 106 (1883); ty gidzie, smierdziuchu, kotonie, masz na łebie kotuna, a dzieci smierdzą, boście chciały do grofki iść na służbę, ale smierdzie, wy gidy smierdzące ♀→♀♀; Ten głupi wąs kulawy, bo jakgo gdzie na dródze zdybam, to go kamieniem zabiję ♂→♂ Żęd 976, 351 (1879).

ŚMIERDZIOCH

‘osoba wydzielająca niemiłą woń’

Motika, swiena, giest, smerdioch [motyka, świnia, gizd, śmierdzioch] ♀→♀ Ad 450, 43 (1893).

ŚMIERDZIUCH

‘osoba wydzielająca niemiłą woń’

wsożu, bestijo, smierdziuchu, bo siedzisz wbudzie, a nie w chałupie ♂→♂ Kad 996, 184 (1872); ty pieronie, ty galganie, ty smierdziuchu, ty zydzie ♂→♂ Rozm 1003, 113 (1863); ty żydzie; wy parchy; wy śmierdziuchy; wy przekłete zydy; ty przekłety kurwiorzu ♂→♂ Rozm 1003, 220 (1869); Ty Smierdzuchu; ty hundswocie ♀→♂ Rozm 1003, 223 (1869); dostałaś, ty gischdzie; tyn śmierdziuch, ten kuloz, ta motycka, ta kurwa schmierdzonca ♀→♀ StOp 963, 121 (1882); dostałaś, ty gischdzie; tyn śmierdziuch, ten kulosz, ta motycka, ta kurwa schmierdzonca ♀→♀ StOp 963, 121 (1882); ty przykłyty smierdzuchu ♂→♀ Szym 992, 43 (1876); ty gidzie, smierdziuchu, kotonie, masz na łebie kotuna, a dzieci smierdzą, boście chciały do grofki iść na służbę, ale smierdzie, wy gidy smierdzące ♀→♀♀; Ten głupi wąs kulawy, bo jakgo gdzie na dródze zdybam, to go kamieniem zabiję ♂→♂ Żęd 976, 351 (1879).

ŚPIOCH

‘człowiek, który długo śpi’

ty wsożu, ty spiochu, ty łącie, ty slimoku, ty pysku wiksowany ♂→♂ Łaz 988, 347 (1893).

ŚWIADCZYĆ

‘tu: zeznawać pod przysięgą w sądzie’

Fraz. Fałszywie świadczyć poświadczać nieprawdę: To jest Jezusek, na mnie przysięgał, żem drzewo wzion z lasa, a jo go nie wzion, żem na niego fałszewie swiadczył, ty wole, ty cielę, ty trąba, synek, ty nic nie znaczysz, on nie może siedziec między hopami w gromadę, kiedyby nie ujek, to bys był chodzioł jak Foryta po zebraniu, twój synek jest nic wart, to jest synek, to jest Figura ♂→♂ Roz 1031, 160 (1901).

ŚWIADEK

'osoba zaświadczejaca o jakimś wydarzeniu'

Fraz. Mieć świadków za pieniądze 'opłacać fałszywie zeznających na swoją korzyść': Ten ślepy pies, mamlas, woł, tyn maśłok, ślimok, tyn wisielec, nieporadzi nic zrobić, ma świadkow za pieniądze ♂→♂ Płuż 1002, 169 (1876).

ŚWIAT

Fraz. Ciarlach z kraju świata 'człowiek obcy, nietutejszy, niegodny zaufania; przybłęda': So eine ciarlach skraju swiata ♀→♀ StaW 975, 33 (1931).

Co świat o tym nie wie 'po kryjomu': jabym ci tak oczy zapruszył, co świat o tyn nie wie, zuber [ceber?] masz Syponiow, co ci Malcherek przyniosł ♂→♂ Ad 449, 184 (1877).

Po świecie dzieci potracić 'pozbyć się nieślubnych dzieci': ty polski Rzidcie, po Ses jes po polskim Rzidcie [ty polski Żydzie, bo żeś jest po polskim Żydzie] ♂→♂; Jak twoy chłob pośoł na Zawadzky, to rasem był Kostan dobri, po sie nie morzes na jednym chłopie kontentowaz! [Jak twój chłop poszoł na Zawadzki, to razem był Konstant dobry, bo się nie możesz na jednym chłopie kontentować!] ♀→♀; Ty Dezeci nie bences miaua, bo ses po Schwiece potraczua [ty dzieci nie będziesz miała, bo żeś po świecie potraciła] ♀→♀ Łaz 988, 317 (1890).

ŚWIĘTOJAŃSKI

'związany z dniem św. Jana (24 czerwca); tu: pej. niejasne określenie złego, bezwartościowego człowieka'

Kłak świętojański

'człowiek zły, bezwartościowy'

Ty kłaku św. Janski! Tyś tu przyszedł do [p. 46] Tuczka za gospodarza, toś z Tuczkołą na łozku legał, Tuczek był za parobka ♂→♂ Kiel 984, 45-46 (1867).

ŚWIĘTOSZKA

iron. 'kobieta ostentacyjnie a fałszywie pobożna'

ty masz przepuchłą motykę; ty gidzie; ty swinio; ty świętozka; ty rozańcowa; bo cię tę łep straszne [strzasnę] ♂→♀ Rozm 1003, 164 (1866).

ŚWIĘTY

iron. 'ostentacyjnie a fałszywie pobożny'

Ty larwo przeklęta, ty różancowa, bo do rożanca należysz, a diabeł ci u nóg wisi, ty święta, bo się znikim nie możesz zgodzić ♀→♀ Ad 449, 231 (1879).

ŚWINIA

1. *'zwierzę hodowlane – świnia domowa (Sus scrofa f. domestica)'*

Fraz. Chodzić jak świnia 'być brudnym, zaniedbanym': Ty huncfocie, ty gałganie; ty handlerzu; bo psami handlujesz, teraz też mojemu chęsz handlować; chodzisz między ludźmi jak świnia ♀→♂; Ty cygano ♀→♀ Płuż 1002, 97 (1872).

(Mieć dzieci) jak świnia prosiąt 'mieć bardzo dużo dzieci': Ty przeklęta czarna cygano, bo jeszcze masz swojego chłopca za mało, to jeszcze czyich wobisz i marki życzasz na gorzole, aby się z nią jachrał, już przedtym ma jak świnia prosiąt, a jeszcze nie jest kontent na swoim chłopie, bo cie trzeba do caitungów postawić! ♀→♀ Ad 449, 251 (1881).

Mieć pysk jak świnia 'być brzydki': ty lichwiarzu; ty huntsfocie; ty kzwyzwaniku [?] (Verkrüppelster), bo ty nie maz nog, ieno konskie kopyta; ty lichwiorzu; ty maź pysk iak swiegnia [świnia] ♀→♂ Izb 986, 222 (1864); ta pieronska swinia, ta baba, ta ma pysk jak świnia ♂→♀ (1882).

2. *'człowiek niemoralny, wzbudzający wstręt'*

Adamskowe kurwy, motyki, bo się kurwicie z pacholami, gidy, swinie [Julie und Valeria Adamski] ♀→♀♀ Ad 449, 194 (1877); ty przeklęta bestyo, ty świnio paskudna; boś mi byszta ['szczotkę'] ukradła ♀→♀ Ad 449, 197 (1878); Ty mi masz gównno do rozkazu, ty mnie możesz wziąć pocałować; ty świnio, ty mi nieszacuj mojej roboty, bo ludzie wiedzą, co kiermaszki wert, bo ja już dawno wysrała, coś ty wart ♀→♀ Ad 449, 228 (1879); ty paskudniku, gidzie, swinio ♂→♀ Ad 449, 263 (1881); Ty chacharze, złodzieju, gałganie, boście na Petergrätzu kolonią przesrali a przyszlście na Pustkowie, aby zaś to przesrać, świnio, będę na cię pasować, aż krupy ochłodzisz, Potampku, nosiłeś rasikon ['koniczynę'] w miechu ♀→♂ Ad 449, 268 (1881); ty gizdzie; ty świnio ♀→♀ Ad 450, 21 (1889); Motika, swiena, giest, smerdioch [motyka, świnia, gizz, śmierdzioch] ♀→♀ Ad 450, 43 (1893); Ty gizdzie, staroś swinio, łozarciuchu ['pijaku']; Tyś ugiena żyć pod same parze [tyś ugięła tyłek pod same pachy] i pokazałaś ją dziołsze szkolnej ♂→♀ Ad 450, 51 (1893); to nie są dzieci, jeno swinie, ty kamelo ♀→♀ Izb 987, 16 (1867); szulerz i przeklęto świnia ♂→♂ Izb 987, 200 (1872); Tys nieporządno kobieta; Ty świnio ozartoś; ioś ci do ślepi mogę napluć; chłopów za iaica ciągała ♂→♀ Kroś 1005, 154 (1887); Jaś Wycisło, ten slimaty pysk, ta przeklęta świnia, diobli slimok, ten złodziej przeklęty, dziesięć marek ukradł matce! ♂→♂ Łaz 988, 253 (1883); ty świnio klapiato ♂→♂ Płuż 1002, 23 (1870); Żyd jest pierwsza świnia ♂→♂ Płuż 1002, 58 (1871); Ta świnia, on każdy dzien leży w doma ożarty, a ludzi podaje do sztropy ♂→♂ Płuż 1002, 102 (1873); Ty przeklęto bestyo stopiorunsko, ty giździe, bo ci się już to swiństwo skończyło; ty świnio, ty giździe, ty lumpie ♂→♀ Płuż 1002, 148 (1874); swinia, motyka, kurwa ♀→♀ Roz 1031, 100 (1895); ty złodzieju; bo ty masz panski grunt; ty pieronie; ty zbóniku; ty Swinio; ty hóndswocie ♂→♂ Rozm 1003, 129 (1864); ty masz przepuchłą motykę; ty gidzie; ty świnio; ty świętozka; ty rozańcowa; bo cię tę łep straszne [straszne] ♂→♀ Rozm 1003, 164 (1866); Ty swino – tyś nie iest Katolik, bo ty siadasz u Pieszczana przy kwarcie, tyś iest falszywy człowiek, tyś iest taki urzędowi, ale ia by cię nauczył, tyś nie iest wart, iże cię ziemia nosić ♂→♂ Rozm

1003, 214 (1869); ty świnió; ty złodzieju ♀→♀ Rozm 1003, 222 (1869); ty świnió, paskudniku, kłaku ♂→♂ Spo 968, 51 (1867); Kurdzino mojemu synowi szczęście odebrała, nie może się teraz ożenić. Ona się z nim kurwiła, a to wszyscy domowi, dzieci i czeladka widziała. Pierwej to była pani Kurdzino, a teraz to jest kurwa, świnią a gid ♂→♀ StaM 997, 13 (1899); ruba świnią, gid, baba ♂→♀ StaM 997, 15 (1899); Ty maślóku, Ty świnió ślimato, Ty za żywota gnijesz, ja Cię muszę zabić, Ty pieronie ♂→♂ StaM 998, 52 (1875); Ty ruski byku, ty głupio świnió, wzić mnie całuj ♂→♂ StaM 998, 63 (1876); świnią, kłakiem; on tylko żebroków robi a chwali się, że księdzow robi, a waszego księdza jeno świnią ksiedzem z robiła, ale nie on ♂→♂ StaM 999, 257 (1871); Ty głucho świnió, żabo chrostawo, ty paskudnico, ty parszywcu, ty szramoku, ty pysku rozdrapany ♂→♀ StaM 999, 262 (1871); ona jest świnią; ty motyko siwo; ty sucho żić zielono czarno, srokato; ty makoliczne nasienie Drzymałowe ♀→♀; Ty ciela ♂→♀; on jest huncwot; To jest moja praca ♀→♂; Jeno bij tego złodzieja, bo masz prawo do niego ♂→♀ StaM 999, 263 (1871); ty świnió ♀→♀ StaW 969, 61 (1859); świnią parszywą i wilczym pazurem ♂♀→♀ StaW 969, 161 (1863); Niesdaro, Motyko, Giesdzie, Swino ♀→♀ StOp 967, 351 (1930); oni nie są z miasta, tylko tam z kąd świnié; Wy kłaki, wy nie możecie płatu zapłacić i nie wyciągniecie; możecie mnie w dupa całować ♀→♂♀ Zaw 977, 5 (1880); ta pieronska świnią, ta baba, ta ma pysk jak świnią ♂→♀ Zaw 977, 97 (1882); guisdze paskutne, swinio [giździe paskudny, świnió] [dziecko]→♀ Zaw 978, 107 (1911); ty świnió, smyku ♂→♂; ty pachole, bo dziewczki na gorę wodzisz ♀→♂ Żęd 771, 147 (1862).

ŚWINIARZ

‘człowiek wzbudzający wstręt’

Trumba und Swieniarz ♂→♂ Ad 448, 72 (1858); ty złodzieju, ty żebroku, ty świniórzu, bo z ciebie u Szrajera płaszcz zrywali ♂→♂ Ad 449, 18 (1864); świniór und łajdok ♂→♂ Ad 449, 123 (1872); swiniarzu, ty gałganie; ty przekłety gnojku ♂→♂ Kol 973, 145 (1855); Swiniołzu ♂→♀ Kroś 1005, 30 (1879); Stary kłaku, łachu, swiniórzu! Szkoda, izeście są szołytysem! ♂→♂ Łaz 988, 211 (1879); tyś majster na miedze, tromba, saframiancki świniórzu; tyś jest majster na miedze ♂→♂ Płuż 1002, 15 (1869); swiniarzu, łajdoku ♂→♂ Spo 968, 49 (1867); ty świniórzu ♂→♂ Spo 968, 57 (1868); wy świniórze, wy po żebrze pojdziecie ♂→♂ Spo 968, 86 (1869); Ty świniórzu, ośle, złodzieju twych dzieci ♂→♂ SuŁ 989, 25 (1868).

ŚWIŃSKI

przen. ‘obrzydlivy, niemoralny’

ty kurwo, tu swinsko motyko ♂→♀ ANPS 773, 26 (1853).

ŚWIŃSTWO

‘coś budzącego obrzydzenie, może niemoralnego’

Ty przekłeto bestyio stopiorunsko, ty giździe, bo ci się już to swiństwo skończyło; ty świnió, ty giździe, ty lumpie ♂→♀ Płuż 1002, 148 (1874).

TAKI

Fraz. **Być taka** *euf. 'być w ciąży'*: Ona zygodnika oszydziła, a ona nie jest z chłopę tako – jeno z inszym ♀→♀ Kal 447, 77 (1890).

TANCZYK

'wyzwisko o niejasnym znaczeniu'

der Lump, chwant, der tanczyk [?], leberant; deptała, buła ♂→♂ Roz 1004, 277 (1914).

TCHÓRZ

Formy: tkorz

'człowiek bojaźliwy, strachliwy'

Tkorzu [tchórz], Gidzie, Paskudniku, Całui mie wrzić; Ty Pierunie ♂→♀ Kroś 1005, 183 (1891).

Tkorz *zob.* **TCHÓRZ**

TLUMOK

pej. 'człowiek głupi, tępy'

Motyko, tłomoku ♂→♀ Kal 447, 233 (1911).

TORBA

'wyzwisko na kobietę'

Pojdź, Ty krowi waku; Ty cygano; cały świat obleciałaś; Ty siwo młotyko, tak jak złodziej lotoz; czarownicaś jest. To mie są w rzić pocałuj; Ty czorny wrózu. Ty czorno wrono; Ty czarno torbo; tak tyn ogón za dupą nosisz ♀♀→♀ Kiel 983, 31 (1882).

TRAFIĆ

'zadać celny cios'

pogróż. ty złodzieju, bigoniu, garboczu, szpotłoku, jak cię między 4 oczami trafię, to więcej do domu nieprzdziesz ♂→♂ Kad 996, 20 (1865).

TRĄBA

'człowiek głupi, bezmyślny'

Trumba und Swieniarz ♂→♂ Ad 448, 72 (1858); Trumba; Dupa ♂→♂ Ad 448, 128 (1859); einen Esel, trąba, złodziej, gid ♂→♂ Ad 449, 141 (1874); osieł, trąba, wół ♂→♂ Ad 449, 235 (1879); Trąbo, mamlasie, tyś jest głupi ♂→♂ Ad 449, 267 (1881); Tromba; Gnoiek ANPS 773, 137 (1853); Tromba ANPS 773, 188 (1853); wy mrzi głodzi, trąbą, smykiem a packknechtem ♀→♂ Kad 996, 76 (1869); trómba, bachorzu ♂→♂ Kad 996, 129 (1871); Kulik ist ein Esel (trąba) ♂→♂ Kiel 983, 47 (1883); Ty przekłety ośle, ty trąba, ty mamlasie, ty pieronski wole, bo ty nienołherzysz miedzy nołs ♂→♂ Kiel 983, 100 (1887); Ty trąba, mamlasie, ośle, wole, ty nierozumiesz nic!; soroniu ♂→♂ Kiel 984, 39 (1866); Wole, ośle, trąba

♂→♂ Kroś 1005, 6 (1878); tyś majster na miedze, tromba, saframanski świniorku; tyś jest majster na miedze ♂→♂ Płuż 1002, 15 (1869); Ty, co masz zrobić kapudrok, to zrobisz szosjakłę, a sobie zostawisz na westę; myślisz, iżech ja taki złodziej jak ty? Ty smarkoczu, ty głupi trąba, osłe; Z półtory miary [p. 133] dwie westy robić, a jeszcze z klinami; niech diabli takiego krawca wezną ♂→♂ Płuż 1002, 132-133 (1874); Ty złodzieju, ty gałganie, tromba, piorunie ♂→♂ Płuż 1002, 213 (1876); Ty osłe, ty trąba, ty złodzieju, boś fóre ściełki za sprawunek flinty Koptoniowi dał ♂→♂ Poz 982, 32 (1866); du Lump, du Hachor, du Klunker, du tromba ♂→♂ Roz 1004, 339 (1926); Theodor Steindor swoją matką zerzał ♀→♂, [p. 104] trąba piorunska ♂→♂ Roz 1031, 103-104 (1895); To jest Jezusek, na mnie przysiągał, zem drzewo wzion z lasa, a jo go nie wzion, zem na niego fałszewie swiadzczył, ty wole, ty ciełę, ty trąba, synek, ty nic nie znaczysz, on nie może siedziec między hopami w gromadę, kiedyby nie ujek, to bys był chodzioł jak Foryta po zebraniu, twój synek jest nic wart, to jest synek, to jest Figura ♂→♂ Roz 1031, 160 (1901); trąba, osłe, smarkoczu ♂→♂; cycula, przyniosłaś troje dzieci, iedno z młynarzem, kurwą, gidzie ♂→♀ Rozm 1003, 294 (1885); stary trąba ♂→♂ Spo 968, 185 (1876); Tromba, Osieł u. Mamlas ♂→♂ Szym 992, 57 (1877); Trumba ♂→♂ Wys 1130, 64 (1853); ty wole, tromba, masloku ♂→♂ Żęd 976, 277 (1875); tys jest tromba, jako byk ♂→♂ Żęd 976, 287 (1876).

TRĄBAK

‘człowiek głupi, bezmyślny’

Tromboku, osłe ♂→♂ Płuż 1002, 183 (1876).

TRUP

‘martwe ciało; przen. człowiek budzący wstręt’

motyka przekłeta u. trup przekłety; jesteś ty motyka, jestes ty wak ♂♀→♀ Ad 449, 103 (1870); złodzieju, gałganie, t<r>upie ♂→♂ Ad 449, 248 (1880); ty pieronie, ty trupie, boś się sciekl ♂→♂ Kad 996, 38 (1866); przekłeci zowiśnicy, przekłety trupie, wikodłaku, przekłeci zjotkowi ♀→♂ Kad 996, 183 (1872); Ty trupie; bo cię siekierą rozetnę; Ty bestyjo, bo cię nożę przebiję; to jest liderok, nic niema ♀→♂ Płuż 1002, 71 (1872).

TRZASNAĆ

‘uderzyć’

Fraz. Trzasnać w pysk ‘uderzyć w twarz’: pogroź. Ty pieronie, jak cie trzasnę w pysk! ♂→♀ Ad 450, 58 (1896).

TRZEĆ SIĘ

‘uprawiać nierząd’

Powiedz tam tej motyce starej, temu gidowi starymu, tej kurwie – bo się tarła – ani zkurwić się nie morze ♀→♀ Kiel 983, 129 (1889).

TRZĘŚĆ SIĘ

'poruszać się mimowolnie, drżeć, chwiać się'

Tyś mi 4 grosze zeżarł; ta kanalja, bo jej się łeb trzęsie, a jeszcze jej się bardziej będzie trzęść za moją krzywdę ♂→♀ Ad 449, 244 (1880).

TRZYMAC

Fraz. Gębę trzymać 'nic nie mówić, nie krzyczeć na kogoś': Ty giśdzie, ty żadniku, ty pieronie, ty mie se będziesz pamiętał, jak ja cię dopadnę; Ty smarkulo gisdawo, jak nie będziesz gęby trzymać, to ci po tym pysku wywałę ♂→♀ Kal 447, 78 (1890).

TULEJA

'człowiek głupi, tępý'

ty tuleja, czopa, kmini ♂→♂; ty babo, strachu, Hasterokulo, Hasterocy są łąci a kapusciorze ♂→♀ Kad 996, 16 (1865).

TYTLA

'wyzwisko na kobietę o niejasnym znaczeniu'

Ty diabla tytlo [?], możesz iść swojego chłopca meldować na Buczki jajca bykowi hustać, dostanie czeski na godzinę ♂→♂♀ Ad 449, 224 (1879).

UCAPIĆ

'złapać, także ukraść (?)'

To jest ot Agatki Wycisłozky Łasisk te Masło, po ona Deziwky [dziewki] nimoł, to ino tak wzraco [wraz co?] utzapje [ucapie] ♀→♀ Łaz 988, 308 (1889).

UCHO

'tu: małżowina uszna'

Fraz. Musieć komuś uszy poucinać 'ktoś powinien zostać ukarany': pogróż. bo ci muszę ti uszy po ucinąć ♂→♂ Ad 449, 199 (1878).

UCHOL

'człowiek o wielkich uszach'

weil ich ein Schulerz [szulerz] (d. s. Verdreher) und eine Zeganne [cygana] (Schwindler) bin; te pieronski Ucholu ♂→♀ Jem 1001, 164 (1937).

UCIEC

Fraz. Bez galot uciec 'uciec pospiesznie': Ty gałganie, osieł, ty mi tu masz gówno do rozkazu, ty piorunie, ty bez galot z Płużnice ucieczesz, to sam masz ♂→♂ Płuż 1002, 168 (1876).

UCINEK

'wyzwisko na kobietę o niejasnym znaczeniu'

Stary, siwy psie głupi, wy złodzieje ♀→♂; Ryszoku, ucinku, motyko chudo ♀→♀
Płuż 1002, 56 (1871).

UDŁAWIĆ

'udusić; tu: zamordować'

Ty bestyjo, ja Cię muszę udawić! Ty złodzieju diobli, ja Cię muszę na pierwszej lepszej drodze zabić i do pierwszej lepszej dziury wkręcić, to sobie będziesz pamiętać od moich rąk. Ja Cię muszę zabić! ♂→♂ Łaz 988, 157 (1876).

UJRZEĆ

Formy: ujzdrzeć

'zobaczyć; tu: pożałować'

pogróż. ty pieronski złodzieju, boś karczmożowi sakwę ukradł, wyleż sam, ty pieroński złodzieju, to ujzdrzisz, co ci zrobiem ♂→♂ Kad 996, 228 (1874); Pocoś tam była w mojej kapuście, jak eś mi kapusty natorgała, to ujrzysz! ♂→♀ Łaz 988, 372 (1894).

Ujzdrzeć *zob.* **UJRZEĆ**

UKRAŚĆ

'przywłaszczyc sobie cudze dobro'

ty przekłeta bestyjo, ty świni paskudna; boś mi byszta ['szczotkę'] ukradła ♀→♀ Ad 449, 197 (1878); Tyś mi dzisiejszej nocy kartofle ukradł ♂→♂ Ad 449, 200 (1878); Tyś ukradł Herbichowi piły, a mnieś nabrał kartofli ♂→♂ Ad 449, 208 (1878); Tyn to może powiedzieć, żem zająca zastrzelił, taki karlus, co Malejczyzny 17 miechów żyta ukradł, tyn złodziej ♂→♂ Ad 449, 217 (1878); Ukradł mi flintę ['strzelbę'] i pieniądze ♀→♂ Ad 449, 225 (1879); wy złodzieju, boście mojemu chłopu markę ukradli ♀→♂ Ad 449, 247 (1880); posądza, że jej ruły z pieca ukradła ♀→♀; na-przeciw swejmu panu mowić miała: Tyn przekłety basok, gówno mu dam za żyto i t. d. ♀→♂, do tego cyganą ją nazwała ♀→♀ Ad 449, 252 (1881); przed świadkami posądzał, że mu sukno ukradł ♂→♂ Izb 987, 67 (1869); ty pierunie, poś [boś] 25 twardych ['talarów'] ukradł, ty szewce, dobrze ci jezdzic za czyje pieniądze ♂→♂ Izb 987, 95 (1869); ty Bestio, ty pierunie, ty siarczysty pierunie, co to masz mojego senka [synka] do bicia, dasz mu ty zryć ♂→♂ Izb 987, 100 (1869); ty sciero, ty murzinie, złodzieju, boś nam okno wytrzasł i 10 talarów ukradł, ty zboniku, boś pańskiego kowola zabił ♂→♂ Izb 987, 269 (1876); złodzieju, boś mi powroz ukradła ♀→♀ Kad 996, 178 (1872); złodzieju, bośmi koło ukrod, pieronie przekłety, ty zniszczyć musiś, ukradłeś mi żyto, płotnemeś się dzielił ♂→♂ Kad 996, 190 (1872); ty byku stary, kiędrozie siwy, słomaś mi ukrodl ♂→♂ Kad 996, 191 (1872); chudy psie, slimoku, na moja kobieta mi skołkoł, słodzieju, Keissowis kartofle ukrodl, ja ciebie musza zabić, motyko, gizdzie ♂♀→♂♀ Kad 996, 200 (1873); przy wypłacie 3ciego sierpnia

w Karczmie 1 Markę ukradł ♂→♂; złodziejem ♂→♂ Kal 447, 73 (1889); 5 Marek i 30 fenikow ukradła ♀→♀ Kal 447, 76 (1889); publicznie posądzała, że i kuźeta ukradła, że jej chłop z brogu kartofle kradł, że i szpek z góry ukradła i przeżywała jejego chłopca temi słowami: Ty byku, bo na krowy skouciesz ♀→♂♀ Kal 447, 80 (1890); Ci Szubertowie ukradli talyrz na Wielywsi; ♂→♂♀ Jeżeli też to prawda, iże Gabryśka ukradła na Wielywsi talyrz? ♂→♀ Kiel 983, 56 (1884); Ty stary złodzieju; tyś Maroniowi ukrold więpsza i masło, i kołocz z pieca, jako terz i gąsiora. Ja cię muszę zabic abo cie zastrzela, jak na pole wnocy pojdziesz ♂→♂ Kiel 983, 91 (1886); Kampczyk Malerz moje prosię ukradł i żezar ♂→♂ Kiel 983, 101 (1887); posądzał, że mu sciel [‘ściółkę’] na jego Nummerze wyżarł, t.j. jakby ukradł ♂→♂ Kol 971, 202 (1868); Tyś mi zdrzybię [zrebię] ukradł – ty złodzieju ♂→♂ Kroś 993, 78 (1859); Ty przekletoł kudłatoł bestyo; boć joł przeca Katolik, nie takoł przekletoł kudłatoł żydowskoł bestyoł ♂→♀; Wyście nasze kapy ukradli; to mogą nie raz, ale sto razy powiedzieć ♂→♂♀ Łaz 988, 24 (1872); Ty przeklęty soroniu, tyś tę myckę ukradł, bo ci to ze ślypi patrzy! ♂→♂ Łaz 988, 104 (1873); Ty złodzieju, bo moją procą zyjesz, 40 Twardych [‘talarów’] dał ci Grätzer więcej, mieniał byś moją proce! Mień swoje pieniądze, nie moją pracę! ♀→♂; Ty pierunie, Ty bestyo, Ty złodzieju, boś mi pismo ukradła ♂→♀ Łaz 988, 162 (1876); Jaś Suss ukradł mi pieniądze! ♂→♂ Łaz 988, 167 (1876); Ty złodzieju, boś mi drzewa wmoim podworku ukradł! Ty złodzieju, boś Ceig w mieście pokradł! ♂→♂ Łaz 988, 178 (1876); Ty byku, Ty kiendrozie, Ty złodzieju, bo Twoje dzieci cukrowki ukradły! ♀→♂ Łaz 988, 179 (1876); Ty złodzieju przeklęty! Kosęś mi ukradł ♂→♂ Łaz 988, 181 (1876); Ty złodzieju, boś Marcinowi cygary ukradł! ♂→♂ Łaz 988, 204 (1878); Błazek jest złodziej, bo mi ukradł kołko! ♂→♂ Łaz 988, 209 (1878); Ty złodzieju, boś mi połkoszek ukradł! Idź na żaby, na grzyby do lasa, idź gęsi paść! Ty smarkoczu, Ty pieruniu! ♂→♂ Łaz 988, 235 (1881); Jaś Wycisło, ten slimaty pysk, ta przekłeta świnia, diobli slimok, ten złodziej przeklęty, dziesięć marek ukradł matce! ♂→♂ Łaz 988, 253 (1883); Ty przeklęty ryszołku, złodzieju, Ty krzywdziorzu, bos barucianom pieniądze ukradł. Tyś mię do fałszywej przysięgi namowoł ♂→♂ Łaz 988, 299 (1888); Peter ukradł zygorek, Peter jest kurwiarz ♀→♂ Łaz 988, 356 (1893); Tyś żydowi na Bokowę wurst i sznaps ukradł, a twoja kobieta starymu Gonsiorkowi prosię, ktorzyście go jeszcz z jednym przez okno podawali, a potem we wieloku piekli ♀→♂ Łaz 988, 378 (1895); złodzieju; bo xiadz na kazatelnicy na ciebie wołali, iżeś 6 miechow żyta ukradł ♂♀→♂ Płuż 1002, 64 (1871); Tyś gnotek ukradł, numeręś oderznął, a potem go treciarze porzli ♂→♂ Płuż 1002; 113 (1873); ten Jasiow złodziej, bo z lasa w nocy balk ukradł; gdyby się chciał ożenić, to mu wszędzie zepsuje, choćby najdalej szedł [p. 132] sobie jakiej szukać, bo to jest zbojnik, drzik, onby kobietę zabił ♂→♂ Płuż 1002, 131-132 (1874); Paweł za starego grofa z pańskiego sypania miech pszenicy ukradł a dał ją do młyna zemleć ♀→♂ Płuż 1002, 189 (1876); Mam sam taką bestyą z Komornika, co mi ośm twardych pieniędzy [‘talarów’] ukradł ♂→♂; [p. 234] Ona jeno lata do Toszka a kupuje, pewnie mi tę kurę ukradł a ona ją sprzedała ♂→♀ Płuż 1002, 233-234 (1877); ty złodzieju, ty pieniądze nie masz, tyś to mięso

Walloszkowi ukradł; ty rechtsanwaldzie, ty szurku; Pietrowski się z Chlubą sądzi, ale Chluba go nieporadzi zniszczyć, ja go muszę zniszcyc [sic] na grunt; on mnie se będzie pamiętał, jego cały stateczek i wszystko straci; Ty Rechtsanwaldzie, ty giździe, co ty w gminie znaczysz? Ty złodzieju ♂→♂; Tyś mi mięso ukradł i 2000 twardych pieniędzy [‘talarów’]; to mnie sam w rzić całuj, tyś mi mięso i 2000 twardych ukradł ♂→♂ Płuż 1002, 269 (1878); Ty kurwo, ty bestio, pierunie, złodzieju, a wróc, coś mi ukradła ♂→♀ Poz 982, 16 (1866); fałszywie przysiągł i marchew ukradł ♀→♂ Roz 1031, 74 (1891); złodziej; bo cię pierón musi wziąć; będziesz mię pamiętać; a ize ia nic nie poradzę; a ize ia nic ukrasć nie poradzę; a ize mnie zebrokę zrobi ♂→♂ Rozm 1003, 169 (1866); ty złodz<i>eju, boś mi 26 Mk i 50 fenik. ukradł i konia mi zwiedł ♂→♂; iuz raz synowi pieniądze wziął, tu mu zaś te drugie zasmakowały ♀→♂ Rozm 1003, 289 (1884); złodzieju; nicpotok; prosnok; nic nie robi, tylko po swiecie iezdzi, a ludzi szydzi; ukradł mi 10 miechów kartofli, kury i kaczki; i po dródze ludzi okrada ♀→♂ Rozm 1003, 290 (1884); ón mi zgóry zyto ukradł ♀→♂ Rozm 1003, 291 (1884); w przitomności Swiatkow posondzau, ize on nie tylko z Lasa kradnie, ale tysz i przed dwioma Latmi s Pańskygo pola Łowsa ukrad a na torze [taczce?] dodom prziwios ♂→♂ Rożn 772, 32 (1894); ta Motyka, niech ona swojeń Motykań wołzy, a nie moje Masło, ta Kurwa, ten Giesd, bo ona mi Masło kradła ♀→♀; ona i Gromliczkę ukradła ♀→♀ Rożn 772, 40 (1896); ona (Johanna Sklarek) i Sgory [jej z góry] Rżane otręmbu ukradła ♀→♀ Rożn 772, 51 (1899); złodzieju, boś jarzębnicę i siekiere ukradł ♀→♂ Spo 968, 92 (1869); Ty złodzieju, tyś mi pół dziołu ukradł, ty pieronie, jak cię na miedzy trafie, to cię zaraz uśmiercę, tyś bóty ukradł ♂→♂ StaM 997, 10 (1899); ty głupi Maćku, tyś mi talarek ukradł ♂→♂ StaM 998, 6 (1872); jednemu kartofly ukradł ♂→♂ StaM 999, 6 (1859); posądzali, że miech jęczmienia ukradł ♂♂→♂ SuŁ 989, 53 (1869); zali się, że go Franc Gruszka na ulicy wyzywał, że wojańskie galaty ukradł ♂→♂ SuŁ 990, 1 (1852); na wopieniku deski ukrad i węgle Tillgnerowe ludzi Schimischuwskę wydawał ♂→♂ Szym 992, 170 (1889); Tyś mi kurę ukradła; jak mi tę kurę nazad nie dasz, to cię zabiję ♂→♀ Zaw 977, 120 (1883); Tyś była na mnie na skardze, że ja sciyłka noszę, a powiedziałaś, że do mnie nie przyjdą sciyłki szukać, bo ja się rozdieram z myśliwcama na rancie, ale ja się nie rozdieram, tylko ty, a kurę nie handluję jak ty; Schafliczka jednemu człowiekowi kurę darowała, a w tę samę godzinę ją zaś ukradła ♀→♀ Zaw 977, 130 (1883); idź fort, ty przekłety pieronie, boś mi Talarek ukradła ♂♀→♀ Żęd 771, 182 (1862); ty cyganko, ty wychlyrko, bo tanio mięso, za dwa grosze przedawa, bo dwoje kupie, a trzecie ukradnie ♂→♀ Żęd 774, 240 (1858).

ULĄC SIĘ

przen. ‘urodzić się’

Fraz. Kimś się uląc a kimś zdechnąć ‘pozostać kimś przez całe życie’. Ty przekłety loncie, boś się lońtym uląg a lontym zdechniesz ♂→♂ Kiel 983, 87 (1886).

UMIEĆ

‘potrafić’

Fraz. Ktoś **nie umie rządzić** *‘ktoś jest słabym mówcą, nie potrafi się dobrze wypowiedzieć’*: Kiedy ty nie umiesz rządzić [‘mówić’], to sobie wleś zapiec a zakurz sobie fajfkę tabaki; to ci tak ksiądz kazał ♀→♂ *Pluż* 1002, 275 (1878).

UPARSKANY

‘zasliniony (?)’

ty parskanie uporskany, coź będziesz ztego pysku parskotał, ty niemasz pieniędzy, tylko za wodę, coś żydowi przedał, boś jeno uprosił, co ci ludzie dali pojeść ♂→♂ *Kad* 996, 23 (1865).

UPROSIĆ

‘wyżebrać’

ty parskanie uporskany, coź będziesz ztego pysku parskotał, ty niemasz pieniędzy, tylko za wodę, coś żydowi przedał, boś jeno uprosił, co ci ludzie dali pojeść ♂→♂ *Kad* 996, 23 (1865).

USCHNAĆ

‘schudnąć’

pogróż. ty chudyko, bo jużes sucho, a jeszcze uschniesz, bo jak się nawrocę, to ci kopacką wybije ♀→♀ *Żęd* 774, 277 (1859).

USNAĆ

euf. ‘umrzeć’

pogróż. ty przeklęty zydzie, ty paskudniku, gizardzie, bo jak ci dam wpysk, to zaraz usniesz ♂→♂ *Izb* 987, 115 (1870).

USRANIEC

‘człowiek godny pogardy, budzący odrazę’

motyko, smarkaczu, usrańcu ♂→♀ *Kiel* 984, 100 (1871).

USRANY

1. *‘ubrudzony kałem’*

Ty stary uścańcu ♂→♂; Ja mu prawie dobrze powiedział, bo nie jeno pojscany, ale i usrany ♂→♂ *StaM* 998, 300 (1889).

2. *‘godzien pogardy, budzący odrazę’*

usrany wojak ♂→♂ *Izb* 987, 66 (1869); Tyś jest usrany Towarzysz ♂→♂ *Kol* 973, 79 (1854); Głupi Maćku, smarkaty, usrany karczmarzu ♂→♂ *StaM* 999, 283 (1872).

USZCZANIEC

‘człowiek ubrudzony moczem, budzący odrazę’

Ty stary uścańcu ♂→♂; Ja mu prawie dobrze powiedział, bo nie jeno pojscany, ale i usrany ♂→♂ StaM 998, 300 (1889).

USZNUPANY

‘ubrudzony, usmarkany (?)’

Tomalla mnie dwa koszy trawy wziął, ten stary sznupok usznupany ♂→♂ SuŁ 991, 5 (1905).

UŚMIERCIC

‘zabić’

pogróż. Ty złodzieju, tyś mi pół dziołu ukradł, ty pieronie, jak cię na miedzy trafię, to cię zaraz uśmiercę, tyś bóty ukradł ♂→♂ StaM 997, 10 (1899).

UŚPIĆ

euf. ‘zabić’

pogróż. Ty bestyo przeklęto, bo ja cię muszę uspić; Köhlera po arestach wodzą, jeszcze ci te drugie sypio wytrzasnę ♂→♂; To mnie sam w rzic całuj, głupio babo ♂→♀; Köhler ma dwie krowy, to mu muszę jedną wywieść ♂→♂ Płuż 1002, 250 (1877).

UTŁUMIĆ

‘uciszyć’

pogróż. z pięśca bił po głowie i ją pierunie poprzezywał, bo cie taraz utłumie ♂→♀ Żęd 976, 378 (1880).

UTOPIĆ

1. *‘pogrążyć w wodzie’*

pogróż. Ty Boryczki złodzieju, będziesz dzieci okradał, ty wieprzu, ty musiszz kiedy od mojej ręki być zginiony, ty gałganie Boryczki, ja cię ozerwię i w jeziorze utopię ♂→♂ StaM 998, 31 (1874).

2. *‘tu: wbić’*

pogróż. ty diabło! Cygano, bo ci tę siekierkę wgłowie utopie ♂→♀ Kad 996, 46 (1867).

UTRZEĆ

‘wytrzeć’

Fraz. Utrzeć komuś **gąsionę** *przen.* **‘dać komuś nauczkę’**: Ty smarkaty koniu! Ty masz taki żółty wąs i gąsionę; my Ci ją utrzymy! Twoją gorzałkę nalej mi sam do rzici! ♂→♂; Ty masłołku, Ty się pakuj tam, zkądes przyszła, Ty pierunie! Chcesz też mieć jedną orfeigę? ♂→♀ Łaz 988, 196 (1877).

UTRZPIOTANIEC

‘wyzwisko o niejasnym znaczeniu’

ty utrziotańcu, obejscańcu ♀→♀ Zaw 979, 198 (1897).

UŻYWIĆ

‘wyżywić’

ty wróżko, ty motyko, ty otraconoł, ty maciurko, bo jedno dziecko macie, a używić go nie możecie ♀→♀; ty Cygano ♀→♀ Kad 996, 44 (1867).

WABIĆ

‘zachęcać, nęcić’

Ty przekłeta czarna cygano, bo jeszcze masz swojego chłopca za mało, to jeszcze czyich wobisz i marki życzasz na gorzołę, aby się z nią jachrał, już przedtym ma jak świnią prosiąt, a jeszcze nie jest kontent na swoim chłopie, bo cie trzeba do caitungów postawić! ♀→♀ Ad 449, 251 (1881).

WADZIĆ SIĘ

‘kłócić się, spierać się’

pomów. obmawiała, że się ze żoną swoją bije i wadzi, i kłopoci ♀→♂ Ad 449, 255 (1881).

WAK

1. *‘wyzwisko na kobietę wywodzące się od łac. vagina’*

ty kurwo, ty bestyo, ty krowski waku, ty masz jeno najducha ♂→♀ Ad 449, 27 (1864); motyka przekłeta u. trup przekłety; jesteś ty motyka, jesteś ty wak ♂♀→♀ Ad 449, 103 (1870); Waku, Harkotsche [charkocie] ♀→♀ Jem 1001, 13 (1930); ty ślepoku, waku, kurwo ♀→♀ Kad 996, 14 (1864); ty wyiachrana motyka, breлонie, wakiem, czarownicą, strachem, cyganem ♀→♀; cupaku, cyganą od Manna ♀→♀ Kad 996, 20 (1865); ty kurwo wojańska, damo, psiurska kurwo, [p. 24] waku, motyko ♂→♀; ty breлонiu, ja ciebie muszę zastrzelić, zniszczyć na dobrze ♂→♂ Kad 996, 23-24 (1865); motyko, wakiem ♂♀→♂ Kad 996, 46 (1867); bestijo przekłeta, motyko, waku, wroźko, strachu zarażony, masz skiołbos różaniec ♀→♀ Kad 996, 120 (1871); pierońskio kurwo, waku, przekłeto bestijo, bo bych ja ci twój wak rozkopoł bótem, chycił ją, rznął ją o ziemię i przycis w piersi, z głowy i [jej] chustę i czepiec serwoł i potargoł ♂→♀ Kad 996, 123 (1871); ty motyko, ty waku, ty kurwo, ty łacie, ty chwancie, ty nic, ty wiertelu, ty kulosie, wy mrzygłody, ty szlondro, ty damo, ty krowa, bo się wczora góniła ♀→♀ Kad 996, 133 (1871); ty przekłeta, stodiobelska bestijo, ty waku, motyko, gizdzie, bo jak mi sie ta krowa poszontnie, to mnie sie będziesz pomiętać ♂→♀ Kad 996, 141 (1871); ślepo, bestyjo ♂→♀; kurwo, waku, motyko, zmotyki se wykop, ty pieronie, ja ciebie musza zabić ♂→♀ Kad 996, 202 (1873); Pojdz, Ty krowi waku; Ty cygano; cały świat obleciałaś; Ty siwo młotyko, tak jak złodziej lotoż; czarownicaś jest. To mie są w rzic pocałuj; Ty czorny wroźu. Ty czorno wrono; Ty czarno torbo; tak tyn ogón za dupą nosisz ♀♀→♀ Kiel 983, 31

(1882); ty kurwa! waku ozkołatany! przeklęto zowito ♀→♀ Kiel 983, 63 (1884); Ta kurwa, bo wszystko drzewo księższkowi chce złąki znieść; [p. 97] Dydzies kurwa, ty motyko, ty stary waku ♂→♀ Kiel 983, 96-97 (1886); Czarownico, Garbołczu ♀→♀, Czarownico, Garbołczu, Motyko, Waku ♂→♀ Kroś 1005, 208 (1892); Ty kurwo, tyś z Jendrykiem miała dwoje dzieci; ty Damo, ty darmodaiko, ty motyko, ty waku ♀→♀ Rozm 1003, 130 (1864); ty waku, kurwo, złodzieju ♂→♀ Spo 968, 105 (1870); ty kurwo, ty waku ♀→♀ Spo 968, 107 (1870); ty byku, mrzygodzie ♀→♂; ty motyko, ty waku, ty mrzygodzie ♀→♀ Spo 968, 116 (1871); ty cygano, ty waku, żydowska kurwo ♀→♀ Spo 968, 127 (1872); Ty moro, Ty kurwo pierońsko, Ty waku, Ty gidzie, by Cię piorony biły, Ty paskudniku, Ty czarownico, boś mi bydło opaskudziła, jo tu niechęć czarownice w mojem domostwie, boś mi bydłu mleko poodbierała, ja Cię muszę zabić, co roz ztobą koniec zrobię; Ty waku gizdawy, przepukły, bo Ci inaczej niepowię jeno kurwo Tomkowa, boś mnie 5 razy na siebie w ciągała ♂♀→♀ StaM 998, 115 (1879); Ty byku, ty kurwiorzu ♂→♂; Ty kurwo, ty waku siwy, ty motyko stara ♂→♀ StaM 1000, 125 (1895); te Waku czorne [ty waku czarny] ♂→♀ StOp 967, 237 (1925); ta motyka, ta kurwa, ten rozwleczony wak ♀→♀ Żęd 976, 377 (1880).

2. *‘pudendum muliebre’*

pierońsko kurwo, waku, przeklęto bestijo, bo bych ja ci twój wak rozkopoł bótem, chycił ją, rznął ją o ziemię i przycis w piersi, z głowy i [jej] chustę i czepiec serwoł i potargoł ♂→♀ Kad 996, 123 (1871); Bestią, cyganą i że się na drodze wakę swoję [wakiem swoim] rozdziera ♂→♀ StaW 969, 253 (1867).

Fraz. Wak kogoś swędzi, jakby osy go zgały ‘o kobiecie, która ma niezaspokojone potrzeby seksualne’: wak was świędzi, jakby osy was zgały, wyście miejsce okradła ♂→♀ Spo 968, 144 (1873).

Z łac. vagina.

WALAĆ SIĘ

pej. ‘leżeć w nietładzie; tu: odbywać stosunek seksualny’

przekletoł roseryjoł, ic [idź], ty harbole, boiś się Skozurym [z Kocurem] pokamieniach wołała ♀→♀ Izb 987, 292 (1877); My tam takiego farorza [‘księdza’] niehcemy, co się z dziewczkoma wolo ♂→♂ Kiel 984, 259 (1880).

Wanielik zob. EWANGELIK

WARGACZ

‘człowiek o wydatnych wargach (?)’

Ten kłak szwiec powiedzie urząd na wole do żyta ♀→♂; Ta bezstyjo przeklęto czarno ♀→♀; Ty ślypoku, ty gałganie zewców, ty zęboczu, ty wargoczcu ♀→[12-l. dziecko] StaM 998, 62 (1876); Ty motyko wyjebana, ty kurwo, ty gangnocie, ty wargoczcu ♀→♀ Zaw 977, 63 (1881).

WART

Tys jest smarkaty przedemnie. Tys smarkaty koń przedemnie. Wy kłacy, coście są wart, wyście gównu mieli przed tem, niż was szwager z bogacił. Ty rabczyku, bo ludzi na drogach strzelasz; Dzisz, pieronie sakramencki; Co ten był wart, to był taki zwiędłoch ♂→♂ StaM 998, 167 (1884).

Fraz. **Ja wysrał(a), coś ty wart 'jesteś bezwartościowy, nic niewart'**: Ty mi masz gównu do rozkazu, ty mnie możesz wziąć pocałować; ty świniu, ty mi nieszacuj mojej roboty, bo ludzie wiedzą, co kiermaszki wert, bo ja już dawno wysrała, coś ty wart ♀→♀ Ad 449, 228 (1879).

Ktoś **nie jest wart, ize go ziemia nosi 'ktoś nie jest nic wart'**: Ty świno – tyś nie iest Katolik, bo ty siadasz u Pieszczana przy kwarcie, tyś iest falszywy człowiek, tyś iest taki urzędowi, ale ia by cię nauczył, tyś nie iest wart, ize cię ziemia nosić ♂→♂ Rozm 1003, 214 (1869).

Nic wart 'nieużyteczny, nienadający się do niczego': To jest Jezusek, na mnie przysiągał, zem drzewo wzion z lasa, a jo go nie wzion, zem na niego fałszewie swiadzczył, ty wole, ty ciełę, ty trąba, synek, ty nic nie znaczysz, on nie może siedzieć między hopami w gromadę, kiedyby nie ujek, to bys był chodzioł jak Foryta po zebraniu, twój synek jest nic wart, to jest synek, to jest Figura ♂→♂ Roz 1031, 160 (1901).

WĄS

przen. **'człowiek noszący wąsy'**

Ten czarny wąs! Ci cygani, Ci gałgani! Trzy razy ogłupioł, a jego kobieta się dziewięć razy zesrała! ♀→♂ Łaz 988, 259 (1884); Ty smarkaczu, ty kłaku, ty dłużniku, ty żółty wąsie, ty po żebrze musisz iść ♂→♂ StaM 998, 38 (1874); ty gidzie, smierdziuchu, kotonie, masz na łebie kotuna, a dzieci smierdzą, boście chciały do grofki iść na służbę, ale smierdziecie, wy gidy smierdzące ♀→♀♀; Ten głupi wąs kulawy, bo jakgo gdzie na dródze zdybam, to go kamieniem zabiję ♂→♂ Żęd 976, 351 (1879).

WĄSAK

'człowiek noszący wąsy'

ryszok, wąsak; bo go tą łopatą rozetnę ♂→♂ Płuż 1002, 130 (1874); ty przeklęty wąsoki [wąsaku], bestia, nosolu, hónswot ♀→♂ Rozm 1003, 215 (1869); ten przeklęty wąsok, bo on chléb kradnie ♀→♂; kurwo ♀→♀ Żęd 976, 84 (1868).

WĄSALA

'człowiek noszący wąsy'

złodzieję, brodałą wąsala, kłakę, gałganę, ty pojdziesz żebrać i.t.d. nazwał ♂→♂ Kol 971, 209 (1869).

WCIĄGAĆ

'ciągnąc przesuwac'

Fraz. **Wciągać** kogoś **na siebie** *'o kobiecie: zachęcać, zmuszać kogoś do stosunku seksualnego'*: Ty moro, Ty kurwo pierońsko, Ty waku, Ty gidzie, by Cię piorony biły, Ty paskudniku, Ty czarownico, boś mi bydło opaskudziła, jo tu niechęc czarownice w mojem domostwie, boś mi bydłu mleko poodbierała, ja Cię muszę zabić, co roz ztobą koniec zrobię; Ty waku gizdawy, przepukły, bo Ci inaczej niepowię jeno kurwo Tomkowa, boś mnie 5 razy na siebie w ciągała ♂♀→♀ StaM 998, 115 (1879).

WERT

'wart'

Fraz. **Nic wert** *'nic nie wart'*: Ci ludzie z Bojniowitz są nic wert; ja Bojniowianow nauczę ♂→♂ Płuż 1002, 240 (1877); krziwoprzisiejnik, on nie jest wert przy dziosze stanąć, co on to jest, on jest nic wert ♂→♂ Płuż 1002, 273 (1878); niebyłby się ożynił, gdyby nie kowolowe pieniądze; On iest człowiek nic werth, ón iest głupi ♀→♂ Rozm 1003, 294 (1886).

Nic więcej wert *'równie mało wart'*: Ta Madlena nic więcej wert; to jeno jest taka stara kurwa ♀→♀ Płuż 1002, 221 (1877).

Nie być wert czegoś *'nie zasługiwać na coś'*: krziwoprzisiejnik, on nie jest wert przy dziosze stanąć, co on to jest, on jest nic wert ♂→♂ Płuż 1002, 273 (1878).

Z niem. wert.

WESZ

'owad pasożytniczy – wesz ludzka (Pediculus humanus)'

Fraz. **Drobne wszy** kogoś **roztoczą** *'ktoś umrze w zaniedbaniu'*: Maronia drobne wszy w chereście roztoczą za moja krzywda ♂→♂ Kiel 984, 251 (1880).

Wszy kogoś **zeżerą** *'ktoś jest brudny, zaniedbany'*: powiedz temu husitowi, że go wszy żeżerą między temi husitami ♂→♂ Izb 987, 204 (1872); Ty Wszołzu, Ciebie Wszy zeżerą ♀→♂ Kroś 994, 231 (1858); ten piorun, jeno w karczmie siada, ślepie a nic nie robi; deputat za darmo żere ♂→♂; onego na ostatku jeszcze wszy zeżerą ♀→♂ Płuż 1002, 36 (1870).

WĘDRUS

'człowiek włóczący się bez celu zamiast pracować, człowiek bezwartościowy'

Ty kłaku, ty wandrusie, gałganie ♂→♂ Poz 982, 40 (1866).

WICHLERKA

'oszustka'

ty cyganko, ty wychlyrko, bo tanio mięso, za dwa grosze przedawa, bo dwoje kupie, a trzecie ukradnie ♂→♀ Żęd 774, 240 (1858).

WICHLERZ‘*oszust, kłamca*’

Cyganie, wichlerzu ♀→♂ Płuż 1002, 48 (1871).

WICHLĄCZ‘*oszust, kłamca*’

tyś jest cygon, złodziej, chwant, szulerz, wichłacz ♂♂→♂ Ad 449, 40 (1865); ty cyganie, wichłacz, gałganie pieroński ♂→♂ Kad 996, 12 (1864); szulerzem, wichłaczem, gałganem ♀♀→♀ Kad 996, 27 (1865); ty szulyrzu, ty wichłacz, hamokiem, kminem ♀→♂ Kad 996, 31 (1866); bykiem, kiędrozem, złodziejem; nieprawem człowiekiem, szulerzem a wichłaczem ♂→♂ Kad 996, 31 (1866); szulerzu, wichłacz, gałganie ♂→♂ Kad 996, 176 (1872); chącwoce, wichłacz, cyganie ♂→♂ Kol 973, 173 (1855); Wichłacz ♂→♂ Kroś 993, 145 (1860); Ty gałganie, Ty wichłacz, Ty cyganie! Za trzy lata będziesz prawo miał do tego gruntu!; Ty głupi mrzigiłodzie, Ty głupi mrzigiłodzie ♂→♂ Łaz 988, 132 (1875); Wy wichłacz, wy złodzieje, bo jeno z czyjego żyjecie ♂→♀; [p. 274] Smarkaty Jacobek ♀→♂; Foicy złodzieje [nazwisko Foik] [dziecko]→♂♀ Płuż 1002, 273-274 (1878); Ty szulerzu, wichłacz ♂→♂ Poz 982, 14 (1866); wichłacz, cygan ♂♀→♂ Spo 968, 27 (1867); ty kłaku, wichłacz ♂→♂ StaW 969, 127 (1862); Cygana u. wichłacz ♀→♀ Żęd 771, 123 (1862); wy wichłacz, cygane, fałszywcy ♂→♂♀ Żęd 976, 257 (1874).

WIEDZIEĆ‘*być świadomym czegoś*’

Fraz. Co świat o tym nie wie *‘po kryjomu*’: jabym ci tak oczy zapruszył, co świat o tym nie wie, zuber masz Syponiow, co ci Malcherek przyniosł ♂→♂ Ad 449, 184 (1877). **Wiedzieć moc na kogoś ‘znać czyjeś przewinienia, być w stanie komuś zaszkodzić**: Ten Schnura tu w Płużnicy niemoże być długo; bo ja wiem moc na niego, co on porobił ♂→♂ Płuż 1002, 219 (1876) [1877].

WIELBŁĄD‘*zwierzę – wielbłąd (Camelus); tu: przen. człowiek wysokiego wzrostu*’

prowok. Podź jeno a zrób mi co, ty smarkaty koniu, ty mandrela smarkaty, ty wielbłądzie długi ♂→♂ StaM 1000, 81 (1894).

WIELE‘*ile*’

Fraz. **Naprać komuś, wiele do kogoś wlezie ‘mocno kogoś zbić**: *pogróż.* ty przeklenty pieroński Spoczce [Szpacze?], ty nie patrzisz wachy, jeno siedzisz przityh przeklentyh Dziewach, bo kebyś wachowau, to bys wiedzau, kto czy te Wrota potatrau. A jag cziń [cię] w placzu [placu] dopadniemy, to czy [ci] tele napierymy, wiele do ciebie wlezie ♂→♂ Rożn 772, 58 (1901).

WIELKI

1. 'duży'

ty bestijo, baba, ty masz wielki pysk ♂→♀ Kad 996, 8 (1864).

Fraz. Chodzić z wielkim brzuchem pej. 'być w ciąży': Ty smarkulo, ty mnie maż gównno do rozkazu, ty kurwo, chodzisz z wielkim brzuchym, boś się zaś z kurwiła, bo się każdy dzień kurwisz. Jak niewyleżesz z tej sieni, to cię tym nożym przebiję, ty gizdzie ♀→♀ Łaz 988, 373 (1894).

2. 'szczególny, wyjątkowy'

Tego Kehlera na pańskie niech nieprzyjmują, bo to jest gnojek; ty gnojku ♂→♂; To jest wielki gnojek, onemu się siec niechciało; to jest gnojek, onego z Blottnice wygnali ♂→♂ Płuż 1002, 79 (1872).

WIENIEC

'upleciony z roślin krąg noszony na głowie, zwłaszcza przez pannę młodą w czasie ślubu, symbol panieństwa, dziewictwa'

Fraz. We wieńcu ślub brać 'być dziewicą w dniu ślubu': ty kurwa, pos sche s Jacobam Barthodczeim na lotze w isbie kurwiua [ty kurwa, boś się z Jakubem Bartodziejem na lodce w izbie kurwiła] ♂→♀; ty handliro, tis we wiencu schlub braja, nie trza tobie go byo [ty handlyro, tyś we wieńcu ślub brała, nie trza tobie go było] ♀→♀ Łaz 988, 318 (1890).

WIEPRZ

pej. 'samiec świni; tu: człowiek wywołujący uczucie obrzydzenia'

te roswołuny [rozwałony] wjeprzu ♂♀→♂; Kukowo, wesraua ecz [wysrała eś] jednego ♀→♀ KŚ1 980, 302 (1929); Ty Boryczki złodzieju, będziesz dzieci okradał, ty wieprzu, ty musisz kiedy od mojej ręki być zginiony, ty gałganie Boryczki, ja cię ozerwię i w jeziorze utopię ♂→♂ StaM 998, 31 (1874).

WIERTEL

'naczyńie zawierające ćwierć cetnara, czyli 25 kg; tu: wyzwisko o niejasnym znaczeniu'
ty motyko, ty waku, ty kurwo, ty łacie, ty chwancie, ty nic, ty wiertelu, ty kulosie, wy mrzygłody, ty szlondro, ty damo, ty krowa, bo się wczora góniła ♀→♀ Kad 996, 133 (1871).

WIESZAĆ SIĘ

Fraz. Wieszać się po kimś pej. 'obejmować kogoś': Tys ji wzięła, boś się po moim chłopie wieszala, toś mu pieniądze wzięła ♀→♀ Płuż 1002, 90 (1872).

WIESZCZKA

'wiedźma, czarownica'

Wieszczka ♂→♀ Kroś 994, 59 (1853).

WIĘZIENIE

'miejsce odbywania kary odosobnienia'

Fraz. Siedzieć w więzieniu 'odbywać karę, być zamkniętym, odizolowanym od społeczeństwa': gdyby był prawy człowiek, toby niebył w więzieniu siedział ♂→♂ Kol 971, 87 (1866).

Wikodlak *zob.* WILKOŁAK

Wikodłak *zob.* WILKOŁAK

WIKSOWANY

'błyszczący'

Pysk wiksowany

przen. 'człowiek o błyszczącej twarzy'

ty wszożu, ty spiochu, ty łacie, ty slimoku, ty pysku wiksowany ♂→♂ Łaz 988, 347 (1893).

WILCZY

'przym. od wilk'

świnią parszywą i wilczym pazurem ♂♀→♀ StaW 969, 161 (1863).

WILIJA

'Wigilia'

Sucha wilija

'chuda kobieta'

wyiachrano Motyko, sucho wilią ♂→♀ ANPS 773, 248 (1854); Ty pieronski demokracie, ty byku, ty wszożu, ty lompie, gidzie ♂→♂; suchoł wilijoł ♂→♀ StaM 997, 73 (1902).

WILKOŁAK

Formy: wikodlak, wikodłak

'potwór, istota nieludzka; tu: wyzwisko na złego człowieka'

przekłeci zowiśnicy, przekłety trupie, wikodlaku, przekłeci zjotkowi ♀→♂ Kad 996, 183 (1872); Wikodłak, Samojednik ♂→♂ Szym 992, 29 (1875).

WISIEĆ

Fraz. Diabeł komuś u nóg wisi 'ktoś jest zły, fałszywy': Ty larwo przekłeta, ty różancowa, bo do różanca należysz, a diabeł ci u nóg wisi, ty święta, bo się znikim nie możesz zgodzić ♀→♀ Ad 449, 231 (1879).

WISIELAK

'łobuz, wisielec'

Wischelok ♀→♂ Żęd 771, 243 (1864).

WISIELEC

‘człowiek niepoważny, nieodpowiedzialny’

Tyn ślepy pies, mamlas, tyn maślok, ślimok, tyn wisielec; on nieporadzi nic robić ♂→♂ Płuż 1002, 163 (1876); Ten ślepy pies, mamlas, woł, tyn maślok, ślimok, tyn wisielec, nieporadzi nic zrobić, ma świadkow za pieniądze ♂→♂ Płuż 1002, 169 (1876).

WKRĘCIĆ

Fraz. Do pierwszej lepszej dziury kogoś wkręcić pej. ‘pochować kogoś bez szacunku, byle gdzie’: Ty bestyjo, ja Cię muszę udawić! Ty złodzieju diobli, ja Cię muszę na pierwszej lepszej drodze zabić i do pierwszej lepszej dziury wkręcić, to sobie będziesz pamiętać od moich rąk. Ja Cię muszę zabić! ♂→♂ Łaz 988, 157 (1876).

WLEC SIĘ

‘iść niespiesznie’

Już się zaś tam wleką ci smycy. Miedza wyorali a zaś się tam wleką, nie mają tam nic do chodzenia; jak tu jeno przydą, to ja ich nauczę ♂→♂♀ Kad 996, 132 (1871).

WLEŻĆ

pej. ‘wejść’

Fraz. Naprać komuś, wiele do kogoś wlezie ‘mocno kogoś zbić’: pogróż. ty przeklenty pieroński Spocze [Szpacze?], ty nie patrzisz wachy, jeno siedzisz przityh przeklentyh Dziewach, bo kebyś wachowau, to bys wiedzau, kto czy te Wrota potatrau. A jag cziń [cię] w placzu [placu] dopadniemy, to czy [ci] tele napierymy, wiele do ciebie wlezie ♂→♂ Rożn 772, 58 (1901).

Nie wleźć do koła ‘pozostać poza kręgiem kolegów, być wykluczonym’: łajdakiem i kłakiem w gościncu nazywał, i z pogardą mówił, że nie wlezie do koła jak Ojciec jego ♂→♂ Kol 973, 208 (1855).

WŁÓKA

‘kobieta, która się włóczy (?)’

Ta oto pierona, jak nie skończy tych plotków o mojej kobiecie, to ją diobli wezną; przeklęta włóka ♂→♀ Kiel 983, 32 (1882); Frau Wycislo ist eine włoka, flompa, głupia ♂→♀, die Wycislo’schen Eheleute sind złodzieje i muszą pozdychać ♂→♂♀, Wycislo jest ryszok ♂→♂ Łaz 988, 351 (1893).

WODZIC

iterat. ‘wieść, prowadzić’

Fraz. Kogoś po aresztach wodzą ‘ktoś jest osadzony w areszcie’: Ty bestyjo przeklęto, bo ja cię muszę uspić; Köhlera po aresztach wodzą, jeszcze ci te drugie sypio wytrzasnę ♂→♂; To mnie sam w rzic całuj, głupio babo ♂→♀; Köhler ma dwie krowy, to mu muszę jedną wywieść ♂→♂ Płuż 1002, 250 (1877).

Kogoś **na górę wodzić** *euf. ‘uprawiać nierząd’*: ty świniu, smyku ♂→♂; ty pachole, bo dziewczki na górę wodzisz ♀→♂ Żęd 771, 147 (1862).

WOJANKA

pej. 'kobieta, której mąż walczy na wojnie'

wyjachraną motyką i wojanką ♀→♀; złodziejami ♀→♀ Kal 447, 75 (1889).

WOJAŃSKI

'przym. od wojanka'

ty kurwo wojańska, damo, psiurska kurwo, [p. 24] waku, motyko ♂→♀; ty breloniu, ja ciebie muszę zastrzelić, zniszczyć na dobrze ♂→♂ Kad 996, 23-24 (1865).

WOJTALA

'zniekształcone imię Wojtek (oskarżyciel – Albert Sowa)'

Poczkej jeno, bo ci powię coś! Ty byku, ty kurwiorzu! Ty Wojtala stary, ty przepukloncu, Ty złodzieju! ♀→♂ Łaz 988, 278 (1885).

WOŁAĆ

Fraz. Do dom kogoś wołać euf. 'skłaniać, zmuszać kogoś do cudzołóstwa':

ty kurwo, bos mnie do dom wołała, jak Matusza wdoma niebyło ♂→♀ Żęd 976, 14 (1866).

WOZIC

euf. 'kraść'

Ty bestijo łyso, ty giździe ♂→♂; [p. 200] pocierze wykrencone; On jest złodziej, pańską słomę i drzewo szajtowe wozi ♂→♂ Płuż 1002, 199-200 (1876).

WÓŁ

'wykastrowany samiec krowy; przen. człowiek ospały, leniwy, niechętny do wysiłku'

osieł, trąba, wół ♂→♂ Ad 449, 235 (1879); ty złodzieju, smarkaty koniu, głombiu, wole, osłe ♂→♂ Kad 996, 4 (1864); Ty pieronie przekłety, co tu masz za drogę, ty bestyjo, ja ciebie nauczę, jak cie jeszcze raz potkam, to cie zabijem jak psa, ty gałganie z wsi, ty wole, nie znasz instrukcje? ♂→♂ Kiel 983, 41 (1882); Ty przekłety osłe, ty trąba, ty mamlasie, ty pieronski wole, bo ty nienołlerzysz między nołs ♂→♂ Kiel 983, 100 (1887); Pieronsko Motyko, Wolly Gupie [wole głupil] ♂→♂♀ Kol 970, 27 (1906); Ty Wole ♂→♂ Kol 972, 59 (1902); ty wole, ty osłe Bregułow [nazwisko Breguła] ♂→♂ Kol 973, 190 (1855); Wole, osłe, trąba ♂→♂ Kroś 1005, 6 (1878); Ten ślepy pies, mamlas, woł, tyn maślók, ślimok, tyn wisielec, nieporadzi nic zrobić, ma świadkow za pieniądze ♂→♂ Płuż 1002, 169 (1876); Te Beku; Te Zulu [Ciulu], du Lui, te pieronski Zulu, te Wole ♀→♂ Roz 1004, 371 (1932); hachór, wół, lump ♂→♂ Roz 1031, 84 (1894); To jest Jezusek, na mnie przysiągał, zem drzewo wzion z lasa, a jo go nie wzion, zem na niego fałszewie swiadzczył, ty wole, ty cielę, ty trąba, synek, ty nic nie znacysz, on nie może siedziec między hopami w gromadę, kiedyby nie ujek, to bys był chodzioł jak Foryta po zebraniu, twój synek jest nic wart, to jest synek, to jest Figura ♂→♂ Roz 1031, 160 (1901); ty łysoniu, ty wole, ty osłe ♀→♂

Rozn 772, 66 (1902); ty wole, ty smarkaty koniu, ty zielony rekrucie ♂→♂ StaM 998, 272 (1888); Ty żebroku, ty po żebrze pojdziesz, ty wole, ty ośle ♀→♂ StaM 1000, 51 (1893); ty wole, tromba, masłoku ♂→♂ Żęd 976, 277 (1875).

Fraz. Powieść coś na wole do żyta 'nie poradzić sobie, zrobić coś źle': Ten kłak szwiec powiedzie urząd na wole do żyta ♀→♂; Ta bezstyjo przekłeto czarno ♀→♀; Ty ślypoku, ty gałganie zewców, ty żebcocu, ty wargoczcu ♀→[12-l. dziecko] StaM 998, 62 (1876).

Wramancki *zob.* SAKRAMENCKI

WRAZIĆ

'włóżyć, wetknąć'

Ty złodzieju gminski, boś siągi pokradł. Ty cyganie, ty garboczu, dzieci masz żebrakami. Ty nie poradzisz nic robić, jeno Josefie ciula do zici wrazić ♂→♂ StaM 998, 49 (1875).

Fraz. Dać kogoś na zupę wrazić 'wsadzić kogoś do więzienia': Tyś na mnie fałszywie przysięgał! Ja Cię dam na trzy lata na zupę wrazić! ♂→♂ Łaz 988, 128 (1875).

WRONA

Pramansko Wrona, Zornoł [czarna] Zygana Richterowa ♂→♀ Kol 970, 38 (1906).

Czarna wrona

'kobieta czarnowłosa; także brudna'

Pojdź, Ty krowi waku; Ty cygano; cały świat obleciałaś; Ty siwo młotyko, tak jak złodziej lotoż; czarownicaś jest. To mie są w rzić pocałuj; Ty czorny wrózu. Ty czorno wrono; Ty czarno torbo; tak tyn ogón za dupą nosisz ♀♀→♀ Kiel 983, 31 (1882); Ty czarna bestyo, ty czarna cygano, ty czarna wrono ♀→♀ Roz 1031, 69 (1891); Ty czarna wrona, czarna mora, lepiej, kiedy byś się umyła ♀→♀ SuŁ 991, 272 (1929); staro liszka, ryszok, dluzniku, patrz swoję czarną wróne, kurwioyrzu ♂→♂ Rozm 1003, 286 (1884); czarną wroną ♀→♀ Żęd 976, 73 (1867).

WRÓŻ

'czarownik'

Pojdź, Ty krowi waku; Ty cygano; cały świat obleciałaś; Ty siwo młotyko, tak jak złodziej lotoż; czarownicaś jest. To mie są w rzić pocałuj; Ty czorny wrózu. Ty czorno wrono; Ty czarno torbo; tak tyn ogón za dupą nosisz ♀♀→♀ Kiel 983, 31 (1882).

WRÓŻKA

'wiedźma, wróżbitka'

ty wrózko, ty motyko, ty otraconoł, ty maciurko, bo jedno dziecko macie a używić go nie możecie ♀→♀; ty Cygano ♀→♀ Kad 996, 44 (1867); bestijo przek<l>ęta, motyko, waku, wrózeko, strachu zarażony, masz skiołbos różaniec ♀→♀ Kad 996, 120 (1871); Wrózeko auf deutsch Wahrsagerin und głąbie świerkowy ♂→♀ Kiel 984, 130 (1874).

WRZESZCZEĆ

pej. *'krzyczeć'*

To sobie sam będzie wrzeźczoł, to rektor, to żyd, nie rektor ♂→♂ Kiel 983, 52 (1883).

WSTYDZIĆ SIĘ

'odczuwać zawstyżenie, okazywać wyrzuty sumienia'

ty zbojniku, przeklętniku, niewstydniku, wstydz się ♀→♂ Kad 996, 75 (1869); Tyś herbow [‘spadkobierców’] okradł! Tyś nam miedzę i przykopę wydarł i zezarł, tobyś się mógł wstydzic! ♂♀→♂ Łaz 988, 116 (1875).

WSZARZ

'człowiek mający wszy'

wszorzy, lumpy ♂→♂♀ Ad 449, 239 (1880); Ty piorunski złodzieju pierwszej klasy, wszorz, lumpie, chwancie ♂→♂ Ad 449, 270 (1881); ty złodzieju, gałoni, wszorz, kiędrozie, byku ♂♀→♂ Kad 996, 21 (1865); wszożu, bestijo, smierdziuchu, bo siedzisz wbudzie, a nie w chałupie ♂→♂ Kad 996, 184 (1872); Ty lumpie, ty giśdzie, ty żadniku, ty wszaużu, boś się zasza za granicę gónić, bo cię nie ma kto przejechać w doma, toś zaleciała na granicę, coby cię tam kto przejechał ♀→♀ Kal 447, 81 (1890); Kulawy pies; wszorz; ta sorla [imię żydowskie – Sara]; ta kurwa; sobie mam swojej damy patrzeć ♀→♂♀ Kiel 983, 50 (1883); Ihr pieronischen Lumpen, Hacharen und Fschosche [wszorze] ♂→♂ Kol 970, 342 (1931); Ty Wszozżu, Ciebie Wszy zeżera ♀→♂ Kroś 994, 231 (1858); ty kłaku, ty gałganie, ty wszorz, ty łącie! ♂→♂ Łaz 988, 22 (1872); Ty się stroisz za naszą krzywdę! Twoi ojcowie są strzępy, wszorze, krzywdziołze. Niech ich dzieci jejich piorun zabije! ♂→♀ Łaz 988, 197 (1878); ty jaka szreś, to tam swiaczoł abo tyn głupi Woyok twoi [ty jaka żeś, to tam świadczył albo ten głupi wojak twój] ♂→♀; wy kwainti [chwanty], wy łącie [luncie], wy wszorze, bo mie drzewo kradnicie ♂→♂♀; ty klaczo, bo mosz zamaska [zębaska] jak klacza, ty kurwo, bo sieć [żeś] miała spiewołka ♀→♀ Łaz 988, 328 (1891); ty wszożu, ty spiochu, ty łącie, ty slimoku, ty pysku wikswany ♂→♂ Łaz 988, 347 (1893); Ty wrzożu, ty ścochu, ty giśdzie, ty złodziejko; boś mi talarek porwała ♀→♀ Płuż 1002, 162 (1875); Ty wszorz, ty kurwiorz, ty złodzieju ♂→♂ Płuż 1002, 197 (1876); złodzieju, wszorz, motyko ♂→♀ Roz 1031, 75 (1891); Ty paputsch; Ty czemp a wcziors [strzęp a wszorz]; Ty wyjachranczu ♀→♀ Roz 1031, 174 (1903); To jest pieron, Rotkopf; twój ojciec nieboszczyk to był wszorz. Kto moł żółte włosy, to jest po lisie, po zwierzu ♂→♀ StaM 997, 55 (1901); Ty pieronski demokracie, ty byku, ty wszożu, ty lompie, gidzie ♂→♂; suchoł wilijoł ♂→♀ StaM 997, 73 (1902); W imię Ojca i Syna, i Ducha św. Chwała Panu Bogu, iżech już te kurwiestwo z domu pozbyła ♀→♀; Ty wszorz, boś mi całe domostwo zawszył ♂→♂; Ten kłak, ten gałgan, to on mnie chce wypalić ♂→♂; [p. 293] Tyn kłak, ogniem nam wygraża, bo nas chce wypalić ♀→♂ StaM 998, 292-293 (1889); Ty gidzie, ty paskudniku, ty szcurzy pysku, ty kurwo ♂→♀; Wy smyki, wszorze, drachy ♂→♂♀ StaM 998, 283 (1888); Ty lutrze, ty cieluchu, ty motyko, bo cie się ta motyka rozdziera, ty wszorz, ty

dobrodzieński kłaku, wziąć mię cają [całuj] ♂→♂♀ StaM 1000, 156 (1896); Pschoschu (Läusepeter) ♂→♂ StOp 967, 397 (1934); Ty chacharze, ty wszorzu ♂→♂ SuŁ 991, 18 (1903); Schouz ♂→♀ Zaw 979, 115 (1893); te złodzieje, kłaki, pieruny, wszorze ♂→♂♀; ten złodziej, w kradzonych czepcach chodzi ♂→♀ Żęd 976, 131 (1869).

WŚCIEC SIĘ

‘wpaść we wściekłość’

ty pieronie, ty trupie, boś się sciekł ♂→♂ Ka 996, 38 (1866).

WŚCIEKŁY

‘chory na wściekliznę’

Fraz. Bańtować na kogoś jak na wściekłego psa intens. ‘krzyczeć, znieważać’: ty tak bantujesz na niego, jak naścikłego psa ♂→♂ Żęd 774, 241 (1859).

WURSZCIARZ

‘człowiek, który je dużo kietbasy, dogadza sobie’

Starzec żrak, leluciorz i worzcioż ♂→♂ Żęd 774, 78 (1855).

Z niem. Wurst.

WYBIĆ

‘tu: zbić kogoś, dać lanie’

ty chudyko, bo jużes sucho, a jeszcze uschniesz, bo jak się nawrocę, to ci kopacką wybije ♀→♀ Żęd 774, 277 (1859).

WYCIĄGNAĆ

‘wyłudzić od kogoś pieniądze’

że ja z jej matki 1 czeskich więcej wyciąg i z ludzkiej krzywdy żyja ♂→♂ Spo 968, 53 (1867).

WYCIERAĆ

Fraz. Wycierać sobie kimś zęby ‘obgadywać kogoś, plotkować na czyjś temat’: Niech sobie nami zęby nie wyciera a niech sobie piersi chustką przykryje ♀→♀ Poz 982, 34 (1866).

WYCISKAĆ SIĘ

Fraz. Szaubami się wyciskać ‘?’: Ty pieroński lącie, což to robisz te klachy – ty strzępie – pamiętasz, jakeś się sztaubami wyciskała? ♂→♀ Kal 447, 82 (1891).

WYCIULISZONY (?)

‘wykastrowany’

Ti Biku jalowi wi sulischoni [wyciuliszony?] (du unfruchtbarer Stier du auskastärter) ♀→♂ Kol 972, 57 (1902).

WYĆWIKA

‘okres nauki, ćwiczenia się w czymś, kształcenia umiejętności’

Fraz. Być na wycwice w krzach *‘uprawiać nierząd’*: ty wramancki ciarachu, gdzies była na wycwice – w krzach ♂♀→♀ Żęd 976, 239 (1873).

WYDAĆ

euf. *‘ukraść, oddać komuś cudze zwierzęta hodowlane’*

Tyś Kordowego konia wydał, tyś rajtował na nim az za Mokołony ♂→♂ Płuż 1002, 179 (1876); Marciana z gęsiami stała – Toma jej je wydał ♀→♀ Płuż 1002, 196 (1876).

WYDAWAĆ

euf. *‘kraść, oddawać komuś cudzą własność’*

na wopieniku deski ukrad i węgle Tillgnerowe ludzią Schimischuwskę wydawał ♂→♂ Szym 992, 170 (1889).

WYDEPTAĆ

‘wydobyć coś depcząc’

pogróż. Ty soroniu z Gonschiorowitz, ty mietlorzu, ja tobie flaki wydepcę, wyżyniemy ciebie ze Sucholony, nie będziesz się długo na Sucholonach roztopierzał ♂→♂ SuŁ 991, 223 (1927).

WYDŁUBAĆ

pogróż. ty pieronie, podź mi sam, to ci oczy wydubię, ty cyganie, kup sobie mydła a umyj się ♂→♂; ma dzieci kulawy ♀→♂ Łaz 988, 357 (1893).

WYDOIĆ

‘pobrać mleko od krowy; tu: przen. wydobyć, wyłudzić od kogoś pieniądze lub inne dobra’: Ty głupi maćku; Ja cię jeszcze wydoić muszę ♂→♂ StaM 999, 258 (1871).

WYDRZEĆ

‘odebrać przemocą’

ten diabelski garbocz, rolę mi wydar; diabli garbocz ♀→♂ Kad 996, 77 (1869); Tyś herbow [‘spadkobierców’] okradł! Tyś nam miedzę i przykopę wydarł i zezarł, tobyś się mógł wstydzić! ♂♀→♂ Łaz 988, 116 (1875); wyście nam rolę wydarli a nie zaplacila [sic] ♀→♀ Spo 968, 59 (1868).

Fraz. **Pracę wydrzeć** *‘odebrać komuś możliwość zarobkowania’*: praca wydarł a go ocyganił i owichłół ♂→♂ Ad 449, 123 (1872).

WYDUPCZONY

‘wyeksploatowany seksualnie’

Te pieronsko Kurwo, wylajerowano, wydupczono, oborübo [‘kalarepo’] sgniło ♂→♀ Kol 970, 384 (1933).

WYDZIERACZ

'człowiek chciwy (?)'

Wydzieraczu – Żątołku – Motyka ♀→♀ Kroś 993, 125 (1860).

WYFUTROWAĆ

'zużyć na karmę dla zwierząt'

Tys mi mój futer w tem tam roku wyfutrował ♂→♂ Łaz 988, 215 (1879).

WYGIĘTEK

'człowiek o wykrzywionej sylwetce, także garbaty'

ty przepukła wygiętku, będziesz zaś wnet krepowana ♀→♀ Żęd 976, 269 (1875).

WYGNAC

'przepędzić; także zwolnić ze służby'

Constant Reinert musi kobieta swoja wygnac, a moja corka Franciska sobie do leganio wzionść ♀→♂, Constant Reinert musi swoja kobieta wygnac, a mnie sobie do leganio wziąć ♀→♂ KŚI 980, 49 (1886); Tego Kehlera na pańskie niech nieprzyjmują, bo to jest gnojek; ty gnojku ♂→♂; To jest wielki gnojek, onemu się siec niechciało; to jest gnojek, onego z Blottnice wygnali ♂→♂ Płuż 1002, 79 (1872); Ty stary pieronie; bo cię z Oschietzkiego gminu wygnali; stara Bestia ♂→♀ Rozm 1003, 163 (1866); Ty proznoku, za darmo bierzesz pieniądze od gminu, ciebie z nowej wsi wygnali ♂→♂ SuŁ 991, 22 (1903).

WYGNIEŚĆ

'wycisnąć'

pogróż. ten pioron przeklęty, ja flaki zniej wygniotę, ta przeklęta bestyja ♂→♀ Spo 968, 26 (1866).

WYGNITY

'wzbudzający wstręt, obrzydliwy'

Jeno cicho, ty bassoku – już zaś łazisz z tym bassym – ty czarno motyko – ty motyko wygnito, bo z twojej motyki toby się kalęba nażarła ♀→♀ Kal 447, 51 (1885); Te sdechliny wegnito [ty zdechliny wygnito] ♀→♂ StOp 967, 427 (1937).

Wygnity ślep

'człowiek z chorym okiem'

drzikim a głupim ♂→♂; strachem, motyką, wygnitem ślypiem ♀→♀; fałszywcy ♂♀→♂♀ Kad 996, 32 (1866); Ta kurwa, nie ma żadnego dziecka, jeno samy żebraki wygnity ślepy ♀→♀; Ta motyka ♀→♀ Poz 982, 31 (1866); ty złodzieju, wygnity ślypiu ♂→♀ Żęd 976, 125 (1869).

WYGRAŻAĆ

'grozić komuś czymś'

W imię Ojca i Syna, i Ducha św. Chwała Panu Bogu, iżech już te kurwiestwo z domu pozbyła ♀→♀; Ty wszorzcu, boś mi całe domostwo zawszył ♂→♂; Ten kłak, ten gałgan, to on mnie chce wypalić ♂→♂; [p. 293] Tyn kłak, ogniem nam wygraża, bo nas chce wypalić ♀→♂ StaM 998, 292-293 (1889).

WYJACHRACZ

wulg. 'kobieta zużyta, wykorzystana seksualnie'

wyjachracu ♀→♀ Izb 987, 36 (1868).

WYJACHRANIEC

wulg. 'kobieta zużyta, wykorzystana seksualnie'

kurwą, wyjachrańcę i gizdem ♀→♀ Kal 447, 123 (1895); Ty wyjachrańcu, tyś się w Sachsach goniła ♀→♀ KŚl 980, 364 (1936); Ty paputsch; Ty czemp a wcziors [strzęp a wszorz]; Ty wyjachranczu ♀→♀ Roz 1031, 174 (1903); Taki wyjachraniec przyszedł do naszej pracy ♂→♀; ty kłaku, ty łacie ♂→♂ Szym 992, 186 (1891).

WYJACHRANY

wulg. 'zużyty, wykorzystany seksualnie'

wyjachrano Motyko, sucho wilią ANPS 773, 248 (1854); zawitki; [p. 129] Ty pedo wyjachrano! Kurwo, skurwiołaś się? Matka się skurwioła, a tyś się tysch skurwioła. Peda, gd<z>ieś twego podciepa straciła? ♀→♀♀ Dziew 777, 128-129 (1927); ty wyjachrana motyka, brełonie, wakiem, czarownicą, strachem, cyganem ♀→♀; cupaku, cyganą od Manna ♀→♀ Kad 996, 20 (1865); wyjachraną motyką i wojanką ♀→♀; złodziejami ♀→♀ Kal 447, 75 (1889).

WYJEBANY

wulg. 'zużyty, wykorzystany seksualnie'

Ty motyko wyjebana, ty kurwo, ty gangnocie, ty wargoczcu ♀→♀ Zaw 977, 63 (1881).

WYKRĘCONY

'kaleki'

Ty bestijo łyso, ty giździe ♂→♂; [p. 200] pocierze wykrencone; On jest złodziej, pańską słomę i drzewo szajtowe wozi ♂→♂ Płuż 1002, 199-200 (1876).

WYKURZYĆ

'spalić; tu: podpalić'

ty Pieronie, tys mi mojań Budań wykuszol [wykurzył 'wypalił'], bo ty ze Świnioń lygołsz, twoje prosińta czy Kartofle ze żeroń, moje Dzeczi to jadajon Rysch [ryż] ♂→♂ Roźn 772, 62 (1902).

WYLAJEROWANY

‘określenie o niejasnym znaczeniu’

Te pieronsko Kurwo, wylajerowano, wydupzono, oborubo [‘kalarepo’] sgniło ♂→♀
Kol 970, 384 (1933).

WYLAZOWAĆ

‘wylazić’

Strzępem; Cyganem; Chacharę, bo ci iajca wylazują; złodzieju ♂♀→♂ Rozm 1003,
288 (1884).

WYLEŻĆ

‘wydostać się, wyjść’

pogróż. ty kłaku, ty gałganie, łajdoku, lump, jakbym cię kopnął, toby z ciebie zaraz flaki wylazły ♂→♂ Ad 449, 14 (1864); ty pieronski złodzieju, boś karczmożowi sakwę ukradł, wyleż sam, ty pieroński złodzieju, to ujzdrzisz, co ci zrobiem ♂→♂ Kad 996, 228 (1874); Ty smarkulo, ty mnie maż gównu do rozkazu, ty kurwo, chodzisz z wielkim brzuchym, boś się zaś z kurwiła, bo się każdy dzień kurwisz. Jak niewyleżesz z tej sieni, to cię tym nożym przebiję, ty gizdzie ♀→♀ Łaz 988, 373 (1894).

WYŁAZIĆ

‘wychodzić, wydostawać się na zewnątrz’

Ten Golow zarazoniec, bo jej macica wylazi ♀→♀ StaM 998, 34 (1874).

WYŁUPIĆ

‘dać lanie, zbić’

pogróż. dłużniku, paskudniku, po jak wezna tyka, to ci tak wylupia ♀→♀ Izb 987, 192 (1872).

WYMLISZONY

‘wysterylizowany’

Fraz. Chodzić jak wymliszona ‘o kobiecie: chodzić niezgrabnie, szeroko rozstawiając nogi (?)’: Ty niezgodliwcu, ty sucharo, ty suchy kocie, ty gidzie śmierdzący, chodzisz jak wymliszono ♀→♀ StaM 1000, 150 (1896).

WYNOSIĆ (SIĘ)

euf. ‘kraść’

ty pieroński złodzieju, boś od Dombrowskiego żyto wynosił ♂→♂ Kad 996, 6 (1864).

Wynosić się

pej. ‘odchodzić skądś’

Ten stary herestant się niech wynosi, bo tu dla niego nie ma placu ♀→♂ SuŁ 991, 295 (1931).

WYPALACZ

‘człowiek, który podpala, np. domy, stodoły, stogi’

Ty kurwiozu stary, bo bieresz po 30 Marek za kurestwo! Ty złodzieju, Ty bestyjo, Ty wypolaczu, Ty ślimołku! ♂→♂ Łaz 988, 294 (1887).

WYPALIĆ

‘wywołać pożar, spalić coś’

posądzał, że chałupę wypaleła i nazwał ją pioronem i pioronskim Judaszem ♂→♀ Kol 971, 100 (1866); W imię Ojca i Syna, i Ducha św. Chwała Panu Bogu, iżech już te kurwiestwo z domu pozbyła ♀→♀; Ty wszorz, boś mi całe domostwo zawszystł ♂→♂; Ten kłak, ten gałgan, to on mnie chce wypalić ♂→♂; [p. 293] Tyn kłak, ogniem nam wygraża, bo nas chce wypalić ♀→♂ StaM 998, 292-293 (1889).

WYPIERAĆ SIĘ

‘uparcie zaprzeczać czemuś’

On się tak wypiera, a jednak był na krasikoniu [‘koniczynie’] ♀→♂ Płuż 1002, 54 (1871).

WYPINACĆ

‘wypuklać’

rym. Boinoł dupa wypinoł [nazwisko Boja] ♂→♀ Ad 450, 46 (1893).

WYPITWAĆ

‘wysterylizować’

Ta ślepa się dała wypitwać, coby dzieci nie miała ♀→♀ SuŁ 991, 282 (1930).

WYPŁACIĆ SIĘ

‘spłacić długi’

Fraz. Nie móc się wypłacić *‘być niewypłacalnym’*: Ty cyganie, ocyganioteś mnie o jeden meter, przedowosz pole, a nie możesz się wypłacić ♂→♂ Łaz 988, 281 (1886).

WYROBIĆ

pogróż. Czekaj, ty bestyjo, ja tobie tu [p. 65] teraz wyrobię ♂→♂; bocian ♀→♂; miesiącku ♂→♂ Płuż 1002, 64-65 (1871).

WYSIEKAĆ

‘doszczętnie wyciąć, ukraść cudze rośliny’

złodziey mie rasikoń [‘koniczynę’] wysiekoł, ale my iusz miarkuiemy, zaden inszy nie będzie iak Jasiek Chmotr [kmostr], mi iusz wiemy od takiego człowieka, co ną to pedzioł, po całej nocy baituie, a rano go widzioł, iak wios tockę [wiozł taczkę] rasikoniu. Ciotko, czem by on to te swięnie [świnie] żywioł! ♀→♂ Łaz 988, 331 (1891).

WYSRAĆ

wulg. 'wydalić'

te roswołuny [rozwałony] wjeprzu ♂♀→♂; Kukowo, wesraua ecz [wysrała eś] jednego ♀→♀ KŚl 980, 302 (1929).

Fraz. Ja wysrał(a), coś ty wert jesteś bezwartościowy, nic niewart': Ty mi masz gównno do rozkazu, ty mnie możesz wziąć pocałować; ty swinio, ty mi nieszacuj mojej roboty, bo ludzie wiedzą co kiermaszki wert, bo ja już dawno wysrała, coś ty wart ♀→♀ Ad 449, 228 (1879).

WYSUSZONIEC

'człowiek chudy'

Ten kulawiec, ciarach; Ten stodiołbelski wysuszoniec, ten sakramencki pokręconiec ♀→♂; Ta przekłetoł motyka, kiedyby jej to ta drugoł noga spuchła ♀→♀ Łaz 988, 26 (1872).

WYSZYKOWAĆ

'przygotować; tu: zrobić komuś coś złego, dać komuś nauczkę'

ty kurwiożu, jajca ci przy samej rzici uciąć, ty złodzieju ♂→♂; ty kurwo a motyko, by was pierón pobił, bo prędzej niebędzie lepszy ♂→♀; wy leberańci, ja was wyszykuję, przidę tu później ♂→♂♀ Kad 996, 80 (1869); złodzieje wieszolkowe, teraz was wyszykuję [nazwisko Wieschollek] ♂→♂ StaM 999, 259 (1871).

WYTARCIUCH

'człowiek niemoralny'

ty huptacu, ty wytarcziuchu ♂→♀ Izb 981, 230 (1932).

WYTARGAĆ

'wyrwać; tu: pozbawić dziewictwa (?)'

ty pieronie, ty bestija, czy ja tobie motykę wytargał ♂→♀ Kad 996, 15 (1864).

WYTEPIĆ

'wyniszczyć, pozabijać'

Ten Byk już jednego pacholka odarł, a teraz mego chciał odrzyć. Tych Byków pan Bog ani do sądneho dnia niewytopi [nazwisko Jałowy] ♀→♂ Łaz 988, 355 (1893).

WYTRACIĆ SIĘ

'doszczętnie wymrzeć'

On siedzi na chórze jak czarny, bo już do tych czarnych przystał, ta bestyjo czarno. Nie wart jeno go zapalić, coby się wytraciło te pokolenie, bo jeno namawia ludzi, coby dawali kartki za państwem, a nie za księdzem ♀→♂ StaM 998, 73 (1876).

WYTRZASKAĆ

‘zbić, sprawić lanie’

Fraz. Po pysku komuś wytrzaskać ‘pobić, zbić, uderzyć w twarz’: coś ty jest, zydawa taka, na bok, zydowo, od katolika, na bok od moich dzieci, jakiech była w sklepie, to ci po pysku mogła wytrzaskać ♀→♀ Żęd 976, 49 (1867).

WYTRZASNAĆ

‘wybić’

pogróż. Złodzieje, kradniecie a stroicie się, kurwiożu, pieronie ognisty, już miał raz okno wytrzaskane, a jeszcze je raz wytrzasnę ♀→♂ Dziej 777, 41 (1923); ty sciero, ty murzinie, złodzieju, boś nam okno wytrzasł i 10 talarów ukradł, ty zboniku, boś pańskiego kowola zabił ♂→♂ Izb 987, 269 (1876); ty przekłtniku, jak tam pude, to ci ślypie wytrzasnę ♂→♂ Kad 996, 1 (1863); Ty bestyo przekłto, bo ja cię muszę uspić; Köhlera po arestach wodzą, jeszcze ci te drugie slypio wytrzasnę ♂→♂; To mnie sam w rzic całuj, głupio babo ♂→♀; Köhler ma dwie krowy, to mu muszę jedną wywieść ♂→♂ Płuż 1002, 250 (1877).

WYTRZASNAĆ

‘trzęsąc wytrzępać’

Fraz. Połrzyty wytrząsnąć ‘dać lanie’: te przekłte byki, kiędrozy Steierskie, bestie, pierony przekłte, ja im te połrzyty wytrzęsę ♂→♂ Kad 996, 39 (1866).

WYWALIC

‘zbić, sprawić lanie’

pogróż. Ty mnie masz gównno do rozkazu, ty młotyko; Ty kulawo, czarno młotyko, ty giżdzie kulawy, bo jak węzną mietła, to ci tak wywałę, co ty tu chcecz ♀→♀ KŚI 980, 9 (1883).

Fraz. Po pysku komuś wywalić ‘pobić, zbić, uderzyć w twarz’: *pogróż.* Ty giżdzie, ty żadniku, ty pieronie, ty mie se będziesz pamiętał, jak ja cię dopadnę; Ty smarkulo gisdawo, jak nie będziesz gęby trzymać, to ci po tym pysku wywałę ♂→♀ Kal 447, 78 (1890).

WYWIEŚĆ

‘wyprowadzić; tu: ukraść zwierzę hodowlane’

pogróż. Ty bestyo przekłto, bo ja cię muszę uspić; Köhlera po arestach wodzą, jeszcze ci te drugie slypio wytrzasnę ♂→♂; To mnie sam w rzic całuj, głupio babo ♂→♀; Köhler ma dwie krowy, to mu muszę jedną wywieść ♂→♂ Płuż 1002, 250 (1877).

WYWOZIC

euf. ‘kraść’

Dobrze Aniołą wywozić kartofle z czyjego – kiedy ich nic nie kosztuje ♀→♀ Płuż 1002, 202 (1876).

WYZBIEROWAĆ

‘zbierać, kraść cudze rośliny’

Wy szkodnicy! Twoja matka każdy rok po polu plondruje a trawę mi wyzbieruje i po miedzach powyżynoł, i groch mi już z włóciami powyruwała ♀→♀ Łaz 988, 40 (1872).

WYZENAĆ

‘wygnać, przepędzić’

Ty soroniu z Gonschiorowitz, ty mietlorzu, ja tobie flaki wydepcę, wyżyniemy ciebie ze Sucholony, nie będziesz się długo na Sucholonach roztopierzał ♂→♂ SuŁ 991, 223 (1927).

WYZREĆ

‘o roślinach uprawnych, sianie lub ściółce: nakarmić nimi bydło, pozwolić zwierzętom paść się na nich’

posądzał, że mu sciel [‘ściółkę’] na jego Nummerze wyżarł, t.j. jakby ukradł ♂→♂ Kol 971, 202 (1868).

WZBOGACIĆ SIĘ

Fraz. Wzbogacić się z kogoś ‘wykorzystać kogoś, skrzywdzić kogoś pod względem materialnym’: Dam ci gówno, nie pól twardego [‘talara’], statekeś przesrał, a teraz zaś zegrodę, ty się chcesz ze mnie zbogacić ♂→♂ Poz 982, 13 (1866).

WZIAĆ

1. ‘zabrać’

Johann Wollny sa strelą Sornika na painsky łące na jonuwce a Pika go wzion a wlyk go po trowje as do niego [Johann Wolny zastrzelił sarnika na pańskiej łące na Janówce, a Pika go wziął a wlekl go po trawie aż do niego] ♂→♂ Łaz 988, 332 (1891); ty mżigodzie, ty kłaku, ty psiaro, bo tak zdechniesz, iak ten pies, teras póc a weś gose, a żeżer go, keś go stżelół ♂→♂, ty kłaku, bo żeś kasikowy [Kazikowi] wszytkie wewióry za stżelół, boś niemiół co żrać, a ponowinie es z flętą lottoł, a kuropatfę es bes szonąg zabiół ♀→♂ Łaz 988, 334 (1891).

Fraz. Diabeł kogoś wziął / Diabli kogoś wezmą / wziąć muszą / wzięli ‘złorzeczenie: ktoś umarł, powinien umrzeć’: ty pieronie stary, stary połomańcze, ty ślaku [szlagu?] połomany, bo tego starego już diabeł wzion, a ciebie też przeczkam ♂→♂ Kad 996, 3 (1864); ty złodzieju, kłaku, gałganie, pieronie, bo ciebie diabli tu ztąd wzięść muszą ♂→♂ Kad 996, 15 (1865); Ta oto pierona, jak nie skończy tych plotków o mojej kobiecie, to ją diobli wezną; przekłeta włóka ♂→♀ Kiel 983, 32 (1882); Ty smrodzie! Ty pieronie! Bo Ciebie dyobli wezną! ♂→♂ Kiel 983, 37 (1882); Ty, co masz zrobić kapudrok, to zrobisz szosjaskłę, a sobie zostawisz na westę; myślisz, iżech ja taki złodziej jak ty? Ty smarkoczu, ty głupi trąba, ośle; Z półtory miary [p. 133] dwie westy robić, a jeszcze z klinami; niech diabli takiego krawca wezną

♂→♂ Płuż 1002, 132-133 (1874); Ty cymbale; ty pieronie przekłęty; Ty cyganie; boś ty i Olschowsky mnieście ocyganili; wy bestyie, ia was obuch zabiję; bo cię tem Kielischkiem zabiję; choćby 10 lat miał przyiść na festung; bo iak ci dam wpysk, to cię diabli wezmą ♂→♂ Rozm 1003, 159 (1866); cudzy Bumler; i ciebie diabli weźmną, a my tu zostaniemy ♂→♂ Rozm 1003, 220 (1869); bo już cię diabli wezmą, wy przekłęci Naitocy! [nazwisko Neita] ♀→♂ StaW 969, 152 (1862); ty muß den Siedlaczek, tego pioruna, zniszczyć, żeby go diabli wzięli ♂→♂ Szym 992, 88 (1879). Kogoś **musi piorun wziąć** *'złorzeczenie: ktoś powinien umrzeć'*: Ty smarkaty byku! Ty nogoniu! Ty chlubniku! Ciebie musi pierun wziąć! ♂→♂ Łaz 988, 257 (1884); złodziej; bo cię pierón musi wziąć; będziesz mię pamiętać; a ize ia nic nie poradzę; a ize ia nic ukraść nie poradzę; a ize mnie zebrokę zrobi ♂→♂ Rozm 1003, 169 (1866). **Niech piorun kogoś weźmie** *'złorzeczenie: ktoś powinien umrzeć'*: Niech pierun weźmie te gajdzikowe pokolenie ♂→♂ Kol 970, 96 (1910).

2. euf. 'ukraść'

ty złodzieju, tyś porombał płot w oborze a wziön 9 koźlin a szajty korzeńcowe z Borytsche z obory z Strzeleckiej ♂→♂, ty fałszywy przisiężniku, ty Gogoliniorzu, zaś pujdziesz do Gogolina siedzieć, ty sośniczka, ty proznoku, ty gnojku ♂→♂ Kad 996, 76 (1869); Gidzie i Cyganie ♀→♂; dwa razy po 2 główki kapusty wzięta ♂→♀ Kroś 993, 87 (1859); Wycislo zezarł chleb Joklinim dziecum, rzyto w świę ny [wzienny?] Wycislowje a sesarli je [Wycislo hat den Jokiels Kinder Brodt gefressen, das Korn haben Wycislo's genommen und aufgeessen] ♀→♂ Łaz 988, 322 (1890); Maselunka mie sche Spota straczua to jum insi rzodin newsun jak Lakotzka [mazelonka mnie się z płota straciła, to ją inszy żaden nie wziął jak Łakocka] ♀→♀, Buja to tuk Lokotzka, bo mie sche Maselunka Spota straczuja [Była to tuk Łakocka, bo mnie się mazelonka z płota straciła] ♀→♀ Łaz 988, 309 (1889); Inny żaden jegomościowi i księdzowi nie wziął tych rzeczy jak Laska ♂→♂ Płuż 1002, 18 (1869); Ta Musiolka, co jest w Błottnicy, te pieniądze wzięła ♀→♀ Płuż 1002, 27 (1870); Julius Schendzielorz z pańskiej opusty balk wziął; Inspektor go u niego znalazł ♂→♂ Płuż 1002, 29 (1870); Tys ji wzięła, boś się po moim chłopie wieszala, toś mu pieniądze wzięła ♀→♀ Płuż 1002, 90 (1872); Rzepka reński pieniędzy wziął ♂→♂ Płuż 1002, 92 (1872); To mi Anton to mięso wziął a dziecią uwarzył ♀→♂ Płuż 1002, 237 (1877); Felix wam można pieniądze wziął ♀→♂; Felix Drescher mi pieniądze wziął ♂→♂ Płuż 1002, 254 (1877); To jest Jezusek, na mnie przysięgał, żem drzewo wzion z lasa, a jo go nie wzion, żem na niego fałszewie swiadzczył, ty wole, ty cielę, ty trąba, synek, ty nic nie znaczysz, on nie może siedziec miedzy hopami w gromadę, kiedyby nie ujek, to bys był chodzioł jak Foryta po zebraniu, twój synek jest nic wart, to jest synek, to jest Figura ♂→♂ Roz 1031, 160 (1901); ty złodz<i>eju, boś mi 26 Mk i 50 fenik. ukradł i konia mi zwiedł ♂→♂; iuz raz synowi pieniądze wziął, tu mu zaś te drugie zasmakowały ♀→♂ Rozm 1003, 289 (1884); on jej talarek wziął ♀→♂ StaM 999, 5 (1859); Tomalla mnie dwa koszy trawy wziął, ten stary sznupok usznopany ♂→♂ SuŁ 991, 5 (1905).

ZABIĆ

'zamordować'

ty sciero, ty murzinie, złodzieju, boś nam okno wytrzymał i 10 talarów ukradł, ty zboniku, boś pańskiego kowola zabił ♂→♂ Izb 987, 269 (1876); Ty krzywdziozu, Lipokaś zabił ♀→♂ Kad 996, 129 (1871); Kłaki, te gałgany, te lonty, bo joł kradna, a teraz bana zabijoł ♂→♂ Kiel 983, 86 (1886); ty mżigodzie, ty kłaku, ty psiaro, bo tak zdechniesz, iak ten pies, teras póc a weś gose, a żeżer go, keś go stżelół ♂→♂, ty kłaku, bo żeś kasikowy [Kazikowi] wszytkie wewiory za stżelół, boś niemioł co żrać, a ponownie eś z fłętą lottoł, a kuropatfę es bes szonąg ['w okresie ochronnym'] zabił ♀→♂ Łaz 988, 334 (1891); ten Jasiow złodziej, bo z lasa w nocy balk ukradł; gdyby się chciał ożenić, to mu wszędzie zepsuję, choćby najdalej szedł [p. 132] sobie jakiej szukać, bo to jest zbojnik, drzik, onby kobietę zabił ♂→♂ Płuż 1002, 131-132 (1874); Ty złodzieju, bośmi wszystkie deski z góry pokradł, ty zbojniku, bo mnie chcesz zabić; ty giździe; ty kiędrozie, ty byku ♀→♂; Mnie się pięć funtow pierza z pierziny straciło, a wy oba o tym wiecie ♀→♂♀; Jest prawda, [p. 244] mnie się pierzy straciło z pierziny, a tyś była po żyda w miejscu, posłałaś go do Obloncza, dałaś się Oblonczczyną pisać, a u ciebie było moje pierzy, coś mu sprzedała ♂→♀ Płuż 1002, 243-244 (1877); wy psiorze, wyście Kojowi psa zezarli, syn twój mnie psa zabił ♂→♂ Spo 968, 109 (1870).

pogróż. ty kurwo, giździe, plugawcze, pierunie, paskudniku, ja cię muszę zabić ♂→♀ Kad 996, 3 (1863); ty złodzieju, ty przekłety slypiu, ty przekłety złodzieju, po [bo] ty ztego zyjesz ♀→♀, ty pierunie; zabija cię; ty przekłety złodzieju ♂→♀ KŚI 980, 28 (1884); Ty siwoł motyko, Ty bestyjo, Ty pierunie, bo Cię zastrzelę albo tę kamieniem zabiję! ♂→♀, Wy macie takiego syna: kurwioża i mnicha [tu: bezpłodny, tłum. Zeugungsunfähigen] ♂→♂♀ Łaz 988, 258 (1884); ty gidzie, smierdziuchu, kotonie, masz na łebie kotuna, a dzieci smierdzą, boście chciały do grofki iść na służbę, ale smierdzicie, wy gidy smierzące ♀→♀♀; Ten głupi wąs kulawy, bo jakgo gdzie na dródze zdybam, to go kamieniem zabiję ♂→♂ Żęd 976, 351 (1879).

Fraz. By kogoś jasny piorun zabił *'złorzeczenie: ktoś powinien umrzeć'*: by cie jasny piorun zabił ♂→♂ Kol 973, 167 (1855).

Bo cię/was (razem) (czymś) zabiję 'ktoś zginie z mojej ręki': *pogróż.* bestio, pierunie, bo cię razem zabija; pitka; nastawiałaś ją ♂→♀ Ad 449, 103 (1870); Hundsotami, złodziejami, bo was zabiję, przeżywał ♂→♂♀ Kol 971, 178 (1868); Idź, ty pieronie, bo cie kamieniem zabiję ♂→♀ Łaz 988, 348 (1893).

Ja ciebie/cię muszę zabić / zabiję na pierwszej lepszej drodze 'ktoś zginie z mojej ręki': *pogróż.* przekłety złodzieju; kłaku; cyganie; ja ciebie muszę zabić na pierwszej lepszej drodze, od mojej ręki musisz zginąć, co mnie będziesz pamiętał ♂→♂ Ad 449, 175 (1876); To jest złodziej, co każdy dzień kradnie! Ten złodziej, ta przekłetoł bestyjoł na mnie przysięgoł; Ta bestyjo! Na pierwszej lepszej drodze zabiję go, jak go dopadnę ♂→♂ Łaz 988, 67 (1873); Ty bestyjo, ja Cię muszę udawić! Ty złodzieju diobli, ja Cię muszę na pierwszej lepszej drodze zabić i do pierwszej lepszej dziury wkręcić, to sobie będziesz pamiętać od moich rąk. Ja Cię muszę zabić! ♂→♂ Łaz

988, 157 (1876); Wy szalbierze, wy cygani, wy lichwiarze; bo ja ciebie muszę zabić ♂→♀; Szalbierzu, bo niemasz jeno samych żebraków pełną izbę ♂→♂ Płuż 1002, 247 (1877); Ty maśloku, Ty świnió ślimato, Ty za żywota gnijesz, ja Cię muszę zabić, Ty pieronie ♂→♂ StaM 998, 52 (1875).

Jak ktoś coś zrobi, **to** kogoś **zabiję** *'ktoś zginie z mojej ręki'*: *pogróż.* Te gidy, te bestyje, te dziady, ta młotyka, bo je pobić muszę. Idź a powiedz im, że jak mi próg przeleżą, to ich zabiją. Bo ona mu jyno tyn miech przepukły smaruje. Tyn kędroz się nie mógł na tej starej obyć, aż ta (Jozefa Ibrom) z tego cherestu przysła ♀→♂♀ Kiel 983, 48 (1883); ty gidzie, smierdziuchu, kotonie, masz na łebie kotuna, a dzieci smierdzą, boście chciały do grofki iść na służbę, ale smierdzicie, wy gidy smierzące ♀→♀♀; Ten głupi wąs kulawy, bo jakgo gdzie na dródze zdybam, to go kamieniem zabiję ♂→♂ Żęd 976, 351 (1879).

Ktoś **musi być zabity** *'złorzeczenie: ktoś powinien umrzeć'*: *pogróż.* mussimy go zabić, musimy go przepuczyc, aż tu na tym miejscu zostanie ♂♂→♂; bestyo przekłeta, ty złodzieju, bo ty jeno kradniesz ludziom te pieniądze, ty musisz być zabity ♂→♂ Ad 449, 195 (1878); Ty cymbale; ty pieronie przekłety; Ty cyganie; boś ty i Olschowsky mnieście ocyganili; wy bestyje, ia was obuch zabiję; bo cię tem Kielischkiem zabiję; choćby 10 lat miał przyiść na festung; bo iak ci dam wpysk, to cię diabli wezmą ♂→♂ Rozm 1003, 159 (1866).

Kogoś **muszą (siarczyste) ogniste pieróny zabić** *'złorzeczenie: ktoś powinien umrzeć'*: przez tego przekłatego żyda straciłym poł trzecia sta twardych ['talarów']; tego żyda muszą siarczyste ogniste pieróny zabić. Stoisz tam, ty przekłety żydzie, wszękfasiel! ♂→♂ Ad 449, 186 (1877); Ty piorunie ognisty, ciebie piorun zabić musi, ty złodzieju ♂→♂; ty złodzieju, ty zbojnik! [sic] ♀→♂ Płuż 1002, 249 (1877).

Muszę/musimy kogoś **zabić** *'ktoś zginie z mojej/naszej ręki'*: *pogróż.* ty sakramencka bestya, bo cie muszę zabić ♂→♂ Ad 449, 187 (1877); mussimy go zabić, musimy go przepuczyc, aż tu na tym miejscu zostanie ♂♂→♂; bestyo przekłeta, ty złodzieju, bo ty jeno kradniesz ludziom te pieniądze, ty musisz być zabity ♂→♂ Ad 449, 195 (1878); pieronie, ja ciebie musza zabić, ja cie naucza ♂→♂ Kad 996, 179 (1872); chudy psie, slimoku, na moja kobieta mi skołkoł, słodzieju, Keissowis kartofle ukrodl, ja ciebie musza zabić, motyko, gizdzie ♂♀→♂♀ Kad 996, 200 (1873); ślepo, bestyjo ♂→♀; kurwo, waku, motyko, zmotyki se wykop, ty pieronie, ja ciebie musza zabić ♂→♀ Kad 996, 202 (1873); Ty stary złodzieju; tyś Maroniowi ukrodl wiepsza i masło, i kołocz z pieca, jako teraz i gąsiora. Ja cię muszę zabić abo cie zastrzela, jak na pole wnocy pojdziesz ♂→♂ Kiel 983, 91 (1886); Ty bestyjo, ja cię muszę udawić! Ty złodzieju diobli, ja Cię muszę na pierwszej lepszej drodze zabić i do pierwszej lepszej dziury wkręcić, to sobie będziesz pamiętać od moich rąk. Ja Cię muszę zabić! ♂→♂ Łaz 988, 157 (1876); Ta staro [p. 243] bestyjo, jak ją dopadnę, to jej wszystkie kudły ze łba obtargą a zabiję; Powiedz tam, iż się zaś tam z Kubą huka ♀→♀ Płuż 1002, 242-243 (1877); ty Bestia, teraz ciebie muszę zabić ♂→♀ Rozm 1003, 140 (1865); Tego pieróna muszę zabić, muszę go temi widłami przebić ♂→♂ Rozm 1003, 236 (1871); ty gminski złodzieju, ty musisz w hereście zgnić, iak twój ojciec, bo twój

ojciec zabił Ulfika, ty gminski Flankierzu, bo cię tą kónwią zabiję ♀→♀ Rozm 1003, 293 (1885); ty zboniku, jużes jednego zabił, a drugiego chcesz zabić ♂→♂ Spo 968, 130 (1873); Ty złodzieju, ty żydzie, bo cię zabić muszę ♂→♂ StaM 997, 5 (1899); niemiecko! kurwa, głupio! niemka, złodzieju, iże mnie musi zabić, jak mnie dopadnie ♀→♀ StaM 997, 74 (1902); Ty zbojniczko, boś na drodze zabiła, ja ci tego dowiedam. Tyś się siedm razy kurwiła z moim pachółkiem, siedm razy skakał na cię. Ty złodzieju, boś mi rajchy [grzędę roślin uprawnych] podubała, Ty paskudnico jedna ♀→♀ StaM 998, 50 (1875); Ty moro, Ty kurwo pierońsko, Ty waku, Ty gidzie, by Cię piorony biły, Ty paskudniku, Ty czarownico, boś mi bydło opaskudziła, jo tu niechcę czarownicy w mojem domostwie, boś mi bydłu mleko poodbierała, ja Cię muszę zabić, co roz ztobą koniec zrobię; Ty waku gizdawy, przepukły, bo Ci inaczej niepowię jeno kurwo Tomkowa, boś mnie 5 razy na siebie w ciągała ♂♀→♀ StaM 998, 115 (1879); wy przekłete motyki ♂→♀♀; ja cziem zabijem [ja cię zabiję]; ty resoku [ty ryszaku] ♂→♀ StOp 967, 25 (1906); Tyś mi kurę ukradła; jak mi tę kurę nazad nie dasz, to cię zabiję ♂→♀ Zaw 977, 120 (1883).

Niech kogoś piorun zabije *'złorzeczenie: ktoś powinien umrzeć'*: Ty się stroisz za naszą krzywdę! Twoi ojcowie są strzepy, wszorze, krzywdziołże. Niech ich dzieci jejich piorun zabije! ♂→♀ Łaz 988, 197 (1878).

Zabić jak psa *'zabić': pogróż.* Ty pieronie przekłety, co tu masz za drogę, ty bestyjo, ja ciebie nauczę, jak cie jeszcze raz potkam, to cie zabijem jak psa, ty gałganie z wsi, ty wole, nie znasz instrukcyje? ♂→♂ Kiel 983, 41 (1882).

Zabić/roztrzasnąć kogoś na pierwszej lepszej drodze *'zamordować kogoś przy pierwszej okazji'*: przekłety złodzieju; kłaku; cyganie; ja ciebie muszę zabić na pierwszej lepszej drodze, od mojej ręki musisz zginać, co mnie będziesz pamiętał ♂→♂ Ad 449, 175 (1876); Ty bestyjo, ja Cię muszę udawić! Ty złodzieju diobli, ja Cię muszę na pierwszej lepszej drodze zabić i do pierwszej lepszej dziury wkręcić, to sobie będziesz pamiętać od moich rąk. Ja Cię muszę zabić! ♂→♂ Łaz 988, 157 (1876); Czekał, ty diable, jak cię dopadnę, to cię na pierwszej lepszej drodze roztrzasnę ♂→♂; Kurwa, motyka, gizd ♂→♀ Płuż 1002, 236 (1877).

ZABIJAĆ

iterat. 'zabić'

wziena bys to tego bąblyrza, on zadney roboty nie poradzi, on zadnego Roszumu niemoł, iak on do koszczoła przidzie, to sie po kosciele ogłąndoł a norzem Lawky strurze. Wiego pokoleniu to Ludzi zabiiają, jak przy woisku był, to na festągu siedziol, bo officera strzasko! [strzasko!] ♂→♀ Łaz 988, 312 (1889); Ty zbojniku, ty jeno ludzi zabijasz ♂→♂ StaM 999, 282 (1872).

ZACIĄGNAĆ

'ściągnąć (nieprawnie?)'

Tyś Twoje świnię i gęsi owsem gmińskim futrował! Tyś podatek gminski zaciągnął! ♂→♂ Łaz 988, 218 (1879).

ZAFANTOWAĆ

‘zająć na spłatę długu’

Fraz. Dać kogoś fantować na coś ‘zażądać egzekucji na określonej kwocie’: Już to ten Wieczorek wymłocił? – ja dam temu Wieczorkowi z boże zafantowac na moje koszta; Ja temu Wieczorkowi sekutnika poślę; dam go fantować na dziesięć twardych [‘talarów’] ♂→♂ Płuż 1002, 218 (1877).

Dać komuś coś zafantować ‘zażądać egzekucji dóbr’: Już to ten Wieczorek wymłocił? – ja dam temu Wieczorkowi z boże zafantowac na moje koszta; Ja temu Wieczorkowi sekutnika poślę; dam go fantować na dziesięć twardych [‘talarów’] ♂→♂ Płuż 1002, 218 (1877).

ZAJĄCULA

‘samica zająca (Lepus europaeus); tu: pej. kobieta mająca zbyt wiele dzieci’

Onego nazwał fanzolem i gnidą Matuszkową, jego żona zająculą, a jego dzieci śmieciami ♂→♂♀[dzieci] StaM 1000, 30 (1892).

ZAJZDRZEĆ

‘popatrzeć, spojrzeć’

Fraz. Aże żadno zajzdrzeć na coś ‘coś jest brzydkie, budzi uczucie obrzydzenia’: ty rysoku, ty skropoczcu czarny, ty rysawy śmierdzący lutrze, ty kurwo, ty husycie, ty parszywcu, bo na ten twoi parszywy pysk aże żadno sajsdrzeć ♀→♀ Zaw 979, 228 (1898).

ZAKOPAĆ

euf. ‘zabić’

pomów. Suska Biedaczyna miała dziecko, a to zakopała do piwnice, i przyszli z gerichtu, powiązali ją i zawarli ♀→♀ Ad 449, 244 (1880).

ZAOPATRZYĆ

‘tu: zastąpić’

Góny, góny, byku, ty chęgszie, kurwiorzu, tyś moja kobieta po górze gónioł; [p. 94] Jak ujsdrzicie Gabriela, to wołęjcie: Gony, gony, byku, bo on jest chęgst, kurwiorz. Jak będziecie kaj jaka jałowka wiedzieć, to poślicie po Gabriela, bo on byka zaopatrzi ♂→♂ Ad 450, 93-94 (1901).

ZAPALIĆ

‘podpalić’

wy chcecie cołki Rosmirkę zapolić ♂→♂ Rozm 1003, 138 (1865); On siedzi na chórze jak czarny, bo już do tych czarnych przystał, ta bestyjo czarno. Nie wart jeno go zapalić, coby się wytraciło te pokolenie, bo jeno namawia ludzi, coby dawali kartki za państwem, a nie za księdzem ♀→♂ StaM 998, 73 (1876).

ZAPASKUDZIĆ

‘uczynić brudnym; tu: odebrać dziewictwo’

Ty mołsz taką kurwa, co nic nierobiła, jeno się kurwiła z panami. Tyś ją teraz zapaskudził, ta kurwa z Brzega ♂→♂♀ Kiel 983, 98 (1886); Ty gupioł Bestyjoł, pierunie, dziewczkę eś zapaskudzioł ♂→♂ Kroś 1005, 9 (1878); Tyś cały świat zapaskudził ♂→♂ Płuż 1002, 45 (1871).

ZAPIORUNOWANY

intens. ‘pioruński’

ta Pierona zapieronowano ♂→♀ StOp 967, 252 (1926).

ZAPŁACIĆ

1. ‘oddać należność’

Tego kokota mi zapłóć, boś go przedała a tabaki kupioła, a pachotowis ją zaniosta, a kurżeta toś pożeżyrała ♀→♀ Dziew 777, 39 (1922); Margaretha Bogdol na odpusćie piernik wzięła a go nie zapłaciła ♀→♀ Zaw 977, 105 (1882).

2. *przen.* ‘zemścić się’

pogróż. czekaj, ty Bestia, teraz ci zapłacę ♂→♂ Rozm 1003, 111 (1862).

ZAPRÓSZYĆ

Fraz. **Oczy** komuś **zaproszyć** *‘omamić kogoś, zwieść, oszukać (?)’*: jabym ci tak oczy zapruszył, co świat o tyn nie wie, zuber [ceber?] masz Syponiow, co ci Malcherek przyniosł ♂→♂ Ad 449, 184 (1877).

ZAPRZEDAĆ

‘narazić na straty’

Ten stodiabelski garbocz, cały gmin zaprzedał, [p. 115] a przeto dostał gruntu nając ♂→♂ Płuż 1002, 114-115 (1873).

ZARAZA

‘choroba zakaźna; tu: przen. człowiek zły’

Ty zgnitku zgnity, bo ci garło gnie [gnije], ty zaraza ♀→♀ Dziew 777, 170 (1928).

ZARAŻONIEC

‘roznosiciel choroby zakaźnej’

Ten Golow zarażoniec, bo jej macica wyłazi ♀→♀ StaM 998, 34 (1874).

ZARAŻONY

‘będący ogniskiem choroby zakaźnej’

bestijo przek<|>ęta, motyko, waku, wroźko, strachu zarażony, masz skiołbos różaniec ♀→♀ Kad 996, 120 (1871).

ZARWACH

‘człowiek kaleki (?)’

Lump, Zarwach u. Strzemp ♂→♀ Kroś 994, 109 (1855).

ZASMRODZIĆ

‘zaszkodzić komuś w interesach’

Jeżeli chcesz, to ja ci zasmrodzę, boś już ty tu moc geszftow [sic] porobil. – Ty mnie sam w rzić całuj ♂→♂ Płuż 1002, 188 (1876).

ZASRANIEC

wulg. ‘człowiek zbyt młody, by traktować go poważnie’

smarkocz, zasraniec ♀→♂ Izb 987, 156 (1871); Ty zasrańcu smarkaty, ty młody pragliwcu ♂→♂ StaM 998, 65 (1876); zasrancem; zasraniec oder smarkocz ♂→♂ Żęd 771, 241 (1864).

ZASTRZELIĆ

‘zabić z broni palnej’

Johann Wollny sa strelą Sornika na painsky łące na jonuwce a Pika go wzion a wlyk go po trowje as do niego [Johann Wolny zastrzelił sarnika na pańskiej łące na Janówce, a Pika go wziął a wlekl go po trawie aż do niego] ♂→♂ Łaz 988, 332 (1891); ty mżigodzie, ty kłaku, ty psiaro, bo tak zdechniesz, iak ten pies, teras póc a weś gose, a żeżer go, keś go sztelól ♂→♂, ty kłaku, bo żeś kasikowy [Kazikowi] wszytkie wewióry za sztelól, boś niemioł co żrać, a ponowinie eś z flętą lottoł, a kuropatfę es bes szonąg zabioł ♀→♂ Łaz 988, 334 (1891);

pogróż. ty kurwo wojańska, damo, psiurska kurwo, [p. 24] waku, motyko ♂→♀; ty breloniu, ja ciebie muszę zastrzelić, zniszczyć na dobrze ♂→♂ Kad 996, 23-24 (1865); Ty stary złodzieju; tyś Maroniowi ukrołd wiepsza i masło, i kołocz z pieca, jako terz i gąsiora. Ja cię muszę zabic abo cie zastrzela, jak na pole wnocy pojdziesz ♂→♂ Kiel 983, 91 (1886); Ty siwoł motyko, Ty bestyjo, Ty pierunie, bo Cię zastrzelę albo tę kamieniem zabiję! ♂→♀, Wy macie takiego syna: kurwioża i mnicha [tu: bezpłodny, tłum. Zeugungsunfähigen] ♂→♂♀ Łaz 988, 258 (1884).

ZATKAĆ

Fraz. Pysk sobie zatkać ‘zamilknąć’: hudo motyko, masz żić zadkano fropę, to sobie też pysk zadkej, ty suchy sierze ♀→♀ Szym 992, 188 (1891).

ZATRZASNAĆ

Fraz. By kogoś pioruny zatrzasły ‘złorzeczenie: ktoś powinien umrzeć’: by cie tu pierony zatrzasły, parchu, śmierdzący zydzie ♀→♂ Żęd 976, 10 (1866).

ZAWISTNIK

Formy: **zawiśnik**

'człowiek zazdrosny, zawistny'

przekłęci zowiśnicy, przekłety trupie, wikodlaku, przekłęci zjotkowi ♀→♂ Kad 996, 183 (1872); Tyś brał te pieniądze, co wojanki miały dostać, a swojej kobiecie toś za to kupił kabocik i mazelonka. Malicy to są zowiśnicy i pragliwcy ♂→♂ StaM 999, 280 (1871).

Zawiśnik zob. ZAWISTNIK

ZAWITA

'kobieta mająca nieślubne dziecko'

du Hure, Moteka u. Sowita [motyka, zawita] ♂→♀ Jem 1001, 72 (1933); ty kurwa! waku ozkołatany! przekłeto zowito ♀→♀ Kiel 983, 63 (1884).

ZAWITKA

'kobieta mająca nieślubne dziecko'

zawitki; [p. 129] Ty pedo wyjachrano! Kurwo, skurwiołaś się? Matka się skurwioła, a tyś się tysch skurwioła. Peda, gd<z>ieś twego podciepa straciła? ♀→♀♀ Dziew 777, 128-129 (1927); Ize mą wdowa zowitka na Strzybnicy. A ize i musza płacić 10 marek na miesiąc az do piętnastego roku ♀→♂ Kiel 983, 102 (1887); Sowitka ♂→♀ Kol 970, 14 (1905).

ZAWRZEĆ

'zamknąć; także osadzić kogoś w więzieniu'

pomów. Suska Biedaczyna miała dziecko, a to zakopała do piwnice, i przyszli z gerichtu, powiązali ją i zawarli ♀→♀ Ad 449, 244 (1880).

ZAWSZYĆ

'zainfekować wszami'

W imię Ojca i Syna, i Ducha św. Chwała Panu Bogu, iżech już te kurwiestwo z domu pozbyła ♀→♀; Ty wszorzu, boś mi całe domostwo zawszył ♂→♂; Ten kłak, ten gałgan, to on mnie chce wypalić ♂→♂; [p. 293] Tyn kłak, ogniem nam wygraża, bo nas chce wypalić ♀→♂ StaM 998, 292-293 (1889).

ZBIĆ

'sprawić lanie, pobić'

Ta kulawo marcha, ten żebrak; Ty nie żyjesz, jeno z cyganstwa; ty cygano – on tego synka tak zbił, aż do galat nasrał; ty motyko ♀→♂♀ Płuż 1002, 215 (1877).

ZBIERANY

'o dziecku: znalezione, podrzucone'

Złodzieju, pyskoczu, bo wasze dziecka jeno są zbierane i znalezione ♂→♀ Płuż 1002, 84 (1872).

Zbonik *zob.* **ZBÓJNIK**

ZBÓJNICZKA

'kobieta rozbójnik'

Ty zbojniczko, boś na drodze zabiła, ja ci tego dowiedam. Tyś się siedm razy kurwiła z moim pachółkiem, siedm razy skakał na cię. Ty złodzieju, boś mi rajchy [grzędy roślin uprawnych] podubała, Ty paskudnico jedna ♀→♀ StaM 998, 50 (1875).

ZBÓJNIK

Formy: zbonik

'człowiek krzywdzący innych, posuwający się do rękoczynów'

Du Zbonik, boś ty Szłapiną sierpę chciała porąbać, ty Bestya, ty herestancie, bo ieno po herestach hodzisz a siodosz ♂→♀ Izb 986, 166 (1863); ty sciero, ty murzinie, złodzieju, boś nam okno wytrzaś i 10 talarów ukradł, ty zboniku, boś pańskiego kowola zabił ♂→♂ Izb 987, 269 (1876); ty leberancie, zbojniku a rabiezu ♂→♂ Kad 996, 48 (1867); ty zbojniku, przekłętniku, niewstydniku, wstydz się ♀→♂ Kad 996, 75 (1869); zbojnik, złodziej, kurwiarz und szurlok ♂→♂ Kiel 984, 48 (1867); zboniki<e>m przeżywał a ze chce jego brata zabić ♂→♂ Kol 971, 117 (1867); takiemu zbonikowi będziesz krowę paść, co ciebie zbił? ♂→♂ Żęd 976, 361 (1879); On się tak sprawuje jak zbojnik ♀→♂ Płuż 1002, 119 (1873); ten Jasiow złodziej, bo z lasa w nocy balk ukradł; gdyby się chciał ożenić, to mu wszędzie zepsują, choćby najdalej szedł [p. 132] sobie jakiej szukać, bo to jest zbojnik, drzik, onby kobietę zabił ♂→♂ Płuż 1002, 131-132 (1874); Ty piorunie, gminski złodziej, bestijo, dłużniku, zbojniku; ty niemasz jeno żebraki ♂→♂ Płuż 1002, 173 (1876); Ty złodzieju, bośmi wszystkie deski z góry pokradł, ty zbojniku, bo mnie chcesz zabić; ty giździe; ty kiędrozie, ty byku ♀→♂; Mnie się pięć funtow pierza z pierziny straciło, a wy oba o tym wiecie ♀→♂♀; Jest prawda, [p. 244] mnie się pierzy straciło z pierziny, a tyś była po żyda w mieście, posłałaś go do Oblonczka, dałaś się Oblonczczyną pisać, a u ciebie było moje pierzy, coś mu przedała ♂→♀ Płuż 1002, 243-244 (1877); Ty piorunie ognisty, ciebie piorun zabić musi, ty złodzieju ♂→♂; ty złodzieju, ty zbójniki [sic] ♀→♂ Płuż 1002, 249 (1877); ty złodzieju; bo ty masz panski grunt; ty pieronie; ty zbóniku; ty Swinio; ty hóndswocie ♂→♂ Rozm 1003, 129 (1864); ty zboniku, jużeś jednego zabił, a drugiego chcesz zabić ♂→♂ Spo 968, 130 (1873); zbonik ♂→♂ Spo 968, 187 (1876); Ty zbojniku, ty jeno ludzi zabijasz ♂→♂ StaM 999, 282 (1872); hundsot u. zbonik ♀→♂ Żęd 771, 145 (1862); bicie [bijcie] dobrze tych Guzików, bo to są zbójnicy ♂♀→♂♂, Guzicy niebiją pięściami, tylko świecznikami, tarłami, jak zbójnicy ♀→♂♂ Żęd 771, 242 (1864).

ZDECHLINA

pogard. 'człowiek wywołujący wstręt'

Te sdechliny wegnito [ty zdechliny wygnito] ♀→♂ StOp 967, 427 (1937).

ZDECHNAĆ

pogard. 'umrzeć'

ty ośle przeklęty, ty czarachu, kiedyby ci, ty przeklęty czarachu stodiobelsky, dupy nie obrobił, to byś ty zdechła ♂→♀ Izb 987, 205 (1872); ty chudy psie; ty zdechniesz jak mój gąsior; coż ty to ten chudy pysk tak na mnie rozdzierasz? ♂♀→♂ Kol 973, 75 (1854); ta sucho marcha, ke by sdechua, ke by jun sguadicz [kieby zdechła, kieby ją zgładzić] ♀→♀ KŚI 980, 304 (1929).

Fraz. Kimś się uląc a kimś zdechnąć 'pozostać kimś przez całe życie': Ty przeklęty loncie, boś się lońtym uląg a lontym zdechniesz ♂→♂ Kiel 983, 87 (1886).

Ktoś zdycha, a zdechnąć nie może 'ktoś żyje za długo': ten stary pieron, ta suchyta, bo zdycha a zdechnąć nie może, a smierdzi zdaleka, bo jej ze ślypi ciecze jak suce; dobrze było staremu pieronowi noscic [nosić], co żaden niewidiał ♂♀→♂♀ Kad 996, 22 (1865); Twój ojciec jak pies pod kołem zdechł ♂→♂; Jego – Kossoków – ojciec zdycha a niemoże zdechnąć ♂→♂ StaM 998, 240 (1887).

Zdechnąć jak pies (pod kołem) 'umrzeć nagle, bez sakramentów': ty mżigodzie, ty kłaku, ty psiaro, bo tak zdechniesz, iak ten pies, teras póc a weś gose, a żeżer go, keś go stżelół ♂→♂, ty kłaku, bo żeś kasikowy [Kazikowi] wszystkie wewiory za stżelół, boś niemioł co żrać, a ponownie es z fletą lottoł, a kuropatfę es bes szonąg zabiół ♀→♂ Łaz 988, 334 (1891); Ci prawie tak przyjdzie, jak twojemu ojcu, bo ty zdechniesz jak pies; ty dioble ♂→♂ Roz 1031, 48 (1887); Twój ojciec jak pies pod kołem zdechł ♂→♂; Jego – Kossoków – ojciec zdycha a niemoże zdechnąć ♂→♂ StaM 998, 240 (1887); Ty gminski złodzieju, boś sobie zgminskich kamieni chlew wybudował; boś wnocy te kamienie woził. Pięc dni będę święcić, jak zdechniesz ♂→♂ StaM 1000, 122 (1895).

ZDYBAĆ

'spotkać'

pogroz. ty gidzie, smierdziuchu, kotonie, masz na łebie kotuna, a dzieci smierdzą, boście chciały do grofki iść na służbę, ale smierdziecie, wy gidy smierzące ♀→♀♀; Ten głupi wąs kulawy, bo jakgo gdzie na dródze zdybam, to go kamieniem zabiję ♂→♂ Żęd 976, 351 (1879).

ZDYCHAĆ

pogard. 'umierać'

Fraz. Ktoś zdycha, a zdechnąć nie może 'ktoś żyje za długo': ten stary pieron, ta suchyta, bo zdycha a zdechnąć nie może, a smierdzi zdaleka, bo jej ze ślypi ciecze jak suce; dobrze było staremu pieronowi noscic [nosić], co żaden niewidiał ♂♀→♂♀ Kad 996, 22 (1865).

Zdychać od głodu 'przymierać głodem': gałganie, kłaku ♂→♂, kurwo, ja mam dziecie, a ty mosz gówno, bo ci zdychają od głodu ♂→♀ Kad 996, 182 (1872).

ZEPSUĆ

1. *'uszkodzić coś'*

Kowal mi woz zepsuł, bo mi go zle okuł ♂→♂ Łaz 988, 182 (1876).

2. *'zerwać czyjś kontrakt, zaszkodzić komuś w interesach'*

Bombig, a wy mi tę miechowkę dajcie ♂→♂; Wy pioruny; boch kwoli jej chłopca reński musiał zapłacić; ale poczekaj, ona tej krowy nieprzeda; bo gdzie się obroci, to ja jej zepsuję ♂→♀; Marcha ♂→♀ Płuż 1002, 106 (1873); ten Jasiow złodziej, bo z lasa w nocy balk ukradł; gdyby się chciał ożenić, to mu wszędzie zepsuję, choćby najdalej szedł [p. 132] sobie jakiej szukać, bo to jest zbojnik, drzik, onby kobietę zabił ♂→♂ Płuż 1002, 131-132 (1874).

ZESRAĆ SIĘ

wulg. *'oddać stolec'*

paskudnica, bo się zesrała ♀→♀ Kol 974, 68 (1845); Ten czarny wąs! Ci cygani, Ci gałgani! Trzy razy ogłupioł, a jego kobieta się dziewięć razy zesrała! ♀→♂ Łaz 988, 259 (1884).

ZESRANIEC

wulg. *'człowiek budzący odrazę; także człowiek zbyt młody, by traktować go poważnie (?)'*

Ty podciepie, ty sesrańcu, ty niedołungo, wy gizdy ♀→♀ KŚl 980, 348 (1933).

ZESRANY

'tu: bezwartościowy, budzący wstręt'

te sziochu sesrane [ty szczocho zesrany], Kurwo ♂♀→♀; Kurwiorzu ♂♀→♂; te Ogołono Kurwo ♂♀→♀; Sodiu [złodzieju] ♂♀→♂ StOp 967, 375 (1933).

ZEŻERACZ

'człowiek, który przejada, marnuje dochody'

zeżyraczu, tyś już dość pozeżyroł, zeżer jeszcze to ♂→♂ Kad 996, 186 (1872); Cyganie, zeżyraczu ♀→♂ StaM 999, 225 (1860); ty smyku, cyganie, gołozicie, kłaku ♂♀→♂; wy zeżyraczu, boście moją procę zeżarli ♂→♂♀ Żęd 774, 26 (1853).

ZEŻERAC

pej. *'zjadać'*

Bo to klimioniowi, butoniowi, kiedrozowi zeżyrają ♂→♂; Tyś chciał, cobychci na galaty dał – Boś z Pietrowskim chciał kordowi krowy powywodzić ♂→♂ Płuż 1002, 161 (1875); ty Pieronie, tys mi mojań Budań wykuszol [wykurzył 'wypalił'], bo ty ze Świnioń lygołsz, twoje prosińta czy Kartofle ze żeroń, moje Dzeci to jadajon Rysch [ryż] ♂→♂ Rożn 772, 62 (1902); gminski złodzieju, garboczu, cyganie, byku, krupy i jagły mi zeżyraź ♂→♂ StaM 999, 237 (1870).

ZEŻERAK

‘człowiek ciągle głodny, taki, który zje wszystko’

czarownicą, suką, bo masz dziecków jak psów, damą, głodniocy, zeżyrocy; a twój przedał dąb Szczeponkowi a Pietrzinskiemu ♀→♀♂ Kad 996, 18 (1865).

ZEŻREĆ

pej. ‘zjeść; przzen. zmarnotrawić, także ukrasć’

Tyś mi 4 grosze zeżarł; ta kanalja, bo jej się łeb trzęsie, a jeszcze jej się bardziej będzie trzęść za moję krzywdę ♂→♀ Ad 449, 244 (1880); ty przekłety złodzieju, boś mi gąsięta zeżar ♀→♂ Kad 996, 48 (1867); zeżyraczu, tyś już dość pozeżyroł, zeżer jeszcze to ♂→♂ Kad 996, 186 (1872); Kampczyk Malerz moje prosię ukrad i zeżar ♂→♂ Kiel 983, 101 (1887); To jest Rotherka. Gdy ja Rotherów ujrzę, to mi się srać chce ♂→♀, Ten krzywdziorz, bo mi wielką krzywdę zrobił, onego zato robaki i wszy zeżerą ♂→♂ Kiel 984, 2 (1863); Niech sobie tego gęsiora zeżerą ♂→♂ Kiel 984, 260 (1880); Tyś herbow [‘spadkobierców’] okradł! Tyś nam miedzę i przykopę wydarł i zezarł, tobyś się mógł wstydzić! ♂♀→♂ Łaz 988, 116 (1875); Zapłóćcie nam naszą kurę, coście ją nam zeżarli ♀→♀ Łaz 988, 205 (1878); Fain moje gęsi zeżarł! ♂→♂ Łaz 988, 234 (1881); Gainsi i się sachząę, mugła jum saros dobiz i sesraz [gęsi jej się zachciało, mogła ją zaraz dobić i zeżreć] ♀→♀; ja, tis buą, po ja mom Swatkow, zo cie wicielei, cos jom kopatzkum bieja [ja, tyś biła, bo ja mam świadków, co cię widzieli, coś ją kopaczką biła] ♀→♀ Łaz 988, 320 (1890); Wycislo zezarł chleb Joklinim dziecum, rzyto w świę ny [wzienny?] Wycislowje a sesarli je [Wycislo hat den Jokiels Kinder Brodt gefressen, das Korn haben Wycislo’s genommen und aufgefressen] ♀→♂ Łaz 988, 322 (1890); ty mżigodzie, ty kłaku, ty psiaro, bo tak zdechniesz, iak ten pies, teras póc a weś gose, a żeżer go, keś go sztelół ♂→♂, ty kłaku, bo żeś kasikowy [Kazikowi] wszystkie wewióry za sztelół, boś niemioł co żrać, a ponownie eś z fletą lottoł, a kuropatfę es bes szonąg zabiół ♀→♂ Łaz 988, 334 (1891); Młodzi Krakowie mi kapustę zeżarli ♂→♂ Łaz 988, 351 (1893); Ty osobliwie, kieś mi zeżar tela, to zeżer mi ostatek ♂→♂ Płuż 1002, 80 (1872); łońskiego roku toś mi gęsi zeżar ♂→♂ Płuż 1002, 99 (1873); bestyo, pionon; bestyo haransa, boś bratu placek zeżar ♂→♂ Płuż 1002, 120 (1874); Ty przekłety kłaku, ty cyganie, boś niemasz narano co zeżrać, toż chcesz, cobych ci nawalył – nasrą ci ♂→♂; Jenó sobie daj pozór, bo jak ja ciebie raz kędy dopadnę, to mnie sobie ty będiesz pamiętał ♂→♂ Płuż 1002, 140 (1874); Ta chałupa nie jest wiecej wert, jeno wziąć a zapalić; a tak [p. 227] na to przijdzie – jużeście zeżarli cukier, teraz bydło moję słome będzie żrać ♀→♂; Pojdzie teraz z tą słomą gorzi, jak stę cukrę szło; Złodzieje, lichfiarze tu jeno są; aby w tę chałupę jasne pioruny prały; aby się to w proch obrociło ♂→♂; choćbychmy tam i szukali, to tam baba z basę nie da szukać – tu w tej chałupie cała ta familia są sami złodzieje ♂→♂ Płuż 1002, 226-227 (1877); Wy krzywdrzosze, pozerzarliscie nam wszystko z tej budy: drzewo, owies i słomę, teraz pójdz a zerzer mi jeszcze tę budę swoim srogim pyskiem, bo mnie już 6 lat okradacie, wy złodzieje ♂→♂♀ Roz 1031, 44 (1887); Theodor Steindor swojā

matką zezarł ♀→♂, [p. 104] trąba piorunska ♂→♂ Roz 1031, 103-104 (1895); Ty złodzieju, boś mi moje ogorki zezarł, i za nieś wesele wystroił ♂→♂ Spo 968, 77 (1868); wy psiorze, wyście Kojowi psa zezarli, syn twój mnie psa zabił ♂→♂ Spo 968, 109 (1870); te huzicie; te grechu; tyś mi zezarł dwa miechy żyta ♂→♂ StaM 999, 73 (1860); zezarłeś nam półtora sta Talarow, zezarłeś nam nasze wiano, ty łapikasza ♀♀→♂ Szym 992, 81 (1874); ty smyku, cyganie, gołozicie, kłaku ♂♀→♂; wy zeżyraczu, boście moią procę zezarli ♂→♂♀ Żęd 774, 26 (1853); Ojciec mnie chleb zezarł ♂→♂ Żęd 976, 372 (1880).

Fraz. **Wszy kogoś zeżerą 'ktoś jest brudny, zaniedbany'**: powiedz temu husitowi, że go wszy zeżerą między temi husitami ♂→♂ Izb 987, 204 (1872); Ty Wszołżu, Ciebie Wszy zeżerą ♀→♂ Kroś 994, 231 (1858); ten piorun, jeno w karczmie siada, ślepie a nic nie robi; deputat za darmo zere ♂→♂; onego na ostatku jeszcze wszy zeżerą ♀→♂ Płuż 1002, 36 (1870).

ZĘBACZ

'człowiek o wydatnych lub zniekształconych zębach'

Ten kłak szwiec powiedzie urząd na wole do żyta ♀→♂; Ta bezstyjo przekłeto czarno ♀→♀; Ty ślypokou, ty gałganie zewców, ty zęboczu, ty wargoczou ♀→[12-l. dziecko] StaM 998, 62 (1876).

ZĘBSKA

zgr. 'zęby'

Fraz. **Mieć zębska jak kłacza 'mieć duże zęby'**: ty jaka srześ, to tam swiaczoł abo tyn głupi Woyok twoi [ty jaka żeś, to tam świadczył albo ten głupi wojak twój] ♂→♀; wy złodzieje, wy kwainti [chwanty], wy łacie [luncie], wy wszorze, bo mie drzewo kradniecie ♂→♂♀; ty kłaczo, bo mosz zamska [zębska] jak kłacza, ty kurwo, bo sieć [żeś] miała spiewołka ♀→♀ Łaz 988, 328 (1891).

ZĘBULA

'kobieta o wydatnych lub zniekształconych zębach'

zębulo und smarkulo ♀→♀ Kol 973, 146 (1855).

ZGINĄĆ

Fraz. **Zginać od** czyjejs ręki *'zostać przez kogoś zabitym'*: przekłety złodzieju; kłaku; cyganie; ja ciebie muszę zabić na pierwszej lepszej drodze, od mojej ręki musisz zginać, co mnie będziesz pamiętał ♂→♂ Ad 449, 175 (1876).

ZGINIONY

'zabity'

pogróż. Ty Boryczki złodzieju, będziesz dzieci okradał, ty wieprzu, ty muszisz kiedy od mojej ręki być zginiony, ty gałganie Boryczki, ja cię ozerwię i w jeziorze utopię ♂→♂ StaM 998, 31 (1874).

ZGŁADZIĆ

'zabić'

ta sucho marcha, ke by sdechua, ke by jun sguadicz [kieby zdechła, kieby ją zgładzić] ♀→♀ KŚI 980, 304 (1929); Boś ty chciała być panią dochodnią; alebyś całe państwo oszpeciła. Ty tajemno kurwo; boś już ty wiele dzieci zgładziła. Schendzielorze są wszyscy złodzieje; ty giździe ♂→♀ Płuż 1002, 149 (1874).

ZGNIĆ

'zepsuć się; tu: przen. umrzeć'

Fraz. W areszcie zgnić 'spędzić resztę życia w więzieniu': ty gminski złodzieju, ty musisz w hereście zgnić, iak twój ojciec, bo twój ojciec zabił Ulfika, ty gminski Flankierzu, bo cię tą kónwią zabiję ♀→♀ Rozm 1003, 293 (1885).

ZGNIĘY

'zepsuty; także: leniwy'

Te pieronsko Kurwo, wylajerowano, wydupzono, oborübo ['kalarepo'] sgniło ♂→♀ Kol 970, 384 (1933).

ZGNITEK

'człowiek leniwy'

Ty zgnitku zgnity, bo ci garło gnie [gnije], ty zaraza ♀→♀ Dziew 777, 170 (1928).

ZGNITY

'zepsuty; tu: leniwy'

Ty zgnitku zgnity, bo ci garło gnie [gnije], ty zaraza ♀→♀ Dziew 777, 170 (1928); Tyś jest zgnity, twoja Matka w herescie siedzi ♀→♀ SuŁ 991, 16 (1903).

ZGODZIĆ SIĘ

'pogodzić się, dojść do porozumienia'

Fraz. Z nikim nie móc się zgodzić 'mieć charakter kłótniwy, skłonny do sporu': Ty larwo przekłeta, ty różancowa, bo do rożanca należysz, a diabeł ci u nóg wisi, ty święta, bo się znikim nie możesz zgodzić ♀→♀ Ad 449, 231 (1879).

ZGWAŁCENIE

'gwałt na kobiecie'

wyuczniczka Maryja Drysch z małych Staniszcz tego samego jego syna Franciszka o zgwałcenie na ściesce w lesie onej posądzała ♀→♂ Spo 968, 68 (1868).

ZIEMIA

pogróż. Ty jasny pierunie, Ty smarkulo! Ty tu nie masz nic do rozkazu. Jak cię liznę w pysk, to się ziemi chycisz. Ty sobie gąsionę przedemną utrzyj! ♀→♀; Ty motyko, Ty gizdulo, Ty mnie nie masz nic do rozkazu! ♀→♀ Łaz 988, 255 (1884).

Fraz. Ktoś **nie jest godny/wart, iże go (święta) ziemia nosi** *'ktoś nie jest nic wart'*: ona nie jest godna, iżby ją święta ziemia nosiła, bo ona jest złodzi całego gminu ♀→♀ Izb 987, 228 (1873); Ty świno – tyś nie iest Katolik, bo ty siadasz u Pieszczana przy kwarcie, tyś iest falszywy człowiek, tyś iest taki urzędowi, ale ia by cię nauczył, tyś nie iest wart, iże cię ziemia nosić ♂→♂ Rozm 1003, 214 (1869).

Ktoś **nie jest wart, żeby go ziemia przykryła** *'ktoś nie jest nic wart'*: Ty krzywdziołzu, scochu! Nażarłeś wurstow za te krzywdę ludzką! Chcesz być szołtysem, ale już nie będziesz za niego, bo mamy požądniejszych, jakés Ty jest! ♂→♂; Ty krzywdziołzu! Widać tę krzywdę na Tobie, na Twoich dachach. Gnojnicami dachy przykrywasz, płoty kamieniami zatykasz. Tyś nie jest wert, zeby cię ziemia przykryła za ta krzywdę ludzką! ♂→♂ Łaz 988, 231 (1880).

Z ziemią kogoś zrównać *'przewrócić kogoś, uderzyć tak, aż się przewróci'*: *pogróż.* Ty psie stary, ty huncfocie; bo cię ze ziemią z równą [zrównam] ♂→♂ Płuż 1002, 172 (1876); ty pierunie, ty bestijo; Ty złodzieju, bo cie zaraz ze ziemią z równą; ty giździe; ty parszywsze [parszywce] ♂→♂; Wy bestije, djoblice, parszywce; boscie wy nie są takie jak insze ♂→[dzieci] Płuż 1002, 205 (1876).

ZJADEK

'człowiek ciągle głodny, nienasycony'

przekłęci zowiśnicy, przekłety trupie, wikodlaku, przekłęci zjotkowi ♀→♂ Kad 996, 183 (1872); Hu<n>dsfocie – Byku – Gałon – Bestyioł – Zjodku ♂♀→♂ Kroś 993, 79 (1859).

ZŁODZIEJ

'człowiek, który kradnie'

ty złodzieju, ty żebroku, ty świniorku, bo z ciebie u Szrajera płaszcz zrywali ♂→♂ Ad 449, 18 (1864); ci choncfoci, ci złodzieje, bo po nocy chodzą ♂→♂♀; ta stara bestya ♂→♀; bo jak tam do izby wejde, to ich wszystkich pozabijam ♂→♂♀ Ad 449, 24 (1864); ty złodzieju, ty gałganie, ty smarkoczu, duźniku ♂→♂ Ad 449, 39 (1865); tyś jest cygon, złodziej, chwant, szulerz, wicłacz ♂♂→♂ Ad 449, 40 (1865); ty złodzieju, marcho, polko, chudyko, pragliwce i bogaczu ♀→♀ Ad 449, 63 (1867); einen Esel, trąba, złodziej, gid ♂→♂ Ad 449, 141 (1874); przekłety złodzieju; kłaku; cyganie; ja ciebie muszę zabić na pierwszej lepszej drodze, od mojej ręki musisz zginąć, co mnie będziesz pamiętał ♂→♂ Ad 449, 175 (1876); złodzieju, lichwiorzu, boście się już dość mojej pracy nażarli ♂→♂ Ad 449, 186 (1877); mussimy go zabić, musimy go przepuczyć, aż tu na tym miejscu zostanie ♂♂→♂; bestyo przekłeta, ty złodzieju, bo ty jeno kradniesz ludziom te pieniądze, ty musisz być zabity ♂→♂ Ad 449, 195 (1878); Ty przekłety gidzie, złodzieju, boś kury pozeżyroł i kokoty ♂→♀ Ad 449, 209 (1878); Małkowie są złodzieje, pierony, bestyje ♂→♂ Ad 449, 211 (1878); Wy złodzieje, rabierzy, co tu chcecie, lumpi ♂→♂♀ Ad 449, 213 (1878); Tyn to może powiedzieć, zem zająca zastrzelił, taki karlus, co Malejczyny 17 miechów żyta ukradł, tyn złodziej ♂→♂ Ad 449, 217 (1878); Hermansa jest gałgan,

lump, złodziej, cygan ♂→♂ Ad 449, 229 (1879); wy złodzieju, boście mojemu chłopu markę ukradli ♀→♂ Ad 449, 247 (1880); Ty złodzieju, gałganie, t<r>upie ♂→♂ Ad 449, 248 (1880); wy przekłety złodzieje, rabierze, co tu chcecie ♂→♀ Ad 449, 254 (1881); kurwo, giździe, złodzieju ♀→♀ Ad 449, 262 (1881); Kowoliczko, wasz synek nam króliki zabił a do izby wrzucił, wy złodzieje; ty kurwo, motyko, giździe ♀→♀ Ad 449, 264 (1881); Ty chacharze, złodzieju, gałganie, boście na Petergrätzu kolonią przesrali a przyszlście na Pustkowie, aby zaś to przesrać, świnió, będą na cię pasować, aż krupy ochłodzisz, Potampku, nosiłeś rasikoń [‘koniczynę’] w miechu ♀→♂ Ad 449, 268 (1881); Ty piorunski złodzieju pierwszej klasy, wszorz, lumpie, chwancie ♂→♂ Ad 449, 270 (1881); Złodzieje, kradniecicie a stroicie się, kurwiożu, pieronie ognisty, jużś miał raz okno wytrzaskane, a jeszcze je raz wytrzasną ♀→♂ Dziew 777, 41 (1923); Paskudniku, złodziedziey [sic] ♀→♀ Izb 986, 41 (1859); przezywał złodziejem, do twarzy kilka razy rznął i kłobuk [‘kapelusze’] potargał ♂→♂ Izb 987, 94 (1869); ona niejest godna, izby ją święta ziemia nosiła, bo ona jest złodzi całego gminu ♀→♀ Izb 987, 228 (1873); ty sciero, ty murzinie, złodzieju, boś nam okno wytrzaśł i 10 talarów ukradł, ty zboniku, boś pańskiego kowola zabił ♂→♂ Izb 987, 269 (1876); ty złodzieju, smarkaty koniu, głombiu, wole, ośle ♂→♂ Kad 996, 4 (1864); wy pieróni, wy hondsfonci, ogrózdzie sobie płot żelazem, a nie wypłacajcie raifami długami; Mokwowie są hondsfoci, cygani a złodzieje ♂→♂♀ Kad 996, 4 (1864); ty pieroński złodzieju, boś mi karminę z chlywa z futtrował ♂→♂ Kad 996, 6 (1864); ty pieroński złodzieju, boś od Dombrowskiego żyto wynosił ♂→♂ Kad 996, 6 (1864); ty złodzieju, kłaku, gałganie, pieronie, bo ciebie diabli tu ztąd wziąć muszą ♂→♂ Kad 996, 15 (1865); ein Dieb (złodziej) ten kielczon, und sein Weib ist eine Hundin (suka) ♂→♂♀ Kad 996, 18 (1865); ty ziołdku, ty złodzieju, ty gałoniu ♀→♂ Kad 996, 19 (1865); ty złodzieju, bigoniu, garbocz, szpotloku, jak cię między 4 oczami trafię, to więcej do domu nieprzidziesz ♂→♂ Kad 996, 20 (1865); ty złodzieju, gałoniu, wszołrzu, kiędrozie, byku ♂♀→♂ Kad 996, 21 (1865); ty złodzieju ♀→♀ Kad 996, 23 (1865); bykiem, kiędrozem, złodziejem; nieprawem człowiekiem, szulerzem a wichłaczem ♂→♂ Kad 996, 31 (1866); bykiem, kiędrozem, złodziejem [p. 33] a pazurnikiem ♂→♂; strachu, gizdoku, paskudniku, sowo ♀→♀ Kad 996, 32-33 (1866); złodzieju, rabierzu, kurwo ♂→♀ Kad 996, 35 (1866); ty smyku, gałganie, łachu, loncie a złodzieju ♂→♂ Kad 996, 36 (1866); ty złodzieju, kłaku, krziwdziołzu ♂→♂ Kad 996, 37 (1866); ty złodzieju, przekleto motyko ♂→♀ Kad 996, 37 (1866); ty złodzieju, boś ty taki złodziej jak twój ojciec ♂♀→♂ Kad 996, 39 (1866); ty przekłety złodzieju, boś mi gąsięta zeżar ♀→♂ Kad 996, 48 (1867); złodzieju, smykiem, rabierzem, że ludziom popodwórkach bierę, a że Mędowi na łące siano i trawę krad ♂→♂ Kad 996, 75 (1869); ty złodzieju, tyś porombał płot w oborze a wziół 9 koźlin a szajty korzeńcowe z Borytsche z obory z Strzeleckiej ♂→♂, ty fałszywy przisiężniku, ty Gogoliniorzu, zaś pujdziesz do Gogolina siedzieć, ty sośniczka, ty proznoku, ty gnojku ♂→♂ Kad 996, 76 (1869); Ty dłużniku, ty kłaku ♂♀→♂; ty złodzieju, kłaku, dłużniku ♀→♂ Kad 996, 78 (1869); ty kurwiożu, jajca ci przy samej rzici

uciąć, ty złodzieju ♂→♂; ty kurwo a motyko, by was pierón pobił, bo prędzej niebędzie lepszy ♂→♀; wy leberańci, ja was wyszykuje, przide tu później ♂→♂♀ Kad 996, 80 (1869); ty złodzieju grofski, ty cyganie, ty łącie, ty szarciuchu ♀→♂ Kad 996, 124 (1871); krzywdziozu, złodzieju, ludzi okrodoosz, góńcie tych bogufanów ♂→♂ Kad 996, 141 (1871); złodzieju, boś mi powroz ukradła ♀→♀ Kad 996, 178 (1872); złodzieju, bośmi koło ukrod, pieronie przeklęty, ty zniszczyć musis, ukradłeś mi żyto, płotnemeś się dzielił ♂→♂ Kad 996, 190 (1872); chudy psie, slimoku, na moja kobieta mi skołkoł, słodzieju, Keissowis kartofle ukrodł, ja ciebie musza zabić, motyko, gizdzie ♂♀→♂♀ Kad 996, 200 (1873); ty pieronski złodzieju, boś karczmożowi sakwę ukradł, wyleż sam, ty pieroński złodzieju, to ujdździesz, co ci zrobiem ♂→♂ Kad 996, 228 (1874); przy wypłacie 3ciego sierpnia w Karczmie 1 Markę ukradł ♂→♂; złodziejem ♂→♂ Kal 447, 73 (1889); wyjachraną motyką i wojanką ♀→♀; złodziejami ♀→♀ Kal 447, 75 (1889); Ty pieruński złodzieju, boś wywianowół dziochę z ósmset twardych [‘talarów’] ♂→♂ Kal 447, 125 (1895); Tyś złodziej i masz wszystko kradzone, i masz dziecka niepoczciwe ♀→♀ Kiel 983, 26 (1882); Pojdz, Ty krowi waku; Ty cygano; cały świat obleciałaś; Ty siwo młotyko, tak jak złodziej lotoż; czarownicaś jest. To mie są w rzić pocałuj; Ty czorny wrózu. Ty czorno wrono; Ty czarno torbo; tak tyn ogón za dupą nosisz ♀♀→♀ Kiel 983, 31 (1882); Młotyko! paskudniku! złodz<i>eje! ♂→♂♀ Kiel 983, 70 (1885); Thekla, poč jeno; Ten mur, co mi od mojej chałupy niszczycie, do kwietnia ma być obciepany; Wy pieróny, wy złodzieje, jo was nauczę; To sa macie fórtka, wy złodzieje ♂→♂♀ Kiel 983, 88 (1886); Ty stary złodzieju; tyś Maroniowi ukrołd wiepsza i masło, i kołocz z pieca, jako teraz i gąsiora. Ja cię muszę zabic abo cie zastrzela, jak na pole wnocy pojdziesz ♂→♂ Kiel 983, 91 (1886); Wy złodzieje, wy rabierze, boście mie sa okraćc przisli ♂→♂♂ Kiel 983, 117 (1888); Ty pieroński ślepoku, bo cię zaroz roztargą, wy złodzieje ♂→♂♂ Kiel 983, 121 (1888); Ty kurwiorzu, boś już łotysioł od tego kurwiectwa; iże jaki wzici, taki wlebie, takół bestyjoł, złodziej, szubert, pieron ♂→♂; ty kurwo miedarskoł, boś talyrze, rzymły, wuszty pokradła ♂→♀ Kiel 983, 123 (1888); zbojnik, złodziej, kurwiarz und szurlok ♂→♂ Kiel 984, 48 (1867); kurwa, Zwodze, Jachranjetz stari [kurwa, złodziej, jachraniec stary] ♀→♀ Kiel 984, 184 (1877); ty szołtyssie, ty jesteś złodziej, boście wzieni pieniądze, a nieoddaliscie cie, a wyście mnie wydali zamiast jednego młynarza ♂→♂ Kol 971, 174 (1868); Hundsfotami, złodziejami, bo was zabiję, przeżywał ♂→♂♀ Kol 971, 178 (1868); złodzieję, brodała wąsała, kłakę, gałganę, ty pojdziesz żebrać i.t.d. nazwał ♂→♂ Kol 971, 209 (1869); pięścią w głowę a ręką w twarz uderzył i złodzieję przezwał ♂→♀ Kol 971, 246 (1870); Tiys iest ten nowiegsche Suodzie na Colonnowski, Tiy Gidze [tyś jest ten nowiekszy złodziej na Kolonowskim, ty gidzie] ♀→♂ Kol 972, 19 (1901); Ze zie sche Koambi, ty pscheklento kurwo (Willst du Tauben du verfluchte Hurre) ♀→♀; Kurwiosch, Sodzie, Ropschik (Hurrer Spitzbube Raubschütze) ♀→♂ Kol 972, 76 (1904); Tys jest największem grofskim złodziejem! ty kłaku! ♂→♂ Kol 973, 80 (1854); złodzieju, kurwo, nosolu ♀→♀ Kol 973, 174 (1855); Ty strupiołku – Ty złodzieju – Ty żadniku ♀→♂ Kroś 993, 5 (1858); Tyś

mi zdrzybię [zrebię] ukradł – ty złodzieju ♂→♂ Kroś 993, 78 (1859); wy złodzieju, bo jak wam z panskiy łąki brachnie, to potem z chłopskich bierecie ♂→♂ Kroś 1005, 40 (1879); ty złodzieju, ty przekłety slypiu, ty przekłety złodzieju, po [bo] ty ztego zyjesz ♀→♀, ty pierunie; zabija cię; ty przekłety złodzieju ♂→♀ KŚl 980, 28 (1884); pjerunje, sowodzieu [złodzieju] ♂♀→♂; ten stare swodzie [złodziej], zo tela bes powstanie nakrot ♀→♂ KŚl 980, 297 (1929); To jest złodziej, co każdy dzień kradnie! Ten złodziej, ta przekłetoł bestyjoł na mnie przysiogoł; Ta bestyjoł! Na pierwszej lepszej drodze zabiję go, jak go dopadnę ♂→♂ Łaz 988, 67 (1873); Ty pierunie! Ty złodzieju! Ty kłaku! ♂→♂ Łaz 988, 108 (1873); Ten gospodarz, co tu w tem dumie mieszka, jest złodziej; Tyś jest złodziej, boś sobie klaczę za moje pieniądze kupił! ♂→♂ Łaz 988, 147 (1876); Ty bestyjo, ja Cię muszę udawić! Ty złodzieju diobli, ja Cię muszę na pierwszej lepszej drodze zabić i do pierwszej lepszej dziury wkręcić, to sobie będziesz pamiętać od moich rąk. Ja Cię muszę zabić! ♂→♂ Łaz 988, 157 (1876); Ty złodzieju, Ty moją procą zyjesz, 40 Twardych [‘talarów’] dał ci Grätzer więcej, mieniał byś moją procę! Mień swoje pieniądze, nie moją pracę! ♀→♂ Ty pierunie, Ty bestyjo, Ty złodzieju, boś mi pismo ukradła ♂→♀ Łaz 988, 162 (1876); Ty przekłety złodzieju; Ty heksie, Ty gałganie, Ty kłaku, Ty złodzieju ♀→♂ Łaz 988, 176 (1876); Ty złodzieju, boś mi drzewa wmoim podworku ukradł! Ty złodzieju, boś Ceig w mieście pokradł! ♂→♂ Łaz 988, 178 (1876); Ty byku, Ty kiendrozie, Ty złodzieju, bo Twoje dzieci cukrowki ukradły! ♀→♂ Łaz 988, 179 (1876); Ty złodzieju przekłety! Kosęś mi ukradł ♂→♂ Łaz 988, 181 (1876); Ty łącie, bestyja, złodzieju! ♂→♂ Łaz 988, 202 (1878); Ty złodzieju, boś Marcinowi cygary ukradł! ♂→♂ Łaz 988, 204 (1878); Ty złodzieju, Tyś moje pieniądze przeżarł! ♂→♂ Łaz 988, 208 (1878); Błazek jest złodziej, bo mi ukradł kołko! ♂→♂ Łaz 988, 209 (1878); Ty ślimołku, Ty pars kocie! ♂→♂; Ty pierunie, już mnie nie będziesz do ceitungow stawiać! ♂→♂; Tys powysiekoł trowę, a zboże kradniesz z pola! ♀→♂; Ty złodzieju, boś siedem lot siedział w herescie! ♀→♂ Łaz 988, 219 (1879); Ty złodzieju, boś mi połkoszek ukradł! Idź na żaby, na grzyby do lasa, idź gęsi pasć! Ty smarkoczu, Ty pieruniu! ♂→♂ Łaz 988, 235 (1881); Julianna Gasch przynocowała złodzieja, leżała z nim pospołu w jednym łóżku a z nim się kurwiła, zaczem jej mąż Wojtek Gasch na słomie na ziemi w tej samej izbie spał ♀→♀ Łaz 988, 241 (1882); Jak byli Gasiowie komorą u Kuški, to jej kradli cukier, kafe i chleb! ♀→♂♀, Kupcie tę Stanicową chałupę a wyrzucicie z niej tych złodziei, tych Gasiow, to ich potem żaden nieprzyjmie komorą! ♀→♂♀ Łaz 988, 249 (1883); Jaś Wycisło, ten slimaty pysk, ta przekłeta świnia, diobli slimok, ten złodziej przekłety, dziesięć marek ukradł matce! ♂→♂ Łaz 988, 253 (1883); Ty złodzieju, Ty kurwiorzu, Ty gisdzie, Ty łącie, ja Cię przebiję tem nożę! ♀→♂ Łaz 988, 266 (1884); Ty złodzieju, strzępie, gałganie, szulyrzu, cyganie! ♂→♂ Łaz 988, 269 (1885); Poczkej jeno, bo ci powię coś! Ty byku, ty kurwiorzu! Ty Wojtala stary, ty przepukloncu, Ty złodzieju! ♀→♂ Łaz 988, 278 (1885); Niech sobie pamiętają, że ich będę skarzył, iże złodziei przechowują ♂→♂ Łaz 988, 280 (1886); Ty złodzieju, Ty smarkoczu! ♂→♂ Łaz 282 (1886); Ty kurwiozu stary, bo bieresz po 30 Marek za kurestwo! Ty złodzieju,

Ty bestyjo, Ty wypolaczu, Ty ślimołku! ♂→♂ Łaz 988, 294 (1887); Ty przekłety ryszoklu, złodzieju, Ty krzywdziorku, bos barucianom pieniądze ukradł. Tyś mię do fałszywej przysięgi namowoł ♂→♂ Łaz 988, 299 (1888); Ty Złodzieju: Tys mi porwoł wierchnią i spodnią Maselonka, garniec s kapustą, chusta i Marką Piniendzy ♂→♂ Łaz 988, 302 (1888); ty jaka szreś, to tam swiaczoł abo tyn głupi Woyok twoi [ty jaka żeś, to tam świadczył albo ten głupi wojak twój] ♂→♀; wy złodzieje, wy kwainti [chwanty], wy łacie [luncie], wy wszorze, bo mie drzewo kradniecie ♂→♂♀; ty klaczo, bo mosz zamaska [zębska] jak klacza, ty kurwo, bo sieć [żeś] miała spiewołka ♀→♀ Łaz 988, 328 (1891); złodziey mie rasikoń ['koniczynę'] wysiekoł, ale my iusz miarkuiemy, zaden inszy nie będzie iak Jasiek Chmortr [kmoctr], mi iusz wiemy od takiego człowieka, co ną to pedzioł, po całej nocy baituie, a rano go widzioł, iak wios toćkę [wiózł taczkę] rasikoniu. Ciotko, czem by on to te swięnie [świnie] żywioł! ♀→♂ Łaz 988, 331 (1891); ty ciganie, ty złozeju, siedzoł ies wheresze sa wągły [ty cyganie, ty złodzieju, siedzoł jeś w hereszcie za wągłe] ♂♀→♂ Łaz 988, 337 (1891); Frau Wycislo ist eine włoka, flompa, głupia ♂→♀, die Wycislo'schen Eheleute sind złodzieje i muszą pozdychać ♂→♂♀, Wycislo jest ryszok ♂→♂ Łaz 988, 351 (1893); Ty złodzieju, z mojej prace żyjesz ♀→♂ Płuż 1002, 5 (1869); głodnioku, bestyjo, mrzigiłodzie, złodzieje ♂→♂ Płuż 1002, 14 (1869); ty mnie wrzić całuj; ty mnie będziesz pamiętać; tyś jest złodziej, boś kołocz pokradła w Błottnicy ♂→♀ Płuż 1002, 19 (1869); Dłużniku, bestyjo, złodzieju ♂→♀ Płuż 1002, 46 (1871); Stary, siwy psie głupi, wy złodzieje ♀→♂; Ryszoku, ucinku, motyko chudo ♀→♀ Płuż 1002, 56 (1871); złodzieju; bo xiądż na kazatelniczy na ciebie wolali, iżeś 6 miechow żyta ukradł ♂♀→♂ Płuż 1002, 64 (1871); Złodziej, bestyjo, gizard ♂→♀ Płuż 1002, 65 (1871); Owczarz jest większy złodziej niż ja; on wszystkich ludzi ze wsi i ze dwora okrada ♂→♂ Płuż 1002, 76 (1872); Złodzieju, pyskoczu, bo wasze dziecka jeno są zbierane i znalezione ♂→♀ Płuż 1002, 84 (1872); Ty owies bieresz a kosterlitzowi przedajesz; złodzieju, ty giździe ♀→♂; Głucha marcho ♀→♀ Płuż 1002, 89 (1872); Złodzieju, bestyjo; boście ojca okradali, a teraz zająś mnie okradać chcecie. Pan Bog was karze, bo macie dziecko o jednym ręczysku ♂→♂ Płuż 1002, 110 (1873); złodzieju u. karłusku ♂→♂ Płuż 1002, 112 (1873); Urzędnik jest większy złodziej niż ja ♂→♂ Płuż 1002, 128 (1874); ten Jasiow złodziej, bo z lasa w nocy balk ukradł; gdyby się chciał ożenić, to mu wszędzie zepsują, choćby najdalej szedł [p. 132] sobie jakiej szukać, bo to jest zbojnik, drzik, onby kobietę zabił ♂→♂ Płuż 1002, 131-132 (1874); Ty co masz zrobić kapudrok, to zrobisz szosjaskłę a sobie zostawisz na westę; myślisz iżech ja taki złodziej jak ty? Ty smarkoczu, ty głupi trąba, ośle; Z półtory miary [p. 133] dwie westy robić, a jeszcze z klinami; niech diabli takiego krawca wezną ♂→♂ Płuż 1002, 132-133 (1874); Ty smarkoczu, złodzieju, gałganie ♂→♂ Płuż 1002, 137 (1874); Ty złodzieju; bo to wydarte; to w nic musi przyjść, ty dłużniku ♀→♂; Złodzieje, smarkoczu, ślimok, cygana ♀→♀; Złodziej, smarkocz, ślimak, cygana ♀→♀; To się w proch obrocic musi, to się musi w nic obrocic ♀→♂ Płuż 1002, 139 (1874); ty złodzieju, bosmi gnoj, kartofle, mąkę pokradł; ty soroniu ♂→♂;

ty garloczu, ty złodzieju ♀→♂ Płuż 1002, 146 (1874); Boś ty chciała być panią dochodnią; alebyś całe państwo oszpeciła. Ty tajemno kurwo; boś już ty wiele dzieci zgładziła. Schendzielorze są wszyscy złodzieje; ty giździe ♂→♀ Płuż 1002, 149 (1874); My też musimy iść do sekutnika, do tego cygona, do tego złodzieja; bo też Czapłowi krowę wywiódł ♀→♂ Płuż 1002, 153 (1875); Tyś jest tuplowany ['podwójny'] złodziej ♂→♂ Płuż 1002, 160 (1875); Ty złodzieju stary, ty mnie wrzić całuj, ty piorunie ♂→♂ Płuż 1002, 167 (1876); Wy leśni złodzieje, boście mi słomę pokradli [p. 173] Już wam teraz lasu brakło, to mi słomę bierecie ♂→♂ Płuż 1002, 172-173 (1876); Ty piorunie, gminski złodziej, bestijo, dłużniku, zbojniku; ty niemasz jeno żebraki ♂→♂ Płuż 1002, 173 (1876); Ty piorunie, ty baranko; [p. 176] Ty jasny piorunie, chudyko, złodzieju mojej prace, kłaku, jeno z lichwy żyjesz, co ja mam, to mam pocziwie, nie z lichwy, jak ty. Na sypanieś chodziła a nosiła do futernie ♂→♀ Płuż 1002, 175-176 (1876); Ty złodzieju, ty cygano, ty giździe ♀→♀ Płuż 1002, 186 (1876); Ty giździe, ty złodzieju ♀→♀ Płuż 1002, 191 (1876); gałganie, cyganie, złodzieju ♀→♂ Płuż 1002, 193 (1876); Ty wszorzcu, ty kurwiorzu, ty złodzieju ♂→♂ Płuż 1002, 197 (1876); Ty bestijo tyso, ty giździe ♂→♂; [p. 200] pocierze wykrencone; On jest złodziej, pańską słomę i drzewo szajtowe wozi ♂→♂ Płuż 1002, 199-200 (1876); ty pierunie, ty bestijo; Ty złodzieju, bo cie zaraz ze ziemią z równą; ty giździe; ty parszywsze [parszywczce] ♂→♂; Wy bestije, djoblice, parszywce; boscie wy nie są takie jak insze ♂→[dzieci] Płuż 1002, 205 (1876); Ty złodzieju, ty gałganie, tromba, piorunie ♂→♂ Płuż 1002, 213 (1876); Ta chałupa nie jest więcej wert, jeno wziąć a zapalić; a tak [p. 227] na to przijdzie – jużeście zeżarli cukier, teraz bydło moję słome będzie żrać ♀→♂; Pojdzie teraz z tą słomą gorzi, jak stę cukrę szło; Złodzieje, lichfiarze tu jeno są; aby w tę chałupę jasne pioruny prały; aby się to w proch obrocilo ♂→♂; choćbychmy tam i szukali, to tam baba z basę nie da szukać – tu w tej chałupie cała ta familia są sami złodzieje ♂→♂ Płuż 1002, 226-227 (1877); Rabierze, złodzieje, bo jeno chodziecie a kradniecie po sklepach, kęndy wam się daje ♀→♂ Płuż 1002, 235 (1877); Ty stary złodzieju ♂→♂ Płuż 1002, 239 (1877); ty polny złodzieju ♂→♀ Płuż 1002, 241 (1877); Ty złodzieju, bośmi wszystkie deski z góry pokradł, ty zbojniku, bo mnie chcesz zabić; ty giździe; ty kiędrozie, ty byku ♀→♂; Mnie się pięć funtow pierza z pierziny straciło, a wy oba o tym wiecie ♀→♂♀; Jest prawda, [p. 244] mnie się pierzy straciło z pierziny, a tyś była po żyda w mieście, posłałaś go do Obłoncza, dałaś się Oblonczczyną pisać, a u ciebie było moje pierzy, coś mu przedała ♂→♀ Płuż 1002, 243-244 (1877); Ty piorunie ognisty, ciebie piorun zabić musi, ty złodzieju ♂→♂; ty złodzieju, ty zbójniki [sic] ♀→♂ Płuż 1002, 249 (1877); Wy złodzieje; bo ten Cedzich nic nie robi jeno kradnie; bo księdzowi te zboże pokradł; nogi hadrami połowijał ♀→♂ Płuż 1002, 258 (1877); Wy złodzieje, po ślagach panskich chodzice [sic] po wykę, wy pioruny, wy bestyje ♀→♂♀; Wy pioruni, boście mi się kazali ożenić, a teraz się o mnie nie staracie ♂→♂♀ Płuż 1002, 261 (1877); ty złodzieju, ty pieniędzy nie masz, tyś to mięso Walloszkowi ukradł; ty rechtsanwaldzie, ty szurku; Pietrowski się z Chlubą sądzi, ale Chluba go nieporadzi zniszczyć, ja go muszę zniszcyc [sic]

na grunt; on mnie se będzie pamiętał, jego cały stateczek i wszystko straci; Ty Rechtsanwaldzie, ty giździe, co ty w gminie znaczysz? Ty złodzieju ♂→♂; Tyś mi mięso ukradł i 2000 twardych pieniędzy [‘talarów’]; to mnie sam w rzić całuj, tyś mi mięso i 2000 twardych ukradł ♂→♂ Płuż 1002, 269 (1878); Wy wichłacze, wy złodzieje, bo jeno z czyjego żyjecie ♂→♀; [p. 274] Smarkaty Jacobek ♀→♂; Foicy złodzieje [nazwisko Foik] [dziecko] →♂♀ Płuż 1002, 273-274 (1878); Ty kurwo, ty bestio, pierunie, złodzieju, a wróć, coś mi ukradła ♂→♀ Poz 982, 16 (1866); Ty złodzieju, boś w Kalinowie pierzyny pokradł ♂→♂ Poz 982, 28 (1866), Ty gałganie, ty złodzieju, bo okradasz ludzi, boś mi zaparł 25 talarów ♂→♂ Poz 982, 28-29 (1866); Ty ośle, ty trąba, ty złodzieju, boś forę ściełki za sprawunek flinty Koptoniowi dał ♂→♂ Poz 982, 32 (1866); Wy krzywdrzosze, pozerzarliscie nam wszystko z tej budy: drzewo, owies i słomę, teraz pójdz a zerzer mi jeszcze tę budę swoim srogim pyskiem, bo mnie już 6 lat okradacie, wy złodzieje ♂→♂♀ Roz 1031, 44 (1887); byku, kurwiorzu, złodzieju ♂→♂ Roz 1031, 50 (1888); przekłety cygan, złodziej, kwóli niego straciłem 20 talarów ♂♀→♂ Roz 1031, 53 (1889); złodzieju, wszorzu, motyko ♂→♀ Roz 1031, 75 (1891); złodzieju, lumpie ♂♀→♂ Roz 1031, 95 (1895); Te pierunie, te zodzieju, te curwiorzu, te że s Golzową se curwio [Ty pierunie, ty złodzieju, ty kurwiorzu, ty żeś z Golcową się kurwił] ♀→♂ Roz 1031, 161 (1901); Gminsky złodziej ♂→♂ Rozm 1003, 97 (1861); przekłety złodziej ♂→♂ Rozm 1003; 124 (1863); ty złodzieju; bo ty masz panski grunt; ty pieronie; ty zbóniku; ty Swinio; ty hondswoicie ♂→♂ Rozm 1003, 129 (1864); pierónski złodziej, pierónski ślepoku, pierónski gałganie, pierónski ♂♀→♂ Rozm 1003, 133 (1865); ty złodzieju; ty hondswocie; tyś większy złodziej iak ia; ty smierdzący przekłety poloku; boś ty wszędzie kradł, gdzieś był ♂→♂ Rozm 1003, 160 (1866); ty złodzieju; tys wszędzie kradł, i w Łankach; ty Polaku; boś ty owies kradł i u Herlitza przedawał; boś ty i twoje przyjacielstwo nic nie iest iak same złodziejstwo ♂→♂ Rozm 1003, 161 (1866); ty Pieronie; ty Bestia; ty złodzieju; ón mnie będzie pamiętać, ize raz z Sową byli w kupie ♂→♂ Rozm 1003, 169 (1866); złodziej; bo cię pierón musi wziąć; będziesz mię pamiętać; a ize ia nic nie poradzę; a ize ia nic ukraść nie poradzę; a ize mnie zebrokę zrobi ♂→♂ Rozm 1003, 169 (1866); złodziej; niestidniku ♀→♂ Rozm 1003, 177 (1867); ty swinio; ty złodzieju ♀→♀ Rozm 1003, 222 (1869); ty pierónski złodzieju; kłaku ♂→♂ Rozm 1003, 226 (1870); kłaku, lóncie, str<z>ępie, gałganie, złodzieju ♂→♂ Rozm 1003, 284 (1883); Strzępem; Cyganem; Chacharę, bo ci iajca wylazują; złodzieju ♂♀→♂ Rozm 1003, 288 (1884); ty złodz<i>eju, boś mi 26 Mk i 50 fenik. ukradł i konia mi zwiedł ♂→♂; iuz raz synowi pieniądze wziął, tu mu zaś te drugie zasmakowały ♀→♂ Rozm 1003, 289 (1884); złodzieju; nicpotok; prosnok; nic nie robi, tylko po swiecie iezdzi, a ludzi szydzi; ukradł mi 10 miechów kartofli, kury i kaczk; i po dródze ludzi okrada ♀→♂ Rozm 1003, 290 (1884); ty gminski złodzieju, ty musisz w hereście zgnić, iak twój ojciec, bo twój ojciec zabił Ulfika, ty gminski Flankierzu, bo cię tą kónwią zabiję ♀→♀ Rozm 1003, 293 (1885); Bestioń, Pieronem i Słodzeiem poprzezywał ♂→♂ Rozn 772, 72 (1904); jako złodziej wychodzisz ♀→♂ Spo 968, 60 (1868); Ty złodzieju, boś mi moje

ogorki zeżarł, i za nieś wesele wystroił ♂→♂ Spo 968, 77 (1868); złodziejem ♀→♀ Spo 968, 90 (1869); złodzieju, boś jarzębnicę i siekierę ukradł ♀→♂ Spo 968, 92 (1869); ty waku, kurwo, złodzieju ♂→♀ Spo 968, 105 (1870); psie ślepy, huncfocie, ty złodzieju ♂→♂ Spo 968, 112 (1871); ty luteroku, ty złodzieju ♂→♂ Spo 968, 151 (1874); ty byku, ty rabisiu, wy złodzieje ♀→♂♀ Spo 968, 159 (1874); sierociem złodziejem ♂→♂ Spo 968, 199 (1877); ty pieroński psie oparzony, ty złodzieju ♂→♂ Spo 968, 215 (1878); Tyś jest główny złodziej zwielkich Staniszczy, ty nie masz chłopca, jeno takiego pepusia ♂→♀ StaM 997, 3 (1899); Ty złodzieju, ty żydzie, bo cię zabić muszę ♂→♂ StaM 997, 5 (1899); Ty złodzieju, tyś mi pół dziołu ukradł, ty pieronie, jak cię na miedzy trafię, to cię zaraz uśmiercę, tyś bóty ukradł ♂→♂ StaM 997, 10 (1899); Wy pierony, wy złodzieje, ja tu panuję, nie wy ♀→♂ StaM 997, 29 (1900); niemiecko! kurwa, głupio! niemka, złodzieju, iże mnie musi zabić, jak mnie dopadnie ♂♀→♀ StaM 997, 74 (1902); Wyżcie są leśny w Mysłwińskim rewirze, a gdy kogo widziecie, to zaraz z skargą do ferstra [‘leśniczego’] Dürrego leciecie; wycużnicy są wszyscy złodzieje; zając mi na polu kapusta zeżarł ♂→♂ StaM 998, 4 (1872); ty złodzieju, ty pieronie ♂→♀ StaM 998, 28 (1874); Ty Boryczki złodzieju, będziesz dzieci okradał, ty wieprzu, ty musisz kiedy od mojej ręki być zginiony, ty gałganie Boryczki, ja cię ozerwię i w jeziorze utopię ♂→♂ StaM 998, 31 (1874); Ty złodzieju gminski, boś siągi pokradł. Ty cyganie, ty garboczu, dzieci masz żebrakami. Ty nie poradysz nic robić, jeno Josefie ciula do zici wrazić ♂→♂ StaM 998, 49 (1875); Ty zbojniczko, boś na drodze zabiła, ja ci tego dowiedam. Tyś się siedm razy kurwiła z moim pachółkiem, siedm razy skakał na cię. Ty złodzieju, boś mi rajchy [‘grzędy roślin uprawnych’] podobuła, Ty paskudnico jedna ♀→♀ StaM 998, 50 (1875); Ty pieronie łysy, ty pieronie ryszawy, ty złodzieju, ty klunkrze ♂→♂ StaM 998, 60 (1876); Co tam Janik, taki eisenbański, direkcyjski złodziej ♂→♂ StaM 998, 92 (1877); gminski złodzieju, garboczu, cyganie, byku, krupy i jagły mi zeżyraź ♂→♂ StaM 999, 237 (1870); złodzieje wieszolkowe, teraz was wyszykuję [nazwisko Wieschollek] ♂→♂ StaM 999, 259 (1871); ona jest świnią; ty motyko siwo; ty sucho żię zielono czarno, srokato; ty makoliczne nasienie Drzymałowe ♀→♀; Ty ciela ♂→♀; on jest huncwot; To jest moja praca ♀→♂; Jeno bij tego złodzieja, bo masz prawo do niego ♂→♀ StaM 999, 263 (1871); Klisch jest złodziej, łebek, pieron przekłęty, Klisch złodziej ♂→♂ StaM 1000, 34 (1893); Ty jękocie, ty chapciu, ty słodzieju ♂→♂; Ty pieronie, to masz pierona, ty staro fersterko, ty kurwo ♂→♀ StaM 1000, 75 (1894); Ty gminski złodzieju, boś sobie zgminskich kamieni chlew wybudował; boś wnocy te kamienie woził. Pięć dni będę święcił, jak zdechniesz ♂→♂ StaM 1000, 122 (1895); Złodzieje, boście mi powijaki, kapelki i durkula [pieluszki, czepeczki i spódnice] zplota pokradli, wy Waimany, wy jasne siarczyste pierony [nazwisko Waimann] ♀→♂♀ StaM 1000, 187 (1897); tyś jest złodziej StaW 969, 59 (1859); te sziochu sesrane [ty szczocho zesrane], Kurwo ♂♀→♀; Kurwiorzu ♂♀→♂; te Ogolono Kurwo ♂♀→♀; Sodiū [złodzieju] ♂♀→♂ StOp 967, 375 (1933); Ty świniorzu, ośle, złodzieju twych dzieci ♂→♂ SuŁ 989, 25 (1868); ty złodzieju toszecki, ty galganie ♂→♂ Żęd 771, 133 (1862); jaki sekutnik

['komornik'] złodziej, taki szołtys złodziej ♂→♂ Żęd 771, 190 (1863); ty łysy byku, złodzieiu, poddey pała ♂→♂ Żęd 774, 27 (1853); ty głupia babo, ty masz tabaczkę, ty masz złodzieja ♂→♀ Żęd 774, 211 (1858); huncwocie, gałganie, złodzieju ♂→♂ Żęd 976, 24 (1866); ty krowiarzu, szpok od sadów u. złodzieju ♂→♂ Żęd 976, 101 (1868); ty złodzieju, wygnity slypiu ♂→♀ Żęd 976, 125 (1869); te złodzieje, kłaki, pieruny, wszorze ♂→♂♀; ten złodziej, w kradzonych czepcach chodzi ♂→♀ Żęd 976, 131 (1869); ty Byku, złodzieju, kędrozie, zkaistrą puidziesz ♀→♂ Żęd 976, 237 (1873); ty złodzeju masarskiej prace ♂→♂ Żęd 976, 276 (1875); ty kurwo, ty oszkrobino, wy złodzieje, ty czarownico, motyko rozgłabana (du Hacke zerfetzt) ♀→♀ Żęd 976, 370 (1880).

Fraz. **Od złodziei odbierać** *euf.* 'przyjmować, kupować kradzione przedmioty; być paserem': Ty od złodziei odbierasz i węglaś mi nabrał Ad 449, 259 (1881).

Złodziej pierwszej klasy 'szczególnie doświadczony złodziej': Ty piorunski złodzieju pierwszej klasy, wszorzu, lumpie, chwancie ♂→♂ Ad 449, 270 (1881); ty pieroński stary złodzieju ♂→♀ StaM 998, 9 (1872).

ZŁODZIEJKA

'kobieta złodziej'

złodziejką ♀→♀ Łaz 988, 262 (1884); Ty wrzożu, ty śochu, ty giździe, ty złodziejko; boś mi talarek porwała ♀→♀ Płuż 1002, 162 (1875).

ZŁODZIEJSKI

'tu: kradziony'

ty masz złodziejskie rzeczy ♂→♂ Spo 968, 123 (1872).

ZŁODZIEJSTWO

'grupa złodziei'

ty złodzieju; tys wszędzie kradł i w Łankach; ty Polaku; boś ty owies kradł i u Herlitza przedawał; boś ty i twoje przyiacielstwo nic nie iest iak same złodziejstwo ♂→♂ Rozm 1003, 161 (1866).

ZŁOŚĆ

Fraz. **Zrobić komuś na złość** 'zrobić na przekór czyjejs woli': to pieroński gołambiors, Johann Długosch mi to nazłość zrobił ♂→♂ Kad 996, 222 (1873).

ZŁY

'pozbawiony dobra'

Zły duch

'diabeł; tu: przen. człowiek zły'

ty zły duchu, brakło ci maćkow, bo się zaś Jozefa na Piskorzu uległa kwuli Ciebie, tam cało familio narzeka na Ciebie ♀→♀ Izb 987, 122 (1870); złym duchem ♂→♂ StaM 998, 15 (1873).

ZNACZYĆ

‘mieć znaczenie, ważność’

To jest Jezusek, na mnie przysiągał, zem drzewo wzion z lasa, a jo go nie wzion, zem na niego fałszewie swiadzczył, ty wole, ty cielę, ty trąba, synek, ty nic nie znacysz, on nie może siedziec miedzy hopami w gromadę, kiedyby nie ujek, to bys był chodzioł jak Foryta po zebraniu, twój synek jest nic wart, to jest synek, to jest Figura ♂→♂ Roz 1031, 160 (1901).

ZNAJDEK

‘dziecko porzucone przez rodziców; podrzutek’

znaidek! poćepek! połumano bestio! czorno młotyko!; znaidek; młotyko ♀→♀ Kiel 983, 66 (1884).

ZNAJDZIONY

‘o dziecku: znalezione, podrzucone’

Złodzieju, pyskoczu, bo wasze dziecku jeno są zbierane i znajdzone ♂→♀ Płuż 1002, 84 (1872).

ZNIEŚĆ

1. *‘przenieść, zanieść kogoś lub coś’*

w strode s niós Gospodasz Zientka z wosa pzed Hankem, a Hanke i Hancino go sniósli na łozko do gasstuby [w środe zniósł gospodarz Ziętka z woza przed Hankem, a Hanke i Hanczyno go znieśli na łozko do gastsztuby] [o pijanym do nieprzytomności] ♂→♂ Łaz 988, 325 (1891).

2. *przen. ‘o płonach, zbożu, trawie itp.: zabrać, ukraść z cudzego pola’*

rasikon mi zniósł Dziuroń Ad 449, 215 (1878); Ta kurwa, bo wszystko drzewo księższokowi chce złąki znieść; [p. 97] Dydzieś kurwa, ty motyko, ty stary waku ♂→♀ Kiel 983, 96-97 (1886).

ZNISZCZEĆ

‘ulec zniszczeniu; tu: umrzeć’

złodzieju, bośmi koło ukrod, pieronie przekłety, ty zniszczeć musis, ukradłeś mi żyto, płotnemes się dzielił ♂→♂ Kad 996, 190 (1872).

ZNISZCZYĆ

‘tu: zrobić komuś krzywdę, pozabawić go majątku’

Kulosie; przekłeto bestyjo, bo ja Cię zniszczę ♂→♂ Kiel 983, 40 (1882); Tyś Twego ojca zniszczył, a mnie też chcesz zniszczyć, Ty pragliwy! ♂→♂ Łaz 988, 263 (1884); piorun, bestyjo, wy mnie chcecie zniszczyć ♂→♀ Płuż 1002, 70 (1872); ty złodzieju, ty pieniędzy nie masz, tyś to mięso Walloszkowi ukradł; ty rechtsanwaldzie, ty szurku; Pietrowski się z Chlubą sądzi, ale Chluba go nieporadzi zniszczyć, ja go muszę zniszcyc [sic] na grunt; on mnie se będzie pamiętał, jęgo cały stateczek i wszystko

straci; Ty Rechtsanwaldzie, ty giździe, co ty w gminie znaczysz? Ty złodzieju ♂→♂; Tyś mi mięso ukradł i 2000 twardych pieniędzy [‘talarów’]; to mnie sam w rzić całuj, tyś mi mięso i 2000 twardych ukradł ♂→♂ Płuż 1002, 269 (1878); Niech mnie ten stary żebrak w rzyć całuje, ja go zniszczyć muszę ♂→♂ StaM 1000, 84 (1894); ty muß den Siedlaczek, tego pioruna, zniszczyć, żeby go diabli wzięli ♂→♂ Szym 992, 88 (1879).

Fraz. **Zniszczyć** kogoś **na dobrze ‘zabić’**: ty kurwo wojańska, damo, psiurska kurwo, [p. 24] waku, motyko ♂→♀; ty breloniu, ja ciebie muszę zastrzelić, zniszczyć na dobrze ♂→♂ Kad 996, 23-24 (1865).

ZOSTAĆ

Fraz. **Na tym miejscu zostać ‘umrzeć natychmiast’**: mussimy go zabić, musimy go przepuczyć, aż tu na tym miejscu zostanie ♂♂→♂; bestyo przekłeta, ty złodzieju, bo ty jeno kradniesz ludziom te pieniądze, ty musisz być zabity ♂→♂ Ad 449, 195 (1878).

Zostać cielęciami ‘wyjść na głupca’: Ty mandrella, boś mnie też z klasą podwyższył, a reclamacie toś podpisać nie chciał; toś został cielęciami; mandrela ♂→♂ Płuż 1002, 86 (1872).

ZROBIĆ

‘wykonać’

Ten ślepy pies, mamlas, woł, tyn maślok, ślimok, tyn wisielec, nieporadzi nic zrobić, ma świadkow za pieniądze ♂→♂ Płuż 1002, 169 (1876).

pogróż. Przekłety łapie, tyś tych pieniędzy nie oddał, ty nie będziesz długo we służbie, ty musisz iść fórt ze służby – ja ci to zrobię ♂→♂ Kal 447, 53 (1885).

Fraz. **Raz z kimś koniec zrobić euf. ‘zabić’**: Ty moro, Ty kurwo pierońsko, Ty waku, Ty gidzie, by Cię piorony biły, Ty paskudniku, Ty czarownico, boś mi bydło opaskudziła, jo tu niechcę czarownice w mojem domostwie, boś mi bydłu mleko poodbierała, ja Cię muszę zabić, co roz ztobą koniec zrobię; Ty waku gizdawy, przepukły, bo Ci inaczej niepowię jeno kurwo Tomkowa, boś mnie 5 razy na siebie w ciągała ♂♀→♀ StaM 998, 115 (1879);

Zrobić co komuś ‘zrobić komuś krzywdę’: ty pieroński złodzieju, boś karczmóżowi sakwę ukradł, wyleż sam, ty pieroński złodzieju, to ujdźrziysz, co ci zrobiem ♂→♂ Kad 996, 228 (1874); *provok.* Podź jeno a zrób mi co, ty smarkaty koniu, ty mandrela smarkaty, ty wielbłądzie długi ♂→♂ StaM 1000, 81 (1894).

Zrobić komuś na złość ‘zrobić na przekór czyjejś woli’: to pieroński gołambiors, Johann Długosch mi to nazłość zrobił ♂→♂ Kad 996, 222 (1873).

Zrobić komuś synka wulg. ‘odbyć stosunek seksualny, którego skutkiem było urodzenie syna’: Maciek cygan zrobił ci twego synka na Walkowem sońniu [‘w lasku’] ♀→♀ Łaz 988, 22 (1872).

ZRÓWNAĆ

Fraz. Z ziemią kogoś zrównać 'przewrócić kogoś, uderzyć tak, aż się przewróci': pogróż. Ty psie stary, ty huncfocie; bo cię ze ziemią z równą [zrównam] ♂→♂ Płuż 1002, 172 (1876); ty pierunie, ty bestijo; Ty złodzieju, bo cie zaraz ze ziemią z równą; ty giździe; ty parszywsze [parszywczę] ♂→♂; Wy bestije, djoblice, parszywce; boscie wy nie są takie jak insze ♂→[dzieci] Płuż 1002, 205 (1876).

ZUPA

Fraz. Dać kogoś na zupę wrazić 'wsadzić kogoś do więzienia': pogróż. Tyś na mnie fałszywie przysiągał! Ja Cię dam na trzy lata na zupę wrazić! ♂→♂ Łaz 988, 128 (1875).

ZWIEŚĆ

'o zwierzętach hodowlanych: ukraść'

ty złodz<i>eju, boś mi 26 Mk i 50 fenik. ukradł i konia mi zwiędł ♂→♂; iuz raz synowi pieniądze wziął, tu mu zaś te drugie zasmakowały ♀→♂ Rozm 1003, 289 (1884).

ZWIĘDŁOCH

'człowiek bezwartościowy'

Tyś jest smarkaty przedemnie. Tyś smarkaty koń przedemnie. Wy kłacy, coście są wart, wyście gównno mieli przed tem, niż was szwager zbobacił. Ty rabczyku, bo ludzi na drogach strzelasz; Dzisz, pieronie sakramencki; Co ten był wart, to był taki zwiędłoch ♂→♂ StaM 998, 167 (1884).

ŻLE

1. *'przys. od zły; w niewłaściwy sposób'*

Fraz. Żle się narodzić 'być dzieckiem pozamatżeńskim': Ti jest gluby, ti się sle narodziel, ty iejst Ciela [tyś jest gruby, tyś się źle narodziel, tyś jest cielę] ♂→♂ Kol 974, 134 (1849).

2. *'tu: nieumiejętnie, niestarannie'*

twój brat jest cieszla, ale ja muszę wszystko po nim poprawiać, bo on wszystko źle robi ♂→♂ Łaz 988, 338 (1893).

ŻABA

'płaz bezogonowy – żaba (Rana sp.); tu: przen. człowiek niski, kaleki, wzbudzający wstręt'

Co mi takół żaba ma do rozkazu, przepukła, popeszywana żaba chrostawa! ♂→♂ Łaz 988, 295 (1887); Ty głucho świnio, żabo chrostawo, ty paskudnico, ty parszywcu, ty szramoku, ty pysku rozdrapany ♂→♀ StaM 999, 262 (1871).

ŻADEN

'nikt'

Fraz. Inny żaden jak ktoś 'nie kto inny jak ktoś': Inny żaden jegomościowi i księdzowi nie wziął tych rzeczy jak Laska ♂→♂ Płuż 1002, 18 (1869).

Nie mieć żadnego rozumu 'być głupim, bezmyślnym': wżiena bys to tego bąblyrza, on zadney roboty nie poradzi, on zadnego Roszumu niemoł, iak on do koszcóła przidzie, to sie po kosciele ogłandoł a norzem Lawky strurze. Wiego pokoleniu to Ludzi zabiaiają, jak przy woisku był, to na festągu siedziol, bo officera strzaskoł [strzaskoł] ♂→♀ Łaz 988, 312 (1889).

Żaden inszy jak ktoś 'nie kto inny jak ktoś': Maselunka mie sche Spota straczua to jum insi rzodin newsun jak Lakotzka [mazelonka mnie się z płota straciła, to ją inszy żaden nie wziął jak Łakocka] ♀→♀, Buja to tuk Lokotzka, bo mie sche Maselunka Spota straczują [Była to tuk Łakocka, bo mnie się mazelonka z płota straciła] ♀→♀ Łaz 988, 309 (1889); złodziey mie rasikoń ['koniczynę'] wysiekoł, ale my iusz miarkuiemy, żaden inszy nie będzie iak Jasiiek Chmortr [kmotr], mi iusz wiemy od takiego człowieka, co ną to pedzioł, po całej nocy baituie, a rano go widzioł, iak wios tockę [wiozł taczkę] rasikoniu. Ciotko, czym by on to te święnie [świnie] żywioł! ♀→♂ Łaz 988, 331 (1891).

ŻADNIK

'człowiek niegodny szacunku'

Zadnik; gizardzie ♀→♂ Izb 986, 165 (1863); Szradnik u. Paskudnik ♀→♂ Izb 987, 51 (1968); ty łączie, paskudniku, żadniku, strzępoku, gidem, pierónem, bestiją, nie jesteś godna stanąć gdzie insza ♂→♀ Kad 996, 8 (1864); Ty niezdar, byleś na skardze na mojego chłopca, ty gysdzie, ty żadniku ♀→♂ Kal 447, 67 (1888); Ty giśdzie, ty żadniku, ty pieronie, ty mie se będziesz pamiętał, jak ja cię dopadnę; Ty smarkulo gisdawo, jak nie będziesz gęby trzymać, to ci po tym pysku wywałę ♂→♀ Kal 447, 78 (1890); Ty lumpie, ty giśdzie, ty żadniku, ty wszaużu, boś się zaszała za granicę gónić, bo cię nie ma kto przejechać w doma, toś zaleciała na granicę, coby cię tam kto przejechał ♀→♀ Kal 447, 81 (1890); Ty strupiołku – Ty złodzieju – Ty żadniku ♀→♂ Kroś 993, 5 (1858); motyka, rzadniku, szmotłoku ♀→♀ Roz 1031, 62 (1890); motyko, rzadniku ♀→♀ Roz 1031, 62 (1890); piorunie, rzadniku, giździe ♂→♂ Roz 1031, 89 (1894); żadniku, giździe, kurwiorzu ♂→♂ Roz 1031, 93 (1894); ty przeklęty giździe, szczyrboku, żadniku ♀→♀ Szym 992, 125 (1883).

ŻADNO

'przykro'

Fraz. Aże żadno zajzdrzeć na coś 'coś jest brzydkie, budzi uczucie obrzydzenia': rysoku, ty skropoczu czarny, ty rysawy śmierzący lutrze, ty kurwo, ty husycie, ty parszywcu, bo na ten twoi parszywy pysk aże żadno sajszdrzeć ♀→♀ Zaw 979, 228 (1898).

ŻADAK

'człowiek chciwy, pożądlivy (?)'

Wydzieraczu – Żątołku – Motyka ♀→♀ Kroś 993, 125 (1860); Ty Piorunie – Ty Żaydołku – Co ty tu chcesz ♂→♂ Kroś 993, 136 (1860).

ŻEBRACZY

'przym. od żebrak; taki, jak u żebraka, bardzo ubogi'

Fraz. Pochodzić z żebraczej rzyci 'być z urodzenia biedakiem, nic nie posiadać': krzywdziosz, hondsot, dobrze mi się rozdierać w Niedzielowym, nie pochodzisz tylko ze żebraczej rzyci, niech sobie biję swoje benkarty, a nie moje dzieci ♀→♂ Ad 449, 191 (1877).

ŻEBRAĆ

'utrzymywać się z cudzej litości'

Fraz. Pójść żebrak 'stracić majątek, środki utrzymania': złodzieję, brodałą wąsala, kłakę, gałganę, ty pojdziesz żebrac i.t.d. nazwał ♂→♂ Kol 971, 209 (1869).

ŻEBRAK

'człowiek niepracujący, żyjący z cudzej litości; także człowiek kaleki'

ty złodzieju, ty żebroku, ty świniorku, bo z ciebie u Szrajera płaszcz zrywali ♂→♂ Ad 449, 18 (1864); ty żebraku, lumpie ♂→♂ Ad 449, 261 (1881); pieroński żebroku ♂→♂; pzerwańcu, harażłoku ♀→♂ Kad 996, 179 (1872); Ty piorunie, gminski złodziej, bestijo, dłużniku, zbojniku; ty niemasz jeno żebraki ♂→♂ Płuż 1002, 173 (1876); Ta kulawo marcha, ten żebrak; Ty nie żyjesz, jeno z cyganstwa; ty cygano – on tego synka tak zbił, aż do galat nasrał; ty motyko ♀→♂♀ Płuż 1002, 215 (1877); Wy szalbierze, wy cygani, wy lichwiarze; bo ja ciebie muszę zabić ♂→♀; Szalbierzu, bo niemasz jeno samych żebraków pełną izbę ♂→♂ Płuż 1002, 247 (1877); Ta kurwa, nie ma żadnego dziecka, jeno samy żebraki wygnity ślepy ♀→♀; Ta motyka ♀→♀ Poz 982, 31 (1866); złodziej; bo cię pieron musi wziąć; będziesz mię pamiętać; a ize ia nic nie poradzę; a ize ia nic ukraść nie poradzę; a ize mnie zebrokę zrobi ♂→♂ Rozm 1003, 169 (1866); ty żebraku kulawy, ciebie muszy twoja Żona żywisz ♂→♂ Rożn 772, 64 (1902); Ty złodzieju gminski, boś siągi pokradł. Ty cyganie, ty garboczu, dzieci masz żebrakami. Ty nie poradzisz nic robić, jeno Josefie ciula do zici wrazić ♂→♂ StaM 998, 49 (1875); świnią, kłakiem; on tylko żebroków robi a chwali się, że księdzow robi, a waszego księdza jeno świnią ksiedzem z robiła, ale nie on ♂→♂ StaM 999, 257 (1871); Ty żebroku, ty po żebrze pojdziesz, ty wole, ty ośle ♀→♂ StaM 1000, 51 (1893); Niech mnie ten stary żebrak w rzyć całuje, ja go zniszczyć muszę ♂→♂ StaM 1000, 84 (1894); kurwiarzu, kulozę, zebraku ♀→♂ Żęd 976, 88 (1868).

Po ŻEBRZE

Fraz. **Po żebrze iść/pójść** 'zacząć żebrac': wy świniorze, wy po żebrze pojdziecie ♂→♂♂ Spo 968, 86 (1869); Ty smarkaczu, ty kłaku, ty dłużniku, ty żoły wąsie, ty po żebrze musisz iść ♂→♂ StaM 998, 38 (1874); Ty żebroku, ty po żebrze pojdiesz, ty wole, ty ośle ♀→♂ StaM 1000, 51 (1893).

ŻERACZ

'*pijak (?)*'

ty kiołbasorzu, paluchu stary, z żyraczem ♂→♂ Kad 996, 228 (1874).

ŻERAK

'*pijak*'

Ty Duszniku [dłużniku], ty Zyroku, bosz przeżarła Tyszlikowe miesce w Kielczy, zasz mało, to przeżresz Placzkowy, bo łona do gorków sro, a potym w nich klosky warzi, do szolek szczy, co kawa pije, ty się stom hypotekum cofosz jak rak ze rzicom! ♀→♀ Kiel 983, 65 (1884); Drzymałowe pokolonie to są proznocy a nic potem gospodarze i żyrocy! A ten, co tu robił, co jest w Ameryce? ♀→♂ Łaz 988, 289 (1887); łaidokiem, zyrokiem ♂→♂ Żęd 976, 49 (1867); ty kurwo, damo, strzempie, żyrokiem, szenkfás ci postawić ♂→♀ Żęd 976, 301 (1876).

ŻGAĆ

'*ktuć*'

Fraz. **Wak kogoś swędzi, jakby osy go zgały** 'o kobiecie, która ma niezaspokojone potrzeby seksualne': wak was świędzi, jakby osy was zgały, wyście miejsce okradła ♂→♀ Spo 968, 144 (1873).

ŻÓŁTEK

'*człowiek o jasnych włosach (?)*'

ty ziołdku, ty złodzieju, ty gałoniu ♀→♂ Kad 996, 19 (1865).

Żrać zob. ŻREĆ

ŻRAK

'*żarłok*'

Starzec żrak, leliciorz i worzcioż ♂→♂ Żęd 774, 78 (1855).

ŻREĆ

Formy: żrać

Wybyście byli radzi, gdyby Wam miechy ze sypania nosili, a Wybyście żarli i stęпали; możesz mnie wzić całować ♂→♂ Ad 449, 143 (1874); Zapłaćcie kańście powinni; lotaliście pieniędzy rzyzczać! Ty kałębo! Ty kałębo! Rzarłaś za moje pieniądze kiěj Ojca (świętego) chowali. Ja mam ojca przy sobie, a twoi się muszą smykać byle kaj ♀→♀ Kiel 983, 36

(1882); Wy bluźnierzy, wy hącwoty, wy krziwdziorze mojej proce, bo ją całą zima żrecie, wy gidy ♂→♂♀ Kiel 983, 57 (1884); Pojc sam jeno, ty przeklentół pieronskoł bestyjoł. Ty przeklentół pieronskoł czarownicy; on by nic od takiej przeklentej czarownicy nie rzar ♂→♀ Kiel 983, 139 (1890); ty mżigodzie, ty kłaku, ty psiaro, bo tak zdechniesz, iak ten pies, teras póc a weś gose, a żeżer go, keś go stżelół ♂→♂, ty kłaku, bo żeś kasikowy [Kazikowi] wszytkie wewióry za stżelół, boś niemioł co żrać, a ponowinie eś z fletą lottoł, a kuropatfę es bes szonąg zabiół ♀→♂ Łaz 988, 334 (1891); ten piorun, jeno w karczmie siada, ślepie a nic nie robi; deputat za darmo żere ♂→♂; onego na ostatku jeszcze wszy zeżerą ♀→♂ Płuż 1002, 36 (1870); Ty kurwiorzu ♂→♂; Bo ty nać żeresz ♂→♀ Płuż 1002, 88 (1872); Ta chałupa nie jest więcej wert, jeno wziąć a zapalić; a tak [p. 227] na to przijdzie – jużeście zeżarli cukier, teraz bydło moję słome będzie żrać ♀→♂; Pojdzie teraz z tą słomą gorzi, jak stę cukrę szło; Złodzieje, lichfiarze tu jeno są; aby w tę chałupę jasne pioruny prały; aby się to w proch obrociło ♂→♂; choćbychmy tam i szukali, to tam baba z basę nie da szukać – tu w tej chałupie cała ta familia są sami złodzieje ♂→♂ Płuż 1002, 226-227 (1877); Żarlibyście chléb, podcoście fałszywie przisiągali; teraz go już nie żerecie ♂→♀; Możesz zaś iść, Kampino, na skargę, iże niesę ociepkę słomy, ty motyko tyso, ty kurwo ♀→♀ Płuż 1002, 232 (1877).

ŻYCZAĆ

‘pożyczać coś od kogoś’

Ty przekłeta czarna cygano, bo jeszcze masz swojego chłopca za mało, to jeszcze czyich wobisz i marki życzasz na gorzołę, aby się z nią jachrał, już przedtym ma jak świnią prosiąt, a jeszcze nie jest kontent na swoim chłopie, bo cie trzeba do caitungów postawić! ♀→♀ Ad 449, 251 (1881).

ŻYC

Fraz. Życ czyjąś pracą / z czyjejs pracy ‘utrzymywać się na cudzy koszt’: Ty złodzieju, Ty moją procą zyjesz, 40 Twardych [‘talarów’] dał ci Grätzer więcej, mieniał byś moją procę! Mień swoje pieniądze, nie moją pracę! ♀→♂ Ty pierunie, Ty bestyo, Ty złodzieju, boś mi pismo ukradła ♂→♀ Łaz 988, 162 (1876); Ty złodzieju, z mojej prace żyjesz ♀→♂ Płuż 1002, 5 (1869).

Życ jak pies ‘żyć niegodnie, niemoralnie’: Ten stary pierun stą starą czołrną Kasią siedzi i żyje jak Pies ♂→♂♀ Kroś 1005, 74 (1881).

Życ z czyjego ‘utrzymywać się na cudzy koszt’: Wy wichłacze, wy złodzieje, bo jeno z czyjego życie ♂→♀; [p. 274] Smarkaty Jacobek ♀→♂; Foicy złodzieje [nazwisko Foik] [dziecko] →♂♀ Płuż 1002, 273-274 (1878).

Życ z gmińskiego ‘utrzymywać się za publiczne pieniądze, defraudować je’: Twój ojciec z gmińskiego żyje i za gmińskie pije, a gmin odziera ♂→♂ StaM 998, 17 (1873).

Życ z ludzkiej krzywdy ‘utrzymywać się na cudzy koszt, krzywdząc innych’: że ja z jej matki 1 czeskich więcej wyciąg i z ludzkiej krzywdy żyja ♂→♂ Spo 968, 53 (1867); ty lichwiarzu, bo jeno z ludzki krzywdy żyjesz ♂→♂; [p. 355] lichwiarz; krzywdziarz ♂→♂ Żęd 976, 354-355 (1879).

ŻYD

‘mężczyzna narodowości żydowskiej; przen. także człowiek oszukujący, wykorzystujący innych’

przez tego przekłętę żyda straciłym poł trzecia sta twardych [‘talarów’]; tego żyda muszę siarczyste ogniste pierony zabić. Stoisz tam, ty przekłety żydzie, wszękfasie! ♂→♂ Ad 449, 186 (1877); ty przekłety zydzie, ty paskudniku, gizdzie, bo jak ci dam wypsk, to zaraz usniesz ♂→♂ Izb 987, 115 (1870); To sobie sam będzie wrzeźczoł, to rektor, to żyd, nie rektor ♂→♂ Kiel 983, 52 (1883); Ten smierzący żyd! Ja nie mam kurwow, jak on je ma, ten parch! ♂→♂ Łaz 988, 127 (1875); ty polski Rzidcie, po Ses jes po polskim Rzidcie [ty polski Żydzie, bo żeś jest po polskim Żydzie] ♂→♂; Jak twoy chłob pośoł na Zawadzky, to rasem był Kostań dobry, po sie nie morzes na jednym chłopie kontentowaz! [Jak twój chłop poszoł na Zawadzki, to razem był Konstant dobry, bo się nie możesz na jednym chłopie kontentować!] ♀→♀; Ty Dezeci nie bences miaua, bo ses po Schwiece potraczua [ty dzieci nie będziesz miała, bo żeś po świecie potraciła] ♀→♀ Łaz 988, 317 (1890); Ty pierunski żydzie, ty mnie okradasz ♂→♂ Poz 982, 17 (1866); ty śmierzący żydzie ♂→♂ Rozm 1003, 88 (1861); ty pieronie, ty galganie, ty smierdziuchu, ty zydzie ♂→♂ Rozm 1003, 113 (1863); ty przekłety zydzie, ty bestia ♂→♂ Rozm 1003, 113 (1863); ty pierónski zydzie, ty psia krew zydzie, ty bestyisky zydzie, ty przekłety Olschowski ♂→♂ Rozm 1003, 115 (1863); ty żydzie, wy parchy, wy śmierdziuchy; wy przekłete zydy; ty przekłety kurwiorzu ♂→♂ Rozm 1003, 220 (1869); ty jasny pieronie ♂→♂; ty przekłety żydzie, ty Dawidzie ♀→♂ Spo 968, 66 (1868); Ty złodzieju, ty żydzie, bo cię zabić muszę ♂→♂ StaM 997, 5 (1899); by cie tu pierony zatrzaśły, parchu, śmierzący zydzie ♀→♂ Żęd 976, 10 (1866); ty pierunski żydzie, ty cyganie ♂→♂ Żęd 976, 16 (1866); ty przekłety zydzie, tys nie jest wort między katolików przyść, ty gidzie ♂→♂ Żęd 976, 43 (1866); ty smarkoczu przekłety, ty przekłety żydzie ♂→♂ Żęd 976, 132 (1869).

ŻYDAWA

zgr., pej. ‘kobieta narodowości żydowskiej’

coś ty jest, zydawa taka, na bok, zydowo, od katolika, na bok od moich dzieci, jakech była w sklepie, toch ci po pysku mogła wytrzasnąć ♀→♀ Żęd 976, 49 (1867).

ŻYDOWSKI

‘przym. od Żyd’

Ty przekłetoł kurwo żydowskoł ♀♀→♀ Kiel 983, 93 (1886); Ty przekłetoł kudłatoł bestyo; boć joł przeca Katolik, nie takoł przekłetoł kudłatoł żydowskoł bestyjoł ♂→♀; Wyście nasze kapy ukradli; to mogę nie raz, ale sto razy powiedzieć ♂→♂♀ Łaz 988, 24 (1872); ty żydowska kurwa, ty farska kurwa, ty masz kurewskie dzieci, tyś bratowe pieniądze przeżarła ♂→♀ Rozm 1003, 221 (1869); ty cygano, ty waku, żydowska kurwo ♀→♀ Spo 968, 127 (1872); ty moro, żydowsko czarownico, ty zydulo und srogie slypie ♀→♀ Żęd 976, 344 (1879).

ŻYDÓWA

zgr., pej. 'kobieta narodowości żydowskiej'

coś ty jest, zydawa taka, na bok, zydówo, od katolika, na bok od moich dzieci, jakich była w sklepie, to ci po pysku mogła wytrząsać ♀→♀ Żęd 976, 49 (1867).

ŻYDULA

pej. 'kobieta narodowości żydowskiej'

ty moro, zydowsko czarownico, ty zydulo und srogie slypie ♀→♀ Żęd 976, 344 (1879).

ŻYTO

'gatunek zboża – żyto (Secale cereale)'

Fraz. Powieść coś na wole do żyta 'nie poradzić sobie, zrobić coś źle': Ten kłak szwiec powiedzie urząd na wole do żyta ♀→♂; Ta bezstyjo przekłeto czarno ♀→♀; Ty ślypoku, ty gałganie zewców, ty żęboczu, ty wargoczcu ♀→[12-l. dziecko] StaM 998, 62 (1876).

ŻYWIĆ

'utrzymywać'

ty żebraku kulawy, ciebie muszy twoja Żona żywisz ♂→♂ Rożn 772, 64 (1902).

Wykaz protokołów zamieszczonych na płycie CD

1. Ad 449, 244 – protokół sądu rozjemczego w Adamowicach, APOp 45/62/449, p. 244.
2. Ad 449, 270 – protokół sądu rozjemczego w Adamowicach, APOp 45/62/449, p. 270.
3. Izb 987, 115 – protokół sądu rozjemczego w Izbicku, APOp 45/62/987, p. 115.
4. Jem 770, 162 – protokół sądu rozjemczego w Jemielnicy, APOp 45/62/770, p. 162.
5. Kal 447, 81 – protokół sądu rozjemczego w Kalinowie i Kalinowicach, APOp 45/62/447, p. 81.
6. Kal 447, 90 – protokół sądu rozjemczego w Kalinowie i Kalinowicach, APOp 45/62/447, p. 90.
7. Kiel 983, 63 – protokół sądu rozjemczego w Kielczy, APOp 45/62/983, p. 63.
8. Kiel 983, 131 – protokół sądu rozjemczego w Kielczy, APOp 45/62/983, p. 131.
9. Kiel 984, 252 – protokół sądu rozjemczego w Kielczy, APOp 45/62/984, p. 252.
10. Kol 971, 209 – protokół sądu rozjemczego w Kolonowskim, APOp 45/62/971, p. 209.
11. Kol 973, 208 – protokół sądu rozjemczego w Kolonowskim, APOp 45/62/973, p. 208.
12. Kol 973, 220 – protokół sądu rozjemczego w Kolonowskim, APOp 45/62/973, p. 220.
13. Kroś 1005, 157 – protokół sądu rozjemczego w Krośnicy, APOp 45/62/1005, p. 157.
14. Łaz 988, 241 – protokół sądu rozjemczego w Łaziskach, APOp 45/62/988, p. 241.
15. Łaz 988, 267 – protokół sądu rozjemczego w Łaziskach, APOp 45/62/988, p. 267.
16. Płuż 1002, 51 – protokół sądu rozjemczego w Płużnicy, APOp 45/62/1002, p. 51.
17. Roz 1031, 55 – protokół sądu rozjemczego w Rozmierzy, APOp 45/62/1031, p. 55.
18. Roz 1031, 83 – protokół sądu rozjemczego w Rozmierzy, APOp 45/62/1031, p. 83.
19. Roźn 772, 32 – protokół sądu rozjemczego w Roźniątowie, APOp 45/62/772, p. 32.
20. Roźn 772, 50 – protokół sądu rozjemczego w Roźniątowie, APOp 45/62/772, p. 50.
21. Spo 968, 30 – protokół sądu rozjemczego w Sporoku, APOp 45/62/968, p. 30.
22. StaM 997, 10 – protokół sądu rozjemczego w Staniszczech Małych, APOp 45/62/997, p. 10.
23. StaM 998, 247 – protokół sądu rozjemczego w Staniszczech Małych, APOp 45/62/998, p. 247.
24. StaM 1000, 29 – protokół sądu rozjemczego w Staniszczech Małych, APOp 45/62/1000, p. 29.
25. StaW 969, 210 – protokół sądu rozjemczego w Staniszczech Wielkich, APOp 45/62/969, p. 210.
26. SuŁ 989, 102 – protokół sądu rozjemczego w Suchych Łanach, APOp 45/62/989, p. 102.
27. SuŁ 990, 1 – protokół sądu rozjemczego w Suchych Łanach, APOp 45/62/990, p. 1.
28. Szym 992, 176 – protokół sądu rozjemczego w Szymiszowie, APOp 45/62/992, p. 176.
29. Zaw 977, 88 – protokół sądu rozjemczego w Zawadzkiem, APOp 45/62/977, p. 88.
30. Żęd 976, 49 – protokół sądu rozjemczego w Żędowicach, APOp 45/62/976, p. 49.

Wykaz polskich i niemieckich nazw miejscowości występujących w publikacji

Adamowice	Adamowitz
Balcarzowice	Balzarzowitz
Barut	Liebenhain
Bemowskie	Böhme
Bendowice	Bendowitz
Błotnica Strzelecka	Blottnitz
Borowiany	Borowian
Borycz	Boritsch
Brzezina	Brzezina
-	Budzek
Bzinica	Bzinitza
Bziniczka	Bzinitzka
-	Carlsthal
-	Carolinenhof
Centawa	Centawa
Chorula	Chorulla
Czarnocin	Scharnosin
Dąbrówka	Dombrowka
Dolna	Dollna
Dziewkowice	Schewkowitz/Dziewkowitz
Filipolis (Zawadzkie)	Philippolis
Fosowskie	Vossowska
Gąsiorowice	Gonschiorowitz
-	Goy und Lalock
Gogolin	Gogolin
Góra św. Anny	Annaberg
Grabów	Grabow

Grodzisko	Grodzisko
Grzeboszowice	Grzeboschowitz
Haleńsko	Halensko
Haraszowskie	Harraschowska
Henryków	Heinrichsdorf
Izbicko	Stubendorf
Januszkowice	Januschkowitz
Jaryszów	Jarischau
Jasiona	Jaschiona/ Jeschona
Jemielnica	Himmelwitz
Kadłubiec	Kadlubietz
Kalinowice	Kalinowitz
Kalinów	Kalinow
Kamień Śląski	Gross Stein
Kamionek	Klein Stein
Kielcza	Keltsch
Klucz	Klutschau
Kolejka	Heine
Kolonowskie	Colonowska
Kopanina	Kopanin
Kowalowskie	Kowollowska
Krasowa	Krassowa
Krępna	Krempa
Krośnica	Kroschnitz
Księża Wieś	Kzienzowiesch
Leśnica	Leschnitz
Ligota	Ellguth
Ligota Czamborowa	Tschammer Ellguth
Ligota Dolna	Nieder Ellguth
Ligota Górna	Ober Ellguth
Łaziska	Lazisk
Malnia	Mallnie
Mokre Łany	Mokrolohna
Myślina	Mischline

Niezdrowice	Niesdrowitz
Niwki	Niewke
Nogawczyce	Nogowschütz
Nowa Wieś	Neudorf
Obrowiec	Oberwitz
Odrawąż	Oderwanz
Oleszka	Oleschka
Olszowa	Olschowa
Osiek	Oschiek
Otmęt	Ottmuth
Otmice	Ottmütz
Piotrówka	Petersgrätz
Płużnica Wielka	Gross Pluschnitz
Popice	Poppitz
Podborzany	Podborzan/Waldhäuser
Poręba	Poremba
Poznowice	Posnowitz
Raszowa	Raschowa
Renardzka Huta	Renardshütte
Rogolowiec	Rogolowa/Rogolowiec
Rokicie	Rokitsch
Rozmierka	Rosmierka
Rozmierz	Rosmierz
Rozwadza	Roswadze
Roźniątów	Rosniontau
Siedlec	Schedlitz
Sieronowice	Schironowitz
Spórok	Carmerau
Sprzęcice	Sprenczitz
Staniszczce Małe	Klein Stanisch
Staniszczce Wielkie	Gross Stanisch
Stary Ujazd	Alt Ujest
Strzelce Opolskie	Gross Strehlitz
Sucha	Suchau

Suche Łany	Sucholohna
Suchodaniec	Sucho-Danietz
Szczepanek	Stephanshayn
Szymiszów	Schimischow
Świerkle	Schwirkle
Utrata	Zauche
Warmuntowice	Warmuntowitz
Wierchlesie	Wierchlesche
Wysoka	Wyssoka
Wysoka Dolna	Nieder Wyssoka
Wysoka Górna	Ober Wyssoka
Zakrzów	Sacrau
Zalesie Śląskie	Salesche
Zimna Wódka	Kaltwasser
Zdzieszowice	Dzieschowitz
-	Zulkau
Żędowice	Sandowitz/Ziandowitz
Żyrowa	Zyrowa

Bibliografia

Źródła rękopiśmienne:

Archiwum Państwowe w Opolu

Akta miasta Leśnicy (zespół nr 17)
sygn. 1211-1212.

Sąd Obwodowy w Leśnicy (zespół nr 59)
sygn. 1130-1132.

Sąd Obwodowy w Strzelcach Opolskich (zespół nr 62)
sygn. 447 - 450, sygn. 770 - 774, sygn. 777, sygn. 961 - 1005, sygn. 1031

Archiwum Państwowe w Opolu (zespół nr 350)
sygn. 137, sygn. 450.

Rejencja Opolska (zespół nr 1191)
sygn. 94611.

Źródła drukowane:

Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten von 1794, Frankfurt/M, Berlin 1970.

Gerichtsverfassungsgesetz. Vom 27 Januar 1877, Reichsgesetzblatt, Nr 4 (1877).

Gesetz über die Einführung des Strafgesetzbuchs für die Preussischen Staaten. Vom 14. April 1851, Gesetz Sammlung für die Königlichen Preussischen Staaten, Nr 10, 1851 rok, s. 98, Artikel XVIII.

Instruction für die Schiedsmänner in den Provinzen Preußen, Schlesien, Brandenburg, Sachsen und Pommern, Extraordinaire Beilage zum XXXV. Stück des Amtsblattes 1841.

Verordnung, betreffend die Bildung der Amtsgerichtsbezirke. Vom 5 Juli 1879, Gesetz Sammlung No 30 (1879).

Verordnung, betreffend die Errichtung der Amtsgerichte. Vom 26 Juli 1878, Gesetz Sammlung No 25 (1878).

Verordnung, betreffend die Errichtung von Amtsgerichten in Jiddichow und Leschnitz. Vom 21 September 1882, Gesetz Sammlung No 30 (1882).

Verordnung über die Aufhebung der Privatgerichtsbarkeit und des eximirten Gerichtsstandes, sowie über die anderweitige Organisation der Gerichte. Vom 2. Januar 1849, Preussische Gesetz Sammlug Nr 1, (1849).

Verordnung wegen Einführung der Schiedsmänner, Amtsblatt der Königlichen Regierung zu Oppeln, Extraordinaire Beilage zum Amtsblatt Stück V pro 1833.

Verordnung wegen zweckmäßigerer Einrichtung der Eydesleistungen, Berlin 1799, wydano drukiem Münster 1805.

Wydawnictwa źródłowe:

Amtsblatt der Königlichen Regierung zu Oppeln 1834-1880

Gläser A., *Gerichts-Topographie von Oberschlesien oder spezielle Zusammenstellung sammtlicher in dem Departament des Königlichen Preussischen Ober-Landes-Gerichts von Oberschlesien zu Ratibor befindlichen Untergerichte, mit Bezeichnung ihres Jurisdiction-Umfanges nach Ortschaften, Possessionen, und Seelenzahl, Namen und Wohnort Richter nebst einem vollständigen Register und einer Darstellung der Gerichtsverfassung, Ratibor 1831.*

Knie G., *Alfabetisch, statistisch, topografisch Übersicht der Dörfer, Flechen, Städte und andern Orte der Provinz Schlesien, Breslau 1830.*

Knie G., *Alfabetisch, statistisch, topografisch Übersicht der Dörfer, Flechen, Städte und andern Orte der Provinz Schlesien, Breslau 1845.*

Literatura:

- Bartmiński J., *Styl potoczny*, [w:] *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku*, pod red. J. Bartmińskiego, t. 2: *Współczesny język polski*, Wrocław 1993, s. 115-134.
- Biernacka-Ligieza I., *Wulgaryzmy a łamanie normy kulturowej*, [w:] *Mowa rozświetlona myślą. Świadomość normatywno-stylistyczna współczesnych Polaków*, pod red. J. Miodka, Wrocław 1999, s. 166-182.
- Brückner A., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 1989.
- Choroś M., Jarczak L., Sochacka S., *Słownik nazw miejscowych Górnego Śląska polsko-niemiecki i niemiecko-polski*, Opole-Kluczbork 1996.
- Czapliński M., Kaszuba E., Wąs G., Żerelik R., *Historia Śląska*, Wrocław 2007.
- Czelakowska A., *Kilka uwag o aktach językowego znieważania*, „Język Polski” 2006, nr 1, s. 20-26.
- Czesak A., *Czy gwarowe wyzwiska są wyrazem agresji?*, [w:] *Język a Kultura*, t. 17: *Życzliwość i agresja w języku i kulturze*, pod red. A. Dąbrowskiej i A. Nowakowskiej, Wrocław 2005, s. 283-288.
- Dąbrowska A., *Eufemizmy współczesnego języka polskiego*, Wrocław 1994.
- Gajda S., *Agresja językowa w stosunkach międzyludzkich*, [w:] *Język narzędziem myślenia i działania*, pod red. W. Gruszczyńskiego, Warszawa 2002, s. 59-66.
- Grochowski M., *Przekleństwo i wulgaryzm jako kwalifikatory pragmatyczne jednostek leksykalnych*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici”, Filologia Polska XXXVI, Toruń 1991.
- Grochowski M., *Słownik polskich przekleństw i wulgaryzmów*, Warszawa 2002.
- Grzegorzczkova R., *Obelga jako akt mowy*, „Poradnik Językowy” 1991, nr 5-6, s. 193-200.
- Grzegorzczkova R., *Struktura semantyczna wyrażen ekspresywnych*, [w:] *Z zagadnień słownictwa współczesnego języka polskiego*, pod red. M. Szymczaka, Wrocław 1978, s. 117-123.
- Gut P., *Organizacja sądownictwa w pruskiej prowincji Pomorze w latach 1806/1808-1848/1849*, Szczecin 2002.
- Haas S., *Die Kultur der Verwaltung. Die Umsetzung der preußischen Reformen 1800-1848*, Frankfurt-New York 2005.

Historia Górnego Śląska. Polityka, gospodarka i kultura europejskiego regionu, pod red. J. Bahlcke, D. Gawreckiego i R. Kaczmarka, Gliwice 2011.

Jasik A., *Wyzwiska, obelgi, pogrożki w gwarze uczniowskiej (próba typologii gatunkowej)*, [w:] *Język a Kultura*, t. 17: *Życzliwość i agresja w języku i kulturze*, pod red. A. Dąbrowskiej i A. Nowakowskiej, Wrocław 2005, s. 259-271.

Kamińska-Szmaj I., *Agresja językowa w życiu publicznym. Leksykon inwektyw politycznych (1918-2000)*, Wrocław 2007.

Kamińska-Szmaj I., *Wyrazy obraźliwe w intertekstualnej przestrzeni*, „Poradnik Językowy” 2005, nr 4, s. 9-16.

Kaś J., *Kulturowy stereotyp mężczyzny i kobiety w środowisku wiejskim (na materiale gwar orawskich)*, [w:] *Język a Kultura*, t. 9: *Płeć w języku i kulturze*, pod red. J. Anusiewiczza i K. Handke, Wrocław 1994, s. 119-130.

Kempf Z., *Wyrazy „gorsze” dotyczące zwierząt*, „Język Polski” 1985, nr 2-3, s. 125-144.

Kita M., *Perswazyjne użycie języka potocznego w kontakcie ogólnym*, [w:] *Z problemów współczesnego języka polskiego*, pod red. A. Wilkonja i J. Warchali, Katowice 1993, s. 33-41.

Koszyk S., *Wyzwiska, przezwiska i dosadne wyrażenia opolan*, „Kwartalnik Opolski” 1956, nr 1, s. 107-120.

Krawczyk-Tyrpa A., *Tabu w dialektach polskich*, Bydgoszcz 2001.

Lewiński P., *O wyrazach ogólnie obelżywych*, [w:] *Język a Kultura*, t. 17: *Życzliwość i agresja w języku i kulturze*, pod red. A. Dąbrowskiej i A. Nowakowskiej, Wrocław 2005, s. 101-111.

Maciejewski T., *Historia powszechna ustroju i prawa*, Warszawa 1999.

Majewska M., *Akty deprecjonujące siebie i innych. Studium pragmalingwistyczne*, Kraków 2005.

Mandziuk J., *Historia Kościoła katolickiego na Śląsku. Czasy nowożytne. Tom 3, część 2 (1845-1887)*, Warszawa 2008.

Mieck I., *Die verschlungenen Wege der Städtereform in Preußen (1806-1856)* [w:] *Gemeingeist und Bürgersinn: die preußischen Reformen*, hrsg. von Bernd Sösemann, Berlin 1993, Beiheft 2, s. 53-83.

Nitsch K., *Dialekty polskie Śląska*, „Materiały i Prace Komisji Językowej Akademii Umiejętności”, t. 4, Kraków 1939.

Nitsch K., *Wybór polskich tekstów gwarowych*, Warszawa 1960.

Ożóg K., *O współczesnych polskich wyrazach obraźliwych*, „Język Polski” 1981, nr 3-5, s. 179-187.

- Peisert M., *Formy i funkcje agresji werbalnej. Próba typologii*, Wrocław 2004.
- Peisert M., *Leksyka wartościująca w konfliktowych strategiach komunikacyjnych*, [w:] *Język a Kultura*, t. 17: *Życzliwość i agresja w języku i kulturze*, pod red. A. Dąbrowskiej i A. Nowakowskiej, Wrocław 2005, s. 289-295.
- Peisert M., *Sus domesticus – zwierzę, którego nazwy używać nie wypada*, [w:] *Opozycja homo – animal w języku i kulturze*, pod red. A. Dąbrowskiej, Wrocław 2003, s. 149-156.
- Pisarkowa K., *Hasło honor jako przedmiot analizy pragmatycznojęzykowej*, „*Polonica*” 1978, t. IV, s. 117-135.
- Prusy w okresie monarchii absolutnej (1701-1806)*, pod red. B. Wachowiaka, oprac. Zygmunt Szultka, Poznań 2010.
- Przymuszała Lidia, *Słownik frazeologizmów i typowych potąceń wyrazowych w gwarach śląskich*, Opole 2013.
- Salmonowicz S., *Prusy. Dzieje państwa i społeczeństwa*, Warszawa 2004.
- Sarnowski M., *Przestrzeń komunikacji negatywnej w języku polskim i rosyjskim. Kłótnia jako specyficzna forma komunikacji werbalnej*, Wrocław 1999.
- Stein. Die späten Jahre des preussischen Reformers 1815 – 1831*, hrsg. von Heinz Duchhardt, Berlin 2007.
- Stępień T., *O inwektywie*, [w:] *Język a Kultura*, t. 13: *Językowy obraz świata i kultura*, pod red. A. Dąbrowskiej i J. Anusiewicza, Wrocław 2000, s. 311-325.
- Tambor J., *Mowa Górnoszlązaków oraz ich świadomość językowa i etniczna*, Katowice 2006.
- Taras B., *Przekleństwa i wulgaryzmy w języku mieszkańców wsi rzeszowskiej*, [w:] *Język a Kultura*, t. 17: *Życzliwość i agresja w języku i kulturze*, pod red. A. Dąbrowskiej i A. Nowakowskiej, Wrocław 2005, s. 305-314.
- Tokarski R., *Językowy obraz świata w metaforach potocznych*, [w:] *Językowy obraz świata*, pod red. J. Bartmińskiego, Lublin 1999, s. 65-81.
- Zimnowoda J., *Wyzwisko – specyficzny rodzaj form adresatywnych (o uniwersalności negatywnych zdarzeń komunikacyjnych)*, [w:] *Język a Kultura*, t. 17: *Życzliwość i agresja w języku i kulturze*, pod red. A. Dąbrowskiej i A. Nowakowskiej, Wrocław 2005, s. 273-282.

OPERA EXTRAORDINARIA

Dotychczas ukazały się:

Otwarty skarbiec pamięci. Studia Zespołu Archiwum Państwowego w Opolu zebrane z okazji 60-lecia powstania instytucji. Część pierwsza: Niezmiennność idei i przemiany w cyklach czasu, red. Mirosław Lenart, Opole 2013.

Otwarty skarbiec pamięci. Studia Zespołu Archiwum Państwowego w Opolu zebrane z okazji 60-lecia powstania instytucji. Część druga: Bogactwo zasobu i przygoda poznania, red. Mirosław Lenart, Opole 2013.

Sławomir Marchel, Justyna Sowińska, *Pochód pierwszomajowej poprawności. Święto pracy na Opolszczyźnie w latach 1945–1989 w świetle materiałów archiwalnych wybranych z zasobu Archiwum Państwowego w Opolu*, Opole 2014.

Lista żydowska – jeszcze jedno świadectwo Holokaustu. Wypisy źródłowe z akt zespołu Urzędu Statystycznego Rzeszy przechowywanych w zasobie Archiwum Państwowego w Opolu. Lata 1940–1944, wstęp i opracowanie Maria Osika, Aleksandra Starczewska-Wojnar, Opole 2014.

„Kto ojczyźnie swej służy, sam sobie służy”. Pamiątka obchodów czterechsetlecia śmierci Piotra Skargi, red. Mirosław Lenart, Opole 2014.

Genealogia dei desiderii. Pio X nella memoria del popolo dell'Alta Slesia. Genealogia pragnień. Pius X w pamięci ludności Górnego Śląska, a cura di / red. Mirosław Lenart, Gianpaolo Romanato, traduzione dei testi / tłumaczenie tekstów Justyna Pryszcz, Magdalena Wrana, Bibianna Norek, Mirosław Lenart, Città del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana, 2015 (Pontificio Comitato di Scienze Storiche - Atti e Documenti 38; Archiwum Państwowe w Opolu - Opera Extraordinaria 5).

OPERA EXTRAORDINARIA

W przygotowaniu:

Wychować człowieka nowego..., Kronika Szkoły Powszechnej Nr 2 w Nysie z lat 1945-1951. Materiały źródłowe, opr. Justyna Sowińska, Barbara Sypko.

Małgorzata Iżykowska, „Przeczytano, przyjęto, podpisano”. Język polski w dziewiętnastowiecznych protokołach sądowych na Śląsku w oparciu o materiały źródłowe Archiwum Państwowego w Opolu.

